Kuzey ve Güney

Elizabeth Gaskell

Çeviren
Uğur Mehter

Koridor

"Hadi ama zavallı minik yüreğim!
Neşelen, biraz cesur ol.
Bir kenara atılıp yalnız kaldığımızda
birbirimizden başka kimimiz olacak?"

Elizabeth Gaskell

Kuzey ve Güney

Elizabeth Gaskell

Koridor

KORİDOR YAYINCILIK – 527

ISBN: 978-625-7781-66-4

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 49242 MATBAA SERTİFİKA NO: 51888

© Tüm hakları saklıdır.
Yayıncının izni olmaksızın çoğaltılamaz, kaynak göstererek alıntı yapılabilir.

•

Kuzey ve Güney
Elizabeth Gaskell

Özgün Adı: **North and South**

✧ *Dizi editörü:* Zübeyde Abat
✧ *Çeviren:* Uğur Mehter ✧ *Editör:* Büşra Oktay
✧ *Son okuma:* Cemile Karalar
✧ *Kapak tasarımı:* Tuğçe Ekmekçi

•

Baskı: Ekosan Matbaacılık *Cilt:* Buluş Cilt, İstanbul
Birinci basım: Mart, 2022
Son basım: Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2023

Koridor Yayıncılık
Ömerli Mah. Harman Tepe Cad. No: 17 Kat: 4 Arnavutköy / İstanbul
Tel: 0212 – 544 41 41 / Faks: 0212 – 544 66 70
info@koridoryayincilik.com.tr www.koridoryayincilik.com.tr

Kuzey ve Güney

Elizabeth Gaskell

Çeviren
Uğur Mehter

Koridor

Elizabeth Cleghorn Gaskell

29 Eylül 1810'da Chelsea, Londra'da bir papazın kızı olarak dünyaya geldi. Annesinin ölümünden sonra Knutsford, Cheshire'daki teyzesinin yanına gönderildi. 15 yaşında Stratford-on-Avon'da yatılı eğitim almaya başladı ve orada iki yıl kaldı. 30 Ağustos 1832'de Rahip William Gaskell ile evlendi ve birlikte, daha sonra neredeyse hayatının sonuna dek yaşayacağı sanayi şehri Manchester'a yerleştiler. Sık sık kocasına çalışmalarında yardımcı oldu, yoksullara destek verdi. Annelik ve Üniteryan bir rahibin karısı olarak yükümlülükleri onu meşgul ediyordu. Ancak tek oğlunun ölümü ona 1848'de anonim olarak yayımlanan ilk romanı *Mary Barton*'ı yazması için ilham verdi. Charles Dickens ve Thomas Carlyle'ın övgüsünü kazanan bu eser ona beklemediği bir başarı getirdi. Dickens onu, bir sonraki büyük eseri *Cranford*'ın (1853) yayımlandığı *Household Words* dergisine katkıda bulunmaya davet etti. Ertesi yıl (1854) *Kuzey ve Güney* yayımlandı. Charlotte Brontë ile olan dostluğu nedeniyle *Charlotte Brontë'nin Hayatı* (1857) kitabını kaleme aldı. Biyografinin ardından tarihsel kurgu olan *Sylvia'nın Âşıkları* (1863) ve sakin bir taşra kasabasında geçen *Eşler ve Kızlar* (1866) romanı geldi. 12 Kasım 1865'te hayata veda etti.

Uğur Mehter

1969 yılında Hamburg'da doğdu, Edremit'te büyüdü, Ankara Üniversitesi Basın ve Yayın Yüksekokulu'ndan mezun oldu. Zonguldak'ta 3 ay radyoculuk, ardından İstanbul'da 25 yıl reklamcılık yaptı. Çocukluğundan beri eline geçen her şeyi okuyordu, sonra tesadüfen hobi olarak çevirmenlik yapmaya başladı. Yüz civarında çevirisi bulunmaktadır. Amsterdam'da yaşıyor.

I

Düğün Telaşı

Gönlü çelinmiş, evlenmiş vesaire.*

"Edith!" dedi Margaret usulca. "Edith!"

Ama tahmin ettiği üzere Edith uyuyakalmıştı. Kuzini, Harley Street'teki evin arka tarafındaki oturma odasında divana kıvrılmış uzanırken beyaz muslinden mavi kurdeleli elbisesiyle çok tatlı görünüyordu. Genç kızın hayatı boyunca sürekli beyaz muslinden mavi kurdeleli elbiseyi giyip oturma odasındaki kan kırmızısı Şam kumaşı döşeli divanda uyuyakalmasına alışık olmasaydı Margaret, onun *Tatiana*** olduğunu sanabilirdi. Kuzininin güzelliği karşısında her seferinde afallamadan edemiyordu.

Çocukluktan beri birlikte büyümüşlerdi. Margaret dışında herkes onu güzelliğiyle anmıştı ama Margaret, Edith'in hayatına kattığı bütün tatlılık ve sevimliliği çok yakında kaybetme ihtimalinin doğduğu son birkaç güne kadar bunu aklından bile geçirmemişti. Sabahtan beri gelinlik, düğün hazırlıkları, Kaptan Lennox'ın yeni tayin olduğu Korfu'da yeni bir hayat, piyanonun akordunu sağla-

---

* İskoç şair ve drama yazarı Joanna Baillie'nin (1762-1851) "Woo'd And Married And A'" adlı şiirinden. (Kitaptaki bütün dipnotlar çevirmene ve editöre ait.)

** William Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream/Bir Yaz Gecesi Rüyası* oyunundaki periler kraliçesi.

manın zorluğu (ki anlaşılan Edith bunu evlilik hayatının en önemli zorluklarından biri olduğunu düşünüyordu), düğünden hemen sonra gidecekleri İskoçya'da ne giyeceği hakkında konuşmuşlardı ki sonuncusu kuzininin dudaklarından neredeyse yorgun bir fısıltıyla dökülmüş, birkaç dakika sonra Margaret tahmin ettiği üzere, yan odadaki telaşlı gürültüye rağmen Edith'in muslin ve kurdeleden bir top gibi divana kıvrıldığını fark etmişti. Kuzini, ipek lüleleriyle yemek sonrasında huzurlu bir şekerleme yapıyordu.

Margaret, onunla babası ve annesiyle yaşamayı düşündüğü papaz evindeki taşra hayatıyla ilgili planlarını ve fikirlerini paylaşmak istiyordu. Son on yıldır Shaw teyzesinin evini kendi evi gibi görse de bütün yaz tatillerini babasıyla annesinin yanında geçirmişti. Ama bunları dinleyecek biri olmadığı için o ana kadar hayatında olup bitenleri sessizce düşünmeye daldı. Belirsiz bir zaman için nazik teyzesiyle sevgili kuzininden ayrı kalması gerekeceğine üzülüyordu, buna rağmen aklından geçenler mutlu düşüncelerdi.

Helstone papaz evinin tek kızı olarak önemli bir rol üstlenmenin keyifli olacağını düşünürken yan odadaki sohbet bölük pörçük kulağına geliyordu. Shaw teyze, akşam yemeğine gelen beş altı hanımla sohbet ediyordu. Beyler hâlâ yemek odasındaydı. Hepsi Bayan Shaw'un dost dediği komşu ahbaplardı çünkü çoğunlukla bu insanlarla akşam yemeği yerdi ve kendisi ya da Edith herhangi bir şey istese hatta bazen onların bir arzusu olduğunda öğle yemeğinden önce birbirlerinin kapısını çalmaktan hiç çekinmezlerdi. Hanımlar ve hanımların kocaları, dostlarıyla birlikte Edith'in yaklaşan düğünü şerefine bir veda yemeğine davet edilmişti. Aslında Edith davete karşı çıkmıştı çünkü Kaptan Lennox aynı akşam geç saatte ulaşacak trenle gelecekti ama şımarık bir çocuk olarak yetiştirilmiş olan genç kız, güçlü bir iradeye sahip olamayacak kadar

pervasız ve tembel bir mizaca sahipti, hâliyle annesinin bütün veda davetlerinde hep olduğu gibi en büyük ve en abartılı kederlerin bile üstesinden gelebilecek nefis mevsim yemekleri sipariş ettiğini öğrenince bütün itirazlarından vazgeçmiş, sandalyesinde arkasına yaslanıp kederli ve boş bakışlarıyla tabağındaki yemekle oynamaya razı olmuştu. Bu arada masadaki herkes, Bayan Shaw'un akşam yemeği davetlerinin gediklisi olan Bay Grey'in esprileriyle keyiflenmiş, sonra Edith'ten oturma odasında kendileri için biraz piyano çalmasını rica etmişlerdi. Bay Grey veda yemeğinde özellikle hoş bir hava yarattığından beyler aşağıda her zamankinden daha uzun süre kalmıştı. Margaret'in bölük pörçük kulak misafiri olduğu sohbete bakılırsa aşağıda kalmaları da iyi olmuştu.

"Şahsen büyük acılar çektim. Sevgili General'le aşırı mutsuz olduğum söylenemez ama yaş farkı her hâlükârda büyük bir sorundu. O yüzden Edith'in böyle bir sorunu yaşamasını hiç istemedim. Elbette bir anne olarak kızıma düşkünüm ama sevgili çocuğumun erken yaşta evleneceğini öngörebiliyordum. On dokuzundan önce evleneceğini hep söylemişimdir. İçime doğmuş gibi Kaptan Lennox..." Ses, bu noktada fısıltıya dönüştü ama Margaret devamını kolaylıkla tahmin edebiliyordu.

Edith'in gerçek aşkı bulması kayda değer bir pürüzsüzlükte gerçekleşmişti. Bayan Shaw, tam da söylediği gibi içine doğanları kabullenmiş, hatta gencecik ve güzel vâris Edith için herkesin hayal ettiğinin çok gerisinde olmasına rağmen bu evliliği hızlandırmak için elinden geleni yapmıştı. Öte yandan Bayan Shaw, tek çocuğunun sadece aşk evliliği yapmasını istediğini söylüyor, General'le evliliğinin temel nedeni hiç aşk olmamış gibi özellikle iç çekiyor; kendini, gerçekleşecek evliliğin romantizmine kızından daha çok kaptırıyordu. Gerçi Edith de sırılsıklam âşıktı

ama Kaptan Lennox'ın anlattığı Korfu Adası'ndaki hayat yerine Belgravia'da iyi bir aileye gelin gitmeyi kesinlikle daha çok tercih ederdi. Margaret'in dinlerken gözlerini ışıldatan şeylere, Edith ürperiyormuş gibi tepki veriyordu. Bunun bir nedeni, sevgilisinin tatlı sözleriyle anlatılanların sevimsizliğini unutmaktan duyduğu zevk, diğeri de çingeneler gibi derme çatma bir yaşamdan duyduğu hoşnutsuzluktu. Yine de başka biri, iyi bir aile, iyi bir yaşam ve iyi bir unvanla gelse bile Edith aşkı uğruna Kaptan Lennox'tan vazgeçmezdi. Evlilik heyecanı geçtikten sonra Kaptan Lennox, Edith'in arzuladığı şeyleri şahsında barındırmadığı için kuzini muhtemelen saklamaya çalışacağı kaygı dolu küçük pişmanlıklar yaşayacaktı. Bu konuda anasının kızıydı. Bayan Shaw, karakteri ve kariyerine duyduğu saygı dışında hiçbir romantik duygu beslemediği General Shaw'la bile isteye evlendikten sonra, fısıltıyla da olsa sürekli sevemeyeceği biriyle evlenmiş olmanın zorluklarından yakınmıştı.

"Çeyizi için hiçbir masraftan kaçınmadım," kelimelerini duydu Margaret. "General'in hediye ettiği ve bir daha hiç kullanmayacağım güzelim Hint şallarımı ve eşarplarımı ona verdim."

"Şanslı kız," dedi kadınlardan biri. Margaret, konuşanın Bayan Gibson olduğunu biliyordu. Kızlarından biri birkaç hafta önce evlendiği için kadın sohbete diğerlerinden daha meraklıydı. "Helen bir Hint şalına gönül koydu ama abartılı fiyatını öğrenince reddetmek zorunda kaldım. Edith'in Hint şallarına sahip olduğunu öğrenince çok kıskanacak. Nerenin şalı? Delhi mi? Hani şu kenarları sevimli minik süslü olanlardan?"

Margaret yine teyzesinin sesini duydu ama bu sefer sanki hafifçe yerinden kalkmış da loş arka odaya bakıyordu. Ardından,

"Edith! Edith!" diye seslendiğini duydu. Sonunda kadın, çok zorlanmış da yorulmuş gibi hâlsizlikten olduğu yere çöktü.

Margaret yanlarına gitti. "Edith uyuyor, teyzeciğim. Yapabileceğim bir şey var mı?"

Edith hakkında endişelere neden olan bu bilgi karşısında bütün hanımlar, "Ah, zavallı çocuk!" diye hayıflanmaya başladı.

Bayan Shaw'un kucağındaki minik köpek bile bu telaştan heyecanlanmış gibi havlıyordu. "Sus bakayım, Minik! Seni yaramaz kız! Anneciğini uyandıracaksın! Sadece Edith'ten Newton'a şallarını aşağı getirmesini söylemesini isteyecektim. Belki sen getirebilirsin, sevgili Margaret?"

Margaret evin en üst katındaki eski çocuk odasına çıktı. Newton düğün için gerekli dantelleri ayırmakla meşguldü. O gün dört beş kez sergilenmiş olan şalları bulmaya girişen hizmetçi homurdanırken Margaret etrafına bakındı. Dokuz yıl önce eğitimsiz bir orman kızı olarak evi, oyunları ve dersleri kuzini Edith'le paylaşmak üzere buraya getirildiğinde ilk olarak bu odayla haşır neşir olmuştu. Temiz tırnaklara ve yırtılan elbiselere fazlasıyla takıntılı olan son derece sert ve ciddi mürebbiyenin refakatinde yaşadığı loş Londra odası unutulur gibi değildi. Sonsuz basamaklarla inilen aşağılarda bir yerlerde akşam yemeği yiyen babası ve teyzesinden ayrı içtiği ilk çayı hatırlıyordu. Çocuk aklıyla kendisi o sırada gökyüzündeyse babasıyla teyzesi herhâlde dünyanın arzında olmalıydı. Harley Street'te yaşamaya başlamadan önce annesinin giyinme odasında uyur, taşradaki papaz evinde hayat erken başladığı için öğünlerde her zaman annesi ve babasıyla yemek yerdi. Ah! On sekizindeki uzun boylu gürbüz kız, dokuz yaşındaki kızın yorganın altına saklanarak o ilk gece yoğun bir kederle döktüğü gözyaşlarını ve mürebbiye-

nin Bayan Edith rahatsız olmasın diye ağlamasını yasakladığını çok iyi hatırlıyordu. İlk defa gördüğü görkemli teyzesini, Bay Hale ile birlikte uyuyan küçük kızlarını göstermek için sessiz adımlarla yukarı çıktığını görene kadar sessiz hıçkırıklarla ağlamış, sonra küçük Margaret hıçkırıklarını yutarak uyuyormuş gibi kıpırdamadan yatmıştı çünkü hüznüyle babasını da mutsuz etmekten korkmuştu. Teyzesinin önünde ağlaması, babasının buraya gelmeden önceki bütün umutlarını ve planlarını yerle bir edebilir, şehre uygun gardırobunun ayarlanması aksayabilir, hâliyle birkaç günlüğüne bile olsa cemaatini bırakıp Londra'ya boşu boşuna gelmiş olurdu.

Artık kullanılmasa da şimdi eski odasını sevgiyle anıyordu. Üç gün sonra sonsuza kadar ayrılacağı odaya kedilere özgü bir kederle göz attıktan sonra, "Ah, Newton!" dedi. "Bu güzelim eski odamızdan ayrıldığımız için sanırım hepimiz üzülüyoruz."

"Aslına bakarsanız ben hiç üzülmüyorum, küçük hanım. Gözlerim artık eskisi kadar iyi görmüyor, pencereden gelen ışıkta dantelleri tamir edemiyorum. Hele ayaz... İnsan burada donarak ölebilir."

"Eh, Napoli'de hem bol ışığa hem de sıcağa kavuşacaksın. O zaman dilediğince dikiş nakış yapabilirsin. Teşekkürler, Newton, ben şalları aşağı taşırım... Senin işin var."

Margaret merdivenleri inerken kucağındaki şallardan yükselen baharatlı oryantal kokular burnuna kadar geliyordu. Edith hâlâ uyuduğu için teyzesi mankenlik yapmasını rica etti. Kimsenin aklına gelmezdi ama Margaret ondan uzundu ve vücut hatları düzgündü. Babasının uzak bir akrabasının yasını tutmak için giydiği siyah ipek elbisesiyle, Edith'in içinde kaybolacağı upuzun muhteşem şallar üzerinde göz alıyordu. Teyzesi şalları

düzeltirken avizenin altında sessizce kıpırdamadan durdu. Arada bir kendi etrafında dönerken şömine rafındaki aynada kendini görür gibi oluyor, prenses kıyafetleri içindeki tanıdık görüntüsüne gülümsemeden edemiyor, omzundaki şalları nazikçe okşarken yumuşacık dokularından ve parlak renklerinden büyük zevk alıyordu. Böylesine gösterişli giyinmeyi gerçekten de tercih edebilirdi. Bir çocuk gibi memnuniyet dolu sessiz bir gülümseme dudaklarında eksik olmuyordu.

Tam o sırada kapı aniden açıldı ve Bay Henry Lennox'ın geldiği bildirildi. Hanımlardan bazıları elbiseye duydukları kadınsı ilgiden utanmış gibi geri çekilirken Bayan Shaw misafire elini uzattı. Margaret kıpırdamadan dururken şallar için askılık yapmasının istendiğinin farkındaydı ama Bay Lennox'ın şaşkınlığını görünce adamın anlayışlı davranacağı inancıyla eğleniyormuş gibi kocaman gülümsedi.

Teyzesi akşam yemeğine katılamayan Bay Henry Lennox'ı soru yağmuruna tutuyor, damadı olacak ağabeyini, nedime olacak kız kardeşini (ki düğün için İskoçya'dan kaptanla birlikte geliyordu) ve Lennox ailesinin çeşitli fertlerinin hatırını soruyordu.

Şal askılığı görevinin sona erdiğini anlayan Margaret, teyzesinin anında unuttuğu diğer davetlilerle ilgilenmeye karar verdi. O sırada Edith arka odadan çıkarak, parlak ışıkta gözlerini kırpıştırıp hafifçe birbirine girmiş lülelerini iki yana salladı. Bu hâliyle rüyalar âleminden irkilerek uyanan Uyuyan Güzel'den farksız görünüyordu. Uykusunda bile evde uyanmasına değecek bir Lennox'ın varlığını hissetmiş olmalıydı. Üstelik henüz görmediği hâlde büyük sevgi beslediği müstakbel görümcesi Janet hakkında soracak bir sürü sorusu vardı.

Margaret, kuziniyle böylesine gurur duymasaydı mantar gibi bitiveren rakibesini muhtemelen kıskanırdı. O yüzden teyzesinin sohbetine kulak misafiri olmak için arkada bir yere oturdu. Fakat Henry Lennox hemen yanındaki boş yere göz dikmiş gibiydi. Edith'in sorgusu biter bitmez, adamın o sandalyeye oturmak için can attığından emindi. Bayan Shaw bahsetmiş olsa da onun gelmeyeceğini düşünmüştü, o yüzden geldiğini görmek neredeyse sürpriz olmuştu ve şimdi gecenin daha keyifli olacağını düşünüyordu. Adamla hemen hemen aynı zevklere sahiplerdi.

Çok geçmeden Bay Henry Lennox yanına geldiğinde, ışıl ışıl gülümsemesine bir parça mahcubiyetin eklendiğini hissedince kendini toparladı.

"Eh, siz hanımlar derin işlere dalmışsınız... Hanım işleri yani. Hukuktan çok farklı işler bunlar. Sözleşme yazmakla karşılaştırıldığında şallarla oynamak çok farklı bir iş."

"Ah, hepimizin kumaşlara hayran olmakla meşgul olduğumuzu gördüğünüzde eğleneceğinizi biliyordum ama Hint şalları gerçekten benzersiz mükemmellikte."

"Hiç kuşkum yok. Fiyatları da mükemmeldir kuşkusuz. Kusursuz görünüyorlar."

Bu arada beyler teker teker gelmeye başladığında odadaki uğultu da derinleşti.

"Bu son akşam yemeği davetiniz, öyle değil mi? Perşembeden önce başka davet yok?"

"Öyle. Galiba bu akşamdan sonra dinlenmem gerekecek. Haftalardır dinlenemedim. İnsanın hem kafasını hem de yüreğini meşgul eden bir olayı atlattıktan sonra, en azından daha çok ellerimin işleyeceği bir dinlence olacak. Düşünmek için zamanım olacağına seviniyorum. Eminim Edith de öyle düşünüyordur."

"Onu bilemem ama sizin sevineceğinizi tahmin edebiliyorum. Son zamanlarda sizi her gördüğümde başkalarının fırtınasına kapılmış gibi görünüyorsunuz."

"Evet," dedi Margaret hüzünle. Son bir aydır eksik olmayan, ayrıntılarla ilgili sonu gelmez karmaşayı hatırlamıştı. "Merak ediyorum da... evlilik, sizin de dediğiniz hep fırtınaya mı yol açmalı, yoksa bazı durumlarda düğün öncesi sakin bir huzur mümkün olabilir mi?"

"Düşünsenize Külkedisi'nin peri annesi çeyiz ve düğün kahvaltısı siparişlerini veriyor, mesela davetiyeleri yazıyor," diye güldü Bay Lennox.

"Ama bütün bu şamataya gerek var mı?" diye sordu Margaret, bir cevap beklercesine adamın gözlerinin içine bakarak. Son altı haftadır yüce bir otorite olarak Edith'in hazırlandığı mutlu olayın tarif edilmez yorgunluğu birden üstüne çullanmıştı, o yüzden evlilikle ilgili hoş ve huzurlu birkaç fikir duymak çok hoşuna gidecekti.

"Ah, elbette," dedi adam sesine ciddiyet katarak. "Katlanılması gereken resmiyet ve seremoniler, sadece insanın kendi tatmini için değil, aynı zamanda dünyanın ağzını açık bırakmak içindir, ki bunlar olmasa hayatın bir zevki kalmaz. Peki siz nasıl bir düğün isterdiniz?"

"Şey, bunu hiç düşünmemiştim. Sadece güzel bir yaz sabahı olması hoşuma giderdi. Kiliseye ağaçların gölgesinde yürümeliyim. Bir sürü nedimem olması gerekmiyor. Düğün kahvaltısına gerek yok. Galiba şu sıralar canımı sıkan şeyler nedeniyle aşırı tepki veriyorum."

"Hayır, öyle olduğunu sanmıyorum. Sadelik fikri, kişiliğinize çok uyuyor."

Margaret bu sözlerden pek hoşlanmadı. Adamın, karakterini överek daha önceki sohbetlerde konuyu nerelere getirmeye çalıştığını hatırladığından yüzünün ekşidiği belli olmasın diye başını çevirip, "Parke taşlı bir caddenin ortasındaki bir Londra kilisesine arabayla gitmek yerine Helstone'daki bir kiliseye yürüyerek gitmek bana daha doğal geliyor," dedi.

"Bana Helstone'u anlatın. Hiç anlatmadınız. Harley Street doksan altı numara bütün sıkıcılığıyla bakımsız ve kapalıyken yaşayacağınız yer hakkında fikir edinmek hoşuma gider. Her şeyden önce Helstone bir köy mü, yoksa kasaba mı?"

"Ah, küçücük bir köy. Sanırım köy dememde sakınca olmaz. Güllerle dolu yemyeşil bahçeleri olan birkaç bina... daha doğrusu birkaç köy eviyle bir de kilisesi var."

"Yıl boyunca, özellikle de Noel zamanı güller açıyor olmalı. Böylece resim tamamlanıyor."

"Hayır," dedi Margaret. Yine rahatsız olmuştu. "Resim yapmıyorum. Size Helstone'u anlatmaya çalışıyorum. Öyle söylememeliydiniz."

"Pişmanım," diye karşılık verdi Lennox. "Sadece anlattığınız köy bende masal hissi yarattı."

"Öyle zaten," dedi Margaret heyecanla. "New Forest'tan sonra İngiltere'de gördüğüm her yer fazlasıyla zorlu ve yavan geliyor. Helstone şiirlerde geçen bir köy gibi. *Tennyson** şiirlerindeki gibi. Ama daha fazlasını anlatmaya çalışmayacağım. Aklımdan geçenleri... gerçekten aklımdan geçenleri söylesem bana gülersiniz."

"Kesinlikle gülmem. Yine de kararlı olduğunuz belli. Eh, o zaman en azından papaz evini anlatın çünkü merak ediyorum."

---

* İngiliz şair Lord Alfred Tennyson (1809-1892) duygusal şiirleriyle çok popülerdi.

"Ah, evimi tarif edemem. Evim işte... kelimelerle anlatılmaz."

"Pekâlâ. Bu akşam pek soğuk davranıyorsunuz, Margaret."

"Nasıl?" Margaret kocaman açtığı gözlerini ona çevirdi. "Hiç farkında değildim."

"Ağzımdan talihsiz bir laf çıktı diye bana ne Helstone'u anlatıyorsunuz ne de evinizle ilgili bir şey söylüyorsunuz. Oysa özellikle eviniz hakkında daha çok şey öğrenmeyi ne kadar istediğimi söylemiştim."

"Gerçekten evimi anlatamam. Ne kadar konuşursak konuşalım, görmeden anlayabileceğinizi sanmıyorum."

"Eh, o zaman..." Adam kısa bir es verdi. "Orada neler yaptığınızdan bahsedin. Burada okuyorsunuz, derslere giriyor, öğlene kadar kendinizi geliştiriyorsunuz, sonra öğle yemeğinden önce yürüyüşe çıkıyor, ardından teyzenizle birlikte arabayla dolaşmaya çıkıyor, akşamları da davetlere katılıyorsunuz. Helstone'da gününüz nasıl geçecek? At mı bineceksiniz, araba mı süreceksiniz, yoksa yürüyecek misiniz?"

"Kesinlikle yürüyeceğim. Ne benim ne de babamın atı var. Kendisi de alabildiğine yürür. Etraf o kadar güzel ki araba sürmek yazık olurdu. At binmek bile gereksiz."

"Bahçeyle ilgilenecek misiniz? Bence taşradaki genç bir hanım için oldukça uygun bir meşgale."

"Bilmem. Korkarım öylesi zorlu işlerden hoşlanmıyorum."

"Okçuluk partileri... piknikler... at yarışları... av baloları?"

"Ah, hayır!" diye güldü Margaret. "Babam çok sade bir hayat yaşıyor. Bu tür etkinliklere yakın olsak bile gideceğimden kuşkuluyum."

"Anlaşılan bana hiçbir şey anlatmayacaksınız. Sadece ne yapmayacağınızı ya da nereye gitmeyeceğinizi söylemekle yetiniyorsunuz. Tatil bitmeden uğrayıp neyle uğraştığınızı kendim görsem daha iyi olacak."

"Umarım gelirsiniz. O zaman Helstone'un ne kadar güzel bir yer olduğunu kendiniz görebilirsiniz. Şimdi gitmeliyim. Edith piyano çalacak, ben de kıt müzik bilgimle nota sayfalarını çevirmesine yardım edeceğim. Hem Shaw teyze konuşmamızdan hoşlanmıyor."

Edith mükemmel piyano çalıyordu. Parçanın ortasında kapı aralanıp, Kaptan Lennox'ın içeri girmekte tereddüt ettiğini görünce nota kâğıtlarını yere fırlattığı gibi koşarak odadan çıktı. Margaret hem şaşkındı hem de kendisi kadar şaşırmış olan misafirlere Edith'in aniden kaçıp gitmesini kendince açıklamaya çalışırken kıpkırmızı kesiliyordu.

Kaptan Lennox beklenenden erken mi gelmişti? Yoksa geç mi kalmıştı?

Herkes saatine bakarak afallamış hâlde ayrılmaya başladı.

Bunun üzerine Edith yarı mahcup, yarı gururlu bir ifadeyle gelip uzun boylu ve yakışıklı kaptana mutlulukla gülümsedi.

Kendini uzun süre nahoş bir evliliğin kurbanı olarak görmesi nedeniyle hüznü her hareketine yansıyan Bayan Shaw da kardeşiyle tokalaşan genç adamı nazikçe selamladı. Evet, General artık aralarında olmadığı için küçük sıkıntılar haricinde iyi bir hayat yaşıyordu ama üzülecek bir şey bulamasa bile bir şeylere kaygılanmadan edemiyordu. Son zamanlarda kaygılarının merkezine sağlığını oturtmuştu. Sağlığını ne zaman düşünse sinirle aksırmaya başlıyordu. Dahası hoşgörülü bir doktor ona tam

da istediği şeyi... yani kışı İtalya'da geçirmesini salık vermişti. Bayan Shaw birçok insan gibi güçlü arzulara sahipti ama kendi iradesi ve keyfi doğrultusunda açıkça kararlar almaktan hiç hoşlanmıyor, başkalarının emir ya da arzularına boyun eğmiş gibi yapmayı tercih ediyordu. Zorunluluklar yüzünden elinden başka bir şey gelmediğine ikna olduğundan, aslında arzuladığı şeyi yaptığı hâlde her zamanki uysal tavrıyla sızlanıp şikâyet etme fırsatlarını da kaçırmamış oluyordu.

İşte şimdi de Kaptan Lennox'a kendi yolculuğunu bu sızlanmalar eşliğinde anlatıyordu. Kaptan, müstakbel kayınvalidesini dinlemeyi görev bilse de çay masasını hazırlamakla ve iki saat önce akşam yemeğini yediğini söylemesine rağmen her türden atıştırmalıklarla sofrayı donatmakla uğraşan Edith'ten gözünü alamıyordu.

Bu arada şömine rafına yaslanan Henry Lennox, bu güzel aile tablosunu keyifle izliyordu. Yakışıklı ağabeyiyle yine kavuşmuşlardı. Göz alan ailesinde en sıradan görünümlü olan kendisiydi ama yüzünden zeki, meraklı ve çevik biri olduğu anlaşılabiliyordu.

Margaret bazen öylece durup sessizce ama belli belirsiz bir alayla Edith ve kendisinin yaptığı her şeyi izleyen bu adamın ne düşündüğünü merak ederdi. Bu alaycı his, Bayan Shaw'un kaptanla giriştiği sohbet sayesinde kayboldu, yerini gördüğü başka bir şeyin yarattığı heyecan ve merak duygusuna bıraktı.

Henry Lennox, iki kuzenin sofranın detaylarıyla uğraşmasının hoş bir manzara olduğunu düşünüyordu. Edith her şeyi kendi yapmak istiyor, nasıl bir asker eşi olacağını göstermek istercesine yaptığından keyif alıyordu. Semaverdeki suyun soğuk olduğunu anlayınca mutfaktan bir demlik getirilmesini istedi

ama aceleciliğinden kapıda karşılayıp hizmetçinin elinden alsa da demlik ağır geldiği için muslin elbisesinde kara bir lekeyle dudaklarını büzerek geri döndü ve demliği tutmaktan bembeyaz kesilen parmak eklemlerini yaralı bir çocuk gibi müstakbel kocasına gösterdi... ki elbette tedavisi belliydi.

Edith'in saman alevinden farksız, hatta bazı durumlarda çingeneler gibi sürekli yer değiştiren ruh hâlleriyle karşılaştırıldığında Margaret'in duruma hızla ayak uydurabilmesi son derece etkileyiciydi.

O akşamdan sonra düğün sona erene kadar günler telaş ve koşuşturmayla geçti.

II

Güller ve Dikenler

Ormanın yumuşacık yeşil ışığında,
Çocukluğunun oynadığı yosunlu dere kıyısında,
Yaz göğüne ilk kez sevgiyle baktığın,
Evin bahçesindeki ağacın yanında.*

Bayan Hemans

Margaret bir kez daha sabah elbisesini giymiş, düğüne yardım etmek için gelen babasıyla birlikte sessizce eve dönüyordu. Annesi, kimsenin tam olarak anlayamadığı çeşitli bahanelerle evde kalmıştı ama her hâlükârda boşa kürek salladığını bildiği hâlde Bay Hale'in eskilikle yeniliğin arasında sıkışıp kalan gri saten elbiseyi giymesi yönündeki önerisi son noktayı koymuş, sonunda Bayan Hale gitmemeye karar vermişti çünkü adamın karısına tepeden tırnağa yeni kıyafetler alacak parası yoktu ve Bayan Hale biricik kardeşinin biricik kızı için yapacağı düğüne asla özensiz gidemezdi. Bayan Shaw, kocasına eşlik etmemesinin gerçek nedenini tahmin edebilseydi kardeşini elbiselere boğardı ama kendisi yaklaşık yirmi yıldır zavallı güzel Bayan Beresford'du ve her yarım saatte bir yakındığı üzere, evlilik hayatında

* İngiliz şair Felicia Dorothea Hemans'ın (1793-1835) "The Spells of Home/ Evin Büyüsü" adlı şiirinden.

yaş farkının yarattığı mutsuzluklar dışındaki bütün sıkıntıları unutmuşa benziyordu.

Çok az insanın görebildiği lacivert-siyah saçları ve tatlı hırçınlıklarıyla herkesin gözbebeği olan kız kardeşi Maria, kendinden sadece on sekiz yaş büyük bir adamla aşk evliliği yapmıştı. Bay Hale, dinlediği en güzel konuşmacılardan biri olarak taşradaki rahiplerin en mükemmel örneklerinden biriydi. Adamın meziyetleriyle ilgili izlenimlerin hepsi doğru olmayabilirdi ama Bayan Shaw buna inanıyor, kardeşi aklına geldikçe, "*Aşk evliliği yaptı... sevgili Maria bu dünyada başka ne isteyebilir ki?*" diye düşünüyordu. Oysa Bayan Hale dürüst olsa bu soruya dünden hazır bir listeyle cevap verebilirdi. Gümüş grisi parlak ipek kumaştan bir elbise, beyaz bir hasır bone, ah, düğün için düzinelerce, ev için yüzlerce başka şey! Hiçbir şeyi tam değildi.

Margaret'e ise sadece annesinin gelmeyi uygun bulmadığı söylenmişti; son iki üç gündür yaşadığı kafa karışıklığıyla, *Figaro*'dan* parçalar çalmak zorunda kaldığı ve aynı anda birden fazla yerde olmasını gerektiren Harley Street'teki evin telaşlı ortamı yerine onunla Helstone papaz evinde buluşacağı için seviniyordu.

Son kırk sekiz saattir yaşadıkları aklına geldikçe hem vücudu hem de beyni sızlıyor, yıllarını birlikte geçirdiği insanlarla alelacele vedalaştığını düşününce geçip giden zamanı hüzünle anıyor, ona göre zamanı, nasıl uçup gittiği değil, bir daha geri dönmemek üzere geride kalmış olması tanımlıyordu.

Çok sevdiği evine ve yıllardır arzuladığı hayata geri dönerken Margaret'in yüreği, sadece uykudayken sınırları belirsiz-

* Rossini'nin *Seville Berberi* operasında Figaro, herkesin bir şekilde kullandığı evlatlık kızdır.

leşen birikmiş özlem duygularıyla hiç tahmin etmediği kadar ağırdı. Birden toparlanıp aklını anılardan arındırarak, umut dolu huzurlu geleceğine odaklandığında, geçmişin hayalleri yerine önündeki gerçeği gördü.

Babası kompartımandaki koltuğunda arkasına yaslanmış uyuyordu. Simsiyah saçları artık ağarmış, alnı hafiften seyrelmişti. Yüzündeki kemikler öyle belirginleşmişti ki yakışıklı sayılamazdı. Neyse ki yüz hatları düzgündü. Yakışıklı denemese de belli bir zarafete sahipti. Dingin bir yüzü vardı ama sakin ve mutlu bir yaşam süren birinin huzurlu sakinliğinden ziyade yorgunluktan sonra dinlenmiş birinin dinginliğiydi bu. Yine de gördüğü tükenmiş ve kaygılı yüz karşısında Margaret acıyla sarsılmadan edemiyordu. İster istemez artık iyice yerleşmiş bir stres ve depresyonu açıkça ortaya koyan kırışıklıklar, babasının aleni sıkıntılarını hatırlamasına neden oldu.

Zavallı Frederick! diye iç geçirdi. *Ah! Keşke donanmaya katılıp hayatımızdan çıkmak yerine, sıradan bir rahip olsaydı! Keşke bu konuda daha fazla bilgi sahibi olabilseydim. Shaw teyzemin anlattıklarından hiçbir şey anlamıyorum. Ağabeyimin korkunç bir nedenle İngiltere'ye dönemediğinden başka bir şey bilmiyorum. Zavallı canım babam! Ne kadar da üzgün görünüyor! Annemle babamın yanında olmak üzere eve döndüğüme o kadar seviniyorum ki!*

Babası uyandığında, yorgunluktan eser olmayan ışıltılı gülümsemesiyle onu selamlamaya hazırdı. Adam da ona gülümsedi ama gülümsemesi kendini tuhaf bir şekilde zorluyormuş gibi belli belirsizdi. Yüzündeki kaygı çizgileri yine geri dönmüştü. Dudaklarının şeklini sürekli hareketlendirecek şekilde ağzını bir şey söyleyecekmiş gibi açması, yüzüne kararsız bir ifade katıyordu ama tıpkı kızı gibi tatlı tatlı bakan kocaman gözleri vardı.

Şeffaf sayılabilecek beyazlıktaki gözkapakları, yuvalarında âdeta ihtişamla tembelce dönen gözlerine paravan oluyordu.

Margaret annesinden ziyade ona çekmişti. İnsanlar bazen böylesine güzel bir anne babadan doğan kızın, alışıldık güzellikten bu kadar uzak olmasına şaşırıyordu. Hatta sıklıkla onun hiç de güzel olmadığı söylenirdi. *Evet, hayır, nasıl isterseniz, efendim* demek üzere açılan gül goncası gibi başka dudaklarla karşılaştırıldığında ağzı büyük sayılırdı ama kıpkırmızı dudakları dolgundu ve bembeyaz sayılmasa da teni pürüzsüz bir fildişi zarafetine sahipti. Böylesine genç biri için bakışları genelde fazlasıyla onurlu ve mesafeli olsa da şimdi babasıyla konuşurken gözleri sabah güneşi kadar parlaktı. Gamzeleri, çocuksu bir mutluluğun ve gelecek için sınırsız umutların işareti gibiydi.

Eve dönmeleri temmuz ayının ikinci yarısını bulduğundan ormandaki ağaçlar kopkoyu yeşil yapraklarla donanmıştı, ağaçların diplerindeki bütün eğrelti otları güneş huzmelerini yakalıyordu. Hava boğucu denebilecek kadar durgundu. Babasının yanında yürürken Margaret, acımasız bir mutlulukla otları eziyordu çünkü hafif adımlarının altında ot kokularının havaya karışacağını, bu uçsuz bucaksız yeşilliklerin sıcacık kokulu ışığa dönüşerek özgürce yaşayan sayısız vahşi yaratığa, güneşe, diğer ot ve çiçeklere ulaşacağını biliyordu. Bu hayat... en azından bu yürüyüşler Margaret'in hayatıydı. Ormanıyla gurur duyuyordu. Buradaki insanlar ailesiydi. Herkesle sıkı dost olmuş, ilginç konuşmalarından bir şeyler öğrenmekten hep büyük zevk almış, onlarla özgürleştiğini hissetmiş, bebeklerine bakmış, yaşlılarla konuşmuş, onlara kitaplar okumuş, hastalara lezzetli çorbalar götürmüş ve babasının her gün gitmekle görevli olduğu okulda öğretmenlik yapmayı aklına koymuştu ama ormanın yeşillikleri

arasındaki bir kulübede yaşayan erkek, kadın, çocuk ayırmadan dostlarını görmek hep daha cazip gelmişti.

Evin dışındaki hayatı mükemmeldi. Evin içindeki hayatında sıkıntılar vardı. Bir çocuğun sağlıklı utancıyla, her şeyin olması gibi olmamasından kendini suçlu görüyordu. Ona her zaman şefkatle yaklaşan iyi yürekli annesi arada sırada hayatlarından şikâyet ediyor, Bay Hale'e daha iyi bir hayat sunmadığı için başpiskoposun kilisedeki görevlerini tuhaf bir şekilde ihmal ettiğini düşünüyor, dahası köy kilisesinden ayrılıp daha büyük vazifelere aday olmadığı için kocasını alttan alta azarlıyordu. Babasıysa iç çekerek cevap veriyor, Helstone'a en ufak bir katkısı olabilirse şükredeceğini ama dünya bambaşka bir yere dönüşürken her geçen gün gücünün azaldığını söylüyordu. Terfi almanın yollarını bulması için annesinin babasına yaptığı biteviye ısrar karşısında Margaret, babasının daha çok içine kapandığını görüyor, annesinin Helstone'daki hayatlarına daha sıcak bakması için çabalıyor, Bayan Hale çevrelerindeki sık ormanın sağlığını kötü yönde etkilediğini söylediğinde güneşin aydınlattığı, bulutların gölgelediği, uçsuz bucaksız harika yeşilliği ona sevdirmeye çalışıyordu çünkü annesinin kendini eve kapattığına; kilise, okul ve komşular dışında yeterince dışarı çıkmadığına inanıyordu. Bu girişimleri bazen işe yarardı ama sonbahar yaklaşıp havalar daha kararsız olduğunda annesi sağlık endişelerine kapılıp, Bay Hume'dan daha eğitimli ve Bay Houldsworth'ten daha iyi bir rahip olmasına rağmen iki eski komşusundan daha iyi bir durumda olması gerektiğini söyleyerek Bay Hale'in başının etini daha sık yemeye başlıyordu.

Margaret'in hazır olmadığı tek şey, evdeki huzuru bozan bu bitmek bilmeyen mutsuzluktu. Yine de Harley Street'te özgürlüğünü kısıtlayan sıkıntılardan ibaret birçok lüksten vazgeçmiş

olma fikriyle mest oluyordu. Orada tattığı duyusal zevkler abartılı olmasa da gerektiğinde bu lüksler olmadan yaşayabileceğini bilmenin bilinçli gururuyla dengeleniyordu.

Ama bulut hiçbir zaman insanın gökte gözünü diktiği yerde belirmezdi. Margaret tatillerini evinde geçirirken, annesinin Helstone'dan şikâyetlerine ek olarak babasının konumu nedeniyle kederle hayıflanmaları gelip geçici de olsa, o zamanların mutlu anıları unuttuğu küçük ayrıntılarla gölgeleniyordu.

Eylülün ikinci yarısında sonbahar yağmurları ve rüzgârları kendini gösterdiğinde Margaret, daha önce hiç yapmadığı kadar evde oturmaya kararlıydı. Helstone, komşu tarlalar mesafesindeydi.

"Burası kuşkusuz İngiltere'nin en unutulmuş yerlerinden biri," dedi Bayan Hale yine bir gün dırdırlanmaya başladığında. "Babanın burada hiç kimseyle iletişim kuramamasına hayıflanmadan edemiyorum. Adamcağız öylece bir köşeye atılmış durumda. Haftalar boyunca çiftçi ve işçilerden başkasını görmüyor. Köyün diğer yakasında yaşasaydık farklı olurdu. Orası Stansfield ailesine yürüme mesafesinde sayılır, hele Gorman ailesi daha da yakın."

"Gorman ailesi," dedi Margaret. "Şu Southampton'da ticaretten büyük bir servet yapan aileyi mi söylüyorsun? Ah! Onları görmediğimize seviniyorum. Alışverişten başka bir şey konuşmayan insanlardan hiç hoşlanmıyorum. Bence özenti davranmayan köylü ve işçilerle bir arada olmak çok daha iyi."

"Bu kadar müşkülpesent olma, sevgili Margaret!" dedi annesi. Aklından, bir keresinde Bay Hume'un yanında tanıştığı genç ve yakışıklı Bay Gorman geçiyordu.

"Hayır! Ben buna müşkülpesentlik değil, son derece seçkin bir zevke sahip olmak diyorum. Toprakla uğraşanları, askerleri

ve denizcileri seviyorum. Bence üçü de bilge meslekler. Eminim kasaplara, fırıncılara ve mumculara hayran olmamı beklemiyorsun, öyle değil mi anneciğim?"

"Ama Bay Gorman ne kasap ne de fırıncı, bilakis son derece saygın bir araba üreticisi."

"İyi ya. Ha araba üreticisi ha kasap ha fırıncı, üçü de birbirinden gereksiz işler. Ah! Shaw teyzemin arabasında her gün yolculuk yapmaktan nasıl usandığımı, yürümeyi ne kadar özlediğimi bilemezsin!"

Havaya aldırmadan yürüyüşe çıkıyor, dışarıda babasının yanındayken öylesine mutlu oluyor, bu anlarda dans etmemek için kendini zor tutuyordu. Hele bir fundalıktan geçerken ardına aldığı fırtınanın sınırlarında dolaşan batı rüzgârıyla âdeta uçuyor, kendini sonbahar rüzgârlarına kapılan yapraklar kadar hafif ve rahat hissediyordu. Oysa akşamları o kadar kolay geçmiyordu çünkü çaydan hemen sonra babası küçük kütüphanesine çekildiğinde annesiyle baş başa kalıyordu. Bayan Hale hiçbir zaman kitaplarla ilgilenmemiş, evliliklerinin ilk yıllarında ev işleri yaparken kocasının sesli kitap okuma heveslerini hep kırmıştı. Bir keresinde zaman geçirmek için tavla oynamayı denemişlerse de Bayan Hale'in okul ve cemaatle daha fazla ilgilendiğini gören Bay Hale, işindeki aksamaların karısı tarafından mesleğin doğal sonuçları olarak değil, bilakis pişman olunacak gereksiz mücadeleler olarak görüldüğünü fark etmiş, hâliyle çocukları henüz küçük yaştayken, akşamı evde geçiriyorsa kütüphaneye çekilip büyük zevk aldığı spekülatif metafizik kitaplarını okumayı tercih etmeye başlamıştı.

Tatillerde Margaret, öğretmenlerinin ya da dadılarının önerdiği kitaplarla dolu koca kutuları odasından aşağı indirir, şehre dönmeden önce bütün kitapları okumak için yaz günlerinin

yeterince uzun olmadığını düşünürdü. Şimdiyse oturma odasındaki küçük kitap rafını sadece, babasının kütüphanesinden seçtiği okuması kolay kalın ciltli hafif İngiliz klasikleri süslüyordu. Thomson'dan *Mevsimler*, Hayley'den *Cowper*, Middleton'dan *Cicero* gibi kitaplar en yeni, en hafif ve en eğlenceli olanlardı ama rafın küçüklüğü bunlardan daha fazlasına izin vermiyordu.

Margaret Londra'da başına gelen bütün ilginç olayları anlatırken annesi onu ilgiyle, bazen de eğlenerek ve sorular sorarak dinliyor, diğer zamanlarda genellikle Helstone papaz evinin kıtlıklarıyla kardeşinin konforlu yaşamını karşılaştırmaktan rahatsız oluyordu. Böyle akşamlarda Margaret susarak küçük cumbanın pervazına vuran yağmur damlalarını dinlemeyi tercih ediyordu. Birkaç kez kendini bu tekdüze sesi farkında olmadan sayarken bulmuştu. Öte yandan, yüreğini sıkıştıran soruyu gündeme getirerek Frederick'in nerede olduğunu sorup sormaması gerektiğini düşünmeden edemiyordu. Ağabeyi acaba ne yapıyordu? Ondan en son ne zaman haber almışlardı? Ama Frederick'in karıştığı olayın tam hikâyesini hiç dinlemediği gibi artık kederli bir unutuluşa terk edilen ayaklanmadan beri annesinin hassaslaşan sağlığı ve Helstone memnuniyetsizliği aklına gelince dilinin ucundaki soruyu unutmak için sürekli konuyu değiştiriyordu.

Annesiyle zaman geçirirken, bilgi almak için babasının daha iyi bir başvuru kaynağı olduğuna kanaat getiriyor, babasıyla zaman geçirdiğinde ise annesiyle konuşmanın daha kolay olduğunu düşünüyordu. Her hâlükârda duyabileceği yeni bir haber yoktu. Harley Street'ten ayrılmadan önce aldığı bir mektupta babası, Frederick'ten haber aldıklarından bahsetmişti. Dediğine göre ağabeyi hâlâ Rio'daydı, sağlığı yerindeydi ve sevgilerini

gönderiyordu. Bütün bunlar kuru bilgiden ibaretti ve Margaret daha birçok ayrıntıyı öğrenmek istiyordu.

Aile içinde nadiren anıldığında ondan "Zavallı Frederick" diye bahsediliyordu. Odası bıraktığı gibiydi ama evde başka hiçbir işle ilgilenmese de Sir John'un vasiliğiyle Rutlandshire güzelleri olarak anılan güzel Beresford küçük hanımlarının hizmetçisi olarak işe alındığı günü hiç unutmayan Bayan Hale'in hizmetçisi Dixon, odayı düzenli bir şekilde temizleyip toz alıyordu. Dixon, Bay Hale'i genç hanımının hayatına çöken bir felaket olarak görürdü. Ona göre taşralı ve fakir bir rahiple evlenmek için öylesine acele etmeseydi, genç Bayan Beresford'un hayatı kim bilir nasıl olacaktı? Ama aşkında ve evlilik hayatı denen kederinde onu bırakıp gidemeyecek kadar hanımına sadık bir hizmetçiydi. Hâliyle yanında kalmış, kendini hanımının iyiliğine adamış, ona göre kötü yürekli bir dev olan Bay Hale'e karşı kalkan olma görevini üstlenen iyi yürekli peri rolünü üstlenmişti. Evin küçük beyi Frederick, her zaman favorisi ve gururu olmuştu. Her hafta o akşam eve gelecekmiş gibi delikanlının odasını temizlerken asla taviz vermediği resmî tavrı yumuşayıverirdi.

Margaret, annesinin ağabeyiyle ilgili yeni bir şeyler öğrendiğinden kuşkulanıyordu; dahası babasının kaygılı ve rahatsız hâli bu inancını daha da pekiştiriyordu. Oysa Bayan Hale, kocasındaki bu değişimin farkında değilmiş gibi görünüyordu. Bay Hale, her zaman şefkatli ve nazik biri olarak başkalarının esenliğiyle ilgili en küçük bir haberden bile kolayca etkilenir, ölüme tanık olduğunda ya da herhangi bir suç işlendiğini duyduğunda hemen sıkıntıya kapılırdı.

Son zamanlarda Margaret, babasının aklını bir konuya takmış gibi sürekli dalgın olduğunun farkındaydı. Bu hâlini, sıkın-

tılardan kurtulanları teselli etmek ya da geleceğin kötülüklerini en aza indirmek üzere okulda öğretmenlik yapmak gibi günlük meşgaleler bile hafifletmiyordu. Dahası eskisi kadar cemaatiyle bir araya gelmiyor, çoğunlukla çalışma odasına kapanıyor, sadece arka mutfaktaki pencerenin panjuruna tıklayarak geldiğini haber veren köy postacısını beklerken sabırsızlanıyor, hava güzelse bahçeye çıkıyor, dışarı çıkılmayacak gibiyse postacı gelene ya da yabangüllerinin ardından kendisine yarı hürmetli, yarı gizemli bir baş selamı vererek yoldan geçip kocayemiş ağacının ardında gözden kaybolana kadar bekliyor, sonra yine dalgın ve sıkıntılı bir ruh hâliyle odasında işinin başına dönüyordu.

Ama Margaret ışıldayan güneş ya da dışarıdaki mutlulukla, farkında bile olmadığı tüm beklentileri kolayca unutacak yaştaydı. Ekimdeki harika iki hafta boyunca bütün sıkıntıları karahindiba tüyleri gibi uçuşuverdi, ormanın güzelliklerinden başka bir şey düşünmedi. Eğrelti otu hasadı tamamlanmıştı. Yağmurlar dindiği için Margaret'in temmuz ve ağustos aylarında sadece yeşilliklerin arasından görebildiği derenin kenarına inilebiliyordu. Edith'le birlikte resim dersi almıştı ve kötü havalar sırasında fazlasıyla sıkıldığından, ormanın güzelliğiyle boşa zaman geçirmemek için kış iyice yüzünü göstermeden bir şeyler çizmeye karar vermişti. Bu amaçla bir sabah tuvalini hazırlıyordu ki hizmetçi Sarah oturma odasının kapısını ardına kadar açıp Bay Henry Lennox'ın geldiğini haber verdi.

III

Acele İşe Şeytan Karışır

Bir hanımın yüce gönlünü
Asilce kazanmayı öğren;
Hayat ve ölüm kadar cesurca...
Sadık bir ciddiyetle...

Ona ziyafet sofralarında eşlik et,
Ona yıldızlı göğü göster,
Gönül çelmeye çalışmaktan ziyade
Onu dürüst sözlerinle koru.*

Bayan Browning

"Bay Henry Lennox."

Margaret, evde nelerle meşgul olduğunu soran adamı sadece birkaç saniye önce aklından geçirmişti. Tam bir *parler du soleil et l'on en voit les rayons*** anıydı. Adamla tokalaşmak üzere tuvalini bıraktığında, güneş bütün parlaklığıyla yüzüne vururken, "Anneme haber ver, Sarah," diyerek adama döndü. "Annem de ben de Edith'le ilgili size bir sürü soru sormak istiyoruz. Geldiğinize çok sevindim."

---

* İngiliz şair Elizabeth Barrett Browning'in (1806-1861) "A Lady's Yes/Bir Hanımın Oluru" adlı şiirinden.

** *Fr.* Güneşi an, ışığını gör.

"Uğrayacağımı söylememiş miydim?" dedi Henry Lennox, daha alçak bir sesle.

"Ama İskoçya'nın dağlık kuzeyinde olduğunuzu duyduğumdan Hampshire'a geleceğiniz aklımın ucundan bile geçmemişti."

"Ah!" dedi adam gülümseyerek. "Genç çiftimiz aptalca şakalaşıyor, kendilerini riske atarak dağlara tırmanıyor, gölde kayıkla geziyordu; o yüzden bir akıl hocasına ihtiyaçları olduğunu düşündüm. Gerçekten de öyle birine ihtiyaçları vardı. Ne var ki yaşlı amcama günün on altı saati panik yaşatmaktan başka bir şey yapmadılar. Yalnız bırakılamayacaklarını anladığımdan sağ salim Plymouth'a gelene kadar yanlarından ayrılmamayı görev bildim."

"Plymouth'ta mıydınız? Ah! Edith bundan hiç bahsetmemişti. Aslında son zamanlarda mektuplarını aceleyle yazdığı belliydi. Salı günü gerçekten yelkenliyle açıldılar mı?"

"Gerçekten açıldılar ve beni birçok sorumluluktan kurtardılar. Edith size birçok mesaj yolladı. Sanırım not aldığım kâğıt buralarda bir yerlerde olmalı. Ah, işte burada."

"Ah! Teşekkürler," dedi Margaret heyecanla. Ardından notları yalnızken okumak istediğinden, Sarah'nın kesin yine yanlış anladığını belirterek beyefendinin geldiğini annesine haber vermek üzere izin istedi.

Odadan çıktığında Bay Lennox ilgiyle etrafına bakındı. Küçük oturma odası, sabah güneşinde güzel görünüyordu. Cundanın orta penceresi açıktı, güller ve kıpkırmızı hanımelleri köşeden boy uzatıyordu, küçük bahçe göz alan renklerde mineler ve sardunyalarla görkemliydi ama dışarının parlak ışığı, içerideki renklerin iyice solgun görünmesine neden oluyordu. Halının ahı gitmiş vahı kalmıştı, perdeler yıkanmaktan solmuştu. Ev, kraliçelerden farkı olmayan Margaret'in yaşayabileceğinden çok daha küçük ve eskiydi.

Masadaki kitaplardan birini eline aldı. Dante'nin beyaz parşömen ve altın kaplı eski İtalyan *Cennet* baskısı sağlam ciltliydi. Bunun hemen yanında duran sözlükte bazı kelimelerin yanında Margaret'in el yazısı seçilebiliyordu. Yavan bir kelime listesiydi ama nedense bakmak hoşuna gidiyordu. İç geçirerek kitapları yerine bırakırken, "Gerçekten anlattığı kadar sade bir hayatmış," diye mırıldandı. Varlıklı Beresford ailesi düşünülürse bu biraz tuhaftı.

Bu arada Margaret annesini bulmuştu. Bayan Hale'in hayatın zor olduğunu düşündüğü sinirli günlerinden birindeydi. Bay Lennox'ın geldiğini duyunca sinirleri daha da gerildi ama öte yandan adamın uğrama şerefini vermesinden içten içe gurur duymuştu.

"Büyük talihsizlik!" dedi. "Yemeği erken yiyeceğiz ve soğuk etten başka bir şey yok çünkü hizmetçilerin ütüleri bitirmesi gerekiyor. Ama elbette onu yemeğe davet etmeliyiz. Sonuçta kendisi Edith'in eniştesi. Neden bilmem, babanın da canı sabahtan beri bir şeylere sıkkın. Az önce çalışma odasına girdiğimde başı ellerinin arasında öylece oturuyordu. Helstone havasının bana iyi gelmediği gibi ona da iyi gelmediğini söylediğimde, birden başını kaldırıp bir daha Helstone hakkında olumsuz konuşmamamı rica etti. Buna katlanamıyormuş. Dünya üzerinde sevdiği bir yer varsa o da Helstone'dan başka bir yer değilmiş. Ama her şeye rağmen sorunun rutubet ve insanı tembelliğe iten havası olduğundan eminim."

Margaret, güneşle arasına incecik buz gibi bir bulut girmiş gibi hissetti. Sabırla dinlerken, annesinin içini dökerek rahatlayacağını umuyordu ama Bay Lennox'ı daha fazla bekletemezlerdi. "Babam Bay Lennox'tan hoşlanıyor. Düğün kahvaltısında çok iyi anlaştılar. Bence gelmesi babamın da neşesini yerine getirecektir. Hem yemeği dert etme anneciğim. Soğuk et öğle yemeği için kâfi... ki Bay Lennox bunu öğleden sonra saat iki yemeği olarak görecektir."

"İyi de o zamana kadar onunla ne yapacağız? Saat daha on buçuk."

"Benimle dışarıda resim yapmaya gelmesini isterim. Kendisinin resim yaptığını biliyorum. Böylece ayak altından çekilmiş olur. Ama artık gel de adam bir tuhaflık olduğunu düşünmesin."

Bayan Hale siyah ipek önlüğünü çıkarıp yüzünü sildi. Neredeyse akraba sayılabilecek birine duyulan bir samimiyetle Bay Lennox'ı karşıladığında son derece hoş bir hanımefendi gibi görünüyordu. Adam sorulmasını bekliyormuş gibi günü birlikte geçirme davetini mutlulukla kabul ederken kadın soğuk etin yanı sıra sofraya bir şeyler koyabilmeyi diledi.

Bay Lennox her şeyden keyif alıyordu, hâliyle Margaret'in dışarı çıkıp resim yapma önerisine bayıldı. Zaten yemekte göreceği Bay Hale'i işinden alıkoymayı hiç istemezdi. Margaret ona resim malzemeleri için seçenekler sundu, kâğıt ve fırçalar seçildikten sonra ikisi neşeyle dışarı çıktı.

"Rica etsem burada bir iki dakikalığına durabilir miyiz?" dedi Margaret. "Şuradaki kulübeler aklımdan çıkmıyor. Öyle ki yağmurlu geçen iki hafta boyunca resimlerini yapmadığım için beni âdeta sürekli azarladılar."

"Yıkılmaları an meselesi. Gerçekten tablolara layık görünüyorlar. Resim yapmayı önümüzdeki yıla ertelemek yazık olur. Fakat nereye oturalım?"

"Ah! Kuzey İskoçya'da iki ay geçirmemiş de doğrudan Süleyman'ın sarayından gelmiş gibisiniz! Ormancıların tam da doğru ışığın düştüğü yerde bıraktığı şu güzelim kütüğe bakın. Battaniyemi üzerine serdiğim anda ormandaki tahtıma dönüşecektir."

"Ayağınızın altında bir tabure olması gerekirken şu çamur

birikintisinde duruyorsunuz! Durun, ben geçip üzerinden atlamanıza yardım edeyim. Bu kulübelerde kimler yaşıyor?"

"Elli altmış yıl önce çiftçiler tarafından inşa edilmişler. Bir tanesinde kimse yaşamıyor, ötekinde yaşayan zavallı yaşlı adam ölünce kulübeyi ormancılar yıkacak! Bakın kendisi orada... Gidip konuşmalıyım. Sağır olduğu için bütün sırlarımızı duyabileceksiniz."

Şapkasız yaşlı adam, güneşli kulübesinin önünde bastonuyla duruyordu. Margaret yaklaşıp konuşmaya başladığında ciddi yüz ifadesinde tatlı bir gülümseme belirdi. Bu arada Bay Lennox hızla iki figürü çalakalem çizmeye başladı ve manzarayı tamamladı.

Sonunda fırça ve kâğıtları bir kenara bıraktıktan sonra birbirlerine çizimlerini gösterdiklerinde Margaret mahcup bir ifadeyle güldü. Bay Lennox onun yüzünü seyrediyordu.

"Ama bu ihanet," dedi genç kız. "Kulübelerin tarihçesini sormamı istediğinizde yaşlı Isaac'le benim resmimi yapacağınız aklıma bile gelmemişti."

"Dayanamadım. Bu duygunun ne kadar güçlü olduğunu bilemezsiniz. Resmimden çok hoşlandığımı söylemeye korkuyorum."

Adam son sözlerinin duyulduğundan emin olamadı çünkü Margaret paletini temizlemek için dere kenarına indi. Geri geldiğinde yanakları kıpkırmızıydı ama son derece masum ve bihaber görünüyordu.

Bay Lennox buna sevindi çünkü her sözünü iki kere düşünmeden dile getirmeyen bir adam için söyledikleri ağzından kaçıvermişti.

Eve döndüklerinde kasvetli havadan eser yoktu. Annesinin yüzündeki kara bulutlar, bir komşunun tam zamanında verdiği sazan balıkları sayesinde dağılmıştı. Bay Hale sabah turundan

dönmüştü. Ziyaretçisini bahçeye açılan tel kapıda beklerken eski püskü paltosu ve iyice eskiyen şapkasıyla bile tam bir centilmen gibi görünüyordu.

Margaret babasıyla gurur duyar, babasının yabancıları nasıl etkilediğini her gördüğünde bu gururu pekişirdi. Yine de şimdi şöyle bir göz attığında babasının yüzünde, bir kenara itmeye çalıştığı hâlde kendini belli eden alışılmadık bir sıkıntı ifadesini görmeden edemiyordu.

Bay Hale yaptıkları resimleri görmek istedi. Margaret'in resmine bakıp geri verirken, "Sanırım şu sazların gölgesini biraz abartmışsın, ne dersin?" dedi, ardından o anda Bay Lennox'ın uzattığı resmi aldı.

"Hayır, baba! Bence hiç abartılı değil. Kaya koruğunun rengi yağmurdan koyulaşmıştı. Sence de öyle değil mi, babacığım?" diyen Margaret, babasının omzunun üzerinden Bay Lennox'ın resmine baktı.

"Evet, olabilir. Resimdeki figür ve fırçayı tutma şekliniz çok belirgin. Uzun zamandır çektiği romatizmadan dolayı zavallı yaşlı Isaac'i çok iyi çizmişsiniz. Şu ağacın dalından sarkan ne? Bir kuş yuvası olmadığı kesin."

"Ah, hayır! O benim bonem. Bonemle resim yapamıyorum, sıcaktan resmen kafamı pişiriyor. Acaba bir gün ben de insanları düzgün çizebilecek miyim? Çevrede resmini yapmak istediğim o kadar çok insan var ki!"

"Çok isteyerek çizerseniz benzerliği muhtemelen tutturursunuz," dedi Bay Lennox. "İrade gücüne çok inanırım. Sanırım ben de sizi çizerken oldukça başarılı bir iş çıkardım."

Bay Hale onları eve buyur ederken Margaret, akşam yemeğinde giyeceği elbisesini süslemek için bahçeden birkaç gül topladı.

Londralı bir kız sözlerimdeki imayı hemen anlar, böylesi arrière-pensée* *iltifatlarda bulunan genç adamların her sözünü başka gözle değerlendirirdi ama Margaret'in...* diye düşünüyordu Bay Lennox. "Durun! Yardım edeyim," diye bağırdı birden. Oldukça yüksekte kalan kadifemsi *cramoisie*** güllerden koparıp içlerinden iki tanesini kendi düğme deliğine taktı, sonra mutluluğu yüzünden okunan genç kızı çiçekleri düzenlemesi için içeri gönderdi.

Sofrada sohbet sakin ve hoştu. Her iki tarafın soracağı bir sürü soru vardı. Bayan Shaw'un İtalya'da neler yaptığına dair son bilgiler, papaz evinin özensiz sadeliğine uygun bir ilgiyle sorulurken Bay Lennox, yanında oturan genç kızın, babasının son derece sade yaşamıyla ilgili gerçeği anlattığını ilk anladığı anda yaşadığı o tatsız hayal kırıklığını unutmuştu.

"Margaret kızım, tatlı niyetine bizim için armut toplamış olabilir misin?" dedi Bay Hale, iyi bir ev sahibi olarak yeni açıp havalandırdığı şarap şişesini masaya koyarken.

Bayan Hale telaşlandı. Anlaşılan yemekten sonra tatlı, bu evde anlık ve sıra dışı bir şeydi. Gerçi kocası arkasına bakmayı akıl etseydi hepsi düzgün bir şekilde tepsiye dizilen bisküvi ve marmeladı görecekti ama Bay Hale armut fikrine kafayı takmıştı bir kere ve bundan vazgeçecek gibi görünmüyordu.

"Bahçenin güney duvarında, bütün yabancı meyvelere ve hoşaflara bedel kahverengi armutlar var. Koş Margaret, şunlardan getiriver."

"Hep birlikte bahçeye çıkıp yemeğe orada devam etmeyi öneriyorum," dedi Bay Lennox. "Hiçbir şey güneşte olgunlaşıp

---

* *Fr.* imalı

** *Fr.* kırmızı

kokusunu salan taptaze, sulu bir meyvenin yerini tutamaz. En kötüsü, kriz anında ve keyfin zirvesinde bile bu meyvelerin tadına bakmak için arsızlaşan eşek arılarıyla uğraşırız."

Dışarı fırlayan Margaret'in peşinden gidecekmiş gibi ayağa kalksa da Bayan Hale'den izin bekledi. Kadın yemeği uygun bir şekilde bitirmeyi tercih ediyordu ve General Shaw'un dul eşinin kardeşi olduğu özellikle belli olsun diye Dixon'la birlikte depodan çıkardığı flüt kadehler sayesinde sofrada şimdiye kadar herhangi bir sorun yaşanmamıştı ama kocası birden ayağa kalkıp misafirine eşlik etmeye hazırlanınca boyun eğmekten başka çaresi kalmadı.

"Bıçak alsam iyi olur," dedi Bay Hale. "Bahsettiğiniz gibi meyveyi dalından koparıp yeme günlerim geride kaldı. Keyfini çıkarabilmek için artık dilimlemem gerekiyor."

Margaret armutları, koyu altın renklerini iyice ortaya çıkaran bir pancar yaprağının üzerine yerleştirdi. Bay Lennox armutlardan ziyade onu seyrediyordu. Babası, kaygılarından uzaklaştığı şu kaçamak sırasında özenle en sulu meyveyi bulup hiçbir şey düşünmek zorunda olmamasının keyfiyle bahçedeki banka oturdu.

Ardından Margaret ve Bay Lennox, güney cephesindeki küçük terasta yürüyüş yaptı. Arılar işleri başlarından aşkın bir şekilde hâlâ kovanlarında vızıldıyordu.

"Gördüğüm kadarıyla mükemmel bir hayat yaşıyorsunuz! *Tepenin yamacında bir beşik** türünden şeyler dileyen şairleri hep küçümsemişimdir ama korkarım şahsen bir Londralı olmaktan başka bir şey bilmiyorum doğrusu. Şu anda yirmi yıllık zorlu

* İngiliz şair Samuel Rogers'ın (1763-1855) "A Wish/Bir Dilek" adlı şiirinin ilk dizesi.

hukuk çalışmalarımın, böylesi huzurlu bir ortamda geçireceğim bir yılla hakkınca ödüllendirileceğini düşünüyorum. Şu göğe bakın!" Adam başını kaldırdıktan sonra bahçeyi bir kuş yuvası gibi çevreleyen ağaçları işaret etti. "Hele kırmızı ve kehribarın hâkim olduğu orman ne kadar kıpırtısız!"

"Göğümüzün şimdi olduğu gibi hep masmavi olmadığını hatırlatmam sizi memnun edecektir düşünüyorum. Yağmurumuz var, yapraklarımız dökülüyor ve biz de sırılsıklam oluyoruz. Helstone, dünyanın herhangi bir yeri kadar mükemmel sayılır. Hatırlarsanız, Harley Street'te bir akşam burası hakkında söylediklerimi *masal köyü* diyerek küçümsemiştiniz."

"Küçümsemek mi, Margaret? Bu bence ağır kaçtı."

"Olabilir. Tek bildiğim, o zaman keyifle özlemimi dile getirirken sizin Helstone için... başka ne diyebilirim bilmiyorum ama... *saygısızca* masal köyü dediğiniz."

"Bunu bir daha asla yapmayacağım," dedi Henry Lennox dostça. "İçimden geçenler, Margaret..." Bir köşeyi dönerlerken duraksadı. Genç kız kendisine soru sorarcasına ve hayretle bakarken, iyi bir avukat olduğu hâlde böylesine tereddüde düşmesi inanılır gibi değildi.

Margaret nedenini anlayamasa da bir anda annesiyle babasının yanına dönmeyi arzuladı. Bu adamdan uzak kalacağı herhangi bir yere gidebilirdi çünkü onun, cevap vermekte zorlanacağı bir şey söyleyeceğinden emindi. Hemen ardından güçlü bir gurur duygusu, bu ani sıkıntısına baskın gelince duygularının yüzünden okunmadığını umdu. Elbette her şeye cevap verebilirdi ve doğrusunu söylemiş olurdu. İffeti nedeniyle herhangi bir sohbete son verme gücü yokmuş gibi duyacakları karşısında ilk elden korkuyla büzüşmesi, zavallı ve aşağılık bir tavır olurdu.

Adam adını söyleyip birden elini tutunca şaşırdı. Hâliyle durup dinlemek zorunda kaldı ama kalp çarpıntılarına içinden lanetler yağdırdı.

"Margaret, keşke Helstone'dan bu kadar hoşlanmasanız, keşke burada bu kadar huzurlu ve mutlu görünmeseniz. Son üç aydır Londra'dan ve bir parça da oradaki dostlarınızdan ayrıldığınız için pişman olmanızı, sunabileceğim çok fazla şey olmasa da beni daha büyük bir hevesle dinlemenizi umuyordum."

Margaret kararlı bir şekilde sessiz kalmıştı ama elini her an geri çekecekmiş gibi duruyordu.

"Gelecekteki umut kırıntılarından ibaret olsa da kendime rağmen sizi sevdiğim doğrudur. Umarım sizi şaşırtmıyorum, Margaret? Lütfen konuşun!" Adam, her an ağlamaya başlayacakmış gibi genç kızın dudaklarının titremeye başladığını fark etmişti.

Margaret kendini zorlayarak sakinleşmeye çalışıyordu. Ancak sesini tekrar kazanabildikten sonra konuştu. "Çok şaşkınım. Bana karşı böyle hisler beslediğinizi bilmiyordum. Şahsen sizi her zaman bir dost olarak gördüm ve böyle devam etmesini tercih ederim. Söylediklerinizi hoşuma gitmiyor. İstediğiniz cevapları veremem, buna rağmen sizde yanlış bir izlenim uyandırdıysam çok üzülürüm."

"Margaret," dedi Henry Lennox, genç kızın bütün iyi niyetiyle acı vermekten sakınan gözlerine bakarak. Az daha, "Sevdiğiniz... başka biri mi var?" diye soracaktı ama böylesi bir soruyla ancak karşısındaki gözlerin saf huzuruna hakaret etmiş olurdu. "Duygularımı böyle aniden paylaştığım için lütfen beni bağışlayın. Cezamı çekmeye hazırım. Tek istediğim, umut etmeme izin vermeniz. Bir şey söyleyerek içimi rahatlatmanızı rica ediyorum... Kimseyi..." Bir kez daha cümlesini tamamlayamadı.

Margaret, adamı böylesine sıkıntıya soktuğu için kendine kızıyordu. "Ah! Keşke bu hayalleri kafanıza hiç sokmasaydınız!" dedi. "Sizi bir arkadaş olarak görmek benim için büyük bir keyif."

"Ama beni bir gün aşığınız olarak göreceğinizi umabilirim, değil mi Margaret? Henüz buna hazır olmadığınızı görebiliyorum, zaten aceleye gerek yok ama bir gün..."

Margaret bir iki saniye sessiz kalırken kendi yüreğinin gerçeğini sorguluyordu. Sonunda cevap verdi. "Sizi sadece... bir arkadaş olarak gördüm. Arkadaşım olduğunuzu düşünmek hoşuma gidiyor ama sizi başka türlü göremeyeceğimden eminim. Lütfen, sohbetin bu..." Az daha *nahoş* diyecekti ki dilini tuttu. "Bu noktaya geldiğini unutalım."

Bay Lennox da cevap vermeden önce bir süre sustu. Sonra her zamanki serinkanlılığıyla, "Madem duygularınız bu kadar kesin, o zaman elbette," dedi. "Belli ki bu konuştuklarımızdan hiç hoşlanmıyorsunuz, o yüzden hatırlamamak en iyisi olur. Acı veren bir şeyi unutma fikri teoride mümkün ama en azından benim için unutmak zor olacak."

"Sizi üzdüm," dedi Margaret hüzünle. "Ama elimden ne gelir ki?..

Bunu söylerken öylesine samimi bir kedere kapılmıştı ki adam hayal kırıklığına son vermeye çalışıp neşeli ama aynı zamanda bir nebze sert bir ses tonuyla, "Bazılarının tutkusunun gücüyle temkinli ve ayakları yere basan biri olduğunu söylediği benim gibi bir adamın, aşk şöyle dursun, genel olarak romantizmle bile alakası yokken, küçük düşmeyi bile göze alarak duygularını açıkça ortaya koymasının yarattığı korkunç durumu takdir edersiniz, Margaret," dedi. "Tamam, konu kapanmıştır ama doğasının derinliklerinde şekillenen duygularımın ret ve geri püskürtmeyle karşılaştığını

unutmayın. Pervasızlığımı aşağılayarak kendimi teselli edeceğim. Ben neyim ki? Evlilik fikrinde bile bocalayan bir avukat!"

Margaret cevap veremedi. Adamın ses tonu bile sinirini bozuyor, sanki hep itici bulduğu şekilde sürekli bam teline dokunuyordu. Oysa aynı adam Harley Street'te onu en iyi anlayan ve en iyi vakit geçirdiği kişiydi. Onu reddetmenin acısına bir parça teessüf eşlik ederken güzelim dudakları belli belirsiz bir küçümsemeyle kıvrıldı.

Bahçede turlarını tamamlamışlardı ki bir anda varlığını bile unuttukları Bay Hale ile karşılaştılar. Adam yaldızlı kâğıt inceliğinde upuzun soyduğu armudu henüz bitirmemiş, damak zevkini alabildiğine uzatıyordu. Tıpkı büyücünün emriyle başını su leğenine batırıp çıkardığı kısacık sürede bir ömür geçiren Doğulu kralın hikâyesindeki gibi...

Margaret öylesine dehşet içindeydi ki babasıyla Bay Lennox arasında başlayan hoş sohbete katılacak gücü kendinde bulamadı. Durgundu, konuşmak istemiyor, Bay Lennox'ın ne zaman gideceğini merak ediyordu çünkü ancak o gittikten sonra son on beş dakikanın sıkıntısını üzerinden atabilirdi.

Adam da en az Margaret kadar gitmek için sabırsızlanıyordu ama birkaç dakika sürdürmeyi başardığı havadan sudan sohbet, incinen benliğinin ve yıkılan özsaygısının kefareti gibiydi. Arada sırada genç kızın hüzünlü ve dalgın yüzüne baktıkça, "*Bana karşı sandığı kadar boş değil*," diye düşünüyordu. "*Umutlarımdan vazgeçmeyeceğim.*"

Daha on beş dakika dolmadan sinsi alaycılığı tekrar kendini göstermeye başlamıştı. Londra ve taşra hayatından bahsederken, alaycı yanının farkındaymış da bu hâlinden korkuyormuş gibi görünüyordu.

Bay Hale de şaşkındı. Misafiri, düğün kahvaltısından önce ve o akşam yemekte gördüğü daha eğlenceli, daha zeki ve ayakları yere daha sağlam basan adamdan farklıydı. O yüzden Bay Lennox, beş trenini yakalamak istiyorsa hemen gitmesi gerektiğini söylediğinde üçü de rahatladı. Bayan Hale ile vedalaşmak üzere eve girmelerinin ardından Henry Lennox son anda kabuğunu kırarak, "Benden nefret etmeyin, Margaret," dedi. "Yüreğim bu tarz işe yaramaz konuşmalara dayanamıyor. Dahası son yarım saattir beni dinlerken yüzünüzden eksik olmayan hor görüye rağmen nefret etmek şöyle dursun, sizi eskisinden de çok seviyorum. Hoşça kalın, Margaret... Margaret!"

IV

Kuşkular ve Zorluklar

Beni çırılçıplak bir sahile fırlat,
Hüzünlü bir enkazın sadece izlerini
Bulabileceğim yere,
Denizler kükrese bile oradaysan,
Başka ne için yakarırım ki?*

Habington

Henry Lennox gitmişti. Ev akşam için kapandı. Artık koyu mavi gökyüzü, kıpkırmızı çiçekler ve kehribar rengi yapraklar yoktu. Margaret çay için üstünü değiştirmeye çıktığında, Dixon'ın ziyaretçi nedeniyle günlük işleri aksadığı için neredeyse sinir krizi geçirdiğini fark etti. Kadın, hanımının yanına inmeye geç kalmış gibi Margaret'in saçlarını yolarcasına tarayarak öfkesini belli etmekten geri durmuyordu. Buna rağmen Margaret, annesi aşağı inene kadar uzun süre beklemek zorunda kaldı. O arada arkasındaki masada mumlar henüz yakılmadığı için şöminenin yanına oturup genç adamla yaptıkları mutlu yürüyüşü, heyecanla resim yapmalarını, neşe içindeki yemeği ve maalesef bahçede hüsranla son bulan gezintiyi düşünmeye başladı.

* William Habington'ın (1605-1654) "Vias tuas Domine demonstra mihi/Bana Yollarını Göster, Tanrım" adlı şiirinden.

Erkekler kadınlardan ne kadar da farklıydı! Dürtülerinin reddetmeyi kaçınılmaz kılmasından rahatsız ve mutsuzdu, oysa adam; hayatında yapabileceği en duygusal ve kutsal teklifin reddedilişi üzerinden daha birkaç dakika geçmeden avukatlığın, başarının, iyi bir ev sahibi olmanın, zekânın ve toplumdaki saygınlığın bütün yüzeysel sonuçları tek arzusuymuş gibi konuşmaya başlayabilmişti. Ah! Farklı biri olsa... biraz düşününce daha alçakgönüllü ve derin biri olsa Margaret onu nasıl da sevebilirdi! Ama öte yandan adamın hafif davranışları, sevdiği hâlde reddedildiğinde kendi yüreğini yakacak türden bir hayal kırıklığının acısını bastırmaya yönelik bir paravan da olabilirdi.

Kafasının içinde kasırgalar yaratan düşüncelerini henüz toparlayamamışken ki annesi yanına geldiğinde, gün boyunca olanları ve konuşulanları beyninden kovarak, Dixon'ın hizmetçinin yine yaktığı ütü örtüsüyle ilgili şikâyetini anlayışla dinlemeye koyuldu. Dahası kadının anlattığına göre Susan Lightfoot, dışarıda bonesine taktığı yapay çiçeklerle görülmüştü ki bu aslında onun ne kadar gösterişçi ve uçarı biri olduğunun kanıtıydı.

Bay Hale çayını anlaşılmaz bir suskunlukla yudumlarken Margaret yalnız olduğunu hissediyor, adını bile anmadıklarına bakılırsa annesiyle babasının bütün günü birlikte geçirdikleri adamı nasıl böylesine kolay unutabildiklerini merak etmekten kendini alamıyordu. Gerçi Bay Lennox evlilik teklifini onlara yapmamıştı, o yüzden unutmaları doğaldı.

Çaydan sonra Bay Hale kalkıp dirseğini şömine rafına dayayarak düşünceli bir şekilde başını eline yasladı. Arada bir derin derin iç çekiyordu. Bayan Hale ise Dixon'la yoksullara dağıtılacak kışlık kıyafetleri konuşmaya gitmişti. Margaret annesinin

yün ipliğini hazırlarken akşamın uzaması düşüncesiyle âdeta ürperiyor, günün olaylarını tekrar düşünmek üzere bir an önce yatağa girmek istiyordu.

"Margaret!" dedi Bay Hale sonunda. Ani çaresizliği kızının irkilmesine neden olmuştu. "Şu dikiş işi acil mi? İşini bırakıp benimle çalışma odama gelebilir misin? Seninle hepimizi ilgilendiren ciddi bir meseleyi konuşmak istiyorum."

Hepimizi ilgilendiren ciddi bir mesele!

Evlilik teklifi reddedildikten sonra Bay Lennox'ın babasıyla baş başa sohbet etmeye fırsatı olmamıştı, yoksa o zaman mesele gerçekten ciddiye binerdi. Her şeyden önce Margaret, evlenme yaşına gelmiş olmanın mahcubiyetiyle suçluluk duyuyordu. Öte yandan babasının, evlilik teklifini kendisine hiç danışmadan reddetmesinden hoşnut kalıp kalmayacağını kestiremiyordu. Ama sonunda teklifin, babasının ricasıyla hiçbir ilgisi olmadığına karar verdi.

Bay Hale onu bir koltuğa oturtup şöminedeki ateşi demirle karıştırdı. Mumları söndürüp bir iki kez iç çektikten sonra da ağzındaki baklayı neredeyse irkilircesine çıkarıverdi. "Margaret! Helstone'dan ayrılacağım."

"Helstone'dan ayrılmak mı, babacığım? Ama neden?"

Bay Hale birkaç dakika cevap vermeden kafası karışmış gibi sinirli tavırlarla masasındaki kâğıtları karıştırırken, birkaç kez konuşacakmış gibi dudaklarını kıpırdatsa da tek bir kelime bile söylemeye cesaret edemiyormuş gibi yine sustu.

Margaret, babasından daha çok etkilendiği bu gergin manzaraya katlanamıyordu. "Ama neden, babacığım? Söylesenize!"

Adam birden başını kaldırıp kendini zorladığı sakin ve ağır bir ifadeyle, "Çünkü artık İngiltere Kilisesine hizmet edemem," dedi.

Margaret, sonunda annesinin hayallerinin gerçekleştiğini düşünmeden edemedi. Babası, güzelim sevgili Helstone'dan ayrılacak, belki de Margaret'in zaman zaman katedral şehirlerinde gördüğü görkemli ve sakin kiliselerden birinde çalışmaya razı gelecekti. Bu kiliseler bütün şehre damgasını vuran muhteşem binalardı ama yıllardır evleri olmuş Helstone'dan ayrılmak uzun sürecek bir kedere ve acılara gebeydi. Yine de babasının son sözlerinin yarattığı şaşkınlık her şeyden daha baskındı. Acaba ne demeye çalışıyordu? Bu kadar gizemli konuşması her şeyi daha beter hâle getiriyordu. Kızına adil ve merhametli olması için yalvarıyormuş gibi yüzüne hâkim olan acınası sıkıntı ifadesi, Margaret'in âdeta midesini bulandırıyordu. Acaba Frederick'in yaptığı bir şey yüzünden miydi? Frederick bir kanun kaçağıydı. Babası oğluna duyduğu sevgi yüzünden onunla herhangi bir iş birliği yaptıysa...

"Ah! Neler oluyor? Söylesenize, babacığım! Anlatın! Neden artık kilisede çalışamayacaksınız? Frederick'le ilgili bütün bildiklerimizi anlatırsak piskopos daha adil..."

"Frederick'le bir alakası yok. Hele piskoposla hiç alakası yok. Mesele benimle ilgili. Margaret, sana her şeyi anlatacağım, bütün sorularını yanıtlayacağım ama bu akşamdan sonra bu konuyu bir daha konuşmayacağız. Acı dolu sefil kuşkularımın sonuçlarına katlanabilirim ama böylesi bir sıkıntıya neden olanları açıklamaya çalışmak beni aşar."

"Kuşkular mı baba? Dinî kuşkular mı?" diye sordu Margaret daha büyük bir hayretle.

"Hayır! Dinî değil, inancımda en ufak bir sapma yok," diyen adam yine sustu. Kızı yeni bir dehşetin sınırındaymış gibi iç çekerken tekrar konuşmaya başladığında, bu işi bir an önce bitirmek istiyormuş gibi hızla konuşuyordu. "Anlatsam her şeyi

anlayamazsın. Kaygılarımı, yıllardır doğru bir hayat yaşayıp yaşamadığıma dair sorgulamalarımı, Kilise otoritesiyle içimi yakan kuşkularımı bastırma çabalarımı... Ah! Margaret, dışlanacağım kutsal kiliseyi ne kadar sevdiğimi bilemezsin!" Bir iki saniye susma ihtiyacı duydu.

Margaret ne diyeceğini bilemiyordu. Her şey, babası Müslüman olmaya karar vermiş gibi korkunç ve gizemli görünüyordu.

"Bugüne kadar kiliseden atılan *iki bin rahibin** anılarını okudum, onların cesaretinden faydalanmaya çalıştım," diye devam etti Bay Hale belli belirsiz bir gülümsemeyle. "Ama faydası yok. Hiç faydası olmadı. Mantığıma söz geçiremiyorum."

"Ama babacığım, iyi düşündün mü? Ah! Bu çok şaşırtıcı, resmen dehşet içindeyim," diyen Margaret aniden gözyaşlarına boğuldu.

Evlerinin direği sevgili babasıyla ilgili bütün bildikleri yerle bir olurcasına sarsılıyordu. Ne diyebilirdi ki? Elden ne gelirdi?

Onun sıkıntılı hâlini görmek Bay Hale'in moralini iyice bozuyor, kızını rahatlatmak için can atıyordu. Son zamanlarda yüreğine çöreklenen kuru hıçkırıkları yutmaya çalışarak yerinden kalktı ve kitaplıktan sık sık okuduğu bir kitabı aldı. Çıkacağı yol için cesareti bu kitaptan almıştı.

"Beni iyi dinle, sevgili Margaret," dedi kızının beline sarılıp elini sımsıkı tutarak. Ama ne başını kaldırıp ona bakmaya ne de böylesi bir iç sıkıntısı karşısında kitaptan bahsetmeye cesaret edebiliyordu. "Bu kitap, bir zamanlar benim gibi taşrada rahiplik yapan birinin anıları. Yüz altmış yıl önce Derbyshire Carsington'da rahiplik yapan Bay Oldfield yazmış. Davası sonuçlanmış

* 1662 yılı Aziz Bartholomaios gününde Dua Kitabı'nda yazan her şeyi kabul etmedikleri için birçok Anglikan rahip aforoz edilmiştir.

ama süreç boyunca resmen asilce savaşmak zorunda kalmış." Son sözlerini, kendine söylüyormuş gibi neredeyse fısıldamıştı. Sonra sesli okumaya başladı.

"Tanrı'ya leke çalmadan, dinin itibarını sarsmadan, namustan vazgeçmeden, vicdanı yaralamadan, huzurunuzu bozmadan ve kurtuluşunuzu tehlikeye atmadan işinizi yapmaya devam edemiyorsanız, özetle devam etmek istediğiniz hâlde amelinize günah bulaşıyorsa ve Tanrı'nın sözüne güvenemiyorsanız, o zaman Tanrı'nın yüceliğiyle ve Kutsal Kitap'la sizi sessizliğinizden, ayrı düşmenizden ve mahrumiyetinizden vazgeçireceğine inanmalısınız. Tanrı sizi başka amellerde kullanacaktır. Hizmetiyle O'nu onurlandırmak isteyen bir kul bu fırsatı kaçırmaz, o yüzden Tanrı'nın yüceliğini İsrail'in Kutsal Ruhu olarak düşünerek kendinizi kısıtlamamalısınız. O sessizliğinizi vaaz olarak kullanabilir, vazgeçmenizi işinize devam etmeniz için kullandırabilir. Bizi yetkilendirmesi ya da görev üstlenme olanağı sağlaması, küçük günahlarımızı mazur görecek olan Tanrı'ya karşı en kutsal görevi yerine getirmemiz ya da en ağır görevleri üstlenmemiz için değildir. Rahipliğe devam etmek için mazeretlerinle ibadetini yozlaştırırsan ve yeminini bozarsan çok az şükretmekle yetineceksin, Ey Ruhum!"

Bunları okuduktan sonra sayfaları karıştırmaya devam ederken kararlılığı artıyor, doğru olanı yaptığına inancı pekişerek cesaretleniyordu ama Margaret'in sarsılarak hıçkırdığını duyunca cesareti keskin bir acıya dönüştü. "Margaret, canım benim!" derken kızına sarıldı. "İlk şehitleri düşün, acı çeken binlercesini düşün."

"Ama babacığım," dedi Margaret, ağlamaktan kıpkırmızı ke-

silen yüzünü kaldırarak. "İlk şehitler doğru yol için acı çekti, oysa sen... Ah! Babacığım, babacığım!"

"Ben vicdan azabı çekiyorum, çocuğum," dedi Bay Hale, duyarlı kişiliğinin getirdiği ağırbaşlılığıyla. "Vicdanımı dinlemem gerekiyor. Uzun zamandır herhangi birinin, benimkinden daha tembel ve ödlek zihnini sıkıntıya boğacağı kadar kendimi kınıyorum." Başını iki yana salladı. "Zavallı annenin dilekleri nadiren olduğu üzere sonunda âdeta bizimle alay edercesine gerçekleşiyor. Tıpkı *Sodom elmaları** gibi bu dilekler, kaçınamayacağım bir krize yol açtı ve sanırım buna müteşekkirim. Piskopos daha bir ay önce yeni bir hayat önerisinde bulundu; kabul etseydim kiliseme yeminimi tazelemem gerekecekti. Margaret, bunu denedim. Yeni görevi reddederek burada sessizce kalmaya, daha önce yaptığım gibi vicdanımı bastırarak gönlümü razı etmeye çalıştım. Tanrı beni bağışlasın!"

Ayağa kalkıp odada volta atmaya başladığında kendini kınayan ve aşağılayan mırıltılarını duymak Margaret'in içini biraz olsun rahatlatıyordu.

Adam sonunda, "Margaret, konuşmamızın başında büyük bir kederle belirttiğim Helstone'dan ayrılmamız gerektiği meselesini aklımdan çıkaramıyorum."

"Evet! Anlıyorum. Ama ne zaman taşınacağız?"

"Piskoposa yazdım. Sana söylediğimi sanıyordum ama bugünlerde her şeyi unutuyorum," diyen Bay Hale, derdini anlatmaya devam ederken sıkıntıyla koltuğuna çöktü. "Kendisine istifa etmeyi düşündüğümü bildirdim. Çok nazik davrandı, beni vaz-

* Yahudi tarihçi Josephus'a (MÖ 37-100) göre, güzel göründüğü hâlde dokunulduğu anda toza ya da dumana dönüşen ölü deniz meyveleri.

geçirmek için dostça tenkitlerde bulundu ama beyhude... Hepsi beyhude. Bütün söylediklerini ben de defalarca kendime söylemiştim ama heyhat. İstifa edip piskoposla şahsen vedalaşmalıyım. Benim için büyük bir sınav olacak ama daha kötüsü... en kötüsü sevgili cemaatimden ayrılmak olacak. Dua okumakla görevli bir rahip yardımcısı var. Bay Brown. Yarından itibaren bizimle kalacak. Gelecek pazar günü de veda vaazımı vereceğim."

Bu kadar çabuk mu? diye düşündü Margaret. Öte yandan belki böylesi en iyisiydi. Oyalanmak acıya yeni dikenler eklemekten başka bir işe yaramazdı. Üstelemenin fayda etmeyeceği anlaşılan bu planı duymanın uyuşukluğu bile daha iyiydi. "Annem ne diyor?" diye sordu, derin bir iç çekerek.

Babasının cevap vermeden önce yine volta atmaya başlaması şaşırtıcıydı. Uzunca bir süre sonra durup, "Margaret, ben zavallı bir ödleğim," dedi. "Ona acı çektirme düşüncesine katlanamıyorum. Annenin evliliğimizden haklı olarak umduklarını bulamadığını çok iyi biliyorum. Bütün bunları ona anlatacak yüreğe sahip olmadığımı öğrenmesi yeni bir darbe olacak. Ama artık öğrenmesi gerekiyor," derken efkârla kızına bakıyordu.

Margaret, babasının bu kadar yol almasına rağmen annesine hiçbir şey anlatmamış olması karşısında afallıyordu! "Evet, öğrenmesi gerekiyor," dedi. "Belki her şeye rağmen... Ah, hayır! Kesinlikle şok geçirecek!" Aldığı darbenin gücüne yeni birinin eklenmesini hayal bile edemiyordu. "Peki nereye gideceğiz?" diye sordu sonunda, babasının gelecekle ilgili planlarına yeni bir merak beslerken.

"Milton-Northern," dedi Bay Hale duygusuzca çünkü kendisini ne kadar sevdiğini bilse ve bir an için onu sevgisiyle yatıştırmak istese de kızının acısının hâlâ taze olduğunun farkındaydı.

"Milton-Northern! Darkshire'daki sanayi şehri mi?"

"Evet," dedi babası, aynı duygusuz ve umutsuz ses tonuyla.

"İyi de neden orası, babacığım?" diye sordu Margaret.

"Çünkü orada ailemiz için ekmeğimizi sağlayabilirim. Çünkü orada kimseyi tanımadığım gibi kimse Helstone'u tanımıyor. Kimse benimle Helstone hakkında konuşamaz."

"Ailemiz için ekmek! Sanıyordum ki annemle sizin..." Babasının alnında belirmeye başlayan kasveti görünce birden susup gelecekteki hayatıyla ne kadar ilgilenip ilgilenmediğini düşündü.

Ama babası keskin sezgileriyle bir aynaya bakıyormuş gibi kızının yüzünden ne düşündüğünü anlamıştı, o yüzden sıkıntılı ruh hâline rağmen canlanmaya çalıştı. "Sana her şeyi anlatacağım, Margaret. Sadece annene söylememe yardımcı ol. Her şeyi yapabilirim ama bunu yapabileceğimi sanmıyorum. Onu sıkıntıya sokma fikri midemin düğümlenmesine neden oluyor. Sana her şeyi anlatırsam belki yarın kendisine çıtlatabilirsin. Çiftçi Dobson ve Bracy Common'daki zavallı cemaatimle vedalaşmak için bütün gün dışarıda olacağım. Bunu yapmaktan nefret etmeyeceğini umuyorum?"

Margaret bu görevden hiç hoşlanmıyordu. Hayatında hiçbir şeyden bu kadar çekinmemişti.

Onun konuşamadığını görünce babası bir kez daha, "Bunu yapmaktan nefret etmiyorsun, değil mi Margaret?" diye sordu.

Margaret kendini toparlayıp kararlı bir ifadeyle, "Sıkıntılı bir iş ama yapılması gerekiyor. Elimden geleni yapacağım. Sizin de sıkıntınız başınızdan aşkın."

Bay Hale kederli başını iki yana sallayıp minnetle kızının elini tuttu.

Margaret neredeyse yine gözyaşlarına boğulacaktı. Kafasını

dağıtmak için, "Planınız ne, babacığım?" diye sordu. "Annemle biraz paranız var değil mi? Maaştan ayrı yani? Shaw teyzemin parası olduğunu biliyorum."

"Evet. Yılda yaklaşık yüz yetmiş pound gelirimiz var. Bunun yetmişi, yurt dışına gittiğinden beri Frederick'e gitti. Hepsine ihtiyacı olup olmadığını bilmiyorum," derken Bay Hale tereddütlüydü. "Herhâlde İspanya ordusundan maaş alıyordur."

"Frederick yaban ellerde sıkıntı çekmemeli," dedi Margaret kararlı bir şekilde. "Ona büyük haksızlık olur. Ama bu da bize yüz pound kaldığı anlamına gelir. Annemle birlikte İngiltere'nin daha ucuz ve sessiz bir köşesinde daha rahat yaşayamaz mısınız? Ah! Bence yaşayabiliriz."

"Olmaz!" dedi Bay Hale. "Yetmez. Bir şeyler yapmam lazım. Hastalıklı düşüncelerimden kurtulmak için bir şeylerle uğraşmam lazım. Hem başka bir taşra kilisesi, bana Helstone'u ve buradaki görevlerimi hatırlatarak acı verecektir. Buna katlanamam, Margaret. Dahası yılda yüz pound, annenin hak ettiği konforu sağlamak üzere ev idaresi için yeterli olmaz. Hayır. Milton'a gitmeliyiz. Karar verilmiştir. Sevdiklerimin etkisinde kalmadığımda her zaman daha iyi kararlar alıyorum." Niyetini ailesine anlatmadığı için âdeta yarım ağızla özür diliyordu. "İtiraz kabul etmiyorum çünkü itirazlar kararsız kalmama neden oluyor."

Margaret sesini çıkarmadı. Sonuçta hayatları böylesi keskin bir dönemece girmişken nereye gittiklerinin ne önemi vardı?

Bay Hale sözlerini sürdürdü. "Birkaç ay önce, kuşkularımı dile bile getiremediğim için mutsuzluğum artırmaya başladığında Bay Bell'e mektup yazdım. Kendisini hatırlıyor musun, Margaret?"

"Hayır. Sanırım onu hiç görmedim. Ama kim olduğunu biliyorum. Frederick'in ve benim vaftiz babamız. Dahası Oxford'da öğretmeninizdi, öyle değil mi?"

"Evet. Kendisi orada Plymouth Kolejinin bir üyesi. Sanırım Milton-Northern'da doğup büyümüş. Her hâlükârda orada gayrimenkulleri var. Sanayi şehrine dönüştüğünden beri Milton'da gayrimenkul aşırı değerlendi. Eh, aslında kendisine düşüncelerimi açmaktan kuşku duymak için nedenlerim vardı ama anlayış göstereceğinden emindim. Pek yardımcı olmadı. Bay Bell üniversite hayatında hiç sıkıntı çekmedi. Yine de olabildiğince nazik davrandı. Milton'a gitmemizi ona borçluyuz."

"Nasıl?" diye sordu Margaret.

"Kendisinin evleri, iş yerleri ve kiracıları var. Alışık olmadığı kadar kalabalıklaşan üniversiteden pek hoşlanmasa da oradan bağını kopartmak istemiyor. Dediğine göre şehirde özel öğretmenlik fırsatları varmış."

"Özel öğretmenlik!" dedi Margaret küçümsercesine. "Sanayicilerin klasiklerle, edebiyatla ya da centilmenlikle ne alakası varmış?"

"Ah," diye açıkladı babası. "Anladığım kadarıyla bazıları son derece düzgün insanlar. Eksikliklerinin farkında olmalılar... ki öylesini Oxford'da bile bulmak zordur. Yaşlarını almış olsalar da bazıları öğrenmeye istekliymiş. Bazıları çocuklarının kendilerinden daha iyi bir eğitim almasını istiyormuş. Her hâlükârda, dediğim gibi özel öğretmenlik için fırsatlar var. Bay Bell beni kiracılarından biri olan Bay Thornton'a önerdi. Mektuplarına bakılırsa kendisi son derece bilgili biri. Milton'da mutlu olmasam da meşgul olacağım bir hayat, bana Helstone'u unutturacak insanlar ve ortamlar beni bekliyor Margaret."

Margaret, babasının son sözlerindeki gizli arzuyu kendinden biliyordu. Değişik olacaktı. Sanayiciler, insanlar ve sevimsiz doğa hakkında duydukları nedeniyle kalabalık ve karmaşık Kuzey İngiltere'den neredeyse nefret ediyordu ama sonuçta orası Helstone'dan farklıydı ve onlara sevdikleri bu köyü unutturacaktı. Kısa bir sessizliğin ardından, "Ne zaman gidiyoruz?" diye sordu.

"Tam olarak bilmiyorum. Önce seninle konuşmak istedim. Annen henüz hiçbir şey bilmiyor ama sanırım on beş güne harekete geçebiliriz. İstifamı verdikten sonra burada kalmaya hakkım yok.

Margaret donakaldı. "On beş gün!"

"Hayır... Hayır, tam olarak iki hafta değil. Henüz hiçbir şey ayarlanmadı," dedi babası. Kızının gözlerini dolduran hüznü fark edince kaygıyla tereddüde kapılmıştı.

Ama Margaret kendini hemen toparladı. "Peki, babacığım. Dediğiniz gibi her şeyin en kısa zamanda halledilmesi gerekiyor. Bir tek annem bir şey bilmiyor! En büyük sıkıntı bu."

"Zavallı Maria!" dedi Bay Hale sevgiyle. "Zavallı, zavallı Maria! Ah, evlenmeseydim, bu dünyada tek başıma olsaydım, her şey ne kadar da kolay olurdu! Hâl böyleyken... ona söylemeye cesaret edemiyorum, Margaret!"

"Hayır," dedi Margaret üzgün bir sesle. "Ben söyleyeceğim. Sadece bana yarın akşama kadar izin verin, babacığım," derken ani bir tutkuyla hıçkırdı. "Keşke bana bunun bir kâbus, korkunç bir rüya olduğunu söyleseniz! Keşke uyanabilsem! Helstone'dan vazgeçip kiliseden ayrılırken baştan çıkarıcı bir tür sanrıyla annemle beni yüzüstü bırakıp gidemezsiniz! Bunu kastetmiş olamazsınız!"

Bay Hale onu dinlerken kaskatı kesildi. Sonunda kızının yüzüne bakıp ağır, mesafeli ve boğuk bir sesle, "Aklımdan geçen bu, Margaret," dedi. "Sözlerimden... kararlılığımdan kuşku duyarak kendini kandırmamalısın." Konuşması bittikten sonra bile aynı taş gibi ifadeyle onu süzmeye devam etti.

Margaret de kaçınılmaz olanı kavrayana kadar ona yalvaran gözlerle bakıyordu. Sonunda bir şey demeden ayağa kalktı ve kapıya yürüdü. Fakat daha kapı koluna uzanamadan babası arkasından seslendi.

Bay Hale omuzları çökmüş bir hâlde şöminenin yanında duruyordu ama geri döndüğünü görünce sırtını dikleştirip, kızının başını okşayarak ciddiyetle, "Tanrı seninle olsun, çocuğum!" dedi.

"Ve Tanrı sizi kilisesine bağışlasın," diye karşılık verdi Margaret bütün içtenliğiyle. Bir an için sözlerinin uygunsuz ve saygısız kaçabileceğinden, hatta kendi kızından böyle bir şey işitmenin onu incitebileceğinden korkarak babasının boynuna dolandı.

Adam da ona bir iki dakika sarıldı.

Margaret onun kendi kendine, "Şehitler ve günahlarını itiraf edenler çok daha büyük acılara katlandı... Hiçbir şey beni vazgeçiremez," diye mırıldandığını duyabiliyordu.

Bayan Hale'in Margaret'e seslendiğini duyunca irkildiler. Onları bekleyen görevin ağırlığını ikisi de hissedebiliyordu.

Bay Hale telaşla, "Git, Margaret, git," dedi. "Yarın bütün gün dışarıda olacağım. Akşam olmadan annene söylemelisin."

"Peki," diyen Margaret, afallamış ve sersemlemiş bir hâlde oturma odasına yöneldi.

V

Karar

Gülümseyen sevinçlilerle buluşmak
Ve ağlayanların gözyaşını silmek için
Senden bana göz kulak olmanı
Ve incelikli sevgini istiyorum;
Bir de yatıştırmak ve anlamak için
Kendi derdine düşmemiş bir kalp.

Anonim

Margaret, annesinin yoksul köylülerin hayatlarını kolaylaştırmak için yaptığı küçük planları can kulağıyla dinliyordu. Nasıl dinlemesindi ki? Ama her bir plan, yüreğine saplanan bir hançerden farksızdı. Don zamanı Helstone'dan çok uzaklara gitmiş olacaklardı. Yaşlı Simon'ın romatizması azacak, gözleri daha da bozulacak, yanına gidip ona kitap okuyacak, küçük kaselerde çorba ya da etli türlü götüreni olmayacaktı. Olsa bile bunu artık yabancı biri yapacaktı ve adamcağız Margaret'in yokluğunu hissedecekti. Mary Domville'in küçük kötürüm oğlu kapıya kadar emekleyecek, onun ormandan gelişini beyhude bekleyecekti. Sayısı hiç de az olmayan bu zavallı dostlar, Margeret'in onları niye terk ettiğini asla anlayamayacaktı.

"Baban her zaman maaşından artanı cemaatiyle paylaştı. Belki onun işine karışıyorum ama kış zorlu geçecek gibi görü-

nüyor ve özellikle zavallı yaşlılarımızın yardıma ihtiyacı var."

"Ah, anneciğim, elimizden geleni yapmalıyız," dedi Margaret heyecanla. İşin hayırseverlik yanından ziyade, bu insanlara son kez yardım edebilecekleri düşüncesini bir türlü aklından çıkaramıyordu. "Çünkü artık burada olmayabiliriz."

"Hasta mısın, canım?" diye sordu Bayan Hale kaygıyla. Kızının, Helstone'da kalma konusundaki tereddüdünü anlayamamıştı. "Solgun ve yorgun görünüyorsun. Bu nemli havalar bizi hasta ediyor."

"Hayır... Hayır, anneciğim, hasta değilim. Hava da çok güzel. Harley Street'in pis havasından sonra burada her şey taptaze, mis gibi kokuyor. Ama yorgunum. Yatma zamanı da geldi."

"Öyle... Saat dokuz buçuk olmuş. Sen git yat, canım. Dixon'dan biraz un çorbası iste. Yatağa girdiğinde yanına gelirim. Korkarım üşütmüşsün... ya da durgun birikintilerin neden olduğu kötü kokular...

"Ah, anneciğim," dedi Margaret, annesini öperken belli belirsiz bir gülümsemeyle. "Ben gayet iyiyim. Telaşlanmana hiç gerek yok. Sadece yorgunum."

Margaret yukarı gidip annesinin kaygılarını hafifletmek için bir tas un çorbası içtikten sonra yatağa uzandı. Bayan Hale hâlini sormak ve kendi odasına gitmeden önce onu öpmek için geldiğinde uyumak üzereydi ama annesinin yatak odasının kapısını kilitlediğini duyar duymaz yataktan fırladığı gibi üzerine bir sabahlık geçirip yer döşemesinin gıcırtılarını birisinin duyabileceği aklına gelene kadar odada volta atmaya başladı. Ardından pencereye gidip küçük pervaza oturdu. O sabah dışarı baktığında, kilise kulesinde güzel ve güneşli bir günü müjdeleyen aydınlığı görünce yüreği sevinçle doldu. Üzerinden henüz on altı saat bile geçmemişken kederinden ağlayacak hâlde olmasına rağmen buz gibi

uyuşmuş bir yürek sızısıyla oturuyor, bir daha asla geri dönmeme fikri yüreğindeki gencecik heyecanları solduruyordu. Bay Henry Lennox'ın ziyareti ve evlilik teklifi, artık bir rüya kadar uzaktı. Dahası babası, insanı yoldan çıkaran kuşkularla dinden çıkmayı aklına koymuş, kiliseden kovulmayı göze almıştı. Hayatlarını etkileyecek değişiklikler, hastalıklı düşüncelerin eseriydi.

Margaret, manzaranın tam ortasında arka fonu oluşturan lacivert derinlikleri bölen kilise kulesinin koyu gri hatlarına baktı. Sonsuza kadar bakabilirmiş, her saniye biraz daha uzaklara dalabilirmiş gibi hissetse de Tanrı'dan tek bir işaret gelmiyordu! O anda dünya, sanki toz kaplı demir bir kubbe kadar ıssız ve terk edilmiş görünüyordu. Kubbenin ardı muhtemelen Yüce Tanrı'nın bozulmaz huzuru ve görkemiyle doluydu. Uzayın uçsuz bucaksız derinliği bütün sessizliğiyle dünya işleriyle âdeta dalga geçiyor, o sonsuz görkem, yeryüzünde acı çekenlerin çığlıklarını Tanrı'nın tahtına ulaşamadan boğuyor gibiydi.

Bütün bunlara dalmışken babasının geldiğini duymadı. Adam ay ışığında, daha önce hiç görmediği bir şekilde pencere pervazında otururken kızının ruh hâlini seçebiliyordu. Margaret o kadar dalgındı ki babasının geldiğini omzundaki eli hissedene kadar fark etmedi.

"Margaret, uyanık olduğunu duydum. Benimle dua etmeni rica etmek için kendimi tutamadım. Gel ikimizin de hayrına dua edelim."

İkisi pencerenin önünde diz çöktü. Bay Hale göğe bakıyordu, Margaret mahcup bir ifadeyle başını yere eğmişti. Tanrı oradaydı, her yerdeydi. Babasının fısıltılarını duyabiliyordu. Evet, babası bir muhalif olabilirdi ama kendisi de daha beş dakika önce çok daha büyük kuşkulara kapılmamış mıydı?

Tek kelime etmedi. Babası gittikten sonra suç işlemiş bir çocuğun utancıyla yatağına girdi. Dünyanın kafa karıştıran sorunlarla dolu olduğunu biliyordu, dahası bir saat sonrası için bile hangi adımı atması gerektiğini bilmek istiyordu.

Akşam saatlerinde diğer sorunlar nedeniyle ötelemek zorunda kaldığı Bay Lennox'ın ziyareti ve teklifi, bütün gece rüyalarını esir aldı. Adam rüyasında bonesinin asılı durduğu dala ulaşmak için yüksek bir ağaca tırmanırken düşüyordu ve Margaret onu kurtarmak için koşuyor ama görünmez güçlü bir el tarafından tutuluyor, yerinden kıpırdayamıyor, adamın ölümünü seyretmekten başka bir şey yapamıyordu. Sonra aniden kendini yine Harley Street'teki oturma odasında, az önce korkunç bir şekilde öldüğünü gördüğü adamla sakince sohbet ederken buluyordu.

Huzursuzlukla dolu perişan bir gece geçirmişti! Yeni güne hazır değildi! Yorgun argın uyandığında rüyalarından bile sıkıntılı olan gerçekliğin farkındaydı. Sadece hüzün değil, hüznün getirdiği o korkunç uyuşma hâli üstüne çullanıyordu. Şeytanın baştan çıkarmasına izin veren babasının kuşkuları daha nerelere varacaktı? Sormaya can atıyor ama cevapları duymak istemiyordu.

Tertemiz aydınlık sabah havasından olsa gerek, kahvaltıya indiğinde annesinin keyfi yerindeydi. Kadın sürekli konuşuyor, köylülere yapacağı iyilikleri planlıyor, kocasının sessizliğine ve Margaret'in bir iki hecelik cevaplarına pek dikkat etmiyordu.

Sofra kaldırılmadan önce Bay Hale ayağa kalkıp destek almaya ihtiyacı varmış gibi bir eliyle masaya dayandı. "Akşama kadar dönmeyeceğim," dedi. "Bracy Common'a gidip Çiftçi Dobson'dan akşam yemeği için bir şeyler isteyeceğim. Akşam yedide çay vaktine yetişmiş olurum." Ne karısına ne de kızına bakıyordu.

Margaret bunun ne anlama geldiğinin farkındaydı. Akşam yediye kadar annesini bilgilendirmiş olması gerekiyordu. Bay Hale'e kalsa, annesine haberi altı buçukta vermesi bile sorun değildi ama Margaret ondan farklıydı, omuzlarındaki yükü bütün gün taşıması imkânsızdı. Bu yükten bir an önce kurtulması daha iyi olacaktı. Zaten sonrasında annesini teselli etmek için çok fazla vakti kalmayacaktı. Pencerenin önünde durmuş söze nasıl başlayacağını düşünüp hizmetçinin çıkmasını beklerken, annesi okula gitmek üzere eşyalarını almak için yukarı çıktı. Geri döndüğünde her zamankinden çok daha neşeliydi.

"Anneciğim, gel bahçede küçük bir sabah yürüyüşü yapalım," dedi Margaret, annesinin beline dolanarak.

Bahçeye açılan kapıdan çıktıklarında Bayan Hale bir şeyler anlatıyordu ama Margaret'in kafası başka yerdeydi. Çançiçeğine konan bir arı gözüne çarptı. Arı balını alıp uçmaya başladığında söze girecekti.

Arı çiçeğin içinden çıkınca, "Anneciğim! Babam Helstone'dan ayrılacak!" deyiverdi. "Kiliseden ayrılacak ve Milton-Northern'da yaşayacak." İşte söylemeye korktuğu üç meseleyi bir çırpıda söyleyivermişti.

"Neden böyle konuşuyorsun?" diye sordu Bayan Hale, inanamıyormuş gibi şaşkın bir ifadeyle. "Bu saçmalıkları da kimden duydun?"

"Babam kendisi söyledi," derken Margaret. Daha nazik ve avutucu bir şeyler söylemek istiyordu ama ne diyebileceğini kestiremiyordu.

Bahçedeki banka yaklaştıklarında Bayan Hale oturup ağlamaya başladı. "Seni anlamıyorum," diyordu. "Ya büyük bir hata yapıyorsun ya da ben seni anlamakta zorlanıyorum."

"Hayır, anneciğim, hata yapmıyorum. Babam piskoposa mektup yazıp bir rahip olarak vicdanen İngiltere Kilisesine hizmet etmeye devam edemeyeceğini, bu doğrultuda Helstone'dan ayrılması gerektiğini bildirmiş. Dahası Bay Bell'e de danışmış. Biliyorsun, vaftiz babamız kendisi. Uzun lafın kısası Milton-Northern'da yeni bir hayat için her şey ayarlanmış."

Bayan Hale başını kaldırarak konuşan kızına baktı. Yüzünde beliren gölgelere bakılırsa en azından söylediklerine inanmaya başlamıştı. "Bunun doğru olması mümkün değil," dedi sonunda. "Doğru olsaydı baban önce bana söylerdi."

Margaret birden onun haklı olduğunu kavradı. Annesinin memnuniyetsizlikleri ve dırdırlarına rağmen babasının değişen fikirlerini ve hayatını değiştirme planlarını ona anlatmamış olması, hatta bu işi çocuğuna bırakması büyük yanlıştı. Yanına oturup annesinin direnmeden teslim olan başını omzuna dayayarak kendi yumuşacık yanağıyla okşarken, "Canım anneciğim!" dedi. "Sana acı çektirmekten korkuyorduk. Özellikle babam, böylesi bir gerilime dayanamayacağını bildiği için çok üzgün."

"Sana bunları ne zaman anlattı, Margaret?"

"Daha dün akşam," dedi Margaret. Aldığı cevapla annesinin yüzünde kıskançlığın izlerini fark edince hemen, "Zavallı babacığım!" diye ekledi. Babasının yaşadığı sıkıntıları öne çıkararak annesinin anlayış göstermesini sağlamaya çalışıyordu.

"Baban, kuşku derken ne kastediyor?" diye sordu Bayan Hale. "Artık farklı düşündüğünü, Kiliseden daha iyi bildiğini kastetmediğinden eminim."

Annesi yarasına tuz basıyordu. Başını iki yana sallarken Margaret'in gözleri doldu.

"Piskopos aklını başına getirememiş mi?" diye üsteledi Bayan Hale sabırsızca.

"Korkarım fayda etmemiş," dedi Margaret. "Ama sormadım. Cevabı duymaya katlanamazdım. Her hâlükârda her şey ayarlanmış durumda. Babam iki haftaya Helstone'dan ayrılacak. İstifa mektubunu göndermiş olabilir ama emin değilim."

"İki hafta mı?" diye bağırdı Bayan Hale. "Ama bu çok tuhaf... Bu hiç normal değil. Büyük düşüncesizlik," derken onun da gözlerinden yaşlar süzülmeye başlamıştı. "Diyorsun ki baban kuşkularından dolayı hayatından vazgeçiyor ve bu konuda benim fikrimi bile almıyor. Vallahi en başında bahsetseydi, kuşku goncalarını daha açılmadan kırpıverirdim."

Babasının yanlış davrandığını hissetse de Margaret, onun annesi tarafından suçlanmasına dayanamıyordu. Evet, babası ödlekçe davranmış olabilirdi ama duygusuz biri değildi ve onları sevdiğini çok iyi biliyordu.

"Helstone'dan ayrılmaktan mutlu olacağını umuyordum, anneciğim," dedi kısa bir es verdikten sonra. "Buranın havası biliyorsun ki sana hiç yaramıyor."

"Milton-Northern gibi baca ve tozdan ibaret bir sanayi şehrindeki dumanlı havanın, buranın fazlasıyla yumuşak ve rahatlatıcı olan saf ve tatlı havasından daha iyi olduğunu düşündüğüne inanamıyorum. Fabrikaların ve işçilerin arasında yaşadığını düşünsene! Öte yandan baban kiliseden ayrılırsa toplumda kimse bizi kabul etmez. Gözden düşeriz! Zavallı sevgili Sir John! İyi ki hayatta değil de babanın hâlini görmedi! Teyzenle ben henüz küçükken Beresford Court'ta her akşam yemeğinden sonra Sir John ilk kadehini, *kilise ve krala, parlamentonun tasfiyesine,* diye kaldırırdı."

Margaret onun böylesi önemli bir konuyu kendisinden saklayan kocasını unutmasına sevindi. Babasının kuşkularından do-

ğan son derece ciddi kaygıları bir yana, ona en büyük acı veren şeylerden biri buydu. "Zaten burada çok az insan içine çıkıyoruz, anneciğim," dedi. "En yakın komşumuz Gorman ailesini bile nadiren görüyoruz. Kaldı ki onlar da bu Milton-Northern halkıyla ticaret yapıyor."

"Evet," dedi Bayan Hale, neredeyse öfkeyle. "Ama her hâlükârda ülkedeki seçkinlerin yarısı için araba üretiyorlar, dolayısıyla bir tür temas hâlinde olmaları gerekiyor, oysa o fabrika işçileri... Ketene parası yeten bir insan niye pamuklu kıyafet giyer ki?"

"Eh, artık pamukçuları diğer tüccarlardan ayırmıyorum anneciğim. Dahası onlarla çok az bir araya geliriz."

"Baban niye Milton-Northern'da yaşamayı kafasına koydu acaba?"

Margaret iç çekti. "Kısmen Helstone'dan çok farklı olması nedeniyle. Kısmen de Bay Bell'in şehirde özel öğretmenler için fırsat olduğunu söylemesi yüzünden."

"Milton'da özel öğretmenlik mi? Neden Oxford'a gidip centilmenleri eğitmiyor?"

"Unutuyorsun, anneciğim! Babam düşünceleri yüzünden kiliseden ayrılıyor. Kuşkularının Oxford'da ona hiçbir faydası olmaz."

Bayan Hale bir süre sessizce ağladıktan sonra, "Mobilyalar..." dedi. "Onları nasıl taşıyacağız? Hayatımda hiç taşınmadım. Şimdi taşınmak için sadece iki haftamız var!"

Margaret, annesinin endişelerinin ve sıkıntılarının mobilyalar seviyesine inmesi karşısında anlamsızca rahatladı. Taşınmak en son derdiydi. Zaten yardımını eksik etmeyecekti. Babasının aklından geçenleri iyice öğrenmediği hâlde, her şeyi planlama konusunda yardımcı olacağı konusunda annesine söz verdi.

Ve gün boyunca, sürekli değişen duygularını bütün varlığıyla anlamaya çalışarak annesinin yanından hiç ayrılmadı. Özellikle akşama doğru eve yorgun argın döndüğünde sıkıntılı babasının içini rahatlatacak bir ortamla karşılaşmayacağı düşüncesi onu endişelendiriyordu. Babası bu sırrı bunca zamandır içinde tutarken kim bilir neler çekmişti? Fikrini paylaştığında annesi buz gibi bir sesle, aklından geçenleri çoktan paylaşması, hiç olmazsa birilerine danışmış olması gerektiğini söyledi.

Babasının koridordaki adımlarını duyduğunda Margaret bayılacak gibi oldu. Annesinin kıskançlık dolu küskünlüğünden korktuğu için onu karşılayıp gün içinde yaptıklarını söylemeye yüreği yetmiyordu. Yetmezmiş gibi babası, ondan bir işaret bekliyormuş gibi koridorda oyalanıyordu. Yine de yerinden kıpırdayamadı. Annesinin rengi atmıştı, dudakları seğiriyordu. Belli ki o da kocasının döndüğünün farkındaydı.

Çok geçmeden odanın kapısı açıldı ve Bay Hale içeri girmeye karar veremiyormuş gibi eşikte öylece durdu. Yüzü kül rengiydi, gözlerinde korku dolu çekingen bir bakış vardı. Bir erkeğin yüzünde görülebilecek en zavallı ifadeyle bakıyordu ama neyse ki ümitsizlik dolu tereddüdüyle hem fiziksel hem de zihinsel yorgunluğu Bayan Hale'in yüreğini yumuşatmıştı.

Kocasının koynuna sığınıp, "Ah!" diye hıçkırdı. "Richard, Richard, daha önce söylemeliydin!"

Margaret gözyaşlarını tutamayarak odasına koşup kendini yatağına attı, kendini tutmaya çalıştı ancak gerginlikten kaskatı kesildiği günün ardından artık hâkim olamadığı hıçkırıklarını boğmak istercesine yüzünü yastığa bastırdı. Ne kadar süre orada yattığını bilmiyordu. Hizmetçi odaya çekidüzen vermek için girdiğinde bile hiçbir şey duymadı. Korkuya kapılan kızcağız par-

mak uçlarında odadan çıkarak koridorda Bayan Dixon'a genç hanımın kalbi kırılmış gibi ağladığını söyledi. Dediğine göre böyle ağlamaya devam ederse küçük hanımın ölümcül bir hastalığa yakalanması işten bile değildi.

Bunları duyan Margaret duygulanıp yatakta doğrulduğunda gölgedeki Dixon'ı fark etti. Hanımının ağlamaktan şişen gözlerinin onu hasta etmesinden korkan hizmetçi kız, elinde mumla onun arkasında duruyordu.

"Ah, Dixon! Geldiğinizi duymadım!" dedi Margaret, titremelerine engel olmaya çalışarak. "Saat çok mu geç oldu?" diye ekledi, hâlsizce yataktan kalkmaya yeltenirken. Ama yatağın kenarına oturduğunda ayakları yere değmiyor, gözyaşlarıyla ıslanan dağınık saçları yüzüne düşüyordu. Yine de önemli bir şey yokmuş, sadece uyuyakalmış gibi davranmaya çalıştı.

"Saatin farkında bile değilim," diye karşılık verdi Dixon, haksızlığa uğramış gibi. "Çay için giyinmesine yardım ederken, anneniz korkunç haberi verdiğinden beri zaman mevhumumu yitirdim. Başımıza gelecekleri düşünemiyorum bile. Charlotte ağladığınızı söylediğinde hiç şaşırmadım, Bayan Hale. Ah, zavallıcık! Kilise görevinde çok iyi olduğu söylenemese bile hiç de kötü bir iş çıkarmazken beyefendinin kiliseye sırtını dönmesi... Ellisinden sonra Metodist olmaya karar veren bir kuzenim vardı, küçük hanım. Hayatı boyunca terzilik yapmıştı ama işe girdiğinden beri bir çift düzgün pantolon bile dikememişti, o yüzden rahip olmasına hiç şaşırmıyorum. Ama beyefendi! Annenize de söyledim. Sir John hayatta olsa ne derdi? Bay Hale ile evlenmesi hiç hoşuna gitmemişti ama işin buralara varacağını bilseydi, beyefendinin söyleyecek iki çift sözü olurdu. Keşke yaşasaydı."

Dixon, kendini Bay Hale'in hanımına davranışı hakkında konuşmaya o kadar kaptırmıştı ki Margaret'in gözlerinde çakan kıvılcımları ve büyüyen burun deliklerini fark edemiyordu. Bir hizmetçi, babası hakkında nasıl böyle konuşabilirdi?

"Dixon," derken sesi alçaktı. Genellikle heyecanlandığında kullandığı bu ses tonunda, uzaklardaki bir kasırga ya da uzaklaşan bir fırtına tınısı olurdu. "Dixon! Kiminle konuştuğunu unutuyorsun," dedikten sonra dimdik ayağa kalkarak, yaptığının farkına vardığı için ona endişeyle bakan hizmetçinin karşısına dikildi. "Ben Bay Hale'in kızıyım. Şimdi çekilebilirsin! Çok tuhaf bir kusur işledin. Biraz düşünürsen güzel yüreğinin pişman olacağından eminim." Kadının odadan çıkmakta kararsız kaldığını görünce tekrarladı. "Çıkabilirsin, Dixon. Lütfen git."

Dixon, bu kararlı sözler karşısında gücenmekle ağlamak arasında kalmıştı. Her hâlükârda küçük hanıma bir şey söyleyemezdi ama içinden, "*Bayan Margaret, zavallı Frederick gibi yaşlı babasına çekmiş*," diye geçirmeden edemedi. Böylesi kibirli sözleri başkasından duysa gücenebilirdi, yine de yarı incinmiş, yarı alçakgönüllü bir ifadeyle, "Elbisenizi çıkarmama ya da saçlarınızı taramama yardım etmemi istemez misiniz, küçük hanım?" diye sordu.

"Hayır! Bu gece istemiyorum. Teşekkürler." Margaret onu ciddi bir ifadeyle kovalayıp kapısını kilitledi.

Dixon boyun eğdiği kadar onu takdir de ediyordu. Ona göre genç hanımı, zavallı küçük bey Frederick yüzünden böyle davranıyordu ama doğrusu birçok insan gibi aslında o da güçlü ve kararlı kişiler tarafından yönetilmekten hoşlanıyordu. Margaret'in sessizliğe ihtiyacı vardı. Dixon gücendiğini genç hanıma göstermemeye çalışmanın bir süre görevi olduğunu düşünüyordu, konuşmaktan ziyade duygularını tavırlarıyla gösterdi hâliyle.

On beş gün, böylesi ciddi bir taşınma için çok kısa bir süreydi. Dixon, "Centilmenlik nerede kaldı..." diye söylenirken Margaret'in sert bakışlarını ve çatılan kaşlarını görünce bir öksürükle cümlesini boğuyor, *göğsündeki gıcığı bastırmak* için genç hanımının ikram ettiği ısırgan otu şekerlemesini uysalca kabul ediyordu.

Ama Helstone papaz evinden eşyaları çıkarabilmek ve Milton-Northern'da ya da herhangi bir yerde bir ev ayarlamak için on beş günün yetmeyeceğini Bay Hale dışında herkes biliyordu. Bayan Hale, acil ihtiyaçların ve alınması gereken kararların üzerine yığıldığını hissederek bitkin düşüp hastalanınca, Margaret onun yatağa düşüp işleri kendisine bırakmasına memnun oldu ve rahatladı. Hanımına düşkün Dixon da onun yanından ayrılmadı, odadan sadece başını iki yana sallayarak Margaret'in duymamayı tercih ettiği bir şeyler mırıldanmak için çıktı. Çünkü bildiği tek bir şey vardı, o da Helstone'dan ayrılmalarının zorunlu olduğuydu.

Bay Hale'in yerine gelecek rahip atanmıştı. Her hâlükârda babasının aldığı karardan sonra hem onun hem de evdeki herkesin hayrına artık bir saniye bile kaybedemezlerdi. Cemaatteki herkesle teker teker vedalaşmaya kararlı olduğundan adamcağız her akşam biraz daha büyük bir sıkıntıyla eve geri dönüyordu.

Bu tür işlerde hiçbir tecrübesi olmayan Margaret, kime danışacağını bilemiyordu. Aşçı ve Charlotte büyük bir gayret ve sadık yürekleriyle eşyaları toplamaya yardım ederken zamanla takdir edilesi sezgileri ona en iyisinin ne olduğunu ve yardımcıları nasıl yönetmesi gerektiğini görmesini sağladı. İyi de nereye gideceklerdi? Bir hafta içinde taşınmaları gerekiyordu. Doğrudan Milton'a mı gideceklerdi? Öyle değilse nereye gidebilirlerdi? Birçok mesele bu karara bağlı olduğundan Margaret bir akşam, ne kadar yorgun ve moralsiz görünse de babasına sormaya karar verdi.

"Canım benim!" dedi Bay Hale. "Bu meseleyi gerçekten çok düşündüm. Annen ne diyor? O ne ister? Zavallı Maria!"

İç çektiğinde ondan daha gürültülü iç çeken Dixon, hanımı için bir fincan çay almak üzere içeri girdi. Beyefendinin son sözlerini duymuştu ve ona güvenerek, Margaret'in azarlayan bakışlarına aldırmadan, "Zavallı hanımım!" deme cesaretini gösterdi.

"Bugün kendisini daha kötü hissetmiyor ya?" dedi Bay Hale, telaşla ona dönerek.

"Emin olamıyorum, efendim. Zaten durumunu değerlendirmek bana düşmez. Hastalığı bedeninden ziyade zihniyle ilgiliymiş gibi görünüyor."

Bay Hale çok üzüldü.

"Sen hâlâ sıcakken anneme çay götür, Dixon," dedi Margaret, sakin bir emirle.

"Ah! Affedersiniz, küçük hanım! Zavallı... Bayan Hale için endişelendiğim için aklımı bir türlü toparlayamıyorum."

"Babacığım!" dedi Margaret. "Bu gerginlik ikiniz için de iyi değil. Annem herhâlde değişen düşüncelerinizi hissediyordur ama elimizden bir şey gelmez," diye ekledi tatlılıkla. "Öte yandan mesele belli bir noktaya kadar açıklığa kavuşmuş durumda. Ne planlamamız gerektiğini söyleyebilirseniz annemi yardım etmeye ikna edebilirim, babacığım. Kendisi herhangi bir dileğini dile getirmedi. Tek isteği yardım etmek. Bu doğrultuda... doğrudan Milton'a mı gideceğiz? Orada ev tutabildiniz mi?"

"Hayır," dedi babası. "Sanırım ev bulana kadar otelde kalmamız gerekecek."

"Peki topladığımız eşyalar, ev bulana kadar tren istasyonunda mı kalacak?"

"Olabilir. Senin için hangisi daha uygunsa öyle yap. Sadece harcayacak çok fazla paramız olmadığını unutma."

Margaret'in bildiği kadarıyla hiç har vurup harman savurmamışlardı. Birden omuzlarına binen büyük sorumluluğu hissetti. Dört ay önce alması gereken tek karar, akşam yemeğine hangi elbiseyi giyeceği ya da evde düzenlenecek davetler için Edith'e yardım ettiği davetli listesinden kimlerin çıkarılacağıyla ilgiliydi. Dahası karar verilecek pek bir durum olmuyordu. Evde her şey saat gibi tıkır tıkır işlerdi. Yılda bir kez teyzesiyle Edith, Isle of Wight'a, yurt dışına ya da İskoçya'ya gitme konusunda uzun uzun tartışırdı ama böyle zamanlarda hiçbir sorumluluk hissetmediğinden, sessiz bir sığınak olarak gördüğü odasında kendi düşüncelerine dalmakta sakınca görmezdi. Oysa şimdi, Bay Lennox'ın gelip onu bir karar vermeye zorladığından beri her gün doğan yeni sorunlar gözünde büyüyordu.

Babası çaydan sonra karısıyla oturmaya gittiğinde Margaret oturma odasında yalnız kaldı. Sonra aklına bir şey gelince, aniden mumu alıp büyük atlas için babasının çalışma odasına gitti ve geri dönerek İngiltere haritasını incelemeye başladı.

Tekrar aşağı indiğinde babasına gülen gözlerle bakmaya hazırdı. "Harika bir plan geliştirdim. Şuna bakın... Milton'dan bir parmak mesafesinde Heston diye bir yer var. Kuzeyde yaşayan insanlardan oranın son derece keyifli ve küçük bir kaplıca kasabası olduğunu sık sık duymuştum. Annemi Dixon'la oraya göndersek ve biz de sizinle ev bulduktan sonra onu her şey hazır bir hâlde Milton'a götürsek nasıl olur? Anneciğim böylece kışa deniz havasıyla hazırlanır ve bütün yorgunluğunu üzerinden atar. Üstelik Dixon memnuniyetle bakımını üstlenecektir."

"Dixon da bizimle mi geliyor?" diye sordu Bay Hale, bir tür çaresiz bir hoşnutsuzlukla.

"Ah, evet!" dedi Margaret. "Dixon gelmeyi çok istiyor. Hem annemin onu bırakacağından emin değilim."

"Ama korkarım artık yeni hayatımıza ayak uydurmamız gerekiyor. Şehirde her şey çok daha pahalı. Dixon'ın rahat edeceğinden emin değilim. Doğrusunu istersen bazen o kadının küstah olduğunu düşünmeden edemiyorum."

"Bazen küstahlık yaptığı kesin, babacığım," dedi Margaret. "Ama yeni yaşam tarzımıza alışacaksa daha artacağından korktuğum küstahlıklarına alışmamız gerekiyor. Hem hepimizi gerçekten çok seviyor ve özellikle hayatımız böylesine değişirken ayrılırsak çok üzüleceğinden eminim. O yüzden annemin hatırına ve Dixon'ın anneme duyduğu sadakat için bizimle gelmesi gerektiğini düşünüyorum."

"Peki, kızım. Sen planlarını yap. Ben sana uyarım. Heston, Milton'dan ne kadar uzak? Parmak hesabın bana mesafe konusunda pek fikir vermiyor."

"Şey, sanırım elli kilometre. O kadar da fazla sayılmaz!"

"Fazla uzak değil ama... Neyse! Annene gerçekten iyi geleceğini düşünüyorsan öyle olsun."

Bu büyük bir adımdı. Artık Margaret çalışabilir, eyleme geçebilir, ciddiyetle plan yapabilirdi. Dahası annesi biraz kendini toparlayacak, deniz kenarına gitme düşüncesinin keyfiyle gerçek sıkıntılarını unutacaktı. Kadıncağızın tek üzüntüsü, kocasının iki hafta boyunca yanında olamaması olacaktı. Bir keresinde yine iki hafta ayrı kalmışlardı. Nişanlandıkları o dönemde, genç bir kızken hâlâ Torquay'da Sir John ve Lady Beresford ile birlikte yaşıyordu.

VI

Veda

Seyredilmeyen bahçe yeşillikleri salınsın,
Tazecik tomurcuk çırpınarak yaprak döksün,
Şu hiç sevilmeyen kayın kararsın,
Akçaağaç kendi kendine yansın;
Sevilmeyen günebakan çiçeği
Çekirdeklerinin etrafını saran alevlerle parlasın,
Güllerin karanfillerin baharat kokuları
Yaz mevsimiyle titreşen havayı doyursun;

Bahçeden kırlara kadar toprağı işle
Her darbede yeni hayat ver
Yıldan yıla manzara gelişerek
Yabancının çocuğuna aşina olsun;
Çiftçi yıllarca alışkın olduğu toprağı işler
Ya da ormanları koruları budar;
Ve yıllar geçtikçe
Tepe çevresindeki anılarımız solar.*

Tennyson

Son gün geldi çattı. Evin ön kapısı, en yakın tren istasyonuna götürülmek üzere yığılan sandıklarla doluydu. Güzelim bahçe bile hiç

* İngiliz şair Alfred Tennyson'ın (1809-1892) "In Memoriam/Anısına" adlı şiirinden.

olmadığı kadar bakımsız görünüyor, kuruyan çim kokuları açık kapıdan ve pencerelerden içeri sızıyordu. Odalarda ses tuhaf bir şekilde yankılanıyor, mum ışığı, perdesiz camlar nedeniyle daha güçlü ve sert parlıyordu. Her şey hâlihazırda yabancılaşmıştı.

Bayan Hale'in gardırobu en sona bırakılmıştı. Dixon'la birlikte giysilerini toplarken arada bir birbirlerine heyecanla bağırıyor, çocukların küçüklüğünden kalma bir tür emanet gibi güzel hatıraları olan unutulmuş giysileri birbirlerine gösteriyor, hâliyle pek yol alamıyorlardı.

Margaret sakin tavrıyla aşağıda, aşçı ve Charlotte'a yardım etmek üzere çağrılan adamların sorularını yanıtlamak üzere hazır bekliyordu. İki kadın, küçük hanımın son güne kadar nasıl böylesine metîn olabildiğini merak ederek arada sırada kendi aralarında sızlanıyor, uzun süre Londra'da yaşadığı için onun muhtemelen Helstone'dan pek hoşlanmadığını düşünüyordu. Kocaman ciddi gözleriyle hiçbir şeyi kaçırmadan en küçük meselelerde bile devreye giren sessiz ve solgun küçük hanımlarının yüreğinin sürekli nasıl sıkıştığını, iç çekişlerinin bile rahatlatamadığı nasıl ağır bir yükün altında ezildiğini ya da çektiği sıkıntıdan ağlamamak için kendini tutmaya çalışırken sürekli nasıl kasıldığını anlayamazlardı.

Hem o pes etse bu işlerle kim ilgilenecekti? Babası, yeni rahiple kilisenin emanet odasında sürekli kâğıtların, kitapların ve kayıt defterlerinin üzerinden geçiyordu. Öte yandan çalışma odasındaki kitapları ancak kendisi istediği şekilde toplayabilirdi. Ama en önemlisi, Margaret hiç tanımadığı adamların, hatta aşçıyla Charlotte gibi ev çalışanlarının önünde asla pes etmezdi!

Sonunda dört hamal çay içmek için mutfağa gittiğinde kaskatı ve ağır adımlarla uzun süredir ayakta dikildiği holden ayak

seslerinin yankılandığı oturma odasından kasımın erken alacakaranlığına çıktı. İncecik bir sis her yeri sarmıştı ama hiçbir şeyi saklamadığı gibi güneş henüz tam olarak batmadığından etrafı leylak tonlarına boyamıştı. Bir yerlerde bir nar bülbülü şarkısını söylerken Margaret onun, babasının sıklıkla dost olarak bahsettiği kuş olup olmadığını merak etti. Bay Hale, çalışma odasının penceresine kendi elleriyle bir kuş evi yapmıştı.

Yapraklar her zamankinden göz alıcıydı. İlk donla birlikte hepsi yerleri kaplayacaktı. Hâlihazırda bir iki tanesi dalından kopmuş süzülüyor, batan güneşin ışığında altın ve kehribar renklerinde parlıyordu.

Margaret armut ağaçlarının altından yürüdü. Henry Lennox'la geldiğinden beri buraya hiç uğramamıştı. Adam tam burada, kekiklerin arasında, şimdi yine aklına gelen konuyu açmıştı. Cevap bulmaya çalışırken geç açan güllere kayan gözleri, adam son cümlesinin daha ortasındayken havuçların tüyden farksız yapraklarının canlı güzelliğine takılmıştı.

Sadece on beş gün önceydi! Ve o günden bugüne ne çok şey değişmişti!

Bay Lennox şimdi neredeydi? Herhâlde Londra'da her zamanki işlerini yapıyor, Harley Street'ten ahbaplarıyla akşam yemeği yiyor ya da arkadaşlarıyla eğleniyordu. Margaret büyük bir hüzünle alacakaranlıkta her şeyin solmaya ve çürümeye başladığı ıslak ve kasvetli bahçede yürürken adam herhâlde meşakkatli bir günün ardından mutlulukla hukuk kitaplarını bir kenara bırakıyor, sıklıkla bahsettiği gibi akşam yaklaşırken on binlerce meşgul adamın anlaşılmaz kakofonisini ardında bırakarak kafasını tazelemek üzere Temple Gardens'ta koşuyor, nehrin derinliklerine yansıyan şehir ışıklarıyla yarışıyordu. Bay Lennox iş

çıkışı ile akşam yemeği arasında çıktığı bu koşulardan sık sık bahsederdi. Çok iyi anlaştıkları neşeli zamanlarda anlattıkları gözünde canlanan Margaret bu sohbetlerden hoşlanırdı.

Bahçe sessizdi. Nar bülbülü akşamın uçsuz bucaksız sessizliğinde kaybolmuştu. Arada sırada uzaklarda bir yerlerde, yorgun bir işçiyi buyur edercesine bir kapının açılıp kapandığı duyuluyor ama ses çok uzaklardan geliyordu. Bahçenin hemen dibindeki ormanda, kurumuş yaprakların sinsi çıtırtısını duyduğunda Margaret bunun kaçak bir avcı olduğunu anladı. Sonbahar boyunca mum sönene kadar yatak odasının penceresinde oturmuş, yerle göğün kutsal ve saf güzelliğiyle mest olurken bahçe çitinden sessizce atlayan, ardından ay ışığının çiyinde bahçeyi hızla geçip arkadaki zifirî karanlıkta kaybolan kaçak avcıları defalarca görmüştü. Avcıların vahşi maceralarla dolu özgür hayatlarına hayranlık duyuyor, içinden başarılar dilerken onlardan hiç korkmuyordu ama bu akşam nedenini bilmese de korkuya kapıldı.

Bahçede birinin olduğundan habersiz Charlotte'un kapıları kapatıp perdeleri çektiğini duydu. Hemen ardından ormanın en yakınlarından küçük bir dal, çürümüş bir kütük büyük bir güçle kırılmış gibi çatırdayınca Margaret, çevik adımlarla koşup telaşla tıklatarak genç hizmetçiyi de korkuttu. "Aç kapıyı! Aç kapıyı! Dışarıdayım Charlotte!"

Oturma odasının güvenliğine girdikten sonra, bütün kapı ve pencerelerin sürgüleri çekilene kadar kalbi deli gibi attı. Etrafını saran tanıdık duvarların verdiği emniyet duygusuna şükrediyordu. Bir sandığın üzerine oturduğunda şöminesi yanmayan, eşyasız ve Charlotte'un elindeki uzun mum dışında ışıksız olan oda kasvetsiz ve neşesiz görünüyordu. Margaret onu görmese de genç kızın kendisine şaşkınlıkla baktığını hissedebiliyordu. Ayağa kalkıp,

"Beni dışarıda bırakacaksın diye çok korktum Charlotte," dedi yarım bir gülümsemeyle. "Yola ve kilise avlusuna çıkan kapıları çoktan kapattığından, mutfağa geçtiğinde beni asla duyamazdın."

"Ah, burada olmadığınızı fark etmeliydim, küçük hanım. Hamallar nasıl devam etmeleri gerektiğini öğrenmek istiyorlar. Bu arada en rahat oda sayılabileceğinden çayı beyefendinin çalışma odasına götürdüm."

"Teşekkürler Charlotte. Sen çok iyi bir kızsın. Senden ayrılacağıma üzülüyorum. Yardıma ya da tavsiyeye ihtiyaç olduğunda lütfen bana yazmaya çalış. Helstone'dan mektup almak her zaman hoşuma gider. Belli olduğunda sana adresimi gönderirim."

Çalışma odasında çay hazırdı, şömine harlıydı ve masanın üzerinde henüz yakılmamış mumlar duruyordu. Margaret, kısmen elbisesine sinen akşam rutubetini kurutmak için halıya oturdu. Yorgunluk üşümesine neden oluyordu. Ellerini dizlerinde kenetleyip dengesini bulduktan sonra başını hafifçe göğsüne indirdiğinde, aklından geçenlerden bağımsız bir şekilde kederli görünüyordu ama dışarıdaki çakıl taşlarında babasının adım seslerini işitince hemen gür siyah saçlarını arkaya attı ve yanaklarını ıslattığını fark ettiği gözyaşlarını silerek kapıyı açmaya gitti.

Babası ondan da sıkıntılı görünüyordu. Bütün gücünün tükendiğini hissetmesine rağmen ilgisini çekecek konuları açmaya çalışan Margaret onu konuşturmakta zorlanıyordu. "Bugün çok mu yürüdünüz?" diye sordu, babasının yiyeceklere dokunmadığını fark edince.

"Fordham Beeches'a kadar giderek Dul Bayan Maltby'yi gördüm. Kadıncağız seninle vedalaşamadığı için çok üzüldü. Dediğine göre küçük Susan günlerdir yollarını gözlüyormuş... Ama Margaret, senin neyin var sevgili kızım?"

Yolunu gözlediği hâlde sürekli hayal kırıklığına uğrayan küçük bir çocuğu düşünmek bardağı taşıran son damla olduğundan Margaret kalbi kırılmış gibi ağlamaya başladı. Elbette onu unutmamıştı ama evden ayrılması mümkün olmamıştı.

Bay Hale fena hâlde şaşkındı. Ayağa kalkıp odada sinirli adımlarla volta atmaya başladı.

Margaret kendine hâkim olmaya çalışıyordu ama sesinin titreyeceğini bildiğinden konuşmamakta kararlıydı.

Bu arada babası kendi kendine konuşuyordu. "Dayanamıyorum. Başkalarının acı çektiğini görmeye dayanamıyorum. Sabırlı olmalıydım. Ah, geri dönüşü yok mu bu işin?"

"Hayır, baba," dedi Margaret alçak sesle. Gözlerini ona dikmişti. "Hata yaptığınızı düşünmeniz hiç iyi bir şey değil. Sürekli fikir değiştiren biri olarak görülmeniz çok daha kötü olur." Babasının maymun iştahıyla saygınlığını yitirmesi arasında bir bağ olup olmadığını düşünürken sesi fısıltıya dönüştü. "Hem bu akşam sadece yorgunum," diye devam etti. "Sakın yaptığınız bir şeye sıkıldığımı düşünmeyin, canım babacığım. Bence bu akşam ikimiz de konuşacak hâlde değiliz," derken kendini tutma çabalarına rağmen hıçkırıklarına engel olamıyordu. "Ben en iyisi anneme bir fincan çay götüreyim. Akşamüstü çayında yanına gidemeyecek kadar yoğundum. Eminim bir fincan daha içmek hoşuna gidecektir."

Ertesi sabah kaçınılmaz tren yolculuğu onları sevgili Helstone'dan kopardı. Her biri ayrı sevilen odaların camlarında ışıldayan sabah güneşi, cepheleri yarı kaplayan Çin güllerini ve ateş dikenlerini daha göz alıcı yapıyordu. Papaz evini son görüşleriydi. Onları istasyona götürmek üzere Southampton'dan gelen arabaya yerleşmeden önce bile bir daha dönmemek üzere oradan gitmiş sayılırlardı.

Yüreğindeki sızı Margaret'i, dalgalar hâlindeki orman ağaçlarının üzerinden göreceğini bildiği eski kilise kulesini son kez görmeye itti ama babası da aynı duyguları taşıyordu, o yüzden sessizce pencereyi ona bırakıp arkasına yaslandı ve gözlerini yumdu. Evet, gözlerinden yaşlar boşanıyor, damlalar yanaklarından yavaşça yuvarlanıp elbisesine süzülmeden önce kirpiklerine takılıyordu.

Geceyi Londra'daki sessiz bir otelde geçireceklerdi. Zavallı Bayan Hale, neredeyse bütün gün ağlamıştı. Dixon üzüntüsünü aşırı bir huysuzlukla gösteriyor, bütün acılarının sorumlusu olarak gördüğü Bay Hale farkında olmadan ona değdiğinde bile sinirli bir şekilde eteklerini düzeltip duruyordu. Çok iyi bildikleri sokaklardan, sıklıkla ziyaret ettikleri evlerin yanından geçtiler. Teyzesinin çok önemli ve sonu gelmez kararlar vermek zorunda kaldığı anlarda ya da illaki tanıdık birileriyle karşılaştığında Margaret'in sabırsızlıkla beklediği dükkânları gördüler. Sabah bitmeyecekmiş gibi göründüğünden daha karanlık çökmesine çok zaman olduğunu düşünürlerken şehre vardıklarında Londra'da herhangi bir kasım öğleden sonrasının kalabalığı ve karmaşasıyla karşılaştılar.

Bayan Hale çok uzun zamandır Londra'ya gelmemişti. Ayağa kalkıp âdeta bir çocuk gibi farklı sokaklara bakıp bir dükkân ya da araba gördüğü her seferinde heyecanla çığlık attı. "Ah, çeyizimin büyük kısmını Harrison'dan satın almıştım. İnanılmaz! Nasıl da değişmiş! Vitrin camları, Southampton'daki Crawford'unkinden bile büyük. Ah, bak şurada da... yok değil... ama ta kendisi... Margaret, az önce Bay Henry Lennox'ı gördüm. Bütün bu dükkânların arasında ne arıyor acaba?"

Margaret kalkmak isterken arkaya yığılınca telaşına gülümsemeden edemedi. Muhtemelen adam yüzlerce metre geride kalmıştı ama Henry Lennox bir Helstone anısı gibiydi; ışıltılı sabahları, eğlenceli günleri hatırlatıyordu ve konuşma şansları olmasa da onu görmeyi çok isterdi.

Akşam yapacak işleri olmadığı için otelin en üst katındaki odada zaman geçmek bilmedi. Bay Hale kitapçısına gidip birkaç arkadaşına uğradı. Evlerde ya da sokaklarda herkes bir randevuya yetişmeye çalışıyormuş, birini bekliyormuş ya da birileri tarafından bekleniyormuş gibi telaşlı görünüyordu. Herkes yabancı, arkadaşsız ve uzaktı.

Oysa Margaret sadece bir buçuk kilometre mesafedeki evde, teyzesinin hem kendisini hem de annesini memnuniyetle ağırlayacağından emindi. Tabii keyifleri ve huzurları yerinde olsaydı... O andaki gibi kederli ve anlayış bekleyen hâlleriyle sıkıntı vadetmekten öteye geçemeyecekleri için en yakınlarının evinde bile kendilerini birer gölge gibi hissedecekleri kesindi.

Londra'da hayat, *yedi gün yedi gece boyunca yerde yanına oturup kederinin büyüklüğünü bildiklerinden tek bir kelime bile etmeyen Eyüp'ün arkadaşları gibi* derin bir sessizliği paylaşmayı imkânsız kılacak şekilde dopdolu yaşanıp gidiyordu.

VII

Yeni Ortamlar ve Yeni Yüzler

Sis gün ışığını gölgeliyor,
Dumanı tüten cüce evler
Her yanımızı sarmış.*
Matthew Arnold

Ertesi gün öğleden sonra Milton-Northern'dan otuz kilometre uzaklıktaki Heston'da bir küçük istasyona vardılar. Heston, deniz kıyısına paralel, uzun bir caddeden ibaretti. İngiltere'nin güneyindeki ve kıtadaki bütün küçük sayfiye yerleri gibi kendine has bir havası vardı. İskoçların da dediği gibi her şey *amaca uygun* görünüyordu. Taşra arabalarında daha çok demir, at koşumlarında daha az ahşap ve deri vardı. Keyif için gelmiş olsalar da sokaktaki insanlar düşünceliydi. Uzun yılların griliği her yeri sarmıştı, pek eğlenceli ve güzel görünmüyordu. Halk artık iş önlüğü giymiyordu, herkes makinelerle çalışmaya alıştığından önlük giyme âdeti çoktan ölmüştü.

Güney İngiltere'deki benzer yerlerde Margaret'in gördüğü zanaatkârlar, mola verdiklerinde kapıya çıkıp bir süre sokağı seyrederlerdi. Burada müşterilerden vakit bulsalar bile insanlar

* İngiliz şair ve kültür eleştirmeni Matthew Arnold'ın (1822-1888) "Consolation/Teselli" adlı şiirinden.

dükkânlarında illa yapacak bir şeyler buluyor, mesela Margaret'e göre gereksiz yere kurdele rulolarını çözüp tekrar sarıyorlardı.

Ertesi sabah kalacak yer aramak için annesiyle dışarı çıktıklarında işte bütün bu farklar gözünden kaçmadı.

Otelde geçirdikleri iki gece Bay Hale'in tahmininden pahalıya patlamıştı, o yüzden tutabilecekleri temiz ve keyifli odaları bulduklarına çok sevindiler. Margaret orada günlerdir ilk kez dinlendiğini hissediyordu. Dahası gündüz düşleri dinlencesini daha mükemmel ve lüks hâle getiriyordu. Uzakta dalgalar kumsalı dövüyor, yakından buharlı makinelerin çığlıkları yükseliyordu. Tembelliğinden uzun uzadıya inceleme zahmetine girmediği için hiç tanımadığı manzaralar, resim gibi bir hayat gözünün önünden akıp gidiyordu. Kasımın sonu olmasına rağmen kumsalda yürüyüşe çıktığında deniz havası yumuşak ve sıcaktı. Upuzun puslu ufuk çizgisi güzelim göğün rengine değiyor, uzaktaki bir teknenin beyaz yelkeni soluk gün ışığında âdeta gümüşe çalıyordu. Öyle ki Margaret böylesi tembel bir lüks içinde hayatını hülyalar içinde geçirebileceğini hissediyor, ne geçmişi kurcalıyor ne geleceği düşünmek istiyor, sadece anı yaşıyordu.

Ama ne kadar zorlu olursa olsun, gelecek onu bekliyordu.

Bir akşam babasıyla birlikte ertesi gün ev aramak üzere Milton-Northern'a gitmeye karar verdiler. Bay Hale, Bay Bell'den birçok, Bay Thornton'dan da bir iki mektup almıştı ve saygın bir konum edinip başarıyı yakalamak için sabırsızlanıyordu... ki bunu ancak Bay Thornton'la görüşerek elde edebilirdi.

Margaret bir an önce eyleme geçmeleri gerektiğinin farkındaydı ama bir sanayi şehrinde yaşama fikrinden hâlâ nefret ediyor, Heston havasının annesine yaradığına inandığından Milton'da çıkacakları keşfi sürekli ertelemek istiyordu.

Milton'a varmadan önce kilometrelerce, gittikleri yönde ufku kaplayan ve Heston'da donun ilk işaretlerini veren kış mevsiminin soluk gri-mavi gökyüzüyle tezat oluşturan kurşuni bir bulut gördüler. Şehre yaklaştıkça, mis gibi ot kokuları yerini belli belirsiz duman kokusuna bıraktı. Hatta dumanın tadını aldıkları bile söylenebilirdi. Sonra bir anda upuzun, dümdüz, hepsi tuğladan yapılmış küçük ve sıradan evlerle dolu umutsuz sokaklara daldılar. Orada burada, tavukların arasındaki horozlar gibi yükselen çok pencereli fabrikalar kaba dumanlar püskürtüyor, oluşan dumanlar Margaret'e yağmur bulutlarını hatırlatıyordu. İşlek caddeleri kocaman yüklü kamyonlar tıkadığından istasyondan otele gittikleri daha geniş caddelerde araba sürekli duruyordu. Margaret birkaç kere teyzesinin yanında arabayla şehre gitmişti ama oradaki ağır kereste araçlarının sanki farklı amaçları vardı. Buradaysa her vagon ve kamyon işlenmemiş çanta ya da patiska balyaları gibi pamuk ürünleriyle doluydu. Kaldırımlar çoğu iyi giyinmiş insanlarla doluydu ama giysilerin özensiz paspallığının Londra'dakinden çok farklı olduğu Margaret'in gözünden kaçmadı.

"New Street," dedi Bay Hale. "Galiba burası Milton'ın ana caddesi. Bell daha önce bahsetmişti. Otuz yıl önce burası işlek bir caddeye dönüşünce gayrimenkul fiyatları aşırı artmış. Bay Thornton'ın fabrikası buradan çok uzak olmamalı. Kendisi Bay Bell'in kiracısı ama sanırım ofisi deposunda."

"Otelimiz nerede, babacığım?"

"Bu caddenin sonuna yakın galiba. Öğle yemeğimizi *Milton Times*'ta işaretlediğimiz evlere bakmadan önce mi yiyelim, yoksa sonra mı?"

"Ah, önce işimizi halledelim."

"Pekâlâ. O zaman Bay Thornton'dan mektup ya da not olup olmadığını kontrol edeyim. Evle ilgili bir şey duyarsa haber vereceğini söylemişti. Sonra çıkarız. Arabayı da göndermeyiz çünkü birbirimizi kaybetmek istemeyiz. Üstelik öğleden sonra trene yetişmemiz gerekiyor."

Mektup ya da not olmadığını görünce ev avına koyuldular.

Kira için yıllık en fazla otuz pound ayırabilirlerdi ama Hampshire'da bütçelerine uygun keyifli bir bahçesi olan ferah bir ev bulabilirlerdi. Şehirde iki oturma odası ve dört yatak odası olan bir ev bulmak mümkün değildi.

Listedeki evlerin her birinin üstünü çizdikten sonra umutsuzlukla bakıştılar.

"Galiba yine gelmemiz gerekecek. Şu Crampton'daki ev... banliyö mü diyorlar? Orada üç oturma odası vardı. Üç yatak odasına nasıl güldüğümüzü hatırlıyor musunuz? Ama her şeyi planladım. Aşağıdaki ön oda çalışma odanız ve yemek odamız olacak. Zavallı babacığım! Biliyorsunuz, annem için oturma odası alabildiğine keyifli olmalı. Sonra yukarıdaki korkunç mavi-pembe duvar kâğıdıyla kaplı ve kocaman kornişleri olan ön oda güzel bir yeşilliğe, kıvrılan bir nehir ya da galiba bir kanala bakıyor. Arkadaki ilk merdiven sahanlığına yakın... yani mutfağın hemen üzerindeki küçük yatak odasına ben yerleşirim. Bu durumda siz oturma odasının arkasındaki yatak odasını kullanırsınız ve tavan arasındaki oda harika bir giyinme odası olur."

"Ama Dixon ve bulacağımız hizmetçi kız?"

"Ah, bir saniye. Kendimi planlama dehama kaptırmışım. Dixon... hmm, bunu daha önce düşünmüştüm. Dixon arkadaki oturma odasında kalır. Sanırım bundan hoşlanacaktır. Hes-

ton'daki merdivenler yüzünden sürekli homurdanıyor. Kız da sizin yatak odanızın üstündeki tavan arasında kalır. Olmaz mı?"

"Bence olur. Ama duvar kâğıtları... Ne büyük bir israf! Öylesi bir evi renge boğup kocaman ağır kornişler takmak!"

"Önemi yok, babacığım! Eminim ev sahibini bir iki odanın duvar kâğıtlarını değiştirmeye ikna edebilirsiniz. Oturma odası ve sizin yatak odanızdan bahsediyorum çünkü annem o odaları her gün görecek. Kitap raflarınız yemek odasındaki o cafcaflı duvar kâğıdının büyük kısmını saklayacaktır."

"O zaman en iyisinin bu olduğunu mu düşünüyorsun? Öyleyse hemen ilandaki Bay Donkin'i aramalıyım. Seni otele götüreyim. Öğle yemeği yer, dinlenirsin. Zamanı geldiğinde buluşuruz. Umarım adamı yeni duvar kâğıdına ikna edebilirim."

Margaret de öyle umuyordu ama bir şey demedi. Zarafetin sınırlarını belirlediğine inandığı sadelikle kıyasladığında, kötü görüntü oluşturacak kadar süse meraklı birileriyle hiç karşılaşmamıştı.

Babası, onu otelin kapısından geçirip merdiven sahanlığında bıraktıktan sonra tutmayı planladıkları evin sahibiyle görüşmeye gitti.

Margaret kapıyı açmak üzereyken arkasından koşan otel görevlisini duydu. "Affedersiniz, han'fendi. Beyefendi hemen gittiği için söyleme fırsatını bulamadım. Bay Thornton siz gittikten hemen sonra aradı. Beyefendi bir saate döneceğinizi söylemişti, o yüzden kendisine bunu ilettim. Ne var ki kendisi beş dakika kadar önce tekrar geldi ve Bay Hale'i bekleyeceğini söyledi. Kendisi şu anda odanızda, efendim."

"Teşekkürler. Babam yakında döner, o zaman kendisine söyleyebilirsiniz."

Margaret kapıyı açarak her zamanki korkusuz ve gururlu tavrıyla içeri girdi. Tuhaf hissetmiyordu, toplum içinde yeterince zaman geçirmişti. Babasıyla iş görüşmek için gelen birine, sırf gelme zahmetini gösterdiği için bile medeni bir şekilde davranmalıydı.

Bay Thornton orta yaşlı, sessiz sakin bir rahip yerine, dimdik yürüyen ve görmeye alışık olduklarından çok farklı görünen genç bir hanımla karşılaşınca çok daha fazla şaşırdı. Margaret'in elbisesi son derece sadeydi, en iyi kaliteden beyaz kurdeleli hasır bonesi güzel görünüyordu, koyu renkli ipek elbisesinde ne fırfır ne de süsleme vardı, boynuna doladığı büyük Hint şalını âdeta bir imparatoriçenin mücevheri gibi taşıyordu. Adam, onu odada gördüğü için hiç şaşırmayan ve güzel yüzünün fildişi teni şaşkınlıktan hiç kızarmayan bu gururlu ve sade görünümlü genç kızın kim olduğunu anlayamadı. Bay Hale'in bir kızı olabileceğini düşünmüş ama daha küçük bir kız çocuğu hayal etmişti.

"Bay Thornton sanırım!" dedi Margaret, adamın nutku tutulmuş gibi sustuğunu görünce. "Lütfen oturun. Babam az önce beni otelin kapısında bıraktı ama maalesef burada olduğunuzu size söyleme fırsatı bulamadıklarından bir işini halletmeye gitti. Hemen dönecektir. Sizi iki kere zahmete soktuğumuz için lütfen kusurumuza bakmayın."

Bay Thornton otoriter bir adamdı ama bu genç hanımın yaydığı hâkimiyet duygusu gözünden kaçmıyordu. Genç hanım gelmeden hemen önce iş gününü kaçırdığı için sabırsızlanmadan edememişti ama teklif edilen koltuğa sakince oturdu. "Bay Hale'in nereye gittiğini biliyor musunuz? Belki onu bulabilirim."

"Canute Street'te Bay Donkin'i görmeye gitti. Kendisi babamın Crampton'da tutmak istediği evin sahibi."

Bay Thornton söz konusu evi biliyordu. İlanı görmüş, Bay Bell'in kendisinden Bay Hale'e yardım etmesi ricası üzerine gidip evi görmüş, hatta yaşam koşullarından feragat edebilecek bir rahip olarak evi kendisi oturacak gibi incelemiş, sonuçta Crampton'daki evin aranan ev olduğunu düşünmüştü ama şimdi zarif tavırları ve görünümüyle Margaret'i görünce, alıcı gözle incelediği hâlde evin Bay Hale'in ailesine uygun düşeceğini düşündüğü için utanmaya başlamıştı.

Margaret, görünümü konusunda bir şey yapamazdı. Kıvrılan dudakları, yuvarlak çıkık çenesi, sürekli dik tuttuğu başı, kadınsı bir savunmayla dolu yumuşacık hareketleri insanlarda her zaman kibirli olduğu izlenimini yaratırdı. Şu anda yorgundu, biraz yalnız kaldıktan sonra babasının planlarına uymaya hazır olacaktı ama zarafetinden ödün veremeyeceği için bu yabancı adamla elbette nazikçe ve Milton sokaklarındaki kalabalıktan sonra abartıya kaçmadan sohbet etmesi gerekirdi. Aslında adamın öylece oturup sorularına kısa ve sert cümlelerle cevap vermesi yerine derdini anlattıktan sonra çekip gitmesini çok isterdi.

Şalını çıkarıp sandalyenin arkasına astıktan sonra pencereye ve adama karşı oturduğunda güzelliği gözden kaçacak gibi değildi. Upuzun, bembeyaz, dimdik boynu zarifti; konuşurken belli belirsiz kıpırdayan dudakları güzelim mağrur yüz hatlarındaki soğuk sakinliğini asla bozmuyordu, yumuşacık ışıldayan gözleri mahcup bir kızın özgür ifadesiyle bakıyordu.

Bay Thornton sohbet başlamadan önce, içinden ondan hoşlanmadığını geçirmişti. Bu korkunç duyguyu telafi edebilmek için bastıramadığı bir hayranlıkla genç hanıma baktı. Margaret de ona gururlu bir umursamazlıkla bakıyor, bakışlarıyla onu âdeta ele geçirirken karşısındakinin kaba saba bir adam olmasın-

dan rahatsızlık duyduğunu belli ediyordu. Genç hanımın sessiz soğukluğunu bir tür küçümseme olarak algıladığı için bir parça gücendiğinden kalkıp gitmeyi düşündü. Böylece Hale ailesinin kibrine bir daha katlanmak zorunda kalmayacaktı.

Margaret, zaten birkaç kısa cümleden ibaret sohbette konuşacak başka konu bulamadığını hissetmeye başlamıştı ki babası içeri girdi ve her zamanki centilmenliğiyle özür diledikten sonra hem kendini hem de kızını tanıttı.

Bay Hale ve ziyaretçisinin, ortak arkadaşları Bay Bell hakkında konuşacak çok şeyi vardı. Bunun üzerine ziyaretçiyi ağırlama konusunda üstüne düşeni yapmanın rahatlığıyla, Margaret tuhaflıklarla dolu aşağıdaki caddeyi izlemek için pencereye gitti.

Genç kız dışarıda olup bitenleri izlemeye kendisini öylesine kaptırmıştı ki babası ona tekrar seslenmek zorunda kaldı. "Margaret! Ev sahibi o korkunç duvar kâğıtlarına hayranlık duymakta ısrar ediyor, o yüzden korkarım kalmaları gerekecek."

"Eyvah! Çok üzüldüm!" diyen Margaret, o korkunç manzarayı saklama yöntemlerini düşünmeye başladı. En azından duvarlara birkaç tablo asılabilirdi ama sonunda bu fikirden vazgeçti çünkü görüntünün çok daha çirkinleşeceği kesindi.

Bu arada babası, taşraya özgü sıcaklığıyla öğle yemeğini birlikte yemek için Bay Thornton'a ısrar ediyordu.

Adam, kalmasının pek uygun kaçmayacağını düşünüyordu ama Margaret bir söz ya da bakışla babasının davetini desteklerse kalmaya meyledebilirdi. Genç hanımın böyle bir girişimde bulunmamasına sevinse de yine aynı nedenle canı sıkıldı. Ayrıldığı sırada Margaret bütün ciddiyetiyle onu başıyla selamladığında ise hayatında hiç olmadığı kadar elini kolunu nereye koyacağını şaşırdığını hissetti.

"Hadi Margaret, hemen öğle yemeği yiyelim. Sipariş ettin mi?"

"Hayır, babacığım. Geldiğimde adam buradaydı, o yüzden fırsat bulamadım."

"O zaman bir şeyler atıştıralım. Adamcağız herhâlde uzun zaman beklemek zorunda kaldı."

"Bana daha uzun geldi. Siz geldiğinizde artık nefesim daralmaya başlamıştı. Açtığım hiçbir sohbeti sürdürmedi, sadece kısa cevaplar vermekle yetindi."

"Bence gayet mantıklı. Kendisi akıllı bir adam. Duydun değil mi? Çakıl zeminde olduğu için Crampton'ın, Milton civarındaki en sağlıklı banliyö olduğunu söyledi."

Heston'a döndüklerinde çay içerlerken Bayan Hale onları soru yağmuruna tuttu. "Şu yazıştığın Bay Thornton nasıl biri?"

"Margaret'e sor," dedi kocası. "Ben ev sahibiyle görüşmeye gittiğimde ikisi uzun süre sohbet etmeye çalışmışlar."

"Ah! Nasıl biri olduğu hakkında hiçbir fikrim yok," dedi Margaret tembelce. Adamı tarif edemeyecek kadar yorgun hissediyordu kendini. Sonra toparlanıp ekledi. "Uzun boylu, geniş omuzlu biri, galiba... sizce kaç yaşındadır babacığım?"

"Bence otuzlarındadır."

"Otuz yaşlarında, silik olmasa da göze çarpan bir yakışıklılığı olmayan biri. Centilmen olduğu söylenemez ama zaten ondan öyle bir şey beklemek abes kaçardı."

"Ne kaba biri ne de sıradan biri," dedi babası, Milton'da sahip olduğu tek arkadaşı aleyhinde böylesine kötü konuşulmasından biraz rahatsız olmuştu.

"Ah, hayır!" dedi Margaret. "Ne kadar sıradan olursa olsun öylesine kararlı ve güçlü bir yüz ifadesi ya kabalığa ya da sıra-

danlığa işaret eder. Şahsen onunla hiçbir işe girmezdim çünkü çok sert birine benziyor. Sonuçta kalıbına göre bir adam işte anneciğim. Bütün akıllı ve güçlü tüccarlar gibi."

"Milton sanayicilerine tüccar diyemezsin, Margaret," dedi babası. "İkisi çok farklı şeyler."

"Öyle mi dersiniz? Ben, mal satan herkese tüccar diyorum ama doğru olmadığını düşünüyorsanız bu kelimeyi bir daha kullanmam, babacığım. Ah, anneciğim! Kabalıktan ve sıradanlıktan bahsetmişken... kendini oturma odasındaki duvar kâğıdına hazırlamalısın. Sarı yaprakları olan pembe ve mavi güller! Bir de odayı çepeçevre saran kalın kornişler!"

Ama Milton'daki yeni evlerine taşındıklarında o çirkin duvar kâğıtları gitmişti. Ev sahibi teşekkürlerini kabul edip, dilerlerse duvarları boyayabileceklerini söyledi. Milton'da kimsenin tanımadığı Rahip Bay Hale gibi birine iyilik yapmayı umursamadığını, sadece zengin sanayici Bay Thornton'ın kısa ve özlü sitemi üzerine her şeyi memnuniyetle yapmaktan başka çaresi kalmadığını aileye söylemesine hiç gerek yoktu.

VIII

Sıla Hasreti

Evim, yurdum, memleketim
Ah orada olsam keşke.*
Cunningham

Milton'a alışabilmeleri için odaları açık renkli güzel duvar kâğıtlarıyla kaplamaları gerekti. Daha fazlasına bütçeleri yetmiyordu. Bayan Hale yeni evine geldiğinde sapsarı yoğun kasım sisi bastırmaya başladığından evden kıvrılan nehir manzarasıyla vadi manzarası artık görülemiyordu. Margaret ve Dixon iki gün boyunca sandıkları açıp evi yerleştirmeye başlamıştı ama ev hâlâ darmadağınık görünüyordu ve dışarıdaki yoğun sis pencerelerden sızıyor, kapı her açıldığında tekinsiz parmaklarıyla sis âdeta onları boğuyordu.

"Ah, Margaret! Burada mı yaşayacağız?" diye sordu Bayan Hale, bariz bir hayal kırıklığıyla.

Annesinin sorusundaki melankoli Margaret'in yüreğinde de yankılanıyordu. Kendini zorlayarak, "Londra'daki sis çok daha kötü!" dedi.

"Ama Londra'yı tanıyordun ve arkadaşların vardı. Burası... Eh! Bildiğin ücra bir yer. Ah, Dixon, nasıl bir yere geldik böyle?"

---

* İskoç şair ve yazar Allan Cunningham'ın (1784-1842) "Hame, hame, hame/ Evim, yurdum, memleketim" adlı şiirinden.

"Aynen hanımım, sizi kısa sürede öldüreceğinden eminim, o zaman kimden hesap... Durun Bayan Margaret! O şeyi tek başınıza kaldıramazsınız."

"Bir şey olmaz, teşekkür ederim, Dixon," dedi Margaret buz gibi bir sesle. "Annem için yapabileceğimiz en iyi şey, onu hazırlıklarını neredeyse tamamladığımız yatak odasına götürmek olur. Ben de gidip bir fincan kahve getireyim."

Bay Hale'in de pek tadı yoktu ve tıpkı karısı gibi Margaret'in anlayışına sığınıyordu. "Margaret, bence burası pek sağlıksız bir yer. Sadece annenin ve senin sağlığını düşünüyorum. Keşke Galler'de bir taşra kasabasına gitseydim. Burası gerçekten korkunç," diyordu pencereden dışarı bakarken.

Ancak tesellisi yoktu. Artık Milton'a taşınmışlardı, mevsimin dumanına ve sisine katlanmaları gerekiyordu ama yoğun sis yüzünden kendilerini gerçekten de kapana kısılmış gibi hissediyorlardı. Dahası Bay Hale bir gün önce taşınmalarının ve Heston'da kaldıkları on beş günün maliyetini hesaplayınca sahip oldukları paradan geriye pek bir şey kalmadığını fark etmişti.

Hayır! Artık buradaydılar ve burada kalmaları gerekiyordu.

Gece çöktüğünde bunun farkına varan Margaret, uyuşmuş bir hayal kırıklığıyla oturmaya ihtiyaç duydu. Ağır kokular odasını dolduruyor, sis evin arkasındaki daracık manzarayı kapatıyor, yan taraftaki pencereden görülen on adım ötedeki manzarayı bile âdeta bir duvara dönüştürüyor, duvarlar sisin içinde umudu hapsediyordu.

Annesinin hâlâ dağınık odasını konforlu hâle getirmek için bütün gücüyle didinen Margaret bir sandığın üzerine oturduğunda üzerindeki etiket gözüne çarptı. Güzelim, canım Helstone! Bu ismi anmak bile kederli düşüncelere dalmasına neden

oluyordu ama sonunda her şeyi unutmaya karar verdi ve birden günün karmaşasında sadece yarısını okuyabildiği Edith'in mektubunu hatırladı.

Kuzeni Korfu Adası'na varışlarını, Akdeniz'deki yolculuklarını, gemideki müzik ve dansı, önünde açılan yepyeni eğlenceli hayatı, kafesli balkonuyla kaldıkları evi, bembeyaz kayalıklarla masmavi denizden oluşan manzarasını anlatıyordu. Tasvirleri pek kuvvetli olmasa da Edith akıcı bir şekilde yazmıştı. Göze çarpan özelliklerden bahsetmiyordu ama gelişigüzel anlatımlarından Margaret manzarayı gözünde canlandırabiliyordu. Kaptan Lennox ve yine yeni evlenen başka bir subay, denize bakan harika kayalıkların üzerindeki bir villayı paylaşıyordu. Kış gelmiş olmasına rağmen anlaşılan günleri denize açılmak ya da piknik yapmakla geçiyordu. Her zaman keyfine düşkün olan Edith belli ki tek bir bulutun bile lekelemediği uçsuz bucaksız mavi gökyüzünün altında tam bir özgürlüğün tadını çıkarıyordu. Bando şefi olan kocası bir tatbikata katılmak zorunda olduğundan komşusuyla birlikte en son İngiliz müziğinin en yeni ve en popüler parçalarının notasını çıkararak çalmaya çalışıyorlardı. Göründüğü kadarıyla hayatındaki en ciddi ve en heyecanlı işleri buydu. Edith, büyük bir umutla taburun bir yıl daha Korfu Adası'nda kalmasını umuyor, elbette Margaret'in gelip kendisiyle istediği kadar kalmasını diliyordu. Daha bir yıl önce Harley Street'te bütün gün yağmur yağdığından o aptal akşam daveti için yeni elbisesini giyemediğini, sonra da henüz arabaya binerken sırılsıklam olduğu o akşam Kaptan Lennox'la nasıl tanıştığını hatırlıyor muydu?

Evet! Margaret o günü çok iyi hatırlıyordu. Edith ve Bayan Shaw akşam yemeğine davetliydi. Margaret de onlarla birlik-

te gitmişti. O cömert lüksü, eşyaların ağırbaşlı güzelliği, evin büyüklüğü, davetlilerin dertsiz tasasız huzur dolu rahatlığı... Hatırladığı her şey, şu anda yaşadığı ortamla tuhaf bir tezat oluşturuyordu. O eski hayatın durgun denizi hiçbir iz bırakmadan çekilmiş, her zamanki akşam yemekleri, ziyaretler, alışverişler, dans akşamları Shaw teyzeyle Edith Londra'da olmadığı hâlde sonsuza kadar devam ediyordu ve elbette Margaret her geçen gün biraz daha unutuluyordu. Acaba Henry Lennox dışında eski tanıdıklarından onu düşünen var mıydı? Gerçi Bay Lennox'ın da onu unutmaya çalıştığından emindi çünkü ona acı çektirmişti. Gerçi adamın kendisine uymayan düşünceleri bir kenara itme gücüyle övündüğünü sık sık duymuştu.

Sonra ihtimalleri düşünmeye başladı. Aşkına karşılık verseydi babasının fikirlerini değiştirip taşınmaya karar vermesi Bay Lennox tarafından kuşkusuz hiç hoş karşılanmayacaktı. Bu, bir açıdan Margaret için buruk bir rezillikti ama sabırla buna katlanabilirdi çünkü babasının iyi niyetini biliyordu ve bunu bildiği için ona göre karanlık ve ciddi olsa da babasının hataları onu daha çok güçlendiriyordu. Ama bütün dünyanın toptancı yargılarıyla babasını itibarsız biri olarak görmesi, Bay Lennox'ı sıkıntıya sokardı. Bunun gerçekten de olabileceğini fark edince Margaret durumuna şükretti. Artık en dipteydiler, bundan kötüsü olamazdı. Mektuplarında Edith'in hayretine ve Shaw teyzesinin dehşetine cesaretle hazır olmalıydılar.

Kalkıp yavaşça soyunmaya başlarken, koşuşturmayla geçen günden sonra gecenin bu geç saatinde acele etmeden hareket etmenin tadını çıkarıyordu. İçeriden ya da dışarıdan küçücük bir ışığa uyanma umuduyla uykuya daldı. Işığın gelmesine daha çok zaman olduğunu bilse, yüreği daha büyük bir kedere kapılabilirdi.

Yılın bu zamanı bedensel sağlık için olduğu kadar ruh sağlığı için de fazlasıyla elverişsizdi. Annesi fena hâlde üşüttü. Dixon da kendini pek iyi hissetmiyordu ama Margaret'in ona yardım etmeye çalışması ya da sağlığıyla ilgilenmesinden daha büyük bir hakaret olamazdı. Yardımcı bir kız bulamamışlardı çünkü kızların hepsi fabrikalarda çalışıyordu. Dahası başvuranlar, bir centilmenin evinde çalışmayı hak etmeyecek kadar kendilerine güvendiği için Dixon tarafından azarlanıyordu. O yüzden her gün gelmek üzere gündelikçi bir kadın tutmaları gerekmişti. Margaret, Charlotte'u getirtmek isterdi ama kız, maaşını ödeyemeyecekleri kadar iyi bir hizmetçi olmasının yanı sıra çok uzaklarda kalmıştı.

Bay Hale, Bay Bell'in ya da daha prestijli olan Bay Thornton'ın önerdiği birçok öğrenciyle tanıştı. Çoğu okul yaşındaki delikanlılardı ama anlaşılan Milton'da iyice yer etmiş yaygın kanılar doğrultusunda, bir gencin iyi bir tüccar olabilmesi için küçük yaşta keşfedilmesi, hayat değirmeninde, bir ofiste ya da depoda iş hayatına alıştırılması gerekiyordu. Bir genç İskoç üniversitelerine bile gönderilse ticari hedeflere hazır sayılmıyor, on sekizine kadar giremeyeceği Oxford ya da Cambridge'de okumaya kalksa bu süre daha da uzuyordu. O yüzden çoğu sanayici oğullarını on dört ya da on beş yaşında çıraklığa veriyor, bütün güç ve hırslarını ticarete vermeleri umuduyla istisnasız bir şekilde edebiyat ilgisinin ya da daha üstün zihinsel gelişimin önünü kesiyordu.

Yine de aklı daha başında ebeveynler vardı. Bazı gençler de eksikliklerinin farkına vararak bunları telafi etmek isteyecek sezgilere sahipti. Gerçi bunlara genç demek zordu. Çoğu, cehaletlerini kabul edecek ve daha önce öğrenemediklerini öğrenmeyi isteyecek kadar erişkindi. Bay Thornton, herhâlde Bay Hale'in en yaşlı öğrencisiydi ama en sevdiği öğrencisi olduğu

kesindi. Bay Hale onun fikirlerini öylesine sık dile getiriyordu ki evdekiler kendi aralarında bir saatlik derste kimin kime ne öğrettiğine ve dersin belli ki sohbetle geçtiğine hayret ederek şakalar yapmaya başlamıştı.

Margaret, babasının Bay Thornton'la geliştirdiği bu hoş arkadaşlığı desteklese de annesinin bu yeni arkadaşlığı kıskanma eğiliminin farkındaydı. Helstone'da olduğu gibi babası zamanını kitaplarına ve cemaatine ayırdığı sürece Bayan Hale onu yeterince görmemesini dert etmiyormuş gibi görünüyordu ama şimdi kocasının Bay Thornton'la yeni sohbetlerini heyecanla bekliyor, kocası evliliklerinde ilk kez ondan arkadaşlığını sakınıyormuş gibi incinmiş ve sıkılmış görünüyordu. Bay Hale'in aşırı övgüleri, dinleyicileri üzerinde hep *Adil* lakabıyla tanınan Aristides'e isyan etme duygusuna benzer bir etki yaratırdı.

Yirmi yılı aşan sessiz taşra hayatından sonra Bay Hale'in en zorlu durumların bile üstesinden kolaylıkla gelmesini sağlayan enerjisi şaşırtıcıydı. Milton'ın makine ve insan gücü onu fazlasıyla etkiliyordu ama ayrıntılarla pek ilgilenmiyordu. Margaret de pek seyahat etmemiş, makine ve insan gücünün toplum üzerindeki gücüne çok az tanık olmuştu ve şimdi çoğunluğun iyiliği için sürekli acı çeken ve kitleleri her açıdan etkileyen birkaç kişinin arasına düşmüştü. Soru bakiydi; çekilen acıların en aza indirilmesi için her şey yapılmış mıydı? Yoksa ilerleyişine eşlik etme gücüne sahip olmadıkları fatihlerinin yolundan nazikçe çekilmek yerine bütün çaresiz kitleler kalabalık alay geçidinin zaferinde ezilecek miydi?

Evdeki en zor işleri yaptıracak kişiyi bulmaya azimli Dixon'a yardımcı arama işi Margaret'e düştü. Ama Dixon'ın yardımcı

kız hayali, sadece yoğun günlerinde papaz evine gitmenin gururunu yaşayan, Bayan Dixon'a saygılı davranan, hatta ondan bayağı korkan ve bu korkuyu Hale çiftine yoran Helstone okulundaki yaşça büyük öğrencilere dayanıyordu. Dixon kendisine korkuyla karışık gösterilen saygının farkındaydı, bundan hoşlanmadığı da söylenemezdi. Bilakis bu durum, saraylıların ışığı karşısında ellerini gözlerine siper eden 14. Louis kadar gururlanmasına neden oluyordu. Ama aradığı vasıflara sahip olsa da Milton'ın son derece özgür ve bağımsız kızlarının başvurularına, Bayan Hale'e duyduğu sadık sevgiden dolayı katlanmaktan geri durmuyordu. Hatta bu kızlar ona sorular sorma cüretini gösteriyor, yıllık otuz pound kira ödedikleri hâlde biri fazlasıyla kıdemli olmak üzere tam iki hizmetçi tutabileceğini düşünen ailenin ödeme koşullarını saygısızca sorgulayabiliyorlardı çünkü Bay Hale artık Helstone rahibi olarak değil, belli bir geliri olan sıradan bir adam olarak görülüyordu.

Margaret, Dixon'ın annesinin yanında sürekli hizmetçi müsveddelerinin davranışlarından şikâyet etmesinden bunalmıştı ama bu, Milton halkının kaba tavırlarından tiksinmediği anlamına gelmiyordu. İnsanların, Milton'da yaşadıkları hâlde ticarete bulaşmamış bir ailenin konumuyla ilgili çekincesiz merakına fena hâlde güceniyor, müşkülpesent gururları karşısında gösterdikleri dost canlısı tavırlar karşısında eziliyor ama münasebetsizlikten usandıkça daha da suskunlaşıyordu. Her hâlükârda hizmetçi arama işini üstlenecekse bütün hayal kırıklıklarından ve ister farazi ister gerçek saygısızlıkların resitalinden annesini muaf tutmaya kararlıydı.

Ev işlerine yardım etmek üzere eşi benzeri olmayan yardımcı bir kız bulmak için bütün kasap ve manavları dolaştığı hafta-

lar boyunca umutları ve beklentileri soluyordu çünkü bir sanayi şehrinde daha iyi bir maaş ve fabrikada çalışmanın getirdiği daha büyük özgürlüğü istemeyen birini bulmanın ne kadar zor olduğunu anlamıştı. Dahası bu kalabalık şehirde kendi başına böylesi bir işe girişmek âdeta bir tür sınavdı. Görgü kuralları ve başkalarına çaresiz bağımlığı nedeniyle Bayan Shaw, Harley Street'in dışına çıktıkları ya da yakın bir semte gittikleri her seferinde Edith'le Margaret'e uşağın refakat etmesi için ısrar ederdi. Margaret'in bağımsızlığının sınırlarını belirleyen bu kural, o zaman sessiz bir isyanı beraberinde getirir, bu yüzden orman hayatında özgürce yürüyüp dolaşmaktan daha büyük zevk alır, ormana korkusuz bir ceylan gibi gider, acelesi varsa sıklıkla koşmaya başlar, yemyeşil korularda şarkılarını söyleyen ya da birbirine girmiş çalıların arasından parlak gözleriyle bakan vahşi yaratıkları dinlemek ya da seyretmek için sıklıkla mola verirdi. Sadece kendi iradesinin rehberlik ettiği öylesi sakin bir hayattan, caddelerin düzgün ve süslü adımlarına eşlik etme zorunluluğu onun için gerçekten büyük bir sınavdı.

Ama daha ciddi rahatsızlıkları olmasa taşınmayla ilgili kaygılarına gülüp geçebilirdi. Şehrin Crampton'a yakın bölgesinde özellikle fabrika işçileri yoğunluktaydı. Arka sokaklarda günde iki üç kez kadın ve erkeklerin karıncalar gibi aktığı bir sürü imalathane vardı. İşçilerin mesai değişim saatlerini öğrenene kadar sürekli aralarına düşme talihsizliğinden kurtulamamıştı. Bu insanlar korkusuz bakışları ve gürültücü kahkahalarıyla, özellikle konum olarak kendilerinden üstün görünenlere sataşmaktan geri durmuyordu. Çekincesiz ses tonları ve sokak adabını asla umursamamaları başlarda Margaret'i korkutmuştu. Kızlar düşmanca olmayan özgürlükleriyle elbisesine yorum yapma, hatta kumaşı-

nı anlamak için şalına ya da elbisesine dokunma kabalığını gösterebiliyordu. Bir iki kere çok beğendikleri bir yazıyla ilgili soru soran da olmuştu. Elbisesine ya da nezaketine duydukları hayranlık öylesine kadınlara özgü bir davranıştı ki Margaret, onları anlayabildiği kadarıyla sorularına memnuniyetle cevap veriyor, yorumları karşısında gülümsemeden edemiyordu.

Gürültücü olmalarına rağmen bu kızlarla karşılaşmak hiç sorun değildi ama elbisesine değil de görünümüne aynı korkusuz tavırlarla yorumda bulunan işçi erkeklerden hem korkuyor hem de onlara karşı büyük bir öfke besliyor, şimdiye kadar kişisel görünümünde en belirgin özelliğin şımarıklık olduğunu düşünen biri olarak, sözünü sakınmayan bu erkeklerin apaçık hayranlıklarına katlanmak zorunda kalıyordu ama Margaret bu gelişigüzel şamata karşısında bu kadar korkmasa aslında bu dobra tavır aynı zamanda onu incitme niyetinde olmadıklarına işaret ediyordu. Bu korku yüzünün kıpkırmızı kesilmesine neden olurken bir öfke dalgasına kapılıyor, adamların sözlerini duyduğu anda gözlerinden ateşler fışkırıyordu.

Öte yandan duyduğu başka şeyler vardı ki evinin sessiz güvenliğine döndüğünde sinirleri bozulmuş olsa da bu sözleri eğlenceli buluyordu. Örneğin bir gün, çoğu onunla sevgili olmak istediklerine dair alışılmadık iltifatlarda bulunan bir grup adamın yanından geçerken içlerinden biri, "Güzel yüzünüz günümü aydınlatıyor, küçük hanım," deyivermişti. Başka bir gün aklına gelen bir şeye farkında olmadan gülümserken paspal kıyafetleri olan orta yaşlı bir işçi ardından, "Gülmek size yakışıyor, küçük hanım, güzel yüzünüzden gülücükler eksik olmasın," diye seslenmişti. Adam o kadar dertli görünüyordu ki Margaret, görünüşünün hoş hisler yaratma gücüne sahip olduğunu düşünerek

gülümsemeden edememişti. Belli ki adam onun bakışlarından aklından geçeni anlamıştı çünkü daha sonra ne zaman karşılaşsalar aralarında sessiz bir bağ kurulduğunu hissetmişlerdi. Evet, tek bir kelime bile etmemişlerdi, ilk iltifatından sonra adam bir daha hiç laf atmamıştı ama Margaret bir şekilde onu Milton'daki herkesten daha ilginç buluyordu. Bir iki kez pazar günü onu kızı olduğunu düşündüğü ve kendisinden de sağlıksız görünen bir kızla yürürken görmüştü.

Bir gün babasıyla şehri çevreleyen tarlalara gittiler. Bahar geliyordu. Margaret yaban menekşeleri, kırlangıçotu ve benzeri kır çiçekleri toplarken güneye duyduğu tatlı özlemin yüreğindeki sessiz ağıtını hissediyordu. Babası Milton'da bir iş halletmek için onu yalnız bıraktığından eve dönerken o yoksul dostlarıyla karşılaştı.

Genç kızın çiçeklere hayranlıkla baktığını gören Margaret, ani bir dürtüyle buketi ona vermeyi önerdi. Kızın soluk mavi gözleri ışıldarken babası onun yerine konuştu. "Teşekkürler, han'fendi. Bessy bu çiçeklere çok iyi bakacak, iyiliğinizi unutmayacak. Sanırım buralardan değilsiniz?"

"Hayır!" dedi Margaret belli belirsiz bir iç çekişle. "Güneyden geliyorum... Hampshire'dan," diye ekledi. Bilmediği bir şehir ismi söylerse adamın cehaletini yüzüne vurmuş olmaktan korkuyordu.

"Londra'dan aşağıda herhâlde? Ben de Burnley tarafından geliyorum. Kuzeye atmış beş kilometre uzaklıkta. Ama işte gördüğünüz gibi kuzeyle güney bu kocaman dumanlı yerde buluşup dostları bir araya getiriyor."

Margaret, adamın hızına yetişmekte zorlanan kıza ayak uydurmak için yavaşlamıştı. Onunla konuştuğunda sesine yansı-

yan şefkat dolu bir acıma tınısı babasının yüreğini sızlatmış olmalıydı. "Korkarım gücün pek yerinde değil."

"Evet," dedi kız. "Gücümün yerine geleceği de yok."

"Bahar geliyor," dedi Margaret, daha hoş ve umut dolu düşünceleri uyandırmak istercesine.

"Ne baharın ne de yazın faydası var," diye fısıldadı kız.

Bunun üzerine Margaret adama baktı. Ondan bir itiraz, en azından kızının bu korkunç umutsuzluğunu teselli edecek bir söz bekliyordu.

Oysa adam, "Korkarım bizim kız doğruyu söylüyor. Korkarım artık çok geç," demekle yetindi.

"Ben çiçeklerle, horozibikleriyle ve ışıltılı sabahlıklarla bahara hazırım."

"Zavallı kız, zavallı kız!" dedi baba usulca. "Bundan hiç emin değilim ama içiniz rahat edecekse... zavallı kız, zavallıcık. Zavallı babacık! Yakında...

Margaret bu sözler karşısında dehşete düştü ama tiksinmek şöyle dursun, bu tavrı fazlasıyla ilginç bulmuştu. "Nerede yaşıyorsunuz? Bu yolda sık sık karşılaştığımıza göre komşu olmalıyız."

"Goulden Dragon'u geçtikten sonra ikinci soldaki Frances Street, dokuz numarada kalıyoruz."

"Peki adınız ne? Adınızı unutmamalıyım."

"Adımdan utanmıyorum. Benim adım Nicholas Higgins. Kızım Bessy Higgins. Niye sordunuz?"

Margaret son soruya şaşırdı çünkü Helstone'da böyle bir şey sorulduğunda insanlar fakirhanelerine uğramak istendiğini hemen anlardı. "Düşünmüştüm ki... yani sizi ziyaret etmek isterim." Bir yabancının nazik ilgisi dışında gitmesini gerektirecek

herhangi bir nedeni olmadan ziyaret etme fikrinden bir anda fena hâlde utandı.

Adamın gözlerinden, onun şımarık olduğunu düşündüğü belli oluyordu. "Evimde yabancıları ağırlamaktan pek hoşlanmam," dedi. Ama Margaret'in renginin attığını görünce pişman olmuş gibi ekledi. "Yani buraların yabancısısınız, belki burada pek kimseyi tanımıyorsunuz ama kızıma elinizdeki çiçekleri verdiniz, o yüzden dilediğiniz zaman gelebilirsiniz."

Cevap karşısında Margaret hem keyiflenmiş hem de bir parça sinirlenmişti. Lütufta bulunulurcasına gitmesine izin verilen bir yere gideceğinden pek emin değildi ama Frances Street'e geldiklerinde kız bir an durup, "Bizi görmeye gelmeyi unutmayacaksınız, değil mi?" diye sordu.

"Hadi bakalım," dedi babası sabırsızlıkla. "Han'fendi gelecek. Bizim kız biraz üzüldü çünkü babasının daha medeni biri olmasını istiyor ama han'fendi her hâlükârda gelecektir. Mağrur ve güzel yüzü bir kitap gibi okunabiliyor. Gel bakalım, Bess, mesai zili çalıyor."

Margaret hayretle yeni arkadaşlarını düşünerek eve döndü. Adamın aklından geçenleri tahmin etmesine gülümsemeden edemiyordu.

O günden sonra Milton onun için daha aydınlık bir yer olmaya başladı. Aydınlığın nedeni uzun ve soluk güneşli bahar günleri ya da yeni yuvasına alışması değil, şehrin insan yanıyla tanışmasıydı.

IX

Çay Davetine Hazırlık

Altın varak ve gök mavisi damarlarıyla,
Hint yapraklarının kadirşinas tadıyla
Ya da kahvenin güneşte kavrulan çekirdeğiyle
Rengârenk desenli porselenler göz alsın.*
Bayan Barbould

Margaret'in Higgins ve kızıyla tanıştığının ertesi günü, Bay Hale hiç alışıldık olmayan bir saatte yukarıdaki küçük oturma odasına gelip her birini teker teker inceliyormuş gibi bir eşyadan diğerine gitti ama sinirli hareketlerinden bir şeyleri söylemeye çalışsa da dile getirmekten korktuğu anlaşılıyordu. Sonunda baklayı ağzından çıkardı. "Karıcığım! Bay Thornton'ı bu akşam çaya davet ettim."

Bayan Hale gözlerini yummuş, son zamanlarda yüzünden eksik olmayan acı dolu bir ifadeyle arkasına yaslanmıştı. Kocasının söylediklerini duyunca birden canlandı. "Bay Thornton! Hem de bu akşam! Adam buraya niye gelmek istesin ki? Hem Dixon muslin ve dantelleri yıkıyor. Bu korkunç doğu rüzgârlarında sular bir türlü yumuşamıyor. Sanırım Milton'da buna da alışmamız gerekecek."

---

* İngiliz şair, denemeci, edebiyat eleştirmeni, editör ve çocuk edebiyatı yazarı Anna Laetitia Barbauld'un (1743-1825) "The Groans of The Tankard/ Maşrapanın İniltileri" adlı şiirinden.

"Rüzgâr yön değiştiriyor, karıcığım," dedi Bay Hale, pencerede doğudan süzülen dumana bakarak. Ama pusuladan bihaber olduğu için duruma göre yönleri aklına estiği gibi kullanırdı.

"Deme!" dedi Bayan Hale, ürperirken şalına iyice sarınarak. "Ama rüzgâr doğudan da batıdan da esse anlaşılan o adam bu akşam gelecek."

"Ah, anneciğim, Bay Thornton'ı hiç görmediğin için böyle söylüyorsun. Kendisi düşman, rüzgâr ya da herhangi bir zorlu durumla savaşmaktan hoşlanan birine benziyor. Yağmur fırtınaya dönüşse buraya gelmeyi daha çok isteyecektir. Ben gidip Dixon'a yardım edeyim. Kolalama işinde bayağı ün kazandım. Hem adam, babamla konuşmaktan başka bir şey istemeyecektir. Babacığım, siz âdeta *Damon*, o da *Pythias*.* Kendisini görmeyi çok isterdim. Biliyorsunuz sadece bir kez karşılaştık ve o gün ikimiz de o kadar şaşkındık ki birbirimize ne söyleyeceğimizi bilemediğimizden pek anlaşamadık."

"Ondan hoşlanacağını ya da anlaşabileceğinizi hiç sanmıyorum Margaret. Beyefendinin hanımlarla arası pek iyi değil."

Margaret öfkeyle gerdan kırdı. "Hanımlarla arası iyi olan adamları hiç sevmem, babacığım ama Bay Thornton buraya sizi takdir eden bir arkadaşınız olarak geliyor..."

"Milton'daki tek arkadaşı," dedi Bayan Hale.

"Eh, elbette kendisini ağırlayıp kakaolu kek ikram ederiz. Kek yapmasını istediğimizde Dixon çok gururlanacak. Ben de keplerini ütüleme işini devralırım anneciğim."

---

* İngiliz şair, oyun yazarı ve besteci Richard Edwardes'in (1525-1566) *Damon ve Pythias* piyesinde, Pythias komployla suçlandığında Dionysius'tan gerçeği ortaya çıkarmak için izin ister, tiran da geri gelmediği takdirde başını kesmek üzere arkadaşı Damon'ı esir alır.

O sabah Margaret defalarca Bay Thornton'ın evlerinden uzak durmasını diledi. Kendince planları vardı. Edith'e mektup yazacaktı, Dante'den bir şeyler okuyacaktı, sonra Higgins ailesini ziyaret edecekti. Ama bunun yerine Dixon'ın dırdırlarını dinleyerek ütü yaptı. Tek umudu, kadının bu kederli dırdırlarını annesine yansıtmasına bir parça engel olabilmekti. Arada sırada, sırf içini sıkan bıkkınlığı bastırmak ve son zamanlarda eksik olmayan baş ağrılarını kendinden uzak tutmak için babasının Bay Thornton'a duyduğu saygıyı kendine hatırlatmayı ihmal etmedi. Sonunda oturduğunda konuşmakta zorlanıyordu. Annesine artık çamaşırcı Peggy değil, hanımefendi Margaret Hale olma zamanının geldiğini söyledi. Aslında küçük bir espri yapmak istemişti ama annesinin bu sözleri ciddiye almasına fena hâlde şaşırdı.

"Evet! Ülkenin en güzellerinden genç Bayan Beresford olduğum günlerde biri bana bir tüccarın ziyaretine hazırlanmak için çocuğumun bütün gün avuç içi kadar bir mutfakta hizmetçiler gibi çalışacağını söyleseydi ve bu tüccarın...

"Ah, anneciğim!" diye onun sözünü kesti Margaret ayağa kalkarak. "Pervasızca konuştuğum için lütfen beni cezalandırma. Sen ve babam için ütü ya da herhangi bir ev işi yapmaktan hiç gocunmuyorum. Şahsen bir hanımefendi olarak doğup yetiştirildim, o yüzden yerleri silmekten ve bulaşık yıkamaktan biraz yorgunum ama yarım saate yine işlenmeye hazır olurum. Hem Bay Thornton'ın tüccarlığına gelince... Adamcağız bu işi yapıyor, elinden başka ne gelir ki? Sanırım eğitimi başka bir iş yapmasına engeldir."

Bunları söyledikten sonra ağır adımlarla odasına gitti çünkü annesinden daha fazlasını duymaya gücü yetmeyecekti.

O saatlerde Bay Thornton'ın evinde de benzer ama farklı sahneler yaşanıyordu.

Orta yaşını çoktan geride bırakmış kalıplı kadın, zevksiz ama pahalı mobilyalarla döşenmiş bir odada çalışıyordu. Cüssesi gibi yüz hatları da güçlüydü. Duyguları değişirken yüz ifadeleri kararlıydı ama yüz hatlarının değiştiği söylenemezdi. Yine de ona bakan, bir daha bakma ihtiyacı duyardı. Sokakta yanından geçenler bile bu ciddi görünümlü sağlam kadına bakmak için bir anlığına dururdu çünkü kaldırımda yürürken kimseye yol vermez ya da gideceği yere ulaşmadan bir kez olsun duraksamazdı.

Özenli dikilmiş siyah ipekten elbisesi sağlamdı, ne bir sökük vardı ne de herhangi bir yerinde rengi solmuştu. Tamir ettiği en kaliteli kumaştan uzun masa örtüsünü, daha hassas çalışmasını gerektiren eprimiş yerleri görebilmek için arada bir ışığa tutuyordu. Odada, ağır rafın üzerinde bir yanında semaver, diğer yanında bir lamba olan Matthew Henry'nin altı ciltlik *Kutsal Kitap Yorumları* dışında başka hiç kitap yoktu. Evin uzak bir köşesinden birinin piyanoda hızlı parmaklarla salon şarkıları çalıştığı duyulabiliyordu. Ortalama her üç notada bir yanlış tuşa basılıyordu ya da tümden atlanıyordu. Parçanın sonuna geldiğinde piyanoyu çalan kişi gürültülü akordun yarısını yanlış çalmış oluyordu ama hâlinden şikâyetçi olduğu da söylenemezdi.

Bayan Thornton kendisininki gibi kararlı adımların yemek odasının önünden geçtiğini duyunca, "John! Sen misin?" diye seslendi.

Genç adam kapıyı açıp başını uzattı.

"Niye bu kadar erken geldin? Bay Bell'in arkadaşına çaya gideceğini sanıyordum. Şu Bay Hale'in evine."

"Gidiyorum, anne. Üstümü değiştirmek için geldim!"

"Giyinmekmiş! Pfff! Genç kızlığımda delikanlılar günde bir kıyafetle yetinirdi. Yaşlı bir rahiple bir fincan çay içeceksin diye niye üstünü değiştiresin ki?"

"Bay Hale bir centilmen ve karısıyla kızı da birer hanımefendi."

"Karısı ve kızı! Onlar da öğretmenlik mi yapıyor? Ne işle meşguller? Onlardan hiç bahsetmemiştin."

"Hayır, anne! Bahsetmedim çünkü Bayan Hale'le hiç tanışmadım. Sadece genç Bayan Hale'i yarım saatliğine görmüştüm."

"Aman dikkat et de beş kuruşsuz bir kızın çengeline takılma John."

"Öyle kolay oltaya gelmeyeceğimi bence sen de iyi biliyorsun anne. Ama genç hanıma öyle şeyler yakıştıramam, bu çok alçaltıcı olur. Zaten bugüne kadar beni oltaya getirmeye çalışan hiçbir genç hanımla karşılaşmadım, dahası birinin böylesi boş bir çabaya gireceğine hiç ihtimal vermiyorum."

Bayan Thornton üstelememeyi tercih etti. Genelde kendi cinsiyetiyle oldukça gurur duyardı. "Eh, ben sadece dikkatli olmanı öğütlüyorum. Belki, Milton kızları koca peşinde koşacak kadar hevesli olabilir ama şu genç Bayan Hale aristokrat çevrelerden geliyor. Anlatılan masallar doğruysa o çevrelerde zengin kocalar pek makbulmüş."

Bay Thornton kaşlarını çatıp odaya girerek sinirli bir kahkaha attı. "Anne, illa beni konuşturacaksın. Bayan Hale'le tek bir kez karşılaştım ve hanımefendi o gün bana bariz bir küçümsemenin eksik olmadığı mağrur bir medeniyetle yaklaştı. Sonra kendisi bir kraliçeymiş, ben de alçakgönüllü kuluymuşum gibi benden uzak durdu. O yüzden için rahat olsun."

"Hayır! Ne içim rahatlar ne de buna memnun olurum. Dininden dönen bir rahibin kızı nasıl olur da sana karşı burnunu havaya diker! Yerinde olsam o küstahlar için asla üstümü değiştirmezdim!"

Bay Thornton odadan çıkmadan önce, "Bay Hale eğitimli, nazik ve iyi biri," dedi. "Hiç küstahlığını görmedim. Bayan Hale'e gelince... dinlemek istersen nasıl biri olduğunu bu gece sana anlatırım." Ardından kapıyı kapatıp gitti.

"Oğluma kul gibi davranıp küçümsemiş! Püfff! Onun gibisini bulursa öpüp başına koysun! Oğlum kadar asilini, oğlum kadar cesur yüreklisini nereden bulacak? Annesi olduğum için söylemiyorum. Kör değilim, neyin ne olduğunu görebiliyorum. Şırfıntı kim, John kim iyi bilirim. Bir de oğlumu küçümsemiş! O küçük hanımdan nefret ediyorum!"

X

İnce İşlenmiş Demir ve Altın

Sarsıldıkça toprağa daha çok tutunan ağaçlarız.*

George Herbert

Bay Thornton yemek odasına bir daha uğramadan evden çıktı ve biraz geç kaldığından Crampton'a giderken adımlarını hızlandırdı. Geç kalarak yeni arkadaşına saygısızlık etmek istemezdi. Kapıyı açma işini alçaltıcı bulduğundan hep ağırdan alan Dixon'ın sallana sallana kapıyı açmasını beklerken kilise çanı saatin yedi buçuk olduğunu haber veriyordu. Küçük oturma odasına götürüldüğünde Bay Hale onu dostça selamlayıp, soğuk karşılamasının mazereti olarak, şalına sarınan soluk suratlı karısıyla tanıştırdı.

O sırada karanlık çökmeye başladığından Margaret'in yaktığı lamba, genelde gece karanlığına alışık oldukları loş odayı hoş bir şekilde aydınlatıyordu.

Bay Thornton, bu odayla kendi evindeki odayı karşılaştırmadan edemedi. Evet, kendi evlerindeki aslında bir yemek odasıydı ve hiçbir kadınsı zevki yansıtmıyordu. Sadece annesi orada zaman geçirmekten hoşlanıyordu ve annesinin sözü evde

* İngiliz şair, hatip ve rahip George Herbert'in (1593-1653) "Affliction/Dert" adlı şiirinden.

kanun demekti. Buradaysa hiç ayna yoktu, tek bir cam parçası ışığı yansıtmıyordu. Mobilyalar da varaklı değildi. Sevgili Helstone perdeleri ve sandalye örtüleriyle ferahlayan oda sıcak ve ağırbaşlı renklerle döşenmişti. Kapının hemen karşısındaki pencerenin önüne bir divan konmuştu, diğer duvarda bir kaidenin üzerindeki beyaz Çin vazosundan sarmaşıklar, açık yeşil huş dalları ve bakır renkli kayın yaprakları taşıyordu. Çeşitli yerlerde güzel örgü sepetleri görülebiliyordu. Sadece ciltleri için sahiplenilmediği anlaşılan kitaplar, henüz oraya konmuş gibi masanın üzerinde duruyordu. Kapının arkasındaki beyaz örtülü masada çay, kakaolu kek, bir sepet içindeki yaprakların üstünde portakal ve kıpkırmızı Amerikan elmaları hazır bekliyordu.

Belli ki bu zarafet ailenin, özellikle de Margaret'in normaliydi. Genç kız pembeye çalan açık renkli muslin elbisesiyle çay masasının yanında dururken sohbete katılmaya pek hevesli değilmişçesine fildişinden farksız teni ve güzelim sessiz elleriyle çay fincanlarıyla ilgilenmekten başka bir işi yokmuş gibi görünüyordu. Bileziği her hareketinde bileğinde kayıyor, Bay Thornton, ev sahibini dinlerken gözünü bir türlü yerinde durmayan takıdan alamıyordu. Genç kızın her geri itişinde yumuşacık cildini saran, sonra gevşeyip yine bileğine inen bilezik karşısında büyülenmiş gibiydi. Öyle ki her an heyecanla, "Ah, yine kayıyor!" diye bağırabilirdi. Ama geldiğinde sofra neredeyse hazır olduğundan Margaret'in çay hazırlayışını daha fazla seyredemeyeceği için içten içe hayıflanıyordu.

Genç kız çay fincanını gönülsüz bir kölenin gururlu tavrıyla uzattığında bile Bay Thornton'ın henüz çayını bitirmeden yeni bir fincan çaya hazır olduğu gözden kaçmıyordu. Dahası

tıpkı babasının erkeksi eline minicik işaret ve baş parmaklarını maşa yaparak şeker verdiği gibi şekeri kendisine de aynı şekilde vermesi için âdeta yanıp tutuşuyordu. Şekeri verirken kimse görmüyormuş gibi Margaret babasına gülümseyerek sevgi dolu bakıyor, güzel gözlerinde tatlı kıvılcımlar çakıyordu.

Oysa solgunluğunun ve sessizliğinin de ispatladığı üzere Margaret'in başı hâlâ ağrıyordu ama babasının arkadaşı, öğrencisi ve ziyaretçisi ihmal edildiğini düşünmesin diye kendini orada kalmaya zorladı. Buna rağmen sohbet devam ettikçe çaydan sonra bir köşede el işi yapan annesine yanaştığında sohbete katılması gerekmeyeceğinden düşüncelere daldı.

Bay Thornton ve Bay Hale, son buluşmalarında yarım bıraktıkları bir konu üzerine sohbet ediyordu. Annesinin alçak sesle söylediği bir şeyle birden düşüncelerinden koparak başını kaldırdığında Margaret'in gözüne, babasıyla Bay Thornton'ın görünüşü arasındaki fark takıldı. İki adam tamamen farklı tipteydi. Yanında iri yarı biri yoksa ince yapılı olduğu için babası olduğundan daha uzun boylu görünürdü. Yumuşak ve dalgalanan yüz hatları, âdeta titreyerek aklından geçenleri belli ederdi. Geniş ve yay gibi göz kapakları, gözlerine neredeyse kadınsı sayılabilecek tembel bir güzellik katardı. Kaşları da yay gibiydi ama hülyalı gözkapakları nedeniyle gözlerinden oldukça yukarıdaydı. Öte yandan Bay Thornton'ın düz kaşları, kararlı gözlerinin üzerine düşüyor, bakışları gördüğü her şeyi âdeta içmek istiyordu. Yüzündeki birkaç çizgi mermere oyulmuş gibi sabitti, nadiren gülümsediğinde bulutların ardından aniden çıkıveren güneş etkisi yaratıyor; o zaman dişleri kusursuz ve güzel görünüyor, gülümsemediği zamanlardaysa dudaklarını sımsıkı kapalı tutuyordu. Gerçekten de çocuklar dışında nadiren rastlanan korku-

suzca aniden gülümsemesi, anın tadını içtenlikle çıkarıyormuş gibi gözlerinin ışıldamasına ve pek ciddi yüz ifadesinin tamamen değişmesine neden oluyordu. Margaret bu gülümsemeden hoşlanmıştı. Hatta babasının yeni arkadaşında takdir ettiği tek şey gülümsemesiydi. Ve adamın görünümünde fark ettiği bütün detaylarla kendine tamamen zıt karakteri, belli ki birbirlerine karşı hissetmeye başladıkları çekimin kanıtıydı.

Annesinin el işini düzeltmesine yardım ettikten sonra tekrar düşüncelere daldı. Bay Hale'e heyecanla buharlı çekicin muhteşem gücüne rağmen kolayca ayarlanabildiğini anlatan Bay Thornton onun da aynı odada olduğunu unutmuş gibiydi. Anlatılanlar Bay Hale'in Binbir Gece Masalları'nda, gökle yer arasında ufku doldururken bir çocuğun eline sığabilecek büyüklükteki bir şişeye girerek hizmet ve itaat etmeye hazır cinlerin harika hikâyeleri hatırlamasına neden oluyordu.

"Gücün bu şekilde yansıması, dâhiyane bir fikrin pratikte böylesine kolayca uygulanması, güzel şehrimizdeki tek bir adamın beyninin eseri. O adam ki her adımında yeni mucizeler yaratıyor, çok daha muhteşem mucizelerin yolunu açıyor. Dahası sadece o mu? O olmasa bile onun boşluğunu doldurarak maddi gücünü bilimin hizmetine sunmak üzere savaşacak daha birçok beyin var."

"Siz övünürken aklıma eski bir şiir geldi... *İngiltere'de yüz kaptan var dedi, hepsi kaptanlıkta onun kadar iyi.*"

Babasının alıntı yaptığını duyunca Margaret birden merakla gözlerini kaldırdı. Sohbet makine çarklarından *Chevy Chase*'e* nasıl gelmişti?

---

* "The Ballad of Chevy Chase": eski bir İngiliz çocuk baladı.

"Övünmüyorum," diye karşılık verdi Bay Thornton. "Basit gerçek bu. Böylesi büyük kavramların doğuşuna ev sahipliği yapan bu şehirle... hatta belki bölgeyle demeliyim... gurur duyduğumu inkâr edemem. Sizin aristokratlık dediğiniz, pervasız bir tembellik içinde hayatın yavaş aktığı güneyin köhnemiş sınırlarında zengin ama sıkıcı bir hayat yaşamaktansa burada cebelleşmeyi, acı çekmeyi... hatta başarısızlıklar yaşamayı yeğlerim. Kanatlarınız bala bulanırsa havalanıp uçamazsınız."

"Yanılıyorsunuz," dedi Margaret. Çok sevdiği güneyi savunma ihtiyacı duymasına neden olan bir sinirle yanakları al al olmuş, gözlerinde öfkeli gözyaşları belirmişti. "Güneyi hiç tanımıyorsunuz. Anlattığınız harika buluşların olmazsa olmazıymış gibi görünen ticaretin kumarbaz ruhu açısından güneyde macera, ilerleme, hatta heyecan eksik olabilir ama insanlar orada daha az acı çekiyor. Milton sokaklarında yürüyenler, kederden başlarını yerden kaldıramıyor... Bu insanlar sadece acı çekmiyor, aynı zamanda nefretle dolular. Evet, güneyde de yoksul insanlar var ama buradaki yüzlere sinen o korkunç adaletsizlik hissine orada hiç rastlamadım. Güneyi tanımıyorsunuz Bay Thornton," diye sözünü bitirdikten sonra gereğinden fazla konuştuğu için kendine kızarak kararlı sessizliğine geri döndü.

"Ben de size kuzeyi tanımadığınızı söylesem?" dedi adam, tarif edilmesi zor bir nezaketle. Genç hanımı incittiğini fark etmişti.

Margaret sessizliğini sürdürürken konuşursa sesinin titremesine neden olacak bir tutkuyla, şimdi çok uzaklarda kalan Hampshire'daki güzel anıları düşünüyordu.

"Her hâlükârda Milton'ın, güneyde gördüklerimizden çok daha dumanlı ve pis bir şehir olduğunu siz de kabul edersiniz Bay Thornton," dedi Bayan Hale.

"Temizlik konusunda korkarım hakkınızı teslim etmem gerekiyor," dedi adam, ışıltılı gülümsemesiyle. "Ama parlamento kendi dumanımızı temizlememizi önerdi. Sanırım uslu çocuklar olarak bu öneriyi yerine getireceğiz... En azından bir gün bunu yaparız diye düşünüyorum."

"Bacalarınızı ürettiğiniz dumanı temizleyecek şekilde değiştirdiğinizi söylememiş miydiniz?" diye sordu Bay Hale.

"Benimkiler parlamento devreye girmeden önce, tamamen kendi isteğim üzerine değiştirilmişti. Dürtüsel bir harcamaydı ama kömürden tasarruf ettirdiğinden kendini amorti ediyor. Belki yasa parlamentodan geçene kadar beklemem, bütün yasal sorunlar konusunda daha fazla bilgilenmem gerekirdi ama ceza yağdırmak için yapılan bütün yasalar, çirkin makinelerden daha yavaş çalışıyor. Son beş yılda Milton'da şikâyete söz konusu olan herhangi bir baca olduğundan kuşkuluyum, yine de bazıları parlamentonun sevmediği ve kaba duman dediği kömürlerinin üçte birini sürekli havaya salıyor."

"Ben sadece burada muslin perdeleri bir hafta bile temiz tutmanın imkânsız olduğunu bilirim. Helstone'da perdeleri ayda bir indirip temizlerdik ve hiçbir zaman bu kadar kirli görünmezlerdi. Hele ellerimiz... Margaret, bugün öğlene kadar ellerini kaç kere yıkamıştın? Üç kere miydi?"

"Evet, anneciğim."

"Milton'daki çalışma biçiminizi etkileyen parlamento etkinliklerine ve bütün yasamalara son derece karşısınız anlaşılan," dedi Bay Hale.

"Evet, karşıyım. Diğerleri de karşı olmalı. Aynı şey bence adalet için de geçerli. Sadece ahşap ve demir makineleri değil, pamuk ticaretinde kullanılan bütün makineler o kadar yeni ki sürecin her

aşamasında mükemmel çalışmaması şaşırtıcı değil. Yetmiş yıl önce nasıldı? Şimdi nasıl? Ham maddeler bir arada kullanılıyor, eğitim ve konum açısından eşit seviyedekiler, fırsat ve olasılık olarak görülen sezgileri sayesinde birden konum değiştirdi, hatta bazıları öne çıkarak *Sir Richard Arkwright*'ın* köhne iş modelinin sakladığı muhteşem geleceği önceden görebildi. Yeni ticaret de denilebilecek bu hızlı gelişme, dönemin ilk patronlarına görülmemiş bir zenginlik ve güç kazandırdı. İşçilerden bahsetmiyorum, kastettiğim bütün dünya pazarlarını oluşturan müşteriler. Bir örnek vereyim. Elli yıl kadar önce bir Milton gazetesine, dönemin patiska üreticilerinden sadece biri olan filanca dükkânın, her gün öğle saatinde kapandıklarını, bu yüzden müşterilerin öğleden önce gelmesini isteyen bir ilan verdiğini düşünün. Birinin ürününü ne zaman satıp satmayacağını böyle duyurduğunu düşünebiliyor musunuz? Olmaz öyle şey. Şahsen iyi bir müşteri gece yarısı bile gelse yatağımdan kalkıp elimde şapkamla siparişini almaya hazır olurum."

Margaret dudak büktü. Bir şekilde konuşulanlara kendini kaptırdığından kendi düşüncelerine odaklanamıyordu.

"Bunu sadece, yüzyılın başlarında üreticilerin neredeyse sınırsız güce sahip olduğunu göstermek için söylüyorum. O dönemde güç adamların başını döndürmüştü çünkü girişimlerinde başarılı olan bir adamın dengeli düşünmesini gerektirecek hiçbir neden yoktu. Bilakis basit adalet duyguları, sıklıkla birden kucaklarında bulduğu refahla boğulmuştu. Hâliyle erken dönem pamuk lordlarının altın günlerindeki çılgın şatafatla ilgili tuhaf hikâyeler bitmek bilmez. Kuşkusuz işçilerine karşı birer tirandan ibarettiler.

* 1732-1792 yılları arasında yaşayan ve Sanayi Devriminin öncülerinden sayılan İngiliz mucit ve girişimci.

At verdiğin dilenci şeytanın yolunu tutar, sözünü bilirsiniz Bay Hale. Eh, o dönemin üreticileri gerçekten de atlarını muhteşem bir şekilde şeytanın yoluna sürdüler, gözlerini kırpmadan insanları ezip geçtiler. Ama gelişmeler sayesinde daha çok fabrika ve daha çok patron doğdu. Bununla birlikte daha çok insan gücüne ihtiyaç duyuluyordu. İşte o zaman patronlarla işçilerin arasındaki denge sağlanmaya başladı. Şimdi bizimkilerle aramızda bir adil maaş savaşı yaşanıyor. Yüce Divan bile olsa gerçekleri çarpıtan bir aracıya ya da hakeme kolay kolay boyun eğmeyeceğiz."

"Sınıflar arasında yaşanan bu soruna savaş demek gerekli mi?" diye sordu Bay Hale. "Bu kavramı kullandığınıza göre bir savaş yaşandığını düşünüyorsunuz."

"Doğrudur. Sağduyulu bilgeliğin ve iyiliğin her zaman karşı olduğu cehalet ve tedbirsizlikle sürekli savaşmak gerektiğine inanıyorum. Sistemimizin güzelliklerinden biri, işçinin kendi çabaları ve davranışlarıyla kendi kendinin efendisi olma gücüne ve konumuna gelebilmesidir. Aslında eylemlerinde ölçülülüğü ve ciddiyeti kendine ilke edinen, bununla birlikte bütün dikkatini işine veren herkes bu sistemde yükselebilir. Her zaman patron olamayabilirler ama otorite ve düzenin yanında bir denetmen, bir muhasebeci, bir veznedar ya da bir kâtip olarak kendilerine mevki edinebilirler."

"O zaman sizi doğru anladıysam, çeşitli nedenlerle yükselmeyi başaramayan herkesi düşman olarak görüyorsunuz," dedi Margaret buz gibi berrak bir sesle.

"Kendilerinin düşmanı oldukları kesin," dedi adam hemen. Margaret'in sesine ve yüzüne yansıyan mağrur kınama ifadesine hiç gücenmemişti. Ama aynı anda dobra samimiyetiyle genç kıza verdiği cevabın son derece yetersiz bir kelime oyunu olduğunun farkındaydı. Margaret istediği kadar kızabilirdi; so-

nuçta ne kastettiğini olabildiğince dürüstçe açıklamak boynunun borcuydu. Yine de genç kızın yorumunu, kendi açıklamasından farklı bir yerde tutmak kolay değildi. Kendi hayatından örnek vererek söylemek istediğini genç kızın gözlerinde canlandırabilirdi ama yeni tanıştığı insanlara böyle şeylerden bahsetmek fazlasıyla mahrem sayılmaz mıydı? Öte yandan kastettiğini lafı dolandırmadan açıklaması gerekiyordu.

O yüzden esmer yanaklarının bir anlığına kızarmasına neden olan mahcubiyetini bir kenara bırakıp, "Ezbere konuşmuyorum," dedi. "On altı yıl önce babam sefil şartlarda öldü. Okuldan alındıktan hemen sonra evin erkeği olmam gerekti. Çok az insana nasip olan bir annem var. Güçlü ve kararlı bir kadındır. Milton'dan daha ucuz olan küçük bir kasabaya yerleştik. Orada bir tuhafiyecinin yanında çalışmaya başladım. Bu arada tuhafiye dükkânları, ürün bilgisi edinmek için okul gibidir. Haftalar geçti, gelirimiz on beş şiline kadar yükseldi. Bu parayla üç boğaz doyuyordu. Annem gelirimin üçte birini biriktirmemi sağladı. Her şey böyle başladı. Bu başlangıç bana kendimi inkâr etmeyi öğretti. Şimdi artık istemese de yaşını alan annemin rahatını sağlayabiliyorum ve bana genç yaşta öğrettikleri için her fırsatta içimden ona şükrediyorum. Bugün geldiğim yerin şans, maharet ya da yetenekten ziyade hakkıyla kazanılmayan zevkleri hor görmeyi öğreten hayat şartları olduğunu hissediyorum. Buna gerçekten hiç kuşkum yok. Bayan Hale'in bahsettiği, Milton halkının yüzüne yansıyan acıların, hayatlarının bir döneminde namussuzca keyfini çıkardıkları zevklerin doğal bir cezası olduğuna inanıyorum. Kendini şımartan kösnül insanlar nefretimi hak etmiyor. Onları yalnızca zayıf karakterli insanlar olarak görüyorum."

"Ama iyi bir temel eğitim almışsınız," diye belirtti Bay Hale. "Homeros okumaktan aldığınız haz, bu kitabı anlayarak okudu-

ğunuzu gösteriyor. Daha önce de okumuştunuz ve şimdi sadece eski bilginizi tazeliyorsunuz."

"Doğru... Okul günlerimde biraz karıştırmıştım. Hatta Latince ve Yunanca bilgim çok gerilerde kalmış olsa da o günlerde kitabın iyi bir klasik olduğunu düşündüğümü bile söyleyebilirim. Ama size bir şey sormama izin verin. Bu kitaplar hayat yolunda beni neye hazırladı? Hiçbir şeye. Hem de hiç. Eğitim söz konusu olduğunda okuyup yazabilen herhangi biriyle o zaman sahip olduğum faydalı bilgiler açısından eşit noktadaydık."

"Eh! Bu konuda size katılamayacağım. Ama bilgiçlik taslamak da istemem. Homeros'un kahramanca basitliğini hatırlamak size cesaret vermedi mi?"

"Hiç vermedi!" dedi Bay Thornton gülerek. "Ekmek kavgasındakiler boğazımı sıkarken ölüleri düşünemeyecek kadar meşguldüm. Ama bugün yaşlı anneme sessiz bir huzur ve güven sağlayabildiğim için artık eski hikâyeleri okuyup bundan zevk alabilirim."

"Sanırım iflah olmaz profesyonel hislerimle konuştum," dedi Bay Hale.

Bay Thornton gitmek üzere ayağa kalkıp Bay ve Bayan Hale'le tokalaştıktan sonra aynı sıcaklıkla Margaret'le vedalaşmayı denedi. Olması gereken buydu ama Margaret buna hazır değildi. O yüzden sadece başını eğerek vedalaşmakla yetindi ama adamın uzatıp hızla geri çektiği elini fark edince üzüldü.

Neyse ki Bay Thornton onun üzüldüğünü fark etmemiş gibi dimdik yürüyerek çıktı. Dışarı çıktığında kendi kendine, "Hiç görmediğim kadar gururlu ve muhalif bir kız," diye mırıldanıyordu. "Muhteşem güzelliği bile insanın aklında kızgınlığıyla kalıyor."

XI

İlk İzlenimler

Damarlarımızda demir var diyorlar,
Diyorlar ki bir iki zerrecik iyiymiş;
Ama onunki bence fazlasıyla haşin,
Belli ki damarlarında fazlaca çelik var.
Anonim

"Margaret!" dedi Bay Hale, misafirini geçirdikten sonra. "Bay Thornton bir zamanlar tezgâhtarlık yaptığını itiraf ettiğinde gerildiğin gözümden kaçmadı. Bay Bell bana daha önce anlatmıştı, o yüzden anlatacaklarının farkındaydım ama senin neredeyse kalkıp odadan çıkacağını sandım."

"Ah, babacığım! Umarım benim o kadar aptalca davranmayacağımı biliyorsundur? Kendisiyle ilgili anlattıklarını, söylediği her şeyden daha üstün tutuyorum. Ağzından çıkan diğer şeylerin kabalığı resmen midemin kasılmasına neden oluyordu. Oysa tezgâhtarlığını ve annesine duyduğu saygıyı duyduktan sonra odadan çıkmak aklımın ucundan bile geçmedi. Öte yandan dünyada başka yer kalmamış gibi Milton'la övünürken ya da hiçbir değişim yaratma sorumluluğu hissetmeden... annesinin ona verdiği nasihati ve onu bu noktalara getiren gelişmeleri aktarmayı düşünmeden tedbirsiz ve pervasız olduğunu söylediği

insanları hor gördüğünü açıkça itiraf ederken odayı terk etmem an meselesiydi. Hayır! Tezgâhtar olması, anlattıkları arasında en hoşuma gidendi."

"Sana şaşırıyorum Margaret," dedi annesi. "Helstone'dayken insanları savurgan ve tedbirsiz olmakla suçlardın! Öte yandan bildiklerini anlatmadan bizi biriyle tanıştırman hiç doğru bir şey değil Bay Hale. Beyefendi konuşurken ara sıra yaşadığım dehşet yüzüme yansıyacak diye ödüm koptu. *Babasının sefil şartlarda ölmesi* mesela... Düşkünlerevinde ölmüş gibi!"

"Düşkünlerevinde ölmekten daha beter olup olmadığından emin değilim," dedi kocası. "Buraya taşınmadan önce Bay Bell'den kendisiyle ilgili çok şey dinlemiştim. Bir kısmını Bay Thornton kendisi anlattıysa da geri kalanını ben tamamlayayım. Babası çılgın bir borsa yatırımı yapıp iflas edince intihar etmiş çünkü yaşadığı rezilliğe dayanamamış. Zenginlikten payını almak için başkalarının parasıyla giriştiği umutsuz ve alçakça kumar ortaya çıkınca bütün eski arkadaşları onlardan uzaklaşmış, hâliyle anneye ve oğluna kimse yardım etmemiş. Sanırım bir de kız çocuğu varmış. Para kazanacak yaşta değilmiş ama sonuçta atsan atamazsın, satsan satamazsın... Sonuçta eski dostlarından hiç kimse yardımlarına koşmamış ama anladığım kadarıyla Bayan Thornton iyilikseverliğin gelip kendisini bulmasını bekleyecek bir kadın değil. Milton'dan ayrılmışlar. Bay Thornton'ın bir dükkânda çalıştığını ve kazancının bir kısmını annesine vererek biriktirmesi sayesinde uzunca bir süre kendilerini idare edebildiklerini biliyordum. Bay Bell'in dediğine göre yıllarca sulu çorbayla yaşamışlar. Bunu nasıl yaptıklarını bilmiyor ama alacaklılar intihar eden Bay Thornton'ın borçlarından umudu kestikten çok sonra genç adam Milton'a geri dönmüş ve sessiz-

ce bütün alacaklılara gidip borcu taksit taksit ödemeye başlamış. Alacaklılar birbirinden habersizmiş. Sonunda borçlarını ödedikten sonra, Bay Bell'in dediğine göre maddi açıdan zor durumdaki huysuz ve yaşlı bir adam onu şirketine ortak yapmış."

"Bütün bunlar güzel," dedi Margaret. "Böylesi bir adamın Milton fabrikatörü olarak konumunu lekelemesi yazık olmuş."

"Lekelemek derken?" diye sordu babası.

"Tabii ki her şeyi zenginlik standardı olarak gördüğü için, babacığım. Mekanik güçlerden bahsederken, bunları açıkça ticareti büyütmenin ve para kazanmanın yeni yolları olarak gördüğü belliydi. Ve işe yaramaz oldukları için fakirleştiklerine inandığı insanlara hiç sempati beslemiyordu. Ona göre bu insanların çelik gibi bir iradeye ve zenginlere özgü yeteneklere sahip olması gerekiyor."

"Onlar için asla işe yaramaz demedi. Kullandığı kelimeler savurgan ve şımarıktı."

Margaret, yatmaya gitmeden önce annesinin dikiş malzemelerini toparladı. Odadan tam çıkacakken duraksadı. Aklından geçenleri bilmenin babasını memnun edeceğini düşünüyordu ama gerçeği sinirlenmeden dile getirmesi zordu. Yine de konuştu. "Babacığım, Bay Thornton'ın son derece dikkat çekici biri olduğunu düşünüyorum ama şahsen ondan hiç hoşlanmıyorum."

"Ben hoşlanıyorum!" dedi babası gülerek. "Senin sözlerinle söylemem gerekirse aslında şahsen ondan fazlasıyla hoşlanıyorum ama onu bir kahraman olarak gördüğümü sanma. İyi geceler kızım. Annenin bu kadar yorgun görünmesi yüreğimi sızlatıyor."

Annesinin bir süredir kaygıyla perişan göründüğü Margaret'in de gözünden kaçmamıştı. Babasının da bunu dile getirmesi üzerine yatağına yüreğine çöreklenen muğlak bir korkuyla

girdi. Milton'da hayat, Bayan Hale'in Helstone'da alışık olduğu hayattan... özellikle de Helstone'un insanı dirilten tertemiz havasından o kadar farklıydı ki yeni yeni tecrübe etmeye başladıkları maddi endişeler sadece onu değil, ailenin bütün kadınlarını etkiliyordu. Hâliyle hepsinin annesinin sağlığının ciddi bir şekilde etkileneceğinden korkması için haklı nedenleri vardı.

Bayan Hale yatak odasında Dixon'la gizli gizli konuşuyor, kadıncağız hanımının en küçük sıkıntısında hep olduğu gibi odadan ağlayarak çıkıyordu. Bir keresinde Margaret, Dixon çıktıktan sonra odaya girdiğinde annesini dizlerinin üzerinde bulmuştu. Duyabildiği kadarıyla kadın şiddetli bedensel acılara katlanabilmek için güç ve sabır diliyordu. Margaret, uzun süre teyzesinin yanında kalması nedeniyle kopan ilişkiyi yeniden kurabilmeyi çok istiyordu, o yüzden yanına gidip tatlı dokunuşları ve sözleriyle annesinin yüreğine sızmaya çalıştı. Ama eskiden olsa mutlu olacağı aynı tatlı dokunuş ve sözlerle karşılık bulduğu hâlde, kendisinden saklanan ve annesinin sağlığını ciddi bir şekilde etkileyen bir sır olduğunu hissetmeden edemiyordu.

O gece uzun saatler yatağında uzanırken, Milton'ın annesine kötü etkilerini nasıl azaltabileceğini planladı. Bütün zamanını bir hizmetçi bulmaya ayırırsa, Dixon'ın sürekli annesinin yanında kalmasını sağlayabilirdi, böylece annesi ihtiyaç duyduğu kişisel ilgiye ve alıştığı hayata kavuşabilirdi.

Margaret günlerini ve enerjisini, sicil dairesinde karşılaştığı hiç olmayacak her türden bir sürü insana ve hiç umut vermeyen pek çok adaya harcadı. Bir gün öğleden sonra sokakta Bessy Higgins'le karşılaştığında kızla konuşmadan edemedi. "Nasılsın Bessy? Rüzgârlar hafiflediğine göre biraz daha iyisin umarım."

"Hem iyi hem kötü, anlarsınız ya," diye karşılık verdi kız.

"Pek anlamadım," dedi Margaret gülümseyerek.

"Artık geceleri ciğerim parçalanırcasına öksürmüyorum ama Milton'dan yoruldum, o yüzden bir an önce cenneti görmek istiyorum. Sonra babam aklıma gelince yüreğim sızlıyor, işte o zaman kendimi çok daha kötü hissediyorum."

Margaret, yorgun adımlarla evine giden kıza eşlik etti ama bir iki dakika bir şey söylemedi. Sonunda alçak sesle, "Bessy, ölmek mi istiyorsun?" diye sordu. Genç ve sağlıklı olmanın getirdiği hayata tutunma azmiyle şahsen ölümden ürküyordu.

Bessy bir süre sessiz kaldıktan sonra cevap verdi. "Benim yaşadığım usandırıcı hayatı yaşasanız insan ömrünün elli altmış yıl olduğunu düşündüğünüzde başınız döner, mideniz bulanır çünkü o kadar uzun yaşarsam benim için yıllar geçmek bilmez, saatler dakikalara döner... Ah, genç başım! Doktor babama kışı göremeyeceğimi söylediğinde herkese benim için sevinmelerini söyledim."

"Ah, Bessy... Nasıl bir hayat yaşıyorsun ki?"

"Bence diğerlerinden daha kötü bir hayat değil. Ama ben sıkılırken onlar sıkılmıyor."

"İyi de nasıl bir hayat? Biliyorsun, buraların yabancısıyım, o yüzden hayatımı Milton'da geçirmenin nasıl bir şey olduğunu anlamakta zorlanıyorum."

"Geleceğinizi söylediğinizde evimize gelseydiniz belki anlatırdım ama babam sizin de diğerlerinden farksız olduğunuzu söylüyor. Gözden ırak olan, gönülden ırak olur diyor."

"Diğerlerini bilmem ama son günlerde çok yoğundum ve doğrusunu istersen verdiğim söz aklımdan çıkmış..."

"Kendiniz söz verdiniz! Sizden gelmenizi isteyen olmadı."

"Gerçekten unutmuştum," dedi Margaret usulca. "İşim başımdan aşkın olmadığı anlarda hatırlamam gerekirdi. Şimdi seninle gelebilir miyim?"

Bessy, samimi olup olmadığını anlamak istercesine ona yan gözle baktı. Gözlerindeki yakarış Margaret'in yumuşacık dost canlısı bakışlarıyla karşılaşınca, "Benimle ilgilenen kimse yok. İlgileniyorsanız gelebilirsiniz," dedi.

Konuşmadan bir süre yürüdüler. Pis bir sokağa açılan küçük bir avluya döndüklerinde kız ekledi. "Babam evdeyse başta terslenebilir, siz yine de çekinmeyin. Geleceğinizi düşünüyordu ve sizden hoşlandığı için gelmemenize çok bozuldu."

"Sen onu dert etme, Bessy."

Ama içeri girdiklerinde Nicholas evde değildi. Bessy'den yaşça daha küçük ama daha uzun boylu ve güçlü görünen pasaklı bir kız, elindeki çamaşır leğeniyle çarptığı her şeyi deviriyor, sürekli o kadar çok gürültü çıkarıyordu ki Margaret yürümekten tükenmiş gibi bulduğu ilk sandalyeye çöken zavallı Bessy'nin hâline acıdı. Bir bardak su rica ettiği kız, kömürlü ütüyü ve takıldığı sandalyeyi devirerek mutfağa koşarken daha rahat soluklanabilmesi için hasta kızın bonesini çözdü.

"Sizce bu hayata değer mi?" diye sordu sonunda Bessy boğuluyormuş gibi.

Margaret bir şey demeden bardağı dudaklarına götürdüğünde Bessy kana kana içti, ardından arkasına yaslanıp gözlerini yumarak mırıldanmaya başladı. "*Artık acıkmayacak, artık susamayacaklar; ne güneş ne kavurucu sıcak çarpacak onları.*"*

* Yeni Ahit, Vahiy 7:16.

Margaret üzerine eğilerek, "Bessy, hayatın ya da geçmişin konusunda bu kadar sabırsız olma. Sana bu hayatı vereni ve kaderini belirleyeni hatırlamalısın!" dedi ama hemen ardından Nicholas'ın fark ettirmeden geldiğini duyunca irkildi.

"Haspama kimse vaaz çekemez," diyordu adam. "Zaten durumu kötü değilmiş gibi rüyalara, hülyalara, değerli taşlar ve altın kapılı şehirlerle ilgili hayallere kapılıp duruyor. Kendi keyfi bilir tabii, hoşuna gidiyorsa varsın hayal etsin ama birilerinin onun aklını daha fazla karıştırmasına izin vermem."

Margaret ona döndü. "Ama kaderini Tanrı'nın yazdığına eminim siz de inanıyorsunuz?"

"Ben sadece gördüğüme inanırım. İnancım gördüğümdür genç hanım. Duyduğum her şeye inanmam... Yo! Hem de hiç inanmam. Genç bir hanım ziyaret etmek için nerede oturduğumuzu öğrenmek istedi. Bizim kız sürekli bunu hayal etti, her yabancı adım sesinde heyecanlandı. Ama sonunda işte buradasınız... Boş vaazlar vermediğiniz sürece hoş gelmişsiniz."

Bessy, Margaret'in tepkisini izliyordu. Oturduğu yerde hafifçe doğrulup bir barış elçisi gibi onun koluna dokundu. "Siz ona aldırmayın... Onun gibi düşünenler çok. Konuşulanları duysanız babama şaşırmazdınız. Kendisi gerçekten iyi bir adamdır... ama ah!" Yine umutsuzlukla arkasına kaykıldı. "Babamın söyledikleri, bazen ölümü her zamankinden çok istememe neden oluyor çünkü her şeyi öğrenmek istediğim hâlde merak ettiğimle kalıyorum."

"Zavallı kız... zavallı kız... Kimseyi üzmek istemiyorum, gerçekten kimseyi üzmek istemem ama insan bildiği doğruyu konuşmalı ve gün gözüyle dünyanın gittiği yanlış yolu ve insanların bilmedikleri konuları dert ederken elinin altındakini düzelt-

me zahmetine bile girmediğini gördüğümde... eh, işte o zaman, bu din işlerini bırak, gördüğün ve bildiğin işine bak diyorum. Bunu bilir, bunu söylerim. Son derece basit bir çözüm; ulaşılması zor olmadığı gibi hayatı kolaylaştırıyor."

Ama kız hâlâ Margaret'e yalvarıyordu. "Sakın onun için kötü düşünmeyin. Babam iyi bir adamdır. Gerçekten. Bazen Tanrı'nın Şehrinde bile babam yanımda değilse büyük kederlere kapılacağımı düşünürüm." Yanakları kızarırken gözleri alevlendi. "Ama sen de orada olacaksın baba! Olacaksın! Ah, yüreğim!" Yüzü kül rengine dönerken elini kalbine götürdü.

Ona sarılan Margaret, kızın başını göğsüne yaslayarak şakaklarındaki incecik yumuşak saçları geriye itti ve biraz suyla alnını ıslattı.

Nicholas, samimi bir sevginin işaretlerini görebiliyordu. Koca gözlü kız kardeş bile Margaret'in uyarısıyla daha sessiz hareket etmeye başlamıştı.

Ölümün gölgesi geçip gittikten sonra Bessy yine doğruldu. "Yatağa gideceğim... en iyisi yatağa gitmek ama..." dedikten sonra Margaret'in elbisesine yapıştı. "Yine gelin... Geleceğinizi biliyorum... ama yine de söz verin!"

"Yarın geleceğim," diye söz verdi Margaret.

Genç kız, onu yukarı taşımaya hazırlanan babasına yaslandı ama Margaret ayaklanınca adam bocalayarak, "Sırf merhametini dilenmek için bile olsa bir Tanrı olmasını çok isterdim," dedi.

Margaret oradan çıkarken hem çok üzgün hem de fazlasıyla düşünceliydi.

Çay saatine geç kalmıştı. Helstone'da öğünleri kaçırmak, annesinin gözünde büyük bir terbiyesizlikti ama Milton'da diğer

bütün küçük aykırılıklar nedeniyle kurallar eski etkisini kaybetmişti. Margaret annesinin eski azarlarını neredeyse özlüyordu.

"Hizmetçi bulabildin mi kızım?"

"Hayır, anneciğim. Şu Anne Buckley asla bize göre değil."

"Bir de ben deneyeyim," dedi Bay Hale. "Herkes bu zorlu işte şansını denedi. Sıra bende. Belki cam terliğin ayağına uyacağı Kül Kedisi'ni ben bulurum."

Margaret bu küçük espriye zorlukla gülümsedi. Higgins ailesini ziyaretinden beri pek sıkkındı. "Ne yapacaksınız, babacığım? Bir planınız var mı?"

"Kendisinin ya da hizmetçilerinin tanıdığı birini önerebileceği iyi bir anneye başvuracağım."

"Çok iyi ama önce o iyi anneyi bulmamız gerekiyor."

"Bulduk bile. Aslında yarın geldiğinde siz de onu bulmuş olacaksınız."

"Ne diyorsun, Bay Hale?" diye sordu meraklanan karısı.

"Margaret'in de dediği gibi gözde öğrencim, annesinin yarın iki Bayan Hale'i ziyaret etmek istediğini bildirdi."

"Bayan Thornton!" diye bağırdı Bayan Hale.

"Bahsettiğiniz anne o mu?" diye sordu Margaret.

"Bayan Thornton, bildiğim kadarıyla Bay Thornton'ın tek annesi," dedi Bay Hale usulca.

"Sıra dışı biri olmalı, onunla tanışmak hoşuma gidecek," diye ekledi annesi. "Belki bize uyacak ve evimizi sevecek bir tanıdığı vardır. Tutumlu biri olduğu için önereceği herhangi birini kabul etmekte tereddüt etmem."

"Canım benim," dedi Bay Hale telaşla. "Rica ederim, sakın bu konulara girme. Zannederim Bayan Thornton, bizim Margaret kadar mağrur ve gururlu biri. Bay Thornton bütün açıklığıy-

la anlatmış olabilir ama annesi o eski günlerin yoksulluğundan bahsetmeyi hiç sevmiyor. Her hâlükârda, henüz yeni tanıştığı birilerinin bu konuları bilmesi hoşuna gitmeyecektir."

"Beni sürekli mağrur olmakla suçlasan da bu düşüncene katılmıyorum, hem benim gururum onlarınkinden çok farklı, babacığım."

"Hanımefendinin nasıl bir gurur sahibi olduğunu bilmiyorum ama oğlundan duyduklarım göz önüne alınırsa haklı olabilirsin."

Anne kız, Bay Thornton'ın annesi hakkında anlattıklarını sorma zahmetine girmedi.

Margaret misafir ağırlamak için evde kalmasının gerekip gerekmediğini merak ediyordu çünkü bu durumda akşamüstüne kadar Bessy'yi görmeye gidemezdi. Üstelik sabahtan öğlene kadar evde işlerle ilgilenmesi gerekiyordu. Ama sonra misafir ağırlarken annesini yalnız bırakamayacağını hatırladı.

XII

Sabah Ziyareti

Eh... sanırım zorundayız.*
Konseydeki Dostlar

Bay Thornton, annesini belli bir medeniyet çizgisine getirmekte zorlanıyordu. Kadın pek fazla ziyarete gitmezdi, gittiğindeyse işi ağırdan alırdı. Oğlu bir araba aldığı hâlde atların boşu boşuna ahırda tutulmasına karşı çıkıyordu, o yüzden sabah ya da akşam saatlerinde bir yere gidilecekse ancak ihtiyaç oldukça at kiralanıyordu. Dahası atlar iki haftalığına değil, sadece üç günlüğüne tutuluyor, bu üç günde kadın bütün *iade-i ziyaretlerini* yapıyordu. Öte yandan Crampton yürünecek mesafede değildi ve Bayan Thornton oğluna Hale ailesini ziyaret etmenin at kiralama masrafına değip değmeyeceğini defalarca sormaktan kendini alamamıştı. Bay Thornton değmeyeceğini söylese sevinecekti çünkü Milton'daki *bütün öğretmenler ve patronlarla arkadaşlık kurup yakınlaşmayı* gereksiz buluyordu. Ne yani? *Oğlu ertesi gün de Fanny'nin dans öğretmeninin karısını mı ziyaret etmesini isteyecekti!*

---

* İngiliz yazar ve siyasetçi Sir Arthur Helps'in (1813-1875) kölelik üzerine yazdığı "Friends in Council/Konseydeki Dostlar" adlı denemesinden.

"Bay Mason ve karısı, Hale ailesi gibi ücra bir köşede yalnız yaşasaydı elbette bunu senden isterdim, anne," dedi Bay Thornton.

"Aman! Terslenmene gerek yok. Yarın gideceğim. Sadece düşüncelerimi bilmeni istedim."

"Yarın gideceksen atları getirteyim."

"Saçmalama John. Du an da para ağacın olduğunu sanacak."

"Henüz yok ama at konusunda ısrarlıyım. Geçen sefer taksiden indiğinde sarsıntıdan başın ağrıyordu."

"Bu konuda şikâyet etmediğimden eminim."

"Hayır. Benim annem asla şikâyet etmez," dedi genç adam, bir parça gururla. "Ama tam da bu yüzden seni el üstünde tutmam gerekiyor. Fanny'ye gelince... biraz zorlanmak ona iyi gelecektir."

"O senin gibi değil John, zorluklara katlanamaz."

Bayan Thornton sonrasında sustu çünkü son sözleri onu dehşete düşüren konuları hatırlatıyordu. Farkında olmasa da zayıf karakterleri içten içe aşağılıyordu ve Fanny annesiyle ağabeyinden çok daha zayıf karakterli bir kızdı. Bayan Thornton mantığa önem veren bir kadın değildi. Hızlı yargıları ve kararları, kendi içindeki upuzun sorgulamaları kısa kesmesine hizmet ediyordu. Fanny'nin de zorluklara sabır ve cesaretle dayanacak güce kavuşmasının zor olduğuna çoktan kanaat getirmişti. Kızıyla ilgili bu yargılarda bulunurken ister istemez yüzünü ekşitse de tıpkı hastalıklı ve zayıf çocukların anneleri gibi ona karşı acıma dolu bir sevgi duymaktan kendini alamıyordu. Dışarıdan bakan dikkatsiz bir gözlemci onun çocuklarıyla ilişkisinde Fanny'yi John'dan daha çok sevdiğini düşünebilirdi ama bu düşünce fazlasıyla yanlış olurdu.

Anne oğulun tatsız da olsa gerçekleri açıkça konuşabilmeleri, sağlam bir güven temeline dayanıyordu. Bayan Thornton'ın

kızına gösterdiği huzursuz şefkat, aslında kendi doğasında olduğu hâlde, çocuğunun başkalarında büyük değer verdiği vasıflara sahip olamayacağını bilmenin utancındandı. Bu utanç aynı zamanda kızına göstermek istediği sevgiye ihanet ediyordu. Oğluna hep John diye seslenirdi, onun için asla kullanmadığı *canım, tatlım* gibi hitapları ise sadece Fanny için kullanırdı ama gece gündüz içten içe oğluna şükrediyor, oğlu sayesinde başka kadınların arasında gururla dolaşabildiğini düşünüyordu.

"Fanny canım, bugün araba için atlar gelecek. Hale ailesini ziyarete gittiğimde neden sen de hemşireyi görmeye gitmiyorsun? Yolumuzun üstünde, hem kendisi seni görünce çok seviniyor. Ben Bayan Hale'i ziyaret ederken, sen de oraya gidebilirsin."

"Ah, anneciğim! Yol çok uzun, üstelik çok yorgunum."

"Ne yorgunluğu?" diye sorarken Bayan Thornton'ın kaşı hafifçe kalktı.

"Bilmem... Galiba havadan. İnsan tembelleşiyor. Sen gittiğinde hemşireyi buraya getiremez misin anne? Araba onu alır, günü burada geçirir. Biliyorsun, buraya gelmeyi çok seviyor."

Bayan Thornton bir şey diyemedi ama el işini masaya bırakırken düşünceliydi. "Gece yürüyerek geri dönemez!" dedi sonunda.

"Ah, taksiyle gönderirim. Yürümesini istemem."

O sırada işe gitmek üzere olan Bay Thornton yanlarına geldi. "Anne! Bayan Hale'in sağlığına yardım edebilecek her şeyi önereceğinden eminim."

"Neye ihtiyacı olduğunu öğrenirsem öneririm, oğlum. Ama şahsen hiç hastalanmadım, o yüzden hastaların akıllarından geçenleri bilemem."

"Eh! Sık sık hastalanan Fanny burada. Belki o bir fikir edinmene yardım edebilir... Olmaz mı Fan?"

"Ben hep hasta değilim," dedi Fanny terslenerek. "Hem annemle gitmiyorum. Bugün başım ağrıyor, o yüzden evden çıkmayacağım."

Bay Thornton kızmış görünüyordu.

Annesi gözlerini elindeki dikişe dikti.

"Fanny! Gitmeni istiyorum," diye ekledi genç adam emredercesine. "Hem sana da iyi gelecek. Gideceksin, o kadar." Hemen ardından çıktı çünkü bir saniye daha kalsa kardeşinin bu emir karşısında ağlamaya başlayacağından emindi.

Genç kız gerçekten de o gittikten sonra yakınmaya başladı. "John sürekli hasta olmayı seviyormuşum gibi konuşuyor. Asla böyle bir şeyi sevemem. Hem şu Hale ailesi niye bu kadar önemli?"

"Fanny, ağabeyin hakkında böyle konuşma. Haklı nedenleri olmasa gitmemizi istemezdi. Hadi acele et, üzerine bir şeyler giy." Ama oğluyla kızının bu küçük atışması, *şu Hale ailesine* karşı iyi şeyler hissetmesine iyice engel oluyordu. Aslında kızının sorusu tam da kıskanç yüreğinden geçenlere karşılık geliyordu.

Bu insanlar kim ki ziyaret etmemiz için böylesine üsteliyor?

Ama Fanny, aynada yeni bonesini denemenin heyecanıyla sorusunu çoktan unutmuştu.

Bayan Thornton çekiniyordu. Sadece son yıllarda toplum içine karışma fırsatı olmuştu, üstelik insanlarla birlikte olmaktan pek hoşlanmıyordu. Yemek davetlerinde insanların sofralarını eleştirmekten bir tür tatmin duyduğu doğruydu ama yabancılarla tanışmaya gitmek çok farklı bir şeydi. Huzursuzdu, o yüzden Hale ailesinin küçük oturma odasına girdiğinde her zamankinden sert ve asık suratlı görünüyordu.

Margaret, Edith'in doğacak bebeği için hazırladığı patiska elbisenin göğsüne nakış işlemekle meşguldü. Bayan Thornton, bunun gereksiz bir iş olduğunu düşündü. Bayan Hale'in çifte örgüsünden daha çok hoşlanmıştı çünkü makul olan israf yapmamaktı. Geliri kısıtlı bir aile oldukları düşünülürse odayı dolduran incik boncuk ve bibloların tozunu almak herhâlde uzun zaman alıyordu.

Bayan Thornton, ev sahibesiyle yeni tanışan herkesin konuşacağı şekilde hâl hatır sorarken işte bunları düşünüyordu. Üzerindeki gerçek dantelden etkilenen Bayan Hale, onunla içtenlikle sohbet etmeye çalışıyordu. Dantel için daha sonra Dixon'a, "*Yetmiş yıldır yapılmıyor ve bugün artık satın almak mümkün değil; herhâlde miras kaldı, bu da soylu bir aileden geldiğini gösteriyor*," diyecekti. Ata yadigârı danteli sayesinde misafirin değeri gözünde yükseldiğinden Bayan Hale tıkanıp kalan sohbeti sürdürmekte kararlıydı.

Fanny'yle sohbet etmek için beynini zorlayan Margaret, çok geçmeden annesiyle misafirlerinin kaçınılmaz hizmetçi konusuna değindiğini fark etti.

"Piyano göremediğime göre müzikten pek hoşlanmıyorsunuz," diyordu Fanny.

"Müzik dinlemeyi severim ama piyano çalamıyorum. Annemle babam da müziği pek umursamaz, o yüzden buraya taşınırken eski piyanomuzu sattık."

"Piyanosuz bir hayat düşünemiyorum. Bence her eve lazım."

On beş şilin haftalığın üçte birini biriktirmek zorunda kalmışlar! diye geçirdi içinden Margaret. *Ama kızcağız o zaman herhâlde çok küçüktü. Muhtemelen o günleri hatırlamıyor. Yine de annesinden ya da ağabeyinden duymuş olmalı.* Sesine yansı-

yan soğukluğa engel olamadı. "Şehirde iyi konserler veriliyordur, sanırım."

"Ah, evet! Şahane! Tek kusuru, çok kalabalık olması. Biletler gelişigüzel satılıyor ama en yeni müzikleri dinlemenin başka yolu yok. Her konserin ertesi günü Johnson'a yüklü bir sipariş geçiyorum."

"Yeni müziği sadece yeni olduğu için mi seviyorsunuz?"

"Ah, Londra'da popüler olmasa şarkıcılar burada söylemez. Siz Londra'da bulunmuştunuz, bilirsiniz."

"Evet," dedi Margaret. "Uzun yıllar orada yaşadım."

"Ah! Londra'yı ve El Hamra'yı görmeyi çok isterdim!"

"Londra ve El Hamra!"

"Evet! El Hamra Masallarını okuduğumdan beri bunu çok istiyorum. Okumuş muydunuz?"

"Sanmıyorum. Neyse ki Londra'ya seyahat etmek daha kolay."

"Evet ama..." Fanny sesini alçalttı. "Annem Londra'ya hiç gitmemiş, o yüzden oraya gitme isteğimi anlayamıyor. Kendisi Milton'la çok gurur duyar. Bana sorsanız duman altı, pis bir yer. Sanırım annem, tam da bu yüzden burayı çok seviyor."

"Yıllardır burada yaşadıysa Milton'ı sevmesi çok anlaşılır bir şey," dedi Margaret berrak bir sesle.

"Hakkımda ne diyorsunuz, Bayan Hale? Sorabilir miyim?"

Afallayan Margaret'in soruya hazır bir cevabı yoktu, o yüzden genç kız atıldı. "Ah, anneciğim! Sadece Milton'ı neden bu kadar sevdiğini anlamaya çalışıyoruz."

"Teşekkürler," dedi Bayan Thornton. "Doğup büyüdüğüm ve yıllardır yaşadığım yeri sevmemin açıklamaya ihtiyaç duyduğunu hiç sanmıyorum."

Margaret sinirlendi. Fanny'nin dile getiriş şekli yüzünden gerçekten de Bayan Thornton'ın duygularını saygısızca tartışıyorlarmış gibi görünmüşlerdi ama gücendiğini göstermek için ayağa kalkmaktan geri kalmadı.

Bayan Thornton birkaç saniye sonra ekledi. "Milton hakkında neler biliyorsunuz, Bayan Hale? Fabrikalarımızı gördünüz mü? Peki muhteşem depolarımızı?"

"Hayır!" dedi Margaret. "Bahsettiklerinizin hiçbirini henüz görmedim." Sonra bu tür yerlere karşı ilgisizliğini saklayarak doğruları söylemediğini hissederek sözlerini sürdürdü. "İlgilenseydim, emin olun babam beni onlardan birine götürürdü ama fabrikalara gitmekten keyif alacağımı hiç sanmıyorum."

"Bence çok ilginç yerler," dedi annesi. "Ama fazlasıyla gürültülü ve pis. Bir keresinde leylak rengi ipek elbisemle mumların nasıl yapıldığını görmeye gitmiştim. Güzelim elbisem mahvolmuştu."

"Çok mümkün," dedi Bayan Thornton kestirip atarak. "Sadece ülkenin en gelişmiş sanayisinin doğduğu şehre yeni taşınan birilerinin bahsettiğim yerleri merak edeceğini düşünürdüm. Bildiğim kadarıyla bütün İngiltere'de sanayinin kalbi burada atıyor. Bayan Margaret fikir değiştirip Milton sanayisiyle ilgilenmeye karar verirse kendisine memnuniyetle matbaaları ve dokuma tezgâhlarını gezdirebilir, hatta oğlumun fabrikasındaki iplik üretimini gösterebilirim. Makinelerin mükemmel gelişimini bu şehirde görmek mümkün."

"Fabrikalardan ve üretimden hoşlanmamanıza çok sevindim," diye fısıldadı Fanny, eteklerini hışırdatarak Bayan Hale'le vedalaşmak üzere ayağa kalkan annesine eşlik etmeden önce.

"Yerinizde olsam bu tür şeyleri öğrenmek hoşuma giderdi," diye cevap verdi Margaret sessizce.

"Fanny!" dedi Bayan Thornton arabada. "Şu Hale ailesine karşı medeni olacağız ama sakın o kızla haşır neşir olma. Sana hiç iyi gelmeyeceği belli. Annesi çok hasta görünüyor, üstelik sessiz sakin, hoş bir kadın."

"Bayan Margaret'le haşır neşir olmaya hiç niyetim yok anne," dedi Fanny dudaklarını büzerek. "Konuşup onu eğlendirmekle görevlendirildiğimi sanıyordum."

"Eh! Her hâlükârda John ziyaretimizden tatmin olacaktır."

XIII

Boğucu Sıcakta Tatlı Bir Yel

Şu kuşku ve dert, korku ve acı,
Çekilen işkence boş gölgeler,
Ölümün kendisi bile boş;

Şu aşacağımız yorgun çöller,
Göz korkutan labirentlere dönüşebilir.
Karanlıkta yeraltından ilerleriz;

Yine de tek bir Rehbere itaat edersek,
En korkunç yollar, en karanlık patikalar
Cennet gününe çıkar;

Ve biz, kıyıya vuran dalgıçlar gibi,
Tekinsiz yolculuğumuzun sonunda,
Babamızın evine ulaşırız!*

R. C. Trench

Misafirleri gider gitmez yukarı koşan Margaret bonesiyle şalını aldığı gibi akşam yemeğine kadar Bessy Higgins'in hatırını sormaya gitti. Kalabalık dar sokaklarda yürürken nasıl bakması gerektiğini öğrendiği için insanların kendisine farklı baktıklarını hissediyordu.

* İngiliz başpiskopos ve şair Richard Chenevix Trench'in (1807-1886) "The Kingdom of God/Tanrı'nın Krallığı" adlı şiirinden.

Pasaklı kız kardeş Mary Higgins, misafir için elinden geldiğince eve çekidüzen vermişti. Odanın tam ortası fırçalanmıştı ama sandalyeler, masanın altındaki kilimler ve duvarlar hâlâ kapkara kirle kaplıydı. Sıcak bir gün olmasına rağmen mangaldaki ateş, içeriyi fırın gibi ısıtıyordu. Mary'nin kendisini ağırlamak üzere böylesine cömertçe kömür kullanmasını anlayamadığından Margaret boğucu sıcağın Bessy için olduğunu düşündü. Genç kız da pencerenin önüne yerleştirilen yüksekçe bir döşekte uzanıyordu. Önceki günden daha hâlsiz görünüyordu çünkü duyduğu her adım sesinde Margaret olup olmadığını anlamak için doğrulmaktan yorgun düşmüştü.

Neyse ki Margaret artık yanındaki sandalyede oturuyordu. Bessy onun güzel yüzüne bakmaktan ve elbisesinin kaliteli görünen kumaşına çocuksu bir hayranlıkla dokunmaktan memnun bir şekilde arkasına yaslandı. "Kutsal Kitap'taki insanların neden yumuşak elbiselere önem verdiğini hiç anlamazdım ama herhâlde böyle kumaşlara sarınmak güzel olmalı. Sizin kıyafetleriniz farklı. Bazılarının giydiği renkler gözlerimi kanatıyor ama sizinkiler ruhumu okşuyor. Bu elbiseyi nereden aldınız?"

"Londra'dan," dedi Margaret. Soruyu eğlenceli bulmuştu.

"Londra! Londra'ya mı gittiniz?"

"Evet! Orada uzun yıllar yaşadım ama evim kırlardaki bir ormanın içindeydi."

"Anlatsanıza," dedi Bessy. "Kırları ve ağaçları dinlemeyi çok seviyorum." Arkasına yaslandıktan sonra ellerini göğsünde kavuşturarak Margaret'in anlatacaklarını dinlemeye hazırmış gibi mükemmel bir huzurla gözlerini yumdu.

Margaret, arada sırada adı geçse de taşındıklarından beri Helstone'dan hiç bahsetmemişti. Çok sevdiği memleketi en canlı hâliyle rüyalarına giriyor, geceleri uykuya dalarken hayalinde

hep o güzel yerlerde dolaşıyordu. Ama yüreğindekileri genç kıza açmakta bir sakınca yoktu. "Ah, Bessy, orayı çok severdim!" dedi. "Keşke sen de görebilseydin. Güzelliğini anlatmaya kalksam bir şeyler eksik kalacak diye korkarım. Çevreyi saran yüce ağaçların dümdüz dalları, upuzun olduğu için öğle saatinde bile serin gölgelikler yaratır. Öte yandan yaprak kıpırdamasa bile derinlerden sürekli bir hışırtı duyulur. Sonra bazen toprak kadife gibi yumuşacık olur, bazen de yakınlardaki küçücük saklı bir derenin nemiyle her yeri yeşillikler sarar. Hele o uçsuz bucaksız eğrelti otu dalgaları... Bazıları yeşil gölgeliklerde, bazılarının üzerine altın güneş ışıkları düşer... Tıpkı deniz gibi görünür."

"Ben hiç deniz görmedim," diye mırıldandı Bessy. "Ama devam edin."

"Sonra orada burada, ağaçlarla boy ölçüşen yüksek tepeler var..."

"Bunu duyduğuma sevindim. Aşağıda boğulduğumu hissediyorum. Dışarı çıktığımda hep yükseklere çıkıp havayı doyasıya içime çekmek istiyorum. Milton beni yeterince boğuyor. Bahsettiğiniz ağaçların biteviye hışırtısı herhâlde başımı döndürürdü. Fabrikadaki gürültü başımı ağrıtıyor. O tepelerde çok az gürültü vardır, öyle değil mi?"

"Evet," dedi Margaret. "Sadece arada sırada gökyüzündeki kuş çığlıkları duyulur. Bazen bir çiftçinin hizmetçilerini sertçe azarladığını duyardım ama o kadar uzaktı ki ben orada tembel tembel otururken keyifle uzaklardaki insanların çok çalıştıklarını düşünerek utanırdım."

"Dinlenmek için tek bir gün iznim olsaydı... bahsettiğiniz gibi sessiz bir yerde tek bir gün geçirebilseydim belki iyileşeceğimi düşünebilirdim ama günlerdir hiçbir şey yapmadığım hâl-

de çalışmışım gibi yorgun hissediyorum. Bazen o kadar yorgun oluyorum ki biraz dinlenmeden cennetin bile tadını çıkaramayacağımı düşünmeden edemiyorum; mezarımda iyi bir uyku çekmeden doğruca oraya gitmekten korkuyorum."

"Korkma, Bessy," dedi Margaret, onun elini tutarak. "Tanrı dünyadaki tembellikten ya da mezardaki ölü uykusundan çok daha mükemmel bir huzur verebilir."

Bessy huzursuzlukla kıpırdandı. "Keşke babam öyle konuşmasa. Dün de defalarca söylediğim gibi kötü niyetli değil ama anlarsınız ya... gündüz vakti onun sözlerine biraz olsun inanmasam da geceleri... ateşim yükselip de uyuklamaya başladığımda.... o sözleri hatırlıyorum ve... Ah! O kadar kötü ki! Keşke her şey sona erse... Sanki yüreğimi ve hayatımı tüketmek için, sussunlar da birazcık olsun sessizce dinlenebileyim diye çığlık atmak istediğim fabrika gürültülerinin kulağımdan eksik olmadığı, bahsettiğiniz o tertemiz havayı doyasıya içime çekebilmek için ölmek istememe neden olacak kadar ciğerlerimi kurumla dolduran bu yere katlanmak için doğmuşum... Annem erkenden göçüp gitti, onu ne kadar sevdiğimi, ne sıkıntılar çektiğimi ona hiç söyleyemeyeceğim... Hayatın sonu buysa ve insanlığın gözlerindeki yaşları silecek bir Tanrı yoksa... Hayır, hayır!" Birden doğrulup neredeyse vahşice Margaret'in elini sıktı. "Aklımı kaçırıp herkesi öldürebilirim," dedikten sonra heyecandan bitap düşmüş gibi yığıldı.

Margaret yanına diz çökmüştü. "Bessy... Babamız cennette."

"Biliyorum, biliyorum!" diye inledi kız, başını huzursuzca iki yana savururken. "Ben sapkınım, kâfirce konuşuyorum. Ah! Sakın benden korkup bir daha gelmemezlik etmeyin. Saçınızın teline zarar gelmesini istemem. Hem..." Gözlerini açıp bütün içtenliğiyle Margaret'e dikti. "Belki gelmeniz her şeyi bir parça iyileştirir. Ez-

berleyene kadar vahiyleri okuyorum, uyanıkken ve kendimdeyken buluşacağım görkemden asla kuşku duymuyorum."

"Ateşin varken aklından geçenleri bir kenara bırakalım. Ben daha çok sen iyiyken neler yaptığını duymak isterim."

"Sanırım annem öldüğünde iyiydim ama o zamandan beri asla sağlıklı olmadım. Annem öldükten kısa bir süre sonra çalışmaya başladığım yapağı fabrikasında ciğerlerimi dolduran hav döküntüsü beni zehirledi."

"Hav döküntüsü?" diye sordu Margaret merakla.

"Hav döküntüsü," diye tekrarladı Bessy. "Pamuklar taranırken havaya saçılan incecik beyaz bir toz. Dediklerine göre ciğeri doldurup nefes almayı zorlaştırıyormuş. Her hâlükârda yapağı fabrikasında çalışan birçok işçi, hav döküntüsünden zehirlendiği için bir zaman sonra kan öksürmeye başlayıp mahvoluyor."

"Peki çaresi var mı?" diye üsteledi Margaret.

"Bilmem. Bazı yapağı odalarının bir ucunda bütün tozu dışarı atmak üzere havalandırma yapan büyük pervaneler var ama pervane büyük para... muhtemelen en az beş altı yüz pound, üstelik kâr da getirmiyor; o yüzden çok az patron bunlardan alıp yerleştiriyor. Hatta bazı çalışanlardan o pervaneleri sevmediklerini duydum çünkü onca hav döküntüsünü yuttuktan sonra temiz hava iştahlarını açıyormuş ve orada çalışmaya devam edeceklerse maaşlarının artması gerektiğini söylüyorlarmış. Diyeceğim o ki o pervaneler patronlarla işçilerin arasını açıyor. Yine de çalıştığım yerde bir pervane olmasını isterdim."

"Baban bu meseleyi biliyor mu?"

"Evet! Çok da üzülüyor. Ama bizim fabrika iyilerden bir tanesi, çalışanlar da çok iyi insanlar, o yüzden babam yabancı bir yere gitmemden korkuyor. İnanmayacaksınız belki ama birçok insan be-

nim düzgün bir kız olduğumu düşünür. Zayıf biri olarak görülmek hoşuma gitmiyor. Annem Mary'nin okumasını istiyordu, babam da her zaman kitaplar almaktan ve çeşitli eğitimlere girmekten hoşlanırdı. Eh, bunların hepsi para. Sonuçta uğultu kulaklarıma, hav döküntüleri boğazıma yapışana kadar çalışmam gerekti. Hepsi bu."

"Kaç yaşındasın?"

"Temmuzda on dokuzuma basacağım."

"Aynı yaştayız." Aralarındaki farkı düşünürken Margaret, genç kızdan daha çok üzülüyordu. Duygularını bastırmaya çalışırken birkaç saniye konuşamadı.

"Mary'yle ilgili..." dedi Bessy. "Onunla da arkadaş olmanızı rica edecektim. Kendisi on yedi yaşında ama tek başına kaldı. Fabrikaya gitmesini istemiyorum ama başka ne iş yapabileceğini de bilmiyorum."

"Acaba..." Margaret'in gözü gayriihtiyari odanın kirli köşelerine kaydı. "Herhâlde hizmetçilik yapması zor olur, öyle değil mi? Aile dostumuz olduğunu söyleyebileceğim yaşlı ve sadık bir hizmetçimiz var. Kendisi bir yardımcı istiyor ama aynı zamanda çok müşkülpesenttir. Kardeşinin canını sıkacak bir yardımcılık fikri pek doğru olmaz."

"Ah, anlıyorum. Haklısınız. Sevgili Mary iyi kızdır ama ev temizliğini öğreten mi oldu? Annemiz yok, bense sağlığımı yitirene kadar fabrikada çalıştım ve hiç bilmediği konularda onu sürekli azarladım. Yine de her şeye rağmen sizinle yaşamasını çok isterdim."

"Bilemiyorum, bir hizmetçi olarak bizimle yaşamaya pek uygun olmasa da senin hatırına onunla her zaman arkadaş olmaya çalışırım Bessy. Şimdi gitmem gerekiyor. En kısa zamanda yine gelirim ama yarın, ertesi gün ya da bir iki hafta sonra gelemez-

sem sakın seni unuttuğumu düşünme. Bazen işlerim olabiliyor."

"Beni asla unutmayacağınızı biliyorum. Size bir daha asla güvenmemezlik etmem. Ama bir iki haftaya mezarı boylayabileceğimi de unutmayın!"

"En kısa zamanda gelmeye çalışacağım Bessy," diyen Margaret onun elini sıktı. "Yine de kötüleştiğinde bana haber gönderebilirsin."

"Evet, haber gönderebilirim," diye karşılık verdi Bessy, onun elini sıkarken.

Takip eden günlerde Bayan Hale'in sağlığı iyice bozuldu. Edith'in evlilik yıldönümü yaklaşıyordu ve şimdi sadece bir yılda biriken sorun yığınını düşünen Margaret bu sıkıntıların nasıl böylesine yığıldığına hayret ediyordu. Başlarına gelecekleri önceden bilseydi muhtemelen korkudan büzüşüp bir köşeye saklanırdı. Oysa her geçen gün her şeye daha kolay alışıyor, küçücük ışıltılı keyif kırıntıları dertlerinin tam ortasında yeni umut kıvılcımlarının çakmasını sağlıyordu. Bir yıl önce, hatta Helstone'a ilk gidişinde annesinin mızmızlıklarının farkına varmıştı, o yüzden ev hayatlarında eksilen konforlarıyla bu kalabalık, gürültülü, tuhaf ve yabancı yerde uzun süren bir hastalık fikri fena hâlde canını sıkıyordu ama şikâyetlerin ciddiyeti artıp, haklılığı ortaya çıktıkça annesi de tuhaf bir şekilde yeni bir sabır geliştirmişti. Üzülmek için hiçbir nedeninin olmadığı zamanlarda yaşadığı sıkıntı ve huzursuzluklarla karşılaştırıldığında kadıncağız yoğun acılarına rağmen eskisinden daha nazik ve sessizdi.

Bay Hale, kendinden bekleneceği üzere, bile isteye at gözlüğü takmış durumdaydı. Kızının endişelerini dinlerken her zamankinden daha çok sinirlendi. "Margaret, gerçekten abartı-

yorsun! Tanrı biliyor ya annen gerçekten hasta olsa ilk ben telaşlanırım. Helstone'da bile bize söylemediği hâlde hep baş ağrısından mustarip olduğunu biliyoruz. Hastalandığında son derece solgun görünür, yüzünün rengi atar. Oysa ilk tanıştığımızdaki gibi yanakları sağlıklı bir şekilde parlıyor."

"Ama babacığım," dedi Margaret çekinerek. "Yanaklarındaki parlama çektiği ağrılardan kaynaklanıyor olabilir."

"Saçmalama Margaret. Sana söylüyorum, abartıyorsun. Bence asıl sen pek iyi değilsin. Yarın doktoru kendin için çağırt. Önce seni bir rahatlatsın, sonra anneni de görür."

"Teşekkürler, babacığım. Buna gerçekten çok sevinirim."

Margaret kalkıp onu öpmek istedi ama adam nazikçe onu itti. Belli ki kızının sevimsiz fikirlerinden bir an önce kaçıp gitmek istiyordu. Odada huzursuzca volta atmaya başladığında, "Zavallı Maria!" dedi kendi kendine konuşurcasına. "Keşke insan başkalarını feda etmeden doğruyu yapabilse. Eğer başına bir şey gelirse bu şehirden ve kendimden nefret edeceğim... Söyler misin Margaret? Annen hâlâ Helstone'dan bahsediyor mu?"

"Hayır, baba," dedi Margaret hüzünle.

"O zaman derdinin taşınmakla ilgili olmadığı anlaşılıyor, ne dersin? Annenin en küçük üzüntülerinden bile haberdar olmamı sağlayacak şekilde basit ve açık davrandığını düşünmek hep içimi rahatlatmıştır. Sağlığıyla ilgili ciddi bir konuyu benden asla saklayamaz. Yanılıyor muyum, Margaret? Saklamayacağından eminim. O yüzden bu korkunç düşüncelerle bana gelme. Hadi gel, beni öp, sonra doğrudan yatağına git."

Margaret ağır ağır üstünü değiştirirken Edith'le aralarında şakalaştıkları üzere babasının ayılar gibi volta atmaya devam ettiğini duyabiliyordu. Yatağa uzandıktan sonra uzunca bir süre uyuyamadı.

XIV

İsyan

Alışıktım
Geceleri çocuklar gibi tatlı tatlı uyumaya,
Şimdi rüzgâr biraz sert esse irkiliyorum,
Zavallı oğlumun kükreyen denizlerde
Oradan oraya savrulduğunu düşünüyorum.
Sonra küçücük kusuru yüzünden
Benden alınmasının çok büyük
Bir ceza olduğu hissine kapılıyorum.*

Southey

Çocukluğundan beri hiç olmadığı kadar annesinin ona şefkatle yaklaşması rahatlatıcıydı. Margaret hep annesinin yüreğindeki yerini doldurmak, onun sırdaşı olmak ister, Dixon'la yakınlığın kıskanırdı. O yüzden annesinin her seslenişine anlayışla koşuyordu. Evet, sık sık yanına gitmek zorunda kalıyordu ve şikâyetlerin çoğu havadan sudandı ama ayağına batan iğnenin sızısına rağmen sahibinin işini özenle yapan filler gibi hissetse de Margaret sonunun kendisi için ödüllendirici olacağından emindi.

Bir akşam babası evde değilken birden annesi, çok uzun zamandır sormak istediği ağabeyi Frederick hakkında konuşmaya

* İngiliz romantik şair Robert Southey'nin (1774-1843) "The Sailor's Mother/ Denizcinin Annesi" adlı şiirinden.

başladı. Oysa gizli saklısı olmayan bir kadın olmasına rağmen genelde bir tek bu konuda ketum davranır, Margaret meraklandıkça daha da suskunlaşırdı.

"Ah, Margaret, dün gece çok rüzgârlıydı! Bacadan odaya uğuldayarak girdiğinden bir türlü uyuyamadım! Rüzgâr şiddetlendiğinde hiç uyuyamam. Zavallı Frederick denize açıldığında uykularımdan uyanır olmuştum. Şimdi o kadar uyanmasam da rüyalarımda onu hep fırtınalı denizlerde görüyorum. Cam yeşili kocaman berrak dalgalar, yelken direğinin boyuna ulaşarak gemiyi her iki yanından dövüyor, devasa boyutlarda taraklı bir yılan gibi korkunç bir şekilde köpürüyor. Yeni bir rüya değil, rüzgârın şiddetlendiği her gece görürüm. Uyandığımda şükrederek yatakta dehşetle kaskatı kesiliyorum. Zavallı Frederick! Artık denizde olmadığı için fırtına ona zarar veremez, yine de çatıdaki kocaman bacaları devirmesinden korkuyorum."

"Frederick şimdi nerede, anne? Mektupların Cadiz'deki Bay Barbour'a yönlendirildiğini biliyorum ama ağabeyim nerede?"

"Yerin adını hatırlayamıyorum ama artık Hale adını kullanmıyor. Bunu unutmamalısın Margaret. Mektupların köşesindeki F.D. harflerini fark etmişsindir. Dickenson adını kullanmaya başladı. Onun Beresford adını sahiplenmesini istemiştim ki bu onun en doğal hakkı ama baban buna yanaşmadı. Kızlık soyadımı kullanırsa tanınabilir, anlıyor musun?"

"Anneciğim," dedi Margaret. "Bütün bunlar olup biterken Shaw teyzemin yanında kalıyordum. Sanırım yaşım müsaade etmediği için pek bir şey anlatılmadı bana ama mümkünse artık öğrenmek istiyorum... Tabii bu konuları konuşmak seni çok üzmeyecekse."

"Üzmek... Hayır," dedi Bayan Hale. Yanakları al al olmuştu. "Sadece biricik oğlumu bir daha hiç göremeyeceğimi düşündü-

gümde üzülüyorum. Ama o doğrusunu yaptı Margaret. Dileyen dilediğini söylesin; sana mektuplarını gösterebilirim, üstelik dünyanın bütün mahkemeleri bir araya gelse oğlum olduğu için ona inanıyorum. Küçük Japon dolabımın soldaki ikinci çekmecesinden mektupları getiriver, canım."

Margaret gitti. Çekmecede okyanustan gelen mektuplara özgü kokusuyla denizin lekelediği sararmış mektuplar duruyordu. Desteyi geri götürdüğünde annesi titreyen parmaklarıyla ipek kurdeleyi çözerek tarihleri inceledi, sonra okuması için Margaret'e verdi. Kızı daha okuduğunu anlayamadan sürekli araya giriyor, mektupların içerikleriyle ilgili telaşlı ve kaygılı yorumlar yapıyordu.

"Daha ilk karşılaştıkları andan itibaren Kaptan Reid'in ondan nasıl nefret ettiğini görüyor musun, Margaret? Adam Frederick'in ilk kez denize açıldığı Orion adındaki geminin ikinci subayıydı. Zavallı küçük oğlum, gemici kıyafetiyle mektup açacağıymış gibi küçük çakısıyla gazetelerin sayfalarını keserken nasıl da iyi görünüyordu! Ama bu Bay Reid, daha en başından Frederick'ten hoşlanmadı. Sonra... ah, dur! Bunlar, Russell adındaki gemiden yazdığı mektuplar. Bu gemide görevlendirildiğinde eski düşmanı Kaptan Reid'in de aynı gemide olduğunu öğrenince adamın bütün tiranlıklarına sabırla katlanmaya hazırdı. Bak! İşte bu mektup. Oku bak, Margaret. Nerede diyordu... hah, dur... *Babam askerler ve centilmenler arasındaki her şeye katlanacağım konusunda bana güvenebilir ama kaptan hakkındaki bildiklerim göz önüne alınırsa Russell'da uzun bir tiranlık döneminin beni beklediğini itiraf etmeliyim.* Görüyor musun? Ağabeyin sabırlı olacağına söz veriyor ki dediğini de yaptı çünkü ağırına gidecek şeyler yapılmadığı sürece son derece tatlı tabiatlı bir çocuktu. Elindeki, gemisi

Avenger kadar hızlı manevra yapamadığı için adamlarına çıkışan Kaptan Reid'den bahsettiği mektup mu? Görüyorsun ya, ağabeyin Russell'da birçok acemi olduğunu, Avenger gemisinin ise yaklaşık üç yıldır sadece köle kaçakçılarını yakalamak için pusuya yattığını, tayfanın da sıçan ya da maymunlar gibi oradan oraya boş yere koşturulduğunu yazıyor."

Margaret, solan mürekkep yüzünden okunması zor mektubu ağır ağır okudu.

Kaptan Reid'in ufak tefek konulardaki zorbalıklarını, sıkıntı anında sıcağı sıcağına yazan birinin abarttığı söylenebilirdi. Muhtemelen de öyleydi. Kaptan, dokuz kamçılı kırbaçla tehditlerde bulunarak ana gabya yelkenindeki birkaç denizciye birbirleriyle yarışarak aşağı inmelerini emretmişti. Direğin en üst kısmındaki adam arkadaşlarını geçemeyeceğini bildiği hâlde azarlanmamak için kendini çaresizce aşağı atarak oldukça aşağıdaki ipe tutunmayı amaçlamış ama başarısız olunca yere yapışıp kendinden geçmişti. Neyse ki saatler sonra ayılmıştı ama genç Hale'in mektubu yazdığı sırada mürettebat âdeta kaynama noktasına gelmişti.

"Mektup isyanı duymamızdan çok sonra elimize geçti. Zavallı Fred! Gönderip gönderemeyeceğini bilirken bile mektubu yazmış olmasının içimi nasıl rahatlattığını anlatamam! Sonra gazeteleri görünce... ki Fred'in mektubu elimize geçtikten çok sonra haberleri okuduk... Russell'ın güvertesinde çıkan o korkunç isyanı, isyancıların gemiyi ele geçirdiklerini, korsanlık yapmak üzere denize açıldıklarını ve Kaptan Reid'in birkaç adamıyla birlikte bir kayığa konup denize bırakıldığını okuyunca... Neyse ki kaptanla birlikte gönderilenlerin isimleri haberde yer alıyordu çünkü bir Batı-Hint buharlısı tarafından bulunmuşlar.

Ah, Margaret! Frederick Hale'in ismini o listede göremeyince babanla birlikte perişan olduk. Bir hata olduğundan emindik çünkü zavallı Fred, fazlasıyla tutkulu biri olması dışında o kadar iyi bir çocuktu ki... Listedeki Carr isminin Hale yerine yanlışlıkla basıldığını ummaktan başka çaremiz yoktu. Bilirsin, gazeteler pek özensiz davranır. Ertesi sabah daha posta gelmeden baban gazeteleri almak için yürüyerek Southampton'a gitti. Evde yalnız kalmaya dayanamıyordum, o yüzden onu karşılamak için ben de yürüyüşe çıktım. Tahmin ettiğimden de geç kalmıştı. Bir kenara oturup beklemeye başladım. Sonunda baban geldi. Kolları iki yanındaydı, başı öne düşmüştü; her adımı büyük çaba gerektiriyormuş gibi âdeta ayaklarını sürüyordu. Ah, Margaret, o hâli gözümün önünden gitmiyor."

"Anlatma, anneciğim, her şeyi anladım," diyen Margaret, sevgiyle annesinin kolunu okşayıp elini öptü.

"Anlayamazsın, Margaret. Onu görmeyen anlayamaz. Babanı karşılamak için yerimden kalkmak bile istemedim... Bir anda her şey gerçek olmuştu. Yanına gittiğimde konuşmadı, evden en az beş kilometre uzaktaki Oldham kayın ağacının yanında beni gördüğüne şaşırmadı bile. Ama koluma girip alacağım ağır darbeye karşı metîn olmamı istercesine elimi okşadı. Titremekten konuşamıyordum. Kollarına alıp alnını alnıma dayadığında son derece tuhaf, boğuk bir iniltiyle sarsılarak ağlamaya başladı. Ödüm kopmuştu, kıpırdayamıyor, sadece bildiklerini söylemesi için yalvarıyordum. Sonra sanki başkasının iradesiyle hareket ediyormuş gibi titreyen elindeki gazeteyi okumam için bana verdi. Frederick için *en kara hain* ve *mesleğine ihanet eden nankör şerefsiz* diye yazmışlardı. Ah! Kullandıkları o korkunç kelimeleri söyleyemem. Haberi okur

okumaz gazeteyi ellerimle parçaladım... paramparça ettim... Ahh, ah! Galiba dişlerimi de kullandım Margaret. Ağlamıyordum. Ağlayamıyordum. Yanaklarım yangın yeriydi, gözlerim yanıyordu. Babanın kederle baktığını görünce hepsinin yalan olduğunu söyledim. Zaten yalandı. Aylar sonra bu mektup geldi. Frederick'in nasıl kışkırtıldığını kendin okudun. Kendisi ya da incinen duyguları için isyan etmemişti, sadece düşüncelerini Kaptan Reid'e söylemişti ve o yüzden işler sarpa sarmıştı. Anlayacağın denizciler de ondan yana olmuş." Kısa bir esten sonra yorgun ve titrek bir sesle ekledi. "Sanırım buna seviniyorum Margaret. Sadece iyi bir subay olsaydı haksızlığa karşı çıkan ağabeyinle bu kadar gurur duymazdım."

"Bundan eminim," dedi Margaret, kararlı bir tavırla. "Bilgi ve adalet, sadakat ve itaat yanlış şeyler değil ama zorba güce, adaletsizliğe ve sadece kendimize yönelik değil, aynı zamanda bizden daha çaresiz olanlara yönelik acımasızlığa meydan okumak en doğrusu."

"Buna karşın Frederick'i bir kez olsun yine görebilmeyi çok dilerdim. Bir kerecik. O benim ilk göz ağrımdı, Margaret." Bayan Hale özlemle konuşurken âdeta bu yakarısı için yanındaki çocuğunu yok sayıyormuş gibi özür diliyordu.

Ama Margaret'in aklından asla böyle bir şey geçmedi. Bilakis annesinin arzusunu nasıl yerine getirebileceğini düşünüyordu. "Bütün bunlar altı ya da yedi yıl önceydi... Onu hâlâ yargılayabilirler mi, anne? Gelip mahkemeye çıksa cezası ne olur? Nasıl bir kışkırtmaya maruz kaldığına dair kanıtlar getirebileceğinden eminim."

"Bir işe yaramaz," dedi Bayan Hale. "Frederick'e eşlik eden denizcilerden bazıları yakalandı ve Amicia gemisinin güver-

tesinde mahkeme kuruldu. Zavallıların savunmalarında söyledikleri her şeye inandım çünkü Frederick'in hikâyesiyle örtüşüyordu... Ama hiçbir şey fayda etmedi..." Bunun üzerine konuşmaya başladığından beri ilk kez ağlamaya başladı.

Margaret annesinden bilgi almak için üstelemek istiyor ama korkuyordu. "Onlara ne oldu, anneciğim?" diye sordu.

"Seren direğine asıldılar," dedi Bayan Hale kederle. "Daha beteri, onları ölüme mahkûm eden mahkeme, üstlerinin verdikleri görevlerden kaytarmalarına neden olan itaatsizliğe katıldıkları için cezalarını çektiklerini söylüyordu."

Uzunca bir süre sessiz kaldılar.

"Frederick uzun yıllar Güney Amerika'daydı, değil mi?"

"Evet. Şimdi de İspanya'da. Cadiz'de ya da oralarda bir yerde. İngiltere'ye dönerse asılır. Oğlumun yüzünü bir daha göremeyebilirim çünkü İngiltere'ye geldiği anda onu asarlar."

Teselli mümkün değildi. Bayan Hale yüzünü duvara dönüp, çaresiz bir anne gibi kıpırdamadan öylece kaldı. Onu teselli edecek tek bir söz yoktu. Kadın sonunda oğlunun hatıralarıyla baş başa kalırsa bayılacağından korkuyormuş gibi hafif bir telaşla kızının elini tuttu.

Bay Hale geldiğinde Margaret yüreğini ele geçiren kasvetle odadan çıktı. Ufkun hiçbir yerinde umut ışığı göremiyordu.

XV

Patronlar ve İşçiler

Düşünce düşünceyle çarpışır; kılıçla kalkanın çarpışmasından
Gerçeğin kıvılcımı çakar.*

W. S. Landor

"Margaret," dedi babası ertesi gün. "Bayan Thornton'a iade-i ziyaret yapılması gerekir. Annen kendini iyi hissetmediği için o kadar uzun yol yürüyemeyeceğini düşünüyor ama bugün öğleden sonra ikimiz gidebiliriz."

Yolda Bay Hale karısının sağlığıyla ilgili örtülü de olsa endişeli konuşuyordu. Margaret onun sonunda at gözlüğünü çıkarmasına sevindi.

"Doktora danıştın mı, Margaret? Çağırtmış mıydın?"

"Hayır, baba, doktorun gelip beni görmesini istemiştin ama ben iyiyim. Keşke iyi bir doktor tanımış olsaydım da bu öğleden sonra gidip eve uğramasını isteseydim çünkü annemin ciddi bir rahatsızlığı olduğundan eminim." Korkularından bahsettiğinde babası bu fikre kendini tamamen kapattığı için gerçeği bütün açıklığıyla söylemeyi tercih etmişti.

---

* İngiliz yazar, şair ve aktivist Walter Savage Landor'ın (1775-1864) "To One Who Quotes and Detracts/Yaptıkları Alıntıların Değerini Düşürenler İçin" adlı şiirinden.

Ama bir şeyler değişmişti. Bay Hale ümitsizce cevap verdi. "Sence gizli bir rahatsızlığı mı var? Gerçekten hasta olduğunu mu düşünüyorsun? Dixon bir şey dedi mi? Ah, Margaret! Milton'a taşınmamızın onu mahvettiği endişesini içimden atamıyorum. Zavallı Maria'm!"

"Ah, babacığım! Böyle şeyler düşünmeyin," dedi Margaret dehşetle. "Annem sadece kendini iyi hissetmiyor. Bir süre kendini iyi hissetmeyenler iyi bir doktor önerisiyle iyileşir, hatta eskisinden de güçlü olabilir."

"Ama Dixon annenle ilgili bir şey dedi mi?"

"Hayır! Dixon'ın en ufak bir şeyi bile bir gizeme dönüştürmekten büyük zevk aldığını siz de biliyorsunuz. Annemin sağlığıyla ilgili biraz gizemli davranması beni biraz telaşlandırdı, hepsi bu. Sanırım mantıksız bir telaş olduğunu söyleyebilirim Biliyorsunuz, babacığım, geçen gün siz de bazen abarttığımı söylemiştiniz."

"Umarım abartıyorsundur. Ama o sözlerime takılma. Annenin sağlığıyla ilgili kaygılanman hoş bir davranış. Endişelerini bana söylemekten korkmamalısın. Sinirim bozulmuş gibi karşılasam da seni dinlemek hoşuma gidiyor, inan. Yine de Bayan Thornton'a tanıdığı iyi bir doktor olup olmadığını sorabiliriz. Birinci sınıf bir doktor olmadığı sürece savurganlık yapamayız. Dur, buradan döneceğiz."

Sokak, Bayan Thornton'a layık büyüklükte bir evin olabileceği kadar geniş görünmüyordu. Oğlunun görünümü nasıl bir evde yaşadığına dair hiçbir ipucu vermiyordu ama Margaret iyi giyimli, iri yarı Bayan Thornton'ın kişiliğine uygun bir evde yaşadığını hayal etmişti. Marlborough Street'teyse arada boş duvarlarıyla küçük evler sıralanmıştı. En azından durdukları köşeden o kadarı görülebiliyordu.

"Bay Thornton, Marlborough Street'te yaşadığını söylemişti, bundan eminim," dedi Bay Hale, şaşırmış gibi.

"Belki çok küçük bir evde yaşayarak tutumluluğunu sürdürüyordur ama çevrede birçok insan görüyorum. Birine sorayım." Margaret geçen birine sorduğunda, Bay Thornton'ın fabrikaya yakın oturduğunu öğrendi. Yolu tarif eden kişi, az önce fark ettikleri upuzun boş cephenin diğer ucundaki fabrikanın han kapısını gösteriyordu.

Aslında bu ortak bir bahçe girişiydi. Bir tarafındaki büyük kapılar kamyon ve vagonların giriş çıkışı içindi. Kapı bekçisi onları bir yanında ofislerin, diğer yanında çok pencereli devasa bir fabrika binasının bulunduğu kocaman dikdörtgen şeklinde bir avluya aldı. Makinelerin biteviye takırtısı ve buharlı motorların upuzun kükremeleri etraftaki herkesi sağır edecek cinstendi. Avluya açılan dar bir aralıkta güzel görünen taş bir ev vardı. Dumandan kararmıştı ama boyalı pencere ve basamaklar tertemiz görünüyordu. Belli ki ev, elli ya da altmış yıl önce inşa edilmişti. Sayısız dar ve uzun pencereleriyle taş cephe, iki yandan tırabzanla ön kapıya çıkan basamaklar... Hepsi gün görmüştü. Margaret sadece iyi bir evde yaşama ve bakımını sağlama gücüne sahip insanların, fabrikaların dinmek bilmeyen gürültüsünü çekmek yerine neden daha küçük bir taşra bölgesinde ya da belki banliyölerden birinde yaşamayı tercih etmediğini merak etti. Kulakları bu gürültüye alışık olmadığından, kapının açılmasını bekledikleri basamaklarda dururken babasının ne dediğini bile anlayamıyordu. Sınırı oluşturan büyük kapılı duvarıyla avlu da oturma odalarına yakışır bir manzara değildi. Eski tarz merdivenleri tırmanıp, oturma odasına alındıklarında Margaret üç pencerenin gerçekten de ana girişe baktığını fark etti. Sağdaki odanın manzarası da aynıydı.

Oturma odasında kimse yoktu. Dahası binlerce yıl sonra keşfedilmek üzere lavların altında kalacakmış gibi özenle üstü örtülen eşyalar yerleştirildiğinden beri sanki odaya kimse uğramamıştı. Duvarlar pembe ve altın renklerindeydi, açık renkli yer döşemesinin üzerindeki halı çiçek buketi deseniyle kaplıydı ama halının üzerine de renksiz bir çuha serilmişti. Perdeler dantelliydi, sandalyeler ve divan dantel ya da örgü örtülerin altındaydı. Harika mermer biblolar, cam fanusların içinde tozdan muaf bir şekilde bütün yüzeylere yerleştirilmişti. Odanın ortasındaki yine örtüyle kapatılmış avizenin altında büyük bir yuvarlak masa vardı. Cilalı yüzeyin üzerine düzenli aralıklarla iyi ciltli kitaplar dizilmişti. Masa bu hâliyle renkli bir tekerleği andırıyordu.

Bununla birlikte her şey ışığı yansıtıyordu. Bütün odanın göz alıcasına ışıldaması Margaret'i sevimsiz bir şekilde etkilerken, her şeyi böylesine bir ortamda bembeyaz ve tertemiz tutma çabasına ya da insanın böylesi bir kar beyazı rahatsızlığını tercih etmesine akıl erdiremiyor, baktığı her yerde özenin ve işçiliğin kanıtına karşılık çalışanların huzuruna yardım edebilecek hiçbir kolaylık göremiyordu. Her yer süsle doluydu ve hepsinin kırılmadan tozdan korunması gerekiyordu.

Bayan Thornton gelene kadar baba kız odayı inceleyip alçak sesle sohbet etti. Abes kaçacak bir şey konuşmuyorlardı ama böylesi bir odada alçak sesle konuşmak zaten çok insani bir davranıştı. İnsan, böylesi bir odada hiç kullanılmayan yankıları uyandırmak istemezdi.

Kadın her zamanki gibi etekleri hışırdayan, siyah ipekten, pahalı bir elbise giymişti. Elbisesinin siyah fırfırları ve dantelleri, odadaki bembeyaz örtü ve kar beyazı dantellerle âdeta yarışıyordu. Margaret, annesinin neden gelemediğini açıkladı ama

babasının korkularını körüklemekten korktuğu için sadece özet geçerek annesinin sadece geçici bir rahatsızlık geçirdiği ya da kadınlara özgü bir vesvese yaptığı izlenimini yaratmakla yetindi. Annesi yeterince güçlü olsaydı elbette gelirdi ancak dışarı çıkamayacak kadar sıkıntılı olduğundan ziyaretini başka bir zamana ertelemişti.

Hale ailesini ziyaret etmek için arabaya at kiralandığını ve Bay Thornton'ın Fanny'ye gitmesini emrettiğini hatırlayınca Bayan Thornton bir parça bozuldu. Margaret'e anlayış göstermeyecekti. Aslında annesinin rahatsızlığıyla ilgili anlattıklarına inanmıyordu.

"Bay Thornton nasıllar?" diye sordu sonunda Bay Hale. "Dün gönderdiği kısa nottan iyi olmadığını düşünerek korktum."

"Oğlum nadiren hastalanır. Hastalandığındaysa bundan hiç bahsetmez ya da hastalığını mazeret olarak kullanmaz. Dün akşam sizinle kitap okuyacak zamanı olmadığını söyledi, beyefendi. Gelemediği için üzüldüğünden eminim çünkü sizinle geçirdiği saatlere çok değer veriyor."

"Bilmukabele," dedi Bay Hale. "Klasik edebiyatın en güzel eserlerine duyduğu heyecan ve hayranlık, kendimi yine genç hissetmemi sağlıyor."

"Boş zamanı olanlar için klasiklerin cazip olduğuna kuşkum yok ama itiraf etmeliyim ki oğlumun yine klasikleri incelemeye karar vermesine karşıydım. Yaşadığı zaman ve yer, bütün enerjisini ve dikkatini işine yoğunlaştırmasını gerektiriyor. Klasikler, hayatlarını taşrada ya da üniversitede geçiren erkekler için uygun olabilir ama Milton erkeklerinin bütün düşünce ve güçlerini işlerine vermesi şart. En azından ben öyle düşünüyorum." Son sözlerinde alçakgönüllülüğü taklit eden bir gurur vardı.

"Ama sadece bir konuya uzun süreler odaklanan bir beynin katılaşıp yeni ilgi alanlarına kapanacağından eminim," dedi Margaret.

"Beynin katılaşmasıyla ilgili söylediklerinizi anlayamadım. Dahası ayran gönüllülerden hiç hoşlanmam. Birçok ilgi alanına sahip olmak, Milton'da yaşayan bir fabrikatöre hiç uymaz. Bir büyük amaç doğrultusunda hayatını doldurması yeterli. En azından öylesi yeterli olmalı."

"Ve o büyük amaç?.." diye sordu Bay Hale.

Buna cevap verirken kadının çökük yanakları kızarırken gözleri parladı. "Ülkenin sanayicileri ve şehrin erkekleri arasındaki yüksek ve saygın yerini korumak tabii ki. Oğlum böyle bir konumu hak ediyor. İstediğiniz yere gidin... Sadece İngiltere'den değil, Avrupa'dan bahsediyorum... Milton'dan John Thornton'ın ismi, iş dünyasındaki bütün erkekler tarafından bilinir ve saygıyla anılır. Öte yandan elbette sosyete çevrelerinde pek tanınmaz," diye ekledi öfkeyle. "Zamanı bol bey ve hanımlar, parlamentoya girmediği ya da bir lordun kızıyla evlenmediği sürece Milton'daki bir fabrikatör hakkında pek bir şey bilmez."

Bay Hale ve Margaret bu gülünç sözler karşısında huzursuzlukla kıpırdandı. Bay Bell, Milton'da kendilerine arkadaşlık edeceğini yazana kadar Bay Thornton'ın muhteşem adını hiç duymamışlardı. Bununla birlikte gururlu annenin dünyası, Harley Street asillerinin, taşra rahiplerinin ya da Hampshire köy ağalarının dünyasından farklıydı.

Sadece dinliyormuş gibi görünmeye çalışsa da Margaret'in yüzünden düşündükleri okunabiliyordu. Zaten sezgileri güçlü Bayan Thornton'ın gözünden hiçbir şey kaçmazdı. "Oğlumun

harika ismini hiç duymadığınızı düşünüyorsunuz, Bayan Hale," dedi. "Benim, fikirleri Milton'la sınırlı yaşlı bir kadın... yavrusunu şahin olarak gören bir kuzgun olduğumu düşünüyorsunuz."

"Hayır," dedi Margaret, sesine biraz ruh katmaya çalışarak. "Milton'a gelmeden önce Bay Thornton'ın adını duymadığımı düşündüğüm konusunda haklısınız ama geldiğimden beri kendisine saygı duyup takdir etmeme yetecek kadar güzel şeyler duydum. Dolayısıyla oğlunuzla ilgili söylediklerinizin son derece haklı ve gerçek olduğunu hissedebiliyorum."

"Oğlumdan size kim bahsetti?" diye sordu Bayan Thornton. Bir parça gururlansa ve oğlunun hakkını verseler bile onu herkesten kıskanırdı.

Margaret cevap vermekte tereddütlüydü. Bu otoriter soru hiç hoşuna gitmemişti.

O yüzden Bay Hale onu kurtarmak için araya girdi. "Nasıl biri olduğunu anlamamız Bay Thornton'ın şahsen anlattıkları sayesindedir. Öyle değil mi Margaret?"

Bayan Thornton eteğini düzeltti. "Oğlum kendini anlatmaz. Tekrar sorabilir miyim, Bayan Hale? Oğlumu takdir etmenizi sağlayan sözleri kimden duydunuz? Bir anne çocuklarıyla ilgili konuşulanlar hakkında fena hâlde meraklıdır, biliyorsunuz."

Margaret bunun üzerine cevap verdi. "Bay Bell'den duyduklarımıza Bay Thornton kendisi katkı yaptı... Onunla gurur duymanızı anlamamızı sağlayan şey, sözlerinden daha fazlasıydı."

"Bay Bell! Uyuşuk üniversitesinde tembel hayatı yaşayan beyefendi John hakkında ne bilebilir ki? Ama size minnettarım, Bayan Hale. Birçok genç hanım, yaşlı bir kadına oğlu hakkında söylenen güzel sözlerin keyfini yaşatmaktan çekinirdi."

"Niye ki?" diye sordu Margaret, şaşkınlıkla doğrudan kadının gözlerine bakarak.

"Niyeymiş! Çünkü yaşlı bir kadına bunları söyleyerek oğullarıyla ilgili planları olduğunu belli etmek istemezler." Bayan Thornton asık suratıyla gülümsedi çünkü Margaret'in dürüstlüğü hoşuna gitmişti. Belki de sorguya çekme hakkı varmış gibi soru yağmuruna tutmasının yanlış olduğunu düşünüyordu. Yine de bu sözler karşısında Margaret'in attığı şen kahkaha, gülünç bir şey söylediği hissine kapılan kadının kulaklarını tırmaladı.

Onun sinirli bakışlarını gördüğü anda Margaret hemen kendini toparlayarak, "Özür dilerim, hanımefendi," dedi. "Ama beni Bay Thornton'la ilgili planlardan muaf tuttuğunuz için size çok minnettarım."

"Deneyen genç hanımlar oldu," dedi Bayan Thornton kaskatı bir ifadeyle.

"Umarım küçük hanımın sıhhatleri yerinde," diye araya girdi Bay Hale, konuyu değiştirme umuduyla.

"Her zamanki gibi. Kızım pek güçlü biri değil," diye kestirip attı kadın.

"Peki Bay Thornton? Salı günü onu görebileceğimi umabilir miyim?"

"Oğlumun programı hakkında size bir şey söyleyemem. Şehirde bu sıralar sevimsiz bir durum var. Grev tehlikesi yakın. Bu gerçekleşirse tecrübesi ve yargıları nedeniyle arkadaşları ona danışacaklardır. Ama perşembe günü gelebileceğini sanıyorum. Gelemezse her hâlükârda sizi bilgilendireceğinden eminim."

"Grev!" dedi Margaret. "Ne için? Neyin grevi?"

"Başkalarının sahip olduklarına çöreklenmek istiyorlar," dedi Bayan Thornton, sinirli sinirli soluyarak. "Grevlerin amacı budur.

Oğlumun işçileri de greve katılırsa onların nankör bir köpek sürüsü olduğunu söyleyeceğim ama greve katılacaklarından eminim."

"Sanırım maaşların yükseltilmesini istiyorlar?" dedi Bay Hale.

"Görünen o. Ama aslen patron olup patronlarını kendilerine köle yapmak istiyorlar. Bu amaçlarından asla vazgeçmiyorlar. Akıllarında sürekli bu olduğu için her beş altı yılda bir patronlarla işçileri arasında mücadele yaşanıyor. Ama bence bu sefer yanıldıklarını... hesabı biraz şaşırdıklarını anlayacaklar. İş bırakırlarsa bir daha o kadar kolay iş bulamayabilirler. Yine aceleyle greve giderlerse patronların kafasında onlara iyi bir ders vermek üzere birkaç plan olduğuna inanıyorum."

"Şehir grev zamanı çok karışıyor mu?" diye sordu Margaret.

"Elbette karışıyor. Ama ödlek olmadığınızdan eminim, yanılıyor muyum? Milton ödleklere göre bir yer değildir. Fabrikanın kapısından burnunu gösterdiği anda Makinson'ın kanını dökmeye yemin etmiş küfürbaz, öfkeli, beyaz adamlar kalabalığının arasından geçmek zorunda kaldığım günleri bilirim. Birinin hiçbir şeyden haberi olmayan adama olan biteni söylemesi gerekiyordu, yoksa sonu ölüm olacaktı ve bunu bir kadın yapmalıydı... Hâliyle ben gittim. İçeri girdim ama dışarı çıkamadım. Hayatım tehlikedeydi. Fabrika kapılarını zorlamaya karar verirlerse tepelerine indirmek üzere taşların yığılı olduğu çatıya çıktım. O ağır taşları kaldırıp en iyi nişancı erkekler gibi başlarına atardım ama heyecandan oracıkta bayılmışım. Milton'da yaşarken cesur olmayı öğrenmelisiniz, Bayan Hale."

"Elimden geleni yaparım," dedi Margaret. Rengi atmıştı. "Denemeden cesur olup olmadığımı bilemem ama ödlek olmayı hiç istemem."

"Güneyliler, biz Darkshire kadın ve erkeklerinin hayat müca-

delesi dediği şeyden genellikle korkarlar. Her şeylerini garezlerine borçlu olan ve hesabı kapatmak için fırsat bekleyen insanlar arasında on yıl geçirdiğinizde, inanın bana, o zaman ödlek olup olmadığınızı anlarsınız."

Bay Thornton o akşam Bay Hale'in evine gitti. Oturma odasına buyur edildiğinde Bay Hale, karısıyla kızına kitap okuyordu.

"Kısmen annemden bir not getirmek, kısmen de dün gelemediğim için özür dilemek için geldim. Notta rica ettiğiniz üzere Dr. Donaldson'ın adresi var."

"Teşekkürler!" dedi Margaret telaşla notu almak için elini uzattığında. Doktor arayışına girdiklerini annesinin duymasını istemiyordu, o yüzden adamın hislerini hemen anlamış gibi notu başka bir şey söylemeden uzatmasına sevindi. Ama Bay Hale grev hakkında konuşmaya başladığında Bay Thornton'ın yüzünde beliren ifade annesininkinden farklı değildi. Onun bu hâlini görmek Margaret'in irkilmesine neden oldu.

"Evet. Sersemler greve gidiyor. Bırakın gitsinler. Bize uyar. Onlara bir şans vermiştik. Ticaretin geçen yılki kadar iyi olduğunu düşünüyorlar. Oysa ufuktaki fırtınayı gördüğümüzden yelkenleri indirmemiz gerekti. Tabii nedenlerimizi açıklamadığımız için mantıklı davranmadığımızı düşünecekler. Kendi paramızı harcama ve tasarruf etme yöntemlerimize karışmak istiyorlar. Henderson, Ashley'de adamlarını savuşturmaya çalıştı ama başarısız oldu. O da grevi tercih etti çünkü öylesi hesabına daha çok uyuyordu. Adamlar gelip yüzde beş zam istediğinde düşüneceğini ve maaş gününde cevap vereceğini söylemiş. Zaten cevabı belliymiş ama bu şekilde onları daha kızıştıracağını düşünüyormuş. Ne var ki adamlar sandığı kadar aptal değilmiş. İşlerin kötü gittiğini duymuşlar. O yüzden

cuma günü maaş almaya geldiklerinde taleplerini geri çekmişler, hâliyle Henderson onlarla çalışmaya devam etmek zorunda kaldı. Ama biz Milton patronları, bugün bir karar aldık. Tek bir peni zam yapmayacağız. Hatta belki maaşları düşürmek zorunda kalabileceğimizi, bu ortamda zammı karşılayamayacağımızı söyleyeceğiz. Şimdilik bir sonraki saldırıyı bekliyoruz."

"Nasıl bir saldırı?" diye sordu Bay Hale.

"Tahminimce aynı anda birçok yönden saldıracaklar. Milton'ı sonunda birkaç gün dumansız göreceksiniz, Bayan Margaret."

"Ama işlerin kötüye gideceğine dair haklı nedenler olduğunu açıklayamaz mıydınız?" diye sordu Margaret. "Doğru terimleri kullandığımdan emin değilim ama beni anlamışsınızdır."

"Siz harcamalarınız ya da tasarruflarınızla ilgili hizmetçilerinize açıklama yapıyor musunuz? Biz sermaye sahipleri, paramızla ne yapacağımızı seçme hakkına sahibiz."

"Bu bir insan hakkı," dedi Margaret fısıldarcasına.

"Pardon, sizi duyamadım."

"Tekrar etmemeyi tercih ederim. Benimle aynı hisleri paylaşacağınızı sanmıyorum."

"Niye beni denemiyorsunuz?" dedi Bay Thornton. Birden genç kızın söyleyeceklerini merak etmişti.

Margaret bu ısrardan hoşlanmamıştı ama sözlerine fazla önem katmamayı tercih etti. "İnsani bir hakkınız olduğunu söyledim. Sahip olduklarınızla neden dilediğinizi yapmamanız gerektiğine dair dinî gerekçeler dışında başka bir neden olmadığını kastediyorum."

"Dini düşüncelerimizde ayrıştığımızı biliyorum ama aynı düşünmesek de haklı gerekçelerim olduğu konusunda bana güvenemez misiniz?" Sadece onunla konuşuyormuş gibi sesini alçaltmıştı.

Margaret özellikle kendisine hitap edilmesini istemiyordu, o yüzden her zamanki ses tonuyla cevap verdi. "Bu meselede özel dinî düşüncelerinizi hesaba katmak için bir neden göremiyorum. Tek söylediğim, işçilerin dilerlerse paralarını çerçöp etmemelerini önleyecek herhangi bir yasa yok ama Kutsal Kitap'ta bunu yaptıklarında hizmet verenler olarak görevlerini ihmal etmiş olacaklarından bahseden pasajlar var. En azından ben öyle anlıyorum. Öte yandan grevler, asgari maaşlar, sermaye ve emek hakkında çok az şey bildiğimden sizin gibi bir iktisatçıyla konuşmak haddime değil."

"Bilakis," dedi adam heyecanla. "Özellikle eli kalem tutan herkesin kayda geçireceği işler yapacağımız şu dönemde, aykırı ya da gizemli görünen her şeyi size açıklamaktan büyük mutluluk duyarım."

"Teşekkür ederim," dedi Margaret buz gibi bir sesle. "Bu tuhaf toplumda kafam karışırsa elbette öncelikle babamın bilgisine başvururum."

"Tuhaf olduğunu düşünüyorsunuz. Neden?"

"Bilmem... Sanırım her şeye rağmen toplumda her açıdan birbirine bağımlı iki sınıf görüyorum ama her iki sınıf da açıkça çıkarlarının diğeriyle çatıştığını düşünüyor. İki grup insanın birbiriyle sürekli çatıştığı bir yerde hiç yaşamamıştım."

"Patronlarla kimin çatıştığını duydunuz? Suistimal edilen işçileri sormuyorum çünkü görüyorum ki hâlâ geçen gün söylediklerimi yanlış anlamakta ısrar ediyorsunuz. Asıl öğrenmek istediğim, patronları kimin suistimal ettiğini duyduğunuz?"

Margaret kızardı, sonra gülümseyerek, "Sorguya çekilmekten hiç hoşlanmam, o yüzden sorunuza cevap vermeyi reddediyorum," dedi. "Hem bunun gerçeklerle hiçbir ilgisi yok. Bankada tasarruf hesapları olduğunda bağımsızlıklarını pekiştirecek

kadar para kazanmalarına engel olmanın patronların işine geldiğini, birilerinden ya da belki sadece bir işçiden duymuş olabileceğime inanabilirsiniz."

"Yanılmıyorsam şu Higgins denen adam söyledi bütün bunları," dedi Bayan Hale.

Margaret, Bay Thornton'ın bunu duymamış olmasını diliyordu. Adam duymamış gibi göründü ama elbette dikkatinden kaçmamıştı.

"Dahası patronların, şeytanın avukatlarından ziyade cahil işçileri daha avantajlı gördüklerini de duydum. Kaptan Lennox, şirketinde her iş emrinin nedenini sorgulayan çalışanlarına şeytanın avukatları derdi." Margaret, son cümlesini, Bay Thornton yerine, babasına bakarak söylemişti.

Kaptan Lennox da kim? diye geçirdi içinden Bay Thornton. Öylesine tuhaf bir hoşnutsuzluk hissine kapılmıştı ki bir an için genç kıza karşılık bile veremedi!

Sözü Bay Hale aldı. "Okulu hiç sevmezdin, Margaret. Sevseydin Milton'da eğitim için neler yapıldığını görür anlardın."

"Hayır!" dedi Margaret ani bir uysallıkla. "Okulu umursamadığımı biliyorum ama bahsettiğim bilgi ve cehaletin okuma yazmayla alakası yok. Çocuklar da okuyup yazabiliyor. Bahsedilenin kadınlara ve erkeklere rehberlik edecek bilgelikten yoksun kalmak olduğundan eminim. Bu konuda ben de uzman değilim ama konuştuğum kişi, patronların kendilerine *el* olarak, günlerini sorgusuz bir itaatle geçiren sadece uzun boylu ve iri yarı çocukları tercih ettiğini ima etti."

"Bayan Hale, muhbirinizin patronlarına yönelttiği saçma ithamları dinlemeye hazır birini bulduğuna sevindiği belli," dedi Bay Thornton, alınmış gibi.

Margaret cevap vermedi. Adamın meseleyi böylesine kişiselleştirmesi hoşuna gitmemişti.

Bay Hale yine araya girdi. "İtiraf etmeliyim ki Margaret kadar herhangi bir işçiyle yakın sohbet etmemiş olsam da her şeyden önce işçiyle işveren arasındaki düşmanlığa çok şaşırıyorum. Zaman zaman söylediklerinizden de bu izlenimi almıştım."

Bay Thornton cevap vermeden önce kısa bir es verdi. Margaret odadan çıkmıştı ve aralarındaki gerilime canı fena hâlde sıkılıyordu. Yine de bu sıkıntının verdiği serinkanlı ve düşünceli hâli ona daha büyük bir mağrurluk kazandırıyordu. "Teorime göre işçilerimle çıkarlarım aynı. Bayan Margaret'in işçiler için *el* denmesinden hoşlanmadığını bildiğimden benden çok önce yerleşmiş teknik bir terim olarak dilimin ucuna geldiği hâlde bu kelimeyi kullanmayacağım. Bir gün, belki bin yıl sonra gerçekleşecek bir ütopyada bu birliktelik uygulamaya geçebilir. Hükûmetin en mükemmel formunu kuran bir devlet hayal ediyorum."

"Homeros biter bitmez Platon'un *Devlet*'ini okuyacağız."

"Eh, Platon zamanında erkek, kadın, çocuk herkes devletle uyuşmayabilir ama bugün günümüzün ahlak ve bilgisine sahip anayasal monarşide, bebekliğimizden itibaren akıllı bir despotizmle yönetilmemiz gerekiyor. Gerçekten de bebekliklerini geride bırakan çocuklar ve gençler ketum ve sıkı bir otoritenin asla sekmeyen yasaları altında en mutlu olanlardır. Bayan Margaret'in çocukların durumuyla ilgili endişelerine katılıyorum ama patronlar olarak onları yoksul bırakmak için elimizden geleni ardımıza koymadığımız iddiasını reddediyorum. Despotizmin onlar için en iyi yönetim şekli olduğuna inanıyorum, hâliyle onlarla bir arada olduğum saatlerde bir otokrat gibi davranmam bir gereklilik oluyor. İşimi yönetirken akılcı kurallar koyarak adil kararlar verebilmek için kuzeyde sık-

ça rastlanan zırva bir hayırseverlikten ziyade sağduyuma güveniyorum. Bu kural ve kararlar ilk bakışta benim yararımaymış gibi görünebilir ama dolaylı olarak onların da yararına. Yine de ne kendimi açıklamaya zorlanmayı kabul ederim ne de açıkladığım bir karardan geri dönerim. Dilediklerini yapsınlar! Onlar gibi ben de acı çekeceğim ama sonunda zerre kadar değişmediğimi görecekler."

Odaya geri gelen Margaret işinin başına otururken hiç konuşmadı.

Bu arada Bay Hale, "Cehaletimi mazur görün," diyordu. "Ama bildiğim kadarıyla kitleler hem toplumsal hayatta hem de bireysel açıdan çocuklukla erişkinlik dönemleri arasına giren sıkıntılı anlarda saman alevi gibi parlayıverir. Günümüzde birçok ebeveynin bireysel açıdan tek yapmaları gereken *çağrıldığında gel ve görevini yap* gibi temel kurallara uymakken yine aynı mantıksız itaati dayatmakta ısrar etmeleri büyük hata. Ama akıllı bir ebeveyn bağımsızlık arzusunu destekler, böylece otoriterlik son bulduğunda bir dosta ve danışmana dönüşür. Bu paralellikten siz bahsettiğiniz için yanılıyorsam lütfen beni düzeltin."

"Geçenlerde üç dört yıl önce Nuremberg'de geçen bir hikâyeyi dinledim," dedi Margaret. "Zengin bir adam, önceden hem konut hem de depo olan devasa malikânelerden birinde yaşıyormuş. Dedikodulara göre bir çocuğu varmış ama kimse bundan emin değilmiş. Kırk yıl boyunca bu söylenti kulaktan kulağa dolaşmış, hiçbir zaman unutulmamış. Adam öldükten sonra gerçek ortaya çıkmış. Gerçekten de bir oğlu varmış. Meğer adamcağız yetişkin olduğu hâlde eğitimsiz bir çocuğun zekâsına sahip oğlunu yoldan çıkıp hata yapmasın diye tuhaf bir şekilde saklı tutuyormuş. Ama tabii bu erişkin çocuk dünyayı tanımaya başladığında bütün kötü danışmanlar üzerinde hâkimiyet kurmuş çünkü

babası bir şey öğrenmezse masumiyetini koruyacağını düşündüğünden genç adam iyiyle kötü arasındaki farkı bilmiyormuş. On dört ay curcunalı bir hayat yaşadıktan sonra şehir yöneticileri açlıktan ölmesin diye onu sahiplenmişler. Dilenci olmak için bile doğru dürüst konuşamayacak hâldeymiş."

"Bayan Margaret'in önerdiği ebeveyn ve patron karşılaştırmasını ben de kullandım, o yüzden kendi silahımı bana çevirmenizden şikâyet edemem ama Bay Hale... Az önce akıllı bir ebeveyn modeli çizerken çocuğun bağımsız hareket etme arzusunun desteklenmesinden bahsettiniz. Elbette işçilerin mesai saatlerinde bağımsız hareket etme zamanı henüz gelmedi. Zaten bundan ne kastettiğinizi pek anlayamıyorum. Ama şunu söyleyebilirim; patronlar, mesai saatleri dışında hayatlarına karışılmasını şahsen asla kabul etmeyeceğim şekillerde işçilerinin bağımsızlığına engel olacaktır. Bizim için günde on saat çalışan işçilerin geri kalan zamanlarında kuklalar gibi iplerini elimizde tutma hakkına sahip değiliz. Kendi bağımsızlığıma fazlasıyla önem verdiğimden başka birinin bana sürekli tavsiyelerde bulunmasından, sürekli nutuk çekmesinden, beni yönetmeye çalışmasından, hatta bütün hareketlerimi özellikle planlamasından daha büyük bir hakaret düşünemiyorum. Bu kişi insanların en akıllısı ya da güçlüsü olabilir, hiç fark etmez... her hâlükârda bana müdahale etmesine esef eder, isyan çıkarırım. Sanırım bu his, İngiltere'nin kuzeyinde güneydekinden çok daha güçlü."

"Özür dilerim ama bunun nedeni tavsiye verenle tavsiye edilen sınıflar arasında arkadaşça bir eşitlik olmaması değil mi? Herkes sürekli hakları çiğnenecek korkusuyla kardeşinden ayrı düşüp yakışıksız bir şekilde kendi köşesine mi çekilecek?"

"Ben sadece gerçeği ortaya koyuyorum. Çok özür dilerim ama saat sekizde bir randevum var ve kendimi açıklamaya ça-

lışmadan bu akşam kendi doğrularıma tutunacağım. Gerçekten de açıklamalarım olayların yönünü değiştirmeyecektir, o yüzden bir olgu olarak kabul edilmesinde fayda var."

"Bence çok büyük bir fark yaratırdı..." dedi Margaret usulca.

Babası susması için kaş göz ediyor, Bay Thornton'ın sözlerini bitirmesine izin vermesi için uyarıyordu.

Genç adam gitmek üzere çoktan ayağa kalkmıştı. "Bu noktada beni bağışlamalısınız. Bütün Darkshire erkeklerinde görülen güçlü bağımsızlık duygusu göz önüne alındığında sırf onlar emeğini satıyor, ben de emeklerini satın alacak sermayeye sahibim diye, şahsen yapmaktan fazlasıyla nefret etsem de insanlara nasıl davranacakları konusunda fikirlerimi söylemeye hakkım var mı?"

"Hem de hiç yok," dedi Margaret, sözünü sakınmadan. "Sadece işçileriniz ve ne kadar büyük olursa olsun sermayeniz açısından değil, kullanmayı seçseniz de seçmeseniz de sırf hayatlarınız ve refahınız sürekli ve yakinen iç içe geçtiği için işçileriniz üzerinde müthiş bir gücünüz var. Tanrı bizi birbirimize bağımlı olacak şekilde yarattı. Bağımlılıklarımızı görmezden gelebilir ya da insanların bizden haftalık maaşlardan daha fazlasını bekledikleri gerçeğini reddedebiliriz ama ne siz ne de diğer patronlar kendilerine engel olamıyor. Bağımsızlığından en çok gurur duyan insan, kişiliğinin ve hayatının insafsız etkileri yüzünden etrafındakilere bağımlıdır. Ve kendini soyutlayan Darkshire egolarınızı, her yandan bağımlılar sarmış durumda. Tıpkı büyük bir kayanın yerinden kıpırdayamaması gibi..."

"Lütfen benzetmelere girmeyelim, Margaret, bu akşam zaten bir kez konudan uzaklaşmamıza neden oldun," dedi babası gülümseyerek. Öte yandan gitmeye hazırlanan Bay Thornton'ı tutmaktan rahatsızlık duyuyordu.

Oysa genç adam, sinirlerini bozsa da Margaret'i dinlemekten çok hoşlanıyordu. "Söyler misiniz, Bayan Margaret?" dedi. "Siz şahsen hiç etkilendiniz mi? Hayır, doğru bir soru olmadı... ama koşullardan değil de kişilerden etkilendiğinizi fark ettiğinizde bu etkinin doğrudan mı olduğunu düşünürsünüz, yoksa dolaylı mı? Sizi etkilemeye çalışanlar tavsiye mi veriyor, bir şeyleri mi dayatıyor, yoksa doğru yolu seçmenizi mi istiyor, yoksa gözlerini kırpmadan işlerini yapan, etkiledikleri kişinin çalışkanlığını ve refahını sağlamak üzere eylemleri üzerine hiç düşünmeyen sıradan insanlar mı bunlar? İşçi olsaydım, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, mesai saatlerim dışında hayatıma karışılmasındansa patronumun tam isabet, dürüst, hızlı ve kararlılığından yirmi kat daha fazla etkilenirdim. Ne olduğumu düşünmeyi tercih etmiyorum ama tam da şerefsiz bütün suistimalleri kınadığımı ya da bu suistimalleri asla yapmayacağımı bildiklerinden bazı fabrikaların aksine çalışanlarımın dürüstlüğüne ve açık muhalefetlerine güvendiğimi söyleyebilirim. Bu iş, *Dürüstlük En İyi Politikadır* nutuklarını hayli aşıyor... Hayat kelimelerle seyreltilemez. Hayır, hayır! Patron neyse çalışanları da sorgulamadan onun gibi olmak isteyecektir."

"Bu büyük bir itiraf," dedi Margaret gülerek. "Haklarını korurken şiddete başvuranları gördüğümde patronlarından feyz aldıklarını düşünmem yanlış olmaz o zaman. Uzun süre acı çeken ruh bir parça cahildir, kendi çıkarını gözetmeyenlerse iyidir."

"Çalışma sistemimizi anlayamayan bütün yabancılar gibisiniz Bayan Margaret," dedi Bay Thornton hemen. "Çalışanlarımızın istediğimiz gibi şekillendirebileceğimiz hamurlar olduğunu varsayıyorsunuz. Oysa onlara hayatlarının sadece üçte birinden daha az bir süre için ihtiyacımız olduğunu unutuyorsunuz. Dahası fabrikatörün işinin, emekçininkinden çok daha büyük ve

kapsamlı olduğunu anlayamıyorsunuz. Bizi medeniyetin büyük önderleri yapacak ticari itibarımızı korumamız gerekiyor."

"Bence Milton'a önderlik etmelisiniz," dedi Bay Hale gülümseyerek. "Milton'da yaşayan erkekler bir parça kaba ve vahşi görünüyor."

"Öyleler," diye karşılık verdi Bay Thornton. "Rosewater seçmen görüşmeleri onlara yetmiyor. Cromwell sermayedar bir fabrikatör olmak istiyor, Bayan Hale. Keşke grevi bastırmak için yanımızda olsaydı."

"Cromwell'i kahraman olarak görmüyorum," dedi Margaret soğuk bir tavırla. "Ama despotizme hayranlığınızla insanların kişisel bağımsızlığına duyduğunuz saygıyı bağdaştırmaya çalışıyorum."

Genç adam bu sözler üzerine kızardı. "Mesai saatlerinde benim için çalışırlarken işçilerime karşı sorgulanmayan ve sorumsuz bir patron olmayı tercih ediyorum ama mesai saatleri dışında ilişkimiz bitiyor, işte o zaman bağımsızlıklarına duyduğum saygı devreye giriyor." Fena hâlde sıkıntı bastığı için bir an konuşamadı ama sonunda kendini toparlayıp Bay ve Bayan Hale'e iyi geceler diledi. Sonra Margaret'e yaklaşıp sesini alçalttı. "Bu akşam sizinle hararetli konuşmam korkarım büyük kabalıktı ama benim görgüsüz bir Milton fabrikatörü olduğumu biliyorsunuz. Yine de beni bağışlar mısınız?"

"Elbette," dedi Margaret, gözlerinin içine bakıp gülümseyerek.

Adamın yüzündeki ifadeden kaygı ve sıkıntı okunabiliyordu. Genç kızın kuzey rüzgârı gibi tartışmalarını alıp götüren tatlı bakışları bile sıkıntısını tamamen gideremiyordu. Ama Margaret tokalaşmak üzere elini uzatmayınca, baştan savıldığını hissederek bunu genç kızın gururuna yordu.

XVI

Ölümün Gölgesi

Gideceği yolu gösteren gizli ele güven;
Ve her zaman değişime hazır ol,
Çünkü dünya kanunu gelgittir.

Arap Atasözü

Ertesi gün Dr. Donaldson, Bayan Hale'e ilk ziyaretini gerçekleştirdi.

Margaret'in son zamanlarda annesiyle yakınlaşma umudu hâlâ sağlam bir zemine oturmamıştı çünkü Dixon içeri alındığı hâlde kendisinin dışarıda kalması istenmişti. Margaret sevgi budalası değildi ama sevdiği zaman tutkuyla sevdiği için kıskançlığı da büyük olurdu.

Doktorun çıkmasını beklerken oturma odasının hemen arkasındaki annesinin yatak odasına girip endişeyle volta attı. Arada sırada bir inleme duyduğunu düşünerek durup dinliyordu. Gerçekten bir inleme duyduğunda yumruklarını sıkıp nefesini tuttu. Ardından birkaç dakika sessizlik oldu. Sonunda sandalyelerin gıcırtılarıyla birlikte sesler de yükselince doktorun çıkmaya hazırlandığını anladı ve kapının açıldığını duyduğu anda yatak odasından fırladı.

"Babam evde değil, Dr. Donaldson," dedi adama. "Bir öğrencisiyle dersi var. Rica etsem aşağıdaki odasına gidebilir miyiz?"

Evin kızı olarak bir ağabey kadar hakkı olduğuna inandığından Dixon'ın önüne koyabileceği engelleri ancak böyle aşabilirdi. Gerçekten de yaşlı hizmetkârın işgüzarlığı bu sayede etkili bir şekilde engellenmiş oldu. Dahası Dixon'a karşı kasten ve sıra dışı olan bu ağırbaşlı davranışını, bütün kaygılarına rağmen eğlenceli bulmaktan kendini alamıyordu. Kadının yüzündeki şaşkın ifadeden konuşurken komiklik derecesinde otoriter göründüğünü anlamıştı. Aşağı inerken bunları düşünmek, ilgilenmesi gereken konunun ciddiyetini unutmasını sağlıyordu ama annesinin sağlığı tekrar aklına gelince nefesi kesildi.

Konuşabilecek gücü bulması birkaç saniyesini alsa da otoriter bir havayla, "Annemin nesi var? Lütfen benden bir şey saklamayın," dedi. Sonra doktorun gözlerinde belli belirsiz bir tereddüt görünce ekledi. "Evin tek çocuğuyum... Yani şu anda. Korkarım babam annemin sağlığı nedeniyle fazlasıyla endişeli, o yüzden ciddi bir rahatsızlık söz konusuysa kendisine usulünce söylenmesi gerekiyor. Bunu ancak ben yapabilirim. Anneme bakabilirim. Lütfen konuşun, beyefendi. Yüzünüze bakıp aklınızdan geçenleri okuyamamak, teselli edemeyeceğiniz şiddette ödümü koparıyor."

"Sevgili küçük hanımefendi, anneniz belli ki aynı zamanda dostu olan son derece ilgili ve maharetli bir hizmetçiye sahip..."

"Ben de kızıyım, beyefendi."

"Ama annenizin öğrenmenizi kesinlikle istemediğini söylesem..."

"Herhangi bir yasağı kabul edecek kadar iyi ya da sabırlı biri değilim. Hem sır saklamak üzere söz vermemeniz gerektiğini bilecek kadar tecrübeli ve bilge olduğunuza inanıyorum."

"Eh," dedi adam, hüzünlü bir gülümsemeyle. "Bu konuda haklısınız. Annenize söz vermedim. Aslında korkarım, ben söylemesem de sır çok yakında ortaya çıkacak." Ancak devamını getirmedi.

Rengi atan Margaret dudaklarını sıkıyordu ama yüzü âdeta taş kesilmişti.

Başka hiçbir doktorun erişemeyeceği tecrübeye sahip Dr. Donaldson genç kızın mizacını hemen anlamıştı, o yüzden ondan hiçbir şey saklayamayacağının farkındaydı. Dahası kendisinden saklanan en ufak bilgiyi bile sezeceğinden ve bilgi saklamanın açıkça söylemekten daha büyük bir işkence olacağından emindi. Gözünü ondan ayırmadan alçak sesle iki cümle kurdu çünkü konuştuğu süre zarfında genç kızın beti benzi atarken gözleri kapkara bir dehşetle büyüyordu. Bunun üzerine susup kendini toparlamasını bekledi.

Margaret nefes almakta zorlanıyordu. Sonunda, "Bana güvendiğiniz için bütün içtenliğimle teşekkür ederim, beyefendi," dedi. "Korku haftalardır içimi kemiriyordu. Demek doğruymuş. Ah, zavallı anneciğim!" Dudakları titriyordu.

Doktor ağlayarak rahatlamasına izin verdi çünkü onun kendini yeniden toparlama gücüne sahip olduğundan emindi.

Margaret çok ağlamadı, birkaç gözyaşı döktükten sonra sormak istediklerini sıralamaya başladı. "Çok acı çekecek mi?"

Adam başını iki yana salladı. "Bunu bilemeyiz. Bünyesine ve daha binlerce şeye bağlı ama tıp bilimindeki son gelişmeler sayesinde hastalığı hafifletme gücüne sahibiz."

"Babam!" dedi Margaret. Bütün vücudu titriyordu.

"Bay Hale'i tanımıyorum, o yüzden bir tavsiyede bulunmam zor olur ama babanızı çok sıkıntı çekmeden rahatlatabilmek için

beni bildiklerimi söylemeye zorladığınızı unutmayın. Korkarım hastalığı hafifletmekten başka bir şey yapamasam da düzenli ziyaretlerime başlamadan önce binlerce küçük terslik zaten beyefendiyi öğreneceklerine hazırlayacaktır. Hayır sevgili küçük hanım, hayır... Bay Thornton'ı gördüm ve kendisi hakkında yanılma ihtimalime rağmen gösterdiği fedakârlık için babanıza saygı duymam, umarım içinizi biraz rahatlatır. Unutmayın, tekrar geldiğimde bir dost olarak uğrayacağım. Siz de beni bir dost olarak görmeye alışmalısınız çünkü böyle zamanlarda birbirimizi tanımamız, yıllar sürecek sabah ziyaretlerinden daha değerli."

Margaret ağlamaktan konuşamıyordu ama ayrılırlarken tokalaşmayı ihmal etmedi.

İşte hoş ve düzgün bir kız! diye düşündü Dr. Donaldson arabasına oturduğunda. Genç kızın güçlü bir şekilde sıktığı elini ovuşturuyordu. *O küçücük elin bu kadar güçlü olacağı kimin aklına gelirdi ki? Gücünü sağlam kemiklerinden alıyor. Tam bir kraliçe! Çenesini kaldırarak beni bildiklerimi söylemeye zorlaması, sonra eğilerek büyük bir dikkatle dinlemesi... Zavallıcık! Kendini fazla yıpratmaması için elimden geleni yapmalıyım. Bu soylu yaratıkların böylesi acılar yaşaması gerçekten inanılmaz. Bu kız, karakter sahibi. Yüzünün rengi böylesine atan başkası olsaydı mutlaka bayılır ya da isteri krizleri geçirirdi. Ama o ikisini de yapmaz... Hayır, o öyle biri değil! Güçlü iradesi sayesinde bunun da üstesinden gelecektir. Otuz yaş daha genç olsaydım, böyle bir kız kalbimi çalabilirdi. Artık çok geç. Ah! İşte Archer evine geldik.*

Bütün düşünceleri, bilgeliği, tecrübesi ve anlayışıyla arabadan indiğinde dünyada başka kimse kalmamış gibi Archer ailesiyle ilgilenmeye hazırdı.

Margaret, annesinin yanına gitmek üzere yukarı çıkmadan önce gücünü toparlayabilmek amacıyla kısa bir süreliğine babasının çalışma odasına döndü.

Ah, Tanrım, Tanrım! diye geçiriyordu içinden. *Korkunç. Buna nasıl dayanacağım? Bu kadar ölümcül bir hastalık! Hem de hiç çaresi yok! Ah, anneciğim, canım annem, keşke Shaw teyzeme hiç gitmeseydim, o değerli yılları seninle yaşasaydım! Zavallı anneciğim! Kim bilir neler çekti! Tanrım, sana yalvarıyorum; annemin acıları ne olur şiddetlenip kötüleşmesin. Bunu görmeye yüreğim dayanabilir mi? Ya babamın çekeceği ıstırap? Henüz ona söyleyemem; yavaş yavaş söylemeliyim. Yoksa derdinden kahrolur. Ama biricik annemle geçireceğim tek bir saniyeyi bile artık kaçıramam.*

Yukarı koştu. Dixon odada değildi. Yumuşacık beyaz şalına sarınan Bayan Hale şezlonga uzanmıştı. Doktor geleceği için bonesini takmıştı. Muayenenin verdiği yorgunlukla solan yüzünde huzurlu bir ifade vardı. Margaret onun bu kadar sakin görünmesi karşısında afalladı.

"Margaret, niye öyle tuhaf bakıyorsun? Sorun ne?" Sonra bir parça canı sıkılmış gibi kendi durumunu hatırlayınca ekledi. "Dr. Donaldson'ı görüp sorular sormadın ya, çocuğum?"

Margaret cevap vermeden efkârla annesine bakıyordu.

Bayan Hale'in canı daha da sıkıldı. "Herhâlde bana verdiği sözü çiğneyip..."

"Ah, evet, anneciğim, sözünü çiğnedi. Onu söylemeye zorladım. Suçlu biri varsa... o benim." Dizinin dibine çöktüğünde kadın elini çekmeye çalışsa da annesinin elini sımsıkı tutup öpücüklere boğdu. Sıcak gözyaşları yanaklarından süzülüyordu.

"Margaret, bunu yapmamalıydın. Öğrenmeni istemediğimi biliyordun." Bayan Hale itiraz etmeye gücü yetmiyormuş gibi kızının elini sıktı.

Bundan cesaret alan Margaret, "Ah, anneciğim!" diye hıçkırdı. "İzin ver, bakımını üstleneyim. Dixon'ın öğretebileceği her şeyi öğrenirim. Senin kızınım, bence senin için elimden geleni ardıma koymama hakkım var."

"Sen ne istediğini bilmiyorsun," dedi Bayan Hale ürpererek.

"Biliyorum. Sandığından çok daha fazlasını biliyorum. İzin ver, hemşiren olayım. En azından deneyeyim. Hiç kimse benim kadar denemeye istekli olamaz. Böylesi içimi çok rahatlatacak anne."

"Zavallı çocuğum! Eh, elbette deneyebilirsin. Biliyor musun, Margaret? Dixon'la, öğrendiğinde senin geride durmayı tercih edeceğini düşünmüştük..."

"Dixon öyle düşünmüştür tabii!" dedi Margaret, dudaklarını bükerek. "Dixon, seni onun kadar sevebileceğime ihtimal bile vermez! Herhâlde gül yaprakları üzerine uzanıp gün boyunca yelpazesiyle yellenmekten hoşlanan o zavallı güçsüz kadınlardan biri olduğumu sanıyor. Dixon'ın safsatalarının artık aramıza girmesine izin verme, anneciğim. Lütfen buna izin verme!" Âdeta yalvarıyordu.

"Dixon'a kızma," dedi Bayan Hale kaygıyla.

Margaret kendini toparladı. "Hayır! Kızmayacağım. Senin için elimden geleni yapmama izin verirsen başımı eğip ondan öğrenebileceklerimi öğreneceğim. Bırak, seninle ben ilgileneyim anne. Bunu çok istiyorum. Shaw teyzemde kalırken beni unutacağını düşünüp her gece ağlayarak uyurdum."

"Ben de Margaret'in, Harley Street'in konforu ve lüksünden sonra derme çatma yoksulluğumuza nasıl katlanacağını düşü-

nür, başkalarından ziyade Helstone'daki hayatımızı göreceksin diye utanırdım."

"Ah, anneciğim! Oradaki hayatı o kadar çok seviyordum ki... Her şeyi, Harley Street'teki ağır aksak hayattan daha heyecan verici bulurdum. Önemli davetlerde ikram tepsisi görevi gören tutma saplı gardırop rafı! Sonra üzeri örtülüp sedir yerine kullanılan eski çay sandığı! Bence sevgili derme çatma yoksulluk, Helstone'daki hayatın en güzel yanıydı."

"Helstone'u bir daha göremeyeceğim, Margaret," dedi Bayan Hale, gözleri dolarken. Kızı cevap veremeyince devam etti. "Oradayken taşınmaktan başka bir şey istemiyordum. Her yer gözüme oradan daha güzel görünürdü. Şimdi oradan çok uzaklarda ölüp gideceğim. Böyle bir cezayı hak ettim."

"Böyle konuşmamalısın," dedi Margaret telaşla. "Doktor daha beş yıl yaşayabileceğini söyledi. Ah, anneciğim! Seni yine Helstone'a götüreceğiz."

"Asla! Cezamı çekmeliyim. Ama Margaret... Frederick!" Oğlunun adını keskin bir ıstıraba kapılmış gibi âdeta hıçkırmıştı. Sanki onu düşünmek bile yorgun sakinliğine üstün gelerek onu mahvediyordu. Tutkulu hıçkırığı haykırışa döndü... "Frederick! Frederick! Bana gel. Ölüyorum. İlk göz ağrım, bir an önce gel!"

Annesinin şiddetli bir isteri krizine kapıldığını gören Margaret dehşet içinde hemen Dixon'ı çağırmaya gitti.

Nefes nefese gelen Dixon, annesini aşırı heyecanlandırdığı için elbette onu suçluyordu. Babasının henüz gelmeyeceğinden emin olan Margaret uysalca sesini çıkarmadı. İçinde bulunduğu durumdan daha büyük bir telaş yaşamasına rağmen Dixon'ın bütün isteklerini tek bir itirazda bulunmadan yerine getirdi. Böylece kendisine yöneltilen suçlamaları hafifletmişti. Birlikte

annesini yatağa yatırdıktan sonra uyutana kadar Margaret onun yanında oturdu. Sonunda Dixon ekşi suratıyla onu dışarı çağırıp, gönülsüzce oturma odasında hazırladığı bir fincan kahve ikram ederken hükümran tavrıyla tepesine dikildi.

"Bu kadar meraklı olmamalısınız, küçük hanım," diyordu. "Her şeyin bir zamanı var. Zaten yakında öğrenecektiniz. Sanırım şimdi de babanıza söyleyeceksiniz. Sonra hepinizle ben ilgilenmek zorunda kalacağım!"

"Hayır, Dixon," dedi Margaret kederle. "Babama söylemeyeceğim. O, bu haberi benim kadar metîn karşılamayacaktır." Hemen ardından, ne kadar güçlü olduğunu çürütürcesine gözyaşlarına boğuldu.

"Pekâlâ! Böyle olacağını biliyordum. Huzurla uykuya dalan annenizi uyandıracaksınız. Sevgili Bayan Margaret, bu hafta kendimi çok tuttum. Onu sizin kadar sevdiğimi iddia edecek değilim ama annenizi bütün erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan daha çok seviyorum... Yüreğimde ona olan sevgime en çok yaklaşan küçük bey Frederick'tir. Lady Beresford'un hizmetçisi beni sarı püsküllleri ve kıpkırmızı gelincik desenleriyle beyaz bürümcüklü elbisesini tamir etmem için ilk kez odaya aldığında, iğne elime batınca hemen yanıma koşup kendi işlediği mendiliyle parmağımı sardı, balodan döndükten sonra da yarama losyon sürmek için tekrar geri geldi. Balonun en güzel genç hanımıydı. O günden beri kimseyi onun kadar sevmedim. Hak etmediği bir hayat yaşamak zorunda kalmasını bile sorun etmedim. Kimseyi suçlamıyorum. Herkes sizin güzel olduğunuzu düşünüyor. İnsanın gözünü kör eden bu dumanlı şehirde bile baykuşlar her şeyi görür. Ama anneniz kadar güzel olamayacaksınız... Yüz yıl da yaşasanız asla onun güzelliğine ulaşamayacaksınız."

"Annem hâlâ çok güzel. Zavallı anneciğim!"

"Yine ağlamaya başlamayın, yoksa sonunda ben de gözyaşlarımı tutamayacağım." Dixon hıçkırığını yuttu. "Bu hâlinizle beyefendi eve geldiğinde sorularına cevap veremezsiniz. Biraz çıkıp yürüyüş yapın. Ben de annenizin sorunlarını ve sıkıntıların nasıl sona ereceğini düşünürken derdimi hafifletmek için defalarca yürüyüş yaptım."

"Ah, Dixon!" dedi Margaret. "Saklamak zorunda kaldığın korkunç sırrı bilmediğimden sana kaç kez muhalefet ettim!"

"Tanrı sizi korusun, çocuğum! Karakterli bir kız olduğunuzu göstermenize seviniyorum. Damarlarınızda Beresford kanı taşıdığınız belli. Merhum Sir John, ceplerinde kuruş kalmayana kadar kiracılarını soyup soğana çevirdiğini söyleyen iki uşağını oracıkta vurmuştu."

"Eh, Dixon, ben seni vurmayacağım. Dahası bir daha muhalefet etmemeye çalışacağım."

"Bana asla muhalefet etmediniz. Bunu bazen söylesem de içimden sohbet edebildiğimize seviniyordum çünkü buralarda konuşacak kimse yok. Ve sinirlendiğinizde küçük bey Frederick'ten geri kalmıyorsunuz. Sırf yüzünüze çöken bulutlar onda gördüğüm fırtınalı bakışları hatırlattığından her gün sizi sinirlendirmek için bir neden bulabilirdim. Ama şimdi biraz çıkmanız lazım, küçük hanım. Ben hanımefendiyle ilgilenirim. Beyefendiye gelince... yani gelebilirse yine kitaplarına dalacağından eminim."

"Peki," diyen Margaret, korkuyormuş gibi tereddütle birkaç saniye ona sarıldı, sonra odadan koşarak çıkmadan önce yanağına küçük bir öpücük kondurdu.

Tanrı onu korusun! diye düşündü Dixon arkasından. *Şeker kadar tatlı bir kız. Sevdiğim üç insan var: hanımım, küçük bey*

Frederick ve o. Sadece üçü. Hepsi bu. Gerisi darağacını boylayabilir çünkü bu dünyada ne iş yaptıklarını bile bilmiyorum. Beyefendi, sanırım hanımımla evlenmek için doğmuş. Onu hakkıyla sevdiğini düşünsem zamanla kendisini de sevebilirdim ama kitap okumak ve düşünmek yerine hanımımla daha çok ilgilenmeli. Okumak ve düşünmek ona ne kazandırdı ki! Onun kadar okuyup düşünmeyen niceleri rektör ya da dekan oluyor. Bence hanımımı gerçekten düşünüyorsa beyefendi kendini böylesine okumaya ve düşünmeye kaptırmayı bırakmalı. Ah, işte Bayan Margaret gidiyor. Kapının kapandığını duyunca pencereden dışarı baktı. *Zavallı küçük hanım! Bir yıl önce Helstone'a geldiği zamanki hâliyle şimdiki kıyafetlerine bak. Âdeta pasaklı görünüyor. O zaman gardırobundan tertemiz yeni çoraplar ve eldivenler eksik olmazdı. Şimdiyse!..*

XVII

Grev Nedir?

Bütün yolları gül çalıları sarmış,
Sabırlı özene davet ediyor;
Her yerde çarmıh ve
Samimi dualara ihtiyaç var.
Anonim

Margaret gönülsüzce dışarı çıkarken bunaldığını hissediyordu ama Milton Street'in havasına rağmen daha ilk köşeyi dönmeden genç kanı canlanıverdi. Adımları hafiflerken dudaklarına renk geldiğini hissediyordu. Düşüncelere dalmak yerine etrafına bakınmaya başladığında sokaklarda alışılmadık bir şekilde yürüyen insanları fark etti. Adamlar elleri ceplerinde volta atıyor, bir araya toplanan kızlar şamatacı bağımsızlıklarının neşesiyle kahkahalar atıp bağıra çağıra konuşuyordu. Daha hasta görünümlü dışlanmış adamlar, birahanelerin ve barların önündeki basamaklarda oturuyor, sigara içiyor, gelip geçene gönüllerinden geçtiğince laf atıyorlardı. Margaret gitmeye niyetlendiği tarlalara ulaşmak için bu sokaklarda yürüme fikrinden hiç hoşlanmıyordu, o yüzden Bessy Higgins'i görmeye karar verdi. Ziyareti kır yürüyüşü kadar sessiz ve ferahlatıcı olmayacaktı ama iyilik yapmak kendini daha iyi hissetmesini sağlayabilirdi.

İçeri girdiğinde Nicholas Higgins mangalın yanında oturmuş, tütün tüttürüyor, Bessy ateşin diğer yanındaki sallanan sandalyede oturuyordu. Nicholas piposunu ağzından çıkarıp ayağa kalkarak sandalyesini Margaret'e doğru itti, sonra iki genç kız birbirlerine hâl hatır sorarken oturur gibi baca çıkıntısına yaslandı. "Bizim kızın morali bozuk ama sağlığı yerinde. Şu grevden hiç hoşlanmıyor. Tek istediği biraz huzur ve sessizlik."

"Bu gördüğüm üçüncü grev," dedi Bessy iç çekerek. Belli ki iç çekmesinin yeterli bir açıklama olduğunu düşünüyordu.

"Eh, üçüncüye kısmetmiş. Bak bakalım, bu sefer patronları nasıl köşeye sıkıştıracağız! Ayağımıza gelip istediğimiz maaşı vererek işlerimize geri dönmemiz için yalvaracaklar. Başka ne olacaktı ya? Daha öncekilerde başaramadığımız kesin ama bu sefer planımız çok basit."

"Niye grev yapıyorsunuz?" diye sordu Margaret. "Grev, istediğiniz maaşları alana kadar iş bırakmak anlamına geliyor, öyle değil mi? Cehaletimi mazur görün çünkü geldiğim yerde grev diye bir şeyi hiç duymamıştım."

"Keşke ben de orada olsaydım," dedi Bessy hâlsizce. "Ama grevlerden sıkılıp bunalmak bana düşmez. Zaten Kutsal Kudüs'e... göklerdeki Cennete gitmeden önce görüp göreceğim son grev bu olacak."

"Bizim kız öyle hayat dolu ki bugünü düşünemiyor bile. Anlarsınız ya, elimden geleni yapmakla sorumluyum. Bence eldeki kuş, çalıdaki iki kuştan değerlidir. Grev konusunda bu yüzden farklı düşünüyoruz."

"Ama örneğin dediğiniz gibi geldiğim yerde tarlalarda çalışan çoğu emekçiler grev yapsa tohumlar ekilmez, samanlar çürür, ekin toplanamaz," dedi Margaret.

"Eee?" dedi adam. Piposunu tüttürmeye devam ediyordu.

"İyi de o zaman çiftçiler ne olacak?"

Bay Higgins dumanı üfledi. "Tahminimce ya çiftliklerinden vazgeçecekler ya da işçilerin hak ettiği maaşı verecekler."

"Diyelim ki yapmak istemiyorlar ya da yapamıyorlar, ne kadar isteseler de çiftliklerinden kolayca kurtulamazlar, dahası o yıl satacak samanları ya da ekinleri olmaz. Hâliyle işçilerin parasını nasıl öderler?"

Adamın piposundan dumanlar yükseliyordu. Sonunda, "Güneyde işlerin nasıl yürüdüğünü hiç bilmiyorum," dedi. "İşçilerin ezik ve ruhsuz sürüler olduğunu duymuştum. Öylesine kafaları karışıkmış ki ölüme mahkûm olduklarını bile fark edemiyorlarmış. Burası öyle değil. Suistimal edildiğimizin farkındayız ve kanlarımız daha çabuk kaynıyor. *Bizi sıkıştırabilirsiniz ama ezemezsiniz efendiler.* diyerek elimizi üretimden çekiyoruz. Hepsinin canı cehenneme, bu sefer başaramayacaklar!"

"Keşke güneyde yaşasaydım," dedi Bessy.

"Orası da kolay bir yer değil," dedi Margaret. "Her yerin derdi ayrı. Güç sağlayacak yeterli gıdadan mahrum bir şekilde kas gücü gerektiren çok zorlu işler orada da var."

"Ama en azından tarlada çalışılıyor," dedi Bessy. "Bitmek bilmeyen gürültüden ve bunaltan sıcaktan uzak."

"Bazen şiddetli yağmur yağıyor, bazen soğuk resmen ısırıyor. Genç biri dayanabilir ama yaşla birlikte beli bükülmüş romatizmalı adamlar da aynı işi yapmak zorunda, aksi takdirde düşkünlerevine gitmeleri gerekiyor."

"Güneydeki hayatı çok sevdiğinizi düşünüyordum."

"Seviyorum," dedi Margaret, suçüstü yakalanmış gibi belli belirsiz gülümseyerek. "Bessy, benim demek istediğim, dünya-

nın her yerinde iyi ve kötünün var olduğu. Buranın kötü olduğunu hissettiğin için oraların da harika olmadığını bilmen gerekir diye düşündüm."

"Ama orada hiç grev olmaz diyorsunuz, öyle mi?" diye sordu Nicholas birden.

"Evet!" dedi Margaret. "Bence insanlar daha duyarlı."

"Bana kalırsa duyarlı değil, ruhsuzlar," dedi adam. Sert bir şekilde silkelediği pipo kırıldı.

"Babacığım!" diye araya girdi Bessy. "Grevden bugüne kadar ne kazandın? Annem öldüğü zamanki ilk grevi düşünsene... Hepimizin ama en çok da senin neler çektiğini... Sonunda iş bulabilenler aynı maaşa tamah etti, diğerleri de dilenci oldu."

"Öyle," dedi babası. "O grev iyi yönetilememişti. İnsanlar aptalların peşine takıldı. Ama göreceksin, bu sefer farklı olacak."

"Ama bana hâlâ neden greve gittiğinizi söylemediniz," diye üsteledi Margaret.

"İki yıldır aynı maaşları ödeyerek sayemizde servetlerine servet katan beş altı patron var. Şimdi de gelmişler daha azına razı olmamızı istiyorlar. Asla kabul etmeyeceğiz. Açlıktan ölürsek bakalım çalışacak kimi bulacaklar! Altın yumurtlayan kazı kendi elleriyle kesiyorlar."

"Yani onlardan intikam almak için ölmeyi planlıyorsunuz!"

"Hayır. Bilmiyorum. Sadece teslim olmaktansa ölmeyi tercih ederim. Askerler bu yolda ölünce onurlu sayılıyorsa yoksul bir dokumacı niye onurlandırılmasın ki?"

"Ama askerler halkı için ölüyor," dedi Margaret.

Adam zalimce kahkaha attı. "Kızım, daha çok gençsiniz ama haftada on altı şiline Bessy ve Mary'yle birlikte üç boğaz doyurabileceğimi mi sanıyorsunuz? Greve sadece kendim için mi ka-

tıldığımı düşünüyorsunuz? Askerlerden farkımız yok. Askerler doğduğundan beri hiç görmediği, adını bile duymadığı insanlar için ölüyor, oysa ben hasta karısı ve henüz hiçbiri *fabrika yaşına** gelmemiş sekiz çocuğuyla yaşayan yan komşum John Boucher için savaşıyorum. Sadece iki dokuma tezgâhını aynı anda idare edebildiği hâlde meteliğe kurşun attığı için değil, adalet için savaşıyorum. Söylesenize... neden iki yıl öncekinden daha azına çalışacakmışız?"

"Bana sormayın," dedi Margaret. "Bu konuda cahilim. Patronlarınıza sorabilirsiniz. Size bir açıklama yapacaklarından eminim. Muhtemelen nedensiz yere alınmış fevri bir karar değildir."

"Buralara yabancısınız," dedi adam aşağılarcasına. "Hiçbir şey bilmiyorsunuz. Patronlara soracakmışım! Kendi işimize bakmamızı söylerler. Sonuçta bizden beklenen, düşen maaşlara minnet duymak, onlara düşense kârlarını arttırmak için bizi açlıktan öldürmek. Hepsi bu."

Adamı sinirlendirdiğini fark etse de Margaret pes etmeyecekti. "Ama ticaret koşulları size zam yapmalarına engel olabilir."

"Ticaret koşullarıymış! Patronların dilinden düşmeyen saçmalıktan başka bir şey değil. Ben maaşlardan bahsediyorum. Patronlar, ticari koşulları kendileri belirliyor ve uslu durmayan yaramaz çocuklarını korkutmak istercesine öcüler gibi üzerimize geliyor. İnanın bana, bizi ezerek servetlerine servet katmak tek işleri. Bizimse direnip sadece kendimiz için değil, etrafımızdaki herkesin hakkı ve adaleti için savaşmamız gerekiyor. Pat-

* 1833 yılında çocukların fabrikada çalışma yaşı dokuz olarak belirlenmişti.

ronların kâr etmesine yardım ediyorsak paralarını nasıl harcayacaklarına da yardım edeceğiz. Ama daha önce defalarca olduğu gibi bu sefer mangırlarını değil, sadece hakkımızı istiyoruz. Bu yüzden birlikte direnip birlikte düşmeye karar verdik. Kimse, sendikanın hakkımız olduğunu söylediği maaşın altında çalışmayacak. O yüzden *yaşasın grev!* Thornton, Slickson, Hamper gibiler günlerini görecek!"

"Thornton!" dedi Margaret. "Marlborough Street'teki Bay Thornton?"

"Ta kendisi! Marlborough Fabrikasının sahibi."

"Direndiğiniz patronlardan biri, öyle değil mi? Kendisi nasıl bir patrondur?"

"Hiç buldok köpeği görmüş müydünüz, küçük hanım? O köpeği kıçının üstüne oturtun, üzerine de ceketle pantolon giydirin, işte size John Thornton."

"Olamaz," dedi Margaret gülerek. "Bu benzetmeyi kabul edemem. Evet, Bay Thornton düz biri ama basık burunlu ve hırladığında üst dudağı titreyen buldok köpeklerine hiç benzemiyor."

"Evet! Görünüşte öyle, hakkını yiyemem. Ama aklını bir şeye takmaya görsün, işte o zaman buldok köpeği gibi ısırıp bırakmaz. Dirgenle dürtsen bile ısırdığını bıraktıramazsın. John Thornton savaşmaya değer biri. Oysa örneğin Slickson... bugünlerde çalışanlarının hakkını verme sözü verecek ama gücü tekrar eline geçirdiği anda hepsini yine kandıracak. İnanın bana, bunu yapmak için elinden geleni ardına koymayacaktır. Yılan gibi kaypak biridir. Kediler kadar sinsi, cingöz ve vahşidir. Onunla savaş, asla Thornton'la yaptığımız savaş kadar dürüst olmayacaktır. Thornton keçi gibi inatçıdır. O tam bir buldok!"

"Zavallı Bessy!" dedi Margaret, kıza dönerek. "Sürekli iç çekiyorsun. Mücadeleyi ve savaşı baban kadar sevmiyorsun, öyle değil mi?"

"Sevmiyorum!" dedi kız zorlukla. "Böyle şeyler beni bunaltıyor. Hayatımın son deminde maaş, iş, patron, işçi ve sendika hakkında hayatım boyunca kulaklarımdan eksik olmayan konular, çatışmalar, çarpışmalar yerine başka şeyler dinlemek isterdim."

"Zavallı kızcağız! Son günlerinden korkuyor! Gerçi bir parça hengâme için yine de iyi görünüyor. Hem burayı onlar için daha yaşanılası bir yer hâline getirmek için uğraşıyorum."

"Tütün dumanı beni boğuyor!" dedi Bessy mızmızlanarak.

"O zaman evde bir daha pipo tüttürmem!" diye karşılık verdi adam şefkatle. "İyi de şimdiye kadar niye söylemedin, aptal kız?"

Bessy bir süre konuşmadı, sonra Sadece Margaret'in duyabileceği şekilde fısıldadı. "Bence pipo tüttürmek ve bir şeyler içmek için bahane arıyor." Babası piposunu tüttürmek için olsa gerek dışarı çıktığında tutkuyla ekledi. "Ben aptal değilim, değil mi hanımefendi? Aslında grev zamanı herkesi içki içmeye kışkırtanlardan uzak tutarak babamı evde tutmam gerektiğini biliyorum... ama işte piposuyla ilgili dilimi tutamadım... Şimdi canı tütün çektikçe dışarı çıkacak... bu işin nereye varacağını kimse bilemez. Dumandan boğulsaydım da keşke o sözleri söylemeseydim."

"Ama baban içki içiyor mu?" diye sordu Margaret.

"Hayır... içtiği söylenemez," dedi Bessy. Vahşi bir heyecana kapılmıştı. "Ama bilirsiniz... Bazı günler herkes sabah kalkıp bütün gün didindikten sonra küçük bir değişiklik ister, küçük heyecanlar arar. Ben de öyle günlerde, her gün aynı manzarayı görüp sonsuza kadar aynı şeyleri dinleyeceğim, hatta hep aynı

tatları tadacağım, hayatımın sonuna kadar kafamın içinde başka düşünceler olmayacağı korkusuyla kendimi kötü hissedip başka bir fırından ekmek alırım. Sırf başka bir yerde iş arayabilmek için bile olsa erkek olmayı çok isterdim. Babam... ve bütün erkekler, her gün aynı işi yapmaktan, her gün aynı hayatı yaşamaktan benim kadar sıkılmıyorlar. Peki ne yapıyorlar? Kanları biraz daha hızlı aksın, kendilerini daha canlı hissetsinler diye resim, ayna vesaire gibi başka zamanlarda görmedikleri şeyler görmek için bara gitmeleri onların suçu sayılmaz. Ama arada bir kafayı bulsa da babam ayyaş değildir." Birden sesine yaslı bir yakarış yansıdı. "Sadece grev zamanlarında, patronları devirecekleri için hepsi öylesine umutlanıyor ki... Nasıl rahatlayacaklar? Hepsi gibi babam da öfkelenip deliriyor, sonra öfkelenip delirmekten yorularak belki heyecanlarını unutmak istiyorlar. Tanrı acıyarak bakan güzel gözlerinizi korusun! Ama henüz grevin ne olduğunu bilmiyorsunuz."

"Hadi ama Bessy," dedi Margaret. "Abarttığını söylemeyeceğim çünkü grevle ilgili çok az şey biliyorum ama belki sağlığın iyi olmadığı için meseleye tek taraflı bakıyor olabilirsin. Oysa görülebilecek daha parlak taraflar da var."

"Hayatınız boyunca yemyeşil kırlarda yaşadınız, hayatınız boyunca zorluk çekmediniz, o yüzden böyle konuşmanız normal."

"Beni yargılarken sözlerine dikkat et, Bessy," dedi Margaret. Yanakları kızarmıştı, gözleri çakmak çakmaktı. "Eve gitmem gerekiyor. Annem o kadar hasta, o kadar hasta ki... çektiği acıların zindanından ölüm dışında çıkış yok. Dahası annemin durumuyla ilgili hiçbir şey bilmeyen ama kısa zamanda hasta olduğunu öğrenmesi gereken babamla hiç sıkıntı yokmuş gibi neşeli bir şekilde konuşmak zorundayım. Beni anlayabilecek ve

yardım edebilecek, gelişiyle annemi dünyadaki her şeyden daha fazla rahatlatabilecek tek kişi, haksız yere suçlandığı için ölüm döşeğindeki annesini görmeye kalkarsa ölümle burun buruna gelecek. Bunları sadece sana anlatıyorum Bessy. Kimseye bahsedemezsin. Milton'ı bırak, İngiltere'de hiç kimse bu dertlerimden haberdar değil. Ben hiç zorluk çekmiyor muyum sanıyorsun? İyi giyiniyorum ve yeterince besleniyorum diye başka kaygım yok mu sanıyorsun? Ah, Bessy, Tanrı adildir ve biz kulları onun eseriyiz, o yüzden yüreklerimizdeki acıları ancak o bilebilir."

"Özür dilerim," dedi Bessy ağırbaşlılıkla. "Bazen hayatımdaki zorlukları düşünürken belki gökten düşen bir yıldız gibi ölüme sadece kendimin mahkûm olduğuna inanıyorum. *Ve o yıldızın adı Pelin'dir ve suların üçte biri Pelin gibi acılaştı ve acılaşan sulardan içen birçok insan öldü.** İnsan daha doğmadan yazılan kaderini düşünerek acılara ve kedere daha kolay katlanıyor. Yine de bazen acımı çekmem gerektiğini düşündüğüm hâlde başka zamanlar boş yere acı çektiğimi düşünmekten kendimi alamıyorum."

"Hayır, Bessy... düşün!" dedi Margaret. "Tanrı sıkıntı vermeye can atmaz. Kehanetlere fazla takılmadan İncil'in daha anlaşılır kısımlarını okumaya çalışmalısın."

"Bence de öylesi daha akıllıca olurdu ama bu korkunç dünyada ve şehirde, bambaşka şeyleri Vahiy Kitabı'ndan başka nerede duyacağım? Sırf ahengi için yedinci bölümdeki satırları içimden defalarca tekrarlamışımdır. Org kadar güzel, aynı zamanda günlük hayattan fazlasıyla farklı. Hayır, Vahiy Kitabı'ndan vazgeçemem. Beni İncil'deki diğer kitaplardan daha çok rahatlatıyor."

"İstersen gelip benim sevdiğim bölümleri sana okuyabilirim."

---

* Yeni Ahit, Vahiy 8-10.

"Tabii," dedi kız hevesle. "Lütfen gelin. Babam da belki dinler. Beni artık dinlemiyor, okuduklarımın günümüzle ve işiyle alakası olmadığını söylüyor."

"Kardeşin nerede?"

"Pazen kesmeye gitti. Gitmesine izin verdiğim için kendimden nefret ediyorum ama bir şekilde hayatlarımızı sürdürmeliyiz ve Sendika karnımızı doyurmuyor."

"Artık gitmem gerekiyor. Bana büyük bir iyilik yaptın, Bessy."

"Ben mi iyilik yaptım!"

"Evet. Buraya gelirken çok üzgündüm. Hatta dünyada bir tek kendimin dertli olduğunu düşünüyordum. Yıllardır nelere katlandığını duymak, beni daha güçlü kılıyor."

"Tanrı sizi kutsasın! İyiliğin sadece insanların nezaketiyle ilgili olduğunu düşünürdüm. Artık size iyilik yaptığım için kendimle gurur duyabilirim."

"Aslında biraz düşünürsen gururlanmana gerek olmadığını anlarsın ama kendini şaşırtman bile bir konfordur."

"Sizin gibisini daha önce hiç tanımadım. Sizi hâlâ anlamaya çalışıyorum."

"Ben de hâlâ kendimi anlamaya çalışıyorum. Hoşça kal!"

Bessy, onun arkasından bakarken sallanan sandalye artık kıpırdamıyordu. *Acaba güneydeki herkes onun gibi midir?* diye düşündü. *Kır havası gibi taptaze biri, beni resmen ferahlatıyor. Rüyalarıma giren melekler kadar parlak ve kararlı gözleriyle onun da dertli olduğunu kim bilebilirdi ki? Kim bilir ne günahlar işleyecek? Hepimiz günahkârız. Onu sık sık düşünüyorum. Babamın da düşündüğünün farkındayım. Dünyadan bihaber zavallı Mary bile hep onu düşünüyor.*

XVIII

Zevkler ve Renkler

Kalbim içimde isyan ediyor ve iki ses
Göğsümde kendini duyurmak için çırpınıyor.*
Wallenstein

Eve döndüğünde Margaret masanın üzerinde iki mektup buldu. Biri annesineydi. Silinmeye yüz tutmuş yabancı damgalarla dolu zarf büyük ihtimalle Shaw teyzesinden gelmişti. Zarfı incelediği sırada babası içeri girdi.

"Annen yorgun olduğu için erken yatmış! Korkarım ortalığın böylesine karışık olduğu bugün, doktorun onu görmesi için en uygun gün değildi. Doktor ne dedi? Dixon, onun seninle konuştuğunu söyledi." Margaret tereddüt ettiğinde adamın bakışlarındaki endişe derinleşti. "Hastalığının ciddi olduğunu düşünmüyor ya?"

"Şimdilik öyle bir endişesi yok. Dediğine göre annemin ilgiye ve bakıma ihtiyacı varmış. Kendisi gayet nazik biri, yine uğrayıp ilaçların işe yarayıp yaramadığını kontrol edeceğini söyledi."

"Sadece ilgi mi? Hava değişimi önermedi mi? Bu dumanlı şehrin, annenin sağlığını bozduğunu söylemedi, değil mi Margaret?"

---

* Alman oyun yazarı, şair ve filozof Johann Christoph Friedrich von Schiller'in (1759-1805) *Wallenstein* adlı oyunundan.

"Hayır! Bu konuya hiç değinmedi," dedi Margaret ciddiyetle. "Sadece sanırım biraz kaygılıydı."

"Doktorlar meslek gereği hep kaygılı davranır," dedi babası.

Margaret, duyduklarını hafife almış gibi görünmesine rağmen babasının gergin tavrından olası tehlikeyle ilgili ilk tohumların zihninde yeşermeye başladığını görebiliyordu. Adam konuyu unutamıyor, başka konulara geçemiyordu; akşam boyunca hoşuna gitmeyecek en küçük bir şey duymak istemediği hâlde annesinin sağlığı meselesine dönüp durması Margaret'i çok üzecekti.

"Mektup Shaw teyzemden gelmiş, babacığım," dedi. "Napoli çok sıcak olduğundan Sorrento'da bir yer tutmuş ama sanırım İtalya'dan pek hoşlanmıyor."

"Doktor diyetle ilgili bir şey söylemedi, değil mi?"

"Dediğine göre besleyici ve hazmı kolay şeyler yemesi gerekiyormuş. Bence annemin iştahı gayet yerinde."

"Evet! Ama diyetten bahsetmesi durumu daha da tuhaflaştırıyor."

"Kendisine sordum, babacığım." Kısa bir sessizliğin ardından Margaret önceki konuya devam etti. "Shaw teyzem, bana mercan takılar gönderdiğini söylüyor," dedikten sonra belli belirsiz gülümsedi. "Ama Milton'daki Kilise Muhaliflerinin bunu takdir etmeyeceğinden korkuyor. Muhaliflerle ilgili fikirleri her hâlde Protestanlara dayanıyor, öyle değil mi?"

"Annenin bir şey istediğini duyar ya da fark edersen hemen bana haber ver. Maalesef isteklerini her zaman benimle paylaşmıyor. Bir de lütfen, Bayan Thornton'ın bahsettiği şu kızı bir görüver. İyi ve maharetli bir hizmetçimiz olursa Dixon sürekli annenin yanında olur. Kusursuz bir bakımla annenin kısa zamanda iyileşeceğinden eminim. Son zamanlarda sıcaklar ve bir

hizmetçi bulamamamız yüzünden çok yorgun düştü. Biraz dinlenmek sağlığını düzeltecektir... Ne dersin Margaret?"

"Umarım," dedi Margaret.

Ama bunu öylesine üzgün söylemişti ki gözden kaçacak gibi değildi. Bay Hale yanağından makas alıp, "Hadi ama..." dedi. "Böyle solgun göründüğünde seni biraz canlandırmam şart oluyor. Kendine dikkat et, çocuğum, yoksa senin için de doktor çağırmamız gerekecek."

Adam o akşam kafasını başka hiçbir şeye veremedi. Sürekli parmak uçlarında merdivenleri tırmanıp karısının uyuyup uyumadığını kontrol ediyordu. Babasının huzursuz bir şekilde yüreğinin en karanlık yerlerine çöreklenen korkunç endişelerle boğuşuyormuş gibi kaskatı kesilmesi Margaret'in yüreğini sızlatıyordu.

Neden sonra Bay Hale biraz rahatlamış bir şekilde odaya dönerek, "Annen uyandı Margaret," dedi. "Yanında olduğumu görünce her zamanki gibi tatlı tatlı gülümsedi. Dinlenmiş hissettiği için çay içmeye hazırmış. Kendisine gelen mektup nerede? Mektubu görmek istiyor. Sen çay yaparken ben ona okurum."

Gelen not, Bayan Thornton'ın, ayın yirmi birinde düzenlediği akşam yemeği için resmî bir davetti. Gün boyunca öğrendiği üzücü olasılıklardan sonra Margaret annesiyle babasının daveti kabul etmesine şaşırdı ama yapacak bir şey yoktu. Dahası Margaret henüz notun tamamını dinleyemeden Bayan Hale belli ki kocasıyla kızının yemeğe gitmesi gerektiğine iyice ikna olmuştu çünkü böyle bir etkinliği hasta birinin monoton hayatını renklendirecek bir şey olarak görüyordu. Hâliyle gitmeleri konusunda ısrar ederken Margaret'in itirazına rağmen bütün huysuzluğuyla inat ederek karşı koymaktan geri kalmadı.

Ertesi gün Margaret davete icap edeceklerine dair notu yazarken Bay Hale kaygıyla, "Niye itiraz ettin, Margaret? Hanımefendi bizi görmeyi arzuluyorsa ikimiz de seve seve gideriz. Annen kendini daha iyi hissetmese davete katılmamızı istemezdi... Aslına bakarsan kendini düşündüğümüzden daha iyi hissediyor olmalı, öyle değil mi Margaret?" diyordu. "Ha, Margaret?" diye tekrarlarken ellerini sinirli sinirli ovuşturdu.

Babasını muhtaç olduğu rahatlamadan mahrum etmek acımasızlık olacaktı. Hem adamın korkularını hararetle reddetmesi, Margaret'in de umutlanmasına neden oluyordu. "Bence de dün geceden beri kendini daha iyi hissediyor," dedi. "Gözlerine can, yanaklarına renk geldi."

"Tanrı seni korusun," dedi babası içtenlikle. "Ama bu doğru mu? Dün hava o kadar boğucuydu ki herkes kendini hasta hissediyordu. Bay Donaldson'ın onu görebileceği en talihsiz gündü." Ardından günlük işlerini halletmek için gitti. Yakınlarındaki bir lisede işçilere ders verme sözü verdiği için bugünlerde daha yoğun çalışıyordu. Ders vereceği adamların ilgi duydukları özel birtakım bilgiler ya da Milton'ın karakterine uygun düşecek konular yerine, sevdiği ve bildiği Dinî Mimari konusunu işlemeye karar vermişti çünkü borç batağındaki lise, eğitimli ve başarılı birine ücretsiz öğretmenlik yaptırabildiği için onu müfredat açısından serbest bırakıyordu.

"Eee, anne?" dedi Bay Thornton o akşam. "Yirmi birindeki daveti kimler kabul etti?"

"Fanny, gelen notlar nerede? Slickson ailesi geliyor, Collingbrook ailesi geliyor, Stephens ailesi geliyor, Brown ailesi gelemiyor... Hale ailesinden baba ve kız gelecek, anneleri çok

hastaymış... Macpherson ailesi, Bay Horsfall ve Bay Young geliyor. Brown ailesi gelemediği için Porter ailesini çağırmayı düşünüyorum."

"Güzel. Dr. Donaldson'a bakılırsa, korkarım Bayan Hale'in iyileşmesi zormuş."

"Kadın o kadar hastaysa baba kızın daveti kabul etmesi tuhaf," dedi Fanny.

"Çok hasta demedim," diye tersledi ağabeyi. "Sadece iyileşmesinin zor olduğunu söyledim. Baba kız bundan haberdar olmayabilir." Sonra birden Dr. Donaldson'ın sözlerini hatırladı. Margaret, muhtemelen durumun ciddiyetinden haberdardı.

"Dün söylediklerinin farkında olduklarından eminim John. Özellikle Bay Hale için Stephens ve Collingbrook aileleriyle tanışmak büyük avantaj olacaktır."

"Bunu önemseyeceklerini hiç sanmıyorum. Hayır! Galiba nedenini anlayabiliyorum."

"John!" dedi Fanny, her zamanki zayıf ve sinirli kahkahalarından birini atarak. "Sürekli şu Hale ailesini anladığını söylüyorsun ama haklarında herhangi bir şey öğrenmemize asla izin vermiyorsun. Gerçekten tanıştığımız insanlardan çok mu farklılar?"

Niyeti ağabeyinin canını sıkmak değildi ama amacı bu olsa bile daha iyisini yapamazdı. Cevap vermeye tenezzül etmese de Bay Thornton içten içe fena hâlde sinirlendi.

"Bana hiç sıra dışı gelmiyorlar," dedi Bayan Thornton. "Beyefendi, değerli bir adam. Evet, ticarete kafası basmıyor ama belki de bu yüzden önce rahiplik, şimdi de öğretmenlik yapıyor. Hanımefendi de hastalığına rağmen düzgün biri. Kıza gelince... düşündüğümde ailede beni bir tek o şaşırtıyor ki böyle şeylere pek takılmam. Havalı olmaya çalışıyor ama bunun nedenini

anlayamıyorum. Başkalarıyla zaman geçirmeyecek kadar üstün olduğunu düşünüyor olmalı. Oysa zengin değiller ve duyduğum kadarıyla hiçbir zaman zengin olmamışlar."

"Üstelik becerikli de değil, anneciğim. Piyano bile çalamıyor."

"Anlat bakalım, Fanny. Senin standartlarına gelebilmesi için neler yapması gerekiyor?"

"Hayır, John!" dedi annesi. "Fanny'nin sözleri zararsız. Şahsen kendi kulaklarımla Bayan Margaret'in piyano çalamadığını söylediğine tanık oldum. Belki baş başa kalsak ondan hoşlanabilir, maharetlerini öğrenebiliriz."

"Asla!" diye mırıldandı Fanny, annesinin korumasına güvenerek.

Bay Thornton bunu duysa da yine cevap vermeye gerek görmedi. Yemek odasında volta atarken annesinin mumları yakma emrini vermesini, böylece bir şeyler okuyarak ya da yazarak bu sohbeti sona erdirmeyi diliyordu ama kadının tutumlu olma ilkesiyle yönettiği evin idaresine müdahale etmek aklının ucundan bile geçmezdi. Sonunda durup cesaretle gerçeği dile getirdi. "Anne, keşke Bayan Margaret'ten hoşlanabilsen."

"Neden?" diye sordu kadın şefkatle. Oğlunun bu dürüstlüğü karşısında şaşırmıştı. "Onunla evlenmeyi düşünmüyorsun ya? Onun gibi beş kuruşsuz bir kızla!"

"Evlilik teklif etsem bile asla kabul etmez," dedi genç adam küçük bir kahkaha atarak.

"Yo, bence bal gibi kabul eder," diye yanıtladı annesi. "Bay Bell'in seninle ilgili söylediği güzel bir sözü aktardığında beyefendiyi övdüğümü duyunca yüzüme güldü. Bu dürüstlüğü hoşuma gitti çünkü seninle ilgili herhangi bir emeli olmadığından emin

oldum. Hemen ardından bir şey düşünüyormuş gibi hissettiğimde canım sıkıldı... Aman neyse, önemli değil! Ancak seni düşünmeyecek kadar kendini üstün gördüğü konusunda haklısın. Küstah haspa! Senden iyisini başka nerede bulacak, merak ediyorum!"

Bu sözler oğlunun canını yaksa da alacakaranlık duygularını saklamasına yardımcı oldu. Bay Thornton kendini toparlayıp neşeyle annesinin yanına gitti ve elini nazikçe kadının omzuna koydu. "Söylediklerinin doğruluğuna inandığıma ve hanımefendiye evlilik teklif etme düşüncem ya da beklentim olmadığına göre onunla ilgili konuşmakla hiç ilgilenmediğime inanabilirsin. Muhtemelen anne sevgisinden mahrum kaldığı için baş belası olabilecek bir kız... Ben sadece ihtiyaç duyduğunda kendisiyle arkadaşlığa hazır olmanı diliyorum. Özellikle de sen Fanny," diye ekledi. "Annemle senden özenli davranış rica etmek için başka herhangi bir nedenim olduğunu varsaymanın benden daha çok Bayan Margaret'i inciteceğini anlayacak hassasiyeti göstereceğinizden eminim."

"Kibrini affedemem," dedi annesi. "Gerekirse sırf senin hatırına onunla dostluk ederim John. Sen iste, *İzebel*'le* bile arkadaş olurum. Bu burnu havada kız, sana bile kafa tutan kız..."

"Hayır, anne. Küçük hanımın aşağılamasına bugüne kadar ne katlandım ne de bugünden sonra buna izin vereceğim."

"Kesinlikle aşağılama değil!" Bayan Thornton yine burnundan soluyordu. "Kendisine nazik olmamı istiyorsan artık ondan

* Eski Ahit'in Krallar Kitabı'nda bahsi geçen Saydalı I. Etbaal'ın kızı ve İsrail Kralı Ahav'ın karısı. İzebel, kocasıyla birlikte Baal ve Aşera'ya tapınmayı yaymış, Yahve'nin peygamberlerini İsrail'den tasfiye ederek Omrid Hanedanı'nın onurunu zedelemiştir. Bu suçları için Hanedan yok edilmiş, İzebel yüksek bir yerden aşağı atılarak öldürülmüş, cesedi köpekler tarafından yenmiştir.

bahsetme, John. Bir aradayken ondan hoşlanır mıyım bilmiyorum ama düşündüğümde ya da sen bahsini açtığında nefretle doluyorum. Sözlerinden senin karşında da küstahlık ettiğini anlayabiliyorum."

"Öyle bile olsa..." Bay Thornton bir an sustuktan sonra sözlerini sürdürdü. "Bir kadının kibirli bakışları karşısında sinecek ya da beni ve konumumu yanlış anlamasını önemseyecek biri değilim. Böyle şeylere güler geçerim!"

"Bundan eminim! Hem de genç hanımın kendini beğenmişliğinden emin olduğum kadar eminim!"

"İyi de o zaman neden sürekli ondan bahsediyorsunuz?" diye sordu Fanny. "Ben bu sohbetten fena hâlde sıkıldım."

"Eh!" dedi ağabeyi tıslarcasına. "Öyleyse daha makul bir konuya geçelim. Keyifli bir sohbet için greve ne derdiniz?"

"İşçiler gerçekten ayaklandı mı?" diye sordu Bayan Thornton büyük bir ilgiyle.

"Hamper'ın adamları iş bıraktı. Benimkiler, anlaşma ihlalinden yargılanmaktan korktukları için bu hafta çalışıyor. İşini zamanından önce bırakanları teker teker bulup cezalandırırım."

"Mahkeme masrafları, işçilere değmez... Nankörler!" dedi annesi.

"Öyle ama onlara sözümde durduğumu ve kendilerinden sözlerini tutmaları konusunda ne kadar ciddi olduğumu gösterdim. Artık beni çok iyi tanıyorlar. Slickson'ın adamları da iş bıraktı çünkü adamın onları cezalandırmak için elini cebine atmaktan korkacağını biliyorlar. Biz sonuca odaklıyız anne."

"Umarım çok sipariş yoktur?"

"Tabii ki var. İşçiler de bunu çok iyi biliyor ama anladıklarını sansalar da hiçbir şey bilmiyorlar."

"Ne demek istiyorsun, John?"

Mumlar getirilmişti. Fanny, esneyerek bir türlü bitiremediği nakış işine girişti. Arada bir koltukta arkasına yaslanıyor, canını sıkmayacak düşüncelere dalıyordu.

"Amerikalılar pazara kendi ipliklerini getiriyor, o yüzden tek şansımız daha düşük maliyetle üretim yapmak," diye açıkladı genç adam. "Bunu yapamazsak dükkânı kapatıp gidebiliriz, işte o zaman işçiler de patronlar da işsiz kalır. Yine de aptallar üç yıl öncesinin maaşlarına kafayı takmışlar... Dahası bazı sendika liderleri, Dickinson ücretlerinden dem vuruyor... Oysa hiçbir şerefli adamın maaşlarından zorla kesinti yapmayacağını ve özellikle benim buna çok kızdığımı biliyorlar, dahası Dickinson'ın yevmiyeleri bizden daha düşük. Yemin ederim anne, eski sendika yasağının devrede olmasını çok isterdim. Bunlar gibi söz dinlemez cahillerin odun kafalarını birleştirip hepimize bilgi ve tecrübe kazandıran, hatta sıklıkla acı düşüncelere ve kaygılara neden olan sermayeyi yönlendirme çabaları gerçekten çok sinir bozucu. Sonra bir bakmışsın... ki o gün geldi sayılır çünkü hepimizin ellerimiz önümüzde Spinner Sendikası sekreterinden kendi belirleyecekleri ücretlerle bize iş gücü sağlamasını rica etmemiz an meselesi! Bunu istiyorlar... İngiltere'de amortismanı telafi etmek için makul bir kâr elde edemezsek başka bir ülkeye taşınmamız gerekeceğini, hem iç hem de dış rekabet yüzünden hepimizin makul kârların bile uzağında olduğumuzu, önümüzdeki yıllarda bu kadarını bile kazanabilirsek şükretmemiz gerektiğini bir türlü anlayamıyorlar."

"İrlanda'dan işçi getiremez misin? Ben olsam o herifleri fabrikada bir gün tutmazdım. Hepsine patronun kim olduğunu gösterir, işime yarayacak işçileri işe alırdım."

"Evet! Bunu yapabilirim, hatta grev uzun sürerse yapmaktan çekinmem. Sıkıntılı ve pahalı olacak, dahası tehlikeli olduğunu da düşünüyorum ama pes etmektense bunu yaparım."

"Parasal sıkıntımız varsa akşam yemeği daveti vermemize üzülürüm."

"Ben de vermezsek üzülürüm... parasından değil, sadece çok düşünmem gerekiyor ve beklenmedik birçok toplantım olacak. Bay Horsfall, Milton'da uzun süre kalmadığı için mutlaka gelmeli. Diğerlerine de bir akşam yemeği daveti borçluyuz. Hepsi dert." Bay Thornton huzursuz voltasına devam etti. Konuşmuyor, arada bir aklındaki sinir bozucu düşünceleri kovmak istercesine derin derin iç çekiyordu.

Aklı başında herhangi biri Fanny'nin annesine yönelttiği soru yağmurunun tek amacının ilgi çekmeye çalışmak olduğunu anlardı. Aldığı kısa cevaplardan sonra saat onda dua için hizmetçiler odaya dizilmeye başladığında sevindi.

Bayan Thornton her akşam bir bölüm okurdu. Şimdilerde Eski Ahit okuyorlardı.

Dua sona erip annesi, yüreğindeki sevgiyi hiçbir şekilde belli etmediği hâlde onu âdeta kutsayan dimdik bakışlarıyla iyi geceler diledikten sonra Bay Thornton volta atmaya devam etti. Yaklaşan sıkıntı nedeniyle bütün iş planları altüst olmuştu. Bir delilik sonucu yaşanacak sıkıntılı saatler, kendisinden çok işçilere zarar verecekti ama yine de o adamların grevi nereye vardıracaklarını kimse kestiremezdi. Sonuçta kendilerini patronların sermayesini yönetmeye yetkin görüyorlardı!

Daha bugün Hamper, grev nedeniyle işleri mahvolursa, buna neden olanların kendinden daha beter durumda olacağını bilmenin verdiği gönül rahatlığıyla hayata yeniden başlayacağını söy-

lemişti çünkü işçilerin sadece elleri varken, onun hem elleri hem de beyni vardı ve işçiler pazarın eksenini kaydırdıklarında ne o yöne gidebilir ne de eskiye dönebilirdi.

Yine de bu düşünce Bay Thornton'ın içini rahatlatmıyordu. İntikam fikrinden zevk almıyordu, alın teriyle kazandığı konumuna değer veriyor, o yüzden cehalet ve havailik nedeniyle yapacağı her şeyin tehlikeli olacağını hissediyor; hâliyle işçilerin kendi elleriyle biçtikleri kaderlerini düşünmekle ilgilenmiyordu.

Arada bir dişlerini sıkarak volta atarken sonunda saat ikiyi vurdu. Mumlar şamdanlarda titreşiyordu. Yeni bir mum yakarken kendi kendine mırıldandı. "Her şeyden önce, kiminle dans ettiklerini görecekler. Onlara iki hafta vereceğim... daha fazlası yok. O zamana kadar nasıl bir delilik yaptıklarını anlamazlarsa İrlanda'dan işçi getirmem gerekecek. Bütün bunlar hep Slickson'ın yüzünden! İşleri bozulduğunda hemen hileye başvuruyor! Stok fazlası olduğunu düşünüyordu, o yüzden işçi heyeti karşısına dikildiğinde yelkenleri indirir gibi yaptı... ve tabii ki hezeyanlarını tasdik etti. Grev fikri işte orada filizlendi."

XIX

Melek Ziyareti

Bazı ışıltılı rüyalarda meleklerin
Uyuyan insanın ruhuna seslenmesi gibi
Bazı tuhaf düşünceler bildiğimizi aşar
Ve muhteşem âlemlere dalar.*

Henry Vaughan

Bayan Hale enteresan bir şekilde Thornton daveti fikrini eğlenceli ve ilginç buluyor, olası eğlenceleri önceden bilmek isteyen küçük bir çocuk gibi ayrıntıları merak ediyordu ama tekdüze hayatları nedeniyle sıklıkla çocuklar gibi dört duvar arasında perdeleri de çekerek dünyalarına kapandıklarında hiçbir etkinliğe katılamadıklarından dışarıda gerçekleşen her şeyin olduğundan daha büyük olduğunu düşünürdü. Öte yandan Bayan Hale genç kızlar kadar gösterişe meraklıydı ve yoksul bir rahiple evlendiğinde muhtemelen tıpkı o kızlar gibi dehşete düşerek boğulduğunu ve ezildiğini hissetmişti ama genç kızlık ölmezdi. Tam da bu yüzden Margaret'in davet için giyeceği elbiseyi görmek, hatta Harley Street'te sosyeteye, yirmi beş

* Metafizik şairi, yazar, çevirmen ve doktor Henry Vaughan'ın (1621-1695) "They are all Gone into the World of Light/Hepsi Işık Dünyasına Gittiler" adlı şiirinden.

yıl Helstone'dan dışarı çıkmayan annesinden çok daha alışık olan Margaret'i eğlendiren telaşlı bir kaygıyla ne giyeceğini tartışmak hoşuna gidiyordu.

"Beyaz ipek elbiseni giymeyi düşünmelisin. Hâlâ üzerine oluyor mu? Edith'in düğünü neredeyse bir yıl önceydi!"

"Ah, evet, anneciğim! Bayan Murray tam bana göre dikmişti; zayıflamış ya da kilo almışsam beli bir parmak yukarıda ya da aşağıda kalır, o kadar. Değiştiğimi hiç sanmıyorum."

"Dixon da görse daha iyi olmaz mı? Belki sandıkta sararmıştır."

"Sen nasıl istersen, anneciğim, ama en kötü durumda Shaw teyzemin, Edith'in düğününden iki üç ay önce verdiği pembe şilebezi elbisem var. Sararmış olamaz."

"Hayır ama rengi atmış olabilir!"

"Eh! O zaman yeşil ipek elbisem var. Bence çok özel bir elbise."

"Keşke ne giymen gerektiğini bilebilseydim," dedi Bayan Hale gergin bir ifadeyle.

O anda Margaret'in tavrı değişiverdi. "Teker teker giyip göstermemi ister misin, anne? Belki o zaman hangisinden daha çok hoşlandığını anlayabilirsin?"

"Ah... evet! Herhâlde en iyisi bu olacak."

Margaret hemen odasına çıktı. Bu olmadık saatte giyinip kuşanırken bembeyaz ipek elbisesinin balon eteğini peynir kalıbı gibi şişirmek ya da odadan çıkarken annesi âdeta bir kraliçeymişçesine reverans yaparak geri geri yürümek gibi şakalar yapmaya meyilliydi ama annesinin bunları sululuk olarak görüp sinirlenmesi canını sıktı. Bütün dünyanın neden elbisesini bu kadar dert ettiğini anlayamıyordu çünkü aynı gün öğleden

sonra, Bayan Thornton'ın bahsettiği hizmetçi adayını araştırdıktan sonra uğrayıp davetten bahsettiğinde Bessy Higgins büyük heyecana kapıldı.

"Ay! Marlborough Fabrikasının sahibi Thornton ailesine mi davetlisiniz?"

"Evet, Bessy. Niye bu kadar şaşırdın?"

"Ah, bilmem. Onlar sadece Milton sosyetesiyle buluşur."

"Bizim Milton sosyetesine uygun olmadığımızı mı düşünüyorsun?"

Kızaran yanaklarından kızın ne düşündüğü belli oluyordu. "Şey," dedi. "Onların çok parası var ve sanıyorum sizin durumunuz o kadar iyi değil."

"Evet," dedi Margaret. "Doğru düşünmüşsün. Ama biz eğitimli bir aileyiz ve hep eğitimli insanlarla birlikte yaşadık. Öğrencisi olduğu için babamla yakın ilişki kuran birinin bizi yemeğe davet etmesinde şaşıracak ne var? Bay Thornton'ı takdir ediyorum. Çok az tuhafiyeci çırağı, onun bugün geldiği yere ulaşabilir."

"Ama siz onları yemeğe davet edebilecek misiniz? Eviniz çok küçük değil mi? Thornton ailesinin evi sizinkinden üç kat büyüktür."

"Eh, onlarınki kadar büyük bir yemek odasında kalabalık bir davet olmasa da sanırım Bay Thornton'ı ağırlayabiliriz ama aslını istersen bunu hiç düşünmemiştik."

"Thornton ailesiyle yemek yiyeceğiniz hiç aklıma gelmezdi," diye üsteledi Bessy. "Davetlere genellikle bizzat belediye başkanı ve parlamento üyeleri falan katılır."

"Sanırım Milton belediye başkanıyla tanışma şerefine hayır demem."

"Ama hanımları çok güzel giyiniyor!" derken Bessy, Milton gözleriyle metresine yedi peni biçtiği Margaret'in çiçekli basma elbisesine kaygıyla bakıyordu.

Kahkaha attığında Margaret'in gamzeleri belirdi. "Bütün o zengin insanlar arasında güzel görünüp görünmeyeceğimi bütün nezaketinle dert ettiğin için çok sağ ol, Bessy, ama evde çok güzel elbiselerim var... Bir hafta önce olsa hiçbir yere gidemeyeceğim için o elbiseleri bir daha hiç giyemeyeceğimi söylerdim ama Bay Thornton'ın davetine gidip belediye başkanıyla tanışma ihtimalim varsa en iyi elbisemi giyeceğimden emin olabilirsin."

"Ne giyeceksiniz?" diye sordu Bessy, bir parça rahatlayarak.

"Beyaz ipek elbisemi," dedi Margaret. "Bir yıl önce kuzinimin düğünü için diktirmiştim."

"Şahane!" dedi Bessy, sandalyesinde arkasına yığılarak. "Sizi aşağı görmelerini hiç istemem."

"Ah! Elbisem beni Milton'da aşağı görülmekten kurtaracaktır."

"Keşke sizi elbisenizle görebilseydim," dedi Bessy. "Bence insanların güzel dediği kızlardan değilsiniz; teniniz o kadar beyaz, yanaklarınız o kadar al değil ama... tanışmadan çok önce sizi rüyamda gördüğümü biliyor muydunuz?"

"Saçmalama, Bessy!"

"Gerçekten gördüm. Karanlıkta bütün berraklığıyla bakan gözleriniz, alnınızda rüzgârla dalgalanıp ışıldayan, tıpkı şimdiki gibi düz ve yumuşacık saçlarınız, yüzünüz... Rüyama her gelişinizde insanı rahatlatan gözlerinizden güç alırdım ve tıpkı davet için giyeceğiniz beyaz ipek elbise gibi hep ışıltılı elbiseler giyerdiniz... Rüyalarıma girenin siz olduğunuzdan çok eminim!"

"Hayır, Bessy," dedi Margaret nazikçe. "Sadece rüya görmüşsün."

"Hastayım diye rüya göremez miyim? Kutsal Kitap'ta adı geçenler rüya görmüyor muydu? Üstelik geleceği de görüyorlardı! Babam bile rüyalara önem verir! Diyorum ya... dalgalanırken uzuyormuş gibi görünen saçlarınızla ve davete giyeceğiniz elbise gibi bembeyaz ışıldayan bir elbiseyle süzülerek bana geldiğinizi gördüm. İzin verin, sizinle gelip elbiseyi üzerinizde göreyim. Rüyalarımda olduğu gibi sizi görüp size dokunmak istiyorum."

"Sevgili Bessy, hayallere kapılıyorsun."

"Hayal veya değil... Rüyalarımda gördüğüm gibi bana gelmediniz mi? Şimdi siz yanımdayken soğuk bir günde ateşin yanında ısınıyormuşum gibi kendimi daha huzurlu hissediyorum. Yemek ayın yirmi birinde demiştiniz. Ne olur, yalvarırım, gelip görmeme izin verin."

"Ah, Bessy! Başımın üstünde yerin var ama böyle konuşma... Gerçekten çok üzülüyorum."

"O zaman dilimi ısırmam gerekse bile tek bir kelime etmem ama sözlerimde yalan yok."

Margaret susuyordu. Sonunda, "Doğru olduğunu düşünüyorsan bunu başka bir zaman konuşalım," dedi. "Şimdi olmaz. Babanı anlat. Neler yapıyor?"

"Peki!" dedi Bessy ağır bir havayla. Birden tavrı değişivermişti. "O ve Hamper'ın diğer adamları... Bu sefer kadınlar da erkekler kadar vahşi. Ekmek ateş pahası, doyurulacak bir sürü çocuk var. Thornton ailesinin akşam yemeğinde patatese harcadığı parayla birçok bebek ağlamayı keser, böylece annelerinin yüreği bir parça olsun rahatlar!"

"Böyle konuşma!" dedi Margaret. "Yemeğe gittiğim için bana kendimi suçlu hissettireceksin."

"Hayır!" diye karşılık verdi Bessy. "Bazıları cömert sofralar ve kaliteli kumaşlar için seçilmiştir, belki siz de onlardan birisinizdir. Başkaları hayatları boyunca didinip durur, zorluklara göğüs gerer... *Üstelik bugün köpekler, Lazarus'un zamanında olduğu kadar merhametli değil.** Ama benim için o kadar değerlisiniz ki parmağımın ucuyla dilinizi serinletmem gerekse inanın sizin için okyanusları aşarım."

"Bessy! Senin ateşin çıkmış! Elinin sıcaklığı kadar sözlerinden de anlaşılıyor. O korkunç gün geldiğinde dilencilerle zenginler arasında hiç fark kalmayacak... Hepimiz sadece ve sadece İsa'nın yolundan sadakatle yürüyüp yürümediğimizle yargılanacağız." Margaret ayağa kalkıp mendilini, bulduğu suyla ıslatarak Bessy'nin alnına bastırdı ve buz gibi ayaklarını ovalamaya başladı.

Gözlerini yuman kız kendini teslim etmiş gibiydi. Sonunda, "Siz de benim gibi bütün gün babamı aramaya gelenlerin hikâyelerini dinleseniz beş duyunuz aynı anda körelirdi," dedi. "Bazıları ölümcül nefretlerinden bahsederken patronları için o korkunç şeyleri söylediğinde kanım donuyor... ama daha çok gözlerinden akan yaşları umursamadıkları gibi hiç silmeden sürekli et fiyatlarından ya da çocuklarının geceleri yatağa aç girmelerinden şikâyet edip duran kadınlar dehşete düşmeme neden oluyor!"

"Kadınlar da grevle her şeyin düzeleceğini mi düşünüyor?" diye sordu Margaret.

---

* Yeni Ahit, Luka 16:19: "Zengin bir adam vardı. Mor, ince keten giysiler giyer, bolluk içinde her gün eğlenirdi. Her tarafı yara içinde olan Lazar adında yoksul bir adam bu zenginin kapısının önüne bırakılırdı; zenginin sofrasından düşen kırıntılarla karnını doyurmaya can atardı. Bir yandan da köpekler gelip onun yaralarını yalardı."

"Öyle diyorlar," dedi Bessy. "Dediklerine göre uzun zamandır işler iyi gittiği için patronlar iyi para kazanmış. Babam ne kadar kazandıklarını bilmiyor ama elbette Sendika biliyor ve şimdi her şey pahalılaşırken haklı olarak kârdan pay istiyorlar. Patronlar kâr payı dağıtmazsa Sendika iş bırakacakmış. Yine de patronların eli daha güçlü, o yüzden şimdi olduğu gibi paralarını kimseyle paylaşmayacaklarından korkuyorum. Tıpkı Büyük Kıyamet Savaşı gibi... Sırıtarak işlerine bakıyor, birbirleriyle savaşıyor, çukurdayken bile üste çıkıyorlar."

O sırada içeri giren Nicholas Higgins kızının sözlerini işitmişti. "Hah! Ben de savaşacağım ve bu sefer hakkımı alacağım. Pes etmeleri uzun sürmeyecek çünkü hepsi anlaşmalı bir sürü siparişi yetiştirmek zorunda ve yakında kazandıklarının yüzde beşini bize vermelerinin kendi hayırlarına olacağını anlayacaklar. Siparişleri yetiştiremedikleri için ödemek zorunda kalacakları cezalardan bahsetmiyorum bile. Haha, patronlarmış! Şampiyon belli."

Margaret adamın heyecanlı sözlerinden ziyade tavrından dolayı içmiş olabileceğini düşündü. Gitmek üzere kalktığında Bessy'nin kaygılı telaşı bunu teyit ediyordu.

"Ayın yirmi biri... haftaya perşembe," dedi kız. "Sanırım Thornton daveti için giyeceğiniz elbiseyi görmeye gelebilirim. Yemek kaçta?"

Margaret cevap veremeden Higgins atıldı. "Thornton mu? Onlara yemeğe mi gidiyorsunuz? Siparişlerinin başarısı için kadeh kaldırmasını isteyin. Bence yirmi birinde, siparişleri zamanında nasıl yetiştireceğini düşünerek kafayı yemeye başlamış olur. Yüzde beşimizi verdiğinin ertesi sabahı, anlaşmasını zamanında yerine getirmesine yardım etmek için yedi yüz işçinin Marlborough Fabrikasına geleceğini söyleyin. Orada olacaklar-

dır. Patronum Hamper da orada olacak. O eski kafalıdır. Küfrü basmadan konuşamaz. Sanki benimle adam gibi konuşsa ölecek ama sonuçta havlayan köpek ısırmaz. İsterseniz grevdeki işçisinin böyle dediğini söyleyebilirsiniz. Eh, Thornton evinde bir sürü kalantorla tanışacaksınız! Yemekten sonra oturmaya devam ederlerse konuştuklarını duymak isterdim. Hayatımı onlar için heba edemem. Orada olsam aklımdakileri sakınmadan söylerdim. Tıpkı onların bizimle konuştukları gibi lafımı hiç sakınmaz, sert konuşurdum!"

"Hoşça kalın!" dedi Margaret aceleyle. "Hoşça kal, Bessy! Kendini iyi hissedersen yirmi birinde bekliyorum."

Dr. Donaldson'ın Bayan Hale için verdiği ilaç ve tedavi öylesine iyi geldi ki Margaret bile adamın ilk teşhisinde yanıldığını düşünmeye başladı. Belki annesi tamamen iyileşecekti.

Hastalığın ciddiyetinden habersiz olan Bay Hale'in ise gözle görülür bir rahatlamayla korkularının üstesinden geldiği belli oluyordu ki bu da hastalık düşüncesinin bile onu nasıl korkuttuğunu kanıtlıyordu. Sadece Dixon, o da sadece Margaret'in kulağına ağıtlar yakıyordu ama Margaret kuzgunu değil, umudun sesini dinlemeyi tercih etti çünkü şehirde her yeri karanlığa boğan hiç bilmedikleri kasvetli mutsuzluğa rağmen evde biraz olsun mutluluğa ihtiyaçları vardı.

Tanıdığı işçilerin kendisine içtenlikle anlattığı acı hikâyeler yüzünden Bay Hale de sıkıntılıydı. Yetersiz tecrübeyle, o insanların yaşadıklarını anlamak zordu ama Bay Hale uzaklardan geldiği için içine düştüğü çalışma sistemi karşısında afallıyordu, öte yandan işçiler bir otorite olarak gördüklerinden rahatsızlıklarına onun da tanık olmasını istiyorlardı.

Bay Hale, yüreğine çöreklenen dertleri Bay Thornton'la paylaşmaya karar verdi çünkü patronluk deneyimiyle işçilerin sorunlarının kaynağını anlamasına yardım edebilirdi ki adam sağlam ekonomik prensipler temelinde ticarette varlıkların her zaman azalıp çoğaldığını, küçülme sırasında işçiler kadar patronların da harap olduğunu, hatta bazen mutluluğun ve paranın yüzünü bir daha göremediklerini söylüyordu. Bütün bunlar doğal bir sonuçmuş, kaderlerinde varsa ne patronların ne de işçilerin bundan şikâyet etmeye hakları varmış gibi konuşuyor; artık koşamadığı için başarısızlık nedeniyle yarıştan kopan patronların mücadeleden aldıkları yaralarına bir de daha zengin olmak isteyen akranlarının yardım eli uzatmak yerine tekme attığından, gelinen noktada kaybedilen itibar ve güçten bahsediyordu. Tabii bir patron olarak kendi finansal dalgalanmalarını kader olarak görmüyor, kimsenin onlara ihtiyaç duymadığı bir dünyada, hızlı ve acımasız gelişmelere yetişemeyip sessizce ölüp gidecek ama yüreğinin kanıyla bebesini besleyen vahşi kuşu bile kıskanan sevdiklerini geride bıraktıkları için mezarlarında asla huzuru bulamayacaklarını hisseden işçilere hiçbir şekilde sempati beslemiyordu.

Bay Thornton'ın, ticareti insanlığın önünde tutan sözleri Margaret'i bütün ruhuyla isyan ettiriyordu ama kendini zorlayarak da olsa adamın o akşam, büyük bir nezaketle bir kenara çekerek Dr. Donaldson'dan duyduğu kadarıyla Bayan Hale'in ihtiyaç duyabileceği her konuda kendi maddi durumu ve annesinin tecrübesiyle yardımda bulunmaya hazır olduklarını söylemesi karşısında teşekkür etmekten de geri kalmadı. Adamın sözleri, annesinin belki de iyileşebileceğine dair kendini ikna etme çabalarını hatırlattığından Margaret'in sinirlerini bozuyordu. Dr. Donaldson ve Dixon dışında kimsenin bilmediği, dahası bir gün

annesi için hıçkırdığında kimsenin duyamayacağı, yüreğinin en karanlık ve derin köşelerinde tuttuğu, Tanrı'dan güç almadıkça aklına bile getirmek istemediği bu korkunç sırrı beyefendinin de bilmesine ne gerek vardı? Ama biliyordu işte. Bildiğini onun acıyan gözlerinde görebiliyor, titreyen kederli sesinde duyabiliyordu. İstediği sonucu elde edene kadar ticari eylemlerini sürdürmesini sağlayan sadece mantığa dayalı, kupkuru ve acımasız bakışları nasıl da sahteydi! Bu tezat, özellikle de Bessy'den duyduğu acıklı hikâyelerden sonra Margaret'i şok ediyordu.

Öte yandan genç kızın babası Nicholas Higgins bambaşka konuşuyor, komiteye seçildiği için diğerlerinin bilmediği sırları bildiğini iddia ediyordu. Bayan Thornton'ın akşam davetinden bir gün önce Bessy'yle konuşmak için gittiğinde adamın sıklıkla bahsi geçen komşusu Boucher'a bunu anlattığını duymuştu. Çoluk çocuğunun eline baktığı vasıfsız bir işçi olarak kendinden daha enerjik ve umutlu komşusunun amacı belli ki adamın da tutkularını canlandırmaktı.

Margaret içeri girdiğinde Higgins'in fazlasıyla heyecanlı olduğu çok açıktı. İki elini yüksek şömine rafına dayayıp belli belirsiz salınırken delişmen bakışlarını ateşe diken Boucher'ın umutsuzluğu adamın hem sinirlerini bozuyor hem de yüreğini sızlatıyordu. Bessy'nin sıkıntıya kapıldığında hep yaptığı gibi sandalyesinde sertçe öne arkaya sallanması Margaret'i şaşırtmamıştı çünkü genç kızı artık çok iyi tanıyordu. İşe gitmek üzere beceriksiz parmaklarıyla bonesinin kurdelesini üstünkörü bağlamaya çalışan Mary kendisini sıkıntıya sokan bu sahneden bir an önce kaçmak istercesine söyleniyordu.

Margaret bu manzarayla karşılaşınca bir an için eşikte durmuş, sonra parmağını dudaklarına götürüp Bessy'nin yanındaki

tabureye geçti. Onun geldiğini gören Nicholas, homurdanarak dostane sayılabilecek şekilde başıyla selamladı. Kapının açılmasını fırsat bilen Mary, kaçarcasına dışarı çıkarken babasından kurtulduğu için hıçkırarak ağlıyordu. Bir tek John Boucher kimin geldiğine alıcı gözle baktı.

"Fayda etmez, Higgins. Hanım bu şekilde daha fazla yaşayamaz. Resmen çöktü... Sadece yeterli et yemediği için hasta değil, aynı zamanda ufaklıkların açlığını görmeye de dayanamıyor. Evet, açız! Haftada beş şilin. Ekmeğini kazanan biri iki boğazı doyurabilir ama biz bildiğin açlık çekiyoruz. Lafı dolandırmaya gerek yok... Korktuğum başıma gelir de biz yüzde beşi almadan önce hanım ölürse o parayı patronun suratına fırlatıp çocuklarımı doğuran dünyanın en iyi kadınını benden aldığı için hem ona hem de bütün dünyaya lanetler okuyacağım! Hem onlardan hem de o Sendika haydutlarından nefret ediyorum. Nefretim ahirette de yakalarını bırakmayacak, dostum! Elim kolum bağlı olmasa ben yapacağımı bilirdim. Geçen hafta çarşamba akşamı söylemiştin, Nicholas. Salı günü tam iki hafta olacak. İki haftaya kalmaz patronların ayağımıza kapanıp bizi istediğimiz maaşlarla işe geri alacaklarını söylemiştin. Zaman daralıyor... Bizim küçük Jack yataktan kalkamıyor, zavallıcık ağlayamayacak kadar hâlsiz, sadece arada bir acıktığında inliyor... Bizim küçük Jack'ten bahsediyorum, dostum! Doğduğundan beri hanım gözünü ondan alamadı, onu hayatı kadar seviyor. Ben de seviyorum... Her sabah nasırlı suratıma öpücük kondurarak uyandıran ufaklık şimdi açlıktan yerinden kalkamıyor."

Zavallı adam boğulurcasına hıçkırdığında Nicholas dolan gözleriyle Margaret'e baktı çünkü konuşmaya cesaret edemiyor-

du. Sonunda, "Metîn ol, dostum," dedi. "Senin küçük Jack'in karnı doyacak. Biraz param var, hemen gidip biraz sütle ekmek alalım. Benim param, senin paran. Yeter ki umudunu kaybetme be!" derken çaydanlığın içindeki parayı çıkarmıştı. "Sana yemin ederim, biz kazanacağız... Sadece bir hafta daha dayan. Göreceksin, patronlar ayağımıza gelip fabrikalarına geri dönmemiz için yalvaracaklar. Sendikaya gelince... hanımla çocuklara ben şahsen destek olacağım. Sen yeter ki umudunu kesip iş için o tiranlara teslim olma."

Bu sözler üzerine adam dönüp ona bakmıştı. Bembeyaz kesilen sıska yüzünde kaşları hüzün ve umutsuzlukla öylesine çatılmıştı ki sakinliği karşısında Margaret gözyaşlarını tutamadı.

"O tiranlardan beter patronların midelerimiz açlıktan yapışsın da Sendikaya gitmeye cesaret edemeyelim diye beklediklerini sen de biliyorsun. Sendikalısın, o yüzden bunu çok iyi biliyorsun, Nicholas. Her birinizin yüreğinde iyilik var ama bir araya geldiğinizde açlıktan gözü dönmüş kurtlar gibi kimseye merhamet etmiyorsunuz."

Elini kapının kilidine atan Nicholas durup ona döndü. "Tanrı yardımcım olsun! Hepimiz için en iyisini istemiyorsam ne olayım... Doğru yolda olduğum konusunda yanılıyorsam bu beni cahil bırakanların günahıdır. Beynim acıyana kadar düşündüm... İnan bana John, çok düşündüm. Bak, diyorum sana, Sendikaya inanmaktan başka çaremiz yok. Göreceksin, bu savaşı kazanacaklar!"

Margaret ve Bessy çıtlarını çıkarmıyor, iç çekmeye bile korkarken gözleriyle birbirlerinin yüreğini okumaya çalışıyorlardı. Sonunda Bessy, "Babamın, Tanrı'nın adını bir daha ağzına alacağı aklıma gelmezdi," dedi. "Baksanıza Tanrı'dan yardım diliyor!"

"Evet!" diye karşılık verdi Margaret. "İzin ver, biriktirebildiğim kadarıyla size para getireyim. İzin ver, şu zavallı adamın çocukları için iki lokma ekmek getireyim. Çam sakızı, çoban armağanı olsa da benim değil, babanın verdiğini düşünsünler."

Bessy onu duymamış gibi arkasına yaslandı. Ağlamıyordu, sadece nefes almakta zorlanıyordu. "Gözlerim kurudu," dedi. "Boucher, son birkaç gündür bana korkularını ve dertlerini anlatıyor. Kendisi irade sahibi biri değil, biliyorum ama o da öyle işte. Kendilerini idare edemedikleri için hem ona hem de karısına defalarca kızsam da Tanrı akıllı olmayanlara da bir hayat... tıpkı *Süleyman** gibi sevecek ve sevilecek birini bahşediyor, tıpkı onun gibi sevdikleri üzüldüğünde yürekleri yanıyor. Yine de anlayamıyorum. Belki Boucher gibi biri için Sendikanın kendisini gözetmesini istemesinde yanlışlık yoktur ama Sendikanın onu karşısına alıp dinlediğini görmek isterdim. Dinleselerdi, kendilerine ters düşse de fabrikasına geri dönüp çalışmasını söylerlerdi."

Margaret hiçbir şey söylemedi. Çektiği acı, sözlerinden ziyade yürek parçalayan sesinden açıkça anlaşılabilen adamı unutup kendi konforlu hayatına nasıl dönebilecekti? Kendine ait pek fazla parası yoktu ama cüzdanında olanı bir şey demeden Bessy'nin eline tutuşturdu.

"Teşekkürler," dedi kız. "Aynı durumda olup onun kadar kötü olmayanlar da var... En azından onun gibi ağlamıyorlar. Ama babam onu eksik bırakmayacaktır. Anlayacağınız, Boucher'ın asıl belini büken çocukları... Karısı da pek huysuz. Son

* İsrail Krallığı'nın 4. Kralı Süleyman'ın (970-931) 700 karısı ve 300 cariyesi olduğu söylenir.

bir yılda ellerinde avuçlarında ne varsa tükettiler. Hepimiz zor durumdayız ama onların açlık çekmesine izin vereceğimizi sanmayın. Komşu komşuya muhtaçsa birbirimize başka kim yardım edebilir?" Sözlerinden, kendilerinden daha kötü durumda olan başkalarına yardım etme gücünden mahrum olmadıklarını göstermeye çalıştığı hissedilebiliyordu. "Hem babam, patronların önümüzdeki birkaç gün içinde pes edeceğinden emin," diye ekledi. "Onların daha fazla dayanamayacaklarını söylüyor. Yine de size teşekkür etmeliyim... Boucher kadar ben de size müteşekkirim çünkü yardımınız yüreğimi ısıtıyor." Her zamankinden daha sakindi ama çok daha tükenmiş görünüyordu.

Sonunda sözleri bittiğinde bayılacakmış gibi hâlsiz görünmesi Margaret'i telaşlandırdı.

"Endişelenmeyin," dedi hemen Bessy. "Ölüm henüz kapıya dayanmadı. Gece korkunç kâbuslar gördüm... Artık kâbus mudur, nedir, bilmiyorum çünkü sabaha kadar gözüme uyku girmedi. O yüzden bugün biraz sersemlemiş görünebilirim... Ziyaretinizle biraz daha canlandım. Hayır! Ölüm henüz kapıya dayanmadı ama uzak değil. Pekâlâ! Üstümü örtün de öksürük krizlerim izin verirse biraz uyuyayım. İyi geceler... Aslında iyi günler demeliyim... ama hava sisliymiş gibi her yer alacakaranlık."

XX

Beyler ve Centilmenler

Genci yaşlısı, bırak yesinler oğlum, bende var;
Bir oturuşta on lokma yutsunlar, umurumda değil.*
Normandiya Dükü Rollo

Duyduğu ve gördüklerinin sıkıntısıyla eve dönen Margaret, kendisini bekleyen işlerle nasıl ilgileneceğini bilemiyordu. Her şeyden önce artık nadiren dışarı çıktığı için en kısa yürüyüşlerinden sonra bile yeni haberler getirmesini bekleyen annesiyle şen şakrak sohbet etmesi gerekiyordu.

"İşçi arkadaşın perşembe günü elbiseni görmeye gelebilecek mi?" diye sordu Bayan Hale.

"O kadar hastaydı ki sormak aklıma bile gelmedi," dedi Margaret kederle.

"Heyhat! Sanırım herkes hasta," diyen annesi belli ki başkasının da hasta olmasını biraz kıskanıyordu. "Ama o küçücük arka sokaklarda yaşayan birinin hastalığı çok daha üzücü olmalı." İyilik dolu yüreği, Helstone'daki hayatının eseriydi. "Bizim ev bile kötü durumda. Onun için ne yapabilirsin Margaret? Sen

* Jakoben oyun yazarı John Fletcher'ın (1579-1625) *The Tragedy of Rollo, Duke of Normandy/Normandiya Dükü Rollo'nun Tragedyası* adlı oyunundan.

gittikten sonra Bay Thornton yıllanmış bir port şarabı gönderdi. Sence kıza iyi gelir mi?"

"Hayır, anneciğim! O kadar yoksul olduklarına inanmıyorum, en azından yoksullarmış gibi konuşmuyorlar ama her hâlükârda hastalığı Bessy'yi tüketiyor ve şarap isteyeceğini sanmıyorum. Belki güzelim Helstone meyvelerimizden yaptığımız konserveden götürebilirim. Hayır! Aslında o meyvelere başka bir ailenin daha çok ihtiyacı var... Ah, anneciğim! Bugün tanık olduğum kederden sonra en güzel elbiselerimi giyip zenginlerin davetine nasıl gideceğim?" Eve girmeden önce anlatmamak için kendine söz verdiği hâlde annesine Higgins ailesinin evinde tanık olduğu manzarayı aktardı.

Bayan Hale duyduklarından çok etkilendi. Bir şeyler yapmadan rahat edemeyecekti. Margaret'e oturma odasındaki sepeti aileye göndermesini söyledi. Margaret sepetin hemen gitmesine gerek olmadığını, sabah gitmesinin bir fark yaratmayacağını çünkü Higgins'in günlük ihtiyaçları karşıladığını ve Bessy'ye de zaten biraz para bıraktığını söylediği hâlde annesi, isteği yerine gelmediği için fazlasıyla öfkelendi. Böyle konuştuğu için Margaret'i duygusuzlukla suçluyor, sepetin bir an önce gönderilmesi için nefes almadan ısrarını sürdürüyordu. Sonunda, "Belki yanlış yapıyoruzdur," dedi. "Bay Thornton son geldiğinde grevin sürmesine yardım edenlerin gerçek dost olmadığını söylemişti. Şu Boucher denen adam da grevde, değil mi?"

Bay Thornton'la dersten yeni dönen kocasından sepetin gönderilmesini istediğini söylediğinde, hep olduğu gibi grev konusu kapanmış oldu. Margaret öyle üzülüyordu ki yardımlarının grevin uzamasına neden olması umurunda değildi.

Bay Hale dinlerken bir yargıç kadar serinkanlılığını korumaya çalıştı. Daha yarım saat önce Bay Thornton'dan dinlediklerini harfiyen hatırlaması, kimseyi tatmin etmeyecek bir uzlaşmaya gitmesine neden oldu. Karısıyla kızının bu meselede doğru olanı yaptığı söylenemezdi ama o anda aksini de düşünemiyordu. Her hâlükârda genel olarak Bay Thornton'ın söyledikleri doğruydu. Grev uzarsa patronlar dışarıdan işçi getirmek zorunda kalacaktı. Kaldı ki daha önce sıklıkla olduğu üzere sonuç, işçi ihtiyacını en aza indirecek yeni bir teknolojinin icadı bile olabilirdi. O yüzden çılgınlıklarını destekleyecek her türden yardımdan mahrum bırakmak, işçiler için yapılacak en büyük yardım olacaktı. Yine de ertesi gün ilk iş olarak şu Boucher denen adam için neler yapabileceğine bakacaktı.

Bay Hale gerçekten de ertesi sabah dediğini yaptı. Boucher'ı evde bulamasa da karısıyla uzun uzun konuştu, hastane işini ayarlamaya çalışacağına söz verdi, Bayan Hale'in gönderdiği hediyelerin babalarının yokluğunda evin efendiliğine soyunan çocuklar tarafından sevinçle karşılandığını görmenin keyfiyle Margaret'in ummaktan bile korktuğu neşeli ve teselli eden bir tavırla geri döndü. Belli ki gece anlattıkları babasını en kötü duruma hazırlamıştı, o yüzden ziyaretini anlatırken her şeyi olduğundan daha iyiymiş gibi aktarıyordu.

"Ama gidip adamı şahsen göreceğim," dedi sonunda. "O evleri Helstone'daki kulübelerimizle bile karşılaştıramam. Güneydeki işçilerin almayı akıllarından bile geçirmeyecekleri mobilyalar ve lüks olarak gördükleri sıradan yiyecekler... Artık haftalıklarını alamadıkları gibi başka gelir kaynakları da yok, o yüzden ellerinde avuçlarında ne varsa emanetçiye rehin bıra-

kıyorlar. Milton'da insanın başka bir dil öğrenip yeni normale alışması gerekiyor." Öte yandan dediğine göre Bessy de kendini daha iyi hissediyordu ama hâlsizliğini üstünden atamamış olmalıydı ki Margaret'in elbisesini tümden unutmuş gibiydi. Tabii onu elbiseyle görmek için yanıp tutuşması, yükselen ateşinin neden olduğu bir sayıklamadan ibaret olabilirdi.

Endişelerle ağırlaşan yüreği yüzünden Margaret, gitmeyi umursamadığı bir yere giderken giyeceği elbiseyi, daha bir yıl önce Edith'le birlikte neşeyle denedikleri hâliyle görmekte zorlanıyordu. İçini sadece annesinin onu giyinmiş hâliyle görmekten alacağı zevk rahatlatıyordu.

Dixon oturma odasının kapısını ardına kadar açıp, beğenmiş gibi yaptığında yanaklarının kızarmasına engel olamadı. "Bayan Margaret güzel görünüyor, hanımefendi... öyle değil mi? Bayan Shaw mercan takıları tam zamanında göndermiş. Elbiseye dozunda bir renk katıyor hanımım. Yoksa Bayan Margaret çok solgun görünecekti."

Margaret'in örülemeyecek kadar gür simsiyah saçlarının, başının tepesinde ipeksi bir taç şeklinde topuz yapılması ve küçük okları andıran büyükçe iki mercan tokayla tutturulması gerekti. Beyaz ipek elbisesinin kollarını aynı kumaştan kurdeleler sarmıştı. Süt beyazı gerdanındaki ağır mercan boncuklar göz alıyordu.

"Ah, Margaret! Lady Beresford'un beni götürdüğü Barrington davetlerinden birine seni götürmeyi ne çok isterdim!" dedi annesi.

Margaret, bu küçük anaçlık gösterisi nedeniyle onu öptü ama keyfi pek yerinde değildi. "Evde seninle kalmayı tercih ederdim... evde kalmayı fazlasıyla tercih ederdim, anneciğim," dedi.

"Saçmalama, canım! Davette pürdikkat kesilmeni istiyorum. Milton davetlerinde işlerin nasıl yürüdüğünü senden duymak çok hoşuma gidecek. Özellikle de ikinci servis çok önemli, canım. Av eti yerine ne ikram ettiklerine mutlaka bak."

Sofranın ve davetlilerin gösterişli kıyafetlerini görse Bayan Hale hayretler içinde kalırdı. Londra'da geliştirdiği zevkleriyle Margaret bile leziz ikramların bolluğunu aşırı bulmuştu. Bunun yarısı bile sofrayı donatmaya yeter, öylesi çok daha hafif ve şık görünürdü ama canları çeker diye davetlilerin her isteklerinin özellikle karşılanması Bayan Thornton'ın değişmez kurallarından biriydi. Günlük alışkanlıklarında yeme içmeyle ilgili aşırıya kaçmasa da konuklarına ziyafet çekmek onun için bir gurur meselesiydi. Oğlu da ondan farklı değildi. Kuruş hesabı yaptığını inkâr etse ve yemek davetiyeleri gönderildikten sonra çok kez pişmanlık hissetse de asla giremeyeceğini düşündüğü sosyeteye ancak bu mükemmel ziyafetler sayesinde dâhil olabiliyordu. O yüzden, eski tarz şaşaalı hazırlıklar yapılmış olmasından kıvanç duyuyordu.

Margaret'le babası davete ilk gelenler oldu. Bay Hale davetiyede belirtilen saatte orada olmayı kendine dert etmişti. Yukarıdaki oturma odasında Bayan Thornton ve Fanny dışında kimse yoktu. Mobilyaların üstündeki örtüler kaldırıldığından bütün oda sarı renkli ipek döşemeler ve halının parlak renkli çiçek desenleriyle âdeta göz alıyordu. Her köşe gözü yoracak kadar biblo ve süslemelerle doldurulmuştu. Bütün bunlar pencereden görünen büyük fabrika avlusunun çirkin boşluğuyla tuhaf bir tezat oluşturuyordu. Fabrika binası, pencerenin sol tarafında yükselerek yaz akşamı erkenden avlunun koyu gölgelere bürünmesine neden oluyordu.

"Oğlum, son dakika bir işle ilgilenmek zorunda kaldı ama her an gelebilir, Bay Hale. Oturmaz mısınız?"

Bay Hale, pencerelerden birinde duruyordu. Dönüp, "Fabrikayla bu kadar yakın olmayı bazen rahatsız edici bulmuyor musunuz?" diye sordu.

Kadın ayağa kalktı. "Asla. Oğlumun zenginliğinin ve gücünün kaynağını unutmak isteyecek kadar aristokrat değilim. Hem Milton'da bunun benzeri başka bir fabrika yok. Bölümlerden sadece biri, iki yüz yirmi metre kare."

"Dumanı ve gürültüyü kastetmiştim... Sürekli girip çıkan işçiler rahatsız edici olabilir!"

"Size katılıyorum, Bay Hale!" dedi Fanny. "Buharın ve yağlı makinelerin kokusu hiç gitmek bilmiyor... Gürültüyse kulakları sağır edecek türden."

"Adına müzik denen, kulakları sağır edecek türden gürültüler duydum. Makine odası fabrikanın sokağa bakan tarafında olduğu için pencerelerin açık olduğu yaz mevsimi hariç neredeyse hiçbir şey duymuyoruz. İşçilerin bitmek bilmeyen mırıltısı ise beni bir arı kovanındaki vızıltıdan fazla rahatsız etmez. Her şeyi oğlumla, sahip olduklarıyla ve yönetici olarak bütün bunların başında olmasıyla bağdaştırıyorum. Bugün fabrikadan çıt çıkmıyor çünkü işçiler greve gidecek kadar nankör yaratıklar olduklarını kanıtladı. Sanırım duymuşsunuzdur. Ama siz içeri girdiğinizde bahsettiğim iş, işçilere hak ettikleri yeri göstermesini sağlayacak." Bunları söylerken kadının ciddi yüzü âdeta kapkara bir öfkeyle gölgelenmişti. Bay Thornton içeri girdiğinde bile kadının yüzü gülmedi çünkü konukları resmî bir neşeyle selamlasa da oğlunun sıkıntısını üzerinden atamadığını hemen anlamıştı.

Genç adam Margaret'le tokalaştı. Genç kız farkında olmayabilirdi ama Bay Thornton birbirlerine ilk kez dokunduklarının farkındaydı. Bayan Hale'in durumunu sorduğunda Bay Hale'in umutlu açıklamalarını dinlerken, babasına katılıp katılmadığını anlamak için Margaret'e göz attığında genç kızın yüzünde herhangi bir sıkıntı izi göremedi. Ne var ki gördüğü güzellik karşısında bir kez daha afallamaktan kendini alamıyordu. Onu daha önce hiç böyle bir kıyafetle görmemişti ama böylesi zarif bir şıklığın asil bedenine ve yüzündeki havalı serinkanlılığa çok yakıştığını düşünüyordu.

Genç kız, Fanny'yle duyamadığı bir şeyler konuşuyordu ama kardeşinin sinirli tavırlarla eteğini düzeltip gözlerini sürekli odada boş boş dolaştırdığı gözünden kaçmadı. İçi elvermese de genç kızın nazik bir sükûnet yayarcasına yumuşacık ışıldayan o kocaman gözlerini kardeşinin boş bakışlarıyla karşılaştırmadan edemedi. Kıpkırmızı dudakların kıvrımları dinlediğiyle ilgileniyormuş gibi aralanmıştı, fildişi omzuna dökülen kuzguni siyah saçlarının ışığı yakaladığı zirvelerden aşağıyı seyrediyormuş gibi başını öne eğmişti. Beyaz tenli gürbüz kolları ve nazikçe birleştirdiği incecik elleriyle kıpırdamadan öylece duruyordu.

Bay Thornton, kaçamak bakışlarından birini daha attığında gördüklerini içmek istercesine derin bir iç çekti. Sonra genç hanımlara sırtını dönüp aklı da yüreği de onlarda kaldığı hâlde kendini zorlayarak Bay Hale'le sohbetine kaldığı yerden devam etti.

Konuklar geldikçe geliyordu. Margaret'in yanından ayrılan Fanny, davetlileri karşılayan annesine yardım etmeye gitti. Margaret'le konuşan kimse olmadığını fark eden Bay Thornton, bu apaçık ihmal nedeniyle huzursuz oldu ama genç kızın yanına

gitmedi, hatta ona bir daha bakmadı. Yine de onun ne yaptığını ya da yapmadığını odadaki herkesten daha iyi biliyordu.

Margaret davetlileri seyretme eğlencesine kendini öylesine kaptırmıştı ki biri tarafından gözetlendiği aklının ucundan bile geçmiyordu. Yemek için kendisini aşağı götüren kişinin ismini duymadığı gibi onunla konuşma girişiminde de bulunmadı. Beyler kendi aralarında hararetli konular konuşuyor, hanımlar çoğunlukla sessizce sofrayı ve birbirlerinin kıyafetlerini inceliyordu. Margaret beylerin sohbetini duyabildiği kadarıyla ilgiyle dinledi. Şehre nadiren geldiği için davetin onur konuğu olan Mr. Horsfall, ticaret ve üretimle ilgili sorular soruyor, Milton centilmenleri ona yanıtlar veriyor, açıklamalar yapıyordu. Bir ara tartışma alevlendiğinde itirazlar dostaneydi. O ana kadar pek konuşmayan Bay Thornton, muhaliflerin bile kabul edeceği bir şekilde meseleyi bütün berraklığıyla açıklarken Margaret'in dikkati hâliyle ev sahibine yöneldi. Evin sahibi olarak konuklarını ağırlarken lafını sakınmasa da sade ve alçakgönüllü görünüyordu. Margaret onu böylesine güçlü gördüğünü hiç hatırlamıyordu.

Kendi evlerine geldiğinde genç adam mutlak ya haksız yere varsayımlarda bulunmaya hazırmış gibi sinirlenmeye ya da aşırı heyecanlanmaya eğilim gösteriyor, kendini daha iyi anlatmaya çalışmayı kendine gurur meselesi yapıyordu. Oysa şimdi dostlarıyla bir aradayken konumundan hiç kuşku duymadığı aşikârdı. Davetliler onu güçlü karaktere sahip biri olarak görüyordu, o yüzden saygılarını kazanmaya çalışması zaten gereksizdi. Toplumda saygın bir yeri olduğunu biliyordu ve bu kadar özgüvenli konuşmasına Margaret daha önce hiç tanık olmamıştı. Öte yan-

dan Bay Thornton hanımlarla pek konuşmuyor, konuşsa bile resmiyeti elden bırakmıyordu. Margaret'le bile neredeyse hiç konuşmamıştı.

Margaret davetten aldığı keyfe şaşırıyordu. Tartışılan konuları sessizce ama kararlı bir şekilde dinlerken yöreyi daha iyi anlayacak kadar şey duymuş... hatta hevesli fabrika sahiplerinden teknik kelimeler bile öğrenmişti. Her hâlükârda adamların iflah olmaz bir samimiyetle konuşması, Londra partilerinde içini bayan ağdalı sohbetlerden çok farklıydı. Bununla birlikte şehirdeki patronların en büyük derdi olduğu hâlde sürmekte olan grevden pek bahsedilmemesi ilginçti. Sadece tek bir olası sonucu olabilecek böylesi bir olay karşısında patronların soğukkanlılığı Margaret'i hayrete düşürüyordu. Onlara göre kesin olan bir şey varsa o da işçilerin her zamanki gibi kendi bacaklarına sıktıklarıydı ama aptallık edip maaşlı sendika çakallarının peşine takılacaklarsa sonuçlarına da katlanacaklardı. Birkaç kişi Thornton'ın keyifsiz olduğunu ve elbette grevden zararlı çıkacağını düşünüyordu ama genel olarak böylesi bir talihsizlik herhangi bir zaman diliminde herkesin başına gelebilirdi. Üstelik davetliler Thornton'ın herkes kadar grev sürecini iyi yürüttüğünü söylüyordu çünkü Milton'daki herkes kadar demir gibi bir iradeye sahip olduğu için işçilerin kurnazlığı ona sökmezdi. Masadaki beyler, Thornton'ın yönetimini değiştirme hayallerinde yenilgiye uğrayacak işçilerin hâllerinden bahsederken kıkırdamadan edemiyordu.

Yemek sonrası bir parça sıkıcıydı. Beyler yanlarına geldiğinde sevinmesinin nedeni, sadece babasıyla göz göze gelerek uyuşukluktan kurtulması değil, aynı zamanda hanımların konuşmalarından çok daha ilginç konulara kulak misafiri olma ihtimaliydi. Milton erkeklerinin güç sarhoşluğu hoşuna gidiyordu.

Görünüşte aşırı bir böbürlenme olarak görülebilirdi ama mevcut ve gelecek başarılarından kaynaklanan bir tür çakırkeyif hâliyle olasılıkların eski sınırlarına meydan okudukları açıktı. Başka zaman olsa Margaret onların bu hâllerini hiç onaylamazdı ama hiçbirinin öngöremeyeceği bir gelecekte bütün sıkıcı sorunları yenme heyecanıyla kendilerini ve ortamı unutmaları takdir edilesiydi.

Dirseğinin dibinde bulunan Bay Thornton bir şey deyince irkildi. "Sofrada sohbetimize ortak olduğunuzu fark ettim... Yanılıyor muyum, Bayan Margaret?" diye soruyordu adam.

"Haklısınız ama ne yazık ki konuştuğunuz konular hakkında çok az şey biliyorum. Yine de Bay Horsfall'ın bahsettiği Bay Morison gibi muhalifler olduğunu duymak benim için şaşırtıcı oldu. Bay Morison bir centilmen olamaz, değil mi?"

"Başkasının centilmenliğine karar verecek kişi ben değilim, Bayan Margaret. Daha doğrusu centilmenlikten ne kastettiğinizi bilemiyorum. Ama Morison'un düzgün bir adam olmadığını söyleyebilirim. Kim olduğunu bile bilmiyorum, sadece Bay Horsfall'ın anlattıklarından böyle bir çıkarımda bulundum."

"Sanırım *centilmenlikten* kastım *düzgün* biri olmak."

"Muhtemelen çok daha fazlasını kastediyorsunuz ama sizden farklı düşünüyorum. Bana göre insanlık kavramı, centilmenlikten çok daha yüce ve tamdır."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Margaret. "Herhâlde kelimeleri farklı algılıyoruz."

"*Centilmenlik* kavramının sadece kişinin diğerleriyle ilişkisini tanımladığını anlıyorum ama *insandan* bahsederken sadece çevresiyle değil, hayatla, zamanla ve sonsuzlukla ilişkisini de tanım-

lamış oluruz. Ömür boyu bir adaya yapayalnız hapsolan Robinson Crusoe'nun... hatta Patmos azizinin dayanıklılığı, gücü ve inancı ancak *insanlık* kavramıyla tanımlanabilir. Sıklıkla yanlış ve fazlasıyla abartılı bir çarpıtmayla kullanılan *centilmen* kelimesinden pek hoşlanmıyorum. Günümüz gerçeğiyle daha çok örtüşen son derece basit *insan* ya da *insanlık* kavramını tercih ederim."

Margaret kısa bir süreliğine düşündü ama düşüncelerini söyleyemeden ev sahibi heyecanlı fabrikacılardan biri tarafından çağrıldı. Ne konuştukları duyulmasa da uzaklardan atılan merasim topu gibi kararlı ve kısa cevaplarından onun neler söylediğini tahmin edebiliyordu. Belli ki grev hakkında konuşuyor, nasıl bir yol izlemelerinin daha iyi olacağını tartışıyorlardı. Bay Thornton'ın, "O iş halledildi," dediğini duydu, sonra yanlarına iki üç kişi daha gelince sesler iyice mırıltılara dönüştü. "Bütün ayarlamalar yapıldı." Bay Slickson kuşkularından ve birtakım zorluklardan bahsederken sözlerini daha etkili kılabilmek için koluna dokunduğunda Bay Thornton kaşlarını belli belirsiz kaldırarak kendini biraz geri çekti ve "Riski göze alıyorum, tercih etmiyorsanız bize katılmak zorunda değilsiniz," dedi. Buna rağmen adam korkularını sıralamakta ısrar edince ekledi. "Alçakça kışkırtmalardan hiç korkmuyorum. Biz onlar için düşmanız ve olası her tür şiddete karşı kendimi koruyabilirim. Dahası benim için çalışmaya gelen herkesi korumakta kararlıyım. Bu sefer ne kadar kararlı olduğumu onlar da biliyor."

Margaret, Bay Horsfall'ın onu bir kenara çekmesini, grevle ilgili bir şey sormak istemesine yordu ama aslında sorunun kendisiyle alakalı olduğunu elbette bilemezdi.

"Son derece sessiz, son derece kararlı, son derece güzel..." Adam ismini öğrendiğinde, "Hanımefendi Milton'dan mı?" diye üsteledi.

"Hayır! İngiltere'nin güneyinden. Hampshire sanırım." Cevap son derece soğuktu.

Bayan Slickson da Fanny'yi aynı konuda sıkıştırıyordu. "Şu zarif görünümlü kız kim? Bay Horsfall'ın kız kardeşlerinden biri mi?"

"Ah, hayır! Babası, şu anda Bay Stephens'la konuşan Bay Hale. Beyefendi ders veriyor; daha doğrusu genç erkeklerle birlikte kitap okuyor. Ağabeyim John haftada iki kez kendisiyle buluşuyor. Adamın biraz çevre edinebilmesi için anneme onları da davet etmesi için âdeta yalvardı. Sanırım Bay Hale'in broşürlerinden bizde de olacaktı, isterseniz verebilirim."

"Bay Thornton! İşi bu kadar başından aşkınken gerçekten bir öğretmenle kitap okumaya vakit bulabiliyor mu? Hele şu rezil grev patlak vermişken?"

Fanny kadının tavrından ağabeyiyle gururlanması mı, yoksa ondan utanması mı gerektiğini kestiremedi. Başkalarının olası duygularını benimsemeye çalışan herkes gibi kızarmayı tercih etti ama mahcubiyeti konuklar dağılırken çoktan uçup gitmişti.

XXI

Karanlık Gece

Dünyada kimse bilmez
Gülümseme gözyaşının kardeşi değildir.*
Elliott

Margaret'le babası eve yürüyerek döndü. Hava güzeldi, sokaklar temizdi ve şarkıdaki Leezie Lindsay'nin yeşil saten elbisesi gibi beyaz ipek elbisesinin eteklerini dizlerine kadar çekerek yürüyen Margaret'in içinden tertemiz serin havada yürümenin keyfiyle dans etmek geçiyordu.

"Thornton'ın grev konusunda pek rahat olduğunu sanmıyorum. Bu akşam çok gergin görünüyordu," dedi babası.

"Gerilmese şaşardım ama biz çıkarken farklı önerilerde bulunanlara her zamanki serinkanlılığıyla cevap verdi."

"Yemekten sonra da öyleydi. Serinkanlılığını kolay kolay elden bırakmıyor ama yüzünden gergin olduğunu hissettim."

"Yerinde olsam ben de gerilirdim. Onu İncil'deki *haşin adam*** olarak gören işçilerin her saniye büyüyen öfkesinin ve

---

* Fabrika patronu olmasına rağmen yoksul halkın açlık çekmesine neden olan Mısır Yasası'na muhalefet eden İngiliz yazar Ebenezer Elliott'ın (1781-1849) "The Exile/Sürgün" adlı şiirinden.

** Matta 25:24.

bastırılmış nefretlerinin farkında olmalı... Duygusuzca haksızlık olduğu söylenemese de hepsi Yüce Tanrı'nın gözünde hepimizin sahip olduğu *haklar* için kararlılıkla direniyor. Gergin göründüğünü düşünmene sevindim. Boucher'ın aklını kaçıracakmış gibi konuştuğunu hatırlayınca Bay Thornton'ın serinkanlı konuşmasına katlanamıyorum."

"Her şeyden önce Boucher denen adamın sıkıntıları konusunda senin kadar ikna olmuş değilim çünkü kuşkusuz o anda kendini kötü hissediyordu ama Sendikanın gizemli para kaynakları var ve senin de dediğin gibi adamın tutkulu mizacı hissettiklerini abartmasına neden olabilir."

"Ah, baba!"

"Eh! Ben sadece tamamen zıt karakterde olduğunu düşündüğüm Bay Thornton'ın hakkını vermek istiyorum... Duygularını göstermeyecek kadar gururlu bir adam olduğu kesin. Senin böyle karakterlerden hoşlandığını düşünürdüm, Margaret."

"Hoşlanıyorum... ondan da hoşlanmam gerekirdi ama tamamen duygusuz olduğundan emin değilim. Güçlü bir karaktere sahip olduğu doğru... elde ettiği birkaç avantajdan nerelere geldiğine bakılırsa sıra dışı bir zekâya sahip olmalı."

"Birkaç avantaj demek az kalır. Daha küçücük yaşlarda hayatı öğrenmek, kendi yargılarını ve iradesini kullanmak zorunda kaldı. Bunlar zekânın sadece bir kısmını inşa eder. Daha fazlası için geleceğin temelini oluşturan tarih bilgisine ihtiyacı var ama bu ihtiyacın farkında... Bu da bir şeydir. Bay Thornton'a karşı çok önyargılısın Margaret."

"Kendisi örnek bir fabrikatör, bir tüccar... Aslında tanıştığım ilk fabrikatör, babacığım. O yüzden hazmetmesi kolay değil. İyi biri olduğunu biliyorum, belki zamanla onun gibilerden hoşla-

nabilirim, hatta hâlihazırda hoşlandığım bile söylenebilir. Yarısını anlamasam da bu akşam centilmenlerin konuşmaları çok ilgimi çekti. Bayan Fanny, beyler arasında tek hanım olduğum için kendimi rahatsız hissettiğimden emin olduğunu söyleyerek beni odanın diğer köşesine çektiğinde çok hayıflandım. O konuşmaları can kulağıyla dinleyeceğim aklıma bile gelmezdi... Hanımlar o kadar sıkıcı ki, babacığım... Ah, o kadar sıkıcı ki! Aynı zamanda son derece bilgiçti. Bir cümlede çok sayıda isim kullanmaya çalıştığımız eski oyunumuzu hatırladım."

"Ne demek istiyorsun, çocuğum?" diye sordu Bay Hale.

"Zenginliklerinin işareti olan kâhya, bahçıvan, kadehler, değerli danteller, elmaslar gibi isimleri her fırsatta kullanıyorlardı."

"Bayan Thornton'ın söyledikleri doğru çıkarsa hizmetçiyi tuttuğumuzda sen de gururlanacaksın."

"Bundan eminim. Beyaz ipek elbisemle, ellerim kucağımda öylece otururken, bütün gün evde hazırlıklar için yaptıklarımı hatırlayınca bu akşam kendimi fazlasıyla ikiyüzlü hissettim. Oysa davetteki hanımların beni seçkin bir hanımefendi olarak gördüğünden eminim."

"Ben bile senin gerçek bir leydi gibi göründüğünü düşündüm, tatlım," dedi Bay Hale sessizce gülümseyerek. Ama kapı açıldığında Dixon'ın yüzünü görünce gülümsemesi silinirken, bembeyaz kesilerek titremeye başladı.

"Ah, beyefendi! Ah, Bayan Margaret! Şükürler olsun geldiniz!" diyordu kadın. "Dr. Donaldson burada. Gündelikçi kadın çoktan gittiği için doktoru çağırtmak için yan komşunun uşağını göndermek zorunda kaldım. Hanımım şimdi daha iyi hissediyor ama... ah, efendim! Bir saat önce öleceğini sandım."

Bay Hale yere yığılmamak için koluna tutunduğu Marga-

ret'in yüzüne bakınca şaşkınlık ve son derece büyük bir hüzünle karşılaşsa da hazırlıksız yakalandığı için kalbinin çırpınmasına neden olan dehşetli ıstıraptan eser olmadığını gördü.

Margaret elbette babasından daha fazlasını biliyordu, yine de umutsuzluğuna eşlik eden şaşkınlığını üzerinden atamadı. "Ah! Evden hiç ayrılmamalıydım... Ben ne kötü bir evladım!" diye inlerken telaşlı adımlarla merdivenlerde tökezleyen babasına destek oldu.

Dr. Donaldson onları merdiven sahanlığında karşıladığında, "Şu an daha iyi," diye fısıldadı. "Afyon etkisini gösterdi. Spazmlar çok kötüydü. Hizmetçinizin korkmasına şaşmamalı ama hanımefendi bu sefer kendisini hızla toparlayacaktır."

"Bu sefer mi? Onu görmek istiyorum!" Yarım saat önce Bay Hale orta yaşlı bir adamdı ama o anda gözlerinin feri gitmişti. Bütün duyuları körelmişti ve yetmiş yaşındaymış gibi titrek adımlarla yürüyordu.

Dr. Donaldson koluna girerek onu yatak odasına götürdü. Margaret hemen peşlerindeydi. Yataktaki annesinin yüzü her şeyi anlatıyordu. Belki artık kendini daha iyi hissediyordu ve uyuyordu ama Azrail yüzüne imzasını atmıştı ve yakında tekrar döneceği açıktı.

Bay Hale bir şey söylemeden bir süre karısını seyretti, sonra bütün vücudu titrerken Dr. Donaldson'ın telaşına aldırmadan kapıya tutunmak için elini uzattı. Doktorun ziyareti için getirilen bir sürü mum odayı ışıl ışıl aydınlattığı hâlde bir şey görmediği belliydi. Sendeleyerek oturma odasına girdiğinde el yordamıyla oturacak bir yer bulmaya çalıştı, doktor hemen bir sandalye çekip onu oturttu ve nabzını kontrol etti. "Konuşun onunla Bayan Margaret. Babanızı biraz canlandırmamız gerekiyor."

"Baba!" dedi Margaret, acı içinde vahşi bir hıçkırıkla. "Babacığım! Konuşun benimle!"

Korkuları yine gözlerine yansıyan adam kendini zorlayarak, "Margaret, böyle olduğunu biliyor muydun?" diye sordu. "Ah, çok acımasızsın!"

"Hayır, efendim, acımasızlık değildi!" dedi Dr. Donaldson hemen araya girerek. "Bayan Margaret, önerilerime riayet etti. Hata olabilir ama acımasızlık değil. Eşinizin yarın bambaşka biri olarak uyanacağından eminim. Tahmin ettiğim gibi spazmlardan mustaripti ama bundan Bayan Margaret'e bahsetmemiştim. Bayan Hale'e yanımda getirdiğim afyondan verdim. Uzun bir uyku çektikten sonra yarına, sizi bu kadar telaşlandıran hâlinden eser kalmayacaktır."

"Ama hastalığı geçmeyecek, değil mi?"

Dr. Donaldson, Margaret'e kaçamak bir bakış fırlattı. Genç kız, gerçeğin söylenmesinin daha iyi olacağını düşünüyormuş gibi başını önüne eğmişti. Artık babasını oyalamayı gereksiz gördüğü açıktı. "Hastalığı geçmeyecek," diye yanıtladı. "Ne kadar övünürsek övünelim, bugünkü tıp bilgimiz bu hastalığa çare bulamıyor. Sadece süreci yavaşlatabilir, eşinizin çektiği acıları hafifletebiliriz. İyi bir Hıristiyan olarak metîn olun, efendim. Hiçbir acının, hiçbir ölümcül hastalığın dokunamayacağı ruhun ölümsüzlüğüne inanın!"

Aldığı cevap boğuk kelimelerden ibaretti. "Hiç evlenmediniz Dr. Donaldson. Bunun nasıl bir şey olduğunu asla bilemezsiniz." Bay Hale, gecenin sessizliğinde ıstırabın ağır nabzı gibi derin hıçkırıklarla sarsılıyordu.

Gözyaşları dinmeyen Margaret dizinin dibine çömelip babasını okşadı. Dr. Donaldson dâhil herkes zamanı unutmuştu. Bay

Hale, evin erkeği olduğunu hatırladığında cesaretini toplayarak, "Ne yapmalıyız?" diye sordu. "İkimize de söyleyin. Margaret benim sağ kolumdur."

Dr. Donaldson sağduyulu önerilerini sıraladı. Gece için korkulacak bir şey yoktu. Hatta ertesi gün dâhil günlerce sorun yaşanmasını beklemiyordu ama iyileşme yönünde umudu yoktu. Bay Hale'e yatmasını ve uyanmayacağını umduğu hastanın başına sadece bir kişi bırakmasını önerdi. Ardından sabah tekrar gelmek üzere söz verip sıcak ve nazik bir tokalaşmanın ardından ayrıldı.

Sonrasında baba kız çok az konuştu. Yaşadıkları dehşetten, o anda ne yapılması gerektiğine karar vermekten başka bir şey yapamayacak kadar yorgun düşmüşlerdi.

Bay Hale uyumamakta kararlıydı, o yüzden Margaret onu ancak oturma odasındaki divanda dinlenmeye ikna edebildi. Dixon da inatla yatmayı reddediyordu. Dünyanın bütün doktorları istedikleri kadar *eş desteği ve sadece bir refakatçi* önerse de Margaret annesinin başından ayrılamayacağını biliyordu. Dixon otururken boşluğu seyretti, gözlerini kırpıştırdı, başı öne düştükçe irkilerek kendini toparladı ama sonunda savaşı kaybedip hafiften horlamaya başladı. Margaret çıkardığı elbisesini sabırsız bir iğrentiyle bir kenara fırlatıp geceliğini giymişti. Bir daha hiç uyuyamayacakmış, bütün duyuları annesinin başında beklemek için iki kat keskinleşmiş gibi hissediyor, gördüğü her şey, bütün sesler, hatta aklından geçen bütün düşünceler sinirlerini bozmaya yetiyordu.

İki saatten uzun süre babasının yan odada huzursuz kıpırdanmalarını dinledi. Adam sonunda yatak odasının kapısına kulağını dayadı. Margaret kalkıp kapıyı açarak dudakları kuruduğu

için konuşmakta zorlanan babasına her şeyin yolunda olduğunu bildirdi. Sonunda Bay Hale uykuya dalınca sessizlik bütün eve hâkim oldu.

Bunun üzerine, perdenin yanında oturan Margaret düşüncelere daldı. Zamanın ve mekânın çok uzağındaydı, her şey geçmişte kalmış gibi hissediyordu. Daha otuz altı saat önce Bessy Higgins ve babası için üzülmüş, Boucher için yüreği burkulmuştu. Şimdi bütün bunlar eski bir hayatın rüyadan farksız anıları gibi geliyordu. Evin dışında yaşanan hiçbir şey gerçek değilmiş gibiydi çünkü annesi dışarıdaki dünyadan kopmuştu. Harley Street bile artık çok daha uzaktı. Oysa Shaw teyzesinin yüzünde annesiyle benzerlikleri gördüğü ya da özlem ve sevgiyle andığı eviyle ilgili düşüncelere daldığı mektuplar için sevindiği günler dün gibiydi. Hele Helstone alacakaranlık bir geçmişten ibaretti. Kış ve bahar aylarında tekdüze geçen sıkıcı gri günler, daha çok her şeyden üstün tuttuğu değerlerle alakalıydı. Kıymetini bilemediklerinin hakkını verebilmek için oradan ayrıldığı ana tekrar geri dönmek isterdi. Hayat ne boştu! Nasıl da çürük, kaypak ve havaiydi! Sanki dünyanın hengâmesinden, çok yükseklerdeki bir çan kulesinden bakan biri sürekli, "Her şey gölge! Her şey gelip geçici! Her şey geçmişte kaldı!" diye bağırıyordu.

Daha önceki birçok mutlu sabah gibi şafak bütün serinliği ve griliğiyle sökerken uyuyanları teker teker kontrol eden Margaret'e, yaşadıkları dehşetli gece bir rüya gibi geliyordu. Gece de bir gölgeydi. Ve o da geçmişte kalmıştı.

Bayan Hale uyandığında gece ne kadar hasta olduğunu hatırlamadı. Hatta sabah erkenden ziyarete gelen Dr. Donaldson'ı ve kızıyla kocasının yüzlerindeki kaygılı ifadeyi görünce iyice şaşırdı. Yorgun olduğu kesindi, o yüzden bütün gün yataktan

çıkmamaya razı oldu ama hemen ardından kalkmak için ısrar edince Dr. Donaldson oturma odasına geçmesine izin verdi. Kadın nasıl otururşa otursun sürekli huzursuz ve rahatsız hissediyordu. Hâliyle gece çökmeden yine ateşlenince Bay Hale'in eli ayağına dolaştı.

"Annenin kötü bir gece geçirmemesi için ne yapabiliriz?" diye sordu Margaret'e, üçüncü gün. "Bazen o güçlü afyonları ben de kullanmak istiyorum. Annenin çektiği acılara tanık olmak bana çok daha büyük acı veriyor. Bence bir su yatağı bulmamız iyi olacak. Yarın hemen iyileşeceğinden değil ama spazmlar gelmeden önce kendini hep iyi hissediyor. Her hâlükârda su yatağı iyi gelecektir. Bayan Thornton'da bir su yatağı olduğunu biliyorum. Bugün öğleden sonra uğramaya çalışacağım.... Yok," dedi birden. Margaret'in, hasta odasına bakarken bembeyaz yüzünü fark etmişti. "Gidebileceğimden emin değilim. İşim uzun. Marlborough Street'e uğrayıp Bayan Thornton'dan yatağı sen isteyebilirsin."

"Olur," dedi Margaret. "Annem öğleden sonra uyuduğunda giderim. Bayan Thornton'ın yatağı ödünç vereceğinden eminim."

Dr. Donaldson haklı çıkmıştı. Bayan Hale son krizin sonuçlarını üzerinden attığı için öğleden sonra Margaret'in umduğundan çok daha iyi görünüyordu.

Margaret yemekten sonra onu koltukta kocasıyla el ele bıraktı. Adam karısından çok daha büyük acılar çekiyormuş gibi perişan hâldeydi. Yine de gülümsüyordu. Margaret iki üç gün önce onun bir daha gülümseyeceğinden kuşku duyar olmuştu.

Crampton Crescent ile Marlborough Street arası iki mildi. Hava hızlı yürünmeyecek kadar sıcaktı. Ağustos güneşi öğleden sonra saat üçte sokakları âdeta dövüyordu. Yolun yarısına kadar

Margaret sıra dışı herhangi bir şeye rastlamadı. Zaten düşüncelere dalmıştı. Hem Milton sokaklarında akan kalabalıkta yolunu bulmayı öğrenmişti. Ama çok geçmeden girdiği bir yolda devasa bir kalabalığın arasına düştü. İnsanlar hareket etmekten ziyade konuşuyor, dinliyor, oldukları yerden pek ayrılmadan heyecanla uğulduyordu. Geçmesi için yol verdiklerinde, işini yapmaya odaklanan Margaret'in aklı annesinin hastalığıyla ilgili sıkıntılara takılmış olmasaydı, Marlborough Street'e varmadan önce kalabalıkta hem fiziksel hem de ruhsal sayılabilecek huzursuz ve baskıcı bir rahatsızlığın bütün gücüyle kendini hissettirdiğini daha erken fark edebilirdi.

Caddeye açılan bütün yan sokaklardan sayısız haykırışın neden olduğu derin kükremeler duyulabiliyordu. Fakirhanelerinin kapılarında ve pencere önlerinde, hatta daracık sokakların ortasında toplananların aklında tek bir şey olduğu belliydi. Herkes gözünü, çıkarlarına ve haklarına ihanet eden Marlborough Street'e dikmişti. Bazıları öfkeden köpürüyor, bazıları arkası kesilmeyen tehditler savurarak iyice alçalıyor, bazıları korkuyla siniyor ya da bir uzlaşmaya gidilmesi gerektiğini ima ediyordu.

Marlborough Fabrikasının duvarındaki katlanarak açılan küçük yan kapıya ulaşıp, zile cevap verecek görevliyi beklerken etrafına bakınan Margaret ilk kez uzaklardaki fırtınayı duydu. Dahası caddenin daha bir dakika önce sadece boğuk seslerin duyulduğu diğer ucunda, bir dalga gibi görünüp kaybolan kapkara kalabalık seçilebiliyordu. Oysa aklı hâlâ dertlerinde olduğundan bütün bu işaretlere rağmen neler olduğunu anlamıyor, bu işaretlerin hangi derin anlamlara geldiğini çözemiyordu. Tek bildiği, annesiz kaldığında hançerin keskin ucunu yüreğinde hissede-

ceğiydi. Üstelik öyle bir durumda babasını teselli etmeye hazır olması gerekiyordu.

Görevli kapıyı temkinli bir şekilde sadece araladıktan sonra nefesini salıp, "Ah, siz mi geldiniz, hanımefendi?" dedi ve kapıyı ziyaretçinin geçebileceği kadar açtı. Margaret içeri girer girmez de kapatıp sürgüyü çekti. "O kalabalık buraya geliyor galiba?" diye soruyordu.

"Bilmem," dedi Margaret. "Olağandışı bir şeyler oluyor ama cadde boş sayılır." Avluyu geçip, evin kapısına çıkan basamakları tırmanırken avluda hiç gürültü yoktu. Buhar makineleri çalışmıyor, tıkırdamıyor, tıngırdamıyordu ama uzaklardaki tekinsiz feryatlar gittikçe yaklaşıyordu.

XXII

Darbe ve Sonuçları

Ama iş azalırken canım sakal uzuyor,
Hem yevmiyeler de düşüyor;
Çünkü İrlandalılar buraya üşüştü,
Yarı maaşa çalışıyor.

Ebenezer Elliott, Mısır Yasası Şiirleri

Margaret, eşyaların yine örtülerle kaplandığı oturma odasına buyur edildi. Sıcak nedeniyle pencereler yarı açıktı ama Venedik tarzı panjurlar kapalıydı. O yüzden aşağıdaki avludan yansıyan kasvetli gri ışık gölgeleri çarpıtıyor, üstten gelen yeşilimsi ışıkla birleşerek, aynada gördüğü kadarıyla Margaret'in yüzüne hayaletimsi bir solgunluk veriyordu.

Oturup beklemeye başladı. Kimse gelmiyordu. Arada sırada rüzgâr uzaklardaki yığınların sesini taşıyor gibiydi, oysa yel bile esmiyordu!

Sesler aralıklarla keskin bir sessizliğe dönüşürken sonunda Fanny geldi. "Annem hemen gelecek, Bayan Margaret," diyordu. "Özürlerini iletmemi istedi. Belki biliyorsunuzdur... ağabeyimin İrlanda'dan işçi getirtmesi Milton halkını fazlasıyla rahatsız etti. Sanki başka yerden işçi getirmeye hakkı yokmuş gibi! O aptallar ağabeyim için çalışmak istemiyordu, şimdi de

o zavallı İrlandalıları tehditleriyle korkutuyorlar. Öyle ki onları dışarı bile çıkaramıyoruz. Fabrikanın en üst katında birbirlerine nasıl sokulduklarını bir görseniz... Ne çalışmak ne de çalıştırmak isteyen o serserilerden korunmak için orada kalacaklar. O yüzden annem yemekleriyle ilgileniyor, John da konuşma yapıyor çünkü kadınlardan bazıları ağlayarak geri dönmek istediklerini söylüyormuş. Ah! İşte annem geldi!"

Bayan Thornton, kapkara bir ciddiyetle içeri girdiğinde Margaret bir ricada bulunmak için kötü bir zamana denk geldiğini hissetmekten kendini alamadı. Neyse ki Bayan Thornton, annesinin hastalığıyla ilgili her ihtiyacını kendisiyle paylaşabileceğini söyledikten sonra çatık kaşları ve sımsıkı kapattığı dudaklarıyla, Margaret'in annesinin yaşadığı rahatsızlıkları ve Dr. Donaldson'ın su yatağıyla biraz olsun rahat edebileceğine dair önerisini nazik bir alçakgönüllülükle anlatmasını dinledi. Hemen cevap vermedi, sonra bir anda ayağa fırlayıp, "Kapıdalar!" diye bağırdı. "John'u çağır Fanny... Koş ağabeyini fabrikadan çağır! Kapıya dayandılar! Zorla içeri girecekler! Çabuk diyorum, John'u çağır!"

Aynı anda Margaret'in sözlerine kulak vermesini engelleyen kalabalık cadde tarafında yükselmeye başladı. Öfkeli haykırışlarla, bedenlerinin bütün gücüyle yükleniyorlarmış gibi kalabalığın sarstığı ahşap bariyerin ardından âdeta kükrüyor, kısa bir anlığına geri çekiliyor, güç topladıklarında tekrar saldırıyor, kapıların rüzgâra kapılan sazlar gibi sarsılmasına neden oluyorlardı.

Hanımlar ödlerini koparan sahne karşısında hayretle pencereye toplaşmıştı. Bayan Thornton, hizmetçiler, Margaret... hepsi oradaydı. Fanny de dönmüş, merdivenleri tırmanırken ta-

kip ediliyormuş gibi çığlıklar attıktan sonra isterik hıçkırıklarla kendini divana atmıştı. Annesiyse hâlâ fabrikada olan oğlunun yolunu gözlüyordu.

Sonunda genç adam dışarı çıkıp penceredeki beti benzi atmış yüzlere bakarak cesaret vermek istercesine gülümsedi, ardından fabrikanın kapısını kilitledi. Sonra evin kapısını açması için birinin inmesini isteyince Fanny uçarcasına aşağı koştu. Bayan Thornton da gitmeden edemedi. Oğlunun artık tanıdık gelen emrivaki ses tonundan dışarıdaki öfkeli kalabalığa beslediği kin duyulabiliyordu. Kapıları kırmakla uğraşırken nefeslerine ihtiyaç duydukları için isyancılar bağırıp çağırmıyordu ama patronun sesini duydukları anda alev almış gibi kükremeye başladıklarını duyunca Bayan Thornton bile bembeyaz kesilerek onu hemen içeri aldı.

İçeri girdiğinde Bay Thornton'ın yüzü hafifçe kızarmıştı ama tehlikeyi haber veren elçiye cevap verircesine gözleri ışıldıyor, yüzündeki gururlu meydan okuma ifadesiyle asil ve yakışıklı görünüyordu.

Margaret hep acil durumlarda cesaretini yitireceğinden korkmuştu. Ödlek olduğunun anlaşılması umurunda bile olmazdı ama o anda hemen dibindeki dehşetle kendini unutmuştu. Tek hissedebildiği yoğun acılara duyduğu yoğun sempatiydi.

Bay Thornton içtenlikle konuşmaya başladı. "Böylesi talihsiz bir zamanda ziyaretimize geldiğiniz için çok üzgünüm Bayan Margaret," diyordu. "Korkarım içine düştüğümüz riskli duruma şimdi siz de dâhil oldunuz. Anne! Niye arka odalara gitmiyorsunuz? Pinner Lane'den ahır avlusuna girip giremeyeceklerini kestiremiyorum ama her hâlükârda orada, buradakinden daha emniyette olursunuz. Hadi Jane!" diye ekledi kâhyaya bakarak.

Kadın gidince diğerleri peşine takıldıysa da annesi, "Burada kalacağım; sen neredeysen ben de oradayım!" dedi. Aslında arka odalara geçmenin hiçbir faydası yoktu çünkü binanın arka tarafını saran kalabalık kitle korkunç tehditlerini oradan da savurmaya devam ediyordu.

Cıyaklayarak ağlaşan hizmetçiler tavan arasına sığınmıştı. Onları duyan Bay Thornton kınarcasına gülümsedi. Sonra fabrikaya bakan pencereye en yakın duran Margaret'e baktı.

Genç kızın gözleri ışıldıyordu, yanaklarının ve dudaklarının rengi her zamankinden daha canlıydı. Sanki Bay Thornton'ın baktığını hissetmiş gibi dönüp bir süredir aklını meşgul eden soruyu sordu. "İrlanda'dan getirdiğiniz yoksul işçiler nerede? Fabrikada mı?"

"Evet! Hepsini arka merdivenlerin en tepesindeki küçük bir odaya soktum. Fabrika kapılarına saldırı olursa riski göze alıp aşağı kaçmaya çalışmalarını yasakladım. Ama isyancılar onları değil, beni istiyorlar."

"Askerler ne zaman gelir?" diye sordu annesi, alçak ve titrek sesiyle.

Genç adam her şeyi yaparken takındığı aynı mesafeli tavırla saatini çıkarıp küçük bir hesaplama yaptıktan sonra, "Williams istediğimde hemen gittiyse ve isyancıların arasından sıyrılabildiyse... yirmi dakikaya anca gelirler."

"Yirmi dakika!" dedi annesi. Kadının ses tonunda ilk kez dehşet tınısı vardı.

"Hemen pencereyi kapat anne," dedi Bay Thornton. "Kapılar yeni bir darbeye daha fazla dayanamayacak. O pencereyi kapatın, Bayan Margaret."

Margaret söyleneni yaptıktan sonra elleri titreyen Bayan Thornton'ın yardımına koştu.

O sırada nedense göremedikleri caddeye bir sessizlik hâkim olmuştu. Kadın büyük bir kaygıyla, aniden kıpırtısız kalmasının nedenini çözmeye çalışıyormuş gibi oğluna bakıyordu.

Genç adamın ne umut ne de korkudan eser olan sert yüz hatlarında küçümseyici bir meydan okuma vardı.

Fanny ayağa fırlayıp fısıltıyla, "Gittiler mi?" diye sordu.

"Gitmek mi?" dedi ağabeyi. "Dinleyin!"

Kız dinledi. Hepsi tutulan nefesleri, yavaşça bel veren ahşabın çatırtılarını, demirin eğilmesini, sonunda masif kapıların büyük bir gürültüyle devrilmesini duydu. Fanny sendeleyerek annesine doğru bir iki adım attıktan sonra bayılacak gibi olduğunda Bayan Thornton onu bütün gücüyle kucaklayıp odadan çıkardı.

"Şükürler olsun!" dedi Bay Thornton, pencereden dışarı bakarken. "Siz de yukarı çıksanız daha iyi olmaz mı, Bayan Margaret?"

Margaret'in dudakları reddetmek üzere harekete geçti ama zaten sonrasında avluya doluşan sayısız insanın öfkeli kükremeleri arasında cevabı duyulmadı. Dipten gelen o vahşi tatmin mırıltıları, az önceki korkunç haykırışlarından daha korkunçtu.

"Neyse!" dedi genç adam onu cesaretlendirmek için. "Böyle bir olayın içinde kaldığınız için gerçekten çok üzgünüm ama askerler birkaç dakikaya gelecektir."

"Ah, Tanrım!" diye bağırdı Margaret aniden. "Şuradaki Boucher. Öfkeden yüzü çarpıldığı hâlde onu tanıdım... Öne geçmeye çalışıyor... Bakın! Bakın!"

"Boucher kim?" diye sordu Bay Thornton, bütün soğukkanlılığıyla pencereye yaklaşıp Margaret'in böylesine ilgilendiği adamı görmek için.

Aşağıdakiler Bay Thornton'ı pencerede görür görmez vahşice bağırmaya başladı. Bir türlü ele geçiremediği avı için şeytanca bir arzu duyan korkunç canavarlar gibiydiler. Genç adam bile kışkırttığı bu nefretin yoğunluğundan duyduğu memnuniyetsizlikle kendini geri çekilmek zorunda hissederek, "Bırakın bağırsınlar!" dedi. "Beş dakika daha... Tek umudum, şu zavallı İrlandalıların böylesi düşmanca bir gürültüden ürkmemeleri. Beş dakika daha cesaret edin, Bayan Margaret."

"Benim için korkmayın," dedi Margaret telaşla. "Ama beş dakika sonra ne olacak? Bu zavallı yaratıkları yatıştıracak bir şeyler yapabilir misiniz? Onları böyle görmek çok üzücü."

"Askerler gelir gelmez akıllarını başlarına getirecektir."

"Akıllarını başlarına mı getirecektir!" diye atıldı Margaret. "Neden bahsediyorsunuz?"

"Birileri birer vahşi canavara dönüşen bu adamların aklını başına getirmeli. Tanrı aşkına! Fabrika kapısını yıktılar!"

"Bay Thornton," derken Margaret, hırsla titriyordu. "Korkak biri değilseniz derhâl aşağı inin ve bir erkek gibi karşılarına çıkarak en azından buraya getirttiğiniz o zavallı İrlandalıları kurtarmak için işçilerinizle insan gibi nazikçe konuşun. Öfkeye kapılmış şu zavallıları askerlerin insafına bırakmayın. İçlerinden birinin çok zor bir hayat yaşadığını biliyorum. Biraz olsun cesaretiniz ya da asaletiniz varsa gider onlarla erkek erkeğe konuşursunuz."

Ona bakıp dişlerini sıkan adamın yüzünde kapkara bir bulut belirmişti. Sonunda, "Gideceğim," dedi. "Rica etsem benimle aşağı gelip kapıyı ardımdan kilitler misiniz? Annemle kardeşimin korunmaya ihtiyacı var."

"Ah! Bay Thornton! Bilemiyorum... belki yanılıyorum... sadece..."

Ama adam çoktan merdivenlerden hole inmiş, ön kapının kilidini açmıştı, o yüzden tek yapabildiği hızla peşinden gidip kapıyı kapattıktan sonra yüreğindeki telaşla yukarı çıkmak oldu. Başı dönüyordu. Hemen en uçtaki pencerede yerini aldı. Bay Thornton aşağıdaki merdivenlerdeydi. Binlerce öfkeli göz ona dönmüştü ama o vahşi tatminin neden olduğu öfkeli mırıltılar kesilmişti.

Pencereyi ardına kadar açtı. Kalabalığın büyük çoğunluğu gaddar ve düşüncesiz delikanlılardan oluşuyordu. Aralardaki yetişkin adamlar avının peşinde deliye dönmüş aç kurtları andırıyordu. Margaret onları anlayabiliyordu. Evde çocukları açlıktan kıvranan Boucher'dan farklı değillerdi. Daha yüksek maaş almak için çabalarının başarıya ulaşmasını beklerken, kuru ekmeklerini ellerinden almak üzere yerlerine İrlandalı işçilerin getirildiğini öğrenince çılgına dönmüşlerdi. Margaret çok iyi biliyordu. Her şeyi Boucher'ın yüzündeki çaresiz öfkeden anlayabiliyordu. Bay Thornton onlara bir şeyler söylerse, sadece kendini dinletebilirse onlara söz hakkı tanımayan öfkeli ve kınayan bir tavra gösterecekleri vahşi kızgınlıktan çok daha hayırlı bir sonuç elde edebilirdi. Belki şu anda aşağıda konuşuyordu çünkü sesler birden ormandaki hayvanlarınki gibi anlaşılmaz fısıltılara dönüşmüştü.

Şapkasını çıkarıp pencerede öne eğildi. Bay Thornton konuşmaya yeltendiğinde onu dinlemeye meyledenler birden fikir değiştirip öncekinden de beter bir şekilde kükremeye başlamıştı. Adam, bir heykel gibi kıpırdamadan kollarını göğsünde kavuşturmuş duruyordu. Bastırdığı heyecanıyla yüzünün rengi atmıştı. Grevciler onu korkutmaya çalışıyor, her biri her an üstüne atılacakmış gibi davranıyordu.

Margaret küçücük bir kıvılcımın yeteceğini fark etti. Tek bir temas patlamaya neden olacak, yüzlerce öfkeli adam ve düşüncesiz çocuğun, hatta Bay Thornton'ın hayatı tehlikeye girecek; hemen ardından kasırgadan farksız hezeyanları mantık sınırlarını aşacak, insanlar bu işin sonuçlarını düşünemeyecek hâle gelecekti. Grubun arka tarafındaki adamların silah niyetine ağır tahta parçalarını yerden aldıklarını görebiliyordu. İşte kıvılcım buydu. Uğultudan kimsenin duymadığı bir çığlık atarak odadan çıkıp aşağı koştu ve kendini bile şaşırtan bir güçle demir çubuğu kaldırarak, kapıyı ardına kadar açıp gözlerinden âdeta alevden oklar fırlatırcasına kendisini karşısında bulduğu öfkeli erkekler denizine baktı.

Tahta parçaları hâlâ ellerindeydi ama neler olduğunu anlamak istercesine asılan yüzlerinden kafalarının karıştığı belli oluyordu çünkü genç kız konuşamasa da nefeslenene kadar ellerini öne uzatmış hâlde düşmanla aralarına geçmişti.

"Ah, lütfen şiddete başvurmayın! Karşınızda tek bir adam var, sizse çok kalabalıksınız." Oysa Margaret'in sesi boğuk bir fısıltıdan ibaretti.

Bay Thornton, tehlikeyle arasına girdiği için kıskanmış gibi onun yanına geldi.

"Gidin!" dedi Margaret yeniden deneyerek. Bu sefer sesi çığlıktan farksızdı. "Askerler yolda. Barış içinde gidin. Gidin. Şikâyetleriniz her neyse illaki bir çözüme ulaşacaktır."

"O İrlandalı karaktersizler geri gönderilecek mi?" diye sordu kalabalıktan biri. Sesinde hâlâ ateşli bir tehdit hissedilebiliyordu.

"Asla... Bana hiçbir konuda emir veremezsiniz!" diye çıkıştı Bay Thornton.

İşte o anda kıyamet koptu. Yükselen haykırışlar her yerden yankılanıyordu ama Margaret onları duymadı. Gözleri ellerine

tahta parçaları alan gruba takılmıştı. Bakışlarından neyi hedeflediklerı hemen anlaşılabiliyordu. Birkaç saniye sonra Bay Thornton'a saldıracaklardı. Üstelik adamı bu tekinsiz ortama kendisi göndermişti. Şu anda tek düşünebildiği, onu kurtarabilmekti. Hemen öfkeli adamlara karşı kalkan olmak için genç adama sarıldı.

Bay Thornton, göğsünde kavuşturduğu kollarını açmadan silkinip ondan kurtuldu. "Gidin," diyordu Margaret'e gür sesiyle. "Burası size göre değil."

"Bilakis!" dedi Margaret. "Benim gördüklerimi görmediniz." Adamların korkunç öfkesinden ürkmüş gibi gözlerini kısmasının onları etkileyeceğini, kadın olduğu için onun bu hâlini gördüklerinde bir an düşünüp gerileyeceklerini, hatta avluyu terk edeceklerini sansa da yanılıyordu. Pervasız hezeyanları durup düşünme eşiğini aşmıştı. En azından bir grubun kendini kaybettiği kesindi. Acımasız heyecanlara düşkünlükleriyle isyana öncülük eden vahşiler, her zaman kan görmek isterdi.

O sırada bir tahta parçası havada vızıldayarak uçmaya başladı. Margaret hayretle seyrediyordu. İsabet etmediğini görünce korkudan midesi bulansa da pozisyonunu değiştirmeden dönüp yüzünü Bay Thornton'ın koluna gömdü. Sonra tekrar dönüp konuştu. "Tanrı aşkına! Şiddetle asıl amacınıza zarar veriyorsunuz. Ne yaptığınızın farkında bile değilsiniz." Onları sözleriyle etkilemek istiyordu. Bir çakıl taşı alnını ve yanağını sıyırdığında gözlerinde şimşekler çaktığını hissederek Bay Thornton'ın omzuna yığıldı.

İşte o zaman genç adam kollarını açıp anında onu sararak, "Aferin size!" diye bağırdı kalabalığa. "Masum yabancı işçileri kovmak için geliyorsunuz, yüzlerceniz tek bir adamın karşısı-

na dikiliyorsunuz ve karşınıza çıkan bir kadın kendi çıkarlarınız uğruna mantıklı davranmanızı rica ettiğinde ödlekçe kininizi ona kusuyorsunuz! Aferin size!"

Herkes suspus olmuştu. Koyu kırmızı kanı görmek tutkulu hezeyanlarından uyanmalarını sağlamış gibi kocaman gözlerle, ağızları açık bir şekilde öylece seyrediyorlardı. Kapıya en yakın olanlar utançla sıvıştı. Kalabalığın içinde de birileri geri çekilmeye başlamıştı.

Biri bağırdı. "Taş ona değildi, bir kadının arkasına saklananaydı!"

Bay Thornton öfkeden kuduruyordu. Akan kanı fark etmek Margaret'i tuhaf bir şekilde kendine getirmişti. Genç adamın yardımıyla eşiğe oturup başını pervaza yasladı.

"Burada oturabilir misiniz?" diye sordu Bay Thornton, sonra cevap beklemeden basamakları ağır ağır inerek kalabalığın içine daldı. "Vahşi iradeniz çok istiyorsa hadi gelin beni öldürün. Bana kalkan olan bir kadın da yok. Beni öldürene kadar dövebilirsiniz... Yine de kararımdan döndüremezsiniz... Bu şekilde döndüremeyeceksiniz!" Kollarını yine göğsünde kavuşturmuş, aynı serinkanlı tavırla karşılarında dikiliyordu.

Tıpkı mantıksız öfkeleri gibi kalabalık da gerilemeye başlamıştı. Belki askerlerin yaklaştığını düşünüyorlardı. Belki de mermerden bir heykel gibi gözleri kapalı, solgun yanaklarına upuzun kirpiklerinden damlayan yaşlarına alnından akan kanın karıştığı genç kızı görmek etkili olmuştu. Boucher dâhil en çaresizleri bile kaşlarını çatarak geriledi, meydan okuyan gözleriyle yerinden kıpırdamayan patrona küfürler mırıldanarak sonunda çekip gitti.

Gerileme kaçışmaya dönüşürken Bay Thornton yanına koştuğunda Margaret ondan yardım almadan ayağa kalkmaya çalış-

tı. "Bir şeyim yok," diyordu hâlsiz bir gülümsemeyle. "Alnım sadece sıyrıldı. Bir anlık şaşkınlık yaşadım. Ah, gittiklerine çok seviniyorum!" derken artık hıçkırıklarını tutamıyordu.

Bay Thornton onu anlayamıyordu. Öfkesi geçmemişti; tehlike geçmişti ama yüreğindeki öfke giderek büyüyordu. Askerler beş dakika önce gelebilseydi kaçan isyancılar otoritenin ve düzenin gücünü hissedecekti. Keşke kaçamadan isyanları bastırılsaydı.

Genç adamın aklından bunlar geçerken dengesini bulabilmek için kapı pervazına tutunan Margaret'in gözleri kararınca yere düşmeden tam zamanında yakalayıp, "Anne... anne!" diye seslendi. "Aşağı gel... Gittiler. Bayan Margaret yaralandı!" Onu yemek odasına götürüp nazikçe divana yatırdı. Kızın bembeyaz yüzüne bakarken yüreğindeki acıyla duyguları karman çorman olmuştu. "Ah, Margaret... Margaret! Sana karşı hissettiklerimi kimse bilemez! Burada ölüler kadar soğuk yatarken hayatımda sevdiğim tek kadın sensin! Ah, Margaret... Margaret!" Divanın yanında diz çökmüş, konuşmaktan ziyade inlerken annesi içeri girince utandı.

Oysa kadın, oğlunun her zamankinden daha solgun ve ciddi yüzünden başka bir şey fark etmemişti.

"Bayan Margaret yaralandı anne. Bir taş alnını sıyırdı. Korkarım çok kan kaybetti."

"Yarası ciddi görünüyor... neredeyse öldüğünü düşünecektim," dedi Bayan Thornton, büyük bir telaşla.

"Sadece bayıldı. Öncesinde konuştuk." Bunları söylerken sanki vücudundaki bütün kan kalbine hücum ediyormuş gibi Bay Thornton resmen titriyordu.

"Git, Jane'i çağır... istediklerimi ancak o bulabilir. Sen de korkudan akıllarını yitirecekmiş gibi ağlaşan şu İrlandalılarla konuş."

Genç adam, bacaklarına prangalar bağlanmış gibi ağır adımlarla uzaklaşıp hizmetçiye ve kardeşine seslendi. Margaret'in şefkatle ilgilenilmeye ihtiyacı vardı ama nabzının her atışında onun aşağı koşup tehlike karşısında kendini kalkan edişini hatırlamaktan geri duramıyordu. Genç kız gerçekten onu korumak mı istemişti? O sırada onu bir kenara itip sertçe konuşmuş, genç kızın kendini gereksiz tehlikeye attığından başka bir şey düşünmemişti. İrlandalı işçilerin yanına giderken aklından çıkaramadığı kız, vücudundaki bütün sinirlerin yay gibi gerilmesine neden oluyor, zavallı insanların korkularını giderebilmek için sorularını anlamakta zorlanıyordu. Oysa hepsi geri dönmek istiyordu, o yüzden düşünmesi, onlarla konuşması ve onları ikna etmesi gerekiyordu.

Bayan Thornton, Margaret'in şakaklarını kolonyayla ovdu. Alkol yarasına değdiği anda kızın gözleri açıldı ama nerede olduğunu bilmediği gibi başına toplananları da tanıyamadığı belli oluyordu. Gözlerinin altı gölgelenmişti, dudakları titriyordu. Sonunda yine kendinden geçti.

"Fena darbe almış," dedi kadın. "Doktoru çağırmaya gidebilecek biri var mı?"

"N'olur beni göndermeyin, han'fendi," dedi Jane olduğu yerde korkuyla büzüşerek. "Hâlâ caddelerde olabilirler. Hem sıyrığın fazla derin olduğunu sanmıyorum, efendim."

"Şansa bırakamam. Bu kız evimizde yaralandı. Sen ödlek olabilirsin ama ben değilim. Kendim giderim."

"Yalvarırım, efendim, izin verin, polislerden birini göndereyim. Askerler de var."

"Buna rağmen gitmeye korkuyorsun! Polislerin ve askerlerin zamanlarını senin için harcamalarına izin veremem. Zaten o isyancıları yakalamakla meşguller." Bayan Thornton azarlarca-

sına sordu. "Evde kalıp Bayan Margaret'in alnını ıslatmaktan da korkmazsın, değil mi? Ben on dakikaya dönerim."

"Hannah gitse olmaz mı, han'fendi?"

"Neden Hannah? Neden sen hariç herkes? Hayır, Jane; sen gitmiyorsan ben gidiyorum."

Yatağa uzanan Fanny, annesi yanına gelince irkilerek doğruldu. "Ah, anneciğim, ödümü kopardın! Seni eve giren adamlardan biri sandım."

"Saçmalama! İsyancılar gitti. Askerler her yerde onları arıyor ama geç kaldılar. Bayan Margaret yemek odasındaki divanda yatıyor. Fena yaralanmış. Doktoru çağırmaya gidiyorum."

"Ah! Gitme, anneciğim! Seni öldürürler." Kız annesinin eteğine yapışmıştı.

Bayan Thornton eteğini sertçe kurtardı. "Kızcağız kan kaybından ölmeden önce gidecek birini bul o zaman."

"Kan! Ah, ne korkunç! Nasıl yaralanmış?"

"Bilmiyorum... soracak zamanım olmadı. Aşağı in de kıza yardım etmeye çalış Fanny. Jane yanında. Korkarım kızın yarası görünenden daha kötü. Ödlek Jane evden çıkmak istemiyormuş! Hizmetçilerimin itaatsizliklerine katlanamam, o yüzden kendim gideceğim."

"Ah, olamaz, olamaz!" diye ağlayan Fanny, evde akan kanı düşünerek yalnız kalmamak için aşağı indi ve yemek odasına ürkerek girerken, "Ah, Jane!" diye hıçkırdı. "Ne oldu? Yüzü ne kadar da beyaz görünüyor! Nasıl yaralandı? Biri oturma odasına taş mı atmış?"

Margaret gerçekten de solgun ve bitkin görünüyordu ama kendine gelmeye başlamıştı. Yine de midesini bulandıran baş dönmesiyle her an tekrar bayılabilirdi. Etrafında koşuşturanları

ve kolonyanın ferahlığını hissedebiliyor, alnında ve şakaklarındaki serinlik hissi hiç geçmesin istiyordu fakat herkes sustuğunda ne gözlerini açabildi ne de yardım isteyebildi. Ölüm döşeğindeki insanlar gibi kıpırdamadan yatıyordu. Gömmeye kalksalar çıtını çıkaramayacak hâldeydi.

Jane, Fanny'yi yanıtlamak için kapıya bakarak, "Oturma odasında kalsaydı ya da yukarıda yanımıza gelseydi başına hiçbir şey gelmezdi, küçük hanım," dedi. "Tavan arasında zarar görmeden her şeyi görebildik."

"İyi de Bayan Margaret neredeydi?" dedi Fanny. Ağır adımlarla yaklaşırken Margaret'in solgun yüzüne alışıyordu.

"Evin önünde... beyefendinin yanındaydı!" dedi Jane gözlerini kocaman açarak.

"John'la! Ağabeyimle! Dışarı nasıl çıktı?"

"Bunu söylemek bana düşmez, küçük hanım," diyen Jane, başını havaya dikti. "Sarah..."

"Sarah ne?" derken Fanny meraklanmıştı.

Jane, Sarah'nın yaptığı ya da söylediği şeyi tekrarlamaktan hoşlanmıyormuş gibi divandaki genç kızla ilgilenmeye başladı.

"Sarah ne?" diye üsteledi Fanny sertçe. "Lafını yarım bırakırsan, seni anlayamam."

"Şey, küçük hanım... madem ısrar ediyorsunuz... anlayacağınız üzere pencerenin sağ tarafında olduğu için Sarah daha iyi görmüş. Dediğine göre Bayan Margaret herkesin önünde beyefendinin boynuna sarılmış."

"İnanmam," dedi Fanny. "Ağabeyimi önemsediğini biliyorum, hatta ağabeyim teklif etse koşa koşa onunla evlenir... Tabii böyle bir şey asla mümkün değil ama Margaret'in herkesin için-

de ağabeyimin boynuna sarılacak kadar cesur olduğuna inanmıyorum."

"Zavallı küçük hanım! Öyleyse bile bedelini ağır ödedi. Başına gelen taştan o kadar çok kan kaybetti ki bir daha eskisi kadar iyi olacağından şüpheliyim. Şu anda bile ceset gibi görünüyor."

"Ah, keşke annem bir an önce gelse!" dedi Fanny, ellerini ovuşturarak. "Daha önce ölü biriyle hiç aynı odada kalmadım."

"Gitmeyin hanımım! Kendisi ölü değil. Gözkapakları titreşiyor, yanaklarından yaşlar süzülüyor. Konuşun onunla Bayan Fanny!"

"Daha iyi misiniz?" diye sordu Fanny titrek bir sesle.

Cevap yoktu. Duyduğuna dair bir işaret bile yoktu. Yüzü hâlâ kül rengi olduğu hâlde sadece dudakları belli belirsiz pembeleşmeye başlamıştı.

Bayan Thornton, en yakında bulabildiği doktorla birlikte içeri daldı. "Durumu nasıl? Daha iyi misiniz, canım?" diye sordu Margaret gözlerini açıp rüya görüyormuş gibi ona baktığında. "Bay Lowe sizi görmeye geldi." Kadın karşısındaki sağırmış gibi tane tane ve yüksek sesle konuşuyordu.

Margaret doğrulmaya çalışıp yarasının üzerine düşen dağılmış gür saçlarını düzeltti. "Kendimi daha iyi hissediyorum," derken âdeta fısıldıyordu. "Sadece biraz rahatsızlandım." Doktorun nabzını kontrol etmesine izin verdikten sonra adam alnındaki yarayı inceleyeceğini söylediğinde yanaklarına bir anlığına renk geldi ama yarasını doktorun değil de Jane'in incelemesinden korkuyormuş gibi çekingen gözlerle hizmetçi kadına baktı. "Bence önemli bir şey değil. Artık çok daha iyiyim. Eve gitmem lazım."

"Yaranızla ilgilenilip, biraz dinlenmeden hiçbir yere gidemezsiniz."

Bunun üzerine başka bir şey demeden yarasına plaster yapıştırılmasını bekledi. Ardından hemen, "Şimdi izninizle gitmem gerekiyor," dedi. "Sanırım annem yaramı fark etmeyecektir. Saçımın altında kalıyor, değil mi?"

"Kimsenin fark edeceğini sanmıyorum."

"Ama gidemezsiniz," dedi Bayan Thornton sabırsızlıkla. "Gidecek hâlde değilsiniz."

"Gitmeliyim," derken Margaret kararlıydı. "Annem... Eğer duyarlarsa... Hem gitmem gerekiyor," diye ekledi telaşla. "Burada kalamam. Taksi çağırabilir miyiz?"

"Biraz ateşiniz var," dedi Dr. Lowe.

"Sadece gitmek istediğim için telaşlandım. Buradan uzaklaşmak ve biraz hava almak iyi gelecektir," diye karşılık verdi Margaret yalvarırcasına.

"Doğru söylüyor," dedi Dr. Lowe. "Yolda anlattığınız gibi annesi gerçekten çok hastaysa, bu ayaklanmayı duyması ve kızının zamanında dönmediğini fark etmesi hanımefendinin kaygılanmasına neden olur. Yarası çok derin değil. Hizmetçileriniz dışarı çıkmaya korkuyorsa, çıkıp bir taksi bulabilirim."

"Çok teşekkür ederim!" dedi Margaret. "Dışarı çıkarsam kendimi çok daha iyi hissedeceğim. Odanın havası daha perişan hissetmeme neden oluyor." Divana uzanıp tekrar gözlerini yumdu.

O sırada Fanny, kaş göz yaparak annesini hole çıkardı ve kadını en az kendisi kadar endişelendiren konuyu anlattı. Bayan Thornton duyduklarına pek inanmıyordu ama Margaret'in vedalaşmak için acele etmesini tuhaf bulmuştu.

Bay Lowe taksiyle döndüğünde, "İzin verirseniz eve kadar size eşlik edeyim, Bayan Hale," dedi. "Sokaklar henüz yeterince sakin değil."

Crampton Crescent'e varmadan önce hem Bay Lowe'dan hem de taksiden kurtulmayı isteyecek kadar aklı başındaydı Margaret'in. Annesiyle babasını telaşlandırmayı hiç istemezdi. Bundan başka hiçbir şey düşünmüyordu. Hakkında söylenen o çirkin sözler, çirkin bir rüya gibi asla unutulmayacaktı ama bunu kendini daha güçlü hissedene kadar bir kenara bırakabilirdi çünkü... Ah! Kendini o kadar hâlsiz hissediyordu ki... Bir kez daha mide bulantılarıyla bayılmamak ve kendine hâkim olabilmek için o ana tutunmaktan başka çaresi yoktu.

XXIII

Hatalar

Annesi gördüğünde, içten içe
Çok üzüldü oğlunun hayallerine.*
Spenser

Margaret çıkıp gideli henüz beş dakika olmamıştı ki Bay Thornton kıpkırmızı suratıyla içeri girdi. "İşim uzun sürdü... Fabrika amiri... O nerede?" Oturma odasında etrafına bakındıktan sonra sessizce mobilyaların bozulan örtülerini düzeltmekle uğraşan annesine ateş saçan gözlerle baktı. Kadın hemen cevap vermeyince üsteledi. "Bayan Hale nerede?"

"Eve gitti," dedi annesi kısaca.

"Eve mi gitti!"

"Evet. Kendisini daha iyi hissediyordu. Aslında önemli bir yarası olduğunu düşünmüyorum. Bazıları en ufak şeyde bayılıyor işte."

"Gittiğine üzüldüm," derken oğlu huzursuz adımlarla volta atmaya başladı. "Gidecek durumda değildi."

"İyi olduğunu söyledi, Dr. Lowe da onay verdi. Doktoru ben getirdim."

---

* İngiliz şair Edmund Spenser'ın (1552-1599) Tudor hanedanlığı ve 1. Elizabeth'ten esinlenen *The Faerie Queen/Peri Kraliçesi* adlı epik şiirinden.

"Teşekkürler anne." Bay Thornton durup minnetle elini sıkmak için annesine yöneldi.

Ama kadın onu fark etmedi. "İrlandalılar ne âlemde?"

"Zavallılara iyi bir yemek yedirmek için Dragon'a sipariş verdim. Sonra şansıma Peder Grady'yle karşılaşınca onlarla konuşmasını ve onları gitmekten vazgeçirmesini rica ettim. Bayan Hale eve nasıl gitti? Yürüyemeyeceğinden eminim."

"Taksiyle gitti. Her şey halledildi, şoförün parası ödendi. Bu konuyu kapatalım. Genç hanım ortalığı yeterince karıştırdı."

"Onun yanında olmam gerekirdi."

"Bir kız tarafından savunulacak kadar çaresiz mi kaldın?" diye sordu annesi küçümseyerek.

Bay Thornton kıpkırmızı kesildi. "Başka hangi kız bana yönelen saldırıya kalkan olur? Üstelik bunu bütün iyi niyetiyle yaptı."

"Âşık bir kız her şeyi yapar," dedi annesi, keskin bir tavırla.

"Anne!" Genç adam öne doğru bir adım attı, sonra yüreğini yakan tutkuyla olduğu yerde kalakaldı.

Bayan Thornton, oğlunun sakinliğini korumaya çalışması karşısında bir parça irkildi. Sözleriyle kışkırttığı duyguların doğasından emin olamıyordu ama bunların güçlü duygular olduğu kesindi. Oğlu kızgın mıydı? Gözleri çakmak çakmaktı, sırtı dikleşmiş, nefesi sıklaşmıştı. Sevincin, öfkenin, gururun, kıvançlı bir sürprizin ve kuşkunun karışımıydı bunlar ama kadın oğlunun yüzünden ne hissettiğini tam olarak okuyamıyordu. Ve nedenini anlayamadığı böylesi güçlü duygular karşısında huzursuzluğu giderek artıyordu.

Büfeye gidip gerektiğinde kullanmak üzere koyduğu toz bezini çekmeceden aldıktan sonra divanın cilalı koluna damlayan kolonyayı temizlemeye koyuldu. Aslında amacı oğluna sırtını

dönmekti. Konuştuğunda sesi her zamankinden gergindi. "İsyancılarla ilgili gereken adımları atmışsındır herhâlde?" dedi. "Yine saldırmalarını beklemiyorsun, değil mi? Polis neredeymiş? Gerektiğinde ortadan hep kaybolurlar!"

"Bilakis. Kapı devrilirken adamları coplayan üç dört polis görmüştüm. Avlu boşalırken daha fazlası geldi. Aklım başımda olsaydı anında birkaç grevciyi yakalatabilirdim ama sorun değil. Bir sürü tanık var."

"Ya bu gece geri dönerlerse?"

"Yeterli sayıda koruma ayarlayacağım. Yarım saat sonra karakolda Komiser Hanbury'yle randevum var."

"Önce bir fincan çay içmelisin."

"Çay! Evet, sanırım içmeliyim. Saat altı buçuk. İşim uzun sürebilir, akşama beni bekleme anne."

"Sağ salim geldiğini görmeden yatağa gireceğimi mi sanıyorsun?"

"Eh, sen bilirsin." Bay Thornton bir an için tereddüt etti. "Ama zamanım olursa Hamper ve Clarkson'la görüşüp polisi ayarladıktan sonra Crampton'a gideceğim," dediğinde bir an için annesiyle göz göze geldi.

Sonunda kadın sordu. "Crampton'a niye gidiyorsun?"

"Bayan Margaret'in nasıl olduğunu sormak istiyorum."

"Ben birini gönderirim. Williams, genç hanımın istemeye geldiği su yatağını götürecek. Gittiğinde nasıl olduğunu sorar."

"Kendim gitmeliyim."

"O zaman sadece küçük hanımın nasıl olduğunu sormayacaksın?"

"Evet, sadece o değil. İsyancılarla arama girip kalkan olduğu için teşekkür etmek istiyorum."

"Sen aşağı niye indin ki? Niye başını aslanın ağzına uzattın?"

Bay Thornton sertçe bakarken annesinin oturma odasında Margaret'le arasında geçen konuşmadan haberdar olmadığını anlayınca soruya soruyla yanıt verdi. "Polisleri ayarlayana kadar bensiz yalnız kalmaktan korkar mısın, yoksa Williams'ı karakola gönderip çay vaktine kadar polislerin buraya gelmesi daha mı iyi olur? Kaybedecek zaman yok. On beş dakikaya çıkmam gerekiyor."

Bayan Thornton odadan çıktı. Hizmetçiler, kadının genellikle sert ve kararlı emirlerinden ziyade kafası karışmış gibi kendinden emin olmayan hâli karşısında afallıyordu.

Bay Thornton yemek odasında kalarak karakolda yapması gerekenleri düşünmeye çalışıyordu ama aslında tek düşünebildiği Margaret'ti. Onun dışındaki bütün konular önemsiz ve uzak geliyordu ona. Boynuna dolanan kollar, şimdi bile düşündüğünde yanağını gıdıklayan kapkara saçlar...

Fanny kendi duygularını, nasıl paniklediğini, gittiklerini sandığı anda nasıl midesinin bulandığını, bayılacakmış gibi elinin ayağının nasıl titrediğini durmaksızın tarif etmeye çalışmasa çaylarını sessizce içebilirlerdi.

"Yeter," diye masadan kalktı ağabeyi. "Yaşadıklarım bana yeter," dedikten sonra odadan çıkacaktı ki annesi kolundan tutarak onu durdurdu.

"Hale ailesine uğramadan önce buraya gel," dedi gergin bir sesle.

"Ben ne yaşadığımı biliyorum," diye söylendi Fanny kendi kendine.

"Neden? Sonrasında onları rahatsız etmek için geç olmaz mı?"

"John, akşam doğrudan bana gel. Bayan Margaret için geç olacaktır. Ama mesele bu değil. Yarın... Sen bu akşam doğrudan eve gel, John!" Gururlu bir kadın olduğu için oğluna nadiren yalvarırdı ama böylesine çaresizce yakardığı vaki değildi.

"İşimi hallettikten sonra doğruca eve geleceğim. Ama onun nasıl olduğunu sorduracaksın, değil mi?"

Oğlu gittikten sonra Bayan Thornton ne Fanny'yle sohbet edebildi ne de kızının anlattıklarını dinleyebildi ama oğlu geri döndüğünde kendini güvenceye almak için aldığı önlemleri ve gündüz yaşananların tekrarlanmaması için kimlerle iş birliği yaptığını öğrenmek üzere âdeta kulak kesildi.

Bay Thornton belli ki ne yaptığını biliyordu. Ceza ve acı, isyana katılanlar için doğal sonuçtu. Mülkün korunması için bütün bunlar bir gereklilikti ve mülk sahibinin iradesi kılıçtan keskindi. "Anne! Yarın Bayan Margaret'e ne diyeceğim, biliyor musun?" diye sordu birden.

Oysa annesi genç kızı sonunda unuttuğu için sevinmeye başlamıştı. Oğluna baktı. "Evet! Biliyorum. Aksini yapmanı beklemiyorum."

"Aksi mi? Anlamadım."

"Yani kızcağızın duygularının esiri olmasına izin verdikten sonra namus borcun..."

"Namus borcu mu?" diye çıkıştı genç adam. "Namusun bununla hiç ilgisi yok. Hem *duygularının esiri olmasından* kastın ne?"

"Hayır, John, kızmana gerek yok. Seni tehlikeden kurtarmak için aşağı koşup boynuna atlamadı mı?"

"Evet! Ama anne..." diye söze başlayan Bay Thornton annesinin karşısına dikildi. "Bunu umut etmeye cüret bile edemem.

Daha önce hiç böylesine ürkek hissetmemiştim ama onun gibi bir güzelliğin beni seveceğine inanamıyorum."

"Aptallık etme, John. Öylesi bir güzellikmiş! Duyan da dük kızı sanacak. Hem merak ediyorum; seni sevmeyeceğini de nereden çıkardın? Onun dünyaya aristokrat gözüyle bakarken zorlandığını tahmin edebiliyorum ama sonunda anlayabildiğim için ondan daha çok hoşlanıyorum. O kadar diyeyim," diyen Bayan Thornton belli belirsiz gülümsedi ama gözleri dolmuştu. "Çünkü yarından itibaren pabucum dama atılıyor. Bu akşam birkaç saatliğine bile olsa sadece benimle kal diye yarın gitmen için yalvardım!"

"Canım annem!" Sevgi bencildi, o yüzden genç adam, annesinin yüreğine sinsice sızan soğuk gölgeyi söküp atabilmek için kendi umutlarından ve korkularından bir anlığına vazgeçti. "Bayan Margaret'in beni sevmediğini biliyorum. Onun ayaklarına kapanmalıyım. Binde bir, hatta milyonda bir şansım bile olsa bunu yapmalıyım."

"Korkma!" dedi annesi. O da anaç yüreğinde nadiren fokurdayan duygularının, ihmal edilmiş sevgisinin yoğunluğuna ihanet eden kıskançlık sızısının farkına varılması ihtimali karşısında eziliyordu. "Sakın korkma," dedi soğuk bir tavırla. "Âşıksan belki o da sana layıktır. Belki o da gururunun üstesinden gelmekte zorlanıyordur. O yüzden korkma John," dedikten sonra yanağına bir öpücük kondurup oğluna iyi geceler diledi ve bir kraliçenin ağır adımlarıyla odadan çıktı ama kendi odasına girdiğinde kapısını kilitler kilitlemez yatağına oturup yenilgi gözyaşları döktü.

Margaret, annesiyle babasının usulca sohbet ettiği odaya girdiğinde çok solgun görünüyordu. Yanlarına giderken konuşmaya

korksa da, "Bayan Thornton yatağı yarın gönderecek, anne," dedi.

"Canım, çok yorgun görünüyorsun. Hava çok mu sıcak, Margaret?"

"Çok sıcak. Bir de grev yüzünden sokaklar çok kalabalıktı." Margaret'in yanaklarına bir anlığına renk gelse de hemen ardından yine soldu.

"Bessy Higgins'ten bir not geldi, yanına gitmeni istiyor," dedi annesi. "Ama çok yorgun görünüyorsun."

"Evet!" dedi Margaret. "Çok yorgunum, gidemem."

Çay yaparken konuşamıyor, dahası elleri titriyordu. Babasının, annesiyle ona bakmayacak kadar meşgul olmasına sevindi. Annesi yatağa girdikten sonra bile adam onsuz duramıyordu, o yüzden karısına uyumadan önce kitap okumaya karar verince Margaret yalnız kaldı.

Olan biteni düşünecek, yaşadıklarını anı anına hatırlayacaktı ama cesaret edemedi. Koltuğuna oturup ellerini dizlerinde kenetlediğinde dudakları sımsıkı kapalıydı. Gözleri dalarken derin bir iç çekti. *Böylesi netameli olaylardan hoşlanmayan, duygularını insanlara göstermekten nefret eden, sürekli kontrolü elde tutmak isteyen ben... aşağı indim ve kendimi romantik bir aptal gibi hengâmenin ortasına attım! Bir işe yaradı mı? Bence inmeseydim çekip gideceklerdi.* Ama bu mantıklı bir açıklama değildi, bir an için duygularını tekrar değerlendirdi. *Hayır, belki gitmeyeceklerdi. Belki iyi bir şey yapmışımdır. İyi de çaresiz bir çocukmuş gibi o adamı savunmaya çalışmama ne demeli? Ah,* diye düşünürken parmakları birbirine daha çok kenetleniyordu. *İffetimi yerle bir ettikten sonra insanların benim ona âşık olduğumu düşünmesine şaşmamalı. Ben... hem de*

ona! Yanakları aniden yanmaya başladığında ellerini yüzüne götürdü. Gözyaşları avuçlarını yakıyordu. *Ah, bunları söylemelerine neden olacak kadar kendimi nasıl aşağılık durumlara düşürdüm? Bana karşı bu kadar ilgisiz olmasaydı asla bu cüreti gösteremezdim... Aslında ondan hoşlanmadığım söylenemez. Her iki tarafın tarafsız davranması gerginliğimi arttırdı. Oysa tarafsızlığın bir oyun olduğunu görebiliyordum. Tarafsızlık söz konusu değildi*, dedi içinden isyan edercesine. *Evinin güvencesiyle o zavallı yaratıkları kapana sıkıştıracak askerleri beklerken bir an olsun onlarla anlaşmaya çalışmadı. Daha da beteri, tehdit edenlerin ona haksızlık etmesiydi. Kim ne derse desin, yine aynı şeyi yapardım. Sonu başka türlü bitecek bir darbeye, acımasız ve öfkeli bir eyleme engel olabildiysem bunu bir kadın olarak yaptım. İstedikleri kadar iffetime söz etsinler... Tanrı'nın gözünde masumum!*

Göğe bakarcasına başını kaldırdığında yüzüne sakin ve asil bir huzur çökmüştü. Bu hâliyle mermer bir heykeli andırıyordu.

O sırada Dixon içeri girdi. "Bayan Margaret, Bayan Thornton'ın gönderdiği su yatağı geldi. Saat geç oldu, korkarım hanımım uyumak üzere ama yarın daha güzel uyuyacaktır."

"Hem de fazlasıyla," dedi Margaret. "Teşekkürlerimizi iletiver."

Dixon çıkar çıkmaz geri döndü. "Bayan Margaret, beyefendi özellikle nasıl olduğunuzu soruyor. Herhâlde hanımımla karıştırdı ama kendi kelimeleriyle aktarmam gerekirse *Bayan Margaret'in sağlığını* soruyor."

"Beni mi sordu?" diyen Margaret ayağa kalktı. "Gayet iyiyim. Ona çok iyi olduğumu söyleyiver." Oysa yüzü mendil kadar beyazdı ve başı fena hâlde ağrıyordu.

Bay Hale karısı uyuduktan sonra ilginç bir şeyler dinleme umuduyla yanına geldiğinde tatlı sabrıyla tek kelime şikâyet etmeden acısına katlandı ve ayaklanma dışında havadan sudan her konuda sohbet etti. Grevin düşüncesi bile midesinin bulanmasına neden oluyordu.

"İyi geceler, Margaret. Şahsen bu gece biraz olsun rahat uyuyabileceğim ama sen çok solgun görünüyorsun. Annen bir şeye ihtiyaç duyarsa Dixon'a haber veririm. Sen yatağına git, güzelce uyu. Uykuya ihtiyacın olduğu açık, zavallı çocuğum!"

"İyi geceler, babacığım." Zorlama gülümsemesi silinirken gözleri çektiği baş ağrısı yüzünden âdeta donuklaşmış, yüzünün rengi yine atmıştı. Güçlü iradesine rağmen düşüncelerine ara verdi. Sabaha kadar düşünürse hasta düşebilirdi.

Yatağına uzandığında kıpırdamadan yattı. Elini, ayağını, hatta parmağını oynatmak bile gücünün sınırlarını zorlamak anlamına geliyordu. Öylesine bitkin, öylesine tükenmiş bir hâldeydi ki hiç uyuyamayacağını sandı. Gerçekten de düşüncelerinin hararetiyle sürekli uykuyla uyanıklık arasında gidip geliyordu. Güçsüz hâliyle yalnız kalamazdı... Yüzlerden oluşan bir deniz ona bakıyordu, yüzlerde kişisel bir garez ya da öfke göremiyordu ama herkesin bakışlarını üzerine dikmesi, büyük bir utançla yerin dibine girmek istemesine neden olsa da gözünü bile kırpmadan kendisine bakanlardan bir türlü kaçamıyordu.

XXIV

Hataların Telafisi

Önce güzelliğin gönülleri kazandı,
Yiğit yüreğimin duvarlarını yaktı,
Şimdi kalbim bir kafeste umutlanıyor,
Terk edilmenin acısına katlanamıyor
Yine de kaba tiksintiye ya da sessiz gurura rağmen
Hizmetkârın olmaya devam edeceğim.*

William Fowler

Ertesi sabah Margaret, geceyi geçirdiğine şükrederek zorla yataktan kalktı. Kendini tazelenmiş hissetmiyordu ama en azından dinlenmişti.

Evde her şey yolundaydı. Annesi gece boyunca sadece bir kez uyanmıştı. Sıcakta belli belirsiz bir yel, tatlı bir kurandere neden oluyordu ve çevrede hiç ağaç olmadığı için yaprakların oyunbaz kıpırtıları görülemese de Margaret, uzaklarda bir yerlerdeki yemyeşil ormanların telaşlı hışırtılarını mutlu bir anı gibi yüreğinde hissedebiliyordu.

Annesinin odasında oturup dikiş dikmeye başladı. Öğlene doğru iyice ayıldığında annesinin öğle yemeği için hazırlanma-

* İskoç şair, yazar ve çevirmen William Fowler'ın (1560-1612) "The Tarantula of Love/Aşk Örümceği" adlı şiirinden.

sına yardım edecek, ardından Bessy Higgins'i görmeye gidecek, Thornton ailesiyle ilgili hatırladıklarını tümden aklından kovacaktı. Karşısına çıkmadıkları sürece onları düşünmesine gerek yoktu ama elbette onları düşünmemeye çalışmak bile onları hatırlamasına neden oluyor, arada sırada solgun yüzü, denizlerin üzerinde hızla süzülen yağmur yüklü bulutların arasından sızan güneş huzmelerini görmüş gibi yanmaya başlıyordu.

Dixon kapıyı yavaşça açıp parmak uçlarında yürüyerek pencerenin gölgesinde oturan Margaret'in yanına oturdu. "Bay Thornton geldi, Bayan Margaret. Şu an oturma odasında."

Margaret elindeki dikişi düşürdü. "Beni mi görmek istiyor? Babam için gelmiş olmasın?"

"Sizi istedi, küçük hanım. Hem beyefendi dışarıda."

"Peki, geliyorum," dedi Margaret usulca ama tuhaf bir şekilde oyalanıyordu.

Bay Thornton, sokakta bir şeye dalmış gibi sırtı kapıya dönük bir şekilde pencerede duruyordu ama aslında kendinden korkuyordu. Genç kızın geleceğini düşünmek bile kalbinin deli gibi atmasına neden oluyordu. Boynuna dolanan kolları hâlâ tenin-de hissedebiliyordu ama Margaret'in bunu onu korumak için yaptığını hatırlamak âdeta damarlarını karıncalandırıyor, bütün kararlılığına ve iradesine rağmen ateşi gören mum gibi erimesine yol açıyor, daha dün hiç düşünmeden yaptığı gibi kolunun altına sığınsın diye genç kızı kollarını açarak karşılamaktan korkuyor, bunları düşündükçe kalbi giderek daha hızlı atıyordu. Güçlü bir adam olmasına rağmen ne söyleyeceğini bilemediği gibi nasıl karşılanacağını düşünürken âdeta korkuyla titriyordu. Belki Margaret, kendi evinin rahatlığında mahcup bir ifadeyle

gülümseyip kollarına atılırdı. Genç kızın bunu yapabileceğini hayal ederken sabırsızlıkla gerildi, hemen ardından geleceğini söndüreceğine inandığı için düşünmek bile istemediği bir şekilde reddedilmekten korktu.

Odada birinin varlığını hissedince irkilerek arkasına baktı. Margaret öylesine sessiz girmişti ki sokağın gürültüsüne daldığı için yumuşacık muslin elbisenin hışırtılarını bile duyamamıştı.

Genç kız masanın yanına gelip oturmasını teklif etti. Gözleri ağırlaşmıştı, çenesini sıkmasa da aralık dudaklarının kıvrımları arasından bembeyaz dişleri görülebiliyordu. Yavaş ve kontrollü nefesleri incecik güzelim burun deliklerinin genişlemesine neden oluyordu ama yüzündeki tek hareket bundan ibaretti. Pürüzsüz teni, oval yanakları, gamzelerine kardeşlik eden dolgun ve belirgin dudakları... Margaret her açıdan yorgun ve solgun görünüyordu. Teninin doğal ve sağlıklı renginin soluklaştığı, yarasını saklamak için alnına döktüğü siyah saçlarıyla daha da belirginleşiyordu. Gözlerini yerden kaldırmasa da her zamanki gururlu tavrıyla başını havaya dikmişti. Uzun kolları iki yanında hareketsiz duruyordu. Bu hâliyle, iğrendiği bir suç nedeniyle haksız yere suçlanmasına rağmen kendini savunmayacak kadar gururlu bir mahkûmu andırıyordu.

Bay Thornton ona doğru bir iki çekingen adım attı, sonra kendini toparlayıp daha kararlı adımlarla genç kızın açık bıraktığı kapıyı kapatmaya gitti. Geri döndüğünde bir an için karşısındaki güzelliği seyrettikten sonra azarlanma ya da belki anın büyüsünün bozulması korkusuyla hemen söze girişti. "Bayan Hale, dün size nankörlük ettim..."

"Bana minnet borcunuz yok," dedi Margaret gözlerini kaldırıp doğrudan ona bakarak. "Sanırım yaptığım şey için bana teşekkür

etmeniz gerektiğine inanıyorsunuz." Kendine ve meydan okuyan öfkesine rağmen yanaklarının ve gözlerinin yandığını hissedebiliyordu. Yine de ciddi ve kararlı bakışları bundan etkilenmedi. "Sadece doğal bir dürtüydü, herhangi bir kadın da aynısını yapardı. Tehlike anında cinsiyetimizin kutsallığını yüce bir ayrıcalık olarak görürüz," diye ekledi telaşla. "Asıl benim sizden özür dilemem gerekiyor çünkü sizi tehlikeye atan düşüncesizce sözler ettim."

"Aşağı inmemin nedeni sözleriniz değil, sözlerinizin doğruluğuydu ama beni konudan uzaklaştırıp size duyduğum derin minnetimi ve..." Dilinin ucundaydı ama genç adam tutkulu duygularından bahsetmeyecek, ağzından çıkan her kelimeyi tartacaktı. Bunu yaparsa zafer onun olurdu, o yüzden cümlesini tamamlamadı.

"Konuyu saptırmaya çalışmıyorum," dedi Margaret. "Tek söylediğim, bana minnet borçlu olmadığınız. Üstelik bunu dile getirmeniz bana büyük acı verir çünkü teşekkürünüzü hak ettiğimi hissetmiyorum. Yine de içiniz rahatlayacaksa lütfen konuşmaya devam edin."

Genç kızın sakin tavrından cesaret alan Bay Thornton, "Kendimi buna zorunlu hissetmiyorum," dedi. "Önemli olsun olmasın... bunu kendime sormuyorum bile... sadece size hayatımı borçlu olduğuma inanmayı seçiyorum... Evet, bana gülebilir, abarttığımı düşünebilirsiniz. Hayatımı kurtardığınıza inanıyorum çünkü bunu düşünmek bile hayatımı daha değerli kılıyor... Ah, Bayan Hale!" diye devam ederken sesini öylesi bir şefkat ve tutkuyla alçaltmıştı ki Margaret ürpermeden edemedi. "Ne zaman düşünsem içimden, *Hayat sevincimi, dünya işlerimden duyduğum samimi gururu ve bütün varlığımı ona borçluyum!* diye geçiriyorum. Ve size bir hayat borçlu olduğumu düşünmek bunun acı mı, yoksa keyif mi

olduğunu anlayamayacağım bir yoğunlukta hayat sevincimi ikiye katlıyor, gururumun alev almasına neden oluyor, varlığımı belirginleştiriyor... Hayır, beni dinlemelisiniz..." diye ekledi sert bir kararlılıkla iyice yaklaşarak. "Hiçbir erkeğin hiçbir kadını sevmediği kadar aşkla doluyum." Genç kızın elini sımsıkı tutarken nefes nefese duyacağı cevabı bekliyordu. Ne var ki duyduğu buz gibi sesi gururuna yediremeyip tuttuğu eli hırsla bıraktı.

Margaret buz gibi konuşuyordu çünkü konuşmakta bocalarken ne diyeceğini bilemiyordu. "Sözleriniz beni dehşete düşürüyor. Hakaret bu. Başka ne diyeceğimi bilemiyorum. Bahsettiğiniz türden duyguları anlasam bile karşılığı bende olamaz. Sizi gücendirmek istemem... Hem alçak sesle konuşmalıyız çünkü annem uyuyor ama sözlerinizle beni incitiyorsunuz..."

"Nasıl?" diye çıkıştı Bay Thornton. "Sizi nasıl incitebilirim? Gerçekten çok talihsizim."

"Evet!" dedi Margaret, tazelenen bir gurur duygusuyla. "İncinmiş hissediyorum ve bence buna hakkım var. Dünkü davranışımın..." Bir kez daha yanan yanakları karanfiller kadar kızardı ama bu sefer gözlerinde utançtan ziyade çakmak çakmak yanan bir öfke vardı. "Davranışımın size özel olduğunu hayal ettiğiniz belli. Bir centilmen gibi gerçeği görmeniz gerekirken gelmiş bana teşekkür ediyorsunuz... Evet, bir centilmen!" diye tekrarladı, centilmenlikle ilgili sohbetlerini hatırlatmak istercesine. "Kadınlık onuruna sahip her kadın, hürmetli çaresizliğiyle kalabalık bir grubun şiddeti karşısında hayatı tehlikeye giren herkese kalkan olurdu."

"Ama hayatı kurtulan centilmene teşekkür ederek gönlünü rahatlatması yasak, öyle mi?" diye patladı genç adam kibirle. "Ben bir erkeğim. Ben de duygularımı ifade etme hakkına sahibim."

"Ben de hakkınıza saygı göstererek ısrarınızın bana acı verdiğini söyledim," dedi Margaret gururla. "Yine de sadece dürtüleriyle hareket eden bir kadın olmak yerine..." Uzun süredir savaştığı tutku dolu yaşlar gözlerini doldururken sesi boğuluyordu. "Sadece size karşı özel duygular beslediğim için sizi koruduğumu düşündünüz. Size! O kalabalığın içinde sizden daha çok sempati duyacağım zavallı ve çaresiz bir adam olsaydı yaptığımı çok daha büyük bir içtenlikle yapacağımdan emin olabilirsiniz."

"Konuşun, Bayan Hale. Yanlış sempatilerinizin farkındayım. Artık asil davranışınızın asıl nedeninin içselleştirdiğiniz eziyet duygusu olduğunu biliyorum. Evet, patron olsam da ben de eziyet çekebilirim. Dahası benden nefret ettiğinizi biliyorum. Lütfen bunun nedeninin, beni anlayamamanız olduğunu söylememe izin verin."

"Anlamak umurumda değil," dedi Margaret, dengesini sağlayabilmek için masaya tutunarak. Çünkü karşısındaki adamın bir zalim olduğunu düşünüyordu ve bunu düşünmenin yarattığı öfke onu güçten düşürüyordu.

"Evet, bunu görebiliyorum. Haksızlık ediyorsunuz."

Margaret dudaklarını sıktı. Böylesi bir suçlamaya cevap vermeyecekti. Bay Thornton istediği kadar hakaret edebilir, hatta ayaklarına kapanıp eteklerini öpebilirdi. Hayır, konuşmayacaktı. İstifini bile bozmadı. Yine de incinen gururunun yakıcı gözyaşları yanaklarından süzülüyordu.

Genç adam, alay dolu bile olsa karşılık verebileceği bir tepki bekliyordu ama Margaret susuyordu. Bunun üzerine şapkasını eline aldı. "Tek bir şey daha söyleyeceğim. Belli ki sizi sevmemi iffetinizi inciten bir leke olarak görüyorsunuz. Ama bu lekeden kaçamazsınız. Hayır, elimde olsaydı bile sizi bu lekeden

kurtarmazdım. Daha önce hiçbir kadına âşık olmadım... Yoğun bir hayatım oldu, hep başka şeylere odaklanmam gerekti. Şimdi seviyorum ve sevmeye devam edeceğim. Ama bunu dile getirmemden korkmanıza gerek yok."

"Korkmuyorum," diye yanıt verdi Margaret, sırtını dikleştirerek. "Kimse bana böyle bir terbiyesizlik yapmadı, bundan sonra da yapamayacak fakat babama karşı çok iyi davrandınız Bay Thornton," derken ses tonu kadınsı bir yumuşaklığa kavuştu. "Birbirimizi kızdırmaya devam edemeyiz. Lütfen buna izin vermeyin!"

Bay Thornton bu sözlere aldırmadan bir iki saniye şapkasını koluna sürterek düzeltmekle ilgilendi, ardından genç kızın uzattığı eli ve pişmanlık dolu yüz ifadesini görmemiş gibi aniden dönüp odadan çıktı.

Margaret, adamın çıkmadan önce kaçamak bir bakış fırlattığını görmüştü. Galiba o gözlerde zapt edilen gözyaşlarının pırıltısını görmüştü. Bunu düşünmek bile gurur yerine neredeyse acı veren, farklı ve daha nazik bir duyguya kapılmasına neden oluyor, birini böylesine küçük düşürdüğü için kendine kızıyordu.

"Ama ne yapabilirdim ki?" diye söylendi kendi kendine. "Ondan hiç hoşlanmadım. Medenice davransam da ilgisizliğimi asla saklama zahmetine girmedim. Gerçekten de ikimizle ilgili hiçbir düşüncem olmadı, bunu davranışlarımdan anlamalıydı. Dün olanları yanlış anlamış olmalı ama bu benim değil, onun suçu. Aynı utanca ve sıkıntıya neden olacağını bilsem bile gerekirse aynı şeyi yapmaktan geri durmazdım."

XXV

Frederick

İntikam kendini doğurabilir;
Yaman otorite amaçları uğruna sesini yükseltebilir
Ve incinen denizci yasalara başkaldırabilir.*

Byron

Margaret, bütün evlilik tekliflerinin hep böylesine beklenmedik olup olmadığını merak ediyordu çünkü her iki teklif de canını sıkmıştı ve ister istemez Bay Lennox'la Bay Thornton'ı karşılaştırmaktan kendini alamıyordu. Henry Lennox'ın fırsat bilerek dile getirdiği duygularının dostluktan öte olduğunu duymak üzücü olmuştu. İlk evlilik teklifi aldığındaki baskın duygusu gerçekten de üzüntüydü ama Bay Thornton'ın hâlâ odada yankılanan teklifinde olduğu gibi âdeta felç geçirmemişti.

Lennox'ın teklifi bir an için dostlukla sevgi bağından doğmuş gibiydi, hemen ardından farklı nedenlerle de olsa adam en az Margaret kadar üzülmüştü. Bildiği kadarıyla Bay Thornton'la bir dostluk söz konusu değildi. Şimdiye kadarki iletişimleri zincirleme bir muhalefetten öteye geçmemişti. Her konuda farklı düşünüyorlardı ama Margaret daha önce adamın fikirlerine ilgi

* İngiliz şair Lord Byron'ın (1788-1824) "The Island/Ada" adlı şiirinden.

gösterebileceğine hiç ihtimal vermemişti çünkü Bay Thornton kaya kadar sağlam karakteri ve tutku dolu gücüyle Margaret'in fayda etmeyen itirazlardan yorgun düşmesine neden olacak şekilde bütün düşüncelerini neredeyse aşağılıyormuş gibi görünmüştü. Şimdiyse gelmiş, tuhaf sayılabilecek çılgın bir tutkuyla aşkını ilan ediyordu. Öte yandan böylesi bir itirafın, merhametin zorlamasıyla ve birçok insanın düşebileceği yanılgıyla dile getirildiğini düşünmesine rağmen adam daha odadan çıkmadan ama özellikle de o gittikten beş dakika sonra Margaret Bay Thornton'ın kendisini sevdiğini ve hep seveceğini bütün kesinliğiyle anlamıştı. Geçmiş hayatına âdeta bir hakaret olan böylesi büyük ve güçlü bir ifşa karşısında, olduğu yerde büyülenmiş gibi büzüşerek korkuyla titremesine engel olamıyordu. Bu fikri aklından kovmak, en derinlere gömmek istiyordu ama işe yaramadı. Fairfax'in *Tasso** çevirisine gülünç bir benzetme yapmak gerekirse... *adamın güçlü düşünceleri kadının düşüncelerine dolanıyordu.*

Kendi iradesi üzerinde böylesine hâkimiyet kurmuş olması nedeniyle Margaret ondan nefret ediyordu. Kesin bir şekilde aşağılayarak reddettiği hâlde ne cüretle onu sevmeye devam edeceğini söyleyebilirdi? Keşke dilinin ucuna kadar gelen daha keskin sözleri bütün sertliğiyle sarf etmiş olsaydı ama artık çok geçti. Yaptıkları görüşmenin derin etkisi, uyanıp gözlerini oğuşturduğunda bile dudaklarında kaskatı bir gülümsemeye neden olan ama sindiği köşeden nefes almaya cesaret edip edemeyeceğini merak edercesine ödlek gözlerini

* İngiliz çevirmen Edward Fairfax'in (1580-1635) İtalyan şair Torquato Tasso'dan (1544-1595) çevirdiği "Kudüs Kurtarıldı" şiirindeki "Kadının tatlı düşünceleri adamın düşüncelerine dolanıyordu" dizesine atıf.

üzerine diken kötü bir kâbusun yarattığı etkiden farksızdı. Cesaret edememek zavallı bir ödlek olduğunun kanıtından başka bir şey olamazdı!

Adamın onu sevmeye devam edeceğine dair tehdidi Margaret'i ürpertiyordu. Acaba bu sözlerle ne demek istemişti? Margaret onunla niye dalga geçecek cesareti bulamamıştı? Bunun bir erkeğin tehdidinden çok daha fazlası olduğunu anlaması gerekirdi. İtirafının nedeni önceki günün perişanlığı olabilir miydi? Gerekirse Margaret aynısını ertesi gün de bile isteye yine memnuniyetle yapardı ama Bay Thornton için bunu duygusal çıkarımlarına ve karşısındaki kadının buz gibi küstahlığına rağmen daha büyük bir cesaretle yapacağı kesindi. Doğru olanı yapmış, kurtarabileceğini kurtarmaya çalışmıştı.

*Fais ce que dois, advienne que pourra.**

Bay Thornton gittiğinden beri Margaret yerinden kıpırdamamıştı. Adamın son sözlerinden ve başını önüne eğmesine neden olan ateşli bakışlarından sonra daldığı düşünceleri hiçbir şey dağıtamıyordu. İçine düştüğü boğucu havayı dağıtmak için gidip pencereyi ardına kadar açtı, sonra ziyaretçisinin coşkulu teklifinin anılarını kafasından atabilmek için kapıya yöneldi ama gece doğru dürüst uyuyamayan annesi, hâlâ uykuda olduğu için öğle vaktinde evde çıt çıkmıyordu.

Yalnız olduğunu fark edince ne yapabileceğini düşündü. Akşam aldığı mesajı hatırlayınca *Elbette gidip Bessy Higgins'i göreceğim*, diye geçirdi içinden.

Ve yola koyuldu.

---

* *Fr.* Ne olursa olsun, gerekeni yap.

Bessy, boğucu sıcağa rağmen ateşe yaklaştırılmış sofanın üzerinde, ağrılı bir nöbetin ardından dinleniyormuş gibi kıpırdamadan yatıyordu. Margaret, oturduğunda onun daha rahat nefes alabileceğinden emindi, o yüzden bir şey demeden hareket etmekte bile zorlanan genç kızın doğrulmasına yardım edip arkasına yastık koydu.

"Sizi bir daha göremeyeceğimi sanıyordum," dedi sonunda Bessy, özlemle Margaret'in gözlerine bakarak.

"Korkarım durumun kötülemiş ama dün gelemedim. Annem çok hasta, ayrıca halletmem gereken bir sürü iş vardı..." derken Margaret'in yanakları kızardı.

"Umarım Mary'yle haber göndererek haddimi aşmamışımdır. Ama kavga gürültü beni mahvediyordu ve babam çıktığında... Ah! Sadece sesinizi duymak, bana huzur veren ve güzel vaatler içeren kitaptan sözlerle annesinin ninnisiyle uyuyan bir bebek gibi huzur içinde Tanrı'nın yanına gitmek istiyordum."

"Şimdi okumamı ister misin?"

"Ah, lütfen! Başta kendimi veremeyebilirim, hatta düşüncelere dalmış görünebilirim... ama çok sevdiğim ve içimi rahatlatan bölümlere geldiğinizde kulak kesileceğimden emin olabilirsiniz."

Margaret okumaya başladığında Bessy huzursuzca kıpırdanıyor, sanki küçük bir rahatlamanın ardından gelecek çifte huzursuzluğa hazırlanırcasına kasılıyordu. Sonunda dayanamadı. "Okumayı bırakabilirsiniz. Hiçbir işe yaramıyor. Fayda etmeyecek şeylere kızdığım için aklımı günahkâr düşüncelerden alamıyorum... Herhâlde dün Marlborough Fabrikasındaki ayaklanmayı duymuşsunuzdur? Thornton Fabrikasından bahsediyorum."

"Baban orada değildi ya?" derken Margaret'in yanakları yanıyordu.

"O gitmedi. İsyan son bulmasaydı kendini feda edeceğinden eminim. Zaten en çok bundan korktum. Perişan oldu. Serserilerin hadlerini her zaman aşacağını söylesem de fayda etmedi. Onun kadar mutsuz birini göremezsiniz."

"Ama neden?" diye sordu Margaret. "Anlayamıyorum."

"Anlayacağınız, babam bu özel grevde komite üyesi. Anlayışlı ve sağlam duruşlu bir adam olduğu için Sendika onu komite üyesi yaptı. Böylece komitede bir plan yaptılar. Çoğunluk ne derse desin, bütün zorluklara karşı birlikte hareket edeceklerdi. Ve ülke yasalarına karşı çıkmamayı her şeyin önünde tutuyorlardı. Ahmak bir sabırla, açlığa rağmen direndiklerini görenler onları örnek alacaktı ama tek bir kişi çıkıp sopayla bile olsa mücadele çığlığı attığında daha önce defalarca denendiği üzere bütün plan çökecekti. O yüzden eline sopa geçirmek isteyenlerle konuşuyor, gönüllerini alıp gerekli açıklamaları yapıyor, hatta yer yer onları uyarıyorlardı ama her ne olursa olsun Komite, gerekirse herhangi bir darbeye yer bırakmadan bütün Sendika üyelerinin sakin kalması için çabalıyordu. Ancak o zaman halkla birlikte hareket ettiklerinden emin olacaklardı. Her şey bir yana, Komite bu konuda haklı olduğunu biliyor, doğruya yanlışın karışmasını istemiyordu. Şahsen reçele karıştırmam için verilen bitkisel tozun tadını reçelden ayıramam çünkü reçel tozun tadını bastırıyor. Halk da aynı şekilde doğruyla yanlışı ayırmakta zorlanıyor. Neyse, ben bile anlattıklarımdan yoruldum. Özetle Yehuda gibi Komitenin emirlerine karşı çıkan Boucher gibi aptallar yüzünden grev planının yerle bir olmasından babamın nasıl etkilendiğini düşünebilirsiniz. Eh! Babam dün akşam Boucher'a hak

ettiği dersi verdi! Hatta polise gidip elebaşını ihbar edeceğini, istediklerini yapsınlar diye onu fabrika sahiplerine vereceğini, dünyaya grevin gerçek liderlerinin Boucher gibiler değil, kararlı ve düzgün düşünen adamlar olduğunu göstereceğini, iyi bir işçinin ve vatandaşın açlıktan kırılsa bile hakkını elde edene kadar yasaya saygılı davranarak mala ve cana asla kastetmeyeceğini söyledi." Genç kız sesini biraz alçalttı. "Söylenenlere bakılırsa Boucher'ın attığı taş az daha Thornton'ın kız kardeşinin ölümüne neden olacakmış."

"Bu doğru değil," dedi Margaret. "Taşı atan Boucher değildi," diye eklerken yüzü önce kızardı, sonra bembeyaz kesildi.

"Demek oradaydınız?" diye sordu Bessy hâlsizce. Konuşmakta zorlanıyormuş gibi kelimelerin arasına uzun bir es koymuştu.

"Evet ama önemli değil. Sen devam et. Sadece taşı atan Boucher değildi. Peki Boucher babana ne dedi?"

"Tek kelime etmedi. Öfkesi söndüğü için omuzlarını büzmüş titriyordu. Ona bakamadım. Sık nefeslerini duyabiliyordum, hatta bir ara hıçkırdığını sandım. Ama onu polise teslim edeceğini söylediğinde haykırarak babamın suratına yumruğu indirdiği gibi şimşek hızıyla kaçtı. Babam aldığı darbeyle fena sersemledi çünkü Boucher'ın açlıktan güçsüz düştüğünü sanırdık. Bir süre elleri yüzünde öylece oturdu, sonra dışarı fırladı. Gücümü nereden aldığımı bilmiyorum ama ardından atılıp koluna yapışarak yalvardım. *Baba, baba*, dedim. *Açlıktan midesi sırtına yapışan bir adamı polise ihbar edemezsin. Vazgeçtiğini söyleyene kadar seni bırakmam.* Ama babam, *Aptallık etme*, dedi. *Çoğu adam için konuşmak, eyleme geçmekten kolaydır. Tanrı biliyor ya hak ettiği hâlde onu polise ihbar etmeyi hiç düşünmedim, yine de bi-*

rileri bu pis görevi üstlenip onu ihbar etse hiç sorun etmem. Ama bana vurduğu için asla polise gitmem çünkü bu sefer kavgaya başkaları da karışır. Her hâlükârda açlıktan kurtulup durumunu düzelttiğinde onunla hesaplaşacağız. Ardından elimden kurtuldu. Zaten nasıl kurtulmasın? Hâlsizlikten bayılmak üzereydim. Babamın burnundan akan kan dışında yüzü kireç gibiydi, ona bakarken midem bulanıyordu. Mary gelene kadar uyudum mu, uyandım mı, yoksa ölüm döşeğinde miydim... bilmiyorum. Hemen sizi getirmesini istedim. Şimdi bu konuşmaları bırakalım da siz okumaya devam edin. İçimi döktüğüm için rahatladım ama ağzımdaki korkunç tattan kurtulabilmek için dünyaya dair bir şeyler dinlemek istiyorum. Okuyun lütfen ama vaaz bölümü değil, hikâye bölümlerinden okuyun. O bölümlerdeki resimleri, gözüm kapalıyken bile görebilirim. Yeni Cenneti ve Yeni Dünyayı okuyun. Unutmak istemiyorum."

Margaret usulca okumaya başladı. Gözleri kapalı olsa da Bessy'nin en azından bir süre dinlediği belli oluyordu çünkü gür kirpiklerinde gözyaşları birikmişti ama sonunda uykuya daldığında defalarca irkilerek bir şeyler için yakarıyormuş gibi inledi. Margaret üzerini örtüp çıktı çünkü nedense bir an önce eve gitmek istiyordu ama ölüm döşeğindeki kızı bırakmaya gönlü elvermemişti.

Bayan Hale, oturma odasında kızının dönmesini bekliyordu. İyi günlerinden birindeydi ve su yatağına şükürler ediyordu. Böylesi rahat yataklarda en son Sir John Beresford zamanında uyumuştu. Nasıl olduğunu bilmiyordu ama gençliğindeki yataklar artık üretilmiyordu. Oysa kolay olmalıydı. Sonuçta yatağın doldurulacağı tüyler hâlâ aynıydı. Her hâlükârda önceki

geceye kadar iyi bir uyku uyumayı ne kadar özlediğini yeni fark ediyordu.

Bay Hale, zamane yataklarının hareketli gençlerin dinlenmesine uygun olabileceğini söylese de karısı buna katılmadı. "Hayır, Bay Hale," dedi. "Sir John'un evindeki yataklardan bahsediyorum. Margaret, sen gençsin, bütün gün hareket ediyorsun... Yatağında rahat mısın? Yattığında gerçekten dinlendiğini hissediyor musun, yoksa doğru pozisyonu bulana kadar bütün gece döndükten sonra sabahları yorgun mu uyanıyorsun?"

Margaret güldü. "Doğrusunu istersen yatağım hakkında hiç düşünmemiştim, anneciğim. Geceleri o kadar çok uykum geliyor ki yattığım anda dalıp gidiyorum. O yüzden sana sağlıklı bir cevap veremem. Ama öte yandan, Sir John Beresford'un yataklarında uyuma şansım hiç olmadı. Oxenham'a hiç gitmediğimi biliyorsun."

"Gitmedin mi? Ah, tabii ya. Şimdi hatırladım da oraya sevgili Fred'i götürmüştüm. Evlendikten sonra sadece bir kez gittim, o da Shaw teyzenin düğünü içindi. Zavallı Fred henüz küçücük bir bebekti. Dixon, leydinin hizmetçiliğinden bebek bakıcılığına terfi etmekten hiç hoşlanmamıştı ve onu eski eve götürüp ahbaplarıyla bir araya getirirsem beni bırakacağından korkuyordum. Ama zavallı bebek, Oxenham'da diş çıkarırken hastalandı. Düğünden önce Anna'yla uzun zaman geçirmem ve sağlığımın pek yerinde olmaması nedeniyle Dixon oğlumla hiç olmadığı kadar ilgilenmek zorunda kalmıştı. İşte o zaman Fred'i öyle bir sevdi ki oğlan herkesi bırakıp onun kucağına atladığında göğsü gururla kabarıyordu. Alıştığından farklı bir sorumluluk yüklenmiş olsa da o zaman beni asla bırakmayacağını anlamıştım. Zavallı Fred! Herkes onu severdi. Gönüllere girmek için doğmuştu âde-

ta. Ondan hoşlanmayan Kaptan Reid'i lanetle anıyorum. Kötü kalpli bir adam olduğu bundan belli. Ah! Zavallı babacığın çıkıp gitti, görüyor musun, Margaret? Fred'in anıldığını duymaya bile dayanamıyor."

"Ben onun hakkında konuşmanı seviyorum anne. Dilediğini anlatabilirsin, dilediğince anlatabilirsin. Anlatsana, ağabeyim bebekken nasıldı?"

"Gücenme Margaret ama senden çok daha güzel bir bebekti. Hatırlıyorum da seni Dixon'ın kollarında ilk gördüğümde, *Ay ne çirkin bir şey*, demiştim. *Bütün bebekler küçük bey kadar güzel olamaz*, demişti. Ah, ah! Dün gibi aklımda. Fred'i kucağımdan bırakmak istemezdim, beşiği hep yatağımın dibindeydi, şimdiyse... Ah, Margaret! Oğlumun nerede olduğunu bile bilmiyorum ve bazen onu bir daha hiç göremeyeceğimi düşünüyorum."

Margaret divanın yanındaki küçük tabureye oturup rahatlatmak istercesine annesinin elini öpücüklere boğdu. Kadının gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Sonunda sırtını dikleştirip kızına dönerek en dokunaklı içtenliğiyle, "Margaret," dedi. "İyileşebilirsem... Tanrı iyileşmeme izin verirse bunun tek nedeni oğlum Frederick'i bir kez daha görebilmek olabilir. Onu görmek içimdeki bütün sağlık kırıntılarını güçlendirecektir." Sustuğunda sanki konuşmak için güç toplamaya çalışıyordu. Devam ederken sesi boğuklaşıyor, aklına bir şeyler gelmiş gibi mutsuzlukla titriyordu. "Ve Margaret... öleceksem... sadece birkaç haftam kaldıysa... ilk çocuğumu görmem gerekiyor. Nasıl olur bilemiyorum ama bu görevi sana veriyorum. Kendin ölecekmişsin gibi bir umutla oğlumu bana getir. Sadece beş dakikacık Margaret. Beş dakikadan bir şey olmaz. Ah, Margaret, ölmeden önce onu görmemi sağla!"

Margaret'e göre bu sözlerde mantıksız hiçbir yan yoktu. Zaten ölüm döşeğindekilerin tutkulu arzularında mantık aranmazdı. Gözümüzün önünden kayıp giden herkesin son arzularını yerine getirmek için elimizden geleni ardımıza koymadığımız gibi, gelecekte mutlu olmamızı istediklerinde hayatlarımızı onların ayaklarına sereriz. Ama Bayan Hale'in arzusu o kadar doğal, o kadar haklı, hem anne hem de oğul açısından o kadar adildi ki Margaret, annesi kadar ağabeyi için de bütün tehlikeleri göz ardı ederek bu arzuyu gerçekleştirmek için bütün gücünü ortaya koyması gerektiğini hissetti. Bir çocuğunki gibi titreyen bembeyaz kesilmiş dudaklarına rağmen annesinin yalvaran, özlem dolu kocaman gözleri bunu gerekli kılıyordu.

Margaret doğrulup kırılgan annesinin karşısında durdu. Kararlı ifadesinden kızının, arzusunu yerine getirmek için elinden geleni ardına koymayacağını anlamasını istiyordu. "Anneciğim, bu akşam bir mektup yazıp Frederick'e arzunu bildireceğim. Zaman kaybetmeden geleceğinden adım gibi eminim. Sen içini rahat tut, anneciğim, bu fani dünyada oğlunu tekrar göreceksin."

"Bu akşam mı yazacaksın? Ah, Margaret! Posta beşte kapanıyor... Şimdi yazsan olmaz mı? Sadece birkaç saat kaldı. Baban umutlanmama neden olsa da bazen hiç iyileşmeyecekmişim gibi hissediyorum. Mektubu hemen yazarsın, değil mi? Postayı kaçırma çünkü o postada oğlumu görme şansımı yitirebilirim."

"Ama anneciğim, babam dışarı çıktı."

"Babası dışarı çıkmış! Eee? Babanın bu arzuma karşı çıkacağını mı söylüyorsun, Margaret? Hastayım, ölmek üzereyim... Baban beni Helstone'dan çıkarıp bu güneşsiz, sağlıksız, duman altı şehre getirmeseydi..."

"Ah, anneciğim!" dedi Margaret.

"Evet, aynen öyle. Baban da biliyor, bunu defalarca itiraf etti. Benim için her şeyi yapacağını bilmene rağmen babanın son arzumu, hatta son duamı reddedeceğini mi düşünüyorsun? Frederick'i görme arzum, Tanrı'yla aramdaki tek engel, Margaret. Onu görmeden dua bile edemiyorum. Yapamam. O yüzden zaman kaybetme, sevgili Margaret. Mektubu hemen yazıp postaya yetiştir. Belki o zaman... yirmi iki günde ağabeyin gelmiş olur! Geleceği kesin. Zincirler ve prangalar bile ona engel olamaz. Yirmi iki gün sonra oğlumu görebilirim." Arkasına yaslandıktan kısa bir süre sonra Margaret'in kıpırdamadığını görünce elini gözlerine siper ederek, "Hâlâ yazmıyorsun!" diye ekledi. "Kalem kâğıt getir, ben kendim yazarım." Doğrulduğunda ateşli bir hevesle âdeta titriyordu.

Margaret annesinin alnındaki elini indirip hüzünle yüzüne baktı. "Sadece babam gelene kadar bekle. En azından ona soralım."

"Daha on dakika önce söz vermiştin, Margaret... Frederick'in geleceğini söylemiştin."

"Gelecek de, anneciğim... Sen ağlama lütfen, yalvarırım ağlama. Mektubu şimdi gözünün önünde yazıp postaya yetiştireceğim. Babam daha uygun olduğunu düşünürse geldiğinde kendisi de bir mektup yazar, yarınki postaya verir. Ah, anneciğim, yalvarırım böyle içli ağlama... Seni böyle görmek yüreğimi dağlıyor."

Bayan Hale'in gözyaşları durmuyordu, âdeta isteri krizi geçiriyordu ama doğrusu kendine hâkim olmaya da çalışmıyor, bilakis eski mutlu günleri ve özlediği hâlde göremediği oğlunun mezarının başında ağladığı günleri düşünerek Margaret'in yüreğini sızlatan hıçkırıklarla acıklı bir şekilde göz önünde eri-

yordu. Sonunda biraz sakinleştiğinde, hızlı kalem hareketleriyle mektubu yazıp alelacele mühürleyen kızına büyük bir hevesle baktı. Margaret ise annesinin dileğini yerine getirebilmek için postaneye gitmek üzere hemen yola çıktı.

Dönerken karşılaştığı babası, "Neredeydin, güzel kızım?" diye sordu.

"Postaneye gittim... bir mektup... Frederick'e gönderilecek bir mektup için... Ah, babacığım, hata etmiş olabilirim ama annem onu görmek için öylesine yalvarıp yakardı ki... Onu görebilirse iyileşeceğini söylüyordu... sonra ölmeden önce onu görmesi gerektiğini söyledi... Ne kadar telaşlı olduğunu anlatamam! Sizce hata mı ettim?"

Bay Hale kısa bir suskunluğun ardından, "Ben gelene kadar beklemeliydin, Margaret," dedi.

"Annemi ikna etmeye çalıştım ama..." Margaret devamını getiremedi.

"Bilemiyorum," dedi Bay Hale. "Bu kadar istiyorsa annen elbette oğlunu görmeli çünkü bunun doktor tedavisinden daha iyi geleceğine inanıyorum... Hatta belki tümden iyileşir ama Frederick için korkarım tehlike çok büyük."

"İsyandan bunca yıl sonra bile mi baba?"

"Evet. Özellikle karada sahip olduğu siyasi gücü bilen erkeklerle çalışan üst düzey bir askerin yönettiği donanmada otoriteye karşı işlenen suçların kati bir şekilde cezalandırılması hükûmetin en önem verdiği konulardan biri. O üst düzey asker, çektiği sıkıntıların intikamını almaktan asla vazgeçmeyecektir. Ah! Otoritenin tirana dönüşmesinin hiç önemi yok. İster deli olsun isterse olmayacak emirler versin... Gerçekleşmesine asla izin verilmeyen isyandan sonra her ne pahasına olursa olsun, suçlu-

ları bulmak için gemiler yine denizlere açılır, geçen yıllar suçun hatırasını asla silemez... Amirallik kitabında isyan, bedeli kanla ödenene kadar suç niteliğini asla kaybetmez."

"Ah, babacığım, ben ne yaptım? Oysa annemle konuşurken doğru bir iş yaptığıma o kadar inanmıştım ki... Frederick'in de kendini tehlikeye atmaktan çekinmeyeceğine eminim."

"Ağabeyin kendini tehlikeye atacaktır. Atmalı da! Hayır, Margaret, bunu kendim asla yapamazdım ama mektubu göndermene sevindim. Hatta sana müteşekkirim. Şahsen muhtemelen iş işten geçene kadar mektup yazma konusunda tereddüt ederdim. Sevgili Margaret, sen doğru olanı yaptın. Zaten olacakları kontrol etmek bizim elimizde değil."

Demek her şey yolundaydı ama babasının yüzündeki huzursuz ifade Margaret'in ürpermesine neden oluyordu. İsyanlar her zaman cezalandırılırdı. Ve eve çağırdığı ağabeyi, hatalarının bedelini kanıyla ödeyebilirdi! Yaptığını onayladığı hâlde babasının kaygıları tam da bu yüzden derinleşiyordu. Margaret onun koluna girerek yorgun adımlarla eve doğru yürümeye başladı.

XXVI

Anne Oğul

Huzurun kutsal yerini buldum
Yine de değişmedim.*
Bayan Hemans

O sabah Hale ailesinin evinden ayrılırken Bay Thornton'ın gözü, kafasını karıştıran tutkuları yüzünden âdeta hiçbir şey görmüyordu. Margaret, gerçek bir hanımefendi gibi bütün zarafetiyle konuşmamış da bir balıkçı karısı gibi suratına sağlam bir yumruk indirmiş gibi sersemlemiş hissediyordu. Aslında bütün vücudu ağrıyordu, başı patlayacak gibiydi, nabzı aralıklarla çok hızlı atıyor, sonra bir anda yavaşlıyordu. Gürültüye, ışığa ve sokaktaki bitmek bilmeyen hengâmeye katlanamıyor, böylesine acı çektiği için aptallık ettiğini düşünse de acılarının nedenini ve meselenin havada kalıp kalmadığını düşündükçe kendine hâkim olamıyordu. Kapı eşiğine otururken hırslı gözyaşlarıyla ortalığı velveleye veren bir çocuk gibi ağlasa belki rahatlardı. Kendine Margaret'ten nefret ettiğini söylese de nefret kelimesi daha aklında beliremeden âdeta şimşek çarpmış gibi keskin ve vahşi bir aşk duygusuyla uyuştuğunu hissedebiliyordu. Tek tesellisi çek-

* İngiliz şair Felicia Dorothea Hemans'ın (1793-1835) *The Bride's Farewell/ Gelinin Vedası* adlı şiirinden.

tiği işkenceye sarılmaktı ve genç kıza da söylediği gibi nefret edilse, aşağılansa, hatta gururlu bir umursamazlıkla muamele görse bile fikrini değiştirmeyecekti. Margaret onu değiştiremeyecekti. Genç kızı seviyordu ve sevmeye devam edecek, çektiği bu sefil acılara da ona da karşı koyacaktı.

Kararlılığını keskinleştirmek için bir an için kıpırdamadan durdu. O sırada taşraya giden bir araba yanından geçiyordu. Onun binmek istediğini düşünen şoför kaldırıma yanaştığında, özür dileyerek açıklama yapmak büyük zahmet olacağından arabaya bindi. Dizi dizi evlerin ardından bakımlı bahçeleriyle müstakil villaları geçtikten sonra çitlerle ayrılmış tarlaları da aşarak sonunda küçük bir taşra kasabasına geldiler. Herkes inince Bay Thornton da indi, herkes yürüdüğü için o da yürümeye başladı. Beynini rahatlatan sert adımlarla tarlalarda yürürken her şeyi hatırlıyordu. Acıklı hâli, dünyanın en aptalca şeyi olduğunu bilmesine rağmen genç kızın ayağına gitmesinin saçmalığı, aklı başındayken olacakları çok iyi tahmin edebileceği hâlde bu sonuca katlanmak zorunda kalması... O harika gözler, âdeta iç çekercesine aralık duran o yumuşacık dudaklar karşısında büyülenmiş olabilir miydi? O dudaklar daha bir gün önce neredeyse boynuna değmiyor muydu? Genç kızın kollarında olduğu anı bir türlü aklından çıkaramıyordu. O anı bir daha asla yaşayamayacaktı. Ona doğru dürüst bakamamıştı, o yüzden kızın neler düşündüğünü tam olarak kestiremiyordu. Bir an için son derece cesur görünen kız, hemen ardından öylesine çekingen, öylesine sevgi dolu görünüyordu ki... ama sonra yine o tepeden bakan saraylılara özgü gururu geri dönüvermişti.

Sonunda onu tamamen unutabilmek için karşılaştıkları her seferi gözünde canlandırmaya çalıştı. Giydiği her elbise, takındığı

her tavır... Hangisinin ona daha çok yakıştığını bilemiyordu. O sabah bile nasıl da muhteşem görünüyordu! Daha bir gün önce aynı ölümcül tehlikeyi paylaşmalarına rağmen onu hiç umursamadığını söylerken gözlerinden nasıl da ateşler fışkırıyordu!

Bay Thornton, en az yirmi kez aptallık ettiğine ikna olduysa da öğleden sonra aklını toplamakta yine pek başarılı olamadı. Altı penilik dönüş yolculuğundan tek elde edebildiği, Margaret gibisini asla bulamayacağına dair inancının pekişmesiydi. Genç kız onu sevmiyordu ve hiç sevmeyecekti ama dünyayı karşısına da alsa ona olan sevgisinden hiç vazgeçmeyecekti.

Milton'daki küçük pazar yerinde otobüsten indiğinde akşamüstü olmak üzereydi. Fabrikasına yaklaştıkça tanıdık her yer, alışkanlıklarını ve eski düşüncelerini geri getirdiği için artık ne yapması gerektiğini biliyordu. Önceki günün karmaşasından sonra her zamanki işinden daha fazlası onu bekliyordu. Belediye encümeniyle görüşmeli, İrlanda'dan getirdiği işçilerin güvenliği ve rahatı için sabah yarım bıraktığı ayarlamaları yapmalı, Milton'ın memnuniyetsiz işçileriyle iletişim kurmanın yollarını bulmalı, son olarak eve giderek annesiyle konuşmalıydı.

Bayan Thornton, bütün gün oturma odasında otururken oğlunun Bayan Hale ile görüşmesine dair haberleri beklemişti. Evdeki en küçük bir çıtırtıda kendini hazırlamış, elindeki işi yarım bırakmış, yanıldığını anlayınca her geçen gün biraz daha bozulan gözlerine ve titreyen parmaklarına rağmen kendini dikişe vermişti. Kapı defalarca açılsa da gelen oğlu değil, gereksiz bir sürü işle ilgili bir başkası oluyordu.

Sonunda buz tutmuş gibi kasvetli yüzü gevşedi, sert hatlarıyla tezat oluşturan bir umutsuzlukla asıldı. Oğlunun evlen-

mesiyle birlikte yaşayacağı korkunç değişimin mutsuzluğunu üzerinden atmaya çalışıyordu, o yüzden aklını günlük ev işlerine vermeye çalıştı. Yeni evli çiftin yeni yatak takımlarına ihtiyacı olacaktı. Hizmetçilerden çeşitli masa örtüleri, kumaşlar ve mendillerle dolu sepetini getirmelerini istemişti. İçindekileri karıştırmaya başladığında hangisinin kendine, hangisinin oğluna ait olduğunu kestiremiyordu. Bazılarında George ve Hannah Thornton adına *G.H.T.* harfleri işlenmişti. Oğlunun kendi parasıyla aldıklarında kendi isminin harfleri vardı. *G.H.T.* işlemeli olan bazıları son derece eski tarz ve çok kaliteli Hollanda damaskosuydu. Şimdilerde böyle kalitelisi bulunamıyordu. Uzun uzun kumaşları inceledi. Evlendiğinde bunlar en büyük gururuydu. Sonra kaşlarını çatıp, dudaklarını sımsıkı büzerek özenle *G* ve *H* harflerini sökmeye koyuldu. Ardından yeni harfleri işlemek için Türk kırmızısı ipliği aradı ama hepsi kullanılmıştı. Dahası yeni bir makara almak için birini dışarı göndermeye gönlü elvermiyordu.

Bakışları boşluğa dalarken gözünde bir sürü şey canlanıyordu. Hayallerinde hayatının gururu oğlu hep başroldeydi. Ama oğlu hâlâ eve dönmemişti. Kuşkusuz Bayan Margaret'le birlikteydi. Aşk, annesinin pabucunu çoktan dama atmıştı. Boş bir kıskançlıkla yüreğine saplanan sızının gerçek mi, yoksa hayali mi olduğunu kestirmekte zorlansa da her hâlükârda yüreğindeki sızı onu oturduğu yere çivi gibi çakıyordu. Ne var ki çok geçmeden her zamanki gibi dimdik ayağa kalktı. Günün ilk hüzünlü gülümsemesi dudaklarına yerleşmişti. Evleneceği için yüreğine çöreklenen hüzün, oğlunun aşk zaferine gölge düşürmemeliydi. Kapıyı bu ruh hâliyle ona açmaya hazırdı. Bütün bunlar aklından geçerken müstakbel gelinini neredeyse hiç düşünmüyordu.

Oysa genç kız John'un karısı olacak, evin hanımı olarak Bayan Thornton'ın yerine geçecek, süslenip püslenip, giyinip kuşanıp bu muhteşem zenginliğin tadını çıkaracaktı. Hizmetçiler, konfor, hepsi mor renkli üstün kalite yatak takımları, şeref, aşk, itaat, ahbaplar... Hepsi kralın tacındaki mücevherler gibi doğal olarak onun olacak, her bir mücevherin ayrı ayrı değeri unutulup gidecekti. John tarafından eş olarak seçilmek, haspanın ayrıcalıklara kavuşması anlamına geliyordu.

Ama Bayan Margaret aslında o kadar da kötü bir kız değildi. Milton'da doğup büyümüş bir kız olsaydı bile Bayan Thornton ondan muhtemelen hoşlanırdı. Sert tavırlarına rağmen sahip olduğu zevkler ona başka bir hava katıyordu. Evet, ne yazık ki fazlasıyla önyargılı ve eğitimsizdi ama güneyde doğup büyüyen bir kızdan başka ne beklenirdi ki? Nedense Fanny'yle Margaret'i karşılaştırınca kızını içinden bir kez daha kınadı, sonra kendini cezalandırmak istercesine Henry'nin *Kutsal Kitap Meali'ni** alıp odaklanmaya çalıştı ama bunu beceremeyince bakmaktan bile gururlandığı ve zevk aldığı masa örtülerini incelemeye koyuldu.

Sonunda... oğlunun adım seslerini duydu! Daha düşüncesini bile tamamlayamadan oğlunun hol kapısında olduğunu âdeta mekanik bir hafızayla hissetmişti. Güçlü sezgileri onun her hareketini gözünde canlandırmasını sağlıyordu. İşte şimdi şapkasını asıyordu, şimdi de odanın kapısındaydı. İyi de neden durmuştu?

Bayan Thornton kendini en kötüsüne hazırladı. Yine de başını kitaptan kaldırmıyordu.

---

* Complete Commentary (Exposition of the Old and New Testaments): Protestan rahip ve yazar Matthew Henry'nin (1662-1714) altı ciltlik Kutsal Kitap yorumu.

Oğlu odaya girdikten sonra masanın yanında kıpırdamadan durup, kadının kendini okumaya kaptırmış gibi göründüğü paragrafı bitirmesini bekledi.

Çok geçmeden Bayan Thornton kendini zorlayarak başını kaldırdı. "Eee, John?"

Bay Thornton bu kısacık sorunun ne anlama geldiğini biliyordu ama yine de iradesini güçlendirme ihtiyacı hissetti. Yüreğinin burukluğu zaten yüzüne vurduğundan bir şey söylemesine gerek olmasa da annesi bir açıklamayı hak ediyordu. Kadın yüzünü göremesin diye arkasına geçip yanağına bir öpücük kondururken, "Kimse beni sevmiyor," diye mırıldandı. "Kimse beni senin gibi sevmiyor, anne." Sonra erkekliğine yediremediği yaşlar gözlerini yakmaya başladığında şömineye gidip başını rafa dayadı.

Kadın ayağa kalktığında sendeledi. Güçlü bir kadın olarak hayatında ilk kez sendeliyordu. Uzun boylu bir kadındı, ellerini oğlunun omuzlarına koyup yüzüne baktı, onun kendisine bakmasını sağladı. "Anne sevgisi Tanrı vergisidir, John," diyordu. "Sonsuzdur. Bir kızın sevgisi ise saman alevi gibidir, rüzgâra göre yön değiştirir. Demek benim sevgili oğlumu istemedi, öyle değil mi?" Dişlerini sıktığında hırlayan bir köpeği andırıyordu.

Adam başını iki yana salladı. "Ona layık değilim, anne. Ona layık olmadığımı biliyordum."

Bayan Thornton sıktığı dişlerinin arasından konuştuğu için ne dediği pek anlaşılmıyordu ama gözlerine bakılırsa genç kıza lanetler okuyor, belki de küfrediyordu. Öte yandan oğlu yine kendisine kaldığı için yüreği sevinçten pırpır ediyordu.

"Anne!" dedi Bay Thornton hemen. "Ona kötü söz söylenmesine katlanamam. Yapma... bunu yapma! Zaten yüreğim yaralı. Ama onu seviyorum, onu şimdi daha çok seviyorum."

"Ben ondan nefret ediyorum," diye tısladı annesi. "Seninle aramıza girdiğinde nefret etmemeye çalıştım çünkü... kendi kendime seni mutlu edeceğini söylüyordum. Seni mutlu etmesi için canımı verirdim. Ama şimdi seni mutsuz ettiği için ondan nefret ediyorum. Evet John, yaralı yüreğini benden saklayamazsın. Seni ben doğurdum, ben senin annenim, kederin benim ıstırabımdır ve sen nefret etmesen de ben nefretimi sakınmam."

"Bu sözlerin onu daha çok sevmeme neden oluyor, anne. Ona haksızlık ediyorsun ve benim dengeyi sağlamam gerekiyor. Ama neden sevgiden ya da nefretten bahsediyoruz ki? Margaret beni sevmiyor. Bu kadarı yeter... yeter de artar bile. Bir daha bu konuyu hiç açmayalım. En azından benim için bunu yapabilirsin. Bir daha onun adını anmayalım."

"Bütün yüreğimle hayatındaki herkesle birlikte geldiği yere dönmesini diliyorum."

Genç adam bir iki dakika kıpırdamadan gözlerini ateşe dikti. Onu seyrederken Bayan Thornton'ın yaşlılıktan kurumaya başlayan gözleri doluyordu ama oğlu tekrar konuştuğunda her zamanki gibi ciddi ve sakin görünüyordu.

"Saldırıyla ilgili üç kişi için arama emri çıktı, anne. Dünkü ayaklanma, grev masasını devirmemize yardımcı oldu."

O andan itibaren anne oğlun arasında Margaret'in adı bir daha anılmadı. Düşünceler ve duygular bir kenara bırakıldı, her zamanki gibi mutlak gerçekler konuşulmaya başlandı. Dışarıdan biri buz gibi sakin seslerini duysa anne oğulun birbirlerine karşı böylesine soğuk olmasına hayret ederdi.

XXVII

Meyve Sepeti

Sadelik ve görev aşkıyla yapılan
Hiçbir şey kötü olamaz.
Bir Yaz Gecesi Rüyası

Ertesi gün Bay Thornton temiz bir kafayla işlerine odaklandı. Stoklara ilgi vardı, ticaretini etkilediği için fırsatı değerlendirip hemen sıkı pazarlıklara girişti. Tam zamanında belediye encümeni toplantısına giderek güçlü sezgileri ve bir bakışta herhangi bir meselenin sonuçlarını görerek karar verme sürecini kısaltma yeteneğini konuşturarak çözümler önerdi. Şehirde uzun zamandır yaşayan ve büyük servet sahibi yaşlı erkekler, yatırımlarını toprağa yapıyorlardı ama kendisi bütün sermayesini işinde kullanıyordu, o yüzden tecrübeleri ilgi çekici bulunuyordu. Atılması gereken bütün adımlarda polise yardımcı olarak, farkında bile olmadığı hâlde büyük bacalardan dumanın yukarı süzülmesini sağlayan batı yeli gibi gösterdikleri gayriihtiyari hürmete karşılık verdi. Bu hürmetin farkında olsaydı kendini onlara bir engel olarak görürdü. Her hâlükârda tek ilgilendiği hızlı sonuç almaktı.

Öte yandan annesinin iştahlı kulaklarına yaraşır bir şekilde, mevki sahibi ve zengin adamların eşleri, Bay Thornton hakkında

güzel sözler söylüyor, o olmasa işlerin fena hâlde sarpa sarabileceği konuşuluyordu.

Adam işlerini hallederken önceki günün dehşeti ve sonraki saatlerde yaşadığı gereksiz felç hâlinin etkisi geçmiş, beynindeki sisler dağılmış gibi görünüyordu. Eski gücü yerli yerindeydi; bunun için seviniyor, kalbinin sesini duymazdan geliyordu. Her an Dee Nehri kıyısında yaşayan değirmencinin şarkısını söyleyebilirdi: *Kimse umurumda değil, kimse beni umursamıyor...*

Boucher ve isyanın diğer elebaşlarıyla ilgili kanıtlar önüne getirildiğinde diğer üç tanığın komplosu çöktü ama Bay Thornton polisi gözünü dört açmaya zorladı; suçları kanıtlandığı anda adaletin kılıcı inmeliydi. Belediyede rutubet kokan odadan temiz havaya çıktı ama sokaklar hâlâ bunaltıcıydı. O anda bütün düşünceleri kontrolünün dışında Margaret'e kaymaya başladı ama aşağılanarak reddedildiği anları değil de öncesinde yaşananları hatırlıyordu. Mekanik adımlarla kalabalık sokaklarda ilerledi, görmeyen gözlerle kalabalığın arasında kendine yol açarken genç kızın kendisine sarıldığı, kalp atışlarını en yakından hissettiği o ana dönmekten başka bir şey istemiyordu.

"Böyle aniden karşılaşmak ne güzel Bay Thornton. Dalgın görünüyorsunuz. Bayan Thornton nasıllar? Hava bunaltıcı, değil mi? Biz doktorlar böyle havaları hiç sevmeyiz!"

"Affedersiniz, Dr. Donaldson. Sizi görmedim. Annem gayet iyi, teşekkürler. Bence güzel bir gün, umarım hasat için de iyidir. Buğday bol olursa doktorlardan daha çok para kazanırız."

"Her koyun kendi bacağından asılır. Sizin kötü havanız ve zamanlarınız da benim iyi zamanlarım. Ticaret kötü olduğunda,

Milton erkekleri sağlıklarını sandığınızdan da fazla ihmal edip âdeta ölüme hazırlanıyorlar."

"Ben onlardan değilim Doktor. Çelik gibiyim. En kötü alacaklı haberi bile nabız atışlarımı hızlandıramaz. Bu grev beni Milton'daki herkesten daha çok etkiliyor, Hamper'dan bile çok etkiliyor ama iştahım yerinde. Hasta bulmak için başka yerlerde dolaşmanız lazım, Doktor."

"Bu arada bana bir hanım hasta önermiştiniz. Zavallı kadın! Duygusuzca konuşmak istemem ama Crampton'daki Bayan Hale'in sadece birkaç haftası kaldı. Sanırım size de söylemiştim, iyileşmesi yönünde hiç umudum yoktu zaten, bugün kendisini gördüm ve durumunu hiç iyi bulmadım."

Bay Thornton sessizdi. Bir anda çok güvendiği nabzı hızlanmıştı. "Yapabileceğim bir şey var mı, Doktor?" diye sorarken sesi bile değişmişti. "Biliyorsunuz... anlayacağınız, maddi sıkıntılarımız var ama hanımefendiyi rahat ettirecek ya da hoşuna gidecek bir şeyler var mı?"

"Maalesef," dedi doktor başını iki yana sallayarak. "Ama ateşi sürekli çıktığı için canı meyve istiyor, o yüzden pazarda bolca satıldığını gördüğüm armutlar çok hayra geçecektir."

"Elimden gelen bir şey olursa bana söyleyeceğinizden eminim, size güveniyorum," dedi Bay Thornton.

"Ah! Hiç endişelenmeyin! Size para harcatmaktan kaçınmam. Cüzdanınızın derin olduğunu biliyorum. Keşke bütün hastalarımın ihtiyaçları için bana açık çek verseniz."

Bay Thornton'ın umuma yönelik hayırseverlikle ilgisi yoktu. Hatta çok az insan onun hayırseverliğinden bahsederdi. Ama önüne çıkan ilk manava girip en lezzetli görünen mor üzüm salkımları, en olgun şeftaliler ve en taze asma yapraklarıyla bir sepet yaptırdı.

Nereye gönderilmesi gerektiğini soran manav cevap alamayınca sorusunu tekrarladı. "Marlborough Fabrikasına mı, efendim?"

"Hayır!" dedi Bay Thornton. "Sepeti bana verin... kendim götüreceğim."

Çoğunlukla kadınların alışveriş yaptığı şehrin en yoğun caddesinde sepeti kucağında taşıması gerekti. Onu tanıyan genç hanımlar dönüp arkasından bakıyor, sepeti hamal gibi taşımasını garipsiyordu.

Sırf o istemiyor diye istediğimi yapmaktan geri durmayacağım, diye geçiriyordu içinden yürürken. *Bu meyveleri zavallı annesine götürmek benim en doğal hakkım. Gönlümden geçeni yaptığım için bana kızamaz. Kibirli bir kızdan korkmam şaka gibi! Sevdiğim bir adamın eşine iyilik yapmaktan geri duramam! Evet, Margaret'e rağmen bunu Bay Hale için yapıyorum.*

Her zamankinden daha hızlı adımlarla yürüdüğünden çok geçmeden Crampton'a vardı, basamakları ikişer ikişer atlayıp Dixon'a geldiğini bildirme fırsatı vermeden kıpkırmızı suratı ve ışıldayan gözleriyle oturma odasına daldı.

Bayan Hale'in yine ateşi yükselmişti, o yüzden divanda uzanıyordu. Bay Hale ona kitap okuyor, Margaret annesinin yanındaki alçak taburede dikiş dikiyordu. Ziyaretçininki gibi onun kalbi de genç adamı görünce hop etti ama Bay Thornton ona bakmadan, hatta Bay Hale'in hatırını sorar sormaz sepeti doğrudan Bayan Hale'e vererek, her yerinden sağlık fışkıran genç bir adamdan duyulduğunda insanın içine dokunan son derece nazik ve neredeyse hastaymış gibi alçak sesle, "Yolda Dr. Donaldson'la karşılaştım, efendim," dedi. "Meyvenin size iyi geleceğini söyleyince, haddimi aşarak size biraz meyve getirmeyi uygun buldum."

Bayan Hale fazlasıyla şaşkındı ama fazlasıyla keyiflendi, hatta sevinçten âdeta titriyordu.

Bay Hale şükranlarını birkaç kelimeyle dile getirdikten sonra, "Bir tabak getiriver Margaret," dedi.

Margaret, Bay Thornton'ın dikkatini çekmekten korkuyormuş gibi çıt çıkarmamaya çalışarak ayağa kalkarken göz göze gelmelerinin çok tuhaf olacağını düşünüyor, önce taburede otururken şimdi de babasının arkasında durarak adamın gözünden kaçmaya çalışıyordu. Ama adam orada olduğunu bildiği hâlde şimdiye kadar bir kez olsun ona bakmamıştı!

"Gitmeliyim," dedi Bay Thornton. "Kalamam. Böyle aniden gelme hadsizliğimi lütfen bağışlayın ama bir dahaki sefere daha uygun bir zamanda geleceğime söz veriyorum. Canınız istediğinde size yine meyve getirmek, benim için büyük zevk olacaktır. İyi günler, Bay Hale. Hoşça kalın, hanımefendi." Hemen ardından çıkıp gitti.

Margaret'e ne bakmış ne de tek bir kelime etmişti. Herhâlde onu görmemişti. Sessizce gidip aldığı tabağa zarif parmaklarının ucuyla meyveleri özenle yerleştirdi. Önceki gün yaşananlardan sonra Bay Thornton'ın bu sepeti getirmesi güzel bir şeydi!

"Ah! Nasıl da lezzetli!" dedi Bayan Hale hâlsizce. "Beyefendinin beni düşünmesi ne büyük bir kibarlık! Margaret canım, şu üzümlerin tadına bak! Çok kibar bir adam, değil mi?"

"Evet!" dedi Margaret usulca.

"Margaret!" diye mızmızlandı annesi. "Bay Thornton'ın yaptığı hiçbir şey hoşuna gitmiyor. Senin kadar önyargılı başka kimseyi tanımadım."

Bay Hale karısı için soyduğu şeftaliden kendine bir parça kestikten sonra, "Önyargım olsaydı bile böylesi leziz bir meyve

sepeti karşısında bütün önyargılarım eriyip giderdi," dedi. "Böyle bir lezzet hiç tatmamıştım... Hayır! Hampshire'da bile tatmamıştım... Hatta çocukluğumdan beri... ki çocuklar için bütün meyveler lezizdir. Evimizin batı duvarındaki sık Frenk üzümü çalılığını hatırlıyor musun, Margaret?"

Margaret nasıl unutabilirdi ki? Gri ve sarı yosunların harita gibi yayıldığı taş duvarda yağmurun bıraktığı her izi, taşların arasında biten minicik turnagagalarını nasıl unutabilirdi? Son iki günün sarsıcı olayları âdeta metanetini sınıyordu. Babasının, yarattığı etkinin farkına varmadan söyledikleri eski güneşli günleri hatırlatınca, elindeki dikişi yere attı ve hızla odadan çıkarak küçük odasına koştu.

İlk hıçkırığını bıraktığı anda Dixon'ın çekmecelerde bir şey aradığını fark etti.

"Ödümü kopardınız, küçük hanım!" dedi kadın. "Hanımefendi kötüleşmedi ya? Bir sorun mu var?"

"Yok, yok bir şey. Sadece aptallık ediyorum Dixon. Bana bir bardak su getirebilir misin? Hem ne arıyorsun? O çekmecede muslin kıyafetlerim var."

Dixon bir şey demeden çekmeceyi karıştırırken lavanta kokuları odaya yayılıyordu. Sonunda aradığını buldu ama Margaret bunun ne olduğunu göremiyordu. "Ne aradığımı söylemek hiç hoşuma gitmiyor çünkü sinirleneceğinizi biliyorum. Gece çökene kadar beklemeyi, belki de daha sonra söylemeyi düşünüyordum."

"Mesele ne? Lütfen Dixon, hemen söyle."

"Şu görmeye gittiğiniz genç kız... Higgins."

"Eee?"

"Kızcağız bu sabah sizlere ömür. Kardeşi geldi... Tuhaf bir şey için yalvarıyor. Anlaşılan ölen kız sizin bir kıyafetinizle gö-

mülmek istemiş; kardeşi o yüzden burada... Ben de verebileceğimiz kadar eski bir uyku başlığı arıyordum."

"Ah! Ben bir şeyler bulurum," dedi Margaret, gözyaşlarına boğularak. "Zavallı Bessy! Onu bir daha göremeyeceğim aklımın ucundan geçmezdi."

"Bir şey daha var. Aşağıdaki kız, ölen ablasını görmek isteyip istemediğinizi soruyor."

"Ama Bessy öldü!" derken Margaret bembeyaz kesildi. "Daha önce hiç ölü birini görmemiştim. Hayır! Hayatta göremem."

"Odaya gelmeseydiniz, size hiç sormazdım. Zaten görmek istemeyeceğinizi söyledim."

"Aşağı inip onunla konuşayım," dedi Margaret. Sert tavırlarıyla Dixon'ın zavallı kızı incitebileceğinden korkuyordu. Uyku başlığını kadının elinden aldığı gibi mutfağa gitti.

Mary'nin yüzü ağlamaktan şişmişti. Margaret'i görünce yine ağlamaya başladı. "Ah, han'fendi, ablam sizi çok severdi, gerçekten çok severdi!"

Margaret uzunca bir süre konuşturmaya çalışsa da kızın ağzından laf alamadı. Sonunda anlayışlı tavrı ve Dixon'ın azarları sayesinde Nicholas Higgins'in sabah evden çıktığını, her gün olduğu gibi Bessy'nin yalnız kaldığını ama babası gittikten hemen sonra kötüleştiğini, komşulardan birinin Mary'nin çalıştığı yere koşarak haber verdiğini öğrendi. Babasını bulamamışlardı ve Mary eve girdikten birkaç dakika sonra Bessy hayata gözlerini yummuştu.

"Bir iki gün önce sizin bir kıyafetinizle gömülmek istediğini söylemişti. Zaten sürekli sizden bahsediyor, hayatında gördüğü en güzel insan olduğunuzu söylüyordu. Sizi çok seviyordu. Son sözleri, *Bayan Hale'e sevgi ve saygılarımı ilet, babamı da içki-*

den uzak tut, oldu. Gelip onu görmelisiniz, han'fendi. Ablamın bunu arzuladığını çok iyi biliyorum."

Margaret cevap vermekten çekiniyordu. "Evet, belki gelebilirim. Evet. Geleceğim. Çaydan önce uğrarım... Ama baban nerede, Mary?"

Mary başını iki yana sallarken gitmek üzere ayağa kalktı.

"Bayan Margaret," dedi Dixon alçak sesle. "O zavallı kızı görmeniz ne işe yarayacak? Kıza bir faydası olsa tek kelime etmezdim, hatta mutlu olacaksa kendim de giderdim. Halk arasında göçüp gidenlere saygı gösterme geleneğinden başka bir şey değil bu." Sesi birden sertleşti. "Ben gelip ablanı görürüm," dedi kıza bakarak. "Bayan Margaret çok yoğun, gelmek isterdi ama gelemez."

Kız çaresiz bir hevesle Margaret'e bakıyordu. Dixon'ın evlerine gitmesi elbette bir iltifat olacaktı ama henüz yaşarken genç hanımla yakınlaşmalarını bir parça kıskandığı zavallı ablası için bu aynı şey değildi.

"Hayır, Dixon!" dedi Margaret kararını vererek. "Gideceğim. Mary, öğleden sonra görüşürüz," diye ekleyip fikrini değiştirmekten korktuğu için hemen mutfaktan çıktı.

XXVIII

Kederin Tesellisi

Taç çarmıhtan gelir!—Ve dile gelmemiş dev darbelerle
Hayatın özü sınandığında, boş ver! Boş ver!
Yakında acılar bitecek
Ve sen sonunda İsa'yla huzura ereceksin.*

Kosegarten

Ey hakikat, mutlulukta siz yoldakilere ihtiyaç duymayacak
kadar güçlü hissederiz;
Ama kederde 'Tanrı" diye ağlamayan ruh aptallaşır.**

Bayan Browning

Öğleden sonra hızlı adımlarla Higgins ailesinin evine yürüdü. Mary, geleceğine pek inanmıyormuş gibi bir ifadeyle kapıda onu bekliyordu. Margaret rahatlatmak istercesine kızın gözlerinin içine bakarak gülümsedi. Birlikte içeri girip üst kattaki ölünün sessiz huzuruna çıktılar. İşte o zaman Margaret geldiğine sevindi. Sıklıkla ağrılardan bitkin düşen, dertleriyle sürekli huzursuz

* Alman şair ve vaiz Ludwig Gotthard Kosegarten'in (1758-1818) *Via Crucis, Via Lucis/Çarmıhın Yolu, Işığın Yolu* adlı şiirinden.
**Elizabeth Barrett Browning'in "The Lay of The Brown Rosary/Kahverengi Tespihin Şarkısı" adlı şiirinden.

görünen kız, sonsuz istirahatin tatlı gülümsemesiyle öylece yatıyordu. Gözleri dolan Margaret'in yüreği bu manzara karşısında huzur buldu çünkü ölüm hayatın kendisinden daha huzurlu görünüyordu! *Amellerinden sonra dinlenmek nasip olsun, yorgunlar rahat etsin, Rab sevdiklerinin rahat uyumasını sağlar** gibi Kutsal Kitap'ın en güzel sözlerini hatırladı, yavaşça sırtını döndüğünde Mary'nin arkada usulca hıçkırdığını fark etti.

Tek kelime etmeden tekrar aşağı indiler. Nicholas Higgins odanın tam ortasındaki masaya elini dayamış duruyordu. Herkesin bir şeyler söylemeye çalıştığı mahkemeden dönerken aldığı haberle gözleri dehşet içinde kocaman açılmıştı. Ağlamıyordu, bilakis gözlerinden ateş fışkırıyordu. Kızının ölümünü ve yokluğunu kavramaya çalıştığı belliydi. Bessy çok uzun zamandır hastaydı, uzun zamandır ölüyordu, öyle ki adam kızının bu kadar uzun süren ölümcül hastalıktan ölmeyeceğine, onun Azrail'den *paçayı kurtaracağına* kendini inandırmıştı.

Kızının ölümünü henüz haber alan babanın acısını asla anlayamayacağından Margaret orada fazlalık olduğunu hissetti. Adamı görür görmez çarpık basamaklardan inerken olduğu yerde kalakalmıştı ama hemen ardından mutsuz sakinliğini bozmamak için boşluğa dikilen gözlerine yakalanmadan çıkmak istedi.

Önüne gelen ilk sandalyeye çöken Mary, önlüğünü yüzüne bastırıp ağlamaya başladığında hıçkırıkları babasının dalgınlığından kurtulmasını sağladı. Birden Margaret'i kolundan tuttu ama bir süre söyleyeceklerini kafasında toparlamaya çalıştı. Sonunda konuştuğunda boğuk sesi çatlıyordu. "Yanında mıydınız? Öldüğünü gördünüz mü?" diye sordu.

---

* Eski Ahit, Mezmurlar 127.

"Hayır!" dedi Margaret, sonsuz bir sabırla kıpırdamadan dururken.

Adamın yeniden konuşması yine zaman aldı ama kolunu hiç bırakmamıştı. "Herkes ölümü tadacak," dedi sonunda. Tuhaf sakinliği Margaret'te onun içkili olabileceği izlenimini yaratıyordu. Sarhoş değilse de düzgün düşünemediği açıktı. "Ama kızım benden çok daha gençti," diye eklerken eli hâlâ Margaret'in kolundaydı ama yine düşüncelere dalarken ona bakmıyordu. Sonra birden delişmen gözlerini sorarcasına gözlerine dikti. "Öldüğünden eminsiniz, değil mi? Lanet olsun, bayılma falan değil ya? Bessy sık sık bayılırdı."

"Bessy öldü," dedi Margaret. Kolu acımaya başlasa da adamla konuşmaktan ya da adamın boş bakan gözlerindeki delilik kıvılcımlarından korkmuyordu. "O öldü!"

Nicholas Higgins'in gözlerindeki soru işaretleri solmaya başlamıştı. Birden Margaret'in kolunu bırakıp bütün evi sarsan hıçkırıklarla masaya kapandı. Mary titreyerek yanına gittiğinde, "Defol! Defol!" diye bağırıyor, görmeyen delişmen gözlerle küçük kızına saldırıyordu. "Umurumda bile değilsin!"

Margaret kızın elini tutarken adam saçını başını yoluyor, başını sert masaya vuruyordu. Sonunda tükenmiş gibi olduğu yere yayıldı.

Kızla Margaret hiç kıpırdamıyordu. Mary tepeden tırnağa tir tir titriyordu.

Belki on beş dakika, belki de bir saat sonra adam doğruldu. Kan çanağı gözleri şişmişti, kızları unutmuş olmalıydı ki onları görünce kaşları çatıldı. Sıkıntılı gözlerini üzerlerine diktiğinde tek kelime etmedi, ardından kapıya koştu.

"Baba, baba!" diye koluna atıldı Mary. "Bu gece olmaz! Başka ne zaman istersen git ama bu gece olmaz. Ah, Tanrım sen bana yardım et! Yine içmeye gidiyor! Baba, seni bırakmam. İs-

tersen döv ama seni bırakmam. Ablamın son arzusu, içki içmeni engellememdi!"

Margaret hiçbir şey söylemese de amirane bir tavırla kapının önüne geçince Nicholas Higgins meydan okurcasına ona baktı. "Burası benim evim. Yolumdan çekil haspa, yoksa ben çekmesini bilirim!" Mary'yi bir kenara fırlatmıştı, her an saldıracakmış gibi Margaret'e bakıyordu.

Margaret istifini bozmadı, ciddiyetle bakan gözlerini adamın gözlerinden bir an için ayırmadı. Higgins de ona kasvetli bir öfkeyle bakıyordu. Margaret elini ya da ayağını kıpırdatsa adam fırsatı değerlendirip kızına uyguladığı şiddetten çok daha büyüğüyle Margaret'i duvara fırlatabilirdi. Sandalyeye çarpan Mary'nin başı kanıyordu.

"Ne bakıyorsun?" dedi Higgins sonunda. Margaret'in sakinliği karşısında daha tehditkâr bir tavır takınmıştı. "Sırf kızım seni sevdi diye... hem de şahsen seni asla davet etmediğim kendi evimde, beni gideceğim yere gitmekten alıkoyabileceğini mi sanıyorsun?" diye hırladı. "Bir adamın tek tesellisine ulaşamaması kadar büyük bir tehlike yoktur."

Margaret her hâlükârda güçlü duruşunun adamı etkilediğinin farkındaydı. Peki şimdi ne yapacaktı?

Nicholas Higgins kapının dibindeki sandalyeye oturdu. Margaret yerinden bir santim kıpırdasa çıkmaya hazır bir şekilde bekliyordu ama artık şiddetli tehditlerinde eskisi kadar gönüllü değildi.

Margaret onun koluna dokunarak, "Gel benimle," dedi. "Gel, kızını gör!" Ağırbaşlı alçak sesinde ne korku ne de kuşku vardı.

Adam asık suratıyla ayağa kalktığında gözlerinden ne yapacağına bir türlü emin olmadığı anlaşılabiliyordu. Margaret sessiz bir sabırla onun harekete geçmesini bekledi. Higgins onu

bekletmekten sanki tuhaf bir zevk alıyordu ama sonunda merdivenlere yöneldi.

Çok geçmeden ikisi ölünün başındaydı.

"Mary'den son isteği, içmene engel olmasıymış," dedi Margaret.

"İçki içmem artık ona zarar veremez," diye mırıldandı adam. "Artık ona hiçbir şey zarar veremez." Ardından hıçkırırcasına ekledi. "Bazen kavga eder, bazen birbirimize yârenlik ederdik; açlığı da sefaleti de birlikte çektik... Artık hiçbir sıkıntımız ona dokunamayacak. Zaten payına düşeni yeterince aldı. Köpek gibi çalışırken hastalandı, sonu köpeklerinki gibi oldu. Mutlu bir gün göremeden öldü gitti! Hayır kızım, ölürken ne demiş olursa olsun, Bessy artık kimin nerede ne yaptığını bilemez ve kederimi hafifletmek için benim içmem gerekiyor."

"Hayır," dedi Margaret, adamın yumuşayan tavrına uygun yumuşak bir ses tonuyla. "İçmen gerekmiyor. Hayatı söylediğin gibi geçtiyse de Bessy ölümden korkmuyordu. Ah, artık yanına gittiği Tanrı'nın bahçesindeki hayattan bahsedişini keşke duyabilseydin..."

Adam başını iki yana sallarken Margaret'e kaçamak bir bakış attı. Acısından bitkin görünen yüzü bembeyazdı.

"Çok yorgun görünüyorsun. Bütün gün neredeydin? İşte değildin ya?"

"İş olmadığı kesin," dedi adam buruk bir kahkahayla. "İş denilebilecek bir şey değildi. Aptalların biraz olsun akıllarını başlarına getirmeye çalışmaktan bunaldığım Komite toplantısındaydım. Sabah yedi olmadan Boucher'ın karısı geldi. Yataktan yeni kalkmıştı ama odun kafalı kocasının nerede olduğunu bilmediğinden saçını başını yoluyordu. Sanki ben çobanıymışım gibi, sanki herife sözüm

geçiyormuş gibi... Lanet olası ahmak, bütün planlarımızı yerle bir etti! Yasalar bize karşı olduğu için birileriyle konuşmak için oradan oraya koşarken ayaklarım yara oldu. Sadece ayağım değil, yüreğim de yaralıydı... ki yürek ağrım daha beterdi. Yolda bir arkadaşıma rastlamasam kızın öldüğünden haberim olmayacaktı. Bess, kızım, bana inanıyorsun, değil mi? Bana inanıyor musun?" derken o vahşi adam gitmiş, yerine zavallı bir adam gelmişti.

"İnandığına eminim," dedi Margaret. "Onun öldüğünü bilmediğinden de eminim. Ölümü çok ani oldu. Ama artık her şeyin değişmesi gerektiğini sen de biliyorsun. İşte kızın burada yatıyor. Ve sana son arzusunun ne olduğunu söyledik. Gitmesen olmaz mı?"

Cevap yoktu. Aslında önemli olan, adamın teselliyi nerede bulacağıydı.

"Benimle gel," diye ekledi Margaret. Bu cesur girişimi, içinin titremesine neden oluyordu. "En azından bir şeyler yemelisin. Acıktığından eminim."

"Baban papaz mı?" diye sordu adam aniden.

"Öyleydi," dedi Margaret.

"Daha önce önermiştin, gidip onunla bir fincan çay içeyim. Artık vaaz vermese bile bir papaza söyleyecek iki çift sözüm var."

Margaret şaşkındı. Adamın babasıyla çay içmesi söz konusu bile olamazdı çünkü hem babası ziyaretçinin geleceğinden haberdar değildi hem de annesi çok hastaydı. Öte yandan geri adım atarsa Higgins'in tavernanın yolunu tutacağı kesindi. Onu eve götürmesi bile zincirleme felaketlerin önünü kesmeye yeterdi.

"Hoşça kal, kızım! Sonunda yollarımız ayrıldı! Ama doğduğundan beri sen babanın mutluluğu oldun. Bembeyaz dudakların gülsün kızım! Yapayalnız ve perişan hissetsem de şu tatlı gülüm-

semen beni mutlu ediyor." Eğilip sevgiyle kızını öptü, yüzünü örttükten sonra Margaret'in peşine takıldı.

Margaret, tavernaya gitmekten alıkoymanın tek yolu olarak babasını kendi evine götüreceğini Mary'ye söylemek için alelacele aşağı indi. Hatta onu da davet etti çünkü zavallı kızın evde tek başına kalması fikri yüreğini sıkıyordu. Ama komşularıyla dost olan Mary, onlarla zaman geçirebileceğini söyledi ama babası...

O sırada babası yanlarına geldi. Adam duygularını belli etmekten utanmış gibi başını iki yana sallıyor, acı bir neşeye sığınmaya çalışıyordu. "Han'fendinin babasıyla çay içmeye gidiyorum!" dedikten sonra kepini gözlerinin üzerine çekip sokağa çıktı. Margaret'in yanında yürürken ne sağa ne sola bakıyordu. Komşuların başsağlığı dilekleri ve acıyan bakışlarıyla yine duygulanmaktan korkuyordu, o yüzden sessizce yürümeye devam etti. Ancak evin sokağına geldiklerinde kıyafetine, ellerine ve ayakkabılarına bakarak, "Önce temizlensem mi?" diye sordu.

Elbette öylesi daha hoş olurdu. Margaret hemen onu avluya alıp sabun ve havlu vereceğini söyledi. Buraya kadar getirmişken, adamın elinden kayıp gitmesine izin veremezdi.

Nicholas Higgins, kirli ayak izleri görünmesin diye muşambanın siyah karelerine basmaya dikkat ederek hizmetçinin peşine takıldı, mutfaktan avluya geçip Margaret yukarı koşarken sahanlıkta Dixon'la karşılaştı. "Annem nasıl? Babam nerede?"

Hanımefendi yorgun olduğu için yatak odasındaydı. Yatmak istemişti ama Dixon onu divanda uzanmaya ikna etmiş, çay götürmüştü. Yatakta uzun süre huzursuzluk çekmektense böylesi daha iyiydi. Bunun dışında gün boyunca hiç sorun yaşanmamıştı. Peki Bay Hale? O da oturma odasındaydı.

Margaret nefes nefese babasının yanına gidip yarım yamalak meseleyi anlattı fakat adamcağız çalışma odasının sessizliğinde kendini bekleyen bir ayyaşla görüşme fikri karşısında şaşkındı. Üstelik Margaret'in yalvar yakar ricasıyla o ayyaşla çay içmesi bekleniyordu. Yufka yürekli Bay Hale kederli adamı elbette teselli etmeye çalışacaktı ama ne yazık ki Margaret'in adamın tavernaya gitmesini önlemek için tek çare olarak onu eve getirmek zorunda kaldığını söylemesi canını sıkıyordu.

Küçük olaylar bütün doğallığıyla birbirine eklenmişti, o yüzden Margaret ancak babasının yüzündeki memnuniyetsizliği gördüğünde yaptığı hatanın farkına vararak, "Ah, babacığım! Karşılaştığınızda yaşayacağınız şaşkınlığı üzerinizden attıktan sonra ondan hoşlanacağınızdan eminim," dedi.

"Ama Margaret, eve bir ayyaşı getirmen... üstelik annen bu kadar hastayken!"

Margaret'in suratı asıldı. "Özür dilerim, babacığım. Bay Higgins son derece sakin... çakırkeyif bile değil. Başta çok tuhaf davrandı ama bunun nedeni herhâlde zavallı Bessy'nin ölümü yüzünden yaşadığı şoktu." Gözleri doluyordu.

Bay Hale tatlılıkla yalvaran bakışlar karşısında yanaklarını okşadığı kızını alnından öptü. "Sorun değil, canım. Gidip misafirimizi elimden geldiğince rahat ettireyim, sen de annenle ilgilen. Sadece bir ara çalışma odasına uğrarsan sevinirim."

"Ah, tabii ki... teşekkürler," diyen Margaret, babası odadan çıkarken arkasından koştu. "Babacığım... Bay Higgins'in söyleyeceklerine şaşırmayın. O bir... yani bizim kadar inançlı değil."

"Ah, olamaz! Ayyaş bir kâfir!" diye söylendi Bay Hale memnuniyetsizlikle. Sonra kızına dönüp, "Annen uykuya daldığında hemen yanımıza gelmeyi unutma," dedi.

Margaret yatak odasına girdiğinde Bayan Hale uyukladığı hâlde doğruldu. "Frederick'e ne zaman mektup yazmıştın Margaret?" diye soruyordu. "Dün müydü, önceki gün müydü?"

"Dündü, anneciğim."

"Dün... Mektup gitti mi?"

"Evet. Postaneye kendim götürdüm."

"Ah, Margaret, ağabeyin gelecek diye çok korkuyorum! Ya tanınırsa? Ya yakalanırsa? Yıllarca uzak durup güven içinde yaşadıktan sonra idam edilirse? Ne zaman uykuya dalsam rüyamda onun yakalanıp yargılandığını görüyorum."

"Anneciğim, lütfen endişelenme. Kuşkusuz risk var ama elimizden geldiğince tehlikeyi hafifletiriz. Hem artık o kadar büyük bir risk olduğu da söylenemez! Helstone'da olsaydık tehlike yirmi... hatta yüz kat daha büyük olurdu. Orada herkes onu hatırlar, hatta evde yabancı bir erkek olduğunu öğrenenler Frederick'in geldiğini tahmin edebilirdi ama burada kimse onu tanımıyor, üstelik kimse bizim ne yaptığımızla ilgilenmiyor. Dixon bir ejder gibi kapıyı koruyacaktır... Öyle değil mi Dixon? Frederick geldiğinde kapıyı tutarsın, değil mi?"

"Hele beni geçmeyi bir denesinler!" dedi Dixon. Düşüncesi bile dişlerini göstererek hırlamasına neden oluyordu. "Hem zavallı delikanlı alacakaranlık çökmeden dışarı çıkmak zorunda değil!"

"Zavallı delikanlı!" diye tekrarladı Bayan Hale. "Ah, keşke o mektubu yazmasaydın Margaret. Tekrar yazsan onu durdurmak için çok mu geç olur?"

"Korkarım geç olur, anne," dedi Margaret. Annesini hayattayken son bir kez görmek istiyorsa bir an önce gelmesi için mektupta ağabeyini telaşlandıracak kelimeler kullandığı hâlâ aklındaydı.

"Aceleye gelen işlerden hiç hoşlanmıyorum," dedi annesi.

Margaret karşılık vermedi.

"Hadi ama, hanımım," dedi Dixon, neşeli bir emrivakiyle. "Küçük bey Frederick'i görmeyi her şeyden çok istediğinizi siz de biliyorsunuz. Bayan Margaret'in oyalanmadan mektubu göndermesine seviniyorum. O yapmasa vallahi ben yapardım. Hem onu kimselere göstermeyiz, buna inanabilirsiniz. Evde bir tek Martha var, küçük beyi görmesi iyi olmaz; o yüzden o sıralarda onu annesine göndermeyi düşünüyorum. Birkaç kez gitmek istediğinden bahsetmişti çünkü geçenlerde annesi felç geçirmiş ama izne çıkmak istemiyor. Ben yine de Bay Frederick'in geleceği günü öğrendiğim anda onu postalamanın bir yolunu bulurum! Siz rahatça çayınızı yudumlayın ve bana güvenin, efendim."

Bayan Hale, Margaret'ten daha çok Dixon'a güveniyordu. Kadının söyledikleri bir süre yatışmasını sağladı. O sırada sessizce çay fincanlarını dolduran Margaret söyleyebileceği bir şeyler bulmaya çalışıyordu ama aklına gelenler, aydaki adamın *Daniel O'Rourke*'la* çekişirken tuttukları orağı bırakmak istememesinden farksızdı: *Siz sordukça daha çok susacağız.* Ağabeyi geldiğinde ondan maruz kalacağı tehlikeyi düşünmemeye çalıştıkça daha çok talihsiz ihtimalin beynine üşüşmesine engel olamıyordu.

Dixon'la sohbet eden annesi, Frederick'in yargılanıp idam edilme ihtimalini, hatta Margaret'in ağabeyini tehlikenin göbeğine kendi ateşli yakarışları sonucunda çekmek zorunda kaldığını tümden unutmuşa benziyordu. Bayan Hale olası bütün

* İrlandalı folklorcu Thomas Crofton Croker'ın (1798-1854) 1850'de kaleme aldığı *Daniel O'Rourke's Wonderful Voyage to the Moon/Daniel O'Rourke'un Harika Ay Seyahati* adlı hikâyede, aydaki adam Daniel O'Rourke'la tuttukları bir orağı çekiştirirken, "Bırakmamı istediğin sürece bırakmayacağım," der.

korkunç ihtimalleri ve her türden talihsizliği ortaya saçar, sonra ortalık yangın yerine dönüşmeden saman alevi gibi sönüverirdi.

Margaret iyi bir evlat olarak nazik bir özenle annesiyle ilgilenmiş olmanın rahatlığıyla aşağıya inmeye karar verdi. Babasıyla Higgins'in ne yaptığını merak ediyordu.

Her şeyden önce eski tarz sadeliğe önem veren iyi yürekli centilmen babası, farkında olmadan konuğunun yüreğindeki nezaketi uyandırmayı başarmıştı. Bay Hale herkese aynı davranır, kimseyi kimseden ayırt etmezdi. Nicholas'a da ayakta kalmasın diye bir sandalye göstermiş, ayyaş kâfirin alışık olduğu Nicholas ya da Higgins ismiyle değil, hiç sektirmeden Bay Higgins diye hitap etmişti. Oysa Nicholas ne ayyaştı ne de kâfirdi. Kendi deyimiyle dertlerini unutmak için içiyordu ve yalnızca yürekten bağlanabileceği bir din bulamadığı için inançsızdı.

Margaret, babasıyla Higgins'in samimi bir sohbete girişiklerini görünce hem şaşırdı hem de fazlasıyla keyiflendi. Fikirleri çatışsa da iki adam son derece nazikçe konuşuyordu. Çeşmenin başında elini yüzünü yıkayıp üstüne başına çekidüzen veren Nicholas, kendi evinin kaba sabalığından sıyrılmış, bambaşka biri olmuştu. Temiz suyla saçlarını başına yapıştırmış, boynundaki mendili düzeltmiş, ayakkabılarını cilalamak için eski bir mum kullanmıştı. Şimdi de sandalyede oturmuş koyu aksanıyla babasının fikirlerine karşı çıkıyordu ama bunu yüzündeki içtenliğe eşlik eden alçak bir sesle yapıyordu.

Babası onun söyledikleriyle oldukça ilgiliydi. Margaret'in geldiğini duyunca dönüp gülümsedi ve bir şey demeden sandalyesini ona verdi. Ardından sohbetleri bölündüğü için başını

hafifçe eğerek misafirinden özür diler dilemez başka bir yere oturdu.

Higgins de Margaret'i başıyla selamladıktan sonra, genç kız masadaki el işinin başına oturup onları dinlemeye hazırlandı.

"Dediğim gibi, efendim," diyordu adam. "Burada yaşasaydınız, burada doğmuş olsaydınız pek bir şeye inanmazdınız. Yanlış konuşursam affedin ama inançtan kastım, insanların hayatları boyunca görmedikleri bir sürü şey vadeden sözler... Siz bütün bunların doğru olduğunu, doğru bir hayat olduğunu söyleyebilirsiniz. Eee, kanıt nerede? Benden çok daha akıllı ve eğitimli bir sürü insan var... Hepsi bunlar üzerine kafa yoracak zamanı olan insanlar... Oysa ben ekmeğimi kazanacak zamanı zor buluyorum. Eh, yani benim gibi sürü insan var. Hayatları açık birer kitap gibi. Gerçek halk onlar. Ama Kutsal Kitap'a inanmıyorlar. Hayır. Âdet yerini bulsun diye inandıklarını söylerler ama söylesenize allaseniz... sizce sabahları uyandıklarında akıllarından ilk geçen ahiret için o gün ne yapabilecekleri mi olur? Yoksa o gün cüzdanlarını doldurmak için nereye gidip ne pazarlıklar yapacaklarını mı düşünüyorlardır? Bakın; cüzdan, altın ve banknot gerçektir; bunlara dokunup hissedebilirsiniz. Oysa ahiret laftan ibarettir... Lütfen bağışlayın, efendim ama anladığım kadarıyla siz rahipliği bırakmış birisiniz. Eh! Sizin gibi biriyle kendimi bir tutarak saygısızca konuşmak istemem ama size sadece bir soru sormak isterim, efendim. Hemen cevap vermeyin; gördüğüne inanan biz aptallara had bildirmeden önce piponuzu tüttürüp biraz düşünün. Kurtuluş ve cennet doğruysa... yani sadece sözde değil, insanın yüreğindeyse... politik ekonomi konusunda olduğu gibi patronlar niye başımızın etini yiyor? Bize akıl vermek için yarışıyorlar ama söyledikleri gerçek olsaydı bambaşka bir hayat yaşardık."

"Fakat patronlarınızın dininizle hiçbir ilgisi yok. Sizinle tek ilişkileri iş ilişkisi... o yüzden tek düşünceleri, ticaret bilimine dair bilgilendirmek."

"Düşünce demenize sevindim, efendim," dedi Higgins, tuhaf bir şekilde göz kırparak. "Papaz olmasaydınız korkarım ikiyüzlü olduğunuzu düşünürdüm. Yani dinden gerçek bir şeymiş gibi bahsetseydiniz, dinin herkesin dikkatini fani dünyanın üzerinde tutmak gibi bir derdi olmadığını söyleseydiniz, sahtekâr bir rahip olduğunuzu düşünürdüm. Umarım gücenmiyorsunuz, efendim."

"Hem de hiç. Siz benim yanıldığımı düşünüyorsunuz, ben de sizin fena hâlde yanıldığınızdan eminim. Sizi bir günde ikna edemem, bunu tek bir sohbetle başarmam mümkün değil ama birbirimizi tanıdıkça ve bu konularda özgürce konuştukça gerçekler kendini gösterecektir. Buna inanmasam Tanrı'ya da inanmazdım. İnançtan ne kadar vazgeçmiş olursanız olun..." Bay Hale saygıyla sesini alçalttı. "O'na inandığınızı biliyorum."

Nicholas Higgins birden dimdik ayağa fırladı. Adamın yüzünün çarpılmasından yine sinir krizi geçireceğini düşünen Margaret de oturduğu yerden doğruldu. Bay Hale ona hayal kırıklığıyla bakıyordu.

Sonunda Higgins'in tutulan dili çözüldü. "Beyefendi! Beni baştan çıkarmaya çalıştığınız için sizi yere yapıştırabilirim. Kuşkularınızla beni sınamak ne haddinize? Yaşadığı yokluklardan sonra orada yatan kızımı ve benden esirgediğiniz tek teselliyi düşünün... Tek umudum Tanrı'nın olması ve kızımı cennetine alması. Kızımın tekrar yaşayacağına inanmıyorum," dedikten sonra oturup kasvetli bir hararetle sözlerini sürdürdü. "Kızım bu hayatta dertten başka bir şey çekmedi, yine de bu hayattan başkasına inanmıyorum. Rüzgârın nefesiyle değişebilecek bir kader

fikrine katlanamıyorum. Tanrı'ya inanmadığımı düşündüğüm çok zaman oldu ama bunu başkaları gibi asla dillendirmedim. Hatta böyle konuşanlara cesaretlerinden dolayı güldüm... ama sonrasında Tanrı varsa ve bizi duyduysa diye endişelenerek etrafıma bakındım. Bugünse perişanım, o yüzden sorularınızı ya da kuşkularınızı dinlemek istemiyorum. Mantıklı olsun olmasın, bu dünyada sağlam tek bir şey var ve ben ona sımsıkı tutunuyorum. Mutlu halk için...

Margaret koluna nazikçe dokundu. O ana kadar konuşmadığı için adam onun ayağa kalktığını bile fark etmemişti. "Nicholas, sana bir şey dayatmak istemiyoruz, babamı yanlış anlıyorsun. Bizim mantıkla derdimiz yok, sadece inançlıyız ve sen de inanıyorsun. Böyle zamanlarda inanmak, tek tesellidir."

Adam dönerek onun elini tuttu. "Evet! Öyle, gerçekten öyle..." Elinin tersiyle gözyaşlarını sildikten sonra devam etti. "Biliyorsunuz, kızım cansız bir şekilde evde yatıyor, kederimden ne diyeceğimi bilmiyorum. Bazen akıllıca bulduğum sözler şu anda yüreğime çörekleniyor. Grev de başarısız oldu. Biliyorsunuz, değil mi küçük hanım? O sıkıntıyla bir dilenci gibi kızımın içimi rahatlatması için ona yalvarmaya geliyordum ki öldüğünü söylendiklerinde mahvoldum. Kızım ölmüş. Hepsi bu... ama bu da bana yeter."

Bay Hale burnunu silip duygularını saklamak için mumları söndürmeye girişti. "Bu bey bir kâfir değil, Margaret, bunu nasıl ima edebildin?" diye mırıldanıyordu kızını azarlarcasına. "Ona Eyüp'ten on dördüncü kısmı okumak istiyorum."

"Bence henüz zamanı değil, babacığım. Belki hiç okumamalısınız. Grevi soralım, zavallı Bessy'den beklediği anlayışı gösterelim."

Böylece sorup dinlediler. İşçiler, çoğu patron gibi hesaplarını yanlış temellere oturtmuşlardı. Arkadaşlarının en az makineler kadar güçlü olabileceğini, Boucher ve diğer isyancıların insani tutkulara kapılmayacağını, hatta hayali ya da gerçek olmasına bakmaksızın çok uzaklardaki yabancılar kadar incinmeyeceklerini düşünmüşlerdi. Ama ithal edilen zavallı İrlandalı işçilerin gurbete razı gelmelerine hem şaşırmış hem de öfkelenmişlerdi. Öfkeyi alevlendiren neden, aynı zamanda bir dereceye kadar o grev kırıcı mal değneklerini küçümsemeleri ve bu insanların vasıfsızlıklarıyla patronlarını iyice zor duruma düşüreceklerine dair inançlarıydı. Hatta bu konuyla ilgili abartılı hikâyeler şehrin her yanında konuşuluyordu. Ama en gaddarları, ne olursa olsun Sendikanın huzuru bozmama emrine karşı gelip itaatsizlik yapan Milton işçileriydi. Bu işçiler düzeni bozuyor, yasanın kendilerine karşı olduğunu söyleyerek paniğin yayılmasına neden oluyordu.

"Bu da grevin sonunu getirdi," dedi Margaret.

"Öyle, küçük hanım. Olan oldu. Fabrikanın kapıları yarın iş isteyenlere açılacak. Doğru hareket etseydik on yılda elde edemeyeceğimiz maaş artışını elde edebilirdik ama patronlar şimdi bu konuda tek bir adım bile atmayacaklarını gözümüze sokacaklar."

"İş bulacaksın, değil mi?" diye sordu Margaret. "Tanınan bir işçisin, yanılıyor muyum?"

"Hamper, beni fabrikasında çalıştırmamak için sağ elini keser. Hiç umut yok," dedi Nicholas usulca.

Margaret üzüntüsünden konuşamadı.

"Maaş konusunda..." diye araya girdi Bay Hale. "Alınmayın ama çok üzücü hatalar yapmışsınız. Size bir pasaj okumak istiyorum," dedikten sonra kalkıp kitaplığına gitti.

"Zahmet etmeyin, efendim," dedi Nicholas. "Okunanlar bir kulağımdan girip ötekinden çıkar. Bir şey anlayamıyorum. Ayrı düşmemizden önce Hamper, daha yüksek maaş için usta işçileri benim kışkırttığımı söylemiş. Sonra patron bir gün avluda karşıma çıktı. Elinde ince bir kitap vardı. *Higgins*, dedi. *Dediklerine göre daha yüksek maaş alabileceklerini sanan o lanet olası aptallardan biri de senmişsin, üstelik bir de insanları kışkırtıyormuşsun. Şimdi sana bir şans vereceğim, biraz aklın varsa bu şansı kullanırsın. Bu kitabı bir arkadaşım yazdı; okursan patronların ya da işçilerin müdahalesi olmadan maaşların nasıl dengeleneceğini anlarsın ama arkadaşların sünger beyinleriyle greve giderek aslında kendi bacaklarına sıkıyor,* dedi. Eh, siz bir rahipsiniz, efendim, defalarca vaaz vererek cemaatinizi düşüncelerinizin doğruluğuna ikna etmeye çalıştınız... İkna etmek için konuşmanıza cemaatinize 'aptal' diyerek mi başladınız? Vaaz verirken arada sırada kâh kendinize kâh onlara kızarak, aptallar sürüsüne laf anlatmaya bilgeliğinizin bile yetmediğini hiç içinizden geçirdiniz mi? İtiraf ediyorum, patronun ne dediğini anlayacak kadar kafam yerinde değildi... Dahası kitabın verilme şekline öfkelenmiştim. Buna rağmen içimden, *hadi bakalım, şu herif ne diyormuş okuyalım da kimin sünger beyinli olduğunu anlayalım*, diye geçirdim. Kitabı alıp okumaya başladım ama Tanrı biliyor ya, içinde sermaye ve emekten başka bir şey yoktu. Sermaye emek, sermaye emek. Resmen uykumu getiriyordu. Neyin ne olduğunu kavrayamıyordum, dahası bu kavramlar değer ya da kusur olarak ele alınıyordu, oysa benim tek bilmek istediğim, ister zengin ister fakir olsun sadece insanın hangi haklara sahip olduğuydu."

"Her hâlükârda..." dedi Bay Hale. "Bay Hamper'ın, kitabı önerirken gösterdiği yakışıksız tavra rağmen, kitabın içeriği ma-

aşların kendi dengesini bulacağını ve en başarılı grevin bile sadece anı kurtaracağını, sonrasında daha büyük bir çöküşe neden olacağını söylüyorsa yazılanlar doğru olabilir."

"Eh, efendim," dedi Higgins onu savuşturucasına. "Doğru olabilir de olmayabilir de. Bu noktada iki fikir birbiriyle çakışıyor. Fakat kesinlikle doğru olsa bile bu doğruluk hissi bana hiçbir şekilde geçmedi. Muhtemelen kitaplığınızdaki Latince kitaplar da doğruyu söylüyordur ama kelimelerin anlamını bilmediğim sürece o doğruların bana hiç faydası yok. Siz ya da eğitim sahibi herhangi biri bana gelse ve sabırla o kelimelerin ne anlama geldiğini, aptallığımı başıma vurmadan öğretse... zamanla doğruyu görebilirdim, efendim. Belki de hiç görmezdim. Belki de o doğruları aklıma yatıramazdım. Hem doğrunun, dökümhanede kesilen çelik saclar kadar temiz ve keskin bir şekilde kelimelere dökülemeyeceğini düşünen sadece ben değilim. Beş parmağın beşi bir değil. Birine doğru gelen, diğerine yanlış gelebilir. Kendi gerçeğini dünyaya dayatmak isteyenler her nabza göre şerbet vermek zorunda kalır, bir de üstüne üstlük yumuşak davranırsa zavallı ahmaklar onun yüzüne tükürür. Hamper önce kulağıma yumruk attı, sonra koca eliyle suratıma bir şamar indirdi ve aptalın teki olduğum için kitabın bana zırnık fayda etmeyeceğini söyledi. İşte böyle."

"Keşke iyi yürekli ve mantıklı patronlarınız siz işçilerle bir araya gelip bu meseleleri konuşsa; bağışlayın ama böylesi eminim ki cehaletten kaynaklandığına inandığım bütün zorlukların üstesinden gelmenin en güzel yolu olur, patronları ve işçileri karşılıklı çıkarları konusunda birleştirirdi, Bay Higgins." Bay Hale, kızına da söylüyormuş gibi ekledi. "Bay Thornton böyle bir toplantıya ikna edilemez mi?"

"Beyefendinin hükûmet hakkında söylediklerini unutmayın, babacığım," dedi Margaret usulca. İşçilere kendilerini yönetebilmeleri için eğitim imkân sağlanması konusunu ve patronların akıllı despotizm tartışmalarını açıkça dile getirmek istemiyordu çünkü babası konuşurken Higgins'in tüylerinin Bay Thornton'ın adını duyduğu anda diken diken olduğunu görebiliyordu.

"Thornton! O İrlandalıları getirip grevi sonlandıran ayaklanmaya neden olan kendisinden başkası değil! Bütün zorbalığına rağmen Hamper bile dışarıdan işçi getirmeden önce beklemeye karar verdi ama Thornton yapacağını yaptı. Ve Sendika Boucher'ın yakalanması için yaptıklarına teşekkür edip emrine amade olurken, Thornton grevin son bulması üzerine buz gibi bir sesle zarar gören taraf olarak isyancıları suçlamak istemediğini söyledi. Onun daha yiğit bir adam olduğunu sanırdım. Bu işin peşini bırakmayıp açıkça intikam alacağını sanırdım... Ama mahkemede kendisi bizzat söyledi. Zaten kim oldukları bilinen işçilerin iş bulamamaları zaten en büyük ceza olacakmış. Keşke Boucher'ı yakaladıkları gibi Hamper'ın önüne atsalardı. Bizim yaşlı kaplan onu paramparça ederdi! Kendi hâline bırakmak ha? Hamper asla öyle biri değil!"

"Bay Thornton doğru bir iş yapmış," dedi Margaret. "Sen Boucher'a kızgınsın, Nicholas. İş bulamamanın yeterince büyük bir ceza olduğunu, ötesinin intikam olacağını sen de biliyorsun."

"Kızım, Bay Thornton'a karşı pek dostluk beslemez," dedi Bay Hale, karanfil gibi kızarıp bütün dikkatini işine veren Margaret'e gülümseyerek. "Ama bence doğruyu söylüyor. Bay Thornton'dan tam da bu yüzden hoşlanıyorum."

"Eh, grevin faturası bana ağır oldu, efendim. Birkaç adam sabırsız davrandı, acılarına cesaretle göğüs geremedi diye başarısız olan grevden dolayı canımın sıkılmasını mazur görün."

"Unutuyorsun!" dedi Margaret. "Boucher'ı pek tanımıyorum ama onu gördüğüm gün kendi çektiği sıkıntılardan ziyade hasta karısıyla küçücük çocuklarının sıkıntılarından şikâyet ediyordu."

"Doğru! Ama Boucher iradesizin teki. Onlar için ağladıktan sonra kendi derdine yanar. Metîn bir adam değil."

"Sendikaya nasıl girdi?" diye sordu Margaret masumca. "Ona pek saygı duymadığın belli, dahası size bir faydası olmadığı da ortada."

Higgins'in bakışları bulutlandı. Bir iki saniye sessizliğini koruduktan sonra, "Sendika hakkında konuşmak bana düşmez," diye kestirip attı. "Onların da işi bu. Ticaret sağlam olsun diye çalışıyorlar, birileri diğerleriyle birlikte hareket etmiyorsa Sendika kendi tarzıyla icabına bakar."

Bay Hale, sohbetin bu noktaya gelmesiyle birlikte Higgins'in öfkelenmeye başladığını fark ettiğinden bir şey demedi. Ama adamın duygularını açıkça anladığı hâlde Margaret konuşmaktan çekinmedi. İçinden bir ses kendini açıkça ifade etmesine izin verilirse adamın doğruluk ve hak tartışmasından bir şeyler öğrenilebileceğini söylüyordu. "Peki sendikanın tarzı ne?"

Higgins soruyu savuşturmak istiyormuş gibi baktı ama genç kızın sabırlı ve güven veren gözleri karşısında cevap vermeden edemedi. "Eh! Sendikadan olmayanlarla, aynı dokuma tezgâhını kullananlara bile konuşmak yasaklanıyor. Pişman ya da hasta olması fark etmiyor. Dışlanıyor, artık bizden biri sayılmıyor. Bizimle birlikte işe geliyor, bizimle birlikte çalışıyor ama bizden sayılmıyor. Bazı yerlerde onlarla konuşanlar cezalandırılıyor. Bir iki yıl boyunca öyle bir yerde kimseyle göz göze gelemediğinizi, yüreklerinde size kin tutan adamlarla dip dibe çalışmak zorunda kaldığınızı, mutlu olduğunuzda kimsenin gülümseme-

diği, iç çekişlerinizle ya da gözlerinizdeki kederle kimse ilgilenmediği için derdinizi kimselerle paylaşamadığınızı, kimsenin hatırınızı bile sormadığı bir yerde çalıştığınızı düşünün... Sadece gözünüzde canlandırmaya çalışın, küçük hanım. Üç yüz gün boyunca her gün on saat... O zaman Sendikanın nasıl bir tarzı olduğunu anlarsınız."

"Ama bu tiranlık!" dedi Margaret. "Hayır Higgins, bana kızman umurumda değil. Sana gerçeği söylediğimde bana kızamayacağını da biliyorum. Okuduğum hiçbir tarih kitabında böylesi ağır bir işkenceye rastlamadım. Bir de Sendikalısın! Patronların tiranlığı bu!"

"Hayır," dedi Higgins. "Siz dilediğinizi söyleyin! İçimden geçen bütün öfkeli kelimelerle aranıza sadece ölen kızım giriyor. Sizi çok seven ve şimdi evde cansız yatan kızımı unuttuğumu mu sandınız? Sendika bir günahsa bu günahı bize işleten patronların ta kendisidir. Belki yeni nesil patronlar değil ama onların ataları, bizim atalarımızı ezerek un ufak etti! Peder! Annemin bir sözü aklımdan hiç çıkmaz... *Babanın yediği koruk, çocuğun dişini kamaştırır*, derdi. Durum bundan ibaret. Sendikanın acımasız baskısı o zaman başladı çünkü bir gereklilikti. Bana sorarsanız bugün de bir gereklilik. Bu; dünün, bugünün ve yarının adaletsizliğine bir karşı direniş. Savaş bile denilebilir ve savaş suçları da beraberinde getirir ama dizginleri elden bırakmak çok daha büyük bir suç olurdu. İnsanı tek bir ortak çıkarda birleştirmek tek şansımız. Bu yolda aptallar ve ödlekler de bizimle birlikte yürüyecektir çünkü çok olmak tek gücümüz."

"Ah!" dedi Bay Hale derin bir iç çekerek. "Sendikanız, sınıfları birbirine düşürmek yerine herkesin iyiliğini düşünen Hıristiyanlık gibi olsaydı çok daha güzel ve görkemli olurdu."

"Sanırım gitme zamanım geldi, efendim," dedi Higgins, saat onu vururken.

"Eve mi?" diye sordu Margaret nazikçe.

Adam elini uzattığında onun ne kastettiğini anlamıştı. Tokalaştı. "Eve, küçük hanım. Sendikalı da olsam bana inanabilirsiniz."

"Sana her türlü inanıyorum, Nicholas."

"Bir saniye!" dedi Bay Hale, kitaplığına koşarken. "Bay Higgins! Akşam duamıza katılmak istemez misiniz?"

Higgins, kuşkuyla Margaret'e baktı. Genç kızın, hiçbir zorlama olmayan, sadece merakla bakan tatlı gözleriyle karşılaşınca bir şey demeden olduğu yerde kaldı. Sonra İnançlı Margaret, Muhalif babası ve Kâfir Higgins birlikte dua etmek üzere diz çöktü. Dua etmenin kimseye zararı olmazdı.

XXIX

Güneş Huzmesi

Aklımdan geçen dilekler içimi biraz olsun şenlendirirken,
Isıtmayan solgun umut ışığında çelimsiz kanadı parlayan
Bir iki zavallı melankolik zevk uçup gitti—
Ay ışığındaki güveler!*
Coleridge

Ertesi sabah Margaret, Edith'ten bir mektup aldı. İçeriği mektubun yazarı kadar sevecen ve tutarsızdı ama bu sevecenlik Margaret'in müşfik doğasına iyi geliyordu. Zaten uzun yıllar kuziniyle yaşadığı için onun tutarsızlıklarına alışıktı.

Ah, Margaret, ta İngiltere'den buralara kadar yolculuk yapman, sırf küçük oğlumu görmek için gelmene değer! O kadar güzel bir çocuk ki... Hele senin maharetli ve güzel parmaklarının eseri şapkasını takınca bir görsen! Buradaki bütün anneleri kıskandırmak için onu herkese göstermek, her seferinde hayranlık dolu sözler duymak istiyorum. Belki tek nedeni budur, belki de değildir... hayır, muhtemelen oğlumu şapkasıyla göstermek istememin bir

* İngiliz şair, edebiyat eleştirmeni, filozof ve teolog Samuel Taylor Coleridge'in (1772-1834) "It was sweet to know it only possible/Bir ihtimal olduğunu bilmek bile güzeldi" adlı şiirinden.

nedeni, kuzinime duyduğum sevgi olabilir. Buraya gelmeni o kadar çok istiyorum ki Margaret! Hale teyzemin sağlığına da çok iyi geleceğinden eminim; buradaki herkes genç ve sağlıklı, göğümüz hep mavi, güneş hep parlıyor ve orkestra sabahtan akşama kadar durmaksızın harika şarkılar çalıyor, o şarkılara mırıldanarak eşlik ettiğimde bebeğim hep gülümsüyor. Benim için oğlumun resmini çizmeni istiyorum Margaret. Nasıl çizdiğinin önemi yok, zaten her hâliyle güzel ve harika. Sanırım onu gittikçe aksileşen ve inatçı birine dönüşen kocamdan daha çok seviyorum. Kaptan sürekli meşgul olduğunu söylüyor. Hayır! Asla meşgul değil.

Az önce körfeze demir atan Hazard gemisinin subaylarının vereceği piknik haberini getirdi, bu keyifli haberler sayesinde az önce söylediklerimi geri alıyorum. Söylediği ya da yaptığı bir şeyden pişman olan birinin elleri yanmamış mıydı?* Eh, ben ellerimi yakamam çünkü canım yanar ve yara izi de çok çirkin görünür; ama ben yine de söylediklerimi hemen geri alacağım. Cosmo çok tatlı bir bebek, hiç inatçılığı yok ve kocam kadar güler yüzlü. Tabii artık beyefendi çok ama çok yoğun. Bunu söylememi sevgisizlikle bağdaştırabilirsin ama evlilik sorumluluğu... Nerede kalmıştım? Bir şey anlatacağımdan emindim. Ah, hatırladım... Sevgili Margaret! Gelip beni görmelisin. Dediğim gibi Hale teyzeme de iyi gelecektir. Doktorun hava değişimi önermesini sağla. Milton'ın dumanlı havasının ona iyi gelmediğini söyle. Bundan hiç kuşkum yok aslında. Güneş, böğürtlen çalıları gibi her yerde biten üzüm asmaları... üç ay çünkü daha azı olmaz, üç ay onu iyileştirecektir. Enişte bey için bir şey diyemem...

* İngiliz Reform lideri ve Canterbury Anglikan başpiskoposu Thomas Cranmer (1489-1556) kazıkta yakılırken Roma Katolik Kilisesine kaydolduğu için günah işleyen elini ateşe uzatır.

Mektup bu noktadan itibaren zorlama bir iyilikle yazılmıştı.

Çünkü enişte bence savaşı, askerliği ve müziği hiç onaylamıyor. Birçok Muhalifin Barış Toplumundan yana olduğunu biliyorum, o yüzden gelmeyeceğini düşünüyorum ama gelmek isterse lütfen Cosmo ve benim onu mutlu etmek için elimizden geleni ardımıza koymayacağımızı söyle. Hatta Cosmo'nun kırmızı peleriniyle kılıcını saklar, orkestradan bütün gün ağır şeyler çalmasını isteyebilirim ya da neşeli parçaları ağır tempoyla çalmalarını söylerim. Sevgili Margaret, enişte bey sana ve Hale teyzeme eşlik etmek isterse onu mutlu etmek için her şeyi yaparız ama vicdanı doğrultusunda hareket edenlerden korkarım. Umarım sen korkmuyorsundur. Hale teyzeme kalın kıyafet getirmemesini söyle ama korkarım gelmeniz yıl sonunu bulacak. Yine de buranın ne kadar sıcak olduğunu tahmin edemezsin!

Piknikte güzelim Hint şalımı kuşandım. Gurur her şeyden önce gelir, *gibi türlü özlü sözlerle kendimi ikna etmeye çalışsam da işe yaramadı. Annemin minik köpeği Tiny'ye fil koşumu takılmış gibi görünüyordum; âdeta boğuluyordum, o yüzden şalı üstüne oturmak üzere yere serdim. Canım oğlum geldi, Margaret... Mektubumu alır almaz bavulunu hazırlayıp hemen yola çıkmazsan senin Kral Hirodes'in* torunu olduğunu düşüneceğim!*

Margaret, kuzininin hayatını sadece bir günlüğüne bile olsa yaşamayı çok isterdi. Edith'in özgürlüğü, keyifli evi, güneşli gökyüzü... Sadece dilek tutarak oraya gidebilse, birkaç saatliğine

* İncil'de (Matta 2:16) masumların katliamından sorumlu tutulan kral.

bile olsa ışıltılı hayatın göbeğinde kendini yeniden genç hissedebilmek için dilek tutmaktan geri durmazdı çünkü böylesi bir değişikliğin vereceği taze güce muhtaçtı. Henüz yirmi yaşında bile değildi! Ama hissettiği sıkıntılar yüzünden kendini çoktan yaşlanmış hissediyordu. Edith'in mektubunu ilk okuyuşunda hissettiği de bu oldu. Tekrar okumaya başladığında sıkıntısını unutup Edith'in her zamanki hâllerine neşeyle gülerken Bayan Hale, Dixon'ın kolunda oturma odasına girince hemen koşup yastıkları düzeltti. Annesi her zamankinden daha hasta görünüyordu.

"Neye gülüyorsun, Margaret?" diye sordu kadın, divana yerleşip nefeslendikten sonra.

"Edith'ten bu sabah mektup geldi. Okumamı ister misin, anneciğim?"

Okurken annesi bir süre ilgileniyormuş gibi görünüyor, sürekli Edith'in oğluna ne isim verdiğini merak ediyor, sebepleriyle birlikte olası isimleri sıralıyordu.

O sırada Bayan Hale için yine meyve sepeti getiren Bay Thornton içeri girdi. Margaret'i yeniden görme zevkini kendinden sakınamazdı, hatta daha doğrusu bunu kendinden asla sakınmayacaktı. Onu gördüğü ana şükretmekten başka düşüncesi yoktu ve bu düşünce, genellikle mantıklı davranan ve kendine her dem hâkim olan bir adamın sağlıklı iradesinin ürünüydü. Odaya girdiğinde Margaret'i görse de soğuk bir şekilde uzaktan başıyla selamladıktan sonra bir daha ona bakmadı. Zaten nazik kelimelerle şeftalileri hanımefendiye ikram edip gidecekti. Gerçekten de Margaret'e buz gibi gözlerle soğuk bir selam verdikten sonra çıkıp gitti.

Beti benzi atan Margaret sessizce oturuyordu.

"Biliyor musun, Margaret? Bay Thornton'dan iyice hoşlanmaya başladım."

Margaret ne cevap vereceğini bilemedi. Sonra soğuk bir zorlamayla, "Sahi mi?" diye sordu annesine.

"Evet! Bence son derece terbiyeli biri."

Margaret artık sesine hâkim olabileceğini hissediyordu. "Son derece nazik ve ilgili olduğuna şüphe yok," dedi.

"Bayan Thornton niye hiç uğramıyor acaba? Su yatağı nedeniyle hasta olduğumu biliyor."

"Sağlığının nasıl olduğunu oğlundan öğreniyordur sanırım."

"Yine de hanımefendiyi ziyaret etmen hoşuma gider. Burada çok az arkadaşın var, Margaret."

Margaret, annesinin aklından neler geçtiğini sezebiliyor, yakında annesiz kalacak kızına anaç bir sevgiyle yaklaşmaya çalıştığını anlıyordu ama bir şey diyemedi.

"Bayan Thornton'a gidip beni görmeye gelip gelemeyeceğini sorabilir misin?" diye sordu Bayan Hale bir süre sonra. "Sadece bir kez ziyaret etse yeter... Kendisine zahmet vermek istemem."

"Sen ne istersen yaparım, anneciğim... ama... ya Frederick gelirse..."

"Ah, tabii ya! Kapılarımızı kapalı tutmalı, kimseyi içeri almamalıyız. Aslında artık gelmesini istediğimden bile emin değilim. Bazen keşke çağırmasaydık diyorum. Bazen onunla ilgili korkunç kâbuslar görüyorum."

"Anneciğim! Sen hiç dert etme. Ağabeyimin kılına zarar geleceğini gördüğüm anda kolumu feda ederim. Sen o işi bana bırak, anne. Ağabeyimi yavrusunu koruyan bir kaplan gibi korurum."

"Acaba ne zaman haber gelir?"

"Bir hafta... hatta daha uzun sürebilir."

"Martha'yı tam zamanında usturuplu bir şekilde göndermeliyiz. Ağabeyin gelir gelmez kızı alelacele göndermek olmaz."

"Dixon o işi halledecektir. Düşünüyordum da... belki ağabeyim geldiğinde ev işlerinde Mary Higgins'ten faydalanabiliriz. *Laçka* biri değil, iyi bir kız... Elinden geleni ardına koymayacağına eminim. Hem üst kata çıkması gerekmeyeceği için evde kimin olduğunu bilemez."

"Nasıl istersen. Dixon da uygun görürse olabilir. Ama Margaret, lütfen şu korkunç Milton kelimelerini kullanma. *Laçka*, tam bir taşra lafı. Shaw teyzen duysa ne der?"

"Aman, anne! Seni duyan da Shaw teyzemi öcü sanacak," dedi Margaret gülerek. "Edith, Kaptan Lennox'tan bir sürü askerî argo kelime öğrenmiş ama teyzem farkında bile değil."

"Ama seninki fabrika argosu."

"Fabrika şehrinde yaşıyorsam istediğim zaman fabrika dilini konuşabilmeliyim. Hayatında hiç duymadığın harika kelimelerle seni hayretler içinde bırakabilirim, anneciğim. Mal değneği lafını bugüne kadar hiç duymadığından eminim."

"Duymadım, çocuğum, ama son derece kaba bir söz olduğunu anlıyorum ve bir daha böyle kelimeler kullandığını duymak istemiyorum."

"Nasıl istersen, canım anneciğim, kullanmam. Böyle kelimeler yerine, demeye çalıştığımı tarif etmeye çalışırım."

"Milton'ı sevmiyorum," dedi Bayan Hale. "Edith, pis dumanın beni hasta ettiğini söylemekte haklı."

Margaret bunu duyar duymaz ayağa kalktı. O sırada içeri giren babasının, annesinin sağlığını bozanın Milton'ın kötü havası olduğunu duyarak daha fazla endişelenmesini istemiyordu. Bay

Hale'in duyup duymadığı belli olmuyordu ama her hâlükârda aceleyle başka bir konu açmaya çalıştı.

"Annem, Milton'a geldiğimizden beri beni fazlasıyla kaba konuşmakla suçluyor," dedi. Kaba sözüyle sadece yerel dilden bahsediyordu. Babasının ardından Bay Thornton'ın geldiğini fark etmemişti. Adamın kaşları çatıldığında Margaret, sözlerinin yanlış anlaşılmış olabileceğini hissedince gereksiz bir sıkıntıya yol açmamak için içtenlikle adama küçük bir selam verdikten sonra ona hitap edercesine sözlerini sürdürdü. "Mal değneği lafı her ne kadar hoş olmasa da Bay Thornton bu deyimin fazlasıyla açıklayıcı olduğunu kabul eder herhâlde. Gerektiğinde bu kelimeyi kullanmadan derdimi nasıl anlatırım? Yerel dili kullanmak kabalıksa ormanda da fazlasıyla kabaydım... öyle değil mi anne?"

Kendini sohbetin öznesi yapmak Margaret'in neredeyse hiç yapmadığı bir şeydi ama Bay Thornton'ın kazara duymuş olabileceği sözlerden rahatsız olabileceği düşüncesiyle kaygılanmıştı. Fakat adam meseleyi ya da neden bahsedildiğini anlamamış gibi resmî bir soğuklukla yanından geçip Bayan Hale'le konuşmaya başlayınca kıpkırmızı kesildi.

Genç adamı görmek, Bayan Hale'in aklına Bayan Thornton'ı görmek istediğini getirmişti. Aslında tek istediği Margaret'i kadına emanet etmekti.

Margaret, öfkesi ve utancından yerinde duramasa da yakıcı sessizliğiyle otururken annesinin, Bayan Thornton'ın en kısa zamanda, hatta mümkünse ertesi gün gelip gelemeyeceğine dair çekingen sorusuna Bay Thornton'ın onu göndereceğine dair söz verdiğini duyunca yüreği biraz olsun sakinleşti. Adam bir süre daha sohbet ettikten sonra gitmek üzere kalktı.

Margaret'in felç olan bedeni ve kısılan sesi sanki görünmez zincirlerinden kurtulmuştu. Bay Thornton ona hiç bakmadı ama gözlerini kasten kaçırdığı belliydi. Sanki ezkaza göz göze gelmekten korkuyordu. Margaret bir şey söylediğinde duyduğunu belirten herhangi bir tepki vermiyor ama başkasıyla konuşurken bile sanki onun sözlerine cevap veriyordu; tabii odadaki kimse bunun farkında değildi. Yaptığı cahilce bir terbiyesizlik değil, bilakis derin bir dargınlıktan kaynaklanan kasti bir davranıştı. Söz ağızdan kasten çıkıyor, hemen ardından pişmanlık geliyordu ama kasıtlı olmasına rağmen planlı değildi.

Margaret, onu eskisinden de çok düşünür olmuştu. Aşk denen şeyin heyecanıyla değil ama adamı derinden incitmiş olmanın pişmanlığıyla düşünüyor, sabırlı bir arzuyla eski muhalif dostluklarına geri dönmek istiyordu çünkü Bay Thornton'ı tıpkı annesiyle babası gibi bir ahbap olarak görüyordu. O yüzden ayaklanmanın ertesinde tepki verirken kullandığı sert sözler için özrünü dile getirmese de ona karşı alçakgönüllü davranıyordu.

Oysa genç adam o sert sözlere çok gücenmişti. O sözler hâlâ kulağındaydı. Margaret'in ailesine karşı elinden geldiğince nazik davranırken hakkaniyetiyle gurur duyuyor, babası ya da annesini keyiflendirebilecek herhangi bir şey aklına geldiğinde sırf Margaret'i görebilmek için elinden geleni ardına koymuyor, kendisini böylesine aşağılayan birini görmekten hoşlanmadığını içinden defalarca tekrarlasa da aslında kendini kandırıyordu. Margaret'le aynı odada olmak yüreğini sızlatan bir zevkti ama Bay Thornton kendi dürtülerini analiz edecek bir adam değildi ve fena hâlde yanılıyordu.

XXX

Sonunda Evde

Mevsimin en kederli kuşları şarkı söylüyor.*
Southwell

Bir daha gizli acıların üstünü örtmek yok,
Bir daha anı bulutlarının altında ezilmek yok,
Başını eğme! Artık evdesin!**
Mrs. Hemans

Bayan Thornton, ertesi sabah Bayan Hale'i görmeye geldi. Kadının durumu kötüleşmişti. Mezarını kazdığı açıkça görülebilen on iki saatlik sancılı gece sonunda bembeyaz teni kızıyla kocasını dehşete düşürüyordu. İki haftadır onu görmeyen Bayan Thornton anında yumuşadı. Oğlu rica ettiği için gelmişti ama Margaret nedeniyle bütün aileye karşı hissettiği gururlu garezini unutmamış, hatta Bayan Hale'in hastalığına kuşkuyla bakmış, günlük işlerini aksatacak geçici bir vesveseden başka bir şey olamayacağını düşünmüş; oğluna onları görmeyi hiç istemediğini, zaten aileyi iyi tanımadıklarını, Bay Hale'den öğrenmeye çalıştığı Latince ve Yunancanın ge-

* İngiliz şair ve misyoner Aziz Robert Southwell'in (1561-1695) "Times go by turns/Zaman akıp gidiyor" adlı şiirinden.
** Felicia Dorothea Hemans'ın "The Two Voices/İki Ses" adlı şiirinden.

reksiz diller olduğunu söylemişti. Oğluysa onu sessizce dinlemişti ama ölü dillerle ilgili söylenecek başka söz kalmayınca son derece sert ve kararlı bir ifadeyle Bayan Hale'e söz verdiği üzere hasta ziyaretine gitmesini istediğini bildirmişti. Bunun üzerine Bayan Thornton gönülsüzce oğlunun arzusunu kabul etmiş ama içinden onun Hale ailesine gösterdiği olağanüstü iyiliğin abartılı olduğunu düşünmeden edememişti. Oğlunun iyiliği, insani niteliklerin en zavallısı olan zaafın sınırındaydı ve Bayan Thornton Azrail'in kapkara kanatlarının gölgesini görene kadar Hale ailesine karşı hissettiği küçümsemeyi, özellikle de Margaret'e karşı hissettiği memnuniyetsizliği içinden bir türlü atamamıştı. Oysa kendisi gibi bir anne olan ve yaşı da kendisinden oldukça küçük olduğu anlaşılan Bayan Hale, bir daha hiç ayağa kalkma umudu yokmuş gibi yatakta yatıyordu. Karanlık odada ne bir ışık ne de gölge vardı; takatsiz kadıncağız neredeyse hiç kıpırdamıyor, odadakilerin özenle fısıldayarak konuşması tekdüze hayatını iyice katlanılmaz kılıyordu!

Hayat dolu ve sağlıklı bir şekilde içeri girdiğinde yataktaki Bayan Hale istifini bozmasa da gözlerini bir iki dakika açmadığı hâlde kimin geldiğini anlamıştı. Sonunda misafirine baktığında kirpikleri gözyaşlarının nemiyle ağırlaşıyordu. Ardından elini hâlsizce kaldırıp uzatılan güçlü eli sıkarken nefesini salarcasına konuşmaya başladığında Bayan Thornton onu duyabilmek için kulak kesilmek zorunda kaldı.

"Margaret... sizin de bir kızınız var... kardeşim İtalya'da. Çocuğum annesiz kalacak... yaban ellerde... öldüğümde... rica etsem..." Odada dolaşan cam gibi gözleri hemen ardından bir anda yoğun bir yakarışla Bayan Thornton'a dikildi.

Kadının bakışlarındaki duygusuz soğukluk bir iki saniye kaybolmadı ama gözleri yine dolmaya başlayan hasta kadın,

onun buz gibi yüz hatlarındaki karanlık bulutları seçebiliyordu. Bayan Thornton'ın yüreğini sonunda sızlatan ne oğlunu ne de Fanny'yi hatırlamış olmasıydı; odada gördüğü bir şey ona aniden yıllar önce daha bebekken ölen küçük kızını hatırlatmıştı. Bu anı, sevgi dolu şefkatli kadının duygularını gizleyen buzdan duvarı âdeta ani bir güneş huzmesi gibi eritiverdi. "Bayan Margaret'le arkadaş olmamı istiyorsunuz," dedi, yumuşayan yüreğine rağmen mesafeli bir tavırla.

Bayan Hale, gözlerini kadının gözlerine dikip yorganın üstündeki eline dokundu. Konuşamıyordu.

Bayan Thornton derin bir iç çekti. "Şartlar böyle gerektiriyorsa ona gerçek bir dost olacağım ama sevgi dolu bir dost olamam..." Karşısındaki kaygı dolu zavallı yüz devamını getirmesine engel oluyordu. Kısa bir duraksamanın ardından sözlerini sürdürdü. "Hissetsem bile sevgimi göstermek ya da gönüllü bir şekilde nasihatte bulunmak tabiatımda yok. Yine de ricanız üzerine... içiniz rahatlayacaksa size söz veriyorum."

Bayan Hale susuyordu.

Bayan Thornton, niyetli olmadığı bir söz verecek kadar vicdansız biri değildi. Oysa o anda iyice nefret ettiği Margaret'in iyiliği için bir şeyler yapması gerçekten zordu, hatta neredeyse imkânsızdı. "Söz veriyorum," dedi ciddiyetle. Ölüm döşeğindeki kadının sönmeye yüz tutmuş bir mumun alevi gibi titreyen hayatından çok daha sağlam bir inanca sarıldığını görebiliyordu. "Bayan Hale'in zor anlarında..."

"Ona Margaret deyin!" dedi Bayan Hale tıkanırcasına.

"Ne zaman yardım isterse kendi kızımmış gibi elimden geldiğince yardım edeceğime söz veriyorum. Aynı zamanda yanlış yaptığını gördüğümde de..."

"Margaret asla bile isteye yanlış yapmaz," diye inledi Bayan Hale.

Bayan Thornton onu duymamış gibi sözlerini sürdürdü. "Yanlış olduğunu düşündüğüm bir şey yaptığını gördüğümde kendisini kendi kızımmış gibi samimiyetle uyaracağım ama yaptığı yanlış bana ya da aileme dokunursa başka."

Uzun bir sessizlik oldu. Bayan Hale, verilen sözün kapsamlı olmadığının farkındaydı ama ona bu kadarı da yeterdi. Verilen sözdeki şerhi anlayamasa da hâlsizlik, baş dönmesi ve yorgunluk üstün geliyordu.

Bayan Thornton ise sorumluluğunu üstlendiği ihtimalleri düşünüyor, görevini yerine getirirken Margaret'e sevimsiz gerçekleri söyleme fikri tuhaf bir şekilde keyiflenmesine neden oluyordu.

Bayan Hale tekrar konuşmaya başladı. "Teşekkür ederim. Tanrı sizi korusun. Bu dünyada sizi bir daha göremeyeceğim. Çocuğuma iyilikle yaklaşacağınıza dair verdiğiniz söze müteşekkirim."

"Sadece iyilikle değil!" diye onayladı Bayan Thornton. Gönülsüz de olsa sözünü tutacaktı ama lafını sakınmamanın getirdiği vicdan rahatlığıyla hasta kadının kendisini duymamasını sorun etmedi. Bayan Hale'in kıpırtısız eline dokunup ayağa kalktı ve kimseye görünmeden evden çıktı.

Bayan Thornton, Bayan Hale ile görüşürken Margaret ve Dixon baş başa vermiş, Frederick'in gelişini nasıl sır olarak tutabileceklerini konuşuyordu. Genç adamdan her an bir mektup gelebilirdi ve birilerinin peşine takılması an meselesiydi. Martha'nın izne gönderilmesi gerekiyordu. Dixon ön kapıyı tutacak, gelen birkaç misafiri sadece aşağı kattaki Bay Hale'in odasına alacaktı. Bayan Hale'in ciddi hastalığı, bunun için iyi bir mazeretti.

Dixon'a yardım etmesi için işe alınırsa Mary Higgins, Frederick'i olabildiğince az görmeli, sesini bile duymamalıydı. Dahası Frederick'ten bahsedilirken mümkün olduğunca Mr. Dickinson diye hitap edilmeliydi ama kızın miskinliği ve meraksız tabiatı herhâlde en güvenli korunmayı sağlayacaktı.

Martha'yı o gün öğleden sonra annesini ziyarete göndermeye karar verdiler. Margaret aslında onu bir gün önce göndermiş olmayı diliyordu çünkü hanımın fazlasıyla ilgiye ihtiyaç duyduğu böylesi bir günde hizmetçinin izne gönderilmesi tuhaf kaçacaktı.

Zavallı Margaret! Bütün öğleden sonra *Romalı kız evlat** sorumluluğunu yerine getirerek kalan gücüyle bir de babasıyla uğraşmak zorunda kaldı. Karısının iyi olduğu günlerde Bay Hale umutsuzluğu unutuyor, bilakis umutlanıyor; kadıncağızın çektiği bütün acıların geride kaldığını, sonunda artık iyileşmeye başladığını düşünüyordu. O yüzden her seferinde öncekinden de ağır krizler baş gösterdiğinde ıstırabı tazeleniyor, hayal kırıklığı daha da büyüyordu.

O gün öğleden sonra çalışma odasında yalnız kalmaya dayanamadığı ve kafasını hiçbir şeye veremediği için oturma odasında, başını kollarının arasına almış hâlde masada oturuyordu. Onu görünce Margaret'in yüreği sızladı ama babası konuşmadığı için o da onu teselli etmeye gönüllü olmak istemedi.

Martha gönderilmişti. Dixon, uyuyan Bayan Hale'in yanındaydı. Ev sessizliğe gömülmüştü, kimse yerinden kıpırdamadığı için mumlar yakılmadığından her yere karanlık çöküyordu. Margaret pencerenin önüne oturup sokaktaki lambaları seyretti ama aslında

* "Caritas Romana/Roma Hayırseverliği" adlı hikâyede, Pero adında bir kadın aç bırakılarak ölüm cezasına çarptırılan babası Cimon'u gizlice emzirir.

bir şey gördüğü söylenemezdi. Daha çok babasının derin iç çekişlerini dinliyordu. Işıkları yakmak istemiyordu çünkü onu fark ettiği anda babasının iyice duygusallaşmasından korkuyordu çünkü teselli gücünü kendinde bulamıyordu. Başka kimse olmadığı için mutfaktaki ocağı kontrol etmeyi düşünüyordu ki tam o sırada kapı zilinin boğuk sesini duydu. Biri zili öyle bir çekmişti ki evdeki bütün teller titremişti ama ses o kadar güçlü değildi.

Hemen ayağa fırlayıp hiç tepki vermeyen babasının yanından geçti, sonra dönüp yanağına sevgi dolu bir öpücük kondurdu. Bay Hale kıpırdamadı, hatta öpüldüğünü bile fark etmedi. Bunun üzerine Margaret, karanlıkta sessiz adımlarla kapıya yöneldi. Dixon olsa kapıyı açmadan önce zinciri takardı ama kafası bir sürü şeyle meşgul olduğundan korkmak Margaret'in aklına bile gelmiyordu.

Aydınlık sokağa sırtını veren uzun boylu adam etrafına bakınıyordu. Kapının açıldığını duyunca hemen başını çevirip, "Bay Hale'in evi mi?" diye sordu. Gür sesi nazik ve berraktı.

Margaret tir tir titremeye başladı. Başta cevap veremedi. Sonra nefesini salarak, "Frederick!" dedi ve iki elinden tuttuğu gibi genç adamı içeri aldı.

"Ah, Margaret!" diyen ağabeyi, onu yanaklarından öptükten sonra karanlıkta yüzünü görüp sorularının cevabını gözlerinden okuyabilecekmiş gibi omuzlarından tuttu. "Annem! Hâlâ hayatta mı?"

"Evet, hayatta ağabeyciğim! Yani... çok hasta ama yaşıyor! Yaşıyor!"

"Şükürler olsun!"

"Babam çok üzgün."

"Beni bekliyordunuz, değil mi?"

"Hayır, mektup gelmedi."

"Demek mektuptan önce gelmişim ama annem geleceğimi biliyor mu?"

"Ah! Hepimiz geleceğini biliyorduk. Ama biraz bekle! Sen şuraya gir. Bana elini ver. Bu ne? Ah! Çantanmış. Dixon panjurları kapattırdı ama burası babamın çalışma odası. Seni oturtayım da biraz dinlen, ben de gidip babama haber vereyim."

Kibritle ince bir mumu yaktığında zayıf ışıkta ağabeyini görünce birden mahcup hissetti. Tek görebildiği, ağabeyinin alışılmadık bir şekilde esmerleşmiş yüzüyle kendisini çaktırmadan süzmeye çalışan çekik sayılabilecek mavi gözleriydi. Birbirlerini karşılıklı süzdüklerinin farkına varınca genç adam gözlerini kırpıştırdı ama tek bir kelime etmeseler de ağabey ve kardeş birbirlerini çok iyi anlıyorlardı.

Margaret, zaten kardeş oldukları için çok sevdiği ağabeyiyle arkadaş olmaktan çok hoşlanacağından emindi. Üst kata çıkarken yüreği inanılmaz bir şekilde rahatlamıştı. Kederinde zerre eksilme yoktu, buna rağmen ağabeyinin gelmesiyle üstündeki boğucu baskının biraz olsun hafiflediğini hissedebiliyordu. Artık babasının umutsuzluğu onu da dibe çekemeyecekti.

Bay Hale her zamanki çaresizliğiyle masaya yayılmıştı ama Margaret onu canlandıracak sihirli kelimeleri biliyordu. Sıkıntılı yüreğine rağmen neşeyle, "Baba," diye boynuna sarılarak babasının yorgun başını kaldırıp gözlerinin içine baktı. Bakışlarıyla âdeta ona güç ve güvence vermek istiyordu. "Babacığım! Bilin bakalım, kim geldi!"

Adam ona baktığında cam gibi hüznünde bir kıvılcım parlar gibi oldu ama hayal gücünü alevlendirmeye yetmeyen kıvılcım karanlığa gömülürken kızının kollarına sığındıktan sonra tekrar masaya kapandı. Mırıldandığı için Margaret eğilmek zorunda

hissetmişti. "Bilmiyorum. Sakın Frederick geldi deme... Frederick olamaz. Buna katlanamam... yüreğim dayanmaz. Zaten annen de ölüyor!" derken çocuk gibi ulurcasına ağlıyordu.

Bunu hiç beklemeyen Margaret'in midesi hayal kırıklığıyla bulandı, o yüzden bir süre bir şey diyemedi. Tekrar konuştuğunda çok daha şefkatli ve temkinliydi. "Babacığım, Frederick geldi! Annemin nasıl sevineceğini düşünsenize! O sevinince biz de mutlu olmaz mıyız? Hele ağabeyim... zavallı, zavallı ağabeyim!"

Babası tavır değiştirmese de duyduklarını anlamaya çalışıyormuş gibi görünüyordu. "Nerede?" diye sordu sonunda. Başını masadan kaldırmamıştı.

"Çalışma odanızda yalnız oturuyor. Bir mum yakıp haber vermek için yukarı koştum. Biraz daha yalnız kalırsa neden aşağı inmediğimizi..."

"Gidelim," dedi Bay Hale, ayağa kalkıp destek almak için kızının koluna girerek.

Margaret onu çalışma odasına götürürken o kadar heyecanlıydı ki baba oğulun karşılaşmasını görmeye yüreğinin yetmeyeceğini düşünüyordu. Babasını bıraktıktan sonra yukarı koşup içli içli ağladı. Günlerdir ilk defa yüreğinin hafiflemesine izin veriyordu. Amansız gerginliği geçmemişti ama işte sonunda Frederick gelmişti! Biricik ağabeyi güvenli bir şekilde yine aralarındaydı! Hâlâ inanmakta zorlanıyordu. Gözyaşları kuruyunca yatak odasının kapısını açtı, hiçbir ses duyamayınca bir rüya görmüş olabileceğinden korktu. Bunun üzerine aşağı inip çalışma odasının kapısını dinledi. Mırıltılar duyuyordu ama bir şey anlaması mümkün değildi. Mutfağa gidip ateşi körükledi, evin ışıklarını yakarak misafire bir şeyler ikram etmek için hazırlıklara girişti. Annesinin hâlâ uyuması büyük şanstı! Yatak odasının

kapısını aralayarak mumu hafifçe uzattığında onun uyuduğunu görmüştü. Ağabeyi uzun yolculuğundan sonra bir şeyler yiyerek güç toplayacak, babasıyla karşılaşmasının heyecanını attıktan sonra annesinin heyecanına hazır olacaktı.

Her şey hazır olduğunda çalışma odasının kapısını açarak bir hizmetçi gibi elinde ağır bir tepsiyle içeri girdi. Frederick'e hizmet etmekten gurur duyuyordu ama ağabeyi geldiğini görür görmez ayağa fırlayarak onu elindeki ağır yükten kurtardı. Bu davranışı, gelişinin yaratacağı rahatlığa işaretti. Pek konuşmadan sofrayı hazırlarlarken birbirine değen elleri ve konuşmadan anlaşan gözleriyle kardeş olduklarını âdeta bütün dünyaya ilan ediyorlardı.

Şömine sönmüştü. Akşam serinliği başladığından Margaret hemen ateşi yakmaya koyuldu ama seslerin Bayan Hale'in odasına gitmemesi önemliydi.

"Dixon, ateş yakmanın Tanrı vergisi bir yetenek olduğunu söylüyor, sonradan öğrenilmezmiş."

"*Poeta nascitur, non fit*,"* diye mırıldandı Bay Hale.

Margaret neşesizce söylendiği hâlde babasının alıntı yaptığını duyduğuna seviniyordu.

"Ah, sevgili Dixon! Birbirimizi ne çok severdik!" dedi Frederick. "Beni öperdi, sonra doğru kişi olup olmadığımı anlamak için yüzüme bakıp ardından tekrar öperdi! Ama Margaret... sen de amma beceriksizsin! Hayatım boyunca seninkiler gibi hiçbir işe yaramayan minicik eller görmedim. Koş ellerini yıka da bana tereyağlı ekmek hazırla. Ben şömineyi hallederim. Ateş yakmak, doğal becerilerimden biridir."

* *Lat.* Şair olunmaz, doğulur.

Margaret gitti geldi. Sevincinden yerinde duramıyor, Frederick bir şeyler istediğinde keyfi daha çok yerine geliyordu. Belli ki ağabeyi de onun zevk aldığını hissetmişti. Yas evinde eğlenceli bir kaçamak gibiydi, yine de kendilerini bekleyen onmaz acıyı yüreklerinin derinliklerinde hissettikleri için aynı zamanda burukluk eksik olmuyordu.

O sırada Dixon'ın merdivenlerdeki ayak seslerini duyduklarında Bay Hale, çocukları bir mutluluk piyesi oynuyormuş gibi hayallere daldığı koltuğunda ayağa fırlayıp kapıya baktı. Sadık Dixon bile olsa oğlunu içeri girecek kişiden saklaması gerekiyormuş gibi bir kaygıya kapılmıştı.

Margaret'in yine yüreği sızladı. Babasının bu hâli ona hayatlarındaki en yeni korkuyu hatırlatmıştı. Koluna sımsıkı yapıştığında, ağabeyi ciddi bir ifadeyle kaşlarını çatınca dişlerini sıkmak zorunda kaldı. Oysa Dixon'ın ölçülü adımlarını tanıyorlardı. Kadının koridordan mutfağa geçtiğini duyunca ayağa kalkıp, "Gidip söyleyeyim, hem annemin nasıl olduğunu sorarım," dedi.

Bayan Hale uyanmıştı. Başta sayıklasa da biraz çay içtikten sonra kendini daha iyi hissetmeye başlamıştı. Oğlunun geldiğini söylemek için sabahı beklemek daha iyi olacaktı. Dr. Donaldson'ın ziyareti kadını yeterince heyecanlandıracaktı, dahası adam onun Frederick'le karşılaşmaya nasıl hazırlanacağına dair öneride bulunabilirdi. Sonuçta Frederick artık evdeydi, her an annesinin karşısına çıkarılabilirdi.

Margaret hâlâ yerinde duramıyordu. Dixon'ın *Küçük Bey* için hazırlıklara yardım edecek olması işini kolaylaştıracaktı. Bir daha yorgunluk nedir bilmeyecekmiş gibi hissediyordu. Ne hakkında olduğunu bilmediği kadar hiç de ilgilenmediği konularda babasıyla oturmuş konuşurlarken hep ağabeyine bakıyor,

ondan âdeta güç alıyordu. Eninde sonunda o da konuşacak, dinlenilecekti; o yüzden konuşmak ya da sesini duyurmak için acele etmiyordu. Sadece seyretmek bile yetiyordu.

Yanık teninin verdiği kadınsı güzellik ve hızlı mimikleri ağabeyinin yüz hatlarını daha da güzelleştiriyordu. Gözleri genellikle neşe saçıyordu ama arada sırada hem gözleri hem de ağzı aniden şekil değiştiriyor, Margaret'i neredeyse korkutan türden gizli bir tutkuyla doluyordu. Ama ne inatçılık ne de kindarlık içeren bu ifade hemen kayboluyordu. Bu anlık vahşi ifade, bir parça vahşi doğayı ve güney ülkelerini hatırlatıyor, sanki çocuksu yüz hatlarını zenginleştiriyordu. Margaret, böylesi dürtüsel bir şiddetin doğasından korkabilirdi ama yeni bulduğu ağabeyinden çekinmek ya da ona güvenmemek için hiçbir neden göremiyordu. İlk karşılaştıkları andan beri iletişimleri son derece büyüleyiciydi. Dahası Frederick'in gelmesiyle hissettiği inanılmaz rahatlama hissi sayesinde aslında evde ne kadar büyük bir sorumluluk yüklendiğini fark ediyordu. Ağabeyi annesiyle babasının karakterlerini ve zayıf yönlerini anlıyor, kimseyi incitmemek için gösterdiği özene rağmen özgürce bir tavır sergiliyor, içten içe doğal tavrı ve hoş sohbetinin ne babasının derin depresyonunu ne de annesinin çektiği sancıları hafifletmeyeceğini sanki biliyordu. Böyle durumlarda sabırlı azmi ve ilgisinin yanı sıra hayran olunası desteği devreye giriyordu.

Ağabeyinin New Forest'taki çocukluk günlerine sık sık atıfta bulunması Margaret'i neredeyse ağlatacak kadar duygulandırıyordu. Onca zamandır gurbet ellerde dolaşmasına rağmen Frederick ne çocukluklarını ne de Helstone'u unutmuştu. Margaret eski günlerden dem vursa ağabeyinin hiç yorulmadan konuşacağından emindi. Aslında gelmesini çok istediği hâlde ağabeyi gelmeden önce korkulara kapılmıştı. Aradaki yedi sekiz yılda

kendisi bile değişmişti, eski hâlini kendisi bile hatırlamakta zorlanıyordu, evden dışarı nadiren çıktığı hâlde yıllar içinde bütün zevkleri değişmişti. Ayrıntılarını pek bilemese de muhteşem kariyeri ve her zaman hayranlık duyduğu üniforma, ağabeyini bambaşka biri yapmış olmalıydı. Oysa büyüdükçe yaşları birbirine yaklaşmış, birçok konuda birbirlerine benzemişlerdi. Bu da böylesi kederli bir zamanda Margaret'in içini ferahlatıyordu. Zaten Frederick'ten başka tutunabileceği bir dalı yoktu.

Annesi birkaç saattir oğlunu görmenin sevinciyle susmak bilmemiş, Frederick'in elini bırakmamış, uyurken bile yanında kalmasını istemişti. El eleyken annesi rahatsız olmasın diye Margaret ağabeyini âdeta bir bebek gibi beslemek zorunda kaldı.

O sırada uyanan Bayan Hale başını yastıkta yavaşça çevirip ne yaptıklarını ve neden yaptıklarını anlamış gibi gülümseyerek, "Ben çok bencil bir kadınım ama uzun sürmez," dedi.

Frederick eğilip bir an olsun bırakmadığı hâlsiz eli öptü.

Dr. Donaldson'ın Margaret'e söylediği üzere bu huzurun günlerce sürmesi mümkün değildi, hatta saatler sayılıydı. İyi yürekli doktor gittikten sonra ziyaret boyunca sessizce Dixon'ın odasında saklanan Frederick yanına geldiğinde Margaret ona doktorun söylediklerini aktardı.

"İnanmıyorum," dedi genç adam ısrarla. "Annem çok hasta, çok tehlikeli bir hastalığa yakalanmış olabilir, hatta ciddi tehlikenin de farkındayım ama onu ölüm döşeğinde düşünemiyorum, Margaret! Belki Londra'dan başka bir doktor görse daha iyi olabilir. Bunu hiç düşünmüş müydün?"

"Evet," dedi Margaret. "Hem de defalarca. Ama bir işe yarayacağını sanmıyorum. Hem biliyorsun, Londra'dan doktor ge-

tirecek paramız yok... Dahası Dr. Donaldson'ın onlardan eksik olduğunu sanmıyorum."

Frederick odada sabırsızlıkla volta atmaya başladı. "Cadiz'de kredim var," dedi. "Ama saçma isim değişikliği yüzünden burada hiçbir şeyim yok. Babam Helstone'dan niye ayrıldı ki? Büyük hata."

"Hayır, hata değildi," dedi Margaret hüzünle. "Ne olur, babam bu söylediklerini duymasın. Helstone'dan ayrılmasaydı annemin asla hastalanmayacağı düşüncesiyle kendine nasıl işkence ettiğini biliyorum. Babamın kendini suçlarken ne kadar gaddar olduğunu bilemezsin!"

Frederick kıç güvertedeymiş gibi volta atmaya devam etti. Sonunda Margaret'in karşısında durup bir an için kardeşinin perişan hâline baktı. "Küçük Margaret!" dedi yanağını okşarken. "Umut edebildiğimiz kadar edelim. Zavallı kız! Ne? Bunlar gözyaşı mı? Ben umut edeceğim. Binlerce doktora rağmen umut edeceğim. Metîn ol, Margaret. Umut edecek kadar cesur ol!"

Margaret boğulacakmış gibi hissettiğinden çok alçak sesle cevap verdi. "Buna inanabilecek kadar uysal olmayı denemeliyim. Ah, Frederick! Annemle hayatımda hiç olmadığı kadar yakınlaşıyorduk! Onu hiç olmadığı kadar anlıyordum. Şimdi ölüm bizi ayıracak!"

"Hadi gel! Değerli zamanımızı boşa harcamaktansa yukarı çıkıp bir şeyler yapalım. Düşünmek beni çoğunlukla hüzne boğar şekerim ama harekete geçmek başka... Benim teorim, *Para yap oğlum, yapabilirsen gerçekten para yap*,* sözünün bir tür

* İngiliz yazar Charles Rowcroft'un (1798-1856) "Tick/Kene" adlı hikâyesinden.

parodisi gibi: *Bir şey yap kardeşim, yapabilirsen iyi bir şey yap ama her hâlükârda bir şey yap.*"

"Yaramazlık dâhil," dedi Margaret, gözyaşlarına rağmen gülümseyerek.

"Aynen. Aklıma eseni yapamazsam sonrası pişmanlık oluyor. Dürüst olduğun sürece elinden geldiğince hatalarını telafi etmeye çalışırsın. Tıpkı okul tahtasında bir toplama işlemi yaptığımızda sadece yanlışın süngerle silinmesi gibi. Yaramazlık, süngeri gözyaşlarımızla ıslatmaktan iyidir; hayat o kadar kısa ki gözyaşları beklemek zorunda. Zaten eninde sonunda hep daha güzeli olur."

Margaret başta ağabeyinin teorisini bir parça duygusuzca bulduysa da aslında onun sürekli iyi düşünmeye verdiği görevi anlayabiliyordu. Annesinin başında durmak için ısrar ettiği kötü geçen bir gecenin ardından, ertesi sabah kahvaltıdan önce hasta refakatçiliğinin yorgunluğunu hissetmeye başlayan Dixon'a bacaklarını dinlendirmek üzere ayaklarını koysun diye ağabeyi hemen bir tabure veriyordu. Kahvaltıda Meksika, Güney Amerika ve gittiği her yerdeki vahşi hayatı heyecanla anlatarak sofrayı şenlendiriyordu. Margaret babasına mutsuzluğunu unutturma çabasından çoktan vazgeçmişti, hatta onunla konuşacak konu bulmakta bile zorlanıyordu ama teorisine bağlı kalan Fred hiç durmadan bir şeyler yapıyordu ve kahvaltıda yemek dışında yapılabilecek en iyi şey konuşmaktı.

O akşam Dr. Donaldson'ın haklılığı anlaşıldı. Bayan Hale'in kasılmaları kötüleşmişti, krizler geçtiğinde baygın düşüyordu. Kocasının yanında hıçkırıklarıyla yatağı sarsması, oğlunun, güçlü kollarıyla onu özenli bir şekilde rahat bir konuma getirmesi, kızının, yüzünü sürekli ıslak bezle silmesi... Kadın hiçbir

şeyin farkında değildi. Cennette yeniden karşılaşacakları güne kadar hiçbirini tanımayacaktı. Sabah sökerken can verdi.

Margaret kederden titriyordu ama babası ve ağabeyi için güçlü bir teselli meleği olması gerekiyordu. Çünkü teorisine rağmen Frederick resmen çökmüştü. Genç adam odasına kapandığında hıçkırıklarını durduramıyordu. Öyle ki Margaret ve Dixon aşağı inip onu susması için uyarmak zorunda kaldı. Duvarlar kâğıt gibiydi ve yan komşuları onun kederli hıçkırıklarını duyabilirdi. Ölümün ardından gelen sessiz yas, kaçınılmaz kadere isyan etmeyi imkânsız kılıyordu çünkü ölüm fermanını kimin yazdığı açıktı.

Margaret, babasıyla birlikte naaşın yanında oturdu. Adam ağlasa şükredecekti, ağlaması yatakta sessizce oturmasından çok daha iyiydi. Bay Hale sadece arada bir karısının yüzünü açıyor, nazikçe okşarken anaç bir hayvanın yavrusunu yaladığında çıkardığı ses gibi anlaşılmaz bir mırıltı koyuveriyordu.

Kızının farkında bile değildi. Birkaç kez öpmesine izin verse de hemen ardından Margaret'in sevgi gösterisi ölümle arasına giriyormuş gibi nazikçe onu kendinden uzaklaştırdı. Bir ara Frederick'in hıçkırıklarını duyunca başını iki yana sallayarak, "Zavallı çocuk! Zavallı çocuk!" diye mırıldansa da bir daha sözünü bile etmedi.

Margaret'in yüreği parçalanıyor, babasını düşünmekten kendi yasını tutamıyordu. Şafak söküp, gün aydınlanırken odanın sessizliğinde berrak sesiyle kendisi bile irkildi. "*Yüreğiniz sıkılmasın*,"* diye Kutsal Kitap'taki tarif edilemez teselliyi okumaya başlamıştı.

* Yeni Ahit, Yuhanna 14:1.

XXXI

*Eski Ahbaplar Unutulur mu?**

O tavrı ve bütün o meziyetleri göstermedi mi?
Yılanın sinsi zekâsını ve günahkârın düşüşünü?**
Crabbe

Ürperten serinliğiyle ekim sabahı, muhteşem renkleri iyice ortaya çıkaran güneş doğmadan önce gümüşe çalan yumuşacık sisin hâkim olduğu taşradaki ekim sabahlarından çok farklıydı. Milton'da ekim sabahı, gümüşe çalan sis yerine yoğun bir dumana teslim olmuştu ve güneş bulutların arasından sıyrılabildiğinde upuzun gri sokakları ancak aydınlatıyordu.

Margaret hâlsizliğine rağmen evde Dixon'a yardım etmeye çalışıyordu. Gözleri sürekli ağlamaktan âdeta kör olmuştu ama ağlayacak zaman yoktu. Babasıyla ağabeyi ona bağlıydı. Onlar yaslarını yaşarken Margaret çalışmalı, plan yapmalı, yapılması gerekenleri düşünmeliydi. Cenaze işleri bile ona bakıyordu.

Şömine çıtırdayarak yanarken, kahvaltı hazırlanmışken ve çaydanlık sabah türküsünü çığırırken babasıyla Frederick'i ça-

* 1778 yılında yazılan ve Britanya'da özellikle yeni yıla girerken söylenen "Auld Lang Syne" adlı eski bir İskoç şarkısından.

** İngiliz şair ve cerrah George Crabbe'ın (175-1832) "Life Of Blaney/ Blaney'nin Hayatı" adlı şiirinden.

ğırmadan önce odada etrafına göz attı. Her şeyin mümkün olduğunca neşeli görünmesini istiyordu ama neşeli görüntüyle kendi kederli düşünceleri çatıştığında yeniden ağlamaya başlıyordu. Hıçkırıkları duyulmasın diye divanda yüzünü yastıklara gömmüştü ki Dixon omzuna dokundu.

"Hadi ama küçük hanım... yapmayın! Kendinizi bırakamazsınız, yoksa biz ne yaparız? Yapılacak çok iş var ve evde bu işleri yönetecek tek bir kişi bile yok. Cenaze töreni planlanacak, davetliler çağrılacak, törenin nerede yapılacağına karar verilecek, hepsinin ayarlanması gerekecek. Küçük bey ağlamaktan başka bir şey yapmıyor, beyefendi bu tür işlerde hiçbir zaman iyi olmadı. Zavallı adam zaten hiçbir şey düşünecek hâlde değil. Çok kötü hissettiğinizi biliyorum, canım, ama herkes bir gün ölümü tadacak. Şimdiye kadar kimseyi kaybetmemiş olduğunuz için şanslısınız."

Belki öyleydi ama annesini kaybetmek diğer bütün kayıplara bedeldi. Margaret bu kaybı, dünyadaki başka hiçbir şeyle karşılaştıramıyordu. Hâliyle Dixon'ın sözleri içini rahatlatmasa da yaşlı hizmetçinin sıra dışı şefkatli yaklaşımı yüreğine dokunmuştu. Minnetini göstermek için doğrulup, Dixon'ın endişeli gözlerine gülümseyerek baktı, sonra babasıyla ağabeyine kahvaltının hazır olduğunu duyurmaya gitti.

Bay Hale sofraya geldiğinde sanki rüyadaydı. Hatta gözleri ve beyni geçmişe takılıp kalmış bir uyurgezerden farksız görünüyordu. Frederick zorlama bir neşe ve canlılıkla içeri girdiğinde kardeşinin gözlerine baktığı anda yine gözyaşlarına boğuldu. Margaret de kulaklarının sürekli hastanın odasında olduğu son sofraya oturuşlarını hatırlatmamak için kahvaltı boyunca pek konuşmamaya, hatta düşünmemeye çalıştı.

Kahvaltıdan sonra babasıyla cenaze hakkında konuşmaya karar vermişti. Babası başını iki yana sallayarak çoğu çelişse de bütün önerilere onay verdi. Margaret ondan kesin bir karar duymak istemişti ama elbette başarılı olamadı. Dixon'la konuşmak üzere süklüm püklüm odadan ayrılırken, babası aniden onu yanına çağırıp ruhsuz bir sesle, "Bay Bell'i çağır," dedi.

"Bay Bell!" derken Margaret bir parça şaşırmıştı. "Oxford'dan Bay Bell?"

"Bay Bell," diye tekrarladı Bay Hale. "Evet. Kendisi düğünümde sağdıcımdı."

Margaret o zaman bağlantıyı kavradı. "Bugün yazarım," diyerek onu kederiyle baş başa bıraktı.

Bütün gün iç karartan biteviye işlerle uğraşırken dinlenmek için hiç fırsat bulamadı. Akşama doğru Dixon, "Yaptım, küçük hanım," dedi. "Beyefendinin kederden felç geçireceğinden korkuyordum. Sabahtan beri zavallı hanımımla birlikteydi. Kapıyı dinlediğimde hayattaymış gibi onunla konuştuğunu duydum. İçeri girdiğimde hayretle bana bakıp sustu. Ben de kendini toparlamasına yardım etmem gerektiğini düşündüm. İlk seferinde yaşadığı şok, belki ikincisinde de işe yarardı, o yüzden buranın küçük bey için güvenli olmadığını söyledim. Zaten aynen böyle düşünüyorum. Geçen salı günü çarşıda Southampton'dan biriyle karşılaştım. Milton'a geldiğimden beri oralardan kimseyle karşılaşmamıştım. Zaten kimse buralara gelmiyor. Neyse... karşılaştığım kişi, yaşlı tuhafiyeci Leonards'ın genç oğluydu. Serserinin önde gidenidir. Babasını hasta ettikten sonra kaçıp denize açıldı. Ona asla katlanamazdım. Küçük beyle aynı zamanda Orion gemisindeydi ama isyan sırasında orada mıydı kestiremiyorum."

"Seni tanıdı mı?" diye sordu Margaret merakla.

"En kötüsü de bu ya. Aptalca seslenmesem beni görmeyecekti bile. Olmayacak yerde Southampton'dan birini görmemiş olsam, o şaşkınlıkla o beş para etmez iğrenç adama selam vermezdim. *Bayan Dixon!* dedi. *Sizi burada göreceğim kimin aklına gelirdi ki? Belki yanılıyorumdur, belki artık Bayan Dixon değilsinizdir?* Fazlasıyla müşkülpesent olmasam elbette zamanında evlenirdim ama kendisine soyadımın değişmediğini söyledim. Oldukça nazikti. Üstelemedi. Onun gibi biriyle ayaküstü sohbet ederken görülmek istemediğimi belirttim, yine de çok iyi tanıdığım ve onu evden kovduğunu bildiğim babasının hatırını sordum. Bunun üzerine her ne kadar medenice davransak da küçük beyi sorarak gerginliğimizi arttırdı. Yok, efendim, Bay Frederick kendini nasıl bir işin içine sokmuşmuş... Sanki Bay Frederick'in yaptıkları George Leonards'ın hayatı boyunca yaptığı pis işleri aklayacakmış gibi! Yok, efendim, Bay Frederick yakalanırsa isyan çıkardığı için tutuklanacakmış, başına yüz bin pound ödül konmuş, ailesine sürdüğü lekeye değer miymiş? Tek derdi beni sinirlendirmekti tabii Bayan Margaret çünkü Southampton'dayken yaşlı Bay Leonards'ın onu azarlamasında katkım olmuştu. Ben de dürüstçe yaşayan, oğullarının utancıyla uzaklara taşınmak zorunda kalmadıkları için şükretmeleri gereken aileler tanıdığımı söyledim. Terbiyesiz adam ne dese beğenirsiniz? Yok, efendim, durumu son derece iyiymiş, zamanında talihsiz işlere karışmış ama artık kendini düzeltmek isteyen tanıdığım genç adamlar varsa himayesine almaya hazırmış... Hem de o! George Leonards azizleri bile yoldan çıkarır. O gün orada durmuş onunla konuşurken kendimi yıllardır hissetmediğim kadar kötü hissettim. Karşımda durup sanki bütün sözlerimi iltifat olarak kabul ediyormuş gibi gülümsemesi karşısında nefretten ağlaya-

bilirdim. Ben onun dedikleri karşısında deliye dönmüştüm, oysa benim söylediklerimi hiç umursamamış gibi görünüyordu."

"Ama ona bizden... Frederick'ten bahsetmedin, değil mi?"

"Bahseder miyim?" dedi Dixon. "Nerede yaşadığımı sormak aklına bile gelmedi, zaten sorsaydı da söylemezdim. Durumunu düzelten işin ne olduğunu da sormadım. Beklediği araba yanaşınca elini kaldırdı ama binmeden önce son zehrini akıtmak için, *Teğmen Hale'i tuzağa düşürmek için bana yardım ederseniz başına konan ödülü paylaşabiliriz, Bayan Dixon*, dedi. *Benimle ortak olmak istemez miydiniz? Utanmayın, evet demeniz yeterli*, diye de ekledi. Ardından arabaya bindi. Son sözlerinin bende yarattığı etkiyi gördüğünde çirkin suratında pis bir sırıtış vardı."

Margaret, kadının anlattıklarından fazlasıyla rahatsız olmuştu. "Frederick'e söyledin mi?" diye sordu.

"Hayır," dedi Dixon. "Zaten o pis adamın şehirde olduğunu bilmek midemi bulandırıyordu ama düşünecek başka bir sürü şey olduğu için üstünde pek durmadım. Bu arada beyefendiyi hüzünlü bakan boş gözleriyle kaskatı otururken görünce, küçük beyin güvenliğini düşündürerek onu biraz canlandırabileceğime kanaat getirdim ve yüzüm kızarsa da delikanlının söylediklerini kendisine aktardım. İşe yaradı. Saklamaya devam edeceksek Bay Bell gelmeden önce zavallı küçük beyin gitmesi gerekecek."

"Ah, Bay Bell'den korkmuyorum ama Leonards tehlikeli biri. Hemen Frederick'e anlatmalıyım. Leonards nasıl biri?"

"Kötü görünen biri olduğundan emin olabilirsiniz, küçük hanım. Kıpkızıl... utanılası bıyıklar. Durumunun iyi olduğunu söylemesine rağmen işçiler gibi pasaklı görünüyordu."

Frederick'in gitmesi gerektiği ortadaydı. Hem de sonunda ailesine kavuşmuş ve babasıyla kardeşine destek olmaya söz vermişken... Hem de hayattayken annesiyle ilgilenmesi ve ölümünde yasını tutması aileyle bağlarını daha çok güçlendirmesi gerekirken... Gitmesi, bir kez daha ağabeyinin ellerinden alınması gibi bir şey olacaktı.

Bunları düşünürken Margaret oturma odasındaki şöminenin başında oturuyordu. Dile getirmese de babasının yepyeni korkular edindiği huzursuzluğundan belliydi.

Frederick içeri girdiğinde sabahki neşesi solmuştu ama yasının şiddeti de azalmış gibiydi. Margaret'in yanına gelip alnından öptükten sonra, "Çok yorgun görünüyorsun Margaret!" dedi alçak sesle. "Sen herkesi düşünürken kimse seni düşünmüyor. Şu divana uzan... Şu anda yapacağın hiçbir şey yok."

"En kötüsü de bu ya," dedi Margaret, hüzünlü bir fısıltıyla. Yine de divana uzandı. Ağabeyi dizlerine bir örtü serip yerde yanına oturduğunda alçak sesle konuşmaya başladılar.

Dixon'ın genç Leonards'la karşılaşmasını dinlerken Frederick'in dudakları umutsuzlukla sımsıkı kapanmıştı. Bir süre sonra, "O delikanlının hesabını dürmeyi çok isterdim," dedi. "Gemideki en berbat piyadeydi... Hatta ondan daha kötü yürekli birini tanımadım... Margaret, olayı biliyor musun?"

"Evet, annem anlatmıştı."

"Eh, bütün iyi denizciler kaptanımızdan şikâyet ederken bu zat... kaptanın gözüne girmek için... Ah! Üstelik şimdi bir de burada! Otuz kilometre yakınında olduğumu duysa kinini kusmak için beni anında ihbar eder. Ona yüz bin pound kazandırmaktansa alçak olarak anılmaya devam etmeyi tercih ederim. Keşke zavallı Dixon beni ihbar etmeye ikna olsa da yaşlılığını garantiye alsa!"

"Of, Frederick, sus! Böyle konuşma."

Bay Hale âdeta titreyerek merakla yanlarına geldi. Konuştuklarına kulak misafiri olmuştu. Frederick'in iki elini birden tutup, "Oğlum, gitmelisin," dedi. "Gitmeni hiç istemem... ama gitmen gerektiğin ortada. Sen elinden geleni yaptın... Annenin son arzusunu yerine getirdin."

"Ah, babacığım, gerçekten gitmesi gerekiyor mu?" dedi Margaret, gerekliliğin farkında olduğu hâlde yalvarırcasına.

"Şahsen suçlamalarla yüzleşip mahkemeye çıkmaya hazırım. Tek bir kanıtım olsa hiç durmam mahkemeye çıkarım! Leonards gibi alçakların oyuncağı olma düşüncesine katlanamıyorum. Başka şartlarda olsa bu kaçamak ziyaret çok hoşuma gidebilirdi, Fransız bir kadının yasak zevkleri tatması gibi büyülü bir ziyaret olurdu."

"Çocukluğumdan seninle ilgili ilk hatırladığım, elma çaldığın için rezil olduğun gündü Fred," dedi Margaret. "Bahçemizde bir sürü elma vardı, bütün ağaçlar elmayla yüklüydü ama biri sana çalıntı meyve tadının çok daha güzel olduğunu söylemişti. Sen de bunun bir özlü söz olduğunu anlamadan komşunun bahçesine dalmıştın. O zamandan beri hiç değişmemişsin."

"Evet... gitmen gerekiyor," diye tekrarladı Bay Hale, Margaret'in ilk sorusuna cevap olarak. Aklı tek bir meseleye odaklanmıştı, o yüzden çocuklarının sohbetini takip etmekte zorlanıyordu.

İki kardeş bakıştı. Frederick giderse kısa sürede geliştirdikleri anlık gözlerle anlaşma duygusu da onunla birlikte gidecekti. Konuşmalarına bile gerek kalmadan gözleriyle ne de güzel anlaşıyorlardı! Hüzünleri tekrar üstlerine çullanana kadar ikisi de aynı şeyi düşünüyordu.

İlk konuşan Frederick oldu. "Biliyor musun, Margaret? Öğleden sonra Dixon'la birlikte korkudan az daha kalp krizi geçirecektik. Ön kapının çaldığını duymuştum ama her kim geldiyse işinin bitip çoktan gittiğini düşünüyordum. Hole çıkmak üzere odamın kapısını açtığımda Dixon'ın aşağı indiğini gördüm. Kaşlarını çatıp beni saklanmam için kışkışladı. Yine de kapıyı açık bıraktım. Çalışma odasında bir adam babama mesaj bırakıyordu. Sonra gitti. Kimdi acaba? Satıcı falan mı?"

"Olabilir," dedi Margaret umursamadan. "Saat iki civarı siparişleri almaya gelen ufak tefek sessiz bir adam var."

"Ama bahsettiğim ufak tefek biri değildi... Son derece güçlü birine benziyordu. Hem geldiğinde saat dördü geçiyordu."

"Bay Thornton," dedi Bay Hale.

İki kardeş babalarının sonunda sohbete katılmasına sevinmişti.

"Bay Thornton!" diye tekrarladı Margaret hayretle. "Sanmıştım ki..."

"Eee, küçük hanım, ne sanmıştın?" diye sordu Frederick, kardeşi cümlesini yarım bırakınca.

"Şey, sadece..." Margaret ona bakarken kızardı. "Senin bir centilmenden değil de ayak işleri yapan birinden bahsettiğini sanmıştım."

"Öyle görünüyordu," dedi Frederick pervasızca. "Bir dükkânı falan olduğunu düşünmüştüm, meğer fabrikatörmüş."

Margaret sessizdi. Kendisi de ilk karşılaşmalarında genç adam hakkında tıpkı Frederick gibi düşünmüştü. Bay Thornton'ın yarattığı ilk izlenim gerçekten de buydu ama nedense Margaret ağabeyinin sözlerinden bir parça rahatsız oldu. Konuşmak istemiyordu. Daha doğrusu ağabeyinin Bay Thornton'ın

nasıl biri olduğunu öğrenmesini istediği hâlde nedense dili tutulmuştu.

Bay Hale sözlerini sürdürdü. "Sanırım elinden geldiğince destek vermek için uğramış ama kendisini göremedim. Dixon'la seni görmek isteyip istemeyeceğini sordurdum. Sanırım seni bulmasını ve genç adamın yanına götürmesini istedim ama ne dediğimi hatırlamıyorum."

"İyi bir dost sanırım?" diye sordu Frederick. Sorusu havaya attığı bir top gibiydi.

Babası bir şey demeyince, "Çok iyi bir dost," dedi Margaret.

Frederick bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Margaret, size iyilik yapanlara asla teşekkür edemeyeceğimi bilmek canımı çok sıkıyor," dedi. "Çevrelerimiz ayrı olmak zorunda. Tek çare, benim mahkemeye çıkıp şansımı denemem ya da babamla ikinizin İspanya'ya gelmesi." Son sözleriyle sanki ortam yokluyordu ama hemen ardından baklayı ağzından çıkardı. "Keşke gelebilseniz... Zaten iyi olan durumum çok daha iyi olma yolunda," derken kızlar gibi kıpkırmızı kesilmişti. "Sana bahsettiğim Dolores Barbour... Margaret, keşke onunla tanışabilseydin... Ondan hoşlanacağından eminim... Hayır, hoşlanmak zayıf kalır, tanısanız onu çok severdiniz, babacığım. Henüz on sekizinde bile değil ama fikir değiştirmezse seneye karım olacak. Bay Barbour henüz nişanlanmamıza izin vermedi. Yine de gelirseniz sadece Dolores'le değil, birçok dostumla tanışırsınız. Bir düşünün, babacığım. Margaret, yanımda olmanı istiyorum."

"Hayır... artık hiçbir yere gidemem," dedi Bay Hale. "Bir kez yer değiştirmem, sevgili karımı kaybetmeme neden oldu. Bu hayatta artık hiçbir yere kıpırdamam. Anneniz burada olacak, onunla buluşana kadar ben de burada kalacağım."

"Ah, Frederick," dedi Margaret. "Bana Dolores'i anlatsana. Bunu hiç düşünmemiştim ama çok seviniyorum. Gurbet ellerde seni seven birisi var. Hadi anlat."

"Öncelikle kendisi Katolik. Tek itiraz bu konuda gelebilir. Ama babamın fikirleri değişmişken... hayır Margaret, öyle iç çekme."

Sohbet sona erdiğinde Margaret'in iç çekmek için çok daha fazla nedeni vardı. Tam olarak ibadet etmese de Frederick belli ki Roma Katolik Kilisesine* üye olmuştu. Demek mektuplarında ima ettiği üzere babasının kiliseden ayrılırken yaşadığı aşırı stresi anladığını söylemesinin nedeni buydu. Margaret bunu onun denizci perva sızlığına bağlamıştı ama gerçekte o zaman bile vaftiz edildiği dinden vazgeçmeye eğilimli olsa da düşünceleri genellikle babasının fikirleriyle çatışırdı. Böylesi bir değişime nasıl bir aşkın neden olduğunu muhtemelen Frederick bile bilmiyordu.

Sonunda Margaret bu konu üzerinde durmaktan vazgeçip nişan konusuna yeni bir gözle bakmaya çalıştı. "Ama sana yöneltilen saçma isyan çıkarma suçlaması gerçek olsa bile kendini herhâlde onun için aklamaya çalışacaksın, değil mi Fred? Bir savaş mahkemesinde sana destek olabilecek tanıklar bulabilirsen kötüye kullanılan bir otoriteye itaatsizlik ettiğini gösterebilirsin."

Bay Hale, oğlunun cevabını duymak için dikkat kesildi.

"İyi de Margaret... benim için tanıkları kim bulacak? İsyana katıldıkları ya da sempatizan oldukları için tanıklıkları hiçbir işe yaramayacak tanıklar haricinde hepsi denizci, hepsi başka

* Margaret üzerinde durmasa da o dönem İngiltere'de büyük bir skandal.

gemilerde görevli. Hem sana şu kadarını söyleyeyim... savaş mahkemesinin nasıl bir şey olduğunu bilmiyorsun. Adaletin gerçekler yerine adamına göre dağıtıldığı, otoritenin onda dokuz ağırlık sahibi olduğu bir heyet düşün. Kanıtlar sadece onuncu heyet üyesinde etkili oluyor. Bu tür davalarda kanıtların kendisi bile prestij sahibi otoritenin etkisinden kurtulamıyor."

"Ama ne kadar kanıt bulunabileceği ve lehine nasıl kullanılabileceğini anlamaya çalışmaya değmez mi? Hâlihazırda eskiden seni tanıyan herkes, hiç şüphe duymadan suçlu olduğuna inanıyor. Kendini asla açıklamaya çalışmadın, haklılığının kanıtını nerede bulabileceğimizi hiç öğrenmedik. Bence Bayan Barbour'un hatırına, dünyanın gözünde ismini temizlemelisin. Hanımefendi belki bunu umursamıyordur, hepimiz gibi onun da sana sonuna kadar güvendiğinden eminim ama dünyaya karşı kendini savunmadan böylesi ciddi bir suçlamaya onu da ortak edemezsin. Otoriteye karşı geldin... bu kötüydü. Ama otoritenin gaddarca uygulanması karşısında hiçbir şey yapmaman ya da söylememen daha kötü olurdu. İnsanlar ne yaptığını biliyor, oysa senden güçsüz olanların hakkını bir kahraman gibi savunmaya çalıştığından habersizler. Dolores için bunu bilmeleri gerekir."

"İyi de bunu nasıl yapacağım? Bir sürü tanık bularak mahkemeye çıksam bile beni yargılayacak olanların adaletinden ve namusundan emin olamıyorum. Çığırtkan tutup sokaktaki insanların gösterdiğim kahramanlığa destek çıkmalarını isteyemem. Kitapçık bastırsam savunmamı onca zaman sonra kimse okumaz."

"Aklanma konusunda bir avukatla görüşmek ister misin?" diye sordu Margaret. Yine kıpkırmızı kesilmişti.

"Önce bir avukat bulmalı, sırlarımı paylaşmadan önce ondan hoşlanıp hoşlanmadığımı anlamalıyım. Bir suçlu olarak gö-

recekleri benim gibi biri için adalet bulmak üzere yüz pound kazanmaya göz dikecek kadar çarpık vicdanlı bir sürü avukat müşteri avlıyor."

"Saçmalık bu Frederick! Çünkü şerefine kefil olabileceğim bir avukat tanıyorum. Mesleği ve zekâsı hakkında herkes çok iyi konuşuyor, üstelik sanırım... Shaw teyzemin bir akrabası için elinden geleni ardına koymayacaktır. Bay Henry Lennox'tan bahsediyorum, babacığım."

"Bence iyi fikir," dedi Bay Hale. "Ama annenin hatırına Frederick'in İngiltere'de alıkonulmasına neden olacaksa sakın böyle bir şey önerme."

"Yarın gece trenle Londra'ya gitmelisin," diye devam etti Margaret. Plan kafasında beliriyordu. "Ağabeyim korkarım yarın gitmek zorunda baba," dedi şefkatle. "Bay Bell ve Dixon'ın karşılaştığı o serseri yüzünden böyle olması gerekiyor."

"Evet, yarın gitmeliyim," dedi Frederick kararlı bir şekilde.

Bay Hale inledi. "Senden ayrılmaya dayanamam ama öte yandan burada kaldığın sürece kaygılarım beni yiyip bitirecek."

"Eh, o zaman planımı dinleyin," dedi Margaret. "Ağabeyim cuma sabahı Londra'da olacak. Ben... sen... hayır! Bay Lennox'a benim haber vermem daha iyi olur. Kendisini Temple'daki odasında bulabilirsin."

"Ben de Orion'dan hatırladığım isimleri listeleyeyim. Onları bulması için listeyi avukata veririm. Kendisi Edith'in kocasının kardeşi, öyle değil mi? İsmini yazdığın mektuplardan hatırlıyorum. Barbour'da param var. En küçük bir başarı şansı varsa yüklü bir faturayı ödeyebilirim. Farklı amaçlar için biriktirdiğim paradan bahsediyorum, babacığım. Ancak bu parayı sizden ve Margaret'ten ödünç almış gibi yapabilirim."

"Yapma," dedi Margaret. "Yaparsan riske girersin. Hem sadece denemeye değer buluyorsan riski göze almalısın. Londra'dan olduğu gibi Liverpool'dan da denize açılabilirsin, değil mi?"

"Elbette, minik ördek. Ayağımın altında suyu hissettiğim her yer evimdir. Korkma, bir tekne ya da başka bir şey bulurum. Londra'da yirmi dört saatten fazla kalmam. Bir yanda sizden uzağım, öte yanda sevdiğim başka birinden."

Bay Lennox'a mektup yazarken ağabeyinin omzunda durup onu seyretmesi Margaret'in içini rahatlatıyordu. Kararlı ve öz bir şekilde yazmak zorunda olmasa kullandığı kelimeler açısından tereddüt ettiğinde ya da nasıl ifade edeceğini bilemediğinde çıkan sonuç, son görüşmelerindeki nahoş anlar nedeniyle iki taraf için de sevimsiz kaçabilirdi. Neyse ki ağabeyi bu konuda yardımcı oldu.

Fakat mektubu ikinci kez gözden geçirmesine fırsat kalmadan Frederick kâğıdı kaptığı gibi katlayıp cep defterinin arasına koydu. Bu arada defterin arasından siyah renkli uzun bir saç tutamı düşünce genç adamın gözleri zevkle ışıldadı. "Görmek istiyorsun, değil mi?" dedi kardeşine bakarak. "Olmaz! Kendisini göreceğin zamana kadar bekleyeceksin. Bir saç teli onun ne kadar mükemmel biri olduğunu anlatamaz. Sarayımın inşasında tek bir kötü tuğla kullanmayacağım."

XXXII

Talihsizlikler

Ne! Hâlâ suçlusun,
Zincirlenip sürüklenmelisin.*

Werner

Ertesi gün üçü hep birlikteydiler. Bay Hale nadiren konuşuyor, ancak çocukları onu sorularıyla konuşmaya zorladığında cevap veriyordu. Frederick yasını unutmuş gibiydi; ilk baştaki ağlama krizleri geçmişti ve duygularına yenik düşmüş olmaktan mahcuptu. Annesini kaybetmesinin kederi hayatı boyunca yakasını bırakmayacak olsa da ölümden bir daha hiç bahsetmedi.

Başta o kadar duygusal olamayan Margaret, kederini yeni yeni hissetmeye başlamıştı. Arada bir gözyaşlarına hâkim olamıyor, ilgisiz şeylerden konuşurken bile özellikle çok kısa bir süre sonra ayrılmak zorunda kalacağı ağabeyine baktığında yaslı sevgisi tavırlarına yansıyordu. Aslında babası açısından ağabeyinin gitmesine seviniyordu ama içten içe buna üzülmekten kendini alamıyordu.

Oğlunun bulunup yakalanacağı korkusuyla Bay Hale, onun yanlarında olmasından aldığı keyfin tadını çıkaramıyordu. Ka-

* Lord Byron'ın *Werner, or the Inheritance: A Tragedy/Werner ya da Miras: Bir Trajedi* adlı eserinden.

rısının ölümünden sonra bunun üzerine daha çok düşünmeye başladığı için korkuları iyice artmıştı. Her yeni seste irkiliyor, Frederick odanın kapısından görülebilecek bir yere oturduğunda huzursuz oluyordu. Akşama doğru, "İstasyona ağabeyinle birlikte gider misin, Margaret?" dedi. "Frederick'in güvenli bir şekilde yola çıktığından emin olmak istiyorum. Milton'dan kazasız belasız gittiğini bana haber verirsin, değil mi?"

"Elbette," dedi Margaret. "Evde yalnız kalman sıkıntı yaratmayacaksa onunla birlikte gitmek çok hoşuma gider, babacığım."

"Hayır, hayır! Gittiğini gözlerinle görmediğin takdirde birinin onu tanıyıp yolda durdurduğunu düşünüp duracağım. Outwood İstasyonu'na gidin. Orası hem yakın hem pek kalabalık olmaz. Bir taksi tutun. Böylece görülme riski azalır. Trenin saat kaçta, Fred?"

"Altıyı on geçe. Hava neredeyse kararmış olacak. Sen nasıl döneceksin, Margaret?"

"Ah, sorun değil. Bu şehirde oldukça cesaretlendim. Karanlık çökse bile yollar gayet iyi aydınlatılıyor. Geçen hafta çok daha geç saatte dışarıdaydım."

Margaret, sonunda merhum anneleri ve hayattaki babalarıyla vedalaşmanın uzun sürmemesine şükrediyordu. Annesini son bir kez görmek isteyen oğlunu yalnız bırakmayan babasını yiyip bitiren kederi gördüğünden, vedalaşmanın uzamaması için ağabeyini aceleyle taksiye bindirdi. Kısmen bu yüzden, kısmen de genellikle küçük istasyonlarda tren saatleri genellikle yanlış bildirildiği için Outward'a ulaştıklarında trenin gelmesine daha yaklaşık yirmi dakikaları vardı. Gişe bile henüz açılmamıştı, o yüzden merdivenlerden perona inerek zaman geçirmek için bir

araba yolunun yanından verevine ilerleyen cüruflu geniş bir patikada yürümeye başladılar.

Margaret koluna girince Frederick eline sevgiyle dokundu. "Margaret! Bay Lennox'a kendimi aklayabilmek için istediğim zaman İngiltere'ye geri dönüp dönemeyeceğimi danışacağım. Bunu herkesten çok senin için yapmak istiyorum. Babama bir şey olursa tek başına kalman fikrine katlanamıyorum. Babamdaki değişim çok üzücü... Zavallıcık fena hâlde sarsılmış durumda. Keşke onu Cadiz'e gelmeye ikna edebilsen. Ona çok iyi geleceğinden eminim. Öte yandan babama bir şey olursa sen ne yapacaksın? Yakınında hiç akraban yok. Akrabalık ilişkilerimiz tuhaf bir şekilde kopuk."

Son birkaç ayın endişeleri Bay Hale'i o kadar yıpratmıştı ki böylesi bir ihtimali ağabeyinin şefkatli bir kaygıyla gündeme getirmesi karşısında Margaret gözyaşlarına hâkim olmakta zorlanıyordu ama kendini toparlamaya çalışarak, "Son iki yıldır hayatımdaki beklenmedik değişimler nedeniyle, zamanı gelmeden hesaplar yapmaya değmeyeceğini düşünüyorum, o yüzden güne odaklanmayı tercih ediyorum," dedi. Kısa bir es verdiğinde tarlayı yoldan ayıran çitin yanında bir süre durdular. Batan güneşi yüzlerinde hissedebiliyorlardı.

Frederick elini tutup kederle gözlerine bakarken, sözlerine rağmen kardeşinin sıkıntıda olduğunu görebiliyordu.

Çok geçmeden Margaret sözlerini sürdürdü. "Sık sık yazışalım. İçini rahatlatacağını bildiğimden bütün endişelerimi sakınmadan yazacağıma güvenebilirsin. Sözüm söz. Babam..."

Belli belirsiz ürperdiğinde birden irkildiğini hisseden ağabeyi gözlerini yola çevirdi. Bir atlı ağır ağır çitlerin yanından geçip giderken Margaret başıyla selam verdi, adam da mekanik bir baş hareketiyle onu selamladı.

"Bu kim?" diye sordu Frederick, atlı duyamayacak kadar uzaklaştığında.

Margaret bir parça hâlsiz hissediyordu, yanakları kızarmıştı. "Bay Thornton," dedi. "Kendisini daha önce görmüştün."

"Sadece sırttan görmüştüm. İtici birine benziyor. Hele o çatık kaşlar!"

"Öfkelenmesine neden olacak çok şey yaşadı," dedi Margaret, adam adına özür dilercesine. "Kendisini annesinin yanında görsen itici biri olduğunu düşünmezdin."

"Sanırım gidip bilet alma zamanı geldi. Bu kadar karanlık olacağını bilseydim taksiyi bekletirdim, Margaret."

"Ah, sen onu dert etme. İstersem buradan bir taksi tutabilirim ya da demiryolu boyunca dükkânların, insanların ve lambaların olduğu Milton İstasyonu'na yürüyebilirim. Sen beni düşünme; ben başımın çaresine bakarım. Tek korkum, o Leonards denen adamın seninle aynı trende olması. Biner binmez etrafına iyice bakın."

İstasyona döndüler. Gişe gazlı lambayla ışıl ışıl aydınlandığı için Margaret bileti almakta ısrar etti. Avare görünümlü birkaç delikanlı istasyon müdürüyle salonda oturuyordu. Margaret delikanlılardan birini önceden görmüş olabileceğini düşündü, o yüzden genç adamın gizlemediği bir hayranlıkla ısrarla kendisini süzmesi karşısında incinen gururuyla ona ters ters baktı. Bileti aldıktan hemen sonra da dışarıda bekleyen ağabeyinin yanına gidip koluna girdi. "Çantan tamam mı? Hadi perona yürüyelim," derken kısa bir süre sonra yalnız kalacağı düşüncesiyle bir parça telaşlanıyordu ama yüreğinin cesaretle dolu olduğunu fark etmesi kendini bile şaşırtıyordu.

Arkalarından gelen adım sesleri, yaklaşan trenin vızıltısıyla raylara bakmak için durduklarında aniden kesildi. Konuşmuyor-

lardı, konuşamayacak kadar duygulanmışlardı. Birkaç saniye sonra tren gelecekti ve bir dakika sonra ağabeyi gitmiş olacaktı. Margaret, onu Londra'ya gitmeye ikna ettiği için pişman olmak üzereydi çünkü ağabeyinin yakalanma riski artık çok daha yüksekti. Oysa Liverpool'dan İspanya'ya giden bir gemiye binseydi iki üç saat sonra güvenliğe kavuşurdu.

Frederick, tren gelecek diye iyice parlayan lambalara doğru döndü.

Onlara doğru yaklaşan demiryolu üniformalı adam, hareketleri son derece çevik olduğu hâlde içip içip etrafa saldıracak kadar kötü birine benziyordu. "İzninizle, han'fendi!" dedikten sonra Margaret'i kabaca kenara itip Frederick'in yakasına yapıştı. "Adın Hale, öyle değil mi?"

Her şey aniden geliştiği için Margaret göremedi ama Frederick itince adam, yerden yaklaşık iki metre yüksekteki perondan aşağı, rayların hemen yan tarafına düştü.

"Koş, koş!" diye bağırdı Margaret nefes nefese. "Tren geldi. O adam Leonards'tı, değil mi? Ah, koş! Ben çantanı taşırım." Kalan gücüyle ağabeyinin koluna girip onu trene sürükledi. Vagonlardan birinin kapısı açıktı.

Frederick içeri atlayıp başını kapıdan uzatarak, "Tanrı seni korusun, Margaret!" diye haykırdı.

Tren hızla yanından geçip gittiğinde Margaret tek başına kaldı. Bayılacak gibi hissettiğinden hanımların bekleme odasına kadar gidip kısa bir süreliğine bile olsa oturabildiğine şükrediyordu. Başta nefes almaya çalışmaktan başka bir şey yapamadı çünkü âdeta boğuluyordu. Telaşlıydı, ağabeyinin kıl payı kurtulmasının paniğiyle midesi bulanıyordu. Tren tam zamanında gelmese adam perona tırmanarak Frederick'i tutuklatmak için

yardım isteyecekti. Acaba adam yerinden kalkabilmiş miydi? Onun hareket edip etmediğini hatırlamaya çalıştı. Ciddi bir şekilde yaralanmış olabilirdi.

Tekrar dışarı çıktı. Peron aydınlıktı ama hâlâ tenhaydı. Kenara gidip korkuyla aşağı baktı. Kimse yoktu. En azından gelip kontrol ettiğine seviniyordu, yoksa korku dolu düşünceler geceler boyunca kâbuslara neden olacaktı. Buna rağmen fena hâlde titriyor, yol boyunca eve yürümekten korkuyordu. İstasyonun aydınlığından bakarken yol gerçekten de tenha ve karanlık görünüyordu. Treni bekleyecekti. Ama ya Leonards, Frederick'in yanındaki kişinin kim olduğunu anladıysa!

Biletini almak üzere gişeye yönelmeden önce etrafına bakındı. İleride birkaç demiryolu görevlisi yüksek sesle konuşuyordu.

"Demek Leonards yine içkili!" dedi amir olduğu anlaşılan adam. "Bu sefer işten atılmamak için torpiline çok ihtiyacı olacak."

"Nerede o?" diye sordu bir başkası.

Sırtı onlara dönük duran Margaret, titreyen parmaklarıyla bozuk parasını sayarken, cevabı duyana kadar dönüp bakmaya cesaret edememişti.

"Bilmem. Beş dakika önce gelerek, yemin billah çok kötü düştüğüne dair bir hikâye anlatıp Londra'ya giden bir sonraki tren için benden borç para istedi. Bildik ayyaş sözleri veriyordu ama onu dinlemekten daha önemli işlerim vardı. Başının çaresine bakmasını söylediğimde ön kapıdan çıkıp gitti."

"Muhtemelen yine tavernalardan birine gitmiştir," dedi ilk konuşan. "Aptal gibi borç verseydin paran oralarda çarçur olacaktı."

"Haha! Londra'dan neyi kastettiğini çok iyi biliyordum. Zaten daha önce aldığı beş şilini de ödemedi..."

Adamlar konuşmaya devam ederken Margaret endişeyle trenin gelmesini bekliyordu. Bir kez daha tren gelene kadar hanımların bekleme odasına sığındı. Her gürültüyü Leonards'ın adım sesi sanıyor, bağıra çağıra konuşan herkesin o olmasından korkuyordu. Ama tren gelene kadar kimse yakınına yaklaşmadı. Trene binerken bir peron görevlisi basamakları çıkmasına nazikçe yardım etti. Hareket edene kadar Margaret adamın yüzüne bakamadı. Neyse ki sonunda onun Leonards olmadığını anlayarak rahatladı.

XXXIII

Huzur

Uyu aşkım, soğuk yatağında uyu,
Kimseler seni rahatsız etmesin!
Son İyi Geceler dileğim—uyanmayacaksın
Kaderin belli olana kadar.*

Dr. King

Yaşanan dehşet ve karmaşadan sonra ev olağanüstü sessiz geliyordu. Babası dönüşü için yemek hazırlıklarını tamamlatmış, ardından alışılmış hüzünlere dalmak üzere her zamanki sandalyesine oturmuştu. Dixon ise mutfakta Mary Higgins'i azarlamakla meşguldü ama azarları öfkeli tıslamaların ötesine geçmiyordu çünkü fısıltının üstüne çıkan her sesin yukarıda yatan merhumeye saygısızlık olacağını düşünüyordu.

Margaret istasyonda yaşadıkları korkulu anları babasına anlatmamaya karar verdi. Anlatmanın faydası olmayacaktı, sonuçta her şey yolunda gitmişti. Endişe edilecek tek şey Leonards'ın borç para bulup Frederick'in peşinden Londra'ya giderek onu bulmaya çalışmasıydı. Ama böylesi bir olasılığın başarılı olma-

* İngiliz şair Henry King'in (1592-1669) "An Exequy to His Matchless Never to be Forgotten Friend/Eşi Benzeri Olmayan Unutulmaz Dost için Cenaze Alayı" adlı şiirinden.

sı pek mümkün değildi, o yüzden Margaret engel olamayacağı şeyler üzerinden kendine işkence etmemeye karar verdi. Frederick'i dikkatli olması için uyarmıştı, dahası ağabeyi bir iki güne güvenli bir şekilde İngiltere'den çıkmış olacaktı.

"Herhâlde Bay Bell'den yarın haber gelir," dedi.

"Evet," diye karşılık verdi babası. "Herhâlde gelir."

"Gelebilirse sanırım ancak yarın akşam burada olacaktır."

"Gelemezse Bay Thornton'dan bana cenazede eşlik etmesini rica edeceğim. Yalnız gidemem. Orada mahvolurum."

"Bay Thornton'ı çağırmayın, babacığım. Ben sizinle gelirim," diye atıldı Margaret.

"Sen mi! Canım kızım, hanımlar genellikle cenazeye katılmaz."

"Sınıfımızın kadınları gidemiyorlar çünkü hâkim olamadıkları duygularını göstermekten utanıyorlar. Oysa yoksul kadınlar gidiyor ve ağıt yakarken görülmelerini hiç umursamıyorlar. Size söz veriyorum, babacığım, gelmeme izin verirseniz hiç sıkıntı çıkarmam. Bir yabancıyla gidip beni dışlamayın. Canım babacığım! Bay Bell gelemezse size ben eşlik etmeliyim. Gelirse zaten bu konuda ısrar etmeyeceğim."

Bay Bell gelemiyordu. Gut hastasıydı. Duygusal mektubunda cenazeye katılamayacağı için samimiyetle çok üzüldüğünü ifade ediyordu. Rahatsızlık vermeyecekse yakın zamanda ziyaretlerine gelmeyi umuyordu çünkü Milton'daki mülkünün bakıma ihtiyacı vardı ve avukatı gelmesinin gerekli olduğunu bildirmişti. Yoksa Milton'dan olabildiğince uzak kalmayı tercih ederdi ama eski bir dostunu teselli edebileceği düşüncesiyle şehre gelmeye eskisi kadar muhalif değildi.

Margaret, babasını Bay Thornton'ı cenazeye davet etmekten vazgeçirmek için elinden geleni yaptı. Böyle bir adım atılmasından tarif edilmez bir hoşnutsuzluk hissediyordu. Cenazeden önceki akşam Bayan Thornton'dan Bayan Hale'e yazılmış resmî bir not geldi. Kabul ederlerse oğlunun arzusu üzerine arabalarını cenaze için vermeyi öneriyordu.

Margaret mektubu babasının önüne atarak, "Ah, lütfen bizi bu duruma düşürmelerine izin vermeyin," dedi. "Birlikte gidelim... sadece siz ve ben, babacığım. Biz umurlarında bile değiliz, yoksa kendisi gelmeyi teklif etmek yerine, boş arabasını göndermeyi teklif etmezdi."

"Beyefendinin cenazeye katılmasına karşı olduğunu sanıyordum, Margaret," dedi Bay Hale şaşkınlıkla.

"Karşıyım. Gelmesini hiç istemiyorum. Dahası sizin onu davet etme fikrinizden hiç hoşlanmıyorum ama ondan böylesi sahte bir teselliyi asla beklemezdim."

Gözyaşlarına boğulduğunda babası daha da şaşkına döndü. Margaret annesi öldüğünden beri başkalarını düşünüp, her şeye sabır ve metanetle katlanırken kendi matemini bastırmıştı, o yüzden babası onun şimdi neden böyle hırçın davrandığını anlamakta zorlanıyordu. Genç kızın sinirli ve huzursuz bir hâli vardı, üstelik babasının şefkatle ilgilenmesi daha çok ağlamasına neden oluyordu.

Margaret geceyi o kadar kötü geçirmişti ki Frederick'ten gelen bir mektubun dertlerine yeni dertler eklemesine hiç hazır değildi. Ağabeyinin dediğine göre Lennox şehir dışındaydı, kâtibi en geç salıya kadar döneceğini söylemişti ama muhtemelen pazartesi günü dönmüş olacaktı. Bunun üzerine Frederick, Londra'da

bir iki gün daha kalmaya karar vermişti. Milton'a dönmeyi de düşünmüştü, hatta bunu çok istiyordu ama Bay Bell'in ziyareti ve tren istasyonunda yaşadığı panik nedeniyle Londra'da kalmayı uygun buluyordu. Margaret'in içi rahat olsundu çünkü Leonards konusunda bütün önlemleri alıyor, attığı her adıma dikkat ediyordu.

Margaret, mektubu babası annesinin odasındayken aldığı için şükrediyordu. Aşağıda olsaydı mektubu yüksek sesle okumasını isteyecek, ardından yatıştırılması mümkün olmayan bir paniğe kapılacaktı. Margaret'i rahatsız eden sadece Frederick'in Londra'da yakalanma ihtimali değildi. Milton'da onu tanıyıp peşine düşeceğini söyleyen adamı düşünmek kanını resmen donduruyordu. Bütün bunları babası öğrense ne yapardı?

Bay Lennox'a danışma planını önerdiği için defalarca pişmanlık yaşamıştı. O sırada ağabeyinin yakalanma ihtimali çok küçük görünmüş, Cadiz'e biraz daha geç dönmesi önemsiz gelmişti. Öte yandan o zamandan beri olup bitenler pişmanlığını arttırıyor, artık elinden hiçbir şeyin gelemeyeceği bu konuda pişmanlıklarıyla savaşmakta zorlanıyor, o gün akıllıca olduğunu düşündüğü fikri önerdiği için kendine kızıyordu; sonuçta fikrinin ne kadar aptalca olduğu anlaşılmıştı. Bununla birlikte babası depresyondaydı ve bu hâli sağlığını etkiliyordu. Son gelişmeleri öğrenirse geri dönülmez korkunç bir pişmanlığın kucağına düşeceği kesindi. Dolayısıyla Margaret'in bütün gücünü toplaması şarttı. Babası, o sabah Frederick'ten mektup beklemek için bir nedenleri olduğunu bile unutmuş görünüyor, karısının evden götürülüp toprağa gömülecek olmasından başka bir şey düşünemiyordu.

Cenaze levazımatçısı krep kumaşlarla uğraşırken de acınası bir hâlde titriyor, yalvarırcasına Margaret'e bakıyordu. Sonunda

işleri bittiğinde, süklüm püklüm kızının yanına gelip, "Benim için dua et, Margaret," diye mırıldandı. "Hiç gücüm kalmadı. Dua edemiyorum. Annenden sırf mecbur olduğum için vazgeçiyorum. Buna katlanmaya çalışıyorum, gerçekten elimden geleni yapıyorum. Bunun Tanrı'nın isteği olduğunun farkındayım. Ama annenin neden öldüğünü anlayamıyorum. Benim için dua et, Margaret, dua edecek imana sahip olabilmem için dua et. Boğuluyorum, çocuğum, âdeta boğuluyorum."

Margaret arabada yanına oturduğunda onu desteklercesine koluna girerek, hatırlayabildiği kadarıyla Kutsal Kitap'tan asalet ve inançlı teslimiyetle ilgili alıntılar yaptı. Bir an olsun teklemiyor, dudaklarından dökülenlerden güç alıyor, babası da dudaklarını kıpırdatarak çok iyi bildiği cümlelere eşlik ediyordu. Adamın hiç gücü olmadığı hâlde sabrını zorlayarak bu teslimiyeti kabullenmeye çalışmasını görmek yürek sızlatan cinstendi.

Margaret duygularına yenik düşmek üzereyken, Dixon elinin belli belirsiz bir hareketiyle pürdikkat törene odaklanmış oldukları hâlde kenarda şaşkın tavrıyla duran Nicholas Higgins'le kızını işaret etti. Adam her zamanki gibi işçi kıyafetleriyleydi ama kızı Bessy'nin anısına hiç göstermediği matemini göstermek için şapkasına siyah bir şerit dolamıştı.

Bay Hale hiçbir şeyin farkında değildi, gözü hiçbir şey görmüyor, mekanik bir şekilde kendi kendine levazımatçının okuduğu metni tekrarlıyordu. Konuşma sona erdikten sonra iki üç kez iç çekti, sonra Margaret'in koluna girip kör biri gibi güvenebileceği bir rehber olarak gördüğü kızının koluna girdi.

Dixon hıçkırıyordu. Yüzünü mendiliyle kapatmıştı, biri yaklaşıp konuşana kadar kendini matemine kaptırdığından dağılan kalabalığa dikkat etmiyordu.

Konuşmak isteyen Bay Thornton'du. Tören boyunca bir grup insanın arkasında, başını öne eğmiş hâlde durduğundan kimse onu tanımamıştı.

"Affedersiniz... ama Bay Hale'in nasıl olduğunu merak ediyordum? Peki Bayan Margaret? İkisinin de nasıl olduğunu bilmek isterdim."

"Elbette, efendim. Aslına bakarsanız tahmin edebileceğiniz gibi beyefendi harap oldu. Bayan Margaret gayet metîn davranıyor."

Bay Thornton, genç kızın kederden perişan olduğunu duymayı yeğlerdi. Her şey bir yana, büyük aşkının teselli bulmak için kendisine gelmesinden zevk alacak kadar bencildi. Alacağı zevk, her açıdan bağımlı olduğu için bitkin bir hâlde yuvasında annesinin kanatları altına sığınan bir yavru kuşun yaratacağı yürek sızısına benzer tuhaf bir tutkunun ürünüydü. Ama daha birkaç gün önce Margaret'in gösterdiği şiddetli tepkiye rağmen bu güzel hayal, Outwood İstasyonu'nda gördüklerinin hatırasıyla fena hâlde çöküyordu. *Fena hâlde çökme* sözü, hissettiklerini anlatmaya yetmezdi! Genç kızın büyük bir güvenle yanında durduğu yakışıklı genç adam bir türlü aklından çıkmıyor, hatırladığında kalbine saplanan acıyı bastırmak için yumruklarını sıkmaktan kendini alamıyordu. O saatte! Hem de evden o kadar uzakta! O ana kadar toz koduramadığı genç kızın pürüzsüz iffetine güvenebilmek için büyük çaba göstermesi gerekiyordu. Bu çabası biraz azalsa duyduğu güven toptan çürüyecekti, bu yüzden çılgın sanrılar ve rüyalar beyninde birbirini kovalıyordu. Dahası hizmetçi kadından duydukları, bütün korkularının onayı gibiydi. *Bayan Margaret gayet metîn davranıyordu.* Öyleyse annesini daha yeni kaybeden bir kızın, karanlık saatlerini aydınlatacak türden bir umudu olmalıydı.

Evet! Bay Thornton, onun birini sevebileceğini biliyordu. Zaten sevme yeteneğini içten içe hissettiği için onu sevmişti. Değer vereceği ve sevgisiyle onu kazanabilecek bir erkek hayatına girdiğinde Margaret güneşli günler görecek, mateminde bile sevdiği erkeğin huzurlu sadakatine ve anlayışına sığınacaktı. Anlayış! Ama kimin anlayışı olacaktı bu? Tabii ki öteki adamın anlayışıydı. Bunu düşünmek bile Dixon'ın cevabı karşısında yüzünün kasvetle kararmasına yetiyordu.

"Sanırım bir ara uğrasam iyi olacak," dedi buz gibi bir sesle. "Yani Bay Hale'i ziyaret etmek için. Belki beni yarından sonra kabul edebilir." Dııyacağı cevap kendisi için önemli değilmiş gibi konuşuyordu ama aslında alakası yoktu çünkü acı çektiği hâlde aslında içine düştüğü aşk hikâyesinin başka hramanını görmek istiyordu. Bazen Margaret'ten nefret etse de artık aşina gelen nezaketini ve meseleleri ele alışını düşündüğünde genç kızı hayalinde baştan yaratmak için sabredemediği bir arzu hissediyor, nefes aldığı odada onunla birlikte olmak için can atıyor, bütün bu duygularla bir tutku kasırgasına kapılmış gibi döne dolaşa fırtınanın gözüne doğru ilerliyordu.

"Bence beyefendi sizi görmek isteyecektir, efendim," dedi Dixon. "Geçen gün sizi kabul edemediği için çok üzüldü ama o sırada hiç müsait değildi." Ama sonrasında nedense Bay Thornton'la arasında geçen bu konuşmadan Margaret'e hiç bahsetmedi. Hâliyle genç kız, Bay Thornton'ın zavallı annesinin cenazesine katıldığından habersizdi.

XXXIV

Yalanlar ve Doğrular

Gerçek seni asla hayal kırıklığına uğratmaz, asla!
Haykırışın fırtına da olsa,
Gemindeki her emanet tahta da yarılsa,
Gerçek yanında olacak her zaman, hep yanında!
Anonim

Gayet metîn olmak Margaret'i fazlasıyla zorluyordu. Babasıyla keyifli sohbetler ederken bile artık annesinin olmadığını hatırlayarak, yüreği aniden yanmaya başladığında, bazen kendini bırakıp acısını gözyaşlarıyla yatıştırmayı düşünüyordu. Frederick konusu da endişelerini körüklüyordu. Pazarları posta çalışmadığı için Londra mektupları gecikmişti. Salı günü yeni bir mektup olmadığını gören Margaret hem şaşırmış hem de umutsuzluğa kapılmıştı. Ağabeyinin planları hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordu ve babası bütün bu muğlaklık karşısında perişan hâldeydi. Son günlerde günün yarısını hiç konuşmadan bir koltukta geçirmeyi âdet edinmişti, diğer zamanlar odada volta atıyordu, sonra ondan da sıkılıp yine oturuyordu. Margaret babasının yukarıda amaçsızca dolaştığını, yatak odalarının kapılarını açıp kapattığını duyabiliyordu. Kitap okuyarak onu yatıştırmaya çalışsa da babasının dinlemediği açıktı. Tam da bu yüzden, Leonards'la

karşılaşmalarından bahsederek babasının derdine dert eklemediği için şükretti.

Neyse ki Bay Thornton'ın ziyareti babasını bir konuya odaklamaya zorlayacaktı. Adam doğrudan Bay Hale'e gidip tek bir kelime etmeden ellerini tutarak yüzünde, gözlerinde ve tavrında kelimelerin tarif edemeyeceği bir anlayışla bir iki dakika öylece durdu. Sonra Margaret'e döndü. Genç kız *gayet metîn olmaktan* çok uzak görünüyordu. Soylulara özgü güzelliğini döktüğü gözyaşları soldurmuştu. Yüz hatlarında belli belirsiz sabırlı bir hüzün, hatta biteviye bir keder seçilebiliyordu. Bay Thornton onu daha önce prova ettiği soğuk bir tavırla selamlamayı tasarlamıştı ama son zamanlarda yaşadıkları anlaşmazlıklardan olsa gerek, ne yapacağını bilmiyormuş gibi bir kenarda duran ve gerektiğinde hassaslaşan sesiyle birkaç kelime söylerken bile gözleri dolduğundan duygularını saklamak için arkasını dönen kızın yanına gitmekten kendini alamadı.

Margaret masada sessizce dikiş dikerken, Bay Thornton'ın kalp atışları öyle bir hızlanmıştı ki Outwood İstasyonu'nda gördüklerini tamamen unutmuştu.

Bay Hale bu ziyaretlerden her zaman büyük bir zevk alıyor, onun güçlü ve kararlı düşüncelerini emniyetli bir liman olarak görüyordu ama Bay Thornton'ın hiç alışık olmadığı bir şekilde onun suyuna gitmesi Margaret'in gözünden kaçmadı.

Çok geçmeden Dixon kapıda belirip, "Bayan Margaret, biraz gelebilir misiniz?" dedi.

Kadının tavrı Margaret'in midesini ağzına getirecek türdendi. Kesin Fred'in başına bir şey gelmişti! İyi ki babası, Bay Thornton'la sohbete dalmıştı. "Ne oldu, Dixon?" diye sordu, oturma odasının kapısını kapatır kapatmaz.

"Böyle gelin, küçük hanım," diyen Dixon, merhum Bayan Hale'in yatak odasının kapısını açtı. Babası karısının ölümünden sonra kalmayı reddettiği için odada artık Margaret kalıyordu. "Önemli bir şey değil hanımım," diye ekledi kadın boğulurcasına. "Sadece bir polis müfettişi... Sizi görmek istiyor. Ama bence önemli bir şey değildir."

"Şeyden bahsetti mi..." diye sordu Margaret. Sesi duyulmuyordu bile.

"Hayır, küçük hanım, hiçbir şeyden bahsetmedi. Sadece burada yaşayıp yaşamadığınızı ve sizinle görüşmesinin mümkün olup olmadığını sordu. Kapıyı Martha açıp onu beyefendinin çalışma odasına almış. Sizi rahatsız etmemek için şahsen yanına gidip ilgilenmeye çalıştım ama hayır... sadece sizinle görüşmek istiyor."

Margaret, elini çalışma odasının kapısına uzatana kadar konuşmadı. Sonra dönüp, "Babam aşağı inmesin," dedi. "Bay Thornton yanında."

Kibirli tavrıyla içeri girdiğinde müfettiş âdeta sindi. Margaret'in yüzünden memnuniyetsizliği okunabiliyordu ama duygularını kontrol altında tuttuğu için karşısındaki kişi tarafından bu tavrı aşırı bir küçümseme gibi algılanıyordu. Gözlerinde ne bir şaşkınlık ne de merak vardı. Soru bile sormadan adamın neden geldiğini açıklamasını bekledi.

"Özür dilerim, han'fendi, ama görev gereği size birkaç basit soru sormam gerekiyor. Ayın yirmi altısına denk gelen perşembe akşamı saat beşle altı arasında Outwood İstasyonu'nda perondan düşen bir adam hastanede öldü. Düştüğünde önemsenmemiş ama doktorların dediğine göre ölümüne adamın alkolikliğinin de etkisiyle bir iç kanama neden olmuş."

Müfettişin gözlerinin içine bakan kocaman siyah gözler bir parça bulutlandı ama bunun dışında anlatılanlar karşısında Margaret istifini bile bozmadı, sadece dişlerini sıkmaktan güçlenen çene kaslarının belli belirsiz oynamasıyla dudaklarının kıvrımları daha da belirginleşti ama adam onun normalde nasıl göründüğünü bilmediğinden karşısındaki mağlup olmuş asık surata herhangi bir anlam yüklemedi.

Margaret'in ne rengi atmıştı ne de titremeye başlamıştı. Sadece gözlerini adamın gözlerine dikmişti. Müfettiş ara verdiğinde, anlatması için cesaret vermek istercesine sadece, "Eee... devam edin!" demekle yetindi.

"Bir soruşturma yapılması gerekecek. Zavallı ayyaşın terbiyesizliği üzerine, genç bir hanımla birlikte yürüyen bir erkek tarafından perondan itildiğini söyleyen bir tanık var. O sırada perondaymış ama adamın ayağa kalktığını görünce önemsememiş. Hanımefendinin siz olduğunuza dair..."

"Orada değildim," dedi Margaret. Gözlerini bir uyurgezerin boş bakışlarıyla adamın gözlerinden ayırmıyordu.

Müfettiş bir şey demeden başını eğdi. Karşısındaki hanım duygularını belli etmiyor, ne korku ne endişe işaretleri gösteriyor, bununla birlikte görüşmeyi sonlandırmak istiyormuş gibi de görünmüyordu. Elde edilen bilgi fazlasıyla muğlaktı. Trenin gelişine hazırlanan hamallardan biri peronun diğer ucundaki itişmeyi görmüştü. Leonards, yanında bir hanımın olduğu bir centilmenle didişmişti ama tanık bir şey duymamıştı. Sonra tren kalkmadan hemen önce neredeyse kafa üstü yere çakılan çakırkeyif Leonards'ın küfürleri ardı ardına sıraladığını işitmiş, istasyon şefinden o saatlerde genç bir hanımla bir centilmenin perondaolduğunu duyunca konuyu araştırmaya karar veren müfettiş

sorana kadar bu olayı bir daha hiç düşünmemişti. Genç ve güzel bir hanım olduğu söyleniyordu, dahası ailenin sürekli alışveriş ettiği manavın çırağı, konuşmaya tanık olduğunda Crampton'da yaşayan Bayan Hale'den bahsetmişti. Hanımları ve centilmenleri diğerlerinden ayırmak zordu ama imkânsız değildi. Öte yandan Leonards olaydan sonra kafa dağıtmak için acısı ve öfkesinden yarı delirmiş hâlde en yakındaki tavernaya gitmiş, orada bir şeyler gevelemişti ama garsonlar yoğunluktan ona kulak vermemişti, sadece onun telgraf çekebileceğini hatırlayınca birden ayağa fırlayıp kendine küfrettiğini hatırlıyorlardı. Zaten adam muhtemelen bu amaçla oradan çıkıp gitmişti. Yolda içkiden ya da acısından yere yığılan adamı polisler hastaneye götürmüştü, ancak adam bir daha kendine gelememiş, düşüşüyle ilgili hiçbir şey anlatamamış, sadece bir iki kez bir cinayetin çözülebilmesi umuduyla bir yetkiliye mesaj göndermek istediğini sayıklamıştı. Ne var ki yetkili geldiğinde anlaşılmaz sayıklamaları kaptanların, teğmenlerin ve demiryolundaki iş arkadaşlarının isimleriyle ilgiliydi. Son sözleri, kendisini sinek sıklete düşüren o *Kelt** manevrasına küfretmek olmuştu.

Müfettiş bütün öğrendiklerini tekrar aklından geçirdi. Margaret'in istasyonda olduğuna dair tanıklık oldukça muğlaktı, dahası genç kadın bütün sakinliğiyle gözünü bile kırpmadan sakin bir savunma hâlindeydi, âdeta tepeden bakarak konuşmasını bekliyordu.

"O zaman o zavallı adamın perondan düşerek ölümüne neden olan centilmenin yanındaki genç hanım olduğunuzu inkâr ediyorsunuz, öyle mi?"

---

* Dönemin en iyi Kelt güreşçilerinin kullandığı özel bir manevra.

Margaret'in beynine keskin bir ağrı saplandı. *Tanrım, keşke Frederick'in güvende olup olmadığını bilebilsem!* diye geçirdi içinden. İnsan sarrafı biri, kasvetli gözlerinde, karaya vurmuş bir balığın işkencesi gibi bir an için beliren bocalamayı hemen anlayabilirdi ama her ne kadar keskin gözleri olsa da müfettiş insan sarrafı sayılmazdı. Her hâlükârda genç hanımın cevabı karşısında o kadar afallamıştı ki mekanik bir şekilde tekrarlamanın ötesine geçememişti, dahası aynı zamanda ilk sorusunu tekrarlamış oluyordu.

"Orada değildim," dedi Margaret tane tane. Başından beri gözünü kırpmamış, rüyadaymış gibi boş bakan gözleri bir an olsun yalpalamamıştı.

Müfettiş, bu sıkıcı tekrar karşısında şüphelendi. Genç kız sanki bir yalana demir atmış, farklı bir şey söyleyemeyecek kadar olduğu yere çakılı kalmıştı. Özenli hareketlerle not defterini çıkardıktan sonra başını kaldırıp hâlâ bir Mısır heykeli gibi kıpırdamayan Margaret'e bakarak, "Tekrar rahatsız etmem gerekebileceğini söylersem umarım hadsizlik ettiğimi düşünmezsiniz," dedi. "Tanığım talihsiz olay sırasında orada olduğunuz konusunda ısrar ederse..." Sonuçta onu tanıyan tek bir tanık vardı. "Sizi karakola davet edip olay anında nerede olduğunuzu kanıtlamanızı isteyebilirim." Delici gözlerini genç kızın yüzünden ayırmıyordu.

Margaret istifini bozmadı. Ne beti benzi atıyordu ne de gururlu ifadesine suçluluk duygusunun neden olabileceği karanlık gölgeler karışıyordu. Oysa adam onun en azından yüzünü ekşiteceğini düşünmüştü ama Margaret Hale'i elbette tanımıyordu. Dahası onun saraylılara özgü duruşu karşısında bir parça şaşkındı. Herhâlde bir yanlışlık olmuştu.

"Yine de bunu yapacağımdan şüpheliyim, han'fendi," diye sürdürdü sözlerini. "Hadsizlik gibi görünse de görevimi yaptığım için beni bağışlamanızı umuyorum."

Adam kapıya yöneldiğinde Margaret başını eğdi. Kuruyan dudakları kaskatı kesilmişti. Vedalaşmak için bile konuşacak hâlde değildi. Ama aniden harekete geçip çalışma odasının kapısını açtı ve ön kapıyı ardına kadar açarak adamı uğurladı. Yalnız kalana kadar gözlerindeki boş ifade bir an için bile olsa değişmemişti. Kapıyı kapattıktan sonra çalışma odasına doğru yürüdü, sonra telaşlı bir dürtüyle yarı yolda dönüp ön kapıyı kilitledi. Ardından çalışma odasına girerek tekleyen adımlarla ilerledi ve sendeleyerek durduğunda ceset gibi yere yığıldı.

XXXV

Kefaret

Yok böylesi zarif eğirilmişi
Ama işte parlıyor güneş gibi.

Bay Thornton gitmek bilmiyordu. Refakatinin Bay Hale'i keyiflendirdiğinin farkındaydı, dahası zavallı dostunun arada sırada biraz daha kalması için âdeta yakarırcasına yarım ağızla, "Henüz gitmeyin," demesi yüreğine dokunmuştu. Margaret'in neden dönmediğini merak ediyordu ama oyalandığı hâlde onu bir daha görmemişti. Kendini dünyanın faniliğine kaptırmış adamla birlikteyken mantıklı ve kontrollü davranıyor, Bay Hale'in her söylediğiyle fazlasıyla ilgileniyordu.

Ölümden ve sıkıcı uyuşukluktan,
Ve beynin gün be gün donuklaşmasından.

Bay Hale'in, kızına bile söyleyemediği birtakım gizli düşüncelerini kendisiyle paylaşmasını sağlayan bir güce sahip olduğunu fark etmek ilginçti. Belki Margaret yeterli anlayışı gösteremeyecek, düşüncelerini tavırlarına yansıtacaktı, o yüzden adam muhtemelen karşılaşacağı tepkiden korkuyordu ya da belki zaten beynine üşüşen vesveselerin giderilmesi için âdeta yakardığı

hâlde kuşkularının kızını ürkütebileceğini biliyordu. Sebebi her ne olursa olsun, sonuçta beynini felç eden düşüncelerini, endişelerini ve korkularını kızına söylemektense Bay Thornton'la daha kolay paylaşıyordu.

Bay Thornton çok az konuştu ama sarf ettiği birkaç cümle bile Bay Hale'in ona duyduğu güveni ve saygıyı arttırıyordu. Yaşlı adam tekrar hatırladığı acıların etkisiyle suskunlaştığında ya da es verdiğinde iki üç kelimeyle cümlesini tamamlayarak konuyu çok iyi anladığını belli ediyor, Bay Hale'in gözleri bir türlü cevabını bulamadığı kuşkuları ve korkularıyla dolmaya başladığında dehşete kapılmak yerine sanki aynı korkuları gözünde canlandırıyor, ardından en karanlık yerleri bile aydınlatacak umut ışığının nerede bulunabileceğine dair önerilerde bulunuyordu. Kendisi bir eylem adamıydı, dünyanın en büyük savaşıyla meşguldü; öte yandan Bay Hale'in hayal bile edemeyeceği hatalarına ve iflah olmaz inatçılığına rağmen Tanrı'ya yürekten bağlı biri olduğunu görebiliyordu. Din konusu bir daha açılmasa da bugünkü ziyaret ilişkilerini pekiştirmiş, kutsal konularla sohbetlerine gölge düşürmeyecek kadar onları birbirine bağlamıştı. Durum böyleyken Yücelerin Yücesi diye bir şey söz konusu olabilir miydi?

Bu arada Margaret çalışma odasında beti benzi atmış bir hâlde ceset gibi kıpırdamadan yerde yatıyordu! Omuzlarındaki yükün ağırlığıyla çökmüştü. Uzun zamandır taşıdığı bu yük öylesine ağırdı ki... İnancını bir anda yitirene kadar herkese yardım edebilmek için son derece uysal ve sabırlı davranmıştı! Baygın olmasına rağmen güzelim kaşları acınası bir şekilde çatılmıştı. Daha az önce büyük bir ciddiyetle savunmaya geçen dudakları gevşemiş, âdeta kurşuni renge boyanmıştı.

E par che de la sua labbia si mova
Uno spirto soave e pien d'amore,
Chi va dicendo a l'anima: sospira!*

Hayata dönüşünün ilk belirtisi dudaklarındaki kıpırtı oldu. Sanki sessizce konuşmaya çalışıyordu ama gözleri hâlâ kapalıydı. Ardından dudaklarındaki kıpırtı kayboldu. Sonra bir an için hâlsizce dirseklerinin üzerinde doğrulmaya çalışıp son bir gayretle ayağa kalktı. Saç tokası düşmüştü, güçsüzlüğünün izlerini silmek istercesine üstünü başını düzeltmeye başladı ama tokasını ararken yorgun düşünce arada sırada oturup dinleniyordu. Bir ara elleri kucağında otururken başı öne düştü ve kendisini böylesine bir korku tufanına sürükleyen ziyaretin ayrıntılarını hatırlamaya çalıştı ama hatırlayamıyordu. Bildiği iki şey vardı: Frederick sadece gemide çıkan ayaklanmanın affedilmeyecek lideri olarak Londra'da yakalanma tehlikesiyle karşı karşıya değildi, aynı zamanda cinayetten aranıyordu ve Margaret onu kurtarmak için yalan söylemek zorunda kalmıştı. Tek teselli-si, biraz zaman kazanabilmek için bile olsa yalan söyleyerek ağabeyini kurtarmış olduğuydu. Ağabeyinin güvende olduğuna dair heyecanla beklediği mektubu aldıktan sonra müfettiş tekrar gelirse, asil ruhlu Margaret utancından cesaret alarak gerekirse mahkemedeki kalabalığa *bir köpek gibi bu işi yaptığını***

* Dante'nin *La Vita Nuova/Yeni Hayat* eserinden: *O kıpırtı dudaklarındaki / Öyle tatlı ve aşkla dolu ki / Şöyle diyor ruha sanki: Ah!*

** Eski Ahit, 2. Krallar 8:13 "Hazael, 'Bir köpekten farksız olan bu kulun, bütün bu işleri nasıl yapabilir?' dedi." Efendisini öldüreceği kehanetini duyan Hazael, bu soruyu sorar ama gerçekten de efendisini öldürür.

söyleyecek, yalanının acı kefaretine katlanacaktı. Ama daha az önce yarım ağızla tehdit ettiği üzere müfettiş, ağabeyinden herhangi bir haber gelmeden tekrar gelirse... eh, yine yalan söyleyecekti. Gerçi dürüstlüğüne ihanet ettiği için kendini içten içe kınarken yalanın ağzından nasıl çıkacağını bilemiyordu. Yine de yalan söylemek... Frederick için zaman kazanmak anlamına geliyordu.

Dixon odaya girince toparlandı. Kadın, misafiri uğurlamıştı.

Bay Thornton sokağa çıkıp henüz on adım atmamıştı ki yanında duran arabadan bir adam inip omzuna dokunduktan sonra başıyla selam verdi. Arabadan inen kişi, müfettişten başkası değildi.

Adamı emniyetteki işine Bay Thornton sokmuştu ve arada bir kariyerindeki gelişimi takip ederdi ama sık buluşmazlardı, o yüzden onu hemen tanıyamadı.

"Adım Watson... George Watson, efendim. Sayenizde..."

"Ah, evet! Hatırladım. Duyduğum kadarıyla bayağı ün yapmışsınız."

"Evet, efendim. Size teşekkür etmeliyim. Ama şu anda sizi rahatsız etmemin sebebi küçük bir mesele. Sanırım dün akşam ölen yoksul bir adamın isteği üzerine yetkili olarak hastaneye gitmişsiniz."

"Evet," dedi Bay Thornton. "Gittiğimde sayıklamalardan başka bir şey duyamadım. Zaten kâtip de o ana kadar kimsenin bir şey anlayamadığını söyledi. Korkarım zavallı adam sarhoştu ama ölümüne şiddetin neden olmadığı açık. Annemin hizmetçilerinden biri, galiba nişanlısıydı. Kızcağız bugün çok sıkıntılı. Mesele nedir?"

"Şey, efendim... ölümü tuhaf bir şekilde, az önce çıktığınızı gördüğüm evden biriyle alakalı olabilir. Bay Hale'in eviydi, değil mi?"

"Evet!" dedi Bay Thornton, müfettişin yüzündeki ani merak karşısında sert bir tavırla. "Ne olmuş?"

"Efendim, elimde o akşam Outwood İstasyonu'nda Bayan Hale'le birlikte görülen genç bir adamın Leonards'la itiştiği ya da onu bile isteye perondan aşağı iterek ölümüne neden olduğuna dair zayıf da olsa bir dizi kanıt var ama hanımefendi o akşam orada olduğunu inkâr ediyor."

"Bayan Hale inkâr mı ediyor?" diye tekrarladı Bay Thornton sertçe. "Hangi akşamdı? Saat kaç civarı?"

"Ayın yirmi altısında, perşembe akşamı saat altı civarı." Yan yana yürürlerken bir iki dakika ikisi de konuşmadı. Sonunda müfettiş, "Anlayacağınız, sorgu yargıcı muhtemelen bir araştırma yapılmasını isteyecek," dedi. "Genç hanımın inkârını duyduktan sonra yemin edemeyeceğini söylese de başta onu gördüğünden oldukça emin bir delikanlıyla konuştum ama Bayan Hale'i olaydan beş dakika kadar önce istasyonda bir centilmenle yürürken gördüğünden emin. Hamallardan biri de itişmeyi görmüş ama Leonards'ın terbiyesizliğine vermiş... Ne var ki perondan düşmesi adamın ölümüne neden oldu. Sizin bu evden çıktığınızı görünce düşündüm ki..., efendim, anlayacağınız üzere muğlak tanıklıklarla bir olayı araştırmak her zaman zor olmuştur, dahası aleyhine güçlü bir kanıt olmadığı sürece saygın bir genç hanımın sözlerinden kuşku duymak hoş bir şey değil."

"Demek o akşam istasyonda olduğunu inkâr etti!" diye tekrarlarken Bay Thornton'ın alçak sesi kasvetliydi.

"Evet, efendim, tam iki kere orada olduğunu reddetti. Kendisini tekrar rahatsız etmek zorunda kalabileceğimi söyledim ama onu gördüğünü söyleyen delikanlıyı tekrar sorguladıktan sonra hem Leonards'ı ölüm döşeğinde gören hem de emniyete girmemi sağlayan biri olarak size danışabileceğimi düşündüm."

"İyi yapmışsınız," dedi Bay Thornton. "Benden haber almadan herhangi bir şey yapmayın."

"Genç hanım kendisiyle iletişime geçmemi bekleyecektir."

"Bana sadece bir saat verin. Şu anda saat üç. Dörtte fabrikama gelin."

"Emredersiniz, efendim!"

Ayrıldıklarında Bay Thornton acele adımlarla fabrikasına giderek sert bir sesle kâtiplerine rahatsız edilmek istemediğini bildirdi. Ardından ofisine girip kapıyı kilitledi ve işkence gibi gelse de her şeyi bütün detaylarıyla düşünmeye koyuldu. Nasıl olmuştu da tanımadığı biriyle olmayacak bir saatte gördüğü için kıskançlığa kapılmasına neden olan vahşi kuşkuları unutup, daha iki saat önce gözyaşlarıyla kuşku uyandırmayan sakinliği karşısında Margaret'e acımış, özlemiyle âdeta mest olabilmişti? Onun kadar saf görünen biri nasıl asaletinden ve terbiyesinden taviz verebilirdi? Ama gerçek bir asalet ve terbiyeden bahsedilebilir miydi? Onu evdeki uysal hâliyle gördüğünde edindiği izlenim için sadece bir anlığına bile olsa kendinden nefret etti ama yine de onu hatırlamak arzularını yeniden alevlendirmenin ötesine geçemiyordu. Ama söylediği yalan... Sakladığı gerçeğin ortaya çıkması utanç verici olmalıydı çünkü sonuçta içip içip etrafa saldıran Leonards gibi bir adamın kışkırtmaları göz önüne alınırsa kendini aklaması işten bile değildi! Gerçek ne kadar korkunçtu ki dürüstlüğüyle bilinen Margaret yalana başvurmuş-

tu? Neredeyse ona acıyacaktı. Bu işin sonu nereye varacaktı? Bir soruşturma varsa ve bir delikanlı tanıklık ediyorsa nasıl bir işe kalkıştığının farkında olmadığı kesindi.

Birden oturduğu yerden doğruldu. Soruşturma olamazdı, kesinlikle yapılmamalıydı. Margaret'i kurtaracak, önceki akşam hastanede doktorun söylediği muğlak sözleri de kullanarak soruşturmayı önlemenin sorumluluğunu üzerine alacaktı. Doktorlar ilerlediğinde ölümcül olacağı kesin bir iç kanama tanısı koymuştu, ölüme düşüşün neden olabileceği gibi aşırı alkol tüketimi ve soğuğa maruz kalmanın da olağan şüpheli olduğunu söylemişlerdi. Margaret'in bu işe nasıl karıştığını bilebilseydi, tertemiz şerefini yalanla lekeleyeceğini öngörmüş olabilseydi onu tek bir sözle kurtarabilirdi çünkü soruşturma olsun olmasın, önceki akşam olan biten her şey pamuk ipliğine bağlıydı. Bayan Hale başkasını sevebilirdi, kendisine karşı ilgisiz olabilir, hatta onu küçük görebilirdi ama Bay Thornton gizli bir sadakatle ona yardım etmeye kararlıydı. Evet, Margaret'i artık hor görüyordu ama bir zamanlar sevdiği kadını mahkemede söylemek zorunda kalacağı yalan nedeniyle yaşayacağı utançtan kurtarması şarttı. Dahası Margaret'in meseleyi aydınlatmak yerine bile isteye karanlıkta kalmak istemesi daha büyük bir utanç olacaktı.

Meraklı kâtiplerinin yanından geçerken Bay Thornton fazlasıyla karamsar ve sert görünüyordu. Yarım saat sonra geri döndüğünde, istediğini elde ettiği hâlde sert ifadesi sadece bir nebze yumuşamıştı. İki satır yazdığı kâğıt parçasını zarfa koyarak mühürledi, sonra zarfı kâtiplerinden birine vererek, "Daha önce fabrikanın ambalaj biriminde çalışırken emniyette iş bulduğum Watson'dan saat dörtte uğramasını istemiştim ama Liverpool'dan

bir ahbabım şehirden ayrılmadan önce görüşmek istedi. Watson geldiğinde bu zarfı kendisine verirsiniz," dedi.

Notta şunlar yazıyordu:

Soruşturma olmayacak. Tıbbi kanıtlar yeterli değil. Başka girişimde bulunmayın. Sorgu yargıcını görmedim ama sorumluluğu alıyorum.

Eh, diye düşündü Watson. *Böylece münasebetsiz bir işten kurtulmuş oldum. Tanıkların hiçbiri genç hanım dışında hiçbir şeyden emin olamıyor. Bayan Hale yeterince açık ve kararlı bir şekilde cevap verdi. Demiryollarında çalışan hamal itişmeyi görmüş ama tanıklık etmesi gerektiğini anlayınca itişmeden ziyade laf dalaşı olabileceğini söyledi, hatta Leonards'ın perondan kendisi atlamış olabileceğini bile ima etti... Yani sözüne güvenmek zor. Sonra manavın çırağı Jennings... eh, o fena değil ama Bayan Hale'in inkâr ettiğini öğrenince tanıklık etmek isteyeceğinden kuşkuluyum. Özetle sıkıntılı bir iş olacak, hâliyle bir çözüme ulaşılamayacaktı. Şimdi gidip hanımefendiye meselenin kapandığını söylemem lazım.*

O akşam tekrar Bay Hale'in evine gitti. Babası ve Dixon, Margaret'i erkenden yatağa gitmesi için ikna etmeye çalışmıştı ama ikisi de genç kızın neden ısrarla reddettiğini anlayamıyordu. Dixon işin bir kısmını öğrenmişti ama bilgisi sınırlıydı. Margaret müfettişe ne dediğini kimseye söylemiyordu, hâliyle Leonards'ın perondan düşerek ölmesinden de bahsetmemişti. Divanda uzanırken uykuya ihtiyaç duyduğu yüzünden okunabilen genç hanımını yatmaya göndermeye çalışan Dixon'ın sa-

dakatine merakı eşlik ediyordu. Genç kız bir şey sorulmadığı takdirde konuşmuyor, babasının kaygılı bakışları ve şefkatli sorularına gülümseyerek karşılık vermeye çalışıyordu ama gülümsemesi dudaklarındaki bir iç çekişten fazlası değildi. Adam o kadar endişeliydi ki sonunda Margaret odasına gitmeye razı oldu ve yatmaya hazırlandı. Saat dokuzu geçtiği için müfettişin tekrar uğrayabileceğini artık düşünmüyordu.

Babasının oturduğu koltuğun arkasına tutunarak, "Siz de erken yatarsınız, değil mi babacığım?" dedi. "Tek başınıza oturmayın!"

Ama adamın cevabını duymadı. Kelimeler korkuların üşüştüğü beyninde belli belirsiz uğultulara dönüşüyordu.

O sırada kapı zili duyuldu.

Babasını öpüp, onu az önce divanda uzanırken gören birini afallatacak bir hızla kayarcasına merdivenlerden indi ve Dixon'a, "Gelme," dedi. "Kapıyı ben açarım. Onun geldiğini biliyorum. Bu işi kendim halledebilirim. Kendim halletmeliyim."

"Nasıl isterseniz, küçük hanım!" diye terslendi Dixon. "Ama misafir kabul edecek durumda değilsiniz, çok yorgun görünüyorsunuz."

"Öyle mi?" Margaret tuhaf kıvılcımların uçuştuğu ateş saçan gözlerle ona baktı. Yanakları al al olmuştu, sımsıkı dudakları kupkuruydu.

Kapıyı açıp müfettişi çalışma odasına buyur ettikten sonra adama bakmadan önce mumu özenle masaya bırakarak, "Geç kaldınız!" dedi. "Eee?" Cevap için nefesini tutuyordu.

"Size verdiğim sıkıntı için çok üzgünüm, han'fendi, çünkü sonuç olarak soruşturma yapma düşüncesinden vazgeçildi. Ya-

pacak başka işlerim, görmem gereken kişiler vardı, yoksa daha önce gelirdim."

"Yani soruşturma kapandı," dedi Margaret. "Soruşturma olmayacak."

"Bay Thornton'ın yazdığı not sanırım yanımda," derken müfettiş not defterini karıştırıyordu.

"Bay Thornton mu?" dedi Margaret.

"Evet! Kendisi belediye encümeninde... Ah, işte burada!"

Margaret, ışığa yakın olduğu hâlde notu okuyamıyordu çünkü kelimeler gözlerinin önünde âdeta dalgalanıyordu ama eline alıp dikkatle inceliyormuş gibi bakmaya devam etti.

"Üzerimden büyük yük kalktığını söyleyebilirim, han'fendi, çünkü adamın perondan aşağı itildiğine dair kanıtlar çok muğlaktı. Dahası Bay Thornton'a da söylediğim gibi kimlik tespiti çok zor olacaktı...

"Bay Thornton!" dedi Margaret yine.

"Kendisiyle bugün evinizden çıkarken karşılaştım. Eski bir dostum olmasının yanı sıra dün akşam hastanede Leonards'ı gören yetkili de oydu, o yüzden içine düştüğüm müşkülü ona danışma cesaretini gösterdim."

Margaret derin bir iç çekti. Daha fazlasını duymak istemiyordu. Duyduklarından zaten rahatsız olmuştu ve duyabileceklerinden korkuyordu. Tek istediği adamın bir an önce çekip gitmesiydi. Kendini konuşmaya zorladı. "Uğradığınız için teşekkürler. Çok geç oldu. Saat herhâlde onu geçiyor. Ah! İşte notunuz!" Birden adamın elini uzattığını fark etmişti. Sonra sözlerini sürdürdü. "Bence fazla karmaşık bir el yazısı. Okuyamadım. Rica etsem okur musunuz?" Müfettiş notu okuduktan sonra teşekkür etti. "Bay Thornton'a orada olmadığımı mı söylediniz?"

"Ah, elbette, han'fendi. Yalan yanlış olduğu anlaşılan bilgiler üzerinden harekete geçtiğim için çok özür dilerim. Başta delikanlı kendinden çok emindi ama şimdi kuşkulu olduğunu ve böylesi bir rahatsızlığa neden olduğu için bir müşteri kaybetmeyeceğini umduğunu söylüyor. İyi akşamlar, han'fendi."

"İyi akşamlar," diyen Margaret, adamı kapıya götürmesi için zili çalarak Dixon'ı çağırdı.

Kadın, ziyaretçiyi geçirdikten sonra geri dönüp yanından hızla geçerken, ona hiç bakmadan, "Her şey yolunda!" deyip, başka sorulara mahal bırakmadan merdivenleri tırmandı ve yatak odasına girip kapısını kilitledikten sonra elbisesiyle kendini yatağa attı. Düşünemeyecek kadar yorgundu.

Yarım saat kadar sonra bitkinliğine rağmen üşüdüğünü hissedince, uyuşan bedenini canlandırmak için ayağa kalktığında olanları hatırlamaya, olayları ilişkilendirmeye ve merak etmeye başladı. Aklına ilk gelen, Frederick'le ilgili midesini altüst eden tehlikenin geçmiş olduğuydu. Neyse ki bu dert artık geride kalmıştı. Sonra müfettişin Bay Thornton'la ilgili söylediği her kelimeyi hatırlamaya odaklandı. Ne zaman görüşmüşlerdi? Ne konuşmuşlardı? Bay Thornton ne yapmıştı? Notta tam olarak ne yazıyordu? Notun yazım tarzını hatırlayana kadar beyni yazılanlar üzerine düşünmeyi reddediyordu ama bir konudan emindi... Bay Thornton, o ölümcül perşembe akşamı onu Outwood İstasyonu civarında görmüştü ve müfettiş ona kendisinin bunu inkâr ettiğini söylenmişti. Demek artık adamın gözünde bir yalancıdan ibaretti. Margaret Tanrı'nın huzurunda pişman değildi, buna rağmen ancak kaosun ve gecenin perdeleyebileceği korkunç gerçek şuydu ki Bay Thornton'ın gözünde artık bir yalancıydı.

Kendisini nasıl açıklayabileceğini düşünme zahmetine bile girmedi. Meselenin Bay Thornton'la uzaktan yakından alakası yoktu. Ağabeyine eşlik etmesi kadar doğal bir şey olamazdı, bunun Bay Thornton ya da herhangi biri tarafından kuşkuyla karşılanacağı aklının ucundan bile geçmemişti ama sonuçta adam doğruyla yanlışı ayırabilecek kabiliyetteydi ve Margaret'i yargılama hakkına sahipti. "Ah, Frederick! Frederick!" diye hıçkırdı. "Senin için her şeyimi feda ederim!" Uyuyakaldığında rüyalarında her şey çok daha abartılı ve korkunçtu.

Sabahın aydınlığıyla birlikte aklına yeni bir fikir geldi. Bay Thornton, sorgu yargıcına gitmeden önce kendisinin yalan söylediğini öğrenmişti, öyleyse muhtemelen olay anında orada olduğunu yeniden inkâr etmek zorunda kalacağını düşünmüş olmalıydı. Bu düşünceyi bir çocuğun mızmız inatçılığıyla bir kenara itti. Durum buysa bile adama karşı herhangi bir minnet hissetmiyordu çünkü yaptığı gereksiz bir işgüzarlıktan ibaretti. Frederick'i kurtarmak için Margaret çok daha ileri gidebilir, bütün acılara göğüs gerebilirdi. Bay Thornton, onu kurtarmaya çalışmadan önce bunu bilmeliydi. İyi de nasıl bir uğursuzluk onu müfettişle bir araya getirmişti? Nasıl oluyordu da Leonards bir yetkili görmek istediğinde o gönderilmişti? Leonards ne demişti? Bay Thornton, ortak arkadaşları Bay Bell vasıtasıyla Frederick'e yöneltilen eski suçların ne kadarını öğrenmişti? Ayrıntıları biliyorsa ölüm döşeğindeki annesini görmek için yasayı çiğneyen bir evladı kurtarmıştı. İşte Margaret bunun için ona minnet duyabilirdi. Ama Bay Thornton'ın meseleye dâhil olmasının nedeni onu hor görmesiyse, minnet söz konusu bile olamazdı. Ah! Kim onu hor görebilirdi ki? Herkes bir yana o ana kadar asla boyun eğmediği Bay Thornton mu onu hor görecekti?

Birden kendini ayakta buldu. Gözden düşüşü tuhaf bir şekilde canını sıkıyordu. Soyut düşünceleri ve bunların sonuçlarını düşünmektense beyefendiye ve iyi düşüncelerine ne kadar değer verdiğini kendine hatırlatmaya çalıştı. Upuzun düşünce zincirlerinin sonunda hep bu yoldan ayrılıyordu ama buna inanmak istemiyordu.

Saat sandığından çok daha geçti. Gecenin sıkıntılarıyla saatini kurmayı unutmuştu ve babası uyanana kadar uyandırılmamasını özellikle emretmişti. O sırada kapı sessizce açıldı ve Dixon başını içeri uzattı. Margaret'in uyandığını görünce bir mektup uzatarak, "Bu size iyi gelecek, küçük hanım," dedi. "Küçük beyden mektup var."

"Teşekkürler, Dixon. Saat çok geç olmuş!" Uyuşuk bir şekilde Dixon'dan zarfı yatağın üzerine bırakmasını rica etti çünkü elini kaldıracak gücü yoktu.

"Eminim kahvaltınızı istersiniz. Hemen getireyim. Beyefendi bir tepsi hazırlatmıştı."

Margaret cevap vermeden kadını gönderdi. Mektubu okurken yalnız olması gerektiğini hissediyordu. Sonunda zarfı açtı. Gözüne ilk çarpan mektubun iki gün önce yazılmış olduğuydu. Demek ağabeyi söz verdiği zamanda yazmıştı, öyleyse paniklemenin lüzumu yoktu ama önce mektubu okumalıydı. Alelacele yazılmış olsa da son derece tatmin edici bir mektuptu. Meselenin özünü anlar anlamaz davayı kabul eden Henry Lennox'la görüşmüşlerdi. Bay Lennox ona çok güçlü bir otoritenin arkasında durduğu böylesi bir suçlamaya rağmen İngiltere'ye gelmesinin büyük cesaret olduğunu, ayrıntıları konuşurlarken güvenilir tanıklar bulunması hâlinde aklanma şansının olabileceğini söylemişti... Ancak bu şartlar sağlanırsa mahkeme göze alına-

bilirdi, aksi takdirde büyük risk almış olurlardı. Avukat konuyu enine boyuna inceleyecekti. "*Anladığım kadarıyla beyefendiyle tanışıklığınız çok eskilere dayanıyor küçük kardeşim, öyle değil mi?*" diye devam ediyordu Frederick. "*Bir sürü soru sorduğundan emin olabilirsin. Son derece zeki ve bilgili birine benziyor, üstelik tecrübeli ve etrafındaki kâtiplerin sayısına bakılırsa işinde çok iyi... Ama bütün bunlar sadece avukat oyunları olabilir. Son dakika bir gemi yakaladım... Beş dakika sonra ayrılıyorum. Bu mesele için İngiltere'ye tekrar gelebilirim, o yüzden ziyaretimi sır olarak saklamaya devam et. Babama İngiltere'de bulmanın çok zor olduğu ve şu anda önümde duran çok nadir bulunan yıllanmış bir şeri göndereceğim! Tanrı onu korusun, ilgime ve sevgime ihtiyacı var. Eminim ki... taksi geldi. Not. Ne maceraydı ama! Kendine iyi bak, kimseye benden bahsetme... Shaw ailesine bile.*"

Margaret zarfı çevirdi. Üzerine *Çok Geç* notu düşülmüştü. Belli ki aylak bir garson postalamayı unutmuştu.

Ah! Günaha girme ihtimali nasıl da pamuk ipliğine bağlıydı! Frederick güvendeydi, yirmi... hayır, otuz saat önce İngiltere'den ayrılmıştı ve Margaret'in onu güvende tutmak için boşu boşuna yalan söylemesinin üzerinden henüz sadece on yedi saat geçmişti. Nasıl bu kadar inançsız olabilmişti? *Fais ce que dois, advienne que pourra,** demez miydi hep gururla? Ne olmuştu o sloganına? Dürüst biri olarak gerçeği söylemeye cesaret edebilseydi... başkası için yalan söylemek zorunda kalmasaydı yüreği şu anda nasıl da hafif olurdu! Yüce gücüne güvense Tanrı'ya karşı gelmemiş, aynı zamanda Bay Thornton'ın gözünden düş-

* *Fr.* Ne olursa olsun, gerekeni yap.

memiş olurdu. Birden dehşete kapıldı çünkü Bay Thornton gibi basit birinin düşüncesini Tanrı'nın memnuniyetsizliğiyle karşılaştırma gafletine düşmüştü. Nasıl oluyordu da bu adam aklını böylesine meşgul edebiliyordu? Neden? Kendine rağmen, gururuna rağmen niye onun ne düşündüğünü umursuyordu? Her şeyi bilen Tanrı'nın pişmanlığını göreceğine ve yardım yakarışlarını duyacağına inanıyordu. Ama Bay Thornton... Neden onu düşünürken tir tir titreyip, yüzünü yastığa bastırarak saklıyordu? Bu nasıl güçlü bir duyguydu ki sonunda onu tümden ele geçirmişti?

Yataktan fırladığı gibi dizlerinin üzerinde bütün içtenliğiyle uzun uzun dua etti. Yüreğini Tanrı'ya açmak rahatlamasını sağlıyordu ama çok geçmeden göğsündeki sızının hâlâ orada olduğunu fark etti. Kendisi gibi kuldan başka bir şey olmayan birinin aşağılık düşüncelerini umursadığı için kendini kötü ve değersiz hissediyor, adamın gözündeki yeri, kalbiyle sağduyusu arasına giriyordu.

Giyinir giyinmez mektubu babasına götürdü. Ağabeyinin istasyonda yaşadıkları dehşetle ilgili iması o kadar muğlaktı ki Bay Hale üzerinde bile durmadı. Frederick'in kimsenin şüphesini çekmeden ve tabii ki yakalanmadan gemiye binip uzaklaşmış olması ona yetiyordu ama asıl derdi Margaret'in solgun yüzüydü. Kızı her an ağlayabilecekmiş gibi görünüyordu. "Çok yorgun görünüyorsun, Margaret. Üzülüyorum. Ama şaşırmıyorum. Seninle ilgilenmeme izin ver," dedikten sonra onu divana yatırdıktan sonra üzerine örtmek için şalını almaya gitti.

Babasının şefkatli ilgisi karşısında Margaret gözyaşlarını tutamayarak hıçkırıklarla ağlamaya başladı.

"Zavallı çocuk! Zavallı kızım!" dedi adam, duvara dönüp sarsılarak ağlayan kızına sevgiyle bakarken.

Neyse ki bir süre sonra ağlama krizi geçti de Margaret bütün dertlerini babasına anlatırsa rahatlayıp rahatlamayacağını düşünmeye başladı ama bunu yapmaması için bir sürü nedeni vardı. Evet, belki içi rahatlayacaktı ama Frederick tekrar İngiltere'ye gelecekse babası çok daha büyük kaygılara kapılacak, kazara da olsa oğlunun bir adamın ölümüne neden olduğunu kafasına takacak, bunu bilmek basit gerçeğin abartılı ve çarpıtılmış biçimleriyle sürekli içini kemirecekti. Önceden olsa Margaret, ona babası olduğu kadar bir rahip olarak gider, bütün günahlarını anlatırdı ama artık böyle konuları pek konuşmuyorlardı çünkü babasının değişen fikirleriyle içinden geçenlere nasıl tepki vereceğinden emin olamıyordu. Hayır, sırrını saklayacak, bu yükü tek başına yüklenecekti. Tanrı'nın karşısına da yalnız çıkacak, sadece onun affına sığınacak, keza Bay Thornton'ın gözünden düşmeye de tek başına katlanacaktı.

Babasının neşeli konulara girerek onu son zamanlarda yaşananlardan uzaklaştırma çabası karşısında nutku tutuluyor, daha çok duygulanıyordu. Adam aylardır ilk defa böylesine konuşkandı. Kızının yataktan kalkmasına asla izin vermiyor, yanından ayrılmamakta ısrar ettiği için Dixon'ı gücendiriyordu.

Sonunda Margaret, hâlsizce de olsa gülümsemeyi başardı. Bay Hale'in keyiflenmesi için bu kadarı yeterliydi.

"Geleceğe dair umutlanmamızı sağlayanın *Dolores** olduğunu düşünmek çok tuhaf," dedi Margaret. Böyle bir söz kendisinden çok babasından beklenirdi ama bugün sanki rolleri değişmişlerdi.

---

* *İsp.* keder

"Sanırım annesi İspanyol çünkü dinî inancı ancak böyle açıklanabilir. Tanıdığımda babası koyu bir Presbiteryendi ama Dolores gerçekten yumuşacık ve güzel bir isim."

"Ne kadar da genç! Benden on dört ay küçük. Edith'in Kaptan Lennox'la nişanlandığı yaşta. Babacığım, İspanya'ya gidip onları görmeliyiz."

Bay Hale başını iki yana salladı ama kızını kırmak istemiyordu. "Sen nasıl istersen, Margaret. Ama geri dönmeliyiz. Gidip dönmezsek nefret ettiği yerde gömülen annenin hatırasına ayıp olur. Hayır şekerim, bence sen git, onları ziyaret et, sonra gelip bana İspanyol gelinimi anlat."

"Hayır, baba, siz olmadan gitmem. Ben yokken sizinle kim ilgilenecek?"

"Hangimizin hangimizle ilgilendiğini bilmeyi çok isterdim ama gidersen Bay Thornton'ı dersleri arttırmaya ikna edebilirim. Meşhur klasikler üzerine çalışırız, ki bilirsin, klasiklerin sonu yok. Hatta istersen Korfu'ya uğrayıp Edith'i de görebilirsin."

Bir an için Margaret bir şey diyemedi. Sonra kederle, "Teşekkürler, babacığım, ama gitmek istemiyorum," dedi. "Dua edelim de Bay Lennox bütün hünerini gösterip Frederick'in evlendikten sonra Dolores'i buraya getirmesini sağlasın. Edith'e gelince... kocasının birliği Korfu'da uzun süre kalmayacak. Belki bu yıl bitmeden onları burada görebiliriz."

Bay Hale'in eğlenceli konuları sona ermişti. Acı dolu hatıralar beynine üşüşünce yine sessizliğe gömüldü.

Biraz sonra Margaret, "Babacığım... Nicholas Higgins'i cenazede gördünüz mü?" diye sordu. "Mary de yanındaydı. Zavallıcık! Kendince cenazeye gelerek saygısını gösterdi. Patavatsızlığının altında sıcacık ve iyi bir yürek yatıyor."

"Bundan eminim," dedi Bay Hale. "Kötü biri olduğuna beni ikna etmeye çalıştığın hâlde en başından onun yüreğini görmüştüm. Yürüyecek kadar gücünü toplarsan yarın ziyaretlerine gidebiliriz."

"Ah, evet. Onları görmeyi çok isterim. Mary'nin ödemesini yapmadık... Daha doğrusu, Dixon'ın dediğine göre kız parayı kabul etmemiş. İşe gitmeden önce Nicholas'ı öğle yemeğinde yakalayabiliriz."

Akşama doğru Bay Hale, "Bay Thornton uğrar diye düşünmüştüm," dedi. "Dün elindeki bir kitabı görmemi istediğini, bugün getirmeye çalışacağını söylemişti."

Margaret iç çekti. Adamın gelmeyeceğini biliyordu. Margaret'in utancı hâlâ bütün tazeliğiyle aklındayken karşılaşmamak için hassasiyet göstereceği kesindi. Öte yandan ondan bahsedilmesi bile sıkıntısını ve yorgunluğunu yeniden alevlendiriyordu. O yüzden kendini aylaklığa teslim etti ama hemen ardından tembelliğin sabırla bir alakası olmadığını fark etti. Dahası babasının gün boyunca gösterdiği özenli ilgiyi ödüllendirmesi çok daha doğru olurdu.

Doğrulup kitap okumayı önerdiğinde gözleri kapanmaya başlayan babası teklifi memnuniyetle kabul etti. Margaret iyi okuyor, vurgulara dikkat ediyordu ama okumayı bitirdiğinde biri okuduğundan ne anladığını sorsa hiçbir şey söyleyemezdi. Daha birkaç saat önce polis araştırmasını engellemek için doktorların ölüm sebebiyle ilgili daha ileri tetkikler yapma önerisini reddettiği hâlde Bay Thornton'a nasıl da nankörlük etmişti! Ah, nankörlük değil de neydi bu? Ödleklik yaparak yalan söylemiş, bunu açıkça göstermişti.

Ama hayır... nankör değildi. Kendinden nefret etmek için nedenleri olan birine karşı böyle hissedebildiğini bilmek yüreği-

ni ısıtıyordu. Adamın onu hor görmesi o kadar yerindeydi ki hor görmese Margaret ona daha az saygı duyardı. Bay Thornton'a saygı duyabilmesi büyük bir zevkti ve beyefendi istese de buna engel olamazdı. Duyduğu saygı, sefil davranışının tek teselli-siydi.

Akşam geç saatte beklenen kitap, Bay Thornton'ın *saygılarını sunan ve Bayan Hale'in nasıl olduğunu soran* bir notla birlikte geldi.

"Daha iyi hissettiğimi söyleyebilirsin Dixon ama Bayan Hale'in..."

"Hayır baba," diye atıldı Margaret. "Benimle ilgili bir şey söylemeyin. Beni sormuyor."

"Sevgili çocuğum, sen titriyorsun!" dedi babası biraz sonra. "Derhâl yatağa girmelisin. Betin benzin attı!"

Babasını yalnız bırakmak istemese de Margaret itiraz etmedi. Bütün gün düşündükten ve söylediği yalandan dolayı tövbe etmeye çalıştıktan sonra yalnız kalmaya ihtiyacı vardı.

Ertesi gün hâlâ kederli görünüyordu. Arada bir dalıp gitmesi, matemin ilk günlerinde olağan sayılırdı. O kendini biraz olsun toparlarken, babası ölen karısını ve artık sonsuza kapattığı eski hayatını düşünerek yine kendi içine dönüyordu.

XXXVI

Birlik Her Zaman Güç Değildir

Tabutu taşıyanların adımları ağır ve yavaş,
Ağıt yakanların hıçkırıkları derin ve sessiz.*
Shelley

Ertesi gün, kararlaştırılan saatte Nicholas Higgins'le kızını ziyaret etmek üzere yürüyüşe çıktılar. Yeni kıyafetlerinin tuhaf mahcubiyeti yine matemlerini hatırlatıyordu ve aslında haftalardır ilk kez birlikte dışarı çıktıklarından, dile getirmedikleri bir duygudaşlıkla birbirlerine sokularak yürüyorlardı.

Nicholas her zamanki köşesinde ateşin yanında oturuyordu ama x piposu ağzında değildi. Kolunu dizine, çenesini eline dayamıştı. Ziyaretçiler için ayağa kalkmasa da Margaret geldiklerine sevindiğini adamın gözlerinden okuyabiliyordu.

"Oturun, oturun, mangal yeni yandı," diyen Nicholas, düşüncelerini dağıtmak istiyormuş gibi korları hınçla karıştırdı. Günlerdir kesmediği kapkara sakalı uzadığından pasaklı ve solgun görünüyordu. Ceketinin yamaları dağılmanın eşiğindeydi.

---

* İngiliz Romantik şair Percy Bysshe Shelley'nin (1792-1822) "The Sensitive Plant/Hassas Bitki" adlı şiirinden.

"Öğle yemeğinde seni bulabileceğimizi düşündük," dedi Margaret.

"Son görüşmemizden sonra biz de büyük bir keder yaşadık," diye ekledi Bay Hale.

"Doğru, doğru. Keder bugünlerde ekmekten bol. Dahası öğle yemeğim bütün gün sürüyor, o yüzden beni her hâlükârda bulurdunuz."

"İşten mi çıktın?" diye sordu Margaret.

"Evet," diye kestirip attı adam. Kısa bir ara verdikten sonra ilk kez başını kaldırıp, ona bakarak ekledi. "Para istemiyorum. Zavallı Bess'in yastığının altında biraz birikimi vardı, Mary pazen işinde ama sonuçta ben işsizim."

"Mary'ye borçluyuz," dedi Bay Hale, Margaret koluna sertçe dokunarak engel olamadan önce.

"Haspa o parayı alırsa kapıyı gösteririm. Ben dört duvar arasında, o sokakta yaşar. O kadar."

"Ama yardımları için ona müteşekkiriz," diye şansını denedi yine Bay Hale.

"Zavallı kızımdan sevgisini sakınmayan kızınıza hiç teşekkür etmedim çünkü kelimeler kifayetsiz kalır. Küçük kızım size biraz yardım etti diye ısrar ederseniz şimdi teşekkür etmeye çalışabilirim."

"Grev yüzünden mi işinden oldun?" diye sordu Margaret nazikçe.

"Grev bitti. Bu seferlik sona erdi. İşsizim çünkü iş aramıyorum. İş aramıyorum çünkü iyilikten ziyade kötülük her yeri sarmış durumda." Nicholas, bilmece gibi cevaplar vermekten zevk alıyormuş gibiydi.

Ama Margaret onun bir açıklama yapmayı istediğini görebiliyordu. "Peki şu iyilikler?.."

"İş istemek. Sanırım insanın yapabileceği en iyi şey bu. İş istemek, adam gibi çalışacağına söz vermek anlamına geliyor. İyilik bu."

"Ve iş istediğinde reddedilmek kötü."

"Öyle. *Hadi dostum, sen kendi yoluna, ben kendi yoluma*, diyorlar. Kötülük bu. *İşçi aradıklarında elinden gelenin en iyisini yaptın çünkü sana kendi yolun doğru, bana da kendi yolum doğru,* diyorlar. *Sen zavallı bir aptaldın, hep inançlı bir aptal oldun, o yüzden kapı orada, burada sana iş yok*, diyorlar. Bunlar hep kötülük. Ben aptal değilim. Olsam bile düzen bana öğretilmeliydi. Biri öğretmeye çalışsa öğrenebilirdim."

"Eski patronunuzdan sizi işe geri almasını rica etseniz?" diye sordu Bay Hale. "İhtimal düşük bile olsa sonuçta işe alınabilirsiniz."

Adam keskin bakışlarını ona çevirdi, sonra alçak sesle acı bir kahkaha attı. "Beyim! Alınmayın ama benim de bir iki sorum var."

"Elbette, sorun lütfen," dedi Bay Hale.

"Siz de ekmeğinizi bir şekilde kazanıyorsunuz. Daha önce başka yerde yaşama şansına sahip olanlar, Milton'da nadiren keyif için yaşarlar."

"Haklısınız. Şahsen bağımsız sayılırım ama Milton'a yerleşme sebebim özel öğretmen olabilmekti."

"Yani öğretmek için. Peki! Sanırım öğrettikleriniz için size para ödüyorlar, öyle değil mi?"

"Evet," dedi Bay Hale gülümseyerek. "Para karşılığında öğretiyorum."

"Ve size para verenler, ne yapacağınızı ya da zahmetiniz için size verdikleri parayı nereye harcayacağınızı söylemiyorlar. Yani son derece adil bir alışveriş, öyle değil mi?"

"Hayır, kesinlikle söylemiyorlar!"

"*Hey, ikinizin de haklı olduğunu düşündüğünüz bir amaç uğruna para isteyen bir biraderin ya da birader gibi sevdiğin bir arkadaşın olabilir ama ona para vermeyeceğine söz vereceksin*, demiyorlar, değil mi? *Paranın iyi amaçlarla kullanılacağını düşünebilirsin ama biz bunun iyi olduğunu düşünmüyoruz, o yüzden onlara para verirsen seninle ilişkimizi keseriz*, demiyorlar, öyle değil mi?"

"Hayır, elbette demiyorlar!"

"Deseler karşı çıkardınız, değil mi?"

"Böylesi bir dayatmayı düşünmek bile ciddi bir baskıya neden olurdu."

"Dünyada beni tersini yapmaya razı edecek baskı ya da dayatma tanımıyorum," dedi Nicholas Higgins. "İşte anladınız. Tam isabet. Daha önce yanında çalıştığım Hamper, adamlarına Sendikaya tek bir kuruş vermeyecekleri üzerine yemin ettirdi, aksi taktirde aç kalacaklar. Ve adamlar yeminler ediyor," diye devam etti öfkeyle. "Hepsi yalancı ve ikiyüzlü. Dahası yine güçlü kazanacak olsa da insanların iyiliğe ya da adil olana karşı yüreklerinin taş bağlaması bence en büyük günah değil. Ama en kral işte çalışacağımı bilsem yine de böyle bir yemin etmem. Ben Sendika üyesiyim. Bence sendikalı olmak bir işçinin yapabileceği en iyi şey. İşten atıldım, açlığın ne olduğunu biliyorum, buna rağmen isterlerse kazandığım her şilinin altı penisini onlara veririm. Mesele şu ki o şilini nereden kazanacağımı bilmiyorum."

"Sendikaya katkı yapmamak bütün fabrikalarda bir kural mı?" diye sordu Margaret.

"Bilemem. Aleyhimize yeni bir düzenleme söz konusu. Sanırım sonunda vazgeçmek zorunda kalacaklar ama şu anda durum bu. Zamanla tiranların insanları yalana zorladığını anlayacaklar."

Kısa bir sessizlik olduğunda Margaret aklındakini sorup sormamakta tereddüt ediyordu. Hâlihazırda umutsuzluğa kapılmış dertli adamın canını daha fazla sıkmak istemezdi. Yine de dayanamadı ama yumuşak ses tonu ve çekingen tavrıyla sevimsiz bir şey söylemek istemediğini göstermesine rağmen Higgins belli ki rahatsız olmaktan ziyade şaşkındı.

"Zavallı Boucher'ın Sendika için tiran dediğini hatırlıyor musun? Sanırım sendika için tiranların en kötüsü demişti. Hatta o zaman onunla hemfikir olduğunu hatırlıyorum."

Adam uzun süre cevap vermedi. Başını ellerinin arasına alıp gözlerini alevlere diktiğinden ne düşündüğü anlaşılamıyordu. "Doğrusu sendikanın insanı kendi hayrı için harekete geçmeye zorladığını inkâr edemem," dedi sonunda. "Sendikaya üye olmayanlar kıt kanaat geçiniyor ama Sendika kendisinin yapamayacağı şekilde çıkarlarını onların adına koruyor. Emekçinin haklarını elde edebilmesinin tek yolu birlik olmak. Üye sayısı arttıkça herkesin hakkını elde etme şansı artıyor. Hükûmet ahmak ve delilerle ilgileniyor. İnsan kendine ya da komşusuna zarar vermeye meyilliyse istese de istemese de damgalanıyor. Sendikada tek yaptığımız bu. İnsanların hapse girmesini alkışlayamayız ama hayatlarını katlanılmaz kılarak, insanların sendikaya katılıp kendine rağmen akıllı ve faydalı olmasını sağlayabiliriz. Boucher hep ahmaktı, ondan daha ahmağı yoktur."

"Sana zarar mı verdi?" diye sordu Margaret.

"Tabii ki verdi. İsyanı başlatıp yasayı çiğneyene kadar kamuoyu bizden yanaydı. Grevin bitmesine o neden oldu."

"O zaman onu kendi hâline bırakıp sendikaya katılmaya zorlamamak daha iyi olmaz mıydı? Sana bir faydası olmadı, sendika da onu delirtti."

"Margaret," dedi babası alçak sesle uyarırcasına. Higgins'in gözlerinde toplanan bulutları fark etmişti.

"Kızınızdan hoşlanıyorum," dedi Higgins birden. "Aklındakini söylemekten çekinmiyor ama sendikayı kavrayamıyor. Örgüt büyük güçtür, elimizdeki tek güçtür. Ağlamak için başka nedenlerim olmadığı günlerde papatyaları biçen bir sabanla ilgili gözlerimin dolmasına neden olan bir şiir okumuştum; şiirdeki adam bir taraftan biçmeye devam ediyor, bir taraftan da biçilen papatyalara üzülüyordu ama sağduyu sahibiydi. Sendika da toprağı hasada hazırlayan bir saban gibi. Boucher gibiler kendilerini papatya ya da topraktan biten ot yerine koyuyor. Bunların amaca giden yoldan temizlenmesi için kararlı olmak gerekiyor. Ona o kadar kızgınım ki! Hayır, haksızlık etmiyorum. Sırf zevk için gidip onu biçebilirim."

"Neden? Şimdilerde neler yapıyor? Yeni bir şey var mı?"

"Tabii var. Burnu yanlıştan hiç çıkmıyor. Önce kudurmuş köpekler gibi isyan başlattı. Sonrasında kaçıp saklandığında Thornton'ın onu bulmasını diledim ama kendi hesabı olan adam isyancıların yargılanmasıyla hiç ilgilenmedi. Hâliyle Boucher süklüm püklüm evine döndü ve en azından nezaket gösterip bir iki gün ortaya çıkmadı. Sonra ne yapsa beğenirsiniz? Doğruca Hamper'a gitti. Lanet olası herif! Midemi bulandıran riyakârlığıyla, sendikaya girmeme, dolayısıyla açlık çeken işsizlere yardım etmeme yemini etmesi gerekeceğini bildiği hâlde oraya iş

istemeye gitmiş! Zor durumdayken Sendika yardım etmeseydi açlıktan ölecekti. Neyse sonuçta yemin etmeye gitmiş, beş para etmez Yehuda gibi sendikada olup bitenleri patrona ispiyonlayacağına söz verecekmiş! Ama ömrümün sonuna kadar Hamper'a müteşekkir kalacağım çünkü Boucher'ı dinlemeden kovmuş, tek bir kelime bile konuşmamış. Oradakiler hainin bebek gibi ağladığını söylüyor!"

"Ah! Korkunç! Çok acıklı!" dedi Margaret içi parçalanırcasına. "Higgins, seni uzun zamandır tanıyorum. İstememesine rağmen onu Sendikaya girmeye zorlayarak bu hâle getirenin sen olduğunu anlayamıyor musun? Buna hiç gönlü yoktu. Onu bu hâle sen getirdin!"

"Bu hâle ben getirmişim! Hâli neydi ki ne oldu?"

O sırada daracık sokakta derinden bir uğultu duyulunca kulak kesilmek zorunda kaldılar. Birçok insan alçak sesle konuşuyordu. Adım seslerine bakılırsa ilerlemek yerine sanki oldukları yerde dönüp duruyorlardı. Evet, seslerden dışarıda birilerinin yürüdüğü açıkça duyulabiliyor, ağır bir yük taşıdıkları anlaşılabiliyordu.

Hepsi birden karşı koyamadıkları bir dürtüyle kapıya koştu. Sadece meraktan değil, aynı zamanda bir merasimi andıran dışarıdaki kaostan dolayı harekete geçmişlerdi.

Üçü polis, altı adam yolun ortasında, üzerinde bir ceset yatan menteşeleri sökülmüş bir kapıyı omuzlarında taşıyordu. Kapının her yanından sular damlıyordu. Sokaktaki herkes onları görür görmez alaya katılıyor, cenazeyi taşıyanların anlata anlata sıkıldıkları için gönülsüzce cevap verdiği sorular soruyordu.

"Tarlanın yanındaki derede bulduk."

"Dere mi? İyi de derede boğulacağı kadar su yok ki!"

"Azmetmiş, suya yüzüstü yatmış. Yaşamaktan sıkıldığı için ölümü seçmiş."

Higgins sessizce Margaret'e sokulup inlercesine, "John Boucher mı bu?" diye sordu. "Boucher yüreksizin tekiydi. Buna eminim! Bu o olamaz! Neden buraya bakıyorlar? Dinleyin! Kafamın içinde bir şarkı yankılandığı için hiçbir şey duyamıyorum."

Kapıyı özenle taşların üzerine bıraktıklarında üzerinde yatan zavallı adamı herkes görebiliyordu. Biri yarı kapalı cam gibi gözleri gökyüzüne bakıyordu. Derede yüzüstü bulunduğu için yüzü şişmiş, şakakları morarmış, derisi sudan buruşmuştu. Alnı keldi, arkaya doğru seyrelen uzun ve kıvırcık saçlarından sular damlıyordu.

Cesedin bozulmaya başlamış olmasına rağmen Margaret, John Boucher'ı hemen tanıdı. Acıyla çarpılmış zavallı yüze bakmak hürmetsizlik olacakmış gibi geldiğinden gayriihtiyari atılıp adamın yüzünü mendiliyle nazikçe örttü.

Bu hayırsever hareketi takip eden gözler, hemen ardından taş kesilmiş gibi duran Nicholas Higgins'e takıldı. Herkes hep bir ağızdan konuşuyordu. İçlerinden biri yaklaşınca Higgins ürkek adımlarla evine doğru geriledi.

"Higgins, sen onu tanıyordun!" dedi adam. "Karısına söylemek sana düşer. Nazikçe söyle ama vakit kaybetme çünkü onu burada uzun süre bırakamayız."

"Gidemem," dedi Higgins. "Bunu benden istemeyin. Kadının yüzüne bakamam."

"Bakarsın, bakarsın, komşun sonuçta," dedi adam. "Biz onu buraya kadar getirdik. Sen de üstüne düşeni yapacaksın."

"Yapamam," dedi Higgins. "Bu adamla işim olamaz. Arkadaş değildik, şimdi de ölmüş, hepsi bu."

"Eh, sen söylemeyeceksen kim söyleyecek? Birinin bu işi halletmesi gerekiyor. Zorlu bir iş olacak ama biri nazikçe söylemediği sürece başka birinin patavatsızlık edeceği kesin."

"Babacığım, siz gitsenize," dedi Margaret usulca.

"Ne diyeceğimi düşünecek zamanım olsa yapardım ama böyle aniden..."

Tepeden tırnağa titreyen babasının bu işi halledemeyeceğini anlayınca, "Ben giderim," dedi.

"Tanrı sizi korusun, han'fendi, büyük iyilik yapmış olacaksınız çünkü bildiğim kadarıyla kadıncağız zaten hasta ve buralarda pek kimsesi yok."

Margaret kapıyı tıkladı ama içerideki yaramaz çocuklar öyle bir gürültü yapıyordu ki... Kapının duyulduğundan kuşkuluydu ve saniyeler geçtikçe üstlendiği görevi yapmaktan korkmaya başlıyordu. Sonunda kapıyı açıp içeri girdikten sonra hızla sürgüyü çekti.

Zayıf bir ateşin yandığı şöminenin yanındaki sallanan sandalyede oturan Bayan Boucher onun farkında bile değildi. Ev günlerdir temizlenmemiş gibi görünüyordu.

Margaret bir şeyler dedi ama boğazı ve ağzı o kadar kurumuştu ki ne dediğini kendisi de bilmiyordu. Üstelik çocukların şamatası sesini bastırıyordu. Tekrar denedi. "Nasılsınız Bayan Boucher? Korkarım sizi pek iyi görmedim."

"İyi olma şansım mı var?" diye mızırdandı kadın. "Çocuklarla tek başıma kaldım. Seslerini kesmek için verebileceğim hiçbir şey yok. John bizi bu hâlde bırakmamalıydı."

"Ne zamandır yok?"

"Dört gün oldu. Buralarda kimse iş vermeyince Greenfield'e yürüyerek gitmeye karar verdi. Şimdiye dönmüş olması gerekirdi, gelmese bile iş bulduğunu haber verirdi. Belki..."

"Ah, onu suçlamayın," dedi Margaret. "Eminim o da sizi düşünmüştür..."

"Kes şamatayı, hanımefendiyi duyamıyorum!" diye bağırdı kadın, bir yaşlarındaki bebeye. Sonra özür dilercesine sözlerini sürdürdü. "Sürekli *baba* ve *mama* diye ağlıyor ama verecek mamam yok, üstelik babası da bizi unuttu sanırım. Oğlu babasının bir tanesidir," dedikten sonra ani bir ruh hâli değişimiyle çocuğu kucağına alıp sevgiyle öpmeye başladı.

Margaret dikkatini çekebilmek için kadının koluna dokunduğunda göz göze geldiler. "Zavallı yavrucak!" dedi Margaret usulca. "Babasının bir tanesi."

"Ya, babasının bir tanesidir," diyen kadın, bir hışım kalkıp karşısına dikildi. Bir iki dakika ikisi de konuşmadı. Sonra etrafı toparlamaya çalışırken âdeta hırlarcasına, "Öyle ya... babasının bir tanesi," diye tekrarladı. "Fakirler de çocuklarını zenginler gibi sevebilir. Niye konuşmuyorsunuz? Niye bana acıyan gözlerle bakıyorsunuz? John nerede?" Hâlsizliğine rağmen cevap alabilmek için Margaret'i sarstı. Karşısındaki gözyaşlarının nedenini anladığındaysa, "Aman Tanrım!" diye sandalyesine kaykıldı.

Margaret çocuğu alıp tekrar kucağına verirken, "Oğlunu severdi," dedi.

"Öyle," dedi kadın. Başını iki yana sallıyordu. "Hepimizi severdi. Bir zamanlar bizi seven biri vardı. Uzun zaman önceydi ama hayattayken, yanımızdayken bizi gerçekten severdi. Başımıza gelen en güzel şey bu bebekti ama beni de severdi. Beş dakika önce demediğimi bırakmasam da ben de onu seviyordum. Öldüğünden emin misiniz?" dedi doğrulmaya çalışarak. "Yani ölümcül hastaysa buraya getirsinler. Ben ona kendim bakarım. Uzun zamandır yaralara merhem olmaya alıştım."

"Ama kocanız vefat etti. Derede boğulmuş!"

"Boğulanların hayata döndürüldüğünü biliyorum. Kalkmam gerekirken ben niye hâlâ oturuyorum? Şşş, çocuğum... şşş! Al bununla oyna ama ağlama, yüreğim yanıyor! Ah, takatim neredesin? Ah, John... kocam!"

Düşecek gibi olduğunda Margaret hemen koluna girdi. Birlikte sallanan sandalyeye çöktüklerinde kadın kucağındaydı, başını omzuna dayamıştı. Korkuyla birbirine sokulan çocuklar durumun vahametini anlamaya başlamışlardı ama beyinleri yeterince gelişmediği için yavaş idrak ediyorlardı. Gerçeği tahmin ettikleri anda umutsuz hıçkırıklarla ağlamalarına Margaret'in yüreği dayanmıyordu. Niye ağladığını bilmese de zavallı küçük Johnny de çığlık çığlığa ağlıyordu. Margaret'in kucağındaki kadın da tir tir titriyordu.

O sırada kapı tıklandı. "Aç, çabuk aç," dedi en büyük çocuğa. "Sürgüyü çek ama gürültü yapma, çok sessiz ol... Ah, babacığım, gel, çocukları dikkatli bir şekilde yukarı çıkarıver, belki kadıncağız onları duymaz. Zaten bayıldı."

"Zavallıcık iyi ki bayılmış," dedi, ölüyü taşıyanların ardından içeri giren bir kadın. "Ama sizin için ağır olmalı. Durun, bir yastık getireyim de yere yatıralım."

Yardımsever komşu Margaret için büyük rahatlıktı. Kadının eve yabancı olduğu belliydi, muhtemelen buralara yeni taşınmıştı ama o kadar iyi ve düşünceliydi ki Margaret artık orada kendisine ihtiyaç olmadığını hissetti. Belki başsağlığı dilemeye gelenler için evi temizlemek iyi olabilirdi.

Gözleri Nicholas Higgins'i aradı ama adam orada değildi. O yüzden idareyi ele alarak Bayan Boucher'ı yere yatıran kadına bakıp, "Gelenlere sessizce gitmelerini söyleyebilir misiniz?"

dedi. "Kadıncağız kendine geldiğinde sadece tanıdığı birkaç kişi kalsa daha iyi olur. Babacığım, siz de erkeklerle konuşup gönderir misiniz? Bu kadar kalabalıkta zavallıcık nefes alamıyor." Ardından diz çöküp Bayan Boucher'ın yüzünü sirkeyle silmeye başladı. Çok geçmeden oluşan temiz hava dalgası Margaret'i şaşırttı. Etrafına bakındığında komşu kadınla babasının gülümseyerek bakıştığını görünce, "Ne oldu?" diye sordu.

"Yardımsever dostumuz evi boşaltırken aklını kullandı," dedi babası.

"Giderken hepsinin yanlarına birer çocuk almalarını istedim," diye açıkladı kadın. "Artık onlar birer yetim, anneleri de dul. Yapabilecekleri en güzel yardım çocukların karnını doyurup onlarla ilgilenmek. Adamın nasıl bulunduğunu karısı biliyor mu?"

"Hayır," dedi Margaret. "Söyleyemedim."

"Soruşturma olacaktır, o yüzden hatunun öğrenmesi lazım. İşte! Kendine gelmeye başladı. Siz mi söylersiniz, yoksa ben mi söyleyeyim? Yoksa belki en iyisi babanız söylesin?"

"Hayır, siz... siz söyleyin," dedi Margaret.

Kadının iyice ayılmasını sessizce beklediler. Sonra komşu kadın yere oturup Bayan Boucher'ın başını kucağına alarak, "Komşum," dedi. "Kocan öldü. Nasıl öldüğünü biliyor musun?"

"Boğulmuş," dedi Bayan Boucher hâlsizce. Kederi deşildikçe ilk kez ağlamaya başlamıştı.

"Derede bulunmuş. Büyük bir umutsuzlukla eve dönüyormuş. Tanrı'nın insandan daha insaflı olduğunu, bir anne kadar sevgi dolu olduğunu düşünmüş. Ölümüne ne doğru ne de yanlış diyebilirim. Tek diyeceğim, kocanın yürek yangısı hiç kimseye nasip olmasın, yoksa aynısını biz de yapabiliriz."

"Çocuklarla beni tek başıma bıraktı!" diye inledi dul kadın. Ölümden bahsederken Margaret'in tahmin ettiğinden çok daha az dertliydi, daha çok kocasının kaybını kendisini ve çocuklarını etkileyecek bir sıkıntı olarak görüyordu.

"Yalnız değilsiniz," dedi Bay Hale ağırbaşlılıkla. "Kiminiz kimseniz var mı? Sizinle kim ilgilenecek?"

Kadın kocaman gözlerini, konuştuğunu ilk kez duyduğu adama çevirdi. O ana kadar Bay Hale'in oradaki varlığını fark etmemişti.

"Çocukların vaftiz babası var mı?" diye üsteledi adam.

"Altı çocuğum var, efendim, en büyüğü sekiz yaşında. Tanrı'yı gücendirmek istemem... sadece ona güvenirim," diyen kadın yine ağlamaya başladı.

"Hatun yarın kendini daha iyi hissedecektir, o zaman konuşursunuz, efendim," dedi komşu kadın. "Şu anda tek tesellisi bebeği olurdu. Keşke onu götürmeselerdi."

"Ben gidip getireyim," dedi Margaret. Birkaç dakika sonra döndüğünde, yüzü gözü yemeğe bulanmış hâlde Johnnie kucağındaydı. Bebeğin elleri çeşitli şekillerde deniz kabukları, minik kristal taşlar ve alçı bir biblo başıyla doluydu. Margaret onu annesine verdi.

"Hadi bakalım!" dedi komşu kadın. "Artık birlikte ağlar, birlikte rahatlarlar. Bir bebeğin tesellisi gibisi yoktur. İhtiyaç duyduğu sürece yanında kalacağım. Yarın gelirseniz sizinle konuşabilecek kadar aklı başına gelmiş olur ama bugün konuşacak hâlde değil."

Ağır adımlarla sokakta yürürlerken Higgins'in kapalı kapısının önünde duraksadıklarında babası, "Girsek mi?" diye sordu.

"Ben de onu düşünüyordum," dedi Margaret.

Kapıyı çaldılar. Cevap gelmeyince kolu denediler. Sürgülüydü ama içeride birilerinin hareket ettiğini duyabiliyorlardı.

"Nicholas!" diye seslendi Margaret. Cevap yoktu. İçeride kitap gibi bir şey kazara düşürülmese evde kimse olmadığını düşünerek oradan ayrılabilirlerdi.

"Nicholas!" diye seslendi Margaret yine. "Sadece biziz. Bizi içeri almayacak mısın?"

"Hayır," dedi adam. "Kapıyı kilitlerken konuşmayacağımı söyledim. Bugün beni kendi hâlime bırakın."

Bay Hale üsteleyecek gibi oldu ama Margaret parmağını dudaklarına götürerek, "Şaşırmıyorum," dedi. "Ben de yalnız kalmayı çok istiyorum. Böyle bir günden sonra yapılabilecek en iyi şey yalnız kalmak."

XXXVII

Güneye Bakmak

Bir kürek! Bir tırmık! Bir çapa!
Bir kazma ya da bir keser!
Hasat için bir orak ya da biçmek için bir tırpan,
Bir harman döven ya da aklına ne gelirse—
İşte biçare aleti kullanacak
Ve emeğin inişli çıkışlı okulundaki
Zorlu tecrübeleriyle
Maharetli bir el.*

Hood

Ertesi gün dul kadını tekrar ziyaret etmeye gittiklerinde Higgins'in kapısı yine kilitliydi ama bu sefer meraklı komşulardan biri sayesinde adamın gerçekten evde olmadığını öğrendiler. Dahası sabah erkenden Bayan Boucher'ı görmeye gitmişti.

Kadın zavallı kocasının intiharı yüzünden hor görüldüğünü düşündüğünden ziyaret pek verimli geçmedi, üstelik gerçekler kadının düşüncelerini çürütemiyordu. Özellikle tamamen kendine ve içine düştüğü duruma odaklandığı için bencilliği birer yükümlülük olarak gördüğü çocuklarıyla ilişkilerine bile yan-

* İngiliz şair, yazar ve mizahçı Thomas Hood'un (1799-1845) "The Lay of the Laborer/İşçinin Şarkısı" adlı şiirinden.

sıyordu. Zaten çocuklarıyla ilgisi, yaban hayvanlarının yavrularıyla ilgisinden farksızdı.

Babası beyhude sızlanmaların ötesine geçerek daha önemli şeyleri düşünmesi için dul kadınla sohbet ederken Margaret çocuklardan bir ikisiyle konuşmaya çalıştı. Gördüğü kadarıyla çocukların matemi, annelerinkinden çok daha saf ve sahiciydi. Belli ki babaları iyi bir baba olmuştu. Her biri heyecandan kekeleyerek kaybettikleri babalarının kendilerini nasıl severek şımarttığını anlatıyordu.

"Yukarıdaki şey gerçekten o mu? Hiç ona benzemiyor. Bakınca korkuyorum, oysa babamdan hiç korkmazdım."

Kadının sırf teselli edilme ihtiyacıyla bencillik ederek, çocuklarına babalarının yukarıdaki çürümüş cesedini gösterdiğini duyunca Margaret'in yüreği sızladı. Çocukların saf matemine dehşet bulaşmıştı.

Başka şeyler düşünmeye çalıştı. Çocuklar anneleri için neler yapabilirdi? Daha güzeli, babaları onların anneleri için ne yapmalarını isterdi? Margaret, çocuklarla iletişiminde Bay Hale'in anneleriyle iletişiminden daha başarılıydı. Evde yapabilecekleri ufak tefek işleri bilen çocuklar hemen harekete geçerek dağınık odayı toparlamaya girişti, oysa Bay Hale çıtayı çok yüksekte tutup konuyu soyut ele aldığı için bedbaht kadın, son adımı atmaya karar vermeden önce kocasının nasıl mutsuz olduğunu gözünde bile canlandıramıyordu. Tek bildiği, intiharın kendisini nasıl etkilediğiydi. Merhametli Tanrı'nın, dereye yüzüstü yatan kocasını boğmak gibi bir amacı olmadığını kavrayamıyordu. Korkunç bir umutsuzluğa kapıldığı için kocasını içten içe suçladığı ve adamın son cüretkâr eylemi için geçerli bir nedeni olabileceğini reddettiği hâlde onu böylesi bir çaresizliğe itmiş olabilecek herkesi suç-

luyordu. Patronlar, özellikle de fabrikasına saldırdığı ve isyanla suçlayıp ardından suçlamayı geri çeken Bay Thornton, hatta Higgins'in temsilcisi olduğu Sendika, dahası aç ve gürültücü bir sürü çocuk... Hepsi çaresiz dulla savaşan bir düşman ordusuydu.

Margaret bu saçmalıkları duyduğu hâlde kadının umudunu kırmak istemiyordu. Oradan çıktıklarında babasını neşelendirmenin imkânsız olduğunu fark etti. "Şehir hayatı," dedi sonunda. "Hızlı ve karmaşık hayat nedeniyle insanların sinirleri yıpranmış. Depresyon ve endişeyi körükleyen şu kutu gibi evlere kapanmış olmalarından bahsetmiyorum bile. Taşrada çocuklar dâhil herkes, kışın bile çok daha fazla dışarı çıkıyor."

"Ama insanlar şehirlerde yaşamak zorunda. Hem taşrada bazıları öylesine tembelleşiyor ki hiçbir şey düşünmeden kendilerini kaderlerine teslim ediyorlar."

"Evet, bu konuda hemfikirim. Sanırım her hayat tarzı, kendi zorluklarını ve cazibelerini üretiyor. Şehir sakinleri sabırlı ve sakin olmakta zorlanırken, taşrada doğanlar böyle bir hayatı fazlasıyla hareketli bulur, şehrin koşuşturmasını sevimsiz telaşlarla bir tutarlar. İkisi için de bir gelecek kurma zorluğu var; birinde hayat telaşesi her yerde, diğerinde hayat insanı âdeta hayvansı bir varoluş duygusuyla duyarsızlığa itiyor, farkında olmadığı için de kendini inkâr edip ileri bakabilmek için plan yapmanın sancılı keyfine engel oluyor."

"Tam da bu yüzden ikisinde de bir şeylerle meşgul olması gerekli ama günün aptalca mutsuzlukları aynı etkiyi yaratıyor. Zavallı Bayan Boucher! Onun için yapabileceğimiz hiçbir şey yok."

"İşe yaramıyor gibi görünse de çabalamaktan vazgeçemeyiz. Ah, babacığım! Dünya çok zorlu bir yer!"

"Öyle, çocuğum. Her hâlükârda şu anda öyle hissediyoruz ama kederliyken bile çok mutlu olduğumuz günler yaşadık. Frederick'in ziyareti ne büyük keyifti!"

"Evet, çok büyük sevinçti," dedi Margaret, kocaman gülümseyerek. "Büyüleyici bir kaçamaktı." Birden sustu. Ödlek davranışıyla Frederick'in ziyaretinden alabileceği keyfi kendi kendine gölgelemişti. Başkalarında en tiksindiği kusurlar, cesaret eksikliği ve yüreği yalana sürükleyen kötülüktü. Ve şimdi o da aynı suçu işlemişti! Bunun üzerine Bay Thornton'ın yalancılığını öğrendiğini hatırladı. Acaba yalanını başkası yakalasa bu kadar umursar mıydı? Shaw teyze, Edith, babası, Kaptan, Bay Lennox, Frederick... hepsini aklından geçirdi. Sonuncusu kendisi için yalan söylediği hâlde en acı vereniydi çünkü kardeş olarak ilk kez sevgi ve saygıya dayalı bir ilişki geliştirmişlerdi ama Frederick'e karşı duyduğu mahcubiyet bile Bay Thornton'la tekrar karşılaşma fikri kadar gözünü korkutmuyordu. Yine de onu görmek, bu mahcubiyetini aşmak, adamın gözündeki yerini tartmak istiyordu. İlk tanıştıkları günlerde büyük bir gururla, sıklıkla ürünün kalitesi hakkında yanılsamalara neden olan, öte yandan sahte bir refah ve bolluk hissi yaratan ticaretle ilgili muhalefetini hatırlayınca yanakları yanmaya başladı. Büyük resimde bütün şerefsizliklerin ticarete uzun vadede zarar vereceğinin anlaşılacağını, bu tür girişimlerin sadece ucuz başarılar peşinde koşanların işi olduğunu, herkesin aklı başında davranamayacağını, hatta havailik yapabileceğini birkaç kelimeyle açıklarken Bay Thornton'ın ona nasıl da sakin bir küçümsemeyle baktığını çok iyi hatırlıyordu. Kirlenmemiş dürüstlüğüyle kendini güçlü hissettiği için Margaret de ona, ucuza alıp piyasaya pahalı satmanın dürüstlük fikriyle çatışması göz önüne alınırsa şeffaf bir adalet eksikliği olduğunu düşünüp dü-

şünmediğini sormuş, hatta centilmenlik kelimesini kullandığında babası dinî kavramlar önermiş, sonunda Margaret içten içe adamı küçümseyerek sessizce otururken konu öylece kapanmıştı.

Artık kimseyi küçümsemeyecekti! Centilmen kelimesini bir daha asla kullanmayacaktı! Bundan böyle Bay Thornton'ın gözünde itibarsız ve aşağılık biriydi. İyi de onu ne zaman görebilirdi? Kapı her çaldığında yüreği hopluyordu ama sakinleştiğinde yine tuhaf bir şekilde hüzne kapılıp yüreği hayal kırıklığıyla sızlıyordu.

Babasının genç adamı beklediği belliydi, dahası yaşlı adam onun gelmediğini görünce oldukça şaşırmıştı. Aslında geçen akşamki sohbetlerinde ayrıntısına giremedikleri birkaç noktayı açmak istiyordu ama ertesi akşam sohbetin devam edemeyeceği anlaşılmıştı. Öyle bile olsa Bay Thornton en kısa zamanda gelebilir, tartışmalarını kaldıkları yerden devam ettirebilirdi. Bay Hale o akşamdan beri onunla buluşmak için can atıyordu. Karısının ciddi hastalığı anlaşıldığından beri henüz diğer öğrencileriyle bir araya gelmemişti, o yüzden fazla işi yoktu ve son günlerin en ilginç olayı olan Boucher'ın intiharı, spekülasyon düşkünlüğünü iyice körüklemişti. Hâliyle bütün akşam huysuzlandı. Sürekli, "Bay Thornton gelir diye bekliyordum. Sanırım dün akşam kitabı getiren hizmetçi, beyefendinin gönderdiği mesajı iletmeyi unuttu. Sence bugün mesaj gelmiş olabilir mi?" diye sordu.

"Gidip sorayım, babacığım," dedi Margaret, babası aynı sözleri bir iki kez tekrarladıktan sonra. "Ah, kapı çalıyor!" Hemen oturup, başını eğerek işiyle ilgilenmeye başladı. Merdivenlerdeki adım seslerini duyabiliyordu ama gelenin Dixon olduğunu anlamıştı. Başını kaldırıp sevinmiş gibi iç çekti.

"Şu Higgins denen adam geldi, efendim, sizi görmek istiyor, olmadı Bayan Margaret'le de görüşebilirmiş. Hatta belki önce Bayan Margaret'le, sonra sizinle görüşebilir, efendim çünkü çok tuhaf bir tarzı var."

"Yukarı gönderebilirsin Dixon, böylece ikimizi de görür ve kimle görüşmek istiyorsa görüşmüş olur."

"Ah! Peki, efendim. Ne diyeceğiyle hiç ilgilenmediğimden eminim ama ayakkabılarını görseniz mutfaktaki ocağın tertemiz olduğunu düşünürdünüz."

"Kapıda ayakkabılarını temizleyebilir herhâlde," dedi Bay Hale.

Bunun üzerine Dixon, adamı buyur etmek için aşağı indi. Ama adamın tereddütle ayaklarına baktıktan sonra merdivenin dibine çökerek pis ayakkabılarını çıkarmasını ve tek kelime etmeden basamakları tırmanmasını izlerken şaşkındı.

"Hizmetkârınızım, efendim!" dedi Higgins, içeri girerken eliyle saçlarını düzelterek. Sonra Margaret'e baktı. "Çorapla girdiğim için kusuruma bakmayın, bütün gün gezdiğim sokaklar leş gibiydi."

Margaret, adamın alışılmadık bir şekilde sakin ve uysal davranmasını yorgunluğuna verdi. Konuşmaya gelmesine rağmen konuşmakta zorlandığı belliydi.

Bay Hale'in utangaçlık, çekingenlik, hatta yoksunluk karşısında her zamanki anlayışlı tavrı adamın yardımına koştu. "Çay içecektik, siz de bir fincan içerek bize eşlik edin, Bay Higgins. Bu yağmurlu günde sürekli dışarıda kaldıysanız yorulduğunuza eminim. Margaret, çayı hızlandıramaz mısın?"

Margaret ancak, merhum hanımının kederini henüz üzerinden atsa da hâlâ son derece kırılgan ve sinirli tavırları devam

eden Dixon'ı gücendirme pahasına hazırlığı kendisi yaparak çayı hızlandırabilirdi. Ama yeni tanışsalar da Martha onun dileklerini yerine getirmekten zevk alıyor, bundan büyük şeref duyuyordu. Kadının her şeyi yapmaya hazır oluşu ve Margaret'in tatlı hoşgörüsü, tanışıklıkları çok eskiye dayanan Dixon'ın mahcup olmasına yetti. Yine de, "Milton'a geldiğimizden beri beyefendi ve siz neden alt sınıftan insanları yukarıya davet ediyorsunuz, anlamıyorum," demekten geri durmuyordu. "Helstone'da böyleleri mutfaktan öteye geçemezdi. Hatta bir ikisine mutfakta bulunmalarının bile onlar için büyük bir şeref olduğunu söylemişimdir."

Higgins, yüreğindeki ağırlığı sadece biriyle paylaşmanın daha kolay olacağını fark etmişti. Margaret odadan ayrıldıktan sonra kapıya gidip iyice kapattı, ardından geri dönerek Bay Hale'e yaklaştı. "Efendim," diyordu. "Bugün neyin peşine düştüğümü, özellikle de dünkü tavrımı hatırlıyorsanız asla tahmin edemezsiniz. İş arıyordum. *Medeni davranıp dilimi tutacağım, kim ne derse uslu uslu dinleyeceğim*, dedim kendime. Patavatsızlık yapmamak için dişlerimi sıkacaktım. Anlarsınız ya... o adamın hatırı için..." derken başparmağıyla bilinmez bir yeri işaret etti.

"Fakat anlayamıyorum," dedi Bay Hale, karşısındakinin bir tür onay beklediğini görünce. Üstelik o adamın kim olabileceği hakkında en ufak bir fikri yoktu.

"O viranede yatan arkadaş," dedi Higgins, yine başparmağıyla ardında bir yerleri işaret ederek. "Gidip kendini derede boğan o zavallı! Ölene kadar suya öylece yatacak cesarete sahip olabileceği aklıma gelmezdi. Boucher'dan bahsediyorum."

"Tamam, şimdi anladım," dedi Bay Hale. "Siz devam edin ama lütfen tane tane anlatın..."

"Onun hatırı için... Aslında onun da değil çünkü her neredeyse bir daha açlık ya da soğuk nedir bilmeyecek. Bunu daha çok karısı ve çocukları için yaptım."

"Tanrı sizi korusun!" dedi Bay Hale heyecanlanarak. Sonra kendini sakinleşmeye zorlayarak nefes nefese, "Ne demek istiyorsunuz? Anlatın," diye sordu.

"Dedim ya..." dedi Higgins. Yaşlı adamın heyecanı karşısında bir parça şaşırmıştı. "Kendim için iş aramayacaktım ama o zavallılar bana emanet. Boucher'ı daha iyi bir geleceğe yönlendirebilecekken ortada bıraktığımı ve bunun sorumluluğunu üstlenmem gerektiğini anladım."

Onun elini tutup hararetle sıkan Bay Hale'in nutku tutulmuştu.

Higgins mahcup oldu. "Yapmayın, efendim! Kim olsa aynısını yapardı, hatta daha iyisini yapardı çünkü inanın, iş için tek bir umut ışığı bile yakalayamadım. Yemin konusunu bir kenara bırakıyorum... Hayır, Boucher'ın hatırına bile yemin etmem ve bunu Hamper'a söyledim. Fabrikasında benim gibi işçiyi bir daha asla bulamaz, başkaları da gidip onun için çalışmaz. Vasıfsız ve yoksul bir kara koyundan başka bir şey değilim, o yüzden ancak siz yardım ederseniz çocukları açlıktan kurtarabilirim!"

"Ben mi? Nasıl? Her şeyi yaparım... ama ne yapabilirim?"

"Küçük hanım..." Başıyla odaya geri dönüp sessizce onları dinleyen Margaret'i işaret etti. "Sıklıkla güneydeki hayattan övgüyle bahseder. Ne kadar uzak olduğunu hayal bile edemem ama düşündüm ki ekmeğin ucuz, maaşların iyi olduğu, zenginiyle fakiriyle, patronuyla işçisiyle herkesin arkadaşça yaşadığı güneye gidebilirim. Siz de bana iş bulmam için yardım edebilirsiniz. Yaşım henüz kırk beş değil, hâlâ gücüm yerinde, efendim."

"Ama orada ne iş yapabilirsiniz ki dostum?"

"Eh, belki tarlada çalışabilirim..."

Margaret yaklaştı. "Ve bütün iyi niyetinle yapabileceğin her iş karşılığında haftada belki dokuz şilin, biraz ücra yerdeyse en fazla on şilin kazanabilirsin Higgins," dedi. "Yiyecek içecek fiyatları buradan farklı değil, sadece belki küçük bir bahçen olursa..."

"Çocuklar bahçede çalışabilir," dedi adam. "Zaten Milton'dan sıkıldım. Burası da benden sıkıldı."

"Tam da bu yüzden güneye gitmemelisin," dedi Margaret. "Oraya katlanamazsın. Sıcak soğuk demeden hep dışarıda olacaksın, romatizman tutacak. Bu yaşta kas gücüne dayalı iş seni mahveder. Yiyecek içecek, burada alıştığından çok farklı."

"Ete düşkün değilim," dedi Higgins, alınmış gibi.

"Ama çalışırken *günde bir kez et yersiniz*,* on şilinle o zavallı çocukları doyurabilirsin diye hesaplıyorsun. Sözlerim nedeniyle bu fikre kapıldığın için sana güneyi her şeyiyle anlatmak boynumun borcudur. Oradaki hayatın sıkıcılığına dayanamazsın, bunun nasıl bir şey olduğunu bilemezsin, sıkıntı seni pas gibi çürütür. Hayatlarını orada geçirenler, pis kokulu su birikintilerine batmaya alışıktır. Yazları bunaltıcı tarlalarda her gün çalışırlar, hiç konuşmaz, eğik başlarını asla kaldırmazlar. Zorlu tarla işi hayatlarından çalar, her gün aynı şeyi yapmaktan hayal güçleri tükenir, işten döndükten sonra en ilginç konuları bile düşünmek istemezler çünkü zavallılar evlerine tükenmiş bir şekilde dönerler! Tek dertleri

* Alman filozof ve iktisatçı Friedrich Engels (1820-1895) İngiltere'de işçi sınıfının koşullarını incelerken (1844) tekstil işçilerinin ekonominin iyi işlediği dönemlerde her gün et yediğini ama maaşlar düştükçe et yeme olanağının haftada iki üç güne düştüğünü saptar.

yemek ve dinlenmektir. Şehirde soluduğun hava kadar bol bulduğun iyi kötü arkadaşlıkları oralarda bulabileceğinden emin değilim ama bildiğim bir şey varsa o da senin gibilerin tarla işçilerinin yaşadığı hayata katlanamayacağıdır. Onların huzur bulduğu şeyler, senin için sonsuz bir işkenceye dönüşür. Bence bundan vazgeç, Nicholas, yalvarırım vazgeç. Hem kadınla çocukları oraya götürecek parayı asla bulamazsın... İyi düşün."

"Hesabımı yaptım. Bize bir ev lazım olacak, eşya da bulmak lazım. Oradakiler de altı yedi çocukla ailelerini geçindirmeye çalışıyor. Tanrı yardımcıları olsun!" dedi Higgins. Margaret'in sözlerinden ziyade sanki bu zorluklar nedeniyle, yorgunluk ve kaygılarla dolu bir günün ardından henüz tasarladığı planını gözden geçiriyormuş gibi kendini çürütmeye meyilliydi. "Tanrı yardımcıları olsun! Kuzeyin de güneyin de kendi zorlukları var. Düzenli iş olsa bile maaşlar açlık seviyesinde, oysa burada o parayı bir haftada harcıyor, sonraki haftaya meteliksiz giriyoruz. Dünya kesinlikle kimsenin anlayamayacağı kadar karmaşık. Bu gidişatın düzelmesi gerekiyor ama siz bile gördüğümüzden daha fazlası olmadığını söylüyorsanız bunu kim yapacak?"

Bay Hale ekmek dilimlemekle meşguldü. Margaret buna sevindi çünkü Higgins'in kendi düşünceleriyle baş başa bırakılmasının daha iyi olacağını anlamıştı. Babası onun konuyla ilgili düşüncelerine yumuşak bir şekilde yaklaşırsa adam muhalefet edildiğini düşünerek savunmaya geçebilirdi.

Gerçekten de Higgins dalgın bir şekilde önüne konanları yiyip bitirene kadar Margaret'le babası farklı konulardan konuştular. Sonunda adam sandalyesinde arkasına yaslanıp konuşulanlarla ilgilenmeye çalıştı ama fayda etmeyince yine karamsar dalgınlığına geri döndü.

Margaret bir süredir söylemeyi düşündüğü hâlde boğazına bir yumru gibi takılan soruyu sonunda sordu. "Higgins, iş aramak için Marlborough Fabrikasına gittin mi?"

"Thornton'ın fabrikasına mı?" diye sordu Higgins. "Evet, gittim."

"Ne dedi?"

"Benim gibiler patronla görüşemez. Bekçi cehenneme kadar yolum olduğunu söyledi."

"Keşke Bay Thornton'ı görebilseydin," dedi Bay Hale. "Sana iş vermeyebilir ama en azından bekçinin kullandığı dili asla kullanmaz."

"Ah, ben o sözlere çok alışığım, benim için hiç önemi yok. Ben de zıvanadan çıktığımda pek düzgün konuşmam. Mesele şu ki ne orada ne de başka bir yerde bana ihtiyaç var."

"Ama Bay Thornton'ı görmeni çok isterdim," diye üsteledi Margaret. "Tekrar gider misin? İş istemenin zoruna gideceğini biliyorum... ama yarın tekrar dener misin? Yaparsan çok sevinirim."

"Korkarım bir işe yaramaz," dedi Bay Hale alçak sesle. "Ben konuşsam daha iyi olacak."

Margaret hâlâ adamdan bir cevap bekliyordu.

Karşısındaki yumuşacık hüzünlü gözlere direnmenin mümkün olmadığını anlayan adam derin bir iç çekti. "Aç kalacağımı bilsem kendim için gitmeyi gururuma yedirmem biraz zor olurdu, hatta iş isteyeceğime onu yumruklar, kendimi oradan sonsuza kadar kovdururdum ama affınıza sığınarak söylüyorum, siz sıradan bir hanım değilsiniz, tarzınız da hiç sıradan değil. Yarın başımı eğip gideceğim. Bay Thornton'ın ne yapacağını düşündüğünüzü bilmiyorum. O adam bana iş vermektense kazığa bağ-

lanarak yanmayı tercih eder. Bunu sizin hatırınıza yapacağım, Bayan Margaret. Hayatımda ilk kez bir hanıma boyun eğdiğime inanabilirsiniz. Ne karım ne de Bess bana söz geçirebilirdi."

"Çok teşekkür ederim," dedi Margaret gülümseyerek. "Ama sana inanmıyorum. Bence karınla kızını çoğu erkek gibi sen de dinliyordun."

"Bay Thornton'a vermen için bir not yazayım," dedi Bay Hale. "En azından sizi dinleyecektir."

"Çok naziksiniz, efendim ama kendi başımın çaresine bakmayı tercih ederim. Kavganın detaylarını bilmeyen biri tarafından yapılacak torpili midem kaldırmaz. Patronla işçi arasına girmek, karıyla kocanın arasına girmeye benzer. Aklı olan böyle işlere bulaşmaz. Gider fabrikanın kapısında yatarım. Patronla görüşene kadar sabah altıda kapıya dikilirim. Ama benden zor durumda olan birinin ayağını kaydırmaktansa sokak süpürürüm daha iyi. Siz yine de umutlanmayın, han'fendi, taşı sıksam suyunu çıkartmam ihtimali daha yüksek. Sizlere iyi geceler ve çok teşekkürler."

"Ayakkabıların mutfakta ocağın yanında. Kurusun diye oraya götürmüştüm," dedi Margaret.

Adam dönüp gözlerinin içine baktı, sonra elinin tersiyle gözlerini silip çıktı.

"Ne gururlu bir adam!" dedi Bay Hale. Bay Thornton'a iki satır yazma önerisi reddedildiği için biraz bozulmuştu.

"Öyle," dedi Margaret. "Sadece gurur da değil. Onu iyi bir adam yapan bütün vasıflara sahip."

"Bay Thornton'ın kendi karakteriyle örtüşen özelliklerine saygı duyması çok eğlenceli."

"Kuzeyliler çok sağlam insanlar, öyle değil mi babacığım?"

"Korkarım zavallı Boucher o kadar sağlam değildi. Karısı için de öyle olduğu söylenemez."

"Aksanlarından İrlanda kanı taşıdıklarını tahmin ediyorum. Higgins yarın başarılı olabilecek mi acaba? Bay Thornton'la adam adama konuşabilirlerse... Higgins onun patron olduğunu unutup bizimle konuştuğu gibi konuşabilirse... ve Bay Thornton bir patron gibi değil de insanlığını hatırlayıp onu sabırla dinleyebilirse..."

"Sonunda Bay Thornton hakkında hakkaniyetle konuşuyorsun, Margaret," dedi babası, yanağından makas alırken.

Margaret'in yüreğine oturan taş, cevap vermesine engel oluyordu. *Ah!* diye geçirdi içinden. *Keşke erkek olsaydım o zaman karşısına dikilip tenkitlerini bütün açıklığıyla yüzüme vurmasını, buna hakkım olduğunu söylerdim. Değerini anladıkça onun dostluğunu kaybetmekten daha çok korkuyorum. Canım anneme nasıl da şefkatle yaklaşmıştı! Sırf anneciğimin hatırına bile olsa gelmesini çok isterdim. O zaman en azından gözünden ne kadar düştüğümü anlayabilirdim.*

XXXVIII

Tutulan Sözler

Sonra gururla, gururla doğruldu,
Gözündeki yaşlara rağmen,
Ne söylersen söyle ne dersen de,
Alamazsın benden tek kelime!
İskoç Baladı

Margaret gözden düşmesinin nedeninin yalan söylemesi olduğunu düşünse de aslında Bay Thornton'ın derdi, söylenen yalanın bir sevgiliyle alakalı olduğunu düşünmesiydi. O akşam o adamla bakışmalarındaki samimi sevgiyi, öyle olmasa bile aralarındaki eskiye dayanıyormuş gibi görünen güven hissini aklından çıkaramıyor, düşüncesi bile yüreğini sızlatıyor; nereye giderse gitsin, ne yaparsa yapsın, o akşam gördüğü manzara gözünün önünden gitmiyordu. Hele evden epey uzakta, hem de öyle sık gidilmeyecek bir yerde, akşam çökerken genç kızın o delikanlıyla dolaştığı aklına geldikçe dişlerini sıkmaktan kendini alamıyordu. İçindeki daha asil ses, gördüğünün son derece masum ve açıklanabilir bir şey olduğunu söylüyordu. Sonuçta genç kız da sevebilir, sevilebilirdi. Hem aşkı ona çok görmeye hakkı var mıydı ki? Duygularını itiraf ettiğinde Margaret açık ve sert bir şekilde onu reddetmemiş miydi?

Öte yandan, o geç saatte tahmin ettiğinden daha uzun bir yürüyüş yapmak üzere kandırılmış olması da ihtimal dâhilindeydi.

İyi de niye yalan söylemişti? Kendisinden hiç beklenmeyecek bir şekilde Margaret'in yalan söylemesi, bir vicdan azabının yansıması olabilirdi. Onun saygıyı hak ettiğine inanmadığını söyleyerek kendini rahatlamaya çalışsa da bu konuda adil olmak zorunda hissediyordu. Asıl perişanlığının nedeni buydu. Bütün kusurlarına rağmen bütün kadınlardan çok daha güzel ve mükemmel olduğunu düşündüğü genç kızı büyük bir tutkuyla seviyor, öte yandan onun dürüstlüğünü zedelemeyi göze alacak kadar sevdiği başka bir erkekle ilişkisi olduğuna inanıyordu. İtibarını lekeleyen yalan; Margaret'in, o esmer, zarif, şık ve yakışıklı adamı ne kadar çok sevdiğinin kanıtıydı.

Bay Thornton kaba saba, sert ve iri yarı bir adamdı. Bu ateşli kıskançlığın azabına kapıldığı için kendine çok kızıyordu. O bakış, o tavır! Kendisine öylesi bir sevgiyle bakması için hayatını Margaret'in ayaklarına serebilirdi! Bir yandan da sırf öfkeli kalabalıktan koruduğu için genç kızın kendisine değer verdiğini düşündüğünden kendiyle dalga geçiyordu çünkü gerçekten sevdiği birine nasıl tatlı tatlı baktığını kendi gözleriyle görmüştü. Dahası genç kızın sert sözlerini kelimesi kelimesine hatırlıyordu. Margaret o kalabalıktaki herkes için aynısını yapacağını söylemişti. Yani o da isyanda kanının dökülmesini istemediklerinden sadece biriydi. Oysa gizli aşkı olan diğer adam biricikti. Yakışıklıydı, güzel konuşuyordu, eğitimliydi; yalanlar, gizli gizli buluşmalar hep ona özeldi.

Bay Thornton, hayatı boyunca hiç bu kadar asabi olmadığının farkındaydı. Soru sorulduğunda kim olursa olsun âdeta havlarcasına kısa cevaplar vermesi bile gururunu incitiyordu, oysa duygularına hep hâkim olabilmekle övünmüştü. Kontrolü ele alarak tavırlarını yumuşatmaya çalışsa da aklındaki mesele her zamankinden daha ağırdı. Evde her zamankinden daha sessizdi,

akşamları sürekli volta atıyordu. Başkası olsa annesi fena hâlde rahatsız olurdu ama o bile toz konduramadığı sevgili oğluna müsamaha göstermekte zorlanıyordu.

"Bir saniyeliğine oturabilir misin? Volta atmaktan vazgeçersen sana söylemem gereken bir şey var," dedi kadın. Oğlu duvara bakan koltuğa oturunca sözlerini sürdürdü. "Betsy hakkında konuşmak istiyorum. Ayrılmak istediğini söylüyor. Sevgilisinin ölümü moralini çok bozduğundan kendini işe veremiyormuş."

"Peki. O zaman yeni aşçılarla görüşülmesi gerekecek."

"Bu tam da bir erkeğin söyleyeceği bir şey. Mesele sadece yemek pişirmek değil ki... Kızcağız evin bütün işlerini biliyor. Üstelik arkadaşın Bayan Margaret'le ilgili bir şey söyledi."

"Bayan Margaret, arkadaşım falan değil. Bay Hale'le arkadaşlık ediyorum."

"Böyle söylemene sevindim çünkü genç kız arkadaşın olsaydı Betsy'nin söyledikleri canını fena hâlde sıkabilirdi."

"Anlat bakalım," dedi Bay Thornton, son günlerde takındığı aşırı sakin tavrıyla.

"Betsy diyor ki sevgilisinin... Adı neydi? Unuttum. Sürekli *o* diye bahsediyor..."

"Leonards."

"Leonards'ın istasyonda son görüldüğü akşam... aslında iş başında son görüldüğü akşam... Bayan Margaret yanında genç bir erkekle oradaymış. Betsy delikanlının Leonards'ı vurarak ya da iterek öldürdüğüne inanıyor."

"Leonards yumrukla ya da itilerek ölmedi."

"Nereden biliyorsun?"

"Çünkü hastanede onunla ilgilenen doktorla konuştum. Dediğine göre iç hastalığı, uzun süre aşırı alkol tüketmenin sonucuy-

muş. Sarhoşken hastalığının hızla kötüleşmesi, içki yüzünden mi, yoksa düşme sonucunda mı öldüğü sorusunu gündeme getirdi."

"Düşme sonucu mu? Nasıl yani?"

"Betsy'nin bahsettiği yumruk ya da itişmenin neden olduğu düşme."

"Demek yumruk ya da itişme olmuş?"

"Öyle sanıyorum."

"Kim yapmış?"

"Doktorun tanısından sonra soruşturma yapılmaya gerek görülmediği için bilemem."

"Ama Bayan Margaret oradaymış?"

Bay Thornton cevap vermedi.

"Peki genç adam?"

Uzunca bir suskunluğun ardından sonunda cevap geldi. "Sana söyledim ya anne... soruşturma olmadı. Yani mesele yargıya taşınmadı."

"Betsy, Crampton'da manavlık yapan Woolmer diye bir adamın, Bayan Margaret'in o saatte genç bir adamla dolaştığına yemin edebileceğini söylüyor."

"Bunun bizi niye ilgilendirdiğini anlamıyorum. Bayan Margaret dilediğini yapabilir."

"Böyle söylemene sevindim," dedi Bayan Thornton heyecanla. "Bizi gerçekten hiç ilgilendirmiyor. Hele olanlardan sonra seni hiç ilgilendirmiyor! Ama ben... Bayan Hale'e kızının doğru yoldan şaşmasına engel olmak için nasihatte bulunacağıma söz vermiştim. Geç saatlerde sokaklarda dolaşması üzerine iki çift sözüm olacak."

"O akşam dışarıda olmasının ne zararı var ki?" dedi Bay Thornton, ayağa kalkıp annesine yaklaşarak. Şöminenin önünde sırtını döndü.

"Hava karardıktan sonra Fanny'nin ıssız bir yerde genç bir adamla yürüyüş yapmasını sen de onaylamazdın. Annesi henüz gömülmeden öyle gezintilere çıkmasına diyecek söz bulamıyorum. Manav çırağının, kardeşini o hâlde görmesini ister miydin?"

"Her şeyden önce, tuhafiyeci çıraklığım çok gerilerde kalmadığı için manav çırağının gördüğü şey, görülen şeyin karakteri hakkında düşüncemi değiştirmez. Öte yandan Bayan Margaret ile Fanny arasında çok büyük farklar var. Bayan Margaret'in yanlış görünmesine aldırmadan bir şey yapmak için önemli nedenleri olabilir, oysa Fanny hayatta hiçbir şeye önem vermiyor, sadece başkalarının kanatları altına sığınıyor. Bence Bayan Margaret kendini koruyabilir."

"Kardeşinin karakterini çok güzel tarif ettin! Gerçekten John, duyan da hakkında bu kadar net konuşabildiğin için Bayan Margaret'i çok iyi tanıdığını sanır. Sana büyük saygı duyuyormuş gibi yaparak kendisine evlilik teklif etmene yol açtı. Kuşkusuz bunu o genç adamı kıskandırmak için yapmıştır. Bu çok açık. Herhâlde sen de delikanlının onun sevgilisi olduğunu düşünüyorsundur."

Bay Thornton son derece kasvetli bir yüz ifadesiyle annesine baktı. "Evet, anne. Delikanlının onun sevgilisi olduğunu düşünüyorum." Bunları söyledikten sonra tekrar sırtını döndü. Acılar içindeymiş gibi kıvranıyordu. Yüzünü ellerine gömdü. Sonra annesi bir şey diyemeden aniden döndü. "Anne... O adam her kimse, Bayan Margaret'in sevgilisi ama hanımefendinin bir kadının yardımına ve aklına ihtiyacı olabilir... Bilemediğim bir zorlukla karşı karşıya olabilir. Ayartılmış olabileceğinden korkuyorum. Sorunun ne olduğunu bilmek istemem ama... ah! Bana gösterdiğin şefkat ve sevgiyle onunla konuşup, güvenini

kazanarak ona doğru yolu gösterebilirsin. Bir terslik olduğunu biliyorum. Yaşadığı korkular işkence gibi olmalı."

"Tanrı aşkına John!" dedi annesi dehşetle. "Ne demek istiyorsun? Ne biliyorsun?"

Genç adam cevap vermedi.

"John! Ne düşüneceğimi bile bilmiyorum. Sözlerini açıklamalısın. Ona bir şey yapmadın ya?"

"Hayır, anne! Onunla konuşamadım."

"Eh! Açıklamadığın sürece hiçbir şey yapmaya hakkın yok. Bu yarım yamalak laflar, bir kadının itibarını yerle bir eder."

"İtibar! Anne, sakın..." Dönüp baktığında Bay Thornton'ın gözlerinden ateş fışkırıyordu. Sonra kararlı bir şekilde kendine hâkim olup sözlerini sürdürdü. "Daha fazla konuşmayacağım, basit gerçek bu ve bana inandığından eminim. Masumiyetinden ve hakkaniyetinden kuşku duymadığım Bayan Margaret'in bir sıkıntı ya da zorlukla karşı karşıya olduğunu düşünmek için haklı gerekçelerim var. Bu gerekçeleri paylaşmayı reddediyorum ama iyi yürekli ve kibar bir kadından nasihat almaya ihtiyacı olması dışında adını lekeleyecek herhangi bir söz duymak istemiyorum. Annesine söz verdin!"

"Hayır!" dedi Bayan Thornton. "Bayan Margaret'in karakterini ve mizacını değiştiremeyeceğimi bildiğim için o gün iyilik ve kibarlık sözü vermediğime memnunum. Ben sadece kendi kızımmış gibi zavallı kadının kızına nasihatte bulunacağıma söz verdim. Alacakaranlıkta bir delikanlıyla gizlice buluşmaya gitse Fanny'yle nasıl konuşursam, onunla da öyle konuşurum. Her ne olursa olsun, açıklamadığın önemli gerekçelerden etkilenmeden onunla kendi bildiğim şartlarda konuşurum. Böylece verdiğim sözü tutmuş, görevimi yerine getirmiş olurum."

"Öyle konuşmanı asla sineye çekmez," dedi genç adam hiddetle.

"Merhum annesinin adına konuşursam sineye çeker."

"Peki!" dedi Bay Thornton, şömineden uzaklaşarak. "Daha fazlasını duymak istemiyorum. Artık düşünmek bile istemiyorum. Sadece konuşulması gerektiği gibi konuş yeter... Ah! O aşk dolu bakışlar!" diye dişlerinin arasından tıslarken hızla kendi odasına gitti. "O lanet olası yalan... O yalan ki hep aydınlık olduğunu sandığım korkunç bir maziye işaret ediyor! Ah, Margaret, Margaret! Ah, anne, bana nasıl işkence ettiğini bilemezsin! Of! Margaret, beni neden sevemedin? Görgüsüz ve kaba biriyim ama benim için yalan söylemene asla izin vermezdim."

Bayan Thornton oğlunun, düşüncesizliğine merhametle yaklaşmasını istediği Margaret'e karşı her saniye biraz daha bileniyor, görevini yerine getirirken *içindekileri dökebileceği* fikrinden vahşice bir zevk alıyor, genç kızın insanları etkilemek için kullandığını çok iyi bildiği *cazibesinden* hiç etkilenmediğini gösterebileceği için içten içe seviniyordu. Kurbanının güzelliği gözünün önüne gelince küçümsemeyle burnundan soludu. Genç kızın simsiyah saçları, pürüzsüz teni ve berrak gözleri, gece boyunca tasarladığı adil ve sert azarın tek kelimesine bile etki edemezdi.

"Bayan Hale içeride mi?"

Evde olduğunu biliyordu çünkü genç kızı pencerede görmüştü. Martha daha cevap verirken o küçük hole girdi.

Margaret tek başına oturmuş, Edith'e annesinin son günlerini yazıyordu. Mektubu yazmak, ruhunu yatıştırmıştı. Bayan Thornton'ın geldiği haber verildiğinde hâlâ akan gözyaşlarını sildi. Böyle bir ruh hâliyle nazikçe ve tam bir hanımefendi gibi misafirini kar-

şıladığı için misafiri bir parça sindi. Hatta bir an için konuşamadı. Genç kızın cıvıltılı sesi her zamankinden daha yumuşaktı, kadının nazik ziyaretinden duygulandığı için son derece kibar davranıyor, misafiri konuşamadıkça sohbet konuları açmaya çalışıyordu. Bayan Thornton'ın sayesinde buldukları hizmetçileri Martha'yı övdü. Hanımefendiyle daha önce konuştukları üzere onun için Edith'ten biraz Yunan havası getirmesini istediğini söyledi.

Bayan Thornton fena hâlde yenilmiş hissediyordu. Keskin Şam hançeri, gül yapraklarının üstünde hiçbir işe yaramayacaktı. Suskunluğunun tek nedeni, görevini kendine sürekli hatırlatmaya çalışmasıydı. Sonunda genç kızın bu tatlılığının, Bay Thornton'ın gözüne girmek için takınılmış bir yapmacıklık olabileceği aklına geldi. Olmayacak iş değildi. Belki diğer ilişkisi bir şekilde bittiği için daha önce reddettiği taliplisine yeniden yamanmaya çalışıyordu.

Zavallı Margaret! Aslında bu şüphe o kadar da yanlış sayılmazdı. Bayan Thornton gördüğü saygıya değer veren ve bunu kaybetmekten korkan bir anneydi. Bu doğrultuda, farkında olmadığı hâlde ziyaretini nezaketle karşılayan birini memnun etmek gibi doğal bir arzuya kapılıyordu. Gitmek üzere ayağa kalktı ama yine de bir şey söylemesi gerektiğini hissettiğinden boğazını temizleyip, "Yerine getirmem gereken bir görevim var, Bayan Hale," dedi. "Zavallı annenize, aklım erdiğince yanlış yola sapmanıza ya da..." Sesi bir parça yumuşadı. "İstemeden bir yanlışlık yapmanıza engel olacağıma, en azından beni dinleseniz de dinlemeseniz de size nasihat edeceğime söz vermiştim."

Margaret karşısına dikildiğinde yanakları bir suçlu gibi kızarmıştı. Kadına bakarken gözleri dolmaya başladı. Demek Bayan Thornton söylediği yalanla ilgili konuşmaya gelmişti! Demek

Bay Thornton denen adam, yalanının yüzüne vurulması tehlikesini söylemesi için annesini görevlendirmişti! Öte yandan adamın şahsen gelmemesi garip bir şekilde yüreğini burkuyordu. Gelip onu azarlasa, sonra tövbe ettiğini duysa belki kendisiyle ilgili düşünceleri değişirdi ama Margaret herhangi bir suçlamayı sabırla ve uysalca karşılayacak kadar gurursuz değildi.

Bayan Thornton sözlerini sürdürdü. "Hizmetçilerimden biri, evden çok uzakta, ta Outwood İstasyonu'nda, hem de geç bir saatte bir centilmenle yürüdüğünüzü gördüğünü söylediğinde kulaklarıma inanamadım. Ama maalesef oğlum, hizmetçimin hikâyesini doğruladı. Bunun en azından düşüncesiz bir davranış olduğunu söylemeliyim. Birçok genç hanım böyle şeyler yüzünden..."

Margaret'in gözlerinden ateş fışkırıyordu. Bu iffetine yönelik bir hakaretti. Bayan Thornton yalanını yüzüne vursa hatasını sahiplenip boyun eğerdi ama bir genç kızın iffetine dil uzatmak! Hele kendisini neredeyse hiç tanımayan biri tarafından lekelenmek büyük münasebetsizlikti! Hayır, tek bir kelime bile etmeyecek, cevap vermeyecekti.

Bayan Thornton, genç kızın gözlerindeki savaşçının canlandığını görünce kılıcını çekti. "Annenizin hatırına, bu tür uygunsuz davranışlar konusunda sizi uyarmaya hakkım olduğunu düşündüm," dedi. "Bu davranışlar uzun vadede itibarınızı zedeler."

"Annemin hatırına birçok şeye katlanırım..." dedi Margaret ağlamaklı bir sesle. "Ama her şeye değil. Annemin böylesi bir hakarete maruz kalmamı istemediğinden eminim."

"Hakaret mi, Bayan Hale!"

"Evet, hanımefendi," derken Margaret daha kararlıydı. "Hakaret. Benden böylesi şüphelenecek kadar hakkımda ne bili-

yorsunuz ki... Ah!" Hıçkırırken elleriyle yüzünü kapattı. "Bay Thornton'ın size ne dediğini anladım..."

"Hayır, Bayan Hale," dedi kadın. Meraklandığı için duymaya can atsa da dürüstlüğü Margaret'in itirafını dinlemeye engel oluyordu. "Susun. Bay Thornton bana hiçbir şey söylemedi. Oğlumu tanımıyorsunuz. Onu tanımaya layık biri değilsiniz. Bunu kendisi söyledi. Dinleyin, küçük hanım, dinlerseniz belki nasıl bir adamı reddettiğinizi anlarsınız. Milton'ın, güzel yüreği dağlanan fabrikatörü, dün akşam benden sizi ziyaret etmemi rica etti. Bir tür ilişkiden dolayı zora düştüğünüzü düşünmek için iyi bir nedeni varmış. Bir kadın olarak gelip size nasihatte bulunmamı istedi. Aynen bu kelimeleri kullandı. Yirmi altısı akşamı Outwood İstasyonu'nda bir centilmenle görüldüğünüzü doğrulamak dışında hakkınızda tek bir söz söylemedi. Böyle hıçkırmanıza neden olan şeyi bilse de kendisine sakladığından emin olabilirsiniz."

Margaret'in elleri hâlâ yüzündeydi, parmakları gözyaşlarıyla ıslanıyordu.

Bayan Thornton bir parça yumuşadı. "Hadi ama, Bayan Hale," diye devam etti. "Açıklandığı takdirde uygunsuz görünse de makul görülebilecek şartlar elbette var."

Hâlâ cevap gelmiyordu. Aslında Margaret ne diyebileceğini düşünüyor, Bayan Thornton'ın gönlünü almak istiyor, yine de bir açıklama yapamıyordu.

Kadın sabırsızlanmaya başladı. "Dostlarımı üzmek istemem ama Fanny'nin hatırına... Oğluma dediğim gibi Fanny de büyük bir hata olduğunu düşündüğümüz böylesi bir şey yapsaydı... muhtemelen yanlış yollara..."

"Size bir açıklama yapamam," dedi Margaret usulca. "Bir yanlış yaptım ama ne düşündüğünüz şeyle ilgili ne de ne olduğunu

biliyorsunuz. Sanırım Bay Thornton beni sizden çok daha insaflı yargılıyor.. " Gözyaşlarında boğulmamak için kendini zor tutuyordu. "Ama sizin iyi niyetli olduğunuza inanıyorum, efendim."

"Teşekkürler," dedi Bayan Thornton üstüne başına çekidüzen verirken. "Niyetimden şüphelenildiğini bilmiyordum. Bir daha işinize karışmayacağım. Anneniz rica ettiğinde bu görevi kabullenmeye gönüllü değildim. Oğlumun size duygularını hiç onaylamadım, hep kuşkuyla yaklaştım. Bence siz ona layık bir kız değilsiniz. Ama ayaklanma sırasında kendinizi tehlikeye atmanız karşısında hizmetçilerimin ağzına sakız olduğunuz hâlde oğlumun size evlilik teklif etme isteğine karşı çıkma hakkım olmadığını hissettim... Bu arada oğlum size ilgi duyduğunu ayaklanma gününe kadar reddetti."

Margaret yüzünü ekşitip tıslarcasına derin bir nefes çekti.

Kadın farkına varmadan sözlerini sürdürüyordu. "Size gelip duygularını açtı ama belli ki fikir değiştirmiştiniz. Dün oğluma da söyledim. O günden sonra diğer sevgilinizle ilgili bir şey duymuş ya da öğrenmiş olmanız mümkün...

"Hakkımda nasıl böyle düşünürsünüz, hanımefendi?" dedi Margaret, başını gururlu bir şekilde havaya dikerek. Boynu âdeta bir kuğununki gibi dimdikti. "Tek bir kelime daha duymak istemiyorum Bayan Thornton. Size kendimi açıklamak zorunda kalmayı reddediyorum. O yüzden izninizle odadan çıkıyorum." Gururu incinmiş bir prensesin sessiz adımlarıyla gerçekten de çıkıp gitti.

Bayan Thornton, öylece yalnız bırakılmanın gülünçlüğüyle eğlenebilecek bir kadındı ama her hâlükârda oradan gitmekten başka çaresi yoktu. Margaret'in davranışından rahatsız olduğu söylenemezdi. Genç kızı o kadar da umursamıyordu. Tahmin ettiği üzere Margaret sitemini incitici bulmuştu. Dahası sözlerine

yansıyan ihtirası, sessizliğinden ya da mesafeli durmasından çok daha makuldü. *Canım küçük hanım*, diye geçirdi içinden. *Sen de az değilsin. John'la birlikte olsaydın sana haddini bildirmek için oğlumun, başında değnekle durması gerekirdi ama bundan sonra sevgililerinle geç saatlerde kaçamak yürüyüşlere çıkacağını sanmıyorum. Bunun için fazlasıyla gururlusun. Böyle bir itham karşısında sıkı duruş gösteren kızları severim. Bu onların havai ya da cüretkâr olmadığını gösterir. Cesur bir kız olabilirsin ama hakkını yiyemem, cüretkâr olmadığın kesin. Bizim Fanny hem havai hem de cesur değil. Zavallıda cesaret ne gezer!*

Bay Thornton'ın sabahı, görevini yerine getiren annesininki kadar tatmin edici geçmiyordu. İşinin ne durumda olduğunu ve grevin verdiği zararı anlamaya çalışmakla meşguldü. Sermayesinin büyük bir bölümü yeni ve pahalı makinelere bağlanmıştı, aynı zamanda yüklü siparişler için büyük miktarda pamuk satın almıştı. Grev, işleri kötü bir şekilde etkilediğinden siparişleri tamamlamakta gecikiyordu. Vasıflı işçileriyle bile bu siparişleri yetiştirmek zor olacaktı. Dahası vasıfsız İrlandalı işçilerin eğitilmesi ihtiyacı, günlük sıkıntılarından sadece biriydi.

O yüzden Higgins açısından görüşmek için pek iyi bir saat değildi ama Margaret'e her ne pahasına olursa olsun Bay Thornton'la görüşeceğine söz vermişti. Kendinden tiksinse, gururu incinse ve sabrı taşsa da ağırlığını bir ayağından diğerine vererek saatlerce fabrikanın kapısında bekledi. Sonunda mandal sertçe açıldığında patron göründü.

"Sizinle görüşmek istiyordum, efendim."

"Şu anda olmaz, dostum. Zaten geciktim."

"Peki, efendim, dönüşünüzü bekleyebilirim."

Bay Thornton caddeyi yarıladığında Higgins iç çekti ama başka çaresi yoktu. Patronla görüşmenin tek yolu onu sokakta yakalamaktı. Kapıyı çalsa, hatta evine gitse bile onu fabrika şefine yönlendirirlerdi. Hâliyle öğle yemeğine çıkanlar arasında kendisini tanıyıp laf atanlara başıyla selam vermenin ötesine geçmeden, orada öylece durup bekledi. Bu arada ithal edilen grev kırıcı mal değneği İrlandalı işçilere kaşlarını çatarak bakıyordu.

Sonunda Bay Thornton döndü. "Ne? Sen hâlâ burada mısın?"

"Evet, efendim. Sizinle görüşmem gerekiyor."

"Gel bakalım. Avlunun diğer ucuna gidelim. İşçiler bir süre daha dönmeyeceği için baş başa konuşuruz. Gördüğüm kadarıyla insancıklar yemeğe çıkmış," diyen adam, fabrikanın kapısını arkasından kapattıktan sonra fabrika amiriyle konuşmak için durakladı.

Amir alçak sesle, "Efendim, sanırım bu adamın, Sendika liderlerinden biri olan Higgins olduğunu biliyorsunuz," diye fısıldadı. "Hurstfield konuşmasını o yapmıştı."

"Hayır, bilmiyordum," dedi Bay Thornton, sert bakışlarını peşinden gelen adama çevirerek. Higgins'in çalkantılı ruh hâllerini duymuştu. "Gel," derken sesi daha sertti. İçindense başka şeyler geçiriyordu. *Bunun gibi adamlar ticareti aksatıp yaşadıkları şehre zarar veriyorlar. Söndürecekleri hayatlar pahasına demagoji yapan güç âşıkları bunlar.*

"Pekâlâ, beyim! Benden ne istiyorsun?" dedi, muhasebe ofisine girer girmez misafirine dönerek.

"Adım Higgins…

"Onu biliyorum," diye kestirip attı Bay Thornton. "Ne istiyorsun, Bay Higgins? Soru bu."

"İş istiyorum."

"İş mi? İş istemeye gelirken belli ki yürek yemişsin. Yüzsüz olduğun kesin."

"Dostlarım da oldu kuyumu kazan düşmanlarım da... ama kimsenin benim için namussuz dediğini duymadım," dedi Higgins. Patronun sözlerinden ziyade tavrına bilenmişti.

Bay Thornton masasında kendine gönderilen bir mektubu alıp okumaya başladı. Sonunda başını tekrar kaldırıp, "Ne bekliyorsun?" diye sordu.

"Soruma bir cevap bekliyorum."

"Cevabını verdim. Daha fazla zamanımı boşa harcama."

"Yüzsüzlüğümle ilgili bir yorumda bulundunuz, efendim ama aldığım terbiye, medeni bir soru karşısında cevabın *evet* ya da *hayır* olması gerektiğini söylüyor. Bana iş verirseniz size minnettar kalırım. Hamper bana referans olacaktır."

"Bence referans için beni Hamper'a gönderme... Hoşuna gidebileceğinden çok daha fazlasını duyabilirim."

"Riski göze alıyorum. Hakkımda söyleyebileceği en kötü şey, yanlış olsa bile en iyisini yapmaya çalıştığımdır."

"O zaman gidip ondan iş iste. Senin gibilerin peşinden gitmekten başka kusurları olmayan yüz işçime yol verdim. Şimdi seni işe alacağımı mı düşünüyorsun? Bunu yapacağıma pamuk atıklarının arasına bir kibrit atarım daha iyi."

Higgins arkasını döndü, sonra Boucher'ı hatırlayınca kendini bütün gücüyle ikna ederek tekrar adama baktı. "Size söz veriyorum, efendim, bize iyilik yaparsanız zarar verecek tek bir kelime bile etmem. Yanlış yapıp haksızlık ettiğinizi gördüğümde, fikrimi belirtmek için önce size gelirim. Sözümde durmazsam beni hemen işten çıkarabilirsiniz."

"Vallahi, kendini çok önemsiyorsun! Hamper için büyük kayıp olmuşsun. Bu akılla seni nasıl bıraktı?"

"Eh, karşılıklı memnuniyetsizlikler yüzünden yollarımız ayrıldı. Benden istedikleri yemini etmedim, zaten hiçbir şekilde etmezdim. O yüzden başka bir işe girmekte özgürüm. Daha önce de söylediğim gibi... ki bunu söylemek bana düşmez ama iyi bir işçiyim, efendim, işimin eriyim... Çalışırken içkiden uzak dururum. Bu sıralar hiç olmadığı kadar ayık olmam gerekiyor."

"Herhâlde bir sonraki grev için bir kenara para koymak istiyorsun ha?"

"Hayır! Keşke para biriktirebilseydim, buna şükrederdim çünkü sizin İrlandalı işçiler yüzünden deliren adamın dul karısıyla çocuklarına bakmak zorundayım. Adamcağız trikoyla örgüyü bile birbirinden ayıramayan mal değneği İrlandalıların kurbanı oldu."

"Eh! Böylesi iyi bir niyetle iş arıyorsan bence başka yerlere bak. Hatta Milton'da kalmasan iyi edersin. Burada herkes seni tanıyor."

"Yaz olsa İrlandalılar gibi amelelik yapar, saman tırpanlar, Milton'dan uzak dururdum ama kış vakti çocuklar açlıktan kırılır."

"Senden de iyi amele olurdu ha! İrlandalıların yaptığı işe yarım gün bile dayanamazdın."

"Yarım günlük iş bulabilsem sadece çalıştığım saatlerin parasını alırdım. Beni kibrit çöpü gibi görüyorsanız fabrikalar dışında beni deneyecek bir yer biliyor musunuz? O çocuklar için hak ettiğimi düşündükleri her maaşa razıyım."

"Ne olacağını göremiyor musun? Vasıfsız bir işçi olacaksın. Diğer işçilerden daha az maaş alacaksın... Hem de başkasının çocukları için. Kendi çocukları için didinen zavallı birinin işini

elinden alacağını düşünemiyor musun? Sen ve Sendikan vakit kaybetmeden adamcağızın üzerine çullanırdı. Yo! Yo! Zavallı İrlandalılar hakkında söylediklerin bile soruna *hayır* cevabını vermem için kâfi! Sana iş vermeyeceğim. Neden gelip iş istediğini bile bilmiyorum. Dürüst olabilirsin, belki de değilsin, her hâlükârda tuhaf bir durum. Benden pas. Sana iş yok. İşte cevabın."

"Peki, efendim. Yüreğinizin iyi olduğunu düşünen birine söz vermeseydim sizi rahatsız etmezdim. Hanımefendi yanılmış olmalı, hâliyle ben de yanılgıya düştüm. Ama bir hanım tarafından yanıltılan ilk erkek ben değilim."

"Bir dahaki sefere hem kendi zamanını hem de benim zamanımı heba edeceğine o hanıma kendi işine bakmasını söyle. Bence kadınlar bu dünyanın vebasıdır. Hadi güle güle."

"İyiliğinize ve medenice uğurlamanıza teşekkür ederim, efendim."

Bay Thornton cevap vermeye tenezzül etmedi.

Ama bir dakika sonra pencereden bakıp, omuzları çökmüş adamın avluda yürüyüşünü seyrederken bir parça içi burkuldu. Bu ağır adımlar, az önce kendisiyle kararlı bir şekilde konuşan adamla büyük bir tezat oluşturuyordu.

Şefin yanına gidip, "Şu Higgins denen adam ne zamandır beni bekliyordu?" diye sordu.

"Saat sekizden önce kapıdaydı, efendim. Sanırım o saatten beri bekliyordu."

"Saat şimdi kaç?.."

"Öğlen bir, efendim."

Beş saat, diye geçirdi içinden genç adam. *Umut etmek ve korkmaktan başka bir işi olmayan bir adam için bile uzun bir zaman.*

XXXIX

Yeni Dostlar

Hayır, yapacağımı yaptım; benden daha fazlasını alamazsın;
Ve seviniyorum, evet bütün yüreğimle seviniyorum,
Çünkü özgürlüğüme kavuştum.*

Drayton

Bayan Thornton'ın yanından ayrıldıktan sonra Margaret odasına kapandı. Sinirlendiğinde hep yaptığı gibi odada volta atıyordu ama sonra incecik duvarlarıyla evdeki herkesin atılan her adımı duyduğunu hatırlayınca kadının evden sağ salim çıktığını duyana kadar oturdu. Aralarında geçen konuşmayı kelimesi kelimesine aklından geçirdikten bir süre sonra doğrulup melankolik bir ruh hâliyle kendi kendine söylenmekten kendini alamıyordu. *Hanımefendinin sözleri beni etkileyemez, o sözler beni lekeleyemez çünkü söylediği her konuda masumum. Yine de herhangi bir kadının başka bir kadına bunları yakıştırabilmesine inanamıyorum. Çok üzücü. Beni asıl suçlu olduğum konuda suçlamıyor çünkü yalan söylediğimi bilmiyor. Bay Thornton ona söylememiş. Söylemeyeceğini bilmeliydim!*

* İngiliz şair Michael Drayton'ın (1563-1631) "Since there's no help, come let us kiss and part/Madem çare yok, gel öpüşüp ayrılalım" adlı şiirinden.

Bayan Thornton'ın sözleriyle yarattığı hassas duyguları reddedercesine başını kaldırdı. Sonra aklına yeni bir şey gelince parmaklarını birbirine kenetledi. Düşüncesi bile yanaklarının yanmasına neden oluyordu. *Zavallı Frederick'i sevgilim salmış olmalı. Şimdi anlaşıldı. Sadece yalan söylediğimi bilmiyor, aynı zamanda bir sevgilim olduğuna inanıyor ve benim... Ah olamaz! Olamaz! Ben şimdi ne yapacağım? Bütün bunlar ne anlama geliyor? Hem yalan söylememle ilgili düşüncelerini niye bu kadar önemsiyorum? Bilemiyorum. Ama perişanım! Ah, ne kadar mutsuz bir yıl geçirdim! Çocukluktan yetişkinliğe geçerken gençliğimi ve kadınlığımı hakkıyla yaşayamadım. Kadınca umutlar benim için yok artık çünkü asla evlenmeyeceğim. Yaşlı bir kadının korkularla dolu kederinden başka bir şey beklemiyor beni. Sürekli güçlü olmaktan yoruldum. Buna babam için katlanabilirim çünkü bu benim en doğal, en kutsal görevim. Sanırım gücenmiş olsam da Bayan Thornton'ın haksız ve terbiyesiz şüphelerine katlanabilirim ama oğlunun beni tamamen yanlış anladığını hissetmek çok zoruma gidiyor. Bugün niye böyle marazi şeyler düşünüyorum? Bilmiyorum. Tek bildiğim, düşünmemenin elimde olmadığı. Zamana bırakmalıyım.* Birden ayağa fırladı. *Hayır, zamana bırakmayacağım. Kendimi ve içine düştüğüm durumu düşünmeyecek, duygularımla daha fazla meşgul olmayacağım. Hiç faydası yok. Bir gün yaşlı bir kadın olduğumda, şöminenin karşısına oturup korları seyrederken, bütün bunlar yaşanmasaydı hayatımın nasıl olabileceğini gözümde canlandırmaya çalışırım.*

Bu arada dışarı çıkmak üzere hışımla giyiniyor, sadece arada bir cesaretine rağmen dinmek bilmeyen gözyaşlarını sabırsız hareketlerle silmek için duraksıyordu. *Sanırım birçok kadın benim*

gibi üzücü hatalar yapıp çok geç fark ediyordur. Ah, o gün Bay Thornton'la nasıl da kibirli ve terbiyesizce konuştum! Ama o zaman bilmiyordum ki. Taşlar yavaş yavaş yerine oturdu. Zaten neyin nerede başlacağını bile bilmiyorum. Ama boyun eğmeyeceğim. Sefil yalanımı bildiği sürece ona karşı nasıl davranacağımı kestiremeyeceğim, yine de sakinliğimi koruyup çok az konuşacağım. Belki onunla hiç karşılaşmamalıyım. Zaten kendisi de bizden uzak duruyor. Uzaklaşmamız en kötüsü olur. Gerçi hakkımdaki düşünceleri nedeniyle benden kaçmasına şaşmamalı.

Hızlı adımlarla evden çıkıp kırlara doğru yürürken telaşını bastırmaya çalışıyordu.

Geri döndüğünde onu babası karşıladı. "Güzel kızım! Demek Bayan Boucher'a gittin. Yemekten önce zamanım olsaydı ben de gitmeyi düşünüyordum."

"Hayır, babacığım," dedi Margaret kızararak. "Oraya gitmek aklıma bile gelmedi ama öğle yemeğinden sonra sen şekerleme yaparken uğrarım."

Dediği gibi de yaptı. Bayan Boucher çok hastaydı, onmaz bir hastalığa yakalanmış gibiydi. Önceki gün yardımlarına koşan iyi yürekli nazik komşu kadın, evin hâkimiyetini ele almış gibi görünüyordu. Çocuklardan bazıları komşularda kalıyordu. En küçük üç tanesine Mary Higgins öğle yemeği yediriyordu. Nicholas doktor çağırtmıştı ama doktor henüz gelmemişti.

Bayan Boucher ölüm döşeğindeydi ve beklemekten başka çare yoktu. Margaret fikrini merak ettiğinden, o arada Higgins'i ziyaret etmeye karar verdi. Muhtemelen Nicholas'ın Bay Thornton'a iş başvurusuyla ilgili bir şeyler öğrenebilirdi.

Adam, korkusuzca bacaklarına tırmanan üç minik çocuğu eğlendirmek için şifonyerin üzerindeki bir fırıldağı döndürüyor, fi-

rıldak döndükçe o da çocuklar gibi gülümsüyordu. Margaret bu mutlu gülümsemenin iyiye işaret olduğunu düşünmeden edemedi.

Fırıldak sonunda durduğunda, Minik Johnnie ağlamaya başladı. "Gel bana," diyen Margaret onu kucağına alıp bileğindeki saati çocuğun kulağına dayadı. Sonra Nicholas'a Bay Thornton'ı görüp görmediğini sordu.

Adamın yüz ifadesi anında değişti. "Evet! Yeterince görüp dinledim."

"Demek seni işe almayı reddetti?" dedi Margaret üzüntüyle.

"Ya ne olacaktı? Başından biliyordum. Patronlardan insaf beklemenin anlamı yok. Onların dünyasına yabancıyız. Yine de biliyordum."

"Gitmeni istediğim için üzgünüm. Kızdı mı? Hamper gibi konuşmadı ya?"

"Aşırı medeni olduğu söylenemez!" dedi Nicholas, fırıldağı tekrar çevirirken. Çocuklar kadar kendisini eğlendirmek için de oynuyordu. "Korkmayın, hâlâ olduğum yerdeyim. Yarın yine sokaklara düşeceğim. Bay Thornton'a dilim döndüğünce derdimi anlattım. Onun hakkında pek iyi düşünmediğim için şahsen iş için başvurmayı hiç istemediğimi ama size söz verdiğimi söyledim."

"Benim gönderdiğimi mi söyledin?"

"İsminizi andım mı hatırlamıyorum. Herhâlde anmadım. Sadece sağduyulu bir hanımın onu görmemi ve belki yüreğine dokunabileceğimi söylediğinden bahsettim."

"Peki o?.." diye sordu Margaret.

"Size kendi işinize bakmanızı söylememi nasihat etti. . Bu sefer fırıldak çok uzun döndü velhasıl... Tabii size sözlerini usturuplu hâliyle aktarıyorum. Ama önemli değil. Neyse... Hâlâ olduğum yerdeyim ve bu minikler açlık çekmesin diye taş bile kırarım."

Margaret bir türlü durmayan Johnnie'yi tekrar şifonyerin üzerine bıraktı. "Seni Bay Thornton'a gönderdiğim için gerçekten üzgünüm. Hayal kırıklığına uğradım."

O sırada arkalarında bir ses duyunca ikisi birden dönüp baktı. Bay Thornton, karşılaştığı sürprizden hiç hoşlanmamış gibi onlara bakıyordu. Margaret tek kelime etmeden, sadece rengi atan yüzünü saklamak için başını eğerek hızla yanından geçip çıktı. Genç adam da aynı şekilde başını eğmişti. Ardından kapıyı kapattı.

Margaret koşarcasına Bayan Boucher'ın evine giderken arkasından kapanan kapıyı duyduğunda dehşet içindeydi.

Bay Thornton da onu orada gördüğü için rahatsız olmuştu. Nicholas Higgins'in dediği gibi o kadar da taş yürekli değildi ama gururu duygularını göstermesine engel oluyordu, o yüzden yüreğinin yumuşak yanını kutsal bir şeymiş gibi saklı tutuyordu ve duygularını kabul etmek zorunda kaldığı her durumdan sakınıyordu. Öte yandan merhametini göstermekten korkmasına rağmen, aynı zamanda herkesin eşit muamele görmesini arzu ediyordu. Kapısında sırf onunla konuşabilmek için saatlerce bekleyen birine gösterdiği tavrın haksızlık olduğunu hissetmişti. Adamın yeri geldiğinde kendisiyle saygısızca konuşmuş olması önemli değildi. Bilakis onun açıkça konuşmasından ondan hoşlanmıştı. Hem o sıradaki can sıkıntısı muhtemelen ikisini de gerekmediği kadar germişti. Higgins'in beş saat beklemiş olmasından çok etkilenmişti. Kendisinin boşa geçirecek beş saati yoktu ama bir iki saatini ayırıp hem düşünerek hem de birileriyle görüşmeye giderek Higgins'in hikâyesini, karakterini ve hayat şartlarını teyit ettirmişti. İnanmak istemese de adamın söylediği her şey doğruydu. Ve buna kanaat getirdiği anda, âdeta mucize gibi yüreğindeki gizli merhamet devreye girmişti. Adamın sabrı

ve Boucher'la kavga etmiş olmasına rağmen son derece cömert davranışı, adalet anlayışını tekrar gözden geçirmesine neden olmuştu.

Şimdi de iş vermek için Higgins'in evine gelmişti. Son sözlerinden adamı kendisine Margaret'in gönderdiğini anlıyordu, duyduklarından ziyade onu orada bulmaktan fena hâlde rahatsız olmuştu. Genç kızın girişimiyle bu işi vermiş gibi görünmek istemiyordu çünkü oraya doğru olanı yapmaya gelmişti.

"Demek konuştuğun hanım oydu?" dedi umursamıyormuş gibi. "Kim olduğunu söyleyebilirdin."

"Belki o zaman hanımefendi hakkında daha medeni konuşurdunuz. Kadınların veba olduğunu söyleyen dilinize annenizin biber sürmesi gerekir."

"Tabii Bayan Hale'e aramızda geçenleri anlattın?"

"Tabii ki anlattım. En azından sanırım anlattım. Kendisine bir daha işinize karışmamasını söyledim."

"Bu çocuklar kimin... Senin mi?" Bay Thornton, çocukların kime ait olduğuna dair bir fikre sahipti çünkü meseleyi öğrenmişti ama sarpa saran sohbetin dümenini kırmak gerekiyordu.

"Hem benim hem de değil."

"Bu sabah bahsettiğin çocuklar mı?"

Higgins bastırmaya çalıştığı öfkesiyle dönüp ona kaçamak bir bakış fırlattı. "Anlattıklarımın doğruluğundan şüphe duyduğunuzu henüz unutmadım, efendim."

Bay Thornton bir süre konuşmadı. "Artık şüphem yok. Söylediklerimi hatırlıyorum. Çocukların beni ilgilendirmediğini söyledim. Sana inanmadım. Yerinde olsam, sana Boucher gibi davranan birinin çocuklarına bakmak istemezdim. Ama doğruyu söylediğini biliyorum ve özür diliyorum."

Higgins ona ne baktı ne de hemen cevap verdi. Konuşmaya başladığında hâlâ terslense de ses tonu daha yumuşaktı. "Boucher'la aramda geçenler sizi hiç ilgilendirmez. Adam öldü ve ben onun ölmesine üzülüyorum. Hepsi bu."

"Öyle olsun. Benimle çalışır mısın? Buraya iş teklif etmek için geldim."

Higgins bir an için hırçınlığını unuttu, hemen ardından kendini toparlayıp dimdik durdu. Konuşmayacaktı. Bay Thornton da belli ki teklifi tekrarlamayacaktı. Gözleri çocuklara kaydı. "Bana terbiyesiz, yalancı ve kışkırtıcı dediniz. Dediklerinizde doğruluk payı olabilir çünkü arada sırada içerim. Ben de size tiran, yaşlı köpek ve acımasız dedim. Duruşum aynı. Ama çocuklar için..., efendim, sizce gerçekten çalışabilir miyiz?"

"Eh!" dedi Bay Thornton yarım bir kahkahayla. "Birlikte çalışmayı öneren ben değildim ama kendin gelmiş olman da bir şeydir. Hem birbirimiz hakkında şu anda düşündüğümüzden daha kötüsünü düşünemeyiz."

"Doğrusunuz," dedi Higgins düşünceli bir tavırla. "Sizi gördüğümden beri beni işe almamanızın hayrıma olduğunu düşünüp duruyorum çünkü sizin gibi birine asla itaat etmezdim. Öte yandan bu çok aceleci bir yargı olabilir, dahası benim için iş iştir. O yüzden geleceğim, efendim. Ayrıca teşekkür ederim. Anlaştık bilin," dedikten sonra dönüp geldiğinden beri ilk kez içtenlikle Bay Thornton'a baktı.

"Anlaştık o zaman," diyen genç adam onunla hararetli bir şekilde tokalaştı. Ardından patronluğunu hatırlayıp, "İşe tam zamanında geleceksin," dedi. "Fabrikamda aylaklara yer yoktur. İş aksatmanın cezası ağırdır. Kışkırtıcılık yaptığını yakaladığım anda kovulursun."

"Sabah size vadettiklerimi tekrarlıyorsunuz. İsterseniz işe gelirken aklımı yanımda getirebilirim. Yoksa beynimi evde bırakıp gelmemi mi istersiniz?"

"İşimi bozacaksan beynini bırak gel, aklını kendine saklayabileceksen beynini yanında getirmende sakınca yok."

"Benim işimin nerede bitip sizinkinin nerede başladığını bilmem gerekiyor."

"Senin işin henüz başlamadı, benimkisi ise beni ilgilendirir. Hadi iyi günler."

Bay Thornton tam Bayan Boucher'ın evine yönelmişti ki Margaret dışarı çıktı ama onu görmedi, dahası peşine takıldığını da fark etmedi. Adam birkaç adım gerisinden gidiyor, uzun boyu ve zarif bedeniyle rahat yürüyüşünü hayranlıkla izleyerek takip ediyordu. Sonra bir anda bu zevkli anlara kıskançlığın zehri bulaştı. Kızı karşısına alıp konuşmak, başkasıyla ilişkisi olduğunu bildiğini söylediğinde nasıl tepki vereceğini görmek istiyordu. Öte yandan utansa da Higgins'i iş için kendisine gönderen aklının hakkını verdiğini bilmesini de istiyor, sabah söyledikleri için kendine kızıyordu.

İyice yaklaştığında Margaret irkildi.

"Hayal kırıklığınızı dile getirmekte çok erken davrandığınızı söylemeliyim, Bayan Hale. Higgins'i işe aldım."

"Buna sevindim," dedi Margaret buz gibi bir sesle.

"Galiba sabah söylediklerimi size aktarmış..."

Bay Thornton tereddütte kalınca Margaret devamını getirdi. "Kadınların kendi işlerine bakmasıyla ilgili olan mı? Fikrinizi belirtmek en büyük hakkınız, hem doğru düşündüğünüzden kuşkum yok. Ama..." Birden hararetlendi. "Higgins size tam gerçeği söylememiş." *Gerçek* kelimesi kendi yalanını hatırlatınca, rahatsız olup sustu.

Bay Thornton bu sessizlik karşısında önce şaşırdı, sonra genç kızın yalanını hatırlayınca şaşkınlığı geçince, "Tam gerçek!" dedi. "Çok az insan gerçeği tam olarak söyler. Artık bundan umudumu kestim. Bayan Hale, bana bir açıklama yapacak mısınız? Aklımdan geçenleri tahmin ediyorsunuzdur."

Margaret susuyordu. Tek düşünebildiği herhangi bir açıklamanın Frederick'e olan sadakatine halel getirip getirmeyeceğiydi.

"Hayır," dedi adam sonunda. "Ötesini sormayacağım. Belki sizi zora sokuyorumdur. Ama inanın sırrınız benimle güvende olacak. Ancak böylesine gizemli davrandığınız için büyük bir risk aldığınızı söylememe izin verin. Şu anda sadece babanızın bir arkadaşı olarak konuşuyorum. Başka bir düşüncem ya da umudum olsaydı durum elbette değişirdi. Böyle bir umudum artık yok."

"Farkındayım," dedi Margaret, umursamıyormuş gibi konuşmaya çalışarak. "Hakkımda ne düşündüğünüzün farkındayım ama bu sır benim değil, bir başkasının sırrı, o yüzden kendisine zarar vermeden size açıklamam imkânsız."

"Beyefendinin sırrını öğrenmek gibi bir arzum yok," dedi Bay Thornton. Öfkelenmeye başlamıştı. "Tek ilgilendiğim sizsiniz... Yani arkadaş olarak. İnanmayabilirsiniz ama bu böyle, Bayan Hale... Bir zamanlar canınızı sıkmış olabilirim ama hepsi geçti gitti. Bana inanıyor musunuz?"

"Evet," derken Margaret sessiz ve hüzünlüydü.

"O zaman birlikte yürümemiz için hiçbir neden göremiyorum. Belki bir şey söylemek isteyebileceğinizi düşündüm ama anlaşılan birbirimiz için hiçbir anlam taşımıyoruz. Aptalca duygusallığımın geçtiğine inanıyorsanız, size iyi günler dilerim," diyen genç adam hızla uzaklaştı.

Ne demek istedi acaba? diye düşündü Margaret. *Sevmedi-*

ğini bildiğim hâlde beni sevdiğini düşünüyormuşum gibi niye böyle konuştu? Beni sevmesi mümkün değil. Annesi hakkımdaki bütün o acımasız düşüncelerini oğluyla paylaşacaktır. Ama Bay Thornton'ı umursamıyorum. Sırf onun gözünde iyi bir yere gelebilmek için sevgili Frederick'e bile ihaneti göze almama neden olan bu vahşi, tuhaf ve sefil duygulara hâkim olabilecek kadar güçlü karakterliyim. Beni bir hiç olarak gören birinin gözüne girebilmek için mi bu telaşım? Hadi ama zavallı minik yüreğim! Neşelen, biraz cesur ol. Bir kenara atılıp yalnız kaldığımızda birbirimizden başka kimimiz olacak?

Öğleden sonra neşesi babasını bile şaşırttı. Durmadan konuşuyor, her zamanki eğlenceli yanını sonuna kadar kullanıyordu. Sözlerinde bir parça hırçınlık olmasa ve Harley Street'le ilgili eski hikâyelere bir parça kinaye katmasa adam onun bu hâline şaşırmayacaktı çünkü kızının endişelerini bir kenara koyduğunu görmek ona yetiyordu.

Akşam saatlerinde Mary Higgins geldiği için Margaret aşağı indi. Tekrar yukarı çıktığında, Bay Hale kızının yanaklarındaki gözyaşı izlerini görebiliyordu, oysa güzel haberler getirmişti. Higgins, Bay Thornton'ın fabrikasında çalışmaya başlayacaktı.

Aslında Margaret hüzünlüydü, bazen konuşmaya, hele neşeyle biteviye bir şeyler anlatmaya gücü yetmiyordu. Bazı günler ruh hâli tuhaf bir şekilde değişiveriyordu, o yüzden başkalarından da aynı kaygıları duyduğu için babası onun için endişelenmeye başlamıştı. O günlerde ziyarete gelmek istediğini söyleyen Bay Bell'den bir mektup aldığında, eski Oxford arkadaşının Margaret'in düşüncelerini tıpkı kendisinde olduğu gibi etkileyeceğini tahmin edebiliyordu.

Margaret, babasını mutlu edecek her konuyla ilgilenmeye çalışıyordu ama vaftiz babası olmasına rağmen Bay Bell'in geleceği haberine heyecanlanamadı. Teyzesinin ölümüyle ilgili anlayışlı sözlerle dolu Edith'in mektubunu daha heyecan verici buluyordu. Kuzini kendisi, kocası ve çocuğuyla ilgili bir sürü ayrıntı anlatmıştı. Mektubun sonunda hava durumunun bebeğe iyi gelmediğini söylüyordu. Bayan Shaw'un İngiltere'ye döneceğinden bahsetmesi üzerine Kaptan Lennox'ın da evi satıp hep birlikte Harley Street'teki eski evlerinde yaşamalarının çok mümkün olduğuna kanaat getirmişti... ki elbette ev Margaret olmadan çok eksik kalacaktı.

Margaret de eski evi ve tekdüze hayatın uyuşuk düzenini özlemişti. Orada yaşarken sık sık hayatın sıkıcı olduğunu düşünürdü ama son zamanlarda ardı ardına gelen darbeler ve kendiyle ettiği mücadeleler yüzünden bitkin düştüğü için, eski hayatının dinlenmek ve bir parça tazelenmek için bir sığınak olabileceğini düşünüyordu. O yüzden İngiltere'ye döndüklerinde, sırf biraz güç toplayıp kendini toparlayabilmek için uzunca bir süreliğine Lennox ailesini ziyaret etme fikri giderek heyecanını arttırıyordu.

Milton'da geçirdiği günler boyunca, sanki bütün konular dönüp dolaşıp Bay Thornton'a bağlanıyordu çünkü adamın son tavrını unutamıyordu. Higgins'i görmeye gittiğinde ondan haberler alıyordu. Babası onunla birlikte kitap okumaya devam ediyor, sürekli sohbetlerinden alıntılar yapıyordu. Bay Bell'in ziyareti de adamın eve daha sık gelmesi anlamına geliyordu çünkü Bay Bell mektubunda, yeni kontratın koşullarında anlaşmak zorunda oldukları için kiracısı Bay Thornton'la sık sık görüşmeleri gerekeceğini belirtmişti.

XL

Uyum Meselesi

Yanlışım yok, hakkım da yok,
Zaten olmadığı için hiçbir şeyim alınmadı,
Ama derdimi susturamıyorum;
Öteki belki seviniyordur,
Öyleyse keder beni üzüyor.*
Wyatt

Margaret, sadece babası için heyecanlandığı Bay Bell'in ziyaretinden böylesi keyif alacağını hiç tahmin etmemişti ama vaftiz babası geldiği anda aralarında çabucak samimi bir dostluk gelişti. Adam hatırladığı küçük kızın kalbini kazanmak için bir şey yapmasına gerek olmadığını, karşılaştıkları anda ona saygınlık duymasını sağlayanın soyundan gelen güç olduğunu söylüyor, Margaret de buna mukabil beyefendinin kep ve cübbesine rağmen çok daha genç ve dinç görünmesini övüyordu.

"Sıcaklık ve iyilik anlamında genç ve dinç demek istiyorum çünkü korkarım, düşünceleriniz uzun zamandır duyduğum en yaşlı ve küflü düşünceler."

* İngiliz politikacı, büyükelçi ve lirik şair Sir Thomas Wyatt'ın (1503-1542) "To his love that hath given him answer of refusal/Onu reddeden aşkı için" adlı şiirinden.

"Şu kızını dinle, Hale. Milton'da yaşamak onu çok bozmuş. Demokrat, *kızıl cumhuriyetçi, Barış Toplumu* üyesi, bir sosyalist...

"Babacığım, bunu söylemesinin tek nedeni ticaretin gelişmesiyle ilgili görüşlerim. Bay Bell'e kalsa, hâlâ av derisi karşılığında kozalak takas ediyorduk."

"Hayır, hayır. Şahsen toprağı eşip patates yetiştirmeyi tercih ederim. Hem avımın derisini kendim yüzer, yünümü kendim yaparak kumaşımı kendim dokurum. Abartmayalım, küçük hanım. Fakat bu şehrin koşuşturmasından yorgun düştüm. Burada herkes zengin olma telaşıyla oradan oraya koşup duruyor."

"Herkes üniversite odalarında rahatça oturup kılını kıpırdatmadan servetini büyütemiyor. Kuşkusuz burada birçok insan, sıkıntılara katlanmadan sizinkiler gibi malının değerlenmesine şükrederdi," dedi Bay Hale.

"Sanmıyorum. Buradakiler aslen koşuşturmayı ve mücadeleyi seviyor. Kılını kıpırdatmadan oturup geçmişten ders almak ya da kâhin ruhuyla inançlı bir şekilde geleceği biçimlendirmek meselesine gelince... Pfff! Milton'da bunu yapabilecek kimse olduğunu sanmıyorum çünkü kılını kıpırdatmadan oturmak büyük bir sanattır."

"Bence Milton'dakiler, Oxford'dakilerin hareket etmeyi bilmediklerini düşünüyor. İkisinin arası çok daha iyi olurdu."

"Biraz oturmak Milton'dakilere iyi gelebilir. Başkaları için önerilmeyecek birçok şey onlara iyi gelebilir."

"Siz de Milton'dan değil misiniz?" diye sordu Margaret. "Şehrinizle gurur duymanızı beklerdim."

---

* 1850'li yıllarda İngiltere'de yayımlanan sosyalist bir gazeteye gönderme. Barış Toplumu/Peace Society de aynı siyasi görüşü savunan pasifist bir örgüttü.

"İtiraf etmeliyim ki gurur duyulabilecek bir şey görmüyorum. Oxford'a gelirsen, sana gurur duyulabilecek şeyleri gösterebilirim Margaret."

"Eh!" dedi Bay Hale. "Bay Thornton bu akşam çaya gelecek. Kendisi senin Oxford'la duyduğun gururu Milton için hissediyor. İkiniz birbirinizi zorlayıp biraz ufkunuzu açabilirsiniz."

"Teşekkürler, ben almayayım. Ufkumun daha fazla açılmasını istemiyorum," dedi Bay Bell.

"Bay Thornton çaya mı geliyor, baba?" diye sordu Margaret usulca.

"Çaya, belki sonrasına... Ne zaman geleceğini söylemedi. Aslında söz de vermedi."

Bay Thornton, annesinin uygunsuz davranışları hakkında Margaret'le konuşma projesini nasıl gerçekleştirdiğini sormamaya kararlıydı. Görüşme olduysa, annesinin anlatacaklarının can sıkıcı ve hayal kırıklığıyla dolu olacağından emindi ama o günü hatırladıkça annesinin değişen yüz renginin farkındaydı. Her hâlükârda Margaret'in adı anıldığında kendisi de içine kapanıyordu. Hâlâ onu suçluyor ve kıskanıyor, hâlâ ona kızıyordu, buna rağmen yüreğini yakan aşkına engel olamıyordu. Margaret rüyalarında kollarını açarak dans edercesine ona geliyor, son derece cazip bulduğu hâlde yüzündeki rahatlık ve neşe ifadesi öfkelenmesine neden oluyordu ama rüyasındaki Margaret, sanki kötü bir ruh onu ele geçirmiş gibi bambaşka biriydi ve rüyaların etkisiyle sabah uyandığında *Una ile Duessa*'yı* birbirinden

* Edmund Spenser'ın epik destanı The Faerie Queene/Peri Kraliçesi'nin (1590) ilk bölümünde Kızılhaç şövalyesi kocasıyla seyahat eden Lady Una ve şövalyeyi kandırıp tuzağa düşüren Duessa'nın hikâyesi anlatılır.

ayırt etmekte zorlanıyordu. Üstelik Duessa'dan hoşnutsuzluğu, Una'ya da bulaşıyordu.

Yine de onu görmekten kaçındığını kabul etmeyecek kadar gururluydu. Sadece ne görmezden geliyor ne de bir araya gelmek için fırsat kolluyordu. Kendine hâkim olduğunu kanıtlamak istercesine öğleden sonraları yaptığı gibi işinin detaylarıyla oyalanıyor, her saniyeyi doğal olmayan bir itinayla daha da yavaşlatıyordu, o yüzden Bay Hale'in evine vardığında saat sekiz olmuştu. Ardından çalışma odasında Bay Bell'le halledilmesi gereken işlere odaklandı. Yaşlı adam iş bittikten sonra şöminenin önünde tembel tembel konuşmaya devam ettiği için hâliyle yukarı çıkmaları epey gecikti. Bay Thornton gecikmeye hiç sesini çıkarmasa da fena hâlde sıkılıyor, profesörün hayatta tanıyabileceği en sıkıcı arkadaş olduğunu düşünüyordu. Öte yandan Bay Bell de içten içe genç adamın, tanıştığı en kaba ve ters kişi olduğuna kanaat getirmişti. Bay Thornton'ı zekâdan ve zarafetten yoksun buluyordu.

Sonunda yukarıdan gelen sesler üzerine çıkmaya karar verdiler. Margaret'in önünde bir mektup duruyordu. Belli ki içeriği hakkında babasıyla tartışmışlardı. İki centilmen içeri girer girmez genç kız mektubu hemen kenara koydu ama Bay Thornton, iki yaşlı adam arasındaki sözleri can kulağıyla dinliyordu.

"Mektup Henry Lennox'tan. Margaret çok umutlu."

Bay Bell başını salladı.

Göz göze geldiklerinde ayağa kalkan Margaret kıpkırmızıydı. Bay Thornton o anda kalkıp çıkmayı ve bu eve bir daha adım atmamayı çok isterdi.

"Margaret'in önerisine kulak verip birbirinizin ufkunu genişletmeye çalıştığınızı düşünüyorduk. Çalışma odasında çok zaman geçirdiniz," diye devam etti Bay Hale.

"Herhâlde *Kilkenny kedileri** gibi geriye sadece kuyruklarımızın kaldığını da düşünmüşsünüzdür. Sizce hangimiz daha inatçıyızdır?"

Bay Thornton konuşulanları anlamadığı gibi sormaya da yeltenmedi.

Bay Hale bütün nezaketiyle açıklama ihtiyacı duydu. "Bay Thornton, bu sabah Bay Bell'i, memleketini hor gören Oxfordlu bir riyakâr olmakla suçlamıştık. Dahası onun Milton fabrikatörleriyle biraz zaman geçirmesinin iyi geleceğini söyledik. Sanırım bu öneri de Margaret'ten çıkmıştı."

"Pardon ama Margaret bilakis Milton fabrikatörlerinin Oxford'dan birileriyle biraz zaman geçirmesinin daha iyi olacağını söylemişti. Yanılıyor muyum Margaret?"

"Bir araya gelmenin her iki tarafa da iyi geleceğini söylemiştim... Hem babamdan farklı düşündüğümü sanmıyorum."

"Gördünüz mü Bay Thornton? Meğer aşağıda rahmetli Smith ve Harrison'dan bahsetmek yerine, fikirlerimizi çarpıştırarak birbirimizi geliştirmemiz gerekiyormuş. Ama geç kalmış sayılmayız. Ben Milton'da insanların ne zaman yaşamaya başlayacağını merak ediyorum. Anladığım kadarıyla hepiniz mal mülk için yaşıyorsunuz."

"Yaşamak derken, umarım keyifli bir yaşamdan bahsediyorsunuzdur."

"Evet, keyif... Aslında bir teşhis koymak istemiyorum çünkü zevk ve keyfi birbirinden ayırmak gerekir."

"Keyfin doğasını tanımlamanızı isterdim."

"Eh! Boş zamanın keyfi mesela... Paranın verdiği gücün

* Birbiriyle dövüşen kedilerle ilgili bir İrlanda masalı.

ve nüfuzun keyfi. Hepiniz para peşinde koşuyorsunuz. Ama neden?"

Bay Thornton bir süre sustuktan sonra cevap verdi. "Gerçekten bilmiyorum ama benim peşinde koştuğum şey para değil."

"Nedir o zaman?"

"Bu mahrem bir soru. Kendimi açık bir Kutsal Kitap gibi ortaya koymaya hazır olduğumdan emin değilim."

"Hayır!" dedi Bay Hale. "Kutsallarımızı kişiselleştirmeyelim. İkiniz de tipik birer örnek değilsiniz, ikiniz de nevi şahsına münhasır insanlarsınız."

"Bunu iltifat olarak alıp almama konusunda emin değilim. Şahsen güzelliği, eğitimi ve kıvançlarla dolu tarihiyle tipik bir Oxford insanıyım. Ne dersin Margaret? Gururlanmalı mıyım?"

"Oxford'u hiç bilmiyorum ama bir şehrin tipik insanı olmakla o şehrin insanına örnek olmak farklı şeyler."

"Çok doğru, Margaret. Hatırladım da sabah bana muhalefet ediyor, Milton'ı ve fabrikalarını övüyordun."

Margaret, Bay Thornton'ın kaçamak bakışlarındaki şaşkınlığı görebiliyordu. Adamın, Bay Bell'in sözlerine verebileceği anlamlar canını sıktı.

Yaşlı adam sözlerine devam etti. "Ah! Keşke sana High Street'i ve güzelim Radcliffe Square'i gösterebilseydim. Üniversitelerden bahsetmiyorum bile. Bay Thornton'a da Milton'ın cazibelerini anlatırken övülesi fabrikaları bir kenara bırakmasını öneririm. Hem doğduğum yeri kötüleme hakkım var. Unutmayın, ben Milton'da doğdum."

Bay Thornton, Bay Bell'in sözleri karşısında kendini gereğinden fazla rahatsız hissediyordu. Espri havasında değildi. Başka zaman olsa yaşlı adamın her türden insanla dolu şehir ha-

yatını huysuzca kınaması hoşuna gidebilirdi ama o anda ciddi olmasa bile saldırılara karşı kendini savunamayacak kadar yaralıydı. "Milton'ı örnek bir şehir olarak görmüyorum," dedi.

"Mimarisini de mi?" diye sordu sinsi bir gülümsemeyle Bay Bell.

"Hayır! Dış görünüşle ilgilenemeyecek kadar yoğunduk."

"Dış görünüşü o kadar da küçümsemeyin," dedi Bay Hale nazikçe. "Çocukluğumuzdan beri hayatımızın her anında dış görünüş bizi etkiler."

"Orada biraz durun," dedi Bay Thornton. "Güzelliği ve Bay Bell'in bahsettiği boş zamanlardan alınan huzurlu keyfi her şeyden üstün tutarak dünyalarına yansıtan Yunanlardan farklı bir ırk olduğumuzu unutmayın. Onları ne aşağılama ne de taklit etme derdindeyim ama ben Cermen kanı taşıyorum. İngiltere'nin bu bölümünde Cermen kanı diğerleriyle kaynaşmıştır. Onların dillerini konuşuyoruz, onların ruhlarını taşıyoruz; hayata keyif gözüyle değil, eylem ve gelişme gözüyle bakıyoruz. Güzelliğimiz ve görkemimiz, büyük zorluklarda maddi direncimizi muzaffer kılan iç gücümüzden kaynaklanıyor. Darkshire'da Cermen kanı biraz farklıdır. Bizim için uzaktan yapılan yasalardan nefret ederiz. Kusurlu yasalarla sürekli işimize karışılmasındansa kendi yolumuzu bulmamıza izin verilmesini isteriz. Kendimizi yönetmek için ayağa kalkar, merkeziyetçiliğe muhalefet ederiz."

"Özetle yine *heptarşi** sistemine dönmek istiyorsunuz. Eh, o zaman sabah Milton insanının geçmişe saygı duymadığıyla ilgili sözlerimi geri alıyorum. Sizler *Thor*'a** iman etmişsiniz."

---

* Yedi Krallık: Büyük Britanya'da geç Antikçağ'da ve erken Ortaçağ'da hüküm sürmüş Anglosakson krallıkları dönemi.

** İskandinav mitolojisinde çekiciyle bilinen gök gürültüsü tanrısı.

"Oxford'dakilerin aksine geçmişimize saygı göstermememizin nedeni, bugün hemen kullanabileceğimiz şeyleri istememizdir. Geçmiş araştırmalarının geleceğe ışık tutması güzel bir şey ama el yordamıyla yeni koşullar bulmaya çalışanlar için tecrübenin bizi zorluklarla dolu en acil konularda nasıl harekete geçmemiz gerektiği konusunda bilgilendirmesi daha hoş olur. Dahası yakalanması gereken zamanın ruhu geleceğimizle alakalıdır. Geçmişin tecrübesi, bize bugün yardım eder. Ama hayır! İnsanlar ertesi günün işleri yerine ütopyadan bahsetmeyi daha kolay bulur, buna rağmen ertesi günün işlerini halledenleri ayıplamaya da hazırdırlar!"

"Neden bahsettiğinizi hiç anlamıyorum. Siz Milton'da günlük zorluklarınızla ilgili Oxford'a başvurmaya tenezzül eder misiniz ki? Henüz bizi denemiş değilsiniz."

Bay Thornton kahkaha attı. "Aslında aklımda son zamanlarda başımızı fena ağrıtan bir mesele vardı. Şahsen işlerime zarar veren ve bana pahalıya patlayan grevden bahsediyorum. Öte yandan son grev, aynı zamanda saygın bir grev oldu."

"Saygın bir grev!" dedi Bay Bell. "Thor'a iman etmekte kendinizi aşmış gibi konuşuyorsunuz."

Margaret, belli etmese de Bay Thornton'ın fazlasıyla ciddiye aldığı konuların sürekli şakaya vurulması yüzünden hayal kırıklığına uğradığını sezebiliyordu. Konuyu bir tarafın hiç umurunda olmadığı hâlde diğer tarafın şahsen ilgilendiği bir yere çekmeye çalıştı. "Edith, Korfu'da üretilen patiskanın Londra'dakinden hem daha kaliteli hem de daha ucuz olduğunu söylüyor."

"Öyle mi?" dedi babası. "Bence Edith yine abartıyordur. Bundan emin misin, Margaret?"

"Edith öyle diyor, babacığım."

"O zaman ben ikna oldum," dedi Bay Bell. "Margaret'in dürüstlüğünde kuzininin de etkisi olduğunu düşünmeden edemiyorum, o yüzden onun abartmış olabileceğine ihtimal vermiyorum."

"Bayan Hale gerçekten o kadar dürüst mü?" dedi Bay Thornton sertçe. Gerçi bunu söylediği anda, dilini ısırmayı diledi. O da kim oluyordu ki? Hem niye genç kızın utancını yüzüne vuruyordu? Bu akşam, hastalıklı bir düşünceyle uzun zamandır görmekten kaçındığı ve sırf daha çok sevilen bir sevgiliye ait olduğu için adını duyduğunda bile sinirlerini bozabilmeyi başaran kötü bir ruh tarafından ele geçirilmiş gibiydi. Bunlar gerçekten hastalıklı düşüncelerdi çünkü arkadaş ortamında akşamın keyifli geçmesini sağlamak için pervasız bir neşeyle sohbet etmeye çalışan, üstelik yıllardır tanıdığı için artık nasıl biri olduğunu çok iyi bildiği yaşlı adama bile katlanmakta zorlanıyordu. Bir de tutmuş, sırf konuşmuş olmak için Margaret'e o sözleri söylemişti!

Margaret daha önce hep yaptığı gibi böylesi ani bir hınç karşısında kalkıp odadan çıkabilirdi. Yine de keder dolu şaşkın bir kaçamak bakış atmakla yetinerek sessizce oturmaya devam etti. O gözler ki beklenmedik bir darbe alan bir çocuğunkinden farksızdı. Belli belirsiz bir hüzün ve kınamayla doluyordu. Ama işine eğilip bir daha konuşmadı.

Bay Thornton gözünü ondan alamıyordu. O yüzden genç kızın sevimsiz bir ürpertiye kapılmış gibi titrediği gözünden kaçmadı. Sallanan sandalyesinde *sallanıp düşünürken* kendi kendine gülümseyen annesi gibi, yüreğinin ona karşı kusursuz bir güven sunan anne sevgisine benzer bir sevgiyle dolduğunu hissedebiliyordu. Yine de sohbet boyunca kısa ve sert cevaplar verdi. Sinirleri bozuktu, şakayla gerçeği birbirinden ayıramıyor-

du; genç kızın bir bakışını, bir kelimesini bekliyor, sonra bunu beklediği için pişmanlıkla kendini azarlıyordu.

Margaret ne işinden başını kaldırdı ne de konuştu. Maharetli parmaklarındaki iğne, hayatı dikiş yapmaya bağlıymış gibi kararlı ve hızlı hareketlerle sürekli hareket hâlindeydi.

Hayır, Bay Thornton genç kızın onu umursadığını düşünmüyordu. Yoksa tutkulu hevesi karşısında, bir anlığına bile olsa en azından gereksiz çıkışından dolayı pişmanlığını görmek için başını kaldırıp gözlerinin içine bakardı. Belki o kaba davranışından sonra, gitmeden önce kızın dikkatini çekebilir, yüreğini kemiren pişmanlığı söyleme ayrıcalığını elde edebilirdi. Bu akşamın yaralarını ancak uzun bir akşam yürüyüşünün sarabileceği kesindi. Daha sonra genç kızı olabildiğince az görme kararını verince kendine güveni biraz yerine geldi. Onun yüzünü görmek, yumuşacık rüzgârların saf melodisini andıran sesini duymak âdeta dengesini bozuyordu. Neyse! Artık aşkın ne olduğunu biliyordu... Aşk, alevlerin ortasında yüreğe saplanan bir hançer gibi hırçın bir deneyimdi! Ama bu fırından orta yaşın sükûnetiyle savaşarak çıkacak, ancak bu tutkuyu yaşayanların bilgeliğine sahip olacaktı.

Bay Thornton aniden çıkınca, Margaret oturduğu yerden kalkıp sessizce dikişini katlamaya başladı. Uzun iplikler nedense uyuşan kollarına ağır geliyordu. Yuvarlak yüzü asıktı, yoğun bir gün geçirmiş gibi bitkin görünüyordu.

Üçü yatmaya hazırlanırken Bay Bell, giden misafiri bir parça kınarcasına mırıldandı. "Başarısıyla böylesine şımaran başka birini tanımadım. Espriye bile katlanamıyor, sanki söylenen her şey yüce onurunu yaralıyor. Önceleri son derece sıradan ve asil bir gençti, gösteriş merakı olmadığı için hiçbir sözden alınmazdı."

"Şimdi de gösterişçi biri değil," dedi Margaret, başını kaldırıp gözlerini yaşlı adama dikerek. "Bu akşam pek havasında değildi. Herhâlde gelmeden önce bir şeylere canı sıkılmış."

Bay Bell, gözlüğünün üstünden ona sert bir bakış fırlattı. Sakinliğini koruyan Margaret odadan çıkınca birden, "Hale!" dedi arkadaşına dönerek. "Thornton'la kızının arasında Fransızların *tendresse** dediği türden bir elektrik olduğunu sen de fark ettin mi?"

"Asla!" dedi Bay Hale. Başta bu fikir karşısında afallamıştı, sonra telaşlandı. "Hayır, eminim yanılıyorsundur. Yanıldığından neredeyse eminim. Öyle bir şey varsa bile Bay Thornton'dan şüphelenirim. Zavallı adam! Umarım Margaret'le ilgili hayallere kapılmıyordur çünkü kızımın onu istemeyeceğini biliyorum."

"Eh! Bir bekâr olarak hayatım boyunca aşk ilişkilerinden hep kaçmışımdır, o yüzden belki yanlış bir izlenime kapılıyorumdur. Ama kızının yüzünden her şeyin okunabildiğini söyleyebilirdim!"

"Kesinlikle yanılıyorsun," dedi Bay Hale. "Margaret çoğunlukla ona karşı neredeyse kaba davrandığı hâlde Bay Thornton onunla ilgileniyor olabilir. Ama Margaret! Ah, Margaret'in ona bir şeyler hissetmeyeceğinden eminim! Böyle bir şey aklına bile gelmez."

"Ama yüreğine gelebilir. Her hâlükârda ben bir ihtimali ortaya koydum. Yanılmış olabilirim. Yanılmış olsam da olmasam da çok uykum geldi, o yüzden gördüğüm kadarıyla yakışıksız tahminlerimle seni uykundan daha fazla etmemek için yatağıma gitsem iyi olacak."

---

* *Fr.* duygusallık

Bay Hale de böylesi saçma bir fikirle canını sıkmamaya karar vermişti ve bu konuyu düşünmemeye kararlı bir şekilde uzunca bir süre uyuyamadı.

Ertesi gün Bay Bell, Margaret'e her sıkıntısında yanına koşup onu koruyacağını vadederek oradan ayrıldı. Gitmeden önce Bay Hale'le de konuştu. "Senin Margaret'i çok sevdim. Ona iyi bak çünkü o çok özel bir kız... Bence Milton için fazla iyi, aslına bakarsan daha çok Oxford'a yakışır. Erkeklerden değil, şehirden bahsediyorum. Ona henüz bir talip düşünemiyorum. O talibi bulursam delikanlıyı kızının yanına getiririm. Tıpkı Binbir Gece Masalları'ndaki cinin, Prens Kamaralmazan'ı perilerin prensesi Badura'yla bir araya getirmesi gibi."

"Yalvarırım öyle şeyler yapma. Sonrasındaki felaketi düşünsene... Hem Margaret'i kimselere veremem."

"Hayır, tekrar düşündüm de bence iki aksi ihtiyar olduğumuzda Margaret yıllarca bize baksın, daha iyi. Cidden, Hale! Milton'dan ayrılmanı çok isterdim. Başta ben önermiş olsam da burası sana hiç uygun bir yer değil. Ayrılmaya karar verirsen... senin yerinde olsam kuşkularımı bastırıp üniversite hayatını tercih ederdim. Margaret'le birlikte her zaman papaz evinde yaşayabilirsiniz... Sen kirli işlerimi yaparsın, Margaret de evle ilgilenir, köyün gözdesi olur, akşamları uyumadan önce bize kitap okur. Mutlu bir hayat olmaz mıydı?"

"Asla!" dedi Bay Hale kararlı bir tavırla. "Hayatımdaki en büyük değişikliğin bedelini acılarla ödedim. Artık burada yaşayacak, burada gömülecek, kalabalıkta yitip gideceğim."

"Planımdan hemen vazgeçeceğimi sanma. Sadece şimdilik seni ikna etmeye çalışmayacağım. İnci kızımız nerede? Gel

Margaret, bana bir veda öpücüğü ver. Ve senin için elinden geleni ardına koymayacak bir dostun olduğunu unutma. Sen benim çocuğumsun, Margaret. Bunu hiç unutma. Tanrı seni korusun!"

Misafirleri gittikten sonra baba kız sakin hayatlarının tekdüzeliğine geri döndüler. Umut ya da korku duygularına neden olan ölüm döşeğinde bir hastaları yoktu. Uzun zamandır hayatlarının göbeğinde olan Higginsler bile artık sürekli akıllarını meşgul etmiyordu. Annesiz kalan Boucher çocukları, Margaret'in bakacağı kadar özenle bakılıyordu. Margaret, onlara bakan Mary Higgins'i sık sık ziyaret ediyordu. İki aile artık bir evde yaşıyordu. Yaşça büyük çocuklar okula giderken, Mary işe gittiğinde küçüklere, Boucher öldüğünde iyiliğiyle Margaret'i etkileyen nazik komşu bakıyordu. Elbette kadın zahmetinin karşılığını alıyordu. Nicholas da öksüz çocuklarla ilgili küçük planları uğruna ayık kalmaya devam ediyor, eskiden gösterdiği fevri davranışlar yerine, harekete geçmeden önce durup iki kere düşünüyordu. İşini aksatmadığı için Margaret kış ayları boyunca onu çok sık göremese de karşılaştıklarında bütün samimiyetiyle sorumluluğunu aldığı çocukların babasından ne zaman bahsedilse yüzünü ekşiterek hâlâ bakışlarını kaçırdığı gözden kaçmıyordu.

Öte yandan adamın Bay Thornton hakkında söyledikleri kafa karıştırıcıydı. "Doğrusunu isterseniz beni bazen çok şaşırtıyor. Sanki iki şapkası var. Bir şapkasını taktığında bildiğimiz eski patron oluyor. Öteki şapkasını taktığındaysa o patrondan eser kalmıyor. Bu iki farklı karakteri tek bedende nasıl birleştirdiği beni aşar. Ama yine de karşısında ezilmiyorum. Bu arada sık sık buraya geliyor. İşte o zaman patron değil de insan şapka-

sını takıyor. Dahası benim kadar o da bana şaşırıyor. Saatlerce oturup beni dinliyor, başka diyarlarda yeni yakalanmış vahşi bir yaratıkmışım gibi sürekli beni izliyor. Ama korkmuyorum. Beni kendi evimde korkutması için kırk fırın ekmek yemesi gerektiğinin farkında. Aslına bakarsanız düşüncelerimi söylediğimde gençken çok daha iyi bir dinleyici olduğunu görebiliyorum."

"Peki, cevap veriyor mu?" diye sordu Bay Hale.

"Eh! Faydalanan tek tarafın o olduğunu söyleyemem çünkü bence gelişimine katkıda bulunuyorum. Bazen ilk başta anlaşılmaz bir iki laf ediyor ama sonrasında biraz düşününce haklı olduğunu anlıyorsunuz. Bu akşam çocukların okuluyla ilgili gelecek. Gelişimlerinden pek memnun olmadığı için sınav yapmak istiyor."

Bay Hale bir şey soracak gibi olduğunda, Margaret koluna dokunup saatini göstererek, "Saat yedi olmak üzere," dedi. "Günler iyice uzamaya başladığı için akşamın geldiğini anlamıyoruz. Hadi gidelim, babacığım."

Evden iyice uzaklaşana kadar nefes almakta zorlanıyordu. Sakinleştiğinde aceleyle oradan ayrıldığı için hayıflandı çünkü Bay Thornton'ı artık çok nadiren görüyorlardı ve Higgins'e uğrayacaksa babasının hatırına onu görmek hoşuna gidecekti.

Evet! Sevimsiz dersler için bile olsa adam evlerine artık nadiren geliyordu. Bay Hale, öğrencisinin yakın zamana kadar çok ilgilendiği Yunan edebiyatı konusunda tembellik etmesi karşısında hayal kırıklığına uğramıştı. Adam sıklıkla son dakikada aceleyle yazılmış bir not göndererek o akşam Bay Hale ile birlikte kitap okuyamayacağını bildiriyordu. Başka öğrenciler yerini doldursa da hiçbiri Bay Hale'in ilk öğrencisinin yerini tutamıyordu. Çok özel hissettiği muhabbetin kısmen kesilmiş olması, hem canını

sıkıyor hem de üzülmesine neden oluyordu. Hâliyle arada bir oturup bu değişikliğin nedeni üzerine uzun uzun düşünüyordu.

Bir akşam dikişin başına oturduğunda Margaret'i ani sorusuyla ürküttü. "Margaret! Bay Thornton'ın senden hoşlandığını düşünmen için bir neden var mı?" Soruyu sorarken neredeyse kıpkırmızı kesilmişti ama Bay Bell bir kere bu meseleyi aklına sokmuştu ve daha ne yaptığını fark edemeden kelimeler ağzından dökülüvermişti.

Margaret hemen cevap vermedi ama başını eğişinden ne diyeceği tahmin edilebiliyordu. "Evet, öyle olduğunu sanıyorum... Ah, baba, size daha önce söylemeliydim." Ardından işi elinden attığı gibi yüzünü elleriyle kapattı.

"Hayır, canım, sakın yakışıksız bir meraka kapıldığımı düşünme. Beyefendinin duygularına karşılık verebileceğini hissetseydin bana mutlaka söylerdin. Sana duygularını açtı mı?"

Başta yine hemen cevap gelmese de Margaret bir süre sonra gönülsüzce, "Evet," dedi.

"Ve sen onu reddettin?"

Uzun bir iç çekiş, çaresiz ve sinirli bir tavır, sonra tekrar uzun bir iç çekiş...

"Evet." Ama babası başka bir şey diyemeden Margaret başını kaldırıp gözlerini ona dikti. Yanakları güzel bir mahcubiyetle al al olmuştu. "Babacığım, sana ancak bu kadarını söyleyebilirim. Mesele yeterince canımı yakıyor. Bu konuyla ilgili her kelime ve eylem öylesine büyük bir acıya neden oluyor ki düşüncesine bile katlanamıyorum. Ah, babacığım, dostunuzu kaybetmenize çok üzülüyorum ama elimde değildi... ama ah! Gerçekten çok üzgünüm." Yere oturup başını babasının dizlerine yasladı.

"Ben de üzgünüm, canım. Bay Bell bu fikri ortaya attığında epey şaşırmıştım..."

"Bay Bell mi? Ah, Bay Bell anlamış mı?"

"Biraz... Ama senin... nasıl söylesem?.. Senin Bay Thornton'a yakışık almayacak şekilde gönlünü kaptıracak bir kız olmadığını biliyor. Böyle bir şeyin olamayacağını biliyordum. Aslında Bay Bell'in söylediklerinin hayal gücünden kaynaklandığını ummuştum ama Bay Thornton'a karşı öylesi hisler beslemediğinden emindim. Yine de çok üzgünüm."

Birkaç dakika konuşmadan, kıpırdamadan oturdular. Kızının yanağını uzun uzun okşadıktan bir süre sonra Bay Hale parmaklarının ıslaklığı karşısında âdeta dehşete düştü. Bunun üzerine Margaret birden ayağa fırlayarak zorlama bir gülümsemeyle Lennox ailesinden bahsetmeye başladı ki konunun birden değişmesiyle birlikte Bay Hale'in gönlü az önceki konuda üstelemeye elvermedi.

"Yarın... evet, yarın Harley Street'e dönmüş olacaklar. Ah, kim bilir ne tuhaf olacak! Acaba hangi odayı bebek için hazırlayacaklar? Shaw teyzem, bebekle çok mutlu olacak. Edith'in anne olduğunu düşünsenize! Ve Kaptan Lennox... Londra'da ne yapacağını merak ediyorum!"

"Bence..." dedi babası, onun heyecanına katılmayı görev bilerek. "Bence iki haftalığına Londra'ya gidip bizim gezginleri görmelisin. Hem düzinelerce mektup yerine Bay Henry Lennox'la yarım saat yüz yüze görüşerek Frederick'in durumunu çok daha iyi öğrenebilirsin. Yani aslında böylesi bir ziyaret işle tatili birleştirir."

"Hayır, babacığım, beni göndermeyin. Hem gitmek istemem," diyen Margaret kısa bir sessizliğin ardından ekledi. "Ne yazık ki Frederick'le ilgili umutlarım sönüyor. Ağabeyim bütün

nezaketiyle içimizi rahatlatmaya çalışıyor ama Bay Lennox'ın yıllar öncesinden tanıkları bulma konusundaki umutsuzluğunu hissedebiliyorum. Hayır, güzel bir hayaldi, yüreklerimiz ısındı ama birçok hayalimiz gibi bu hayal de sönüp gitti. Teselliyi ancak Frederick'in âşık olduğu kadınla yaşadığı mutluluğa sevinmekte bulabiliriz. O yüzden lütfen beni göndermekten bahsederek canımı sıkmayın, babacığım, çünkü inanın gitmem."

Ama babasının ileri sürdüğü bu fikir, başta karşı çıktığı hâlde Margaret'in yüreğinde yer etti. Adam karısının hastalığı ve ölümünden ciddi bir şekilde etkilenen sağlığından hiç şikâyet etmiyordu, yine de belki Margaret'in Londra'ya gitmesi onun arzusunu yerine getirmek anlamına gelebilirdi. Öğrencileri düzenli bir şekilde gelip gidiyordu, öte yandan babasının hiçbiriyle Bay Thornton kadar dostça bir ilişki geliştirdiği söylenemezdi. Margaret, farkında olmasa da onun hangi konuda eksiklik hissettiğini sezebiliyordu. Yaşlı adam, kendi cinsiyle iletişim yoksunluğu yaşıyordu. Helstone'dayken komşu köylerin rahipleri sık sık fikir teatisinde bulunmak üzere ziyaretine gelir, tarlalarda çalışan yoksul işçiler, akşamüzeri tembelce yürüyüşe çıkanlar ya da ormanda sığırlarını otlatanlar her zaman onunla konuşurdu. Oysa Milton'da herkes o kadar yoğundu ki kimse ne sakince konuşabiliyor ne de herhangi bir düşüncenin olgunlaşmasına izin veriyordu. Tek konuştukları günlük işlerdi. Günün sonundaysa herkes ertesi güne kadar kendini âdeta nadasa bırakıyordu. İşçiler mesaiden sonra kişiliğine bağlı olarak ya derse ya bir kulübe ya da birahaneye gidiyordu. Bay Hale, gelenek ve kanunlarla ilgili bir ders vermeyi planlamıştı ama bunu bir görev gibi tasarladığı için işe duyulan dürtüsel sevgi eksik kalıyordu, o yüzden Margaret, babasının işin özünü yakalayana kadar bu işte pek başarılı olamayacağından emindi.

XLI

Yolun Sonu

Kuşların havada bulduğu gibi yolumu görüyorum—
Ulaşacağım! Ne zaman, hangi seferde,
Sormuyorum: ama Tanrı dolu yağdırmadığı,
Kör eden ateş topları fırlatmadığı ya da kar yığmadığı
Sürece—O'nun uygun gördüğü zamanda—ulaşacağım;
Benim de kuşun da rehberi O. O'nun uygun gördüğü
zamanda!*

Browning

Günler uzuyor, şubat güneşine genellikle eşlik eden umut ışıltılarının yokluğunda kış sona eriyordu. Bayan Thornton artık evlerine hiç gelmiyordu. Bay Thornton arada bir uğrasa da ziyaretlerin tek nedeni babasından aldığı derslerdi. Bay Hale genç adam hakkında hep aynı şeyleri söylüyordu. Nadiren görüşmeleri bu ziyaretleri daha değerli bir hâle getirmiş gibiydi. Margaret'in anladığı kadarıyla Bay Thornton'ın daha sık gelemeyişinin herhangi bir güceniklik ya da kızgınlıkla ilgisi yoktu. Grev sırasında işleri daha karmaşık bir hâl aldığından kış boyunca fabrikayla daha yakından ilgilenmesi gerekmişti. Hatta arada

* İngiliz şair ve oyun yazarı Robert Browning'in (1812-1889) *Paracelsus* adlı şiirinden.

sırada eve geldiğinde Margaret'le konuşuyor, sakin ve dost bir tavırla ne babasıyla sohbet ederken ondan bahsetmekten kaçınıyor ne de bunun için bir fırsat kolluyordu.

Öte yandan Margaret, babasının ruh hâliyle uğraşacak güçten yoksun olduğunu hissediyordu. Fırtınaların yaşandığı endişelerle dolu süreçten sonra çöken kasvetli sükûnet yüzünden artık eskisi kadar esnek düşünemiyordu. O yüzden Boucher'ın en küçük iki çocuğuna öğretmenlik yapmanın yanı sıra hayırseverlik işleriyle kendini meşgul etmeye çalışıyor, yine de ne kadar çabalarsa çabalasın yaptıkları yüreğinde yer edemiyor, bütün dakikliği ve dikkatine rağmen yaptığı hiçbir işten zevk alamıyordu. Sanki bütün hayatı muğlak ve kasvetli bir hâl almıştı. Tek yapabildiği, içselleşmiş bir acıma duygusuyla babasını sessizce rahatlatıp teselli etmekti. Babasının her sıkıntısını bütün samimiyetiyle dinliyor, her tür dileğini babası daha söylemeden yerine getirmek için elinden geleni yapıyordu. Babası dileklerini hiç dile getirmiyor, tereddüt edip özür dilemeden asla isteklerinden bahsetmiyordu. Her hâlükârda Margaret'in ona olan sadakati tam ve kusursuzdu.

Mart ayında Frederick'in evlilik haberini aldılar. Mektubu Dolores'le birlikte yazmışlardı. Gelinlerinin İspanyolca-İngilizce karışık yazması son derece doğaldı. Ağabeyinin devrik cümleleriyse karısının ülkesinde kullanılan dilden ne kadar etkilendiğinin kanıtıydı.

Kayıp tanıklar bulunamadıkça mahkemede aklanması için çok az umut olduğunu söyleyen Henry Lennox'ın mektubundan sonra ağabeyi Margaret'e son derece öfkeli bir dille İngiliz vatandaşlığını terk ettiğini yazarak, önerilse bile bir affı kabul etmeyeceğini, izin verilse bile bir daha İngiltere'de yaşamayacağını bildirmişti. Okudukları Margaret'in acı dolu gözyaşları dök-

mesine neden olmuştu çünkü mektubu ilk açtığında bu sözlere bir anlam verememişti ama üzerine düşündüğünde ağabeyinin umutlarını yok eden hayal kırıklığının ne kadar baskın olduğunu anlamış, sabretmekten başka yapabilecekleri bir şey olmadığını hissetmişti. Frederick mektuplarında, geçmişi unutmuş gibi gelecekten büyük bir heyecanla bahsediyor, Margaret de ağabeyinin o geleceğe kavuşma arzusunun gerçekleşmesi için sabredebileceğini biliyordu. En azından sabretmesi bir zorunluluktu.

Ama Dolores'in genç kızlara özgü çekingen ve güzel mektupları hem Margaret'in hem de babasının yeni heyecanı olmuştu. Genç İspanyol'un yeni edindiği İngiliz akrabalarıyla ilgili güzel şeyler düşündüğü belli oluyor, silip düzelttiği her kelimede kadınsı bir özen göze çarpıyordu. Evliliklerini duyuran mektuba, Frederick'e göre güzelliğin, aklın ve erdemin zirvesi sayılan ama henüz hiç görmediği görümcesi için kendi elleriyle seçtiği siyah dantelden harika bir şal eklemişti. Frederick'in konumu, bu evlilik sayesinde isteyebileceği en yüksek noktaya gelmişti. *Barbour and Co.*, İspanya'nın en büyük şirketlerindendi ve Frederick küçük ortaklardan biri olmuştu. Margaret, daha birkaç ay öncesine kadar ticarete muhalefetini hatırlayınca gülümseyip iç çekmekten kendini alamıyordu. Kahraman bir asker olan ağabeyi de sonunda bir tüccar olmuştu! Ama sonra Margaret kendisine isyan ediyor, İspanyol tüccarlığıyla Milton fabrikatörlüğünü birbiriyle karşılaştırma gafletine düştüğü için kendini sessizce kınıyordu. Eh! Tüccar olsun olmasın, Frederick gerçekten mutluydu. Dolores büyüleyici bir kız olmalıydı. Üstelik gönderdiği şal çok zarifti!

Ama hayat akıp gidiyordu. Babası bahar aylarında arada sırada nefes almakta zorlanmaya başlamıştı, o yüzden yaşlı adam bir süredir fazlasıyla endişeliydi. Margaret o kadar telaş etmi-

yordu çünkü babasının sıkıntısı aralıklarla gelip gidiyordu ama yaşlı adamın sıkıntılarından kurtulmasını o kadar çok istiyordu ki sonunda Bay Bell'in daveti üzerine nisan ayında Oxford'a gitmesi için ısrar etti. Aslında davete kendisi de dâhildi, hatta vaftiz babası ona özel bir mektup yazarak gelmesini istemişti ama Margaret iki yıldır fırsat bulup da ruhunu ve beynini dinlendirmek üzere bütün sorumluluklardan kurtularak sessiz evde kalmanın çok daha rahatlatıcı olacağını hissediyordu.

Babası istasyona gitmek üzere arabayla evden ayrıldığında çok uzun zamandır hem ruh hem de zaman açısından nasıl büyük bir baskı altında olduğunun daha iyi farkına varıyordu. Özgür hissetmek hayret vericiydi, hatta sersemletici olduğu bile söylenebilirdi. Zoraki bir neşeyle kimsenin mutluluğunu sağlaması, hastalıkla ilgili planlar yapıp kara kara düşünmesi gerekmiyordu. Sessizlikte hiçbir şey yapmadan her şeyi unutabilir, çok daha önemlisi dilediği kadar mutsuz olabilirdi. Aylardır bütün şahsi sıkıntı ve endişelerini karanlık bir dolaba kilitlemişti ama şimdi hepsini dışarı çıkarıp, doğaları üzerine düşünerek yasını tutmak ve huzura kavuşmanın en doğru yolunu bulmak için yeterince boş zamanı olacaktı. Son haftalarda, dolaba saklamış olduğu hâlde bütün sıkıntılarını belli belirsiz hisseder olmuştu. Artık hepsi üzerine düşünebilir, her birini hayatına faydalı olacak şekilde düzene koyabilirdi.

O yüzden oturma odasında neredeyse hiç kıpırdamadan saatlerce oturarak, yüzünü güldürecek herhangi bir sonuca ulaşmadan bütün dertlerinin üzerinden geçti. Sadece bir kez, o da yalan söylemesine neden olan inançsızlığını hatırlayıp, yüreği yine sızladığında hıçkırarak ağladı. Şimdi olsa kesinlikle öyle bir girişimde bulunmazdı çünkü Frederick'le ilgili bütün planları suya düşmüş, geriye sadece sonrasında olanların ve sonsuz

aklı temsil eden inancının ışığında bakılınca fazlasıyla aptalca görünen bir yalan yüzünden hayatı boyunca hiç maruz kalmadığı bir aşağılanma kalmıştı!

Sinirlerini yatıştırmak için gayriihtiyari babasının masada bıraktığı bir kitabı açtı. Gözüne takılan kelimeler neredeyse kendini kınamasını anlatıyordu.

*Je ne voudrois pas reprendre mon coeur en ceste sorte: meurs de honte, aveugle, impudent, traistre et desloyal à ton Dieu, et sembables choses; mais je voudrois le corriger par voye de compassion. Or sus, mon pauvre coeur, nous voilà tombez dans la fosse, laquelle nous avions tant resolu d'éschapper. Ah! relevons-nous, et quittons-la pour jamais, reclamons la misericorde de Dieu, et esperons en elle qu'elle nous assistera pour desormais estre plus fermes; et remettons-nous au chemin de l'humilité. Courage, soyons meshuy sur nos gardes, Dieu nous aydera.**

Ah, tevazu yolu... diye geçirdi içinden Margaret. *İşte özlediğim bu! Ama cesaret minik yüreğim, sonunda geri döndüğümüzde Tanrı kaybettiğimiz yolu bulmamıza yardım edecektir.*

Sonunda aklını dağıtmaya kararlı bir şekilde ayağa kalkıp işe koyuldu. Önce yukarı çıkmak üzere oturma odasından çıkıp

---

* Fransız mistik ve piskopos Aziz François de Sales'ın (1567-1622) 1609 yılında yayımlanan *Introduction à la vie dévote/Adanmış Bir Hayata Giriş* adlı kitabından. *Fr.:* "Kalbimi şöyle azarlayarak ıslah etmek istemezdim: 'utançtan yerin dibine geç, kör, arsız, hain, kâfir...' Kalbimi şefkatle düzeltmek isterdim. Ah zavallı yüreğim, sakınmaya onca azmettiğimiz kuyuya düştük. Ah! Gel, ayağa kalkıp onu sonsuza kadar terk edelim, Tanrı'nın merhametine sığınalım ve metin olmamız için bize yardım etmesini umalım, tevazu yoluna geri dönelim. Ha gayret, gardımızı indirmeyelim; Tanrı yardımcımız olacaktır."

Martha'ya seslendi. Neredeyse mekanik sayılabilecek sadakatiyle kişiliğini âdeta bir kabuk gibi kasvetli bir saygının ardına gizleyen hizmetçinin derdini anlamaya çalışacaktı. Kadını herhangi şahsi bir konuda konuşturmak zordu ama sonunda Bayan Thornton'dan bahsedince sohbet etmek için bir yol açabileceğini hissetti. Martha'nın yüzü kadından bahsederken gerçekten de gülüyordu. Biraz cesaret alınca babasının eskiden Bayan Thornton'ın kocasıyla bağlantısını, ondan nasıl iyilikler gördüğünü uzun uzun anlatmaya başladı. Martha bütün ayrıntıları bilmiyordu çünkü o zamanlar henüz çok küçük bir çocuktu. İki ailenin neden ayrı düştüğünü, babası ambardaki kâtiplik işinden olana, sonra annesi ölüp Martha'nın deyimiyle Bayan Thornton olmasa henüz çocuk sayılabilecek bir yaşta kardeşiyle birlikte yollarını *kaybetmenin* eşiğine gelene kadar tam olarak anlayamamıştı. Bayan Thornton onları arayıp bulmuş, kanatları altına almıştı. "Ateşim vardı, biraz kırılgan bir yapım vardı," diye anlattı kadın. "Bayan Thornton ve oğlu, evlerinde dinlenmek bilmeden bana baktı, sonra beni denize falan gönderdiler. Doktorlar hastalığımın bulaşıcı olduğunu söylediği hâlde umursamadılar... Sadece Bayan Fanny, gelinleri olacağı ahbaplarını ziyarete gönderildi. Kendisi çok korksa da sonunda her şey tatlıya bağlandı."

"Bayan Fanny evleniyor mu?" dedi Margaret hayretle.

"Evet. Kendisinden biraz yaşlı ama çok zengin bir bey. Adı Watson. Hayleigh civarında fabrikaları var. İyi bir evlilik olacak çünkü adam saçlarını ağartmış."

Bunu öğrendiğinde Margaret uzunca bir süre sessiz kaldı, Martha hemen kendine çekidüzen verip sonrasında her zamanki gibi kısa cevaplar vermeye başladı. Şömineyi süpürdükten sonra

da küçük hanımın çay isteyip istemediğini sorup, ardından geldiği gibi heykel suratıyla odadan çıktı.

Margaret yine son zamanlarda edindiği o kötü alışkanlığa teslim olmuştu. Bay Thornton'la ilgili duyduğu her şeyin onu nasıl etkilediğini merak ediyor, adamın hayatındaki gelişmelerden hoşlanıp hoşlanmadığını hayal etmeye çalışmaktan kendini alamıyordu.

Ertesi gün derse gelen Boucher ufaklıklarını gönderdikten sonra çıktığı uzun yürüyüş, Mary Higgins'i ziyaret etmekle son buldu. Nicholas'ın işten döndüğünü görünce şaşırdı. Uzayan günler akşam saatleri konusunda yanılmasına neden oluyordu.

Tavırlarına bakılırsa adam bir parça durulmuş gibiydi. Eskisinden daha sessiz ve daha az savunmacıydı. "Demek beyefendi gezmeye gitti ha?" diyordu. "Bizim ufaklıklar söyledi. Eh! Bizimkiler akıllı bıdık. Kızımın mezarında ters döneceğini bilmesem, benimkilerden daha akıllı olduklarını söyleyeceğim ama ayıp olur. Herkesi şaşırtan bir hava var. Patron sürekli dünyanın bir yerlere gittiğini söyleyip duruyor."

"Bu akşam eve erken gelmenin sebebi bu mu?" diye sordu Margaret masumca.

"Bilinmez," dedi Higgins kibirle. "İki yüzü olan ben değilim. Patronun yüzüne ayrı, arkasından ayrı konuşamam. İşten ayrılmadan önce kilise çanını saydım. Hayır! Thornton savaşılacak kadar iyi biri ama aldatılacak kadar kötü biri değil. Sayenizde orada çalışmaya başladım ve bunun için size teşekkür ederim. Sonuçta Thornton'ın fabrikası fena sayılmaz. Gel çocuk, Bayan Margaret'e güzel bir ilahi oku. Aynen böyle. Dimdik dur, kollarını dua edercesine aç. Bir hazır, iki hazır, üç hazır, hadi başla!"

Küçük çocuk, yaşı gereği anlayamayacağı sözlerle dolu Metodist ilahisini bir parlamenterin kürsüdeki ahengiyle okumaya

başladı. Sonunda Margaret çocuğu hakkıyla alkışladı. Nicholas bu sefer çocuklardan bir başkasına başka bir ilahi okuttu. Ardından bir başkası daha... Adamın önceden öfkeyle karşı çıktığı kutsal konulara böylesine tuhaf bir şekilde merak sarmış olması şaşırtıcıydı.

Eve döndüğünde çay saati çoktan geçmişti ama kendisini bekleyen kimse olmadığı için Margaret rahattı. Ciddi mi, yoksa eğlenceli mi davranması gerektiğini kestirmek için endişeyle sürekli birilerini gözlemektense dinlenirken kendi düşüncelerine odaklanabiliyordu. Çaydan sonra mektup destesini gözden geçirmeye karar verip yakılması gerekenleri ayıkladı.

Mektuplardan dördü ya da beşi, Frederick meselesinde Bay Henry Lennox tarafından gönderilmişti. Hepsini büyük bir dikkatle tekrar okumaya başladığında ağabeyinin aklanma şansına odaklandı ama sonuncusunu okuyup artıları ve eksileri düşündükten sonra mektuplardaki belli belirsiz kişisel dokundurmaları fark ekti. Kelimelerin resmiyetine rağmen Bay Lennox'ın ona karşı hislerini unutmadığı açıktı. Mektuplar zekice yazılmıştı, kelime oyunları sezilebiliyordu ama içtenlik ve neşeden uzaktı. Her hâlükârda değer verdiği için Margaret bu mektupları özenle bir kenara ayırdı.

Bu küçük işi hallettikten sonra yine düşüncelere daldı. Nedense bütün akşam uzaklardaki babasını düşünmekten kendini alamıyor, yalnız kalmayı ve babasının yokluğunu bir rahatlık olarak gördüğü için kendini suçluyordu ama son iki günde tazelenmiş, yepyeni bir güce sahip ışıltılı umutlara kapılmaya başlamıştı. Daha önce görev gibi gelen planları, artık daha zevkli görünüyor, gözlerindeki korkunç perde kalktığından kendini işine daha iyi verebiliyordu. Keşke Bay Thornton'la kaybettiği dost-

luğunu tekrar kazanabilseydi... Ah, keşke eskiden olduğu gibi adam arada sırada babasını keyiflendirmek için yine gelseydi... Görüşmemeleri gerektiğini biliyordu ama emin olamasa da gelecekte bir şekilde yine bir araya gelebileceklerini hissediyordu.

Yatağa gitmek üzere ayağa kalkarken derin bir iç çekti. *Bir adım atmak yeterli** olsa da... hatta babasına son derece sadık hissetse de yüreği endişe ve kederle sızlıyordu.

Aynı nisan akşamı Bay Hale de tuhaf bir şekilde kızını aklından çıkaramıyordu. Eski dostlarını ve bildiği yerleri dolaşmaktan yorgun düşmüştü. Arkadaşlarının, değişen düşüncelerini nasıl karşılayacağıyla ilgili abartılı endişelere kapılmıştı; oysa bazıları şok olsa, üzülse ya da boşluğa düşmesine ilgisiz kalsa da hepsi sevdikleri adamı görünce düşüncelerini hiç önemsememiş, en azından sohbet sırasında sözlerine dikkat ederek eski dostlarına iyi davranmayı şiar edinmişlerdi. Bay Hale çok tanınan biri değildi, daha küçük okullardan birinden geliyordu. Üstelik her zaman çekingen ve mesafeli biri olmuştu. Ama gençlikte hassas düşünce ve duyguları deşmekten çekinmeyenler onun sessiz kararsızlığını, bir kadına gösterecekleri koruyucu bir merhametle kabullenmişlerdi. Ve yıllar sonra, onca değişimden sonra dostlarının hâlâ aynı iyilikle yaklaşması, kaba davranışlarla karşılanacağını ya da reddedileceğini düşünen Bay Hale'i fazlasıyla duygulandırmıştı.

"Korkarım bugün çok gezdik," dedi Bay Bell. "Milton'da uzun süredir yaşamanın acısını çekiyorsun."

---

* "... I do not ask to see/The distant scene; one step enough for me" (Uzaktaki manzarayı görmek gibi bir derdim yok; bana bir adım atmak yeter). 1833 yılında Aziz John Henry Newman'ın yazdığı ve ertesi yıl *British Magazine* dergisinde yayımlanan "The Pillar of the Cloud/Bulut Sütunu" adlı şiirden.

"Yorgunum," dedi Bay Hale. "Ama mesele Milton'ın havası değil. Elli beş yaşındayım, bu bile takatimin azalması için yeterli."

"Saçmalık! Altmışıma merdiven dayadığım hâlde ne bedensel ne de zihinsel açıdan güçten düştüğümü hissediyorum. Sakın bir daha böyle konuşma. Elli beşmiş! Genç bile sayılırsın."

Bay Hale başını iki yana sallayarak, "Şu son birkaç yıl..." dedi ama kısa bir suskunluğun ardından yarı kaykıldığı Bay Bell'in rahat koltuklarından birinde doğrulup titrek bir sesle, "Bell!" dedi. "Düşüncelerimle birlikte hayat tarzımı değiştirmemin sonuçlarını önceden gördüğümü sanma... Hayır! Hiçbir şey bilmiyordum. Karımın acılar çekeceğini bilsem bile bu acılara son vermek için elimden geleni yaptığım hâlde artık rahibi olduğum kiliseye inancımı koruyamıyordum. Şimdi düşünüyorum da sevdiklerimin yaşayacağı en büyük kederleri tahmin etseydim bile yine aynı açık yüreklilikle kiliseyi terk ederdim. Ailemi daha az etkilemesi için belki daha farklı davranıp aklımı kullanmalıydım ama korkarım Tanrı bana o aklı ve gücü bahşetmemiş," diye ekledikten sonra yine arkasına yaslandı.

Bay Bell cevap vermeden önce abartılı bir şekilde burnunu temizledi, ardından, "Tanrı sana yüreğinden geçenlerin doğru olduğunu söyleyen gücü verdi," dedi. "Bundan daha yüce ya da kutsal bir güce... ya da akla ihtiyacımız olduğunu sanmıyorum. Şahsen o güce ya da akla sahip olmadığımı biliyorum, yine de bazıları beni aptalca kitaplarında akil adam diye referans gösteriyor. Bağımsız bir karakter, güçlü bir irade, falan filan... Ayakkabılarını kapı paspasına silmekten ibaret olsa bile en basit ku-

rallara itaat eden en aptallar, benden çok daha akıllı ve güçlüdür. İnsanoğlu çok ahmak!"

Kısa bir sessizliğin ardından Bay Hale, ilk konuya geri döndü. "Margaret."

"Eh! Margaret'e ne olmuş?"

"Ölürsem...

"Saçmalık!"

"Ona ne olacağını sık sık düşünüyorum. Sanırım Lennox ailesi kendileriyle birlikte yaşaması için öneride bulunur. Shaw teyzesi onu içten içe pek sever ama gözden ırak olunca gönülden de ırak olunuyor."

"Sık rastlanan bir kusur. Şu Lennoxlar nasıl insanlar?"

"Adam yakışıklı, girişken ve aklı başında. Edith, şımartılmış tatlı bir güzellik. Margaret onu gönülden sever, Edith de gönlü elverdiğince onun sevgisine karşılık verir."

"Kızının kalbimde özel bir yeri olduğunu biliyorsun, Hale. Bunu daha önce söylemiştim. Elbette senin kızın, benim de vaftiz evladım. Önceden onu yakından takip ediyordum ama son Milton ziyaretimde resmen kölesi oldum, gönüllü bir kurban gibi fatihin arabasının peşine takıldım. Çünkü çektiği sıkıntılara rağmen son derece görkemli ve sakin görünüyor, aynı zamanda insanda muzafferane bir güven hissi uyandırıyor. Evet, bütün endişe ve kaygılarına rağmen yüzünde gördüğüm buydu. O yüzden, ihtiyacı olduğunda sahip olduğum her şey onundur. Hatta istese de istemese de öldüğümde her şeyim ona kalacak. Dahası altmışımda aksi bir moruk olsam da onun kahraman şövalyesi olmaya hazırım. Çok ciddiyim eski dostum... Hayatımı kızına adar, aklımla, bilgimle ya da gönlümle her tür yardımına koşarım. Aslında ben onun için endişelenmeni yersiz buluyorum. Es-

kiden de olduğu gibi sen endişeli bir adamsın, endişelenmeden mutlu olamazsın ama sen beni bile gömersin. Senin gibi güçsüz olduğunu söyleyenler her zaman Azrail'i aldatmanın bir yolunu bulur! İlk gidenler hep benim gibi inatçı ve tansiyondan suratı moranlardır."

Bir kâhin olsaydı Bay Bell meşalenin söndüğünü, mezar meleğinin kapı eşiğinde dostunu çağırdığını görebilirdi. O gece Bay Hale başını yastığa koydu ve bir daha hiç uyanmadı. Ertesi sabah odasına giren hizmetkâr, bir cevap alamayınca yatağa yaklaştığında yaşlı adamın ölümle mühürlenmiş bembeyaz sakin ve güzel yüzüyle karşılaştı. Herhâlde yatağa uzandığı anda kalbi durivermişti.

Bay Bell haberi alınca şoka girdi. Neden sonra kendini toparladığında uşağının önerilerine fena hâlde kızdı. "Sorgu yargıcı mı? Pfff. Onu zehirlediğimi mi sanıyorsun? Dr. Forbes, doğal bir kalp krizi olduğunu söylüyor. Zavallı Hale! Narin yüreğini zamanından önce tüketmişsin. Zavallı eski dostum! Dün akşam kızından bahsederken... Wallis, beş dakikaya çantam hazır olsun. Ben de burada oturmuş, boş boş konuşuyorum. Çabuk bavulu hazırla. Treni yakalayıp Milton'a gitmem gerekiyor."

Aldığı karardan sonra yirmi dakika içinde çantası hazırlanmış, taksi çağrılmış, tren istasyonuna yetiştirilmişti. Londra treni vızıldayarak gelip birkaç metre gerilediğinde Bay Bell sabırsız kondüktör tarafından aceleyle vagona bindirildi. Sonunda koltuğunda arkasına yaslanıp gözlerini yumduğunda, dünkü hayatın bugün nasıl ölebildiğini anlamaya çalışırken ağarmaya yüz tutan kirpikleri ıslanmaya başladı ama gözlerini açıp büyük bir kararlılıkla neşelenmeye çalıştı. Yabancıların önünde ağlayamazdı. Asla!

Aslında vagonun diğer ucunda, kendisiyle aynı sırada oturan birinden başkası yoktu. Duygusallığının anlaşılıp anlaşılmadığını görmek için o tarafa baktığında Times gazetesinin arkasındakinin Bay Thornton olduğunu anladı. "Thornton! Siz misiniz?" dedikten sonra telaşla yaklaşıp genç adamın elini kederle sıktı ama gözyaşlarından ıslandığı için parmakları kayıyordu. Bay Thornton'ı en son Bay Hale'i ziyarete gittiğinde görmüştü. "Üzücü bir mesele için Milton'a gidiyorum," dedi. "Kızına Hale'in ani ölümünü haber vermem gerekiyor!"

"Ölüm mü? Bay Hale öldü mü?"

"Evet. Ben de sürekli aynı soruyu kendime soruyorum. *Hale öldü mü?* Ama sormak gerçeği değiştirmiyor. Hale öldü. Dün gece yatmaya gitti, bu sabah uşağım onu bulduğunda buz gibiydi."

"Nerede? Anlayamıyorum!"

"Oxford'da. Bende kalmaya gelmişti. On yedi yıldır Oxford'a gelmemişti... Hepsi bu."

Çeyrek saat ikisi de konuşacak söz bulamadı.

Sonunda Bay Thornton, "Peki o..." Ama devamını getiremedi.

"Margaret'i kastediyorsunuz sanırım. Evet! Ona haber vermeye gidiyorum. Zavallı dostum! Dün gece kızını düşünüp duruyordu! Tanrım! Daha dün gece... Ve şimdi dostum çok uzaklarda! Ama Margaret benim de kızım. Dün akşam onun sorumluluğunu alacağımı söylemiştim."

Bay Thornton bir iki kere bir şeyler söylemeye çalıştıktan sonra kelimeler dudaklarından ancak döküldü. "Ona ne olacak?"

"Sanırım iki seçenek var. Birinci seçenek benim. Refakatçi olacağını bilsem ve kendi düzenimi kurabilirsem bir ejderhayla bile birlikte yaşayabilirim. O yüzden Margaret'i kızım gibi ya-

nıma alarak yaşlılığımı mutlu mesut geçirebilirim. Bir de Lennoxlar var!"

"Onlar da kim?" diye sordu Bay Thornton. Meraktan sesi titriyordu.

"Ah, muhtemelen Margaret için en iyi seçenek olduklarını düşünen Londralı bir aile. Kaptan Lennox, Margaret'in birlikte yetiştiği kuziniyle evli. Bildiğim kadarıyla iyi insanlar. Bir de teyzesi Bayan Shaw var. O saygıdeğer hanımefendiye evlilik teklif etmemde bir hayır olabilir! Ama *pis aller** de olabilir. Sonra tabii bir de erkek kardeş var!"

"Ne erkek kardeşi? Teyzesinin mi?"

"Hayır, hayır. Anlasanıza, kaptanın kardeşi. Margaret'e gönlünü kaptıran genç bir avukat. Ta beş yıl öncesinden kızı aklına koyduğunu biliyorum. Yakınlarından biri anlatmıştı. Kısmet değilmiş, kızımız onu reddetmişti. Şimdi işler değişti."

"Nasıl?" diye sordu Bay Thornton. Kendisi de sorusundaki sabırsızlığın ve samimi merakın farkındaydı.

"Eh, ben öldükten sonra mirasım Margaret'e kalacak. Ve şu Henry Lennox denen delikanlı ona biraz olsun layıksa ve Margaret ondan hoşlanıyorsa... eh! Evlilik yoluyla kapağı atabileceğim başka bir evim olabilir. Hiç beklenmedik bir anda teyzeye gönlümü kaptırmaktan ödüm kopuyor."

İkisi de gülecek havada değildi, o yüzden bu sözlerdeki tuhaflığı fark etmemiş gibi yaptılar. Bay Bell tıslarcasına ıslık çaldıktan sonra bir koltuktan diğerine geçmeye başladı. Bay Thornton bir heykel gibi oturmuş, düşünceli bir şekilde gözünü gazetedeki tek bir noktadan ayırmıyordu.

---

* *Fr.* daha beter

"Siz neredeydiniz?" diye sordu sonunda yaşlı adam.

"Havre. Pamuk fiyatlarının astronomik artışının ardındaki sırrı çözmeye çalışıyordum."

"Ah! Pamuk, spekülasyon ve duman... Temiz ve bakımlı makineler... Pis ve ihmal edilmiş eller... Zavallı Hale! Zavallı eski dostum! Onu Helstone'dan koparan değişimi bilseydiniz... New Forest'i bilir misiniz?"

"Evet," diye kestirip attı genç adam.

"O zaman Milton'dan farkını tahmin edebilirsiniz. Neresine gitmiştiniz? Helstone'a gitmiş miydiniz? Odenwald'daki gibi küçücük bir kır köyü. Helstone'u bilir misiniz?"

"Görmüştüm. Milton'a gelmek büyük bir değişiklik olmuş."

Bay Thornton, artık konuşmamaya karar vermiş gibi gazetesini kaldırınca, Bay Bell kiracısından Margaret'e üzücü haberi nasıl vermesi gerektiğine dair fikir alamayacağını anladı.

Margaret ikinci kattaki penceredeydi. Adamı gördüğü anda, alacağı kötü haberi sezmişti. Aşağı koşma dürtüsüne kapılsa da taş kesmiş gibi oturma odasının ortasında öylece durdu. Beti benzi atmıştı. "Ah! Söylemeyin!" dedi Bay Bell yanına gelince. "Yüzünüzden anladım! Babam yaşasaydı mektup yollardı ve siz onu yalnız bırakmazdınız! Ah, baba, babacığım!"

XLII

Yalnız! Yapayalnız!

Hem tınısı hem tatlılığıyla sevdiğin ses,
Aniden susuverirse,
Ve ağlayarak bozmaya kıyamadığın sessizlik,
Amansız ve yeni bir hastalık gibi her yanını sızlattığında—
Ne umut? Ne çare? Hangi müzik
Duyduğun sessizliği bozabilir?*

Bayan Browning

Büyük bir şoktu. Margaret'in hıçkırıklara ya da gözyaşlarına dönüştüremediği, hatta söylenen hiçbir sözden teselli bulmayan dermansızlığı, gözlerini yumup tek kelime etmeden, sadece soru sorulduğunda uzandığı divandan kalkamadan fısıltıyla cevap vermesine neden oluyordu. Bay Bell şaşkındı. Genç kızın yanından ayrılmaya ya da Milton yolundayken planladığı üzere onu Oxford'a götürmeyi önermeye cesaret edemiyordu çünkü kızın bitkinliği yeni bir yorgunluğu kaldıramayacağını gösteriyordu. Hâliyle böyle bir öneride bulunmak bile faydasızdı, o yüzden yaşlı adam şöminenin başında otururken en iyisinin ne olacağına karar vermeye çalışıyordu. Dixon'ın aşağıda hazırladığı sofraya inmek için bile olsa Margaret'in yanından ayrılmıyor, kadıncağız yalvarıp yakarsa da onu yemeğe ikna edemiyordu.

* Elizabeth Barrett Browning'in "Substitution/İkame" adlı şiirinden.

Sonunda Dixon bir tabak yemek getirdi. Genelde yemek seçer, yediğinin tadına varmayı severdi ama o anda baharatlı tavuk bile ağzında saman tadı bırakıyordu. Tavuğun bir kısmını Margaret için didikleyip tuzladı ama Dixon yedirmeye çalıştığında uyuşmuş bir hâlde başını iki yana sallaması genç kızın yerken boğulmaktan korktuğunu kanıtlıyordu.

Bay Bell derin bir iç çekip seyahatten kaskatı kesilen tombul bacaklarını açmak için Dixon'la birlikte odadan çıktığında, "Onu yalnız bırakamam," dedi. "Hazırlıkların ne durumda olduğunu anlamak için Oxford'a mektup yazmam lazım. Ben gidene kadar hazırlıklar ancak biter. Bayan Lennox gelip onunla kalamaz mı? Kendisine yazıp gelmesi gerektiğini söyleyebilirim. Kızcağızın yanında konuşabileceği ve ağlayabileceği bir kadın olması iyi olur."

Dixon, ikisine de yetecek kadar ağlıyordu ama gözlerini silip sesini bulduktan sonra yaşlı adama Bayan Lennox'ın yolculuk yapamayacak durumda olduğunu bildirdi.

"Eh! O zaman Bayan Shaw gelmeli. Kendisi İngiltere'ye dönmüştü, değil mi?"

"Evet, efendim, döndü ama onun da Bayan Lennox'ı böyle hassas bir anda bırakacağını sanmıyorum," dedi Dixon. Yabancı bir adamın evin idaresini ele alıp Margaret'in bakımını üstlenmesini onaylamadığı tavrından anlaşılıyordu.

"Böyle hassas bir zaman..." diyen Bay Bell, devamını getirmek yerine öksürdü. "Hassas zamanlara özen gösteriyorsa hanımefendi zamanını Korfu'da geçirmek yerine Vatikan'a yakın Venedik ya da Napoli gibi bir yerde geçirseymiş. Hem buradaki zavallı kızın durumuyla karşılaştırıldığında o küçük zengin hanımın hassas zamanı ne olabilir ki? Zavallı çaresiz, evsiz yurtsuz, arkadaşsız Margaret... Hâlâ teneşir taşındaymış gibi divanda kıpırdamadan öylece yatıyor. Bayan Shaw bir an önce gelmeli.

Yarın akşama kadar hanımefendinin tercih edebileceği bir oda hazırlat. Ben gelmesini sağlayacağım."

Sıcağı sıcağına yazıp gönderdiği mektubu alan Bayan Shaw gözyaşlarına boğuldu. Çünkü sevgili generalinin gut hastalığı depreştiğinde yazdığı mektuplar gibi, bu mektubu da özenle saklaması gerektiğini hissediyordu. Reddedebileceği bir rica olsaydı Margaret'e beslediği samimi sevgiye rağmen mektuba olumsuz bir yanıt verirdi ama *vis inertiae** hâlinden sıyrılıp hizmetçisine bavulunu hazırlatması için Bay Bell'in lafı hiç dolandırmadan kullandığı emir kipi yetmişti.

Kaptan Lennox kayınvalidesini arabaya götürürken şapkası, şalı ve gözyaşlarıyla Edith merdivenlerin tepesinden, "Unutma, anneciğim," diye seslendi. "Margaret gelip bizimle yaşamalı. Sholto, çarşamba günü Oxford'a gidecek. Geri dönerken Bay Bell'le ona haber gönderirsen iyi olur. İstersen Sholto Oxford'dan Milton'a da gidebilir. Sakın unutma, anneciğim, Margaret'i buraya getir." Sonra oturma odasına geri döndü.

Bay Henry Lennox, yeni *Review* gazetesinin sayfalarını keserek açmakla meşguldü. Başını kaldırmadan, "Sholto'nun uzun süre burada olmaması hoşuna gitmiyorsa, belki Milton'a gidip elimden geldiğince yardım etmeme izin verirsin, Edith," dedi.

"Ah, teşekkür ederim," dedi genç kadın. "Muhtemelen Bay Bell her şeyi halledeceğinden yardıma ihtiyaç olmayacaktır. Buradan da kimsenin bir şey yapması beklenemez. Sevgili, sevgili Margaret! Yeniden burada olması güzel olmaz mı? Yıllar öncesine dayanan bir dostluğumuz var."

"Öyle mi?" dedi adam, gazetedeki bir haberle ilgileniyormuş gibi aldırmadan.

---

* *Lat.* atalet

"Eh, belki... Bilmiyorum. Sholto'dan başka bir şey düşünemiyordum. Ama eve yeni dönüp yerleştiğimiz anda eniştemin ölmesi, Margaret'in gelmesi için iyi bir neden olmaz mı? Zavallıcık! Milton'dan sonra büyük bir değişiklik olacak! Yatak odasına yeni perdeler yaptıracağım, biraz keyfini yerine getirecekse her şeyi yenileyeceğim."

Bayan Shaw da Milton yolunda aynı hisleri taşıyor, arada bir ilk karşılaşma anındaki çekingenliğinin ve karşılaşacağı kederin üstesinden nasıl gelebileceğini düşünmeden edemiyordu ama en önemlisi Margaret'i *o korkunç yerden* Harley Street'in konforuna geri getirmekti.

"Ah, canım!" dedi hizmetçisine. "Şu bacalara bak! Zavallı kardeşim! Böyle bir yer olduğunu bilseydim, Napoli'de içim hiç rahat etmezdi! Margaret'i buradan bir an önce uzaklaştırmalıyım." Her zaman içten içe eniştesinin zayıf karakterli biri olduğunu düşünmüştü ama güzelim Helstone'u bırakıp buraya geldiğini bilmek onu gözünde daha zayıf karakterli biri hâline getiriyordu.

Margaret hâlâ bembeyaz, kıpırtısız ve suskundu. Ağlamıyordu. Shaw teyzesinin geldiğini söylediklerinde ne şaşırdı ne de keyiflendi, habere hiçbir tepki vermedi. İştahı yerine gelen ve Dixon'ın sofra donatma yeteneğini takdir eden Bay Bell, vaftiz kızını beyhude bir çabayla istiridye güveci ve tatlı ekmeğin tadına bakmaya ikna etmeye çalışıyordu ama Margaret her seferinde olduğu gibi sessiz bir inatla başını iki yana sallıyordu. Hâliyle reddedilişini avutmak için yaşlı adam hepsini kendisi yedi.

Durum böyle olmasına rağmen teyzesini tren istasyonundan getiren arabanın durduğunu ilk duyan Margaret oldu. Gözleri titreyerek açılırken ürperdi. Dudaklarına biraz renk gelmişti.

Kadını kapıda Bay Bell karşıladı. Sonra birlikte yukarı çıktılar. Margaret, başı döndüğü hâlde ayakta durmaya çalışıyordu. Teyzesini görünce kendini onun açılan kollarına attı ve rahatlayarak ilk kez gözyaşlarına boğuldu. Alışageldiği sessiz sevgi, yılların şefkati ve ölen annesiyle akrabalığı... Bakışları, ses tonu ve jestleriyle teyzesi, o anda annesini o kadar çok andırıyordu ki bütün duyguları, uyuşan yüreğinde erirken sıcak gözyaşlarına dönüşmüştü.

Bay Bell sessizce çıkıp aşağıdaki çalışma odasına indi ve ateşin yakılmasını emrettikten sonra kitapları inceleyerek düşüncelerini dağıtmaya çalıştı. Her kitap, ölen arkadaşını ve onun fikirlerini hatırlatıyordu. Son iki gündür Margaret'le ilgilendiği için kitapları incelemek farklı bir meşgaleydi ama düşüncelerinde herhangi bir değişiklik olmuyordu. Kapıda Bay Thornton'ın sesini duyunca sevindi. Dixon genç adamı kibarca yollamaya çalışıyordu çünkü Bayan Shaw'un hizmetçisiyle birlikte eski Beresford kanının köklü itibarı yeniden hayat bulmuştu... ki Dixon'ın tercih ettiği kelimeyle genç hanımının içine doğduğu *statü* sayesinde, Tanrı'nın da yardımıyla her şey yoluna girecekti. Martha'nın eğitimine katkı sağlayacağı düşüncesiyle Bayan Shaw'un hizmetçisiyle konuşurken can kulağıyla dinlediği Harley Street'teki evle doğrudan bağlantılı bir şekilde gözünde canlandırdığı bu statü, Dixon'da Milton sakinlerine tepeden bakma eğilimine neden oluyordu. Hâliyle her ne kadar hep beğenmiş olsa da Bay Thornton'a o akşam evden hiç kimseyle görüşemeyeceğini söylüyordu.

Çalışma odasının kapısını açarak, "Thornton! Siz misiniz? Bir iki dakika geliverin, sizinle konuşmak istiyorum," diye seslenen Bay Bell, kadıncağızın bütün havasını söndürüverdi ve genç adam odaya girdiğinde, mutfağa dönüp misafir hizmetçiden Sir John Beresford'un bölge şerifiyken kullandığı altı atlı

muhteşem arabayla ilgili muazzam hikâyeyi dinleyerek incinen gururunu tamir etmeye çalıştı.

"Ne diyeceğimi unuttum. Aslında herkes ölen dostumdan bahsederken bu odada tek başıma oturmaktan sıkılıyorum. Margaret'le teyzesi oturma odasındalar!"

"Bayan... Teyzesi mi geldi?" diye sordu Bay Thornton.

"Gelmek mi? Hem de hizmetçisiyle falan. Böyle bir zamanda tek başına geleceğini sanırsınız! Hâliyle Clarendon'a gitmenin yoluna bakmalıyım."

"Clarendon'a gitmenize gerek yok. Evde beş altı boş yatak odamız var."

"Havadar mı?"

"Sanırım bu konuda anneme güvenmelisiniz."

"O zaman yukarı koşup bitkin düşen kızcağıza iyi geceler deyip teyzesiyle vedalaşayım, sonra hemen gideriz."

Yaşlı adam yukarıdayken Bay Thornton uzun uzun düşündü. İşi gücü başından aşkındı, Crampton'a gelip Bayan Margaret'in nasıl olduğunu soracak zamanı zor bulmuştu.

Evden çıkıp yürümeye başladıklarında Bay Bell, "Oturma odasında hanımlar lafa tuttu," dedi. "Dediğine göre Bayan Shaw, kızı için hemen evine dönmek, aynı zamanda Margaret'i de alıp götürmek istiyor. Ben nasıl uçamazsam o kızcağız da yola çıkamaz. Hem haklı olarak görmesi ve vedalaşması gereken arkadaşları olduğundan bahsetti. Ama teyzesi eski dostlarını ne çabuk unuttuğunu sorduğunda Margaret gözyaşlarına boğularak böylesine acılara neden olan bu yerden gitmekten memnuniyet duyacağını söyledi. Yarın Oxford'a dönmem gerekecek ve ne diyeceğimi bilemiyorum."

Soru soracakmış gibi durdu ama yürüyüş arkadaşından tepki yerine aynı düşüncenin yankısı geldi. "Böylesine acılar yaşadığı bu yer..."

Heyhat! Bütün hayatı boyunca yaşayacağı mutluluklara denk olan burukluğuna rağmen tarif edemeyeceği kadar değerli bulduğu Milton'da geçen on sekiz ay demek böyle anılacaktı... Eve her gelişinde çok değer verdiği tatlı Margaret'e yaklaştığı üç kilometrelik yürüyüşteki her adımının verdiği zevki, aradan geçen haftaları, günleri ya da saatlerin anısını ne annenin ne de babanın kaybı lekeleyebilirdi. Ondan uzaklaştığı her adımda, her an genç kızın taptaze zarafetinden ya da kişiliğinin bir parçası olan hoş sertliğinden uzaklaşmış oluyordu. Evet! Başından geçenlere rağmen, platonik duygular beslediği genç kızı her gün görebildiği, ona kol mesafesinde olduğu zamanları acılarla tarif etmeyi asla aklına bile getirmezdi. Geleceği karartırcasına her yanını saran yoksunlukla karşılaştırıldığında bütün acılarına ve iç çatışmalarına rağmen Margaret'i görebildiği zamanlar, korku ya da umudun hiç düşünülmediği lüks zamanlardı.

Bayan Thornton ve Fanny yemek odasındaydı. Genç kız, hizmetçinin gelinlik için birbiri ardına gösterdiği parlak kumaşları mum ışığında denerken küçük heyecan çığlıkları atıyordu. Annesi onu anlamaya çalışsa da anlayamıyordu. Zevk ya da elbise gibi konuların kadını değildi, sadece Fanny'nin kendisi seçmek istediği için sonu gelmek bilmeyen sıkıcı tartışmalara girmeden kararlı bir şekilde ağabeyinin önerdiği üzere Londra'nın en iyi terzilerinden birinin gelinliğini bir an önce seçmesini istiyordu. Zarafet ve zevk yoksunluğuna rağmen müstakbel eşinin bile bütçesini aşan gösterişli kıyafetler seçmeye

çalışan Fanny'nin bir talibi olmasına, her sağduyulu erkek gibi oğlu da sevinmişti.

Ağabeyi, Bay Bell'le birlikte içeri girince Fanny kızarıp yapmacık gülücükler eşliğinde, özellikle yaşlı adamın gözünden kaçmayacak şekilde nelerle uğraştığını göstermeye çalıştı. Bay Bell, evden ayrılmadan önce yukarı çıktığında Bayan Shaw divanda uyuyordu ve odada çıt çıkmıyordu. O yüzden karşısındaki kız ipeklere ve satenlere bürünse bile, az önce yanından ayrıldığı, betini benzini attıran kederiyle başı önünde, elleri kucağında kıpırdamadan, âdeta sevdiklerinin etrafında uçuşan ruhların fısıltılarını duyabileceği kadar sessiz odada oturan genç kızın tırnağı bile olamazdı.

Bayan Thornton, Bay Bell'i sıcak bir resmiyetle karşıladı. Oğlunun evinde oğlunun arkadaşlarını ağırlarken hiç olmadığı kadar kibarlaşır, beklenmedik anda gelen misafirlerin rahatı için bütün hizmetçileri hizmete koşmayı bir şeref meselesi sayardı.

"Bayan Hale nasıllar?" diye sordu.

"Aldığı son darbeyle iyice perişan oldu."

"Sizin gibi bir dostu olması ne iyi."

"Keşke sadece dostu olsaydım, hanımefendi. Kulağa çok kaba gelebilir ama son derece seçkin teyzesi gelince dostluğum, teselli-lerim ve danışmanlığımın pabucu dama atılmış oldu. Üstelik fino köpeğiymiş gibi onu Londra'ya götürmek isteyen kuzenleri var. Oysa kızcağız irade gösteremeyecek kadar güçsüz ve perişan."

"Gerçekten öyle olmalı," dedi Bayan Thornton, sadece oğlunun anlayacağı bir imayla. "Ama bu akrabalar bunca zaman neredeymiş? Zavallı Bayan Hale neredeyse yapayalnızdı, dahası bir sürü sıkıntı çekiyordu!" Ama bu söylediklerine bir cevap verilmesini bekleyecek kadar genç kızın derdiyle ilgilenmiyordu, o yüzden hizmetçilere emirler yağdırmak için odadan çıktı.

"Akrabaları yurt dışındaydı. Onu sahiplenmek istiyorlar. Haklarını yiyemem. Margaret'i teyzesi yetiştirmiş, kuziniyle kardeş gibiler. Benim canımı sıkan... anlarsınız ya onu evlat edinmek istiyordum. Şimdi onu sahiplenme ayrıcalığının değerini bile bilmeyen bu insanları kıskanmadan edemiyorum. Frederick olsaydı başkaydı."

"Frederick?" dedi Bay Thornton merakla. "O kim? Nasıl bir hakkı?.." Son derece sert bir çıkışa neden olan sorusunu tamamlamadı.

"Frederick," diye tekrarladı Bay Bell şaşkınlıkla. "Bilmiyor musunuz? Margaret'in ağabeyi. Duyduğunuzu..."

"Daha önce adını hiç duymamıştım. Kendisi nerede? Kimdir?"

"Aile Milton'a taşınacağı sırada eminim bahsetmiştim. Kendisi bir ayaklanmaya karışmıştı."

"Şimdiye kadar hiç duymamıştım. Nerede yaşıyor?"

"İspanya'da. İngiltere'ye adımını attığı anda tutuklanabilir. Zavallı delikanlı! Babasının cenazesine katılamayacağı için mutlaka mahvolacak. Kaptan Lennox'la yetinmemiz gerekecek çünkü çağırabileceğim başka akraba tanımıyorum."

"Umarım benim gelmemde sakınca yoktur?"

"Elbette, çok memnun olurum. Siz iyi bir adamsınız Thornton. Hale sizi severdi. Daha geçen gün Oxford'da sizden bahsediyor, son zamanlarda yeterince görüşemediğinizden yakınıyordu. Sizi cenazesine davet etmesem olmaz."

"Ama Frederick... İngiltere'ye hiç mi gelmiyor?"

"Asla."

"Bayan Hale öldüğünde burada değil miydi?"

"Hayır. Eh, o zaman ben de buradaydım. Hale'i yıllardır görmemiştim ve hatırlarsanız... Yok, ben daha sonra gelmiştim.

Ama zavallı Frederick Hale orada değildi. Niye böyle düşündünüz?"

"Bir gün Bay Hale'i genç bir erkekle yürürken görmüştüm," dedi Bay Thornton. "Sanırım o zamanlardı."

"Ah, herhâlde kaptanın kardeşi genç Lennox olmalı. Kendisi avukattır. Sürekli iletişim hâlindeydiler. Bay Hale'in onun geleceğinden bahsettiğini hatırlıyorum." Bay Bell, adamın yüzünde yaratacağı etkiyi daha iyi görmek istercesine birden dönüp göz kırptı. "Biliyor musunuz? Bir zamanlar sizin Margaret'e bir parça ilgi duyduğunuzu düşünmüştüm!"

Cevap gelmedi. Bay Thornton'ın yüzünde tek bir kas bile oynamıyordu.

"Zavallı Hale de benimle hemfikirdi. Başta aklı yatmadı ama sonunda ikna oldu."

"Bayan Hale'i takdir ediyorum. Herkes takdir etmeli. Kendisi çok güzel bir hanım," diyen Bay Thornton, belli ki Bay Bell'in olta sorusuna takılmıştı.

"Hepsi bu mu? Mesafeli bir tavırla ondan *güzel bir hanım* olarak bahsetmeniz sadece gözün yakalayabildiği bir şeyle alakalı. Umarım yüreğinin güzelliğini de takdir edecek kadar cömertsinizdir. Gerçi inanıyorum ki... aslında düpedüz eminim; sizi reddetse bile sevginizin karşılığını almamanıza rağmen onu seven herkesten çok daha üstün bir konuma yükselirdiniz. Güzelmiş! Attan, köpekten mi bahsediyoruz?"

Bay Thornton'ın gözlerinden ateş fışkırdı. "Bunları söylemeden önce, bütün erkeklerin duygularını ifade etmekte rahat hissetmediğini hatırlamalısınız Bay Bell, o yüzden lütfen bu konuyu kapatalım," dedi. Çünkü yaşlı adamın her kelimesi kalbinin deli gibi atmasına neden oluyordu. Sözlerinin yüreğine sakladığı duy-

guların anlaşılmasına neden olacağını bildiği hâlde Margaret'e duygularını açıkça dile getirmeyecekti. Sırf bir başkası övdü diye tutkuyla sevip âdeta taptığı birine hissettiği duygularla dalga geçilmesine izin veremezdi. Bu yüzden, bir mülk sahibiyle kiracısının arasında geçebilecek çok daha sıkıcı bir konuya geçiş yaptı.

"Avluda gördüğümüz tuğla yığını ne için? Bir yerlerin tamir edilmesi mi gerekiyor?"

"Hayır, çok teşekkürler."

"Kendi işinizi kendiniz mi görüyorsunuz? Öyleyse size müteşekkirim."

"Bir yemekhane yapıyorum... yani işçiler için."

"Bir bekâr olarak bu yemek odasını yeterli bulmadığınız için müşkülpesent biri olduğunuzu düşüneceğim."

"Çok ilginç bir çalışanım var. Baktığı bir iki çocuğu okula yazdırdım. Bir gün evinin önünden geçerken, ufak bir ödeme yapmak için uğradığımda sofrada resmen kömüre dönmüş kızartma yediklerini gördüm. Sanırım yağlı bir et parçasıydı. Bu kış erzak artınca, bir şeyleri toptan alarak daha çok öğün çıkarmanın getireceği tasarrufu ve konforu düşünmeden edemiyordum. Bahsettiğim çalışanımla... ya da planımın her ayrıntısında kusur bulduğu için düşmanım diyebileceğim adamla konuştum ama sonuçta hem uygulanamayacağını hem de böyle bir planı hayata geçirirsem çalışanlarımın bağımsızlığına müdahale etmiş olacağımı söylediği için fikrimden vazgeçtim. Sonra Higgins bir anda yanımda bitip, benimkinden daha iyi bir planla gelip kibarca fikrimi onayladığını söyledi. Dahası konuştuğu iş arkadaşlarının da onayını almıştı. Tavrına biraz sinirlendiğimi itiraf etmeliyim. Bütün planı çöpe atmayı düşündüm. Ama akıllıca ve uygulanabilir bulduğum bir plandan sırf tek başıma sahiplenemeyeceğim için vazgeçmem ço-

cukluk olurdu. O yüzden üzerime düşeni serinkanlılıkla yaptım. Sonuçta görevim bir kulüp yöneticisinden farksızdı. Bütün malzemeyi toptan alıp bir aşçı tutacaktım."

"Umarım yeni görevinizin hakkını veriyorsunuzdur. Patates ve soğan seçme konusunda iyi misinizdir? Sanırım Bayan Thornton'dan yardım alıyorsunuzdur."

"Alakası yok," dedi Bay Thornton. "Annem planı hiç onaylamadı, o yüzden artık bu konuyu hiç konuşmuyoruz. Ama gayet iyi idare ediyorum. Malzemeyi Liverpool'dan getirtiyorum, aile kasabımız et ihtiyacımızı karşılıyor. Aşçımızın çıkardığı sıcak yemeğin hiç de fena olmadığından emin olabilirsiniz."

"Kendi yemeğinizi ofisinizde mi yiyorsunuz? Umarım aşçıyı taltif etmek için bir asanız da vardır."

"Başta satın almalarda fazlasıyla titizdim, hatta kendim karar vermek yerine kâhya yoluyla çalışanların ilettiği isteklere itaat ettim. Zaman geliyor et fazla büyük, zaman geliyor kuzu eti yağsız bulunuyordu. Sanırım onları rahat bırakma konusunda gösterdiğim özeni ve kendi fikirlerimi dayatmaya çalışmadığımı görmüş olmalılar ki bir gün dostum Higgins'in de aralarında olduğu iki üç çalışanım gelip onlarla bir şeyler atıştırmak isteyip istemediğimi sordular. Çok yoğun bir gündü ama böylesi bir ricayı reddettiğimde, adamların incineceğini anladığımdan yemek saatinin ortasında gittim ve hayatımın en lezzetli öğle yemeğini yedim. İyi bir konuşmacı değilim, sadece etrafımda oturanlara yemekten ne kadar keyif aldığımı söylemekten kendimi alamadım. Hâliyle bir süre özel bir yemek çıktığında adamlar gelip, *Patron, bugün öğlen güveç var, gelmek istemez misiniz?* diye sorar oldular. Onlar istemese davetsiz bir şekilde barakaların mezbeleliğine gitmeyeceğim gibi yemekhaneye de gitmezdim."

"Sofra sohbetleri sınırlanmış olmalı. Siz oradayken patronları hakkında konuşamazlar. Bunu herhâlde güveç olmayan günlerde yapıyorlar."

"Eh! Şimdiye kadar can sıkan konulardan uzak durduk ama eski tartışmalar tekrar gündeme gelirse, güveç çıkan ilk öğle yemeğinde onlarla düşüncelerimi paylaşmaktan hiç çekinmem. Gerçi şahsen Darkshire'dan olmanıza rağmen Darkshire insanını pek tanımıyorsunuz. Çok eğlencelidirler, müstehcen esprilere bayılırlar! Yanımdayken rahat konuştukları için onları artık daha iyi tanıdığımı hissediyorum."

"İnsanoğlunu eşitleyen, ölüm değil, bilakis aynı sofrada buluşmaktır. Filozofun ölümü vecizdir; ferisiler gösterişli bir şekilde, sıradan insanlar alçakgönüllü bir şekilde, aptallar da kör ölür. Oysa filozof ve aptal, meyhaneci ve ferisi... hepsi sofrada aynıdır, o sofrada aynı şeyleri yerler. İşte size yeni bir teori!"

"Aslında teorim yok. Teorilerden nefret ederim."

"Çok özür dilerim. Pişmanlığımı göstermek üzere çalışanlarınıza ziyafet çekmek için on pound versem kabul eder misiniz?"

"Teşekkür ederim ama almayayım. Fabrikanın arkasındaki fırın ve mutfak için bana kira ödüyorlar. Yeni yemekhane için daha fazlasını ödeyecekler. İşin hayırseverliğe dönüşmesini istemem. Bağış istemiyorum. İlkelerden sapıldığı anda insanlar konuşmaya başlayıp girişimin sadeliğini mahvederler."

"İnsanlar sürekli yeni planlar üzerine konuşacaktır. Buna engel olamazsınız."

"Varsa düşmanlarım, bu yemek meselesi üzerinden hayırseverliğe başladığım hakkında dedikodular yaymaya başlar ama siz dostumsunuz, o yüzden deneyime sessiz bir saygıyla katkıda bulunmanıza hayır demem. Süpürge henüz yeni, yeterince iyi süpürüyor ama zamanla tel tel dökülmeye başlayacağından hiç kuşkum yok."

XLIII

Margaret'in Göçü

Vedalaştığımız en kötü şeyler,
Vedalaşma anında kötülüğünü yitiriyor.*
Elliott

Bayan Shaw, kibar tabiatına rağmen Milton'a karşı hiç güzel duygular beslemiyordu. Şehir fazlasıyla gürültülüydü, havası dumanlıydı ve sokaklarda gördüğü yoksulların pisliğine karşın zengin hanımlar abartılı giyiniyor, erkekler kıyafetlerine uygun yaptırdıkları şapkaları olmadan sokağa çıkmıyordu. O yüzden Milton'da kaldığı sürece Margaret'in eski gücüne asla kavuşamayacağından emindi. Kendisi bile ne zamandır yaşamadığı sinir krizlerinden mustaripti. Margaret, en kısa zamanda onunla birlikte Harley Street'e dönmeliydi. Aklından geçenleri kelimelere tam olarak bu şiddette dökmese de kendisini hâlsiz, yorgun ve kırgın hisseden Margaret'ten gönülsüz bir söz alana kadar ısrarından vazgeçmedi. Çarşamba günü bitmeden şehre dönmek üzere hazırlıklarını tamamlayacak, evin kapatılması, eşyaların dağıtılması ve faturaların ödenmesi için Dixon'ı evde bırakacaktı.

O çarşamba günü Bay Hale, hayatı boyunca bildiği iki evinden çok uzaklarda yabancıların arasına gömülecekti. İlk günle-

* Ebenezer Elliott'ın *The Village Patriarch/Köy Patriği* adlı şiirinden.

rin uyuşukluğuna teslim olmasa cenazeyi kendisi düzenlemek isteyen Margaret'in canını en çok sıkan buydu ama o kederli çarşamba gününden önce Bay Bell'den bir mektup aldı.

SEVGİLİ MARGARET, Perşembe günü Milton'a dönmeyi düşünüyordum ama maalesef nadiren gerçekleşen Plymouth Fellows toplantısı çıktı ve görev gereği gitmem gerekiyor. Kaptan Lennox ve Bay Thornton burada. Kaptan son derece akıllı ve iyi niyetli bir adam; kendisi Milton'a gelerek vasiyetle ilgili sana yardım etmeyi önerdi. Elbette bir vasiyet yok, yoksa yönlendirmelerim doğrultusunda şimdiye kadar bulurdun. Sonra Kaptan seni ve kayınvalidesini eve götürmek zorunda olduğunu belirtti. Karısının durumu düşünülürse en fazla cuma gününe kadar kalabileceğini sen de takdir edersin. Ancak sizin Dixon güvenilir kadın. Ben gelene kadar hem sana hem kendine hâkim olacaktır. Vasiyetname yoksa Milton'daki avukatımı görevlendireceğim çünkü akıllı olsa da kaptanımızın bu konularda tecrübeli olduğundan kuşkuluyum. Yine de bıyığı muhteşem.

Eşyaların bir kısmı satılacaktır, o yüzden ayırmak istediklerini seçmende fayda var. Ya da daha sonra bir liste gönderebilirsin. İki mesele daha var ki ben hallettim. Biliyorsun... bilmiyorsan da zavallı baban biliyordu; öldüğümde param ve mallarım sana kalacak. Henüz ölmeye niyetim yok ama şimdiden haberin olsun diye açıklamak istedim. Lennoxlar seni belli ki pek seviyor; belki sevmeye devam ederler, belki de etmezler. O yüzden resmî bir anlaşma yapmak en iyisi olacaktır; yani birlikte yaşamaktan hoşlandığınız sürece onlara yılda iki yüz elli pound ödeyeceksin. (Bu anlaşmaya elbette Dixon da dâhil; tatlı sözlere kanıp ona

daha fazla ödeme yapma sakın.) Bir gün kaptan, evini sadece kendine istediğinde oradan çıkmak zorunda kalırsan iki yüz elli poundla başka bir yere gidebilirsin. Tabii öyle bir durumda önce gelip benimle yaşamak ve evimi idare etmek isteyebilirsin. O durumda kıyafet, Dixon ve tüm hanımların belli bir yaşa geldiğinde severek tükettiği üzere şekerleme masrafların için hanım arkadaşlarımdan birine danışıp ne kadar harçlığa ihtiyacın olacağını öğrenmem gerekiyor.

Sevgili Margaret, bu mektubu okumayı bitirmeden önce bu yaşlı adamın, özel hayatına böylesine küstahça karışmaya kalkmasına kızmış olabilir misin? Kızdığından kuşkum yok. Ne var ki bunları yazmaya hakkım var. Bu adam, babanı otuz beş yıl boyunca sevdi; düğününde yanındaydı, ölümünde gözlerini kendi elleriyle kapattı. Dahası senin vaftiz babanım. Bu konularda göstermemeye çalıştığın üstün aklınla yarışamam ama elimden geldiğince maddi açıdan yardımcı olmaya çalışabilirim. Bu dünyada Adam Bell için yas tutacak başka akrabam yok. Ama biliyorum ki Margaret Hale bana hayır diyecek bir kız değil. Cevaben iki satır bile olsa yazmaya çalış ama sakın teşekkür etme.

Margaret kalemi alıp titreyen eliyle yazmaya başladı.

Margaret Hale bana hayır diyecek bir kız değil.

Hâlsizlikten bu cümleden başka bir şey düşünemiyor, bu kelimelere fena hâlde sinirleniyordu ama o kadar yorgundu ki kabul ettiğini kâğıda nasıl dökeceğini kestiremiyor, tek bir hece bile yazamıyordu. Sonunda yine divana uzanıp düşünmemeye çalıştı.

"Canım kızım! Mektup canını mı sıktı?"

"Hayır!" dedi Margaret hâlsizce. "Yarın kendimi daha iyi hissederim."

"Seni bu korkunç havadan kurtarmadığım sürece kendini iyi hissetmeyeceğinden eminim, canım. Buraya iki yıl nasıl dayanabildiğini hayal bile edemiyorum."

"Nereye gidebilirdim ki? Annemle babamı bırakamazdım."

"Eh! Sen canını sıkma, canım. Elbette başka türlüsü olmazdı, sadece burada nasıl yaşadığınızı anlayamıyorum. Kâhyamızın karısı bile daha iyi bir evde oturuyor."

"Bazen burası da güzel oluyor... Özellikle yaz mevsiminde. Şimdi bakarak değerlendirmeyin, lütfen. Burada çok mutlu olduğum da oldu," diyen Margaret sohbeti sona erdirebilmek için gözlerini yumdu.

Ev eskisinden konforluydu. Akşamlar soğuktu ve Bayan Shaw bütün yatak odalarındaki şömineleri yaktırıyordu. Kadın Margaret'i her fırsatta şımartıyor, kendisinden eksik etmediği her tür lezzeti ve lüksü önüne seriyordu. Ama Margaret bütün bunlara karşı ilgisizdi. Gözünün içine sokulurcasına yapılan güzellikler karşısında, onu rahatlatmak için elinden geleni ardına koymayan teyzesine minnet duymakla yetiniyordu. Hâlsiz olduğu kadar huzursuzdu. Gün boyunca Oxford'da gerçekleşecek cenaze törenini düşünürken odadan odaya dolaşmış, uyuşuk hareketlerle saklamak istediği eşyaları ayırmıştı. Teyzesinin isteği üzerine Dixon peşinden ayrılmıyor, göstermelik bir şekilde de olsa emirlerini bekliyordu ama hanımını teselli etmek için o da elinden geleni ardına koymuyordu.

"Bu kitaplar kalsın Dixon. Gerisini Bay Bell'e gönderir misin? Bunların değerini ancak o bilebilir, üstelik babamın hatırası

var. Bu... Bunu ben gittikten sonra Bay Thornton'a götürebilirsen sevinirim. Bir saniye... bir not yazayım."

Oturup düşünmeye korkuyormuş gibi alelacele bir şeyler karaladı.

SEVGİLİ BEYEFENDİ, gönderdiğim kitap babamın hatırasıdır, değer vereceğinizden eminim. Saygılarımla,

MARGARET HALE

Ardından evin içinde dolaşmaya devam etti. Çocukluğundan beri sevdiği eşyaları evirip çeviriyor, demode ve eskimiş oldukları hâlde bırakmaya gönlü yokmuş gibi onları okşuyordu. Sonrasında çok az konuştu. Dixon, daha sonra Bayan Shaw'a rapor verirken, *dikkatini dağıtmak için sürekli konuşmuş olsa da Bayan Margaret'in bir şey söylediğinden kuşkulu olduğunu* söyleyecekti.

Bütün gün ayakta kalmanın sonucunda akşam saatlerinde bedeni yorgun düşünce, Margaret babasının ölüm haberini aldığından beri ilk kez deliksiz uyudu.

Ertesi sabah kahvaltı ederken, şehirden ayrılmadan önce birkaç arkadaşıyla vedalaşmak istediğini söyleyince teyzesi itiraz etti. "Bu kadar kısa zamanda ziyaret edebileceğin kadar yakın dostların olmadığından eminim, canım. Daha kiliseye bile gitmedin."

"Ama bugün son günüm. Kaptan Lennox öğleden sonra gelirse ve... yarın gerçekten gitmem gerekiyorsa..."

"Ah, evet, yarın gidiyoruz. Bu havanın sana iyi gelmediğinden iyice emin oldum. Bu şehrin havası seni hasta ediyor, rengini solduruyor. Hem Edith bizi bekliyor. Bu yaşta tek başına kalamazsın, canım. Hayır, bahsettiğin ziyaretleri yapmak zorun-

daysan ben de seninle geleceğim. Sanırım Dixon bize bir araba ayarlayabilir?"

Margaret'e şehirde eşlik etmek üzere hazırlanan Bayan Shaw, şalları ve hava yastıklarıyla ilgilensin diye hizmetçisini de yanına aldı.

Günün hangi saati olursa olsun, bugüne kadar hep yaptığı iki ziyarete hazırlanırken Margaret o kadar hüzünlüydü ki bir türlü gülümseyemiyordu. Nicholas Higgins'in evine gitmeye neredeyse korkuyordu ve tek umudu teyzesinin arabadan inemeyecek kadar sokaklardan rahatsız olmasıydı. Yoksa yolda yürürken esen her yelde evden eve gerilen iplerdeki ıslak çamaşırlar kadıncağızın yüzüne birer tokat gibi çarpacaktı.

Bayan Shaw'un yüreğindeki konfor merakı ve anaçlık arasında çok büyük bir savaş yaşanmadı, sonuçta konfor galip gelince, defalarca dikkatli olmasını ve böyle yerlerde dolaşması muhtemel hastalıklara yakalanmamaya çalışmasını söyledikten sonra, daha önce birinden izin istemek ya da herhangi bir önlem almak zorunda hiç kalmamış olan Margaret'e dilediği yere gidebilmesi için izin verdi.

Nicholas evde değildi, içeride sadece Mary ve Boucher'ın iki çocuğu vardı. Margaret, ziyaretin zamanlamasını iyi ayarlamadığı için kendine kızmadan edemedi. Sıcacık bir yüreği olsa da saf sayılabilecek Mary, ziyaretin nedenini anlar anlamaz hıçkırıklara boğulunca, arabadan indiğinden beri aklından geçirdiği binlerce şeyi söylemeyi gereksiz buldu. Tek söyleyebileceği uygun bir zamanda, uygun bir yerde tekrar görüşmeyi umduğuydu. Bir de babasına iyi dileklerini iletmesini ve mümkün olursa işten sonra akşam eve uğramasını rica ettiğini iletmesini istedi.

Çıkmadan önce durup etrafına bakındıktan sonra tereddütle, "Bessy'den küçük bir hatıram olsun isterdim," deyince Mary'nin cömert yüreği hemen harekete geçti. Ne verilebilirdi? Margaret'in, Bessy'nin ateşlendiğinde hep su içtiğini hatırladığı küçük bardağa göz koyduğunu fark ettiğinde, "Ah, o üç kuruşluk bardaktan daha iyi bir şey alın!" dedi.

"Sorun değil, teşekkürler," diyen Margaret, Mary'nin yüzünde bir şeyler verebilmiş olmanın mutluluğu belirirken hızla evden çıktı.

Sırada Bayan Thornton var, diye geçirdi içinden. *Onu da ziyaret etmeliyim*. Ama düşüncesi bile kaskatı kesilip betinin benzinin atmasına neden oluyordu. Dahası teyzesine Bayan Thornton'ın kim olduğunu ve neden onunla vedalaşması gerektiğini açıklamak için kelimeleri bulmakta zorlanıyordu.

Birlikte, şöminenin henüz yakıldığı oturma odasına alındılar. Sonunda arabadan inen Bayan Shaw, şalına sarınıp ürperirken, "Burası buz gibi!" diye söyleniyordu. Evin hanımı gelene kadar bir süre beklemeleri gerekti.

Genç kız artık gözünden uzak olacağı için Bayan Thornton bir parça yumuşamıştı. Çeşitli zamanlarda ve yerlerde yorucu bir sabırla katlanmak zorunda olduğu kızın kibirli tavırları hâlâ aklındaydı, buna rağmen selamlaşırlarken daha yumuşak başlı davrandı, hatta Margaret'in ağlamaktan şişip bembeyaz kesilmiş yüzü ve titretmemeye çalıştığı sesi karşısında bir tür şefkat hissetmekten kendini alamıyordu.

"İzninizle teyzem Bayan Shaw'u takdim etmek isterim. Gittiğimden haberiniz var mı bilmiyorum ama yarın Milton'dan ayrılıyorum ve son görüşmemizdeki... terbiyesiz tavrım için özür dilemek için sizi görmek, her ne kadar sürekli birbirimizi yanlış

anladığımız hâlde iyi niyetinizden emin olduğumu söylemek istedim, Bayan Thornton."

Bu sözler karşısında Bayan Shaw şaşırmış görünüyordu. İyi niyete teşekkür etmek! Terbiyesizlik için özür dilemek! Neler oluyordu?

Bayan Thornton, "Hakkaniyet göstermenize sevindim, Bayan Hale" dedi. "Görev addettiğimden fazlasını yapmadım. Tek arzum dostluğumu sizden esirgememekti. Hakkaniyet göstermeniz sevindirici."

Margaret kızardı. "Umarım davranışlarımı açıklayamadığım... açıklamamayı tercih ettiğim için siz de bana hak veriyorsunuzdur. Düşündüğünüz gibi yakışıksız bir eylemde asla bulunmadım."

Genç kızın sesi yumuşacıktı. Gözlerindeki yakarış karşısında Bayan Thornton, şimdiye kadar fethedilmez gördüğü kişiliğin bu büyüleyici değişiminden etkilendi. "Evet, size inanıyorum. Artık bu konuyu kapatalım. Nerede kalacaksınız, Bayan Hale? Milton'dan ayrılacağınızı Bay Bell'den öğrendim. Zaten Milton'u hiç sevmediniz," dedikten sonra gaddar bir ifadeyle gülümsedi. "Her hâlükârda, buradan gittiğiniz için sizi kutlamamı beklemeyin. Nerede yaşayacaksınız?"

"Teyzemin yanında kalacağım," dedi Margaret, Bayan Shaw'a dönerek.

"Yeğenim benimle birlikte Harley Street'te yaşayacak. Kendisi kızım gibidir," diyen kadın ona sevgiyle baktı. "Bu arada kendisine gösterdiğiniz bütün iyilikler için size müteşekkirim. Eşinizle birlikte Londra'ya gelirseniz, damadım Kaptan Lennox ve kızım Bayan Lennox'la birlikte sizi ağırlamaktan büyük zevk alacağımızı ifade etmek isterim."

Demek Margaret, teyzesine Bay ve Bayan Thornton'la ilişkisini açıklama zahmetine girmemişti. Bayan Thornton, tam bir hanımefendi olan Bayan Shaw'un misafirperver davetine kısaca cevap verdi. "Eşim sizlere ömür. Bay Thornton oğlumdur. Londra'ya hiç gitmem, o yüzden nazik davetinize muhtemelen icabet edemeyeceğim."

O sırada Bay Thornton içeri girdi. Oxford'dan henüz dönmüştü. Yas kıyafeti, oraya neden gittiğinin kanıtıydı.

"John," dedi annesi. "Hanımefendi Bayan Shaw, Bayan Hale'in teyzesi. Üzgünüm ama Bayan Hale vedalaşmaya gelmiş."

"Demek gidiyorsunuz!" dedi adam usulca.

"Evet," dedi Margaret. "Yarın ayrılıyoruz."

"Damadım bize refakat etmek üzere bu akşam geliyor," dedi Bayan Shaw.

Bay Thornton sırtını döndü. Oturmamıştı, masada açılmamış bir mektup bulmuş da misafirleri unutmuş gibi bir şeyle ilgilenmeye koyulmuştu. Hatta hanımların ayrılmak üzere ayağa kalktıklarını fark etmemiş gibi bir hâli vardı. Ama hemen ardından hareketlenip onları geçirdi ve Bayan Shaw'un arabaya binmesine yardım etti.

Kapının önünde birbirlerine böylesine yakın dururken ikisinin de ayaklanma gününü hatırlamaları çok doğaldı. Dahası Bay Thornton ertesi gün yaptıkları konuşmayı, Margaret'in çaresizce şiddete başvuran o kalabalıkta herkes için aynı şeyi yapacağını tutkuyla söyleyişini de hatırlıyordu. O acı sözlerin hatırasıyla kaşları çatılsa da kalbi büyük bir aşkla çarpıyordu.

Hayır! diye geçirdi içinden. *Denedim ve kaybettim. Bırak gitsin... bırak taş kalbi ve güzelliğiyle çekip gitsin... Güzelliğine rağmen ne kadar da perişan görünüyor! Muhtemelen içime attığım acı sözleri sarf etmemden korkuyor. Bırak gitsin. Güzelliği-*

ne ve mirasına rağmen benimki kadar gerçek bir sevgi bulması zor. Bırak gitsin!

Vedalaşırken sesinde ne pişmanlık ne de bir duygu tınısı vardı. Kararlı bir sakinlikle tokalaştıktan sonra solan bir çiçeğe değmiş gibi elini umursamaz bir tavırla geri çekti. Ama o gün evde kimse Bay Thornton'ı bir daha görmedi. Dediğine göre çok meşguldü.

Ziyaretler Margaret'in gücünü öylesine tüketmişti ki teyzesinin sürekli onunla ilgilenmesine, durmaksızın okşamasına ve iç çekerek, "Sana söylemiştim!" sitemlerine ses çıkarmadı. Dixon, babasının ölüm haberini aldığı günden daha iyi görünmediğini söyleyince Bayan Shaw'la ertesi gün çıkacakları yolculuğun ertelenmesi ihtimalini konuştular. Ama teyzesi gönülsüzce birkaç gün daha kalabilecekleri önerisini getirdiğinde, Margaret iflah olmaz acılar çekiyormuş gibi kıvranarak, "Ah! Gidelim, buraya artık katlanamıyorum çünkü burada iyileşmeyeceğim kesin, tek istediğim burayı unutmak," diye karşılık verdi.

Hâliyle planda herhangi bir aksama olmadı. Kaptan Lennox, Edith ve yeni oğluyla ilgili müjdeler getirdi. Margaret, iyi biri olmasına rağmen sıcaklıktan ve endişelerden uzak olan adamın pervasızca ettiği sohbetlerini canlandırıcı buluyordu. Higgins'in gelebileceği aklına gelince, odadan sessizce çıkıp beklemek üzere kendi odasına çekildi.

"Eh!" dedi adam buluştuklarında. "Yaşlı babanız da göçüp gitti! Duyduğumda üfleseniz devrilecek hâldeydim. *Bay Hale mi? Hani şu bizim eskiden rahip olan Bay Hale?* demişim. *Evet*, dediklerinde, *O zaman dünya üzerindeki en iyi adam yitip gitmiş, bir daha onun gibisi gelmez!* dedim. Sonra sizi görmeye ve

nasıl üzüldüğümü bildirmeye geldim ama mutfaktaki kadınlar geldiğimi haber vermek istemedi. Dediklerine göre hastaymışsınız... Bağışlayın ama, tanıdığım hanımdan eser kalmamış. Demek Londra'da leydi olacaksınız?"

"Alakası yok," dedi Margaret, yarım bir gülümsemeyle.

"Eh! Thornton bir iki gün önce, *Bayan Hale'i gördün mü, Higgins?* diye sordu. *Hayır, evdeki kadın çetesi onu görmeme izin vermiyor*, dedim. *Ama küçük hanım hastaysa iyileşene kadar bekleyebilirim çünkü birbirimizi yakinen tanıyoruz, o yüzden yanına gidip söyleyemesem de yaşlı babasının ölümüne ne kadar üzüldüğümden kuşku duymayacaktır,* diye ekledim. *Onunla görüşmek için fazla zamanın yok dostum, maalesef bugün yarın bizden ayrılacak*, dedi. Zengin akrabalarınız alıp götüreceği için sizi bir daha göremeyecekmişiz. *Patron*, dedim, *gitmeden önce onu göremezsem ta Londra'ya kadar giderim; akrabaları kim olursa olsun, onunla vedalaşmama kimse engel olamaz*, dedim. Ama Tanrı sizi korusun; bize geleceğinizi biliyordum. Sadece patron bozulmasın diye, beni görmeden Milton'dan ayrılabileceğini düşünmesine izin verdim."

"Haklısın," dedi Margaret. "Bana karşı hep hakkaniyetli davrandın. Ve beni unutmayacağından eminim. Milton'da herkes unutsa, sen beni... ve elbette babamı hatırlarsın. Babacığımın ne kadar iyi yürekli ve şefkatli biri olduğunu biliyorsun. Bak Higgins! Bu Kutsal Kitap'ı senin için sakladım. Aslında kiliseye bağışlayabilirdim ama babamdan bir hatıraya sahip olmanın hoşuna gideceğini düşünüyorum. Eminim gözün gibi bakacak, babamın hatırına okuyacaksın."

"Haklısınız. Şeytan bile yazmış olsa sizin ve yaşlı babanızın hatırına okurum. Bu ne, küçük hanım? Sizden para alamam, o

yüzden aklınızdan bile geçirmeyin. Dostluğumuz o kadar derin ki aramızda paranın lafı bile söz konusu olamaz."

"Çocuklar... Boucher'ın çocukları için," dedi Margaret telaşla. "İhtiyaçları olabilir. Bunu onlardan sakınamazsın. Zaten sana bir peni bile vermem, o yüzden senin için olduğunu sanma," diye ekledi gülümseyerek.

"Peki, küçük hanım! Öyleyse bana Tanrı sizi korusun demek düşer. Tanrı sizi korusun, Tanrı sizi korusun, amin!"

XLIV

Eksik Huzur

Sıkıcı bir kısırdöngü, asla durmayan,
Dün bugünün tıpatıp ikizi.*
Cowper

Kim ne olmak istiyorsa, herkes için şekli ve kuralı görüyor,
Ve hayal ettiğine kavuşamadan asla
tam olarak mutlu olamıyor.**

Edith bebeğini doğurduktan sonra Harley Street'in sessizliği sayesinde Margaret ihtiyaç duyduğu kadar dinlenebildi. Aynı zamanda son iki ayda hayatını etkileyen ani değişimler üzerine düşünme fırsatı oldu. Derdin tasanın kapısından uğramadığı lüks ev, anında tekrar yuvası olmuştu. Günlük hayat makinesinin çarkları iyi yağlandığından her şey harika bir işleyişle halloluyordu. Bayan Shaw ve Edith, ısrarla yanlarına aldıkları Margaret için ellerinden geleni artlarına koymuyordu. O yüzden Margaret, içten içe Helstone'u özlediği için onlara nankörlük ettiğini düşünmeden edemiyordu. Dahası sürekli endişeler yaşayan babası, hasta annesi ve yoksullu-

* İngiliz şair William Cowper'ın (1731-1800) *Hope/Umut* adlı şiirinden.
** Alman şair, çevirmen ve doğu dilleri profesörü Friedrich Rükcert'in (1788-1866) bir şiirinden.

ğun sınırındaki ev hayatıyla Milton'daki ev bile kafasındaki yuva kavramıyla daha çok örtüşüyordu.

Edith, Margaret'in yatak odasını, kendisinin de çok sevdiği lüks incik boncukla donatabilmek üzere iyileşmek için sabırsızlanıyordu. Bayan Shaw ve hizmetçisi, gardırobunu şık kıyafetlerle yeniden düzenlemeyi iş edinmişti.

Kaptan Lennox rahat ve kibar bir centilmendi. Her gün karısıyla giyinme odasında bir iki saat geçiriyor, küçük oğluyla oynamak için bir saat daha ayırıyor, geri kalan zamanında, başka bir yemek daveti yoksa kulübüne gidiyordu.

Sessizlik ve dinlenme ihtiyacını gideren Margaret, hayatını bir parça eksik ve sıkıcı bulmaya başlıyordu ki Edith odasından çıkıp her zamanki işlerini yapmaya koyuldu. Hâliyle Margaret kendini yine eskisi gibi kuzinini hayranlıkla izleyip ona yardım ederken buldu. Edith'in bütün sorumluluklarını memnuniyetle üstlenip mektuplara cevap verdi, randevularını hatırlattı, sıkıldığında ya da kendini iyi hissetmediğinde onu eğlendirdi. Ama Londra mevsiminde bütün aile meşgul olduğu için sıklıkla yalnız kalıyordu. İşte o zamanlarda aklı Milton'a kayıyor, alışık olmadığı bir sezgiyle oradaki hayatıyla Londra'daki hayatının tezatlığı üzerine düşünmeden edemiyordu.

Hiçbir zorluğun ya da mücadelenin olmadığı olaysız konfordan boğulmaya başlamıştı. Hatta lüksle çevrili hayatın ötesindeki her şeyi unutturacak bir uyuşukluğa kapılmaktan korkuyordu. Elbette Londra'da da işçiler olmalıydı ama onları hiç görmüyordu. Evdeki hizmetçiler, bodrum katında kendi dünyalarını kurmuşlardı. Onların umutları ya da korkularıyla ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Hizmetkârlar ancak efendileri ya da hanımları ihtiyaç duyduğunda birden ortaya çıkıveriyordu. O yüzden Margaret'in

yüreğinde ve yaşam tarzında tatmin edemediği bir boşluk oluştu.

Bir keresinde Edith'e konuyu çıtlatır gibi oldu. Akşamki baloda dans etmekten yorgun düşen kuzini, her zamanki gibi kaykıldığı divandan uzanarak taburede oturan Margaret'in yanağını tembel hareketlerle okşayarak, "Zavallıcık!" dedi. "Dünya kararmaya başladığında her akşam burada yalnız kalmana üzülüyorum. Ama yakında... Henry seyahatten döner dönmez kendi yemek davetlerimizi vermeye başlayacağız. O zaman senin için de değişiklik olacaktır. Sıkılmana hiç şaşırmıyorum, zavallıcığım!"

Margaret, yemek davetlerinin derdine çare olacağını sanmıyordu. Ama Edith kendini bu düşünceye kaptırmıştı bir kere. "Davetlerimiz, annemin verdiği dul kadın davetlerinden çok farklı oluyor," dedi. Bayan Shaw da Kaptan ve Bayan Lennox'ın zevki doğrultusunda farklı konuklar için düzenlenen bu tür davetlerden büyük keyif alıyormuş gibi görünüyordu çünkü kendi davetleri her zaman çok daha resmî ve sıkıcı oluyordu.

Kaptan Lennox, Margaret'e her zaman bir ağabey kadar sıcak ve nazik davranıyordu. Adamın insan önüne çıkarken Edith'in giyim kuşamına fazlasıyla karışması haricinde Margaret de ondan hoşlanıyordu ama genç adamın giyim kuşam konusundaki ısrarları yüzünden içindeki *Vaşti** uyanıyor, aklından geçenleri söylememek için kendini zor tutuyordu.

Margaret'in günleri genellikle geç yapılan kahvaltı öncesinde bir iki saat sessizlikle başlıyordu. Yorgun ve mahmur ev

* Yahudilerin Purim Bayramı'nda okunan, Tevrat'ta Ester Kitabı'ndaki bir meselde İran İmparatoru Ahaşveroş, Şuşan halkı için bir şölen düzenlemeye karar verir ve karısı Vaşti'den güzelliğini gözler önüne sermesini ister ama Vaşti karşı çıktığı için kraliçelik unvanı elinden alınır.

ahalisinin tembelce atıştırdığı kahvaltı sofrası çok özel değildi ama her hâlükârda uzun sürüyordu ve Margaret'in sofrada olması bekleniyordu çünkü kahvaltının hemen ardından hiçbir alakası olmadığı hâlde, fikir öneri sürmesi gerekmediğinde en azından anlayış göstermesine ihtiyaç duyulan günlük konular değerlendiriliyordu. Edith'in elini bile sürmediği sayısız mektuba kuzinine yaraşır özenli iltifatlarla dolduruyor, sonra sabah yürüyüşünden dönen minik Sholto'yla biraz oynuyor, hizmetçiler öğle yemeklerini yerken çocuklarla ilgileniyor, teyzesi ve kuzini için atıştırmalık bir şeyler hazırlanmasını, bir yerlere gidilecekse araba çağrılmasını ya da gelen misafirlerin karşılanmasını sağladıktan sonra özgür kalıyordu ama bu tekdüzelik ruhunu ve hassas sağlığını olumsuz yönde etkiliyordu.

O yüzden dile getirmese de Dixon'ın Milton'dan gelmesini sabırsız bir özlemle bekliyordu. Yaşlı hizmetkâr o ana kadar Hale ailesinin geride kalan bütün işlerini halletmekle meşguldü ve Margaret uzun zaman birlikte yaşadığı insanlardan haber alamamanın sıkıntısından mustaripti. Evet, Dixon arada bir gelişmeleri yazdığı mektuplarında Bay Thornton'ın öte beri konusunda neler yapılabileceği ya da Crampton Terrace ev sahibine nasıl davranması gerektiği konusundaki önerilerinden bahsediyordu, Milton'dan başka herhangi birinin ismi çok nadiren geçiyordu.

Bir akşam oturma odasında elinde tuttuğu hâlde okumadan düşüncelere daldığı mektuplarla tek başına oturuyor, kimselerin kendisini özlemediği Milton'daki yoğun hayatı gözünde canlandırmaya çalışıyor, babasıyla birlikte oraya hiç gitmemiş olsalardı hayatın şehirde bütün şamatasıyla sürüp sürmeyeceğini merak ediyor, içten içe birilerinin kendisini özleyip özlemediğini sorguluyordu. Hayır, aklındaki Higgins değildi.

O sırada Bay Bell'in geldiği haber verilince, telaşla mektupları iş sepetine saklayıp suç işlemiş gibi kıpkırmızı yanaklarla ayağa kalktı. "Ah, Bay Bell! Sizi göreceğim hiç aklıma gelmemişti!"

"Ama güzel şaşkınlığına rağmen umarım hoş gelmişimdir."

"Yemek yediniz mi? Nasıl geldiniz? Size hemen yemek söyleyeyim."

"Sen de yiyeceksen olur. Yoksa bilirsin, benim kadar yemekle ilgisi olmayan adam yoktur. İyi de diğerleri nerede? Yemeğe mi çıktılar? Seni yalnız mı bıraktılar?"

"Ah, evet! Böyle daha iyi dinleniyorum. Düşünüyordum da... Ama akşam yemeğini atlayacak mısınız? Gerçi evde bir şeyler olup olmadığını bilmiyorum."

"Doğrusunu istersen kulüpte yiyip geldim. Ama yemekleri eskisi kadar lezzetli değil, o yüzden sen de bir şeyler yiyeceksen birlikte bir şeyler yiyebiliriz. Gerçi hiç önemi yok! İngiltere'de anında lezzetli bir şeyler pişirebilecek on aşçı bile yok. Yeteneklerine ve yanan ocaklarına rağmen kaprislerinden geçilmiyor. Çay kâfi gelir, Margaret. Ama ne düşünüyordun? Az önce bir şey söyleyecektin. Telaşla sakladığın mektuplar kimdendi?"

"Dixon," derken Margaret iyice kızardı.

"Püf! O kadarcık mı? Trende kimle karşılaştım sence?"

"Bilmem," derken Margaret, tahminde bulunmamakta kararlıydı.

"Adı neydi? Kuzininin kayınbiraderi?"

"Bay Henry Lennox?"

"Evet. Kendisiyle eskiden beri tanışıyorsunuz, değil mi? Nasıl biridir, Margaret?"

"Uzun zaman önce kendisinden hoşlanırdım," dedi Margaret, bir an için gözlerini yere indirerek. Ardından hemen başını

kaldırıp her zamanki tavrını takındı. "Biliyorsunuz, Frederick'le ilgili yazışıyoruz ama onu neredeyse üç yıldır görmedim, hâliyle değişmiş olabilir. Sizce nasıl biri?"

"Bilmiyorum. Başta kim olduğumu anlamak için can atıyordu ama kendisiyle ilgili tek bir bilgi bile vermedi. Muhtemelen konuştuğu adamın kim olduğuna göre tavır takınmayı tercih ediyor. Sence yakışıklı biri mi Margaret?"

"Hayır! Kesinlikle değil. Sizce?"

"Bence de değil. Ama senin onu yakışıklı bulabileceğini düşündüm. Burada çok kalıyor mu?"

"Sanırım sadece Londra'ya geldiğinde. Geldiğimden beri seyahatteydi. Ama... Bay Bell... Oxford'dan mı, yoksa Milton'dan mı geliyorsunuz?"

"Milton. İsli et gibi göründüğümü fark etmedin mi?"

"Elbette. Ama Oxford'un köhneliğinden olabileceğini düşünmüştüm."

"Hadi ama! Cici bir kız olmanı tercih ederim! Oxford'da bütün ev sahiplerinin hakkından gelebilirim, oysa Milton'dakilerle iki katı uğraşıyorum, yine de yenik çıkıyorum. Ev sahibiniz önümüzdeki haziran ayına kadar evi geri kabul etmiyor. Neyse ki Bay Thornton yeni bir kiracı buldu. Neden Bay Thornton'ı hiç sormuyorsun, Margaret? Kendisi çok iyi bir dost olduğunu kanıtladı, bundan emin olabilirsin. Sıkıntılı işlerin yarısından fazlasını o halletti."

"Kendisi nasıl? Peki Bayan Thornton?" diye sordu Margaret telaşla. Konuşmaya çalışsa da sesi fısıltıdan öteye geçmiyordu.

"Sanırım iyiler. Genç hanımın evliliğiyle ilgili bitmek bilmeyen şamata başımı ağrıtana kadar evlerinde kaldım. Thornton da kız kardeşi evlendiği hâlde hazırlıklardan bunalmış gibi görünüyor. Genellikle odasından çıkmıyordu. Düğün sahibi olması-

na rağmen bu tür şeylerle ilgilenme yaşını geçti artık herhâlde. Beni asıl şaşırtan hanımefendinin de kendisini kızının portakal çiçeği ve dantel hezeyanına kaptırmış olması. Onun daha katı mizaçlı biri olduğunu düşünürdüm."

"Hanımefendi kızının zafiyetlerini saklamak için her şeyi yapar," dedi Margaret alçak sesle.

"Mümkün. Onu gözlemleme şansın oldu, değil mi? Senden pek hoşlandığı söylenemez Margaret."

"Biliyorum. Ah, sonunda çay da geldi!" dedi Margaret rahatlamış gibi heyecanla.

Çayla birlikte geç saatte akşam yemeğinden Harley Street'e dönen Henry Lennox içeri girdi. Belli ki ağabeyiyle yengesini evde bulmayı beklemişti.

Helstone'da evlilik teklifini reddettiği o unutulmaz günden beri ilk karşılaşmalarında Margaret onun sohbetlerine memnuniyetle katılacağından şüpheliydi. Zaten başta kendisi de konuşmakta zorlandı, hatta çay ikram edilirken susma fırsatı bulduğu için şükretti.

Böylece Bay Lennox da şaşkınlığını üzerinden atabildi. Doğrusu o akşam Kaptan Lennox ve Edith evde olsa bile tuhaf bir buluşma olacağını bildiğinden Harley Street'e gelme konusunda pek gönülsüzdü. Üstelik şimdi, çekindiği genç hanımla bir araya gelmiş olması şöyle dursun, bir de doğal olarak çoğunlukla onunla sohbet etmek zorundaydı ve bu yaşadığı zorluğu ikiye katlıyordu.

Kendini ilk toparlayan Margaret oldu ve ilk anın mahcubiyetini üzerinden atar atmaz aklına ilk gelen konuyu açtı. "Frederick için yaptığınız her şey için minnettarım, Bay Lennox."

"Başarıya ulaşamadığımız için üzgünüm," dedi adam, yanında ne kadarını konuşabileceğini kestirmeye çalışıyormuş gibi Bay Bell'e kaçamak bir bakış fırlatarak.

Onun aklından geçeni okumuş gibi Margaret, hem sohbete katmak hem de vaftiz babasının Frederick'le ilgili mesele hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmek için Bay Bell'e döndü. "Horrocks adındaki tanık da diğerleri gibi bulunamadı. Bay Lennox onun geçen ağustos ayında Avustralya'ya gittiğini öğrendi. Frederick İngiltere'ye gelip bize tanıkların ismini vermeden iki ay önce..."

"Frederick İngiltere'de miydi? Bundan hiç bahsetmemiştin!" dedi Bay Bell hayretle.

"Bildiğinizi sanıyordum. Babamın söylemeyeceği aklıma bile gelmedi. Elbette, sır olarak saklamamız gerekiyordu, belki şimdi bile söylememeliydim," dedi Margaret ani bir korkuyla.

"Şahsen ne ağabeyime ne de kuzininize bundan bahsettim," dedi Bay Lennox, profesyonel bir duyarsızlıkla kınarcasına.

"Önemli değil Margaret. Gevezelerin dünyasında yaşamadığım gibi kimse ağzımdan laf almaya çalışmıyor, o yüzden benim gibi sadık ve yaşlı bir münzevi çam devirir diye o kadar korkmana gerek yok. Ağabeyinin İngiltere'ye geldiğinden kimseye bahsetmem, zaten kimse de bana böyle bir şey sormaz." Birden durdu. "Bir saniye! Yoksa annenin cenazesine mi gelmişti?"

"Ölürken annemin yanındaydı," dedi Margaret usulca.

"Vay canına! Vay canına! Daha birkaç hafta önce birisi Frederick'in Milton'da olup olmadığını sormuş, ben de inatla bu iddiayı reddetmiştim... Kimdi acaba? Ah! Hatırladım!" Ama hatırladığı ismi zikretmedi.

Soruyu soranın Bay Thornton olduğunu tahmin ettiği hâlde çok istese de Margaret kim olduğunu sormadı.

Birkaç dakikalık sessizliğin ardından Bay Lennox ona bakarak, "Bay Bell, ağabeyinizin talihsiz sorunuyla ilgili bütün bilgi-

lere sahip olduğuna göre, sanırım kendisine bir zamanlar lehine olabileceğine inandığımız kanıtlarla ilgili araştırmamızdan bahsedebilirim. Sabah kahvaltıda beyefendiye eşlik etme şerefine nail olabilirsem kayıp denizcilerin isimleri üzerinden geçebiliriz."

"Mümkünse bütün detayları öğrenmek isterim. Buraya gelebilir misiniz? Davet etmeye çekinsem de ikinizle de kahvaltıda buluşmak isterim. Şu anda umutsuz bile olsa Frederick'le ilgili her şeyi anlatmanızı rica edeceğim."

"On bir buçukta bir toplantım var ama ricanızı kıramam," dedi Bay Lennox.

Adamın abartılı heyecanı Margaret'in bir parça çekinmesine neden oldu. Neredeyse konuyu açtığına pişman olacaktı.

Bay Bell ayağa kalkıp, çay ikramı yapılırken götürülen şapkasına bakındı. "Eh! Bay Lennox'ın ne yapmayı planladığını bilmiyorum ama ben artık gideyim. Uzun bir yolculuktu ve uzun yolculuklar, altmış küsur yaşımı acımasızca yüzüme vurmaya başladı."

"Ben sanırım ağabeyimle yengemi bekleyeceğim," diyen Bay Lennox kalkmaya yeltenmedi.

Margaret, onunla baş başa kalmaktan tuhaf bir şekilde utanıyordu. Helstone bahçesinde yaşananlar hâlâ gözünün önüne gelirken adamın olanları unutmuş olabileceğine elbette hiç ihtimal vermiyordu. "Henüz gitmeyin lütfen, Bay Bell," dedi telaşla. "Edith'in sizi görmesini... kendisiyle tanışmanızı istiyorum. Lütfen!" derken kararlı eliyle hafifçe adamın koluna dokundu.

Ona bakan Bay Bell, yüzünden sıkıntısını okuyabildiği genç kızın dokunuşu bütün gücünü buharlaştırmış gibi yeniden otururak, "Üzerimdeki etkisini görüyorsunuz, değil mi Bay Lennox,"

dedi. "Umarım mutluluk vadeden ifadesi gözünüzden kaçmamıştır. Vaftiz kızım, çok güzel bir hanım olduğu söylenen kuzini Edith'in beni *görmesini* istediğini söylüyor, sonra dürüst tabiatıyla kullandığı kelimeyi değiştirerek meseleyi Bayan Lennox'la *tanışmaya* çeviriyor. Sanırım *görülecek* bir yanım kalmadı, ha Margaret?"

Aslında yaşlı adam ayrılmak üzereyken telaşlanan vaftiz kızına kendisini toparlamasına fırsat sağlamak için espri yapıyordu. Bunu anlayan Margaret aynı neşeyle karşılık verdi.

O sırada Bay Henry Lennox, kaptan ağabeyinin Margaret'in eski güzelliğinden eser kalmadığını söylemesine şaşırıyordu. Siyah renkli sade yas elbisesi, beyaz krep elbisesi ve yumuşacık ışıltılar saçan altın renkli uzun saçlarıyla Edith'in tarzına tam bir tezat oluşturuyordu ama öte yandan kimsenin adını bile duymadığı yaşlı bir profesör olan Bay Bell'le tanıştırırken, hayran olmayı ve ibadet etmeyi reddetmek için bir *Mordecai** olmaya asla yer bırakmayan güzelliği yerine itibarını korumak istercesine gamzeli gülümsemesine kızaran yanaklarının eşlik etmesi onu farklı kılıyordu.

Bir süre sonra gelen Bayan Shaw ve Lennox çiftinin samimiyeti karşısında, Margaret'in evin kızı olarak görüldüğüne de ikna olan Bay Bell ev ahalisiyle hemen kaynaştı.

"Geldiğinizde evde olmamamız büyük utanç," diyordu Edith. "Sen de Henry! Gerçi senin için evde kalmamız gerektiğini sanmıyorum. Ve tabii Bay Bell için de! Çünkü Margaret için..."

"Hangi fedakârlıklarda bulunacağını kimse bilemez," dedi Bay Henry Lennox. "Belki harika elbiselerinle muhteşem bir ziyafet!" Edith kaşlarını çatmakla gülümsemek arasında kalmıştı

* Ester Kitabı'nda Ester'i evlatlık edinen vezir.

ama kayınbiraderi ilkini göze alamazdı, o yüzden sözlerini sürdürdü. "Belki fedakârlıklarına ilk olarak Bay Bell'le buluşabilmem için beni kahvaltıya davet ederek başlayabilirsin. İkincisi, rica etsem kahvaltı sofrasını on yerine dokuz buçukta hazırlatır mısın? Bayan Hale ve Bay Bell'e göstermek istediğim mektuplar ve belgeler var."

"Umarım Bay Bell, Londra'da kaldığı sürece evimizi kendi evi bilir," dedi Kaptan Lennox. "Ama kendisine bir yatak odası öneremeyeceğimiz için üzgünüm."

"Teşekkür ederim, size minnettarım. Dostluğunuz ne kadar cazip olsa da her hâlükârda teklifinizi reddederdim. Umarım bu cevabımı kabalık olarak görmezsiniz," diyen Bay Bell, herkesi başıyla selamlarken cümlesinde yaptığı oyun için kendisini tebrik ediyordu. Aslında içinden geçenler başkaydı. *Böylesine terbiyeli ve medenice konuşan insanların resmiyetine katlanamam, bu resmiyet tuzsuz et gibi bir şey, o yüzden bana verecek bir yatağınız olmamasına şükrediyorum. Pek güzel söyledim! Adabımuaşeret hilelerini sonunda ben de becermeye başladım.*

Kendinden duyduğu memnuniyet Bay Henry Lennox'la sokakta yan yana yürümeye başladığında sona erdi çünkü birden Margaret'in telaşla daha uzun kalması için yakarırcasına bakmasını ve daha önce bahsi geçtiği üzere Bay Lennox'ın vaftiz kızına ilgi duymasıyla ilgili duyduğu imalı sözleri hatırlamıştı. Hâliyle konuyu değmeye karar verdi. "Sanırım Bayan Hale'le uzun zamandır tanışıyorsunuz. Sizce nasıl görünüyor? Bana biraz solgun ve rahatsız göründü."

"Bence gayet iyi görünüyor. Belki ilk girdiğimde o kadar iyi değildi... ama artık öyle düşünmüyorum. Yine de canlanıp kendine geldiğinde her zamanki gibi iyi görünüyordu."

"Çok zorlu günler yaşadı," dedi Bay Bell.

"Öyle! Yaşamak zorunda kaldıklarını duyunca çok üzüldüm. Sadece annesiyle babasının ölümünden kaynaklanan kederden değil, aynı zamanda babasının eylemlerinin yaratmış olabileceği sıkıntılardan ve..."

"Babasının eylemleri mi?" dedi Bay Bell, belli belirsiz bir şaşkınlıkla. "Sanırım yanlış duymuşsunuz. Dostum gayet bilinçli hareket etti. Ondan hiç beklemediğim kadar kararlı ve güçlü olduğunu gösterdi."

"Belki yanıltılmış olabilirim ama Helstone'da yerine atanan son derece zeki ve duyarlı bir adam olan yeni rahibin sözlerine bakılırsa Bay Hale'in oradaki hayatını bırakıp ailesini taşınmaya zorlayarak bir sanayi şehrinde özel öğretmenlik gibi zahmetli bir işe soyunmasına hiç gerek yokmuş. Piskopos kendisini başka bir kiliseye atayabileceğini söylemiş ama inançlarıyla ilgili kuşkulara kapılsa bile oradan ayrılması gereksizmiş, istifa etmesi için hiçbir neden yokmuş. Gerçi taşra rahipleri son derece izole hayatlar yaşıyorlar... Yani kendileri gibi düşünen ve hayatlarının hızına kendisi karar verebilen eğitimli kişilerle bütün bağlantıları ve etkileşimleri kopuyor. Hâliyle inançla ilgili hayali kuşkulara ve gereksiz hayallere kapıldıklarından önlerine konan fırsatları göremiyorlar."

"Sizden farklı düşünüyorum. Kimsenin zavallı dostum Hale kadar eğitimli olabileceğini sanmıyorum," diyen Bay Bell içinden genç avukata öfke püskürüyordu.

"*Eğitimli* sözünü kullanırken kavramı genelleştirmiş olabilirim ama taşra rahiplerinin sık sık kendilerini gereğinden fazla yetersiz hissetmeye ya da marazi bir bilince erişme çabasına girişmeye eğilimli olduğunu söylemeye çalışıyorum," dedi Bay Lennox, kusursuz bir serinkanlılıkla.

"Avukatlar arasında yetersiz hissedenlerle karşılaşmıyor musunuz hiç?" diye sordu Bay Bell. "Hele marazi düşünenlerle karşılaşmak işten bile olmamalı." Sinirleri bozulduğu için daha birkaç dakika önce övündüğü adabımuaşeret hilelerini unutmuştu.

Bay Lennox, yaşlı adamın sözlerinden rahatsız olduğunun farkındaydı. Yürüyüş sırasında bir şey söylemiş olmak için soruyu duymamış gibi kibarca konuyu değiştirdi. "Ne kadar kusurlu bir amaç uğruna olursa olsun, yirmi yıl sonra yuvasını terk eden ve bütün alışkanlıklarından vazgeçen Bay Hale gibi birinin kaliteli bir yanı olduğundan eminim... ama bunun önemi yok, benimki sadece soyut bir düşünce. Acımakla birlikte kendini *Don Kişot* gibi hisseden birine hayran olmamak elde değil. Üstelik beyefendi tam bir centilmendi! Helstone'a son gittiğimde nazik misafirperverliğini asla unutamam."

Bir dereceye kadar yatışsa da Bay Hale'in Don Kişotvari davrandığına inanmakta zorlanan Bay Bell gürledi. "Öyledir! Hem Milton'ı hiç tanımıyorsunuz. Helstone'dan çok farklıdır! Helstone'a yıllar önce gitmiştim... ama sorsanız, geçen yüzyıldaki taşı ve toprağıyla hâlâ aynı olduğunu emin bir şekilde söyleyebilirim. Oysa Milton! Her dört beş yılda bir oraya giderim. Orada doğdum. Yine de her seferinde, babamın tarlası üzerine inşa edilen o kocaman ambarların arasında yolumu kaybettiğimden emin olabilirsiniz. Burada ayrılıyor muyuz? Peki, size iyi geceler beyefendi. Yarın sabah Harley Street'te görüşmek üzere."

XLV

Rüya Gibi

Gençken kaygısız havada
Yüzen sesler nerede;
Son titreşim artık sustu,
Ve eskiden dinleyenler artık yok;
Ah! Bırak gözlerimi yumup rüyalara dalayım.*
W. S. Landor

Bay Lennox'la sohbetinde bahis konusu olduğu için Bay Bell bütün gece rüyalarında Helstone'la uğraştı. Yine üniversitesinde öğretmendi, yine uzun bir tatile çıkmıştı ve yeni evlendiği için kıvanç duyan rahip arkadaşının Helstone'daki evinde kalıyordu. Fokurdayarak akan derelerin üzerinden inanılmaz bir şekilde atlarlarken sanki bütün günü havada süzülerek geçiriyorlardı. Her şey gerçek görünse de zaman ve mekân duygusu âdeta yitmişti. Olan biten her şey oluşundan ziyade duygusuyla öne çıkıyordu ama sonbahar yapraklarıyla ağaçlar muhteşem görünüyor, çiçeklerin ve otların sıcak kokuları tatlı bir hisse neden oluyordu. Yeni gelin, Bay Bell'in çeyrek asır önce şahsen tanık olduğu üzere yakışıklı ve sadık kocasıyla

* Walter Savage Landor'ın *The Last Fruit of an Old Tree/Yaşlı Ağacın Son Meyvesi* adlı şiirinden.

gurur duyuyor ancak bir şeylerin eksikliğini hissederek evde sıkıntıyla dolaşıyordu. Rüya o kadar gerçekçiydi ki yaşlı adam uyandığında gerçek dünyanın bir rüya olduğunu sandı. Neredeydi? Ah, Londra'da güzel döşenmiş bir otel odasındaydı! Az önce konuştuğu, yürüdüğü, dokunduğu insanlar nereye gitmişti? Ölmüştü! Toprak olmuş, yitip gitmişlerdi! Kendisi de yaşlı bir adamdı, son zamanlarda eski gücünden eser kalmadığının farkındaydı. Üstüne üstlük yapayalnız hayatını düşünmek bile istemiyordu.

Olabildiğince çabuk hareketlerle yataktan kalkarken, rüyasını unutmaya çalışıp Harley Street'teki kahvaltıya yetişmek için giyindi.

Buluştuklarında avukatın anlattıklarına odaklanmakta zorlanıyordu çünkü Frederick'in aklanmasını sağlayacak kanıtlar teker teker çöktükçe vaftiz kızının gözlerinin dolduğu, dudaklarının renginin iyice solduğu gözünden kaçmıyordu. Son umutlar da tükenirken Bay Lennox'ın son derece sakin ve profesyonel sesi merhametle yumuşamıştı. Aslında Margaret, bütün her şeyi zaten biliyordu ancak hayal kırıklıklarının detayları acımasızca birbiri ardına eklenince bütün umutları kuruduğu için sonunda gözyaşlarına teslim olmaktan kendini alamıyordu.

Bay Lennox okumayı bırakarak endişeli bir tavırla, "Devam etmesem daha iyi olacak," dedi. "Bu toplantıyı önermem bile ahmakçaydı. Teğmen Hale..." Ağabeyinden sökülüp alınan bu unvan Margaret'in ruhunu okşuyordu. "Teğmen Hale bugün çok

mutlu, donanmada olabileceğinden çok daha refah bir hayat yaşıyor, artık çok daha ışıltılı bir geleceği var... Zaten eşinin ülkesinde yaşamaya kararlı."

"Mesele de bu ya," dedi Margaret. "Buna üzülmem bencillikmiş gibi geliyor." Gülümsemeye çalışarak ekledi. "Ama artık ağabeyim yok ve ben yapayalnızım."

Bay Lennox önündeki sayfaları çevirirken bir gün umduğu kadar zengin ve başarılı olmayı diliyordu. Bay Bell mendiliyle burnunu silerken sessizdi. Margaret bir iki dakikaya kalmadan kendini toparlamayı başarıp Bay Lennox'a nazik yardımları için teşekkür etti. Ayrıntılara girerek gereksiz acılara neden olduğunu düşünse de avukatın nezaketine gerçekten minnettardı. Öte yandan her hâlükârda bu acılara katlanmak zorundaydı.

Bay Bell vedalaşmak üzere ayağa kalkıp, eldivenleriyle uğraşırken "Margaret!" deyiverdi. "Yarın şu eski evi görmek için Helstone'a gideceğim. Gelmek ister misin? Yoksa senin için çok mu acı bir tecrübe olur? Çekinmeden söyleyebilirsin."

"Ah, Bay Bell..." Margaret devamını getiremedi ama adamın tombul elini tutup öptü.

"Hadi, hadi... bu kadar yeter," diyen Bay Bell, mahcubiyetle kızarmıştı. "Sanırım Bayan Shaw benimle gelmene izin verecektir. Yarın sabah yola çıkarsak saat iki civarı orada oluruz. Yanımıza yolluk alır, handa yemek yeriz... Adı Lennard Arms mıydı? Yemekten sonra doya doya ormanın tadını çıkarırız. Buna dayanabilecek misin, Margaret? İkimiz için de zor olacağını biliyorum ama en azından keyifli olacağından eminim. Akşam yemeğinde belki karaca eti yeriz... Ardından sen eski dostları ziyaret ederken ben biraz şekerleme yaparım. Akrabalarının içi rahat etsin diye tren kazasına yönelik senin için bin poundluk

hayat sigortası yaptıracağım. Cuma öğle yemeği vaktinde teyzene kavuşmuş olursun. Olur dersen, hemen yukarı çıkıp kendisinden izin isteyeyim."

"Ne kadar hoşuma gideceğini kelimelerle anlatamam," dedi Margaret, ıslak gözlerle.

"Eh, o zaman minnetini önümüzdeki iki gün boyunca gözlerini kuru tutarak gösterebilirsin. Yoksa ben de gözyaşı kanallarıma hâkim olamam ve bu hiç hoşuma gitmez."

"Tek bir damla gözyaşı dökmem," diyen Margaret, gözlerini kırpıştırıp kirpiklerindeki yaşları kurutmaya çalıştı.

"Aferin kızıma. O zaman yukarı çıkıp bu işi halledeyim."

Vaftiz babası gezi planından bahsetmek üzere yukarı çıktığında Margaret heyecandan titriyordu.

Bayan Shaw başta afalladı, sonra kuşkulara düştü ama sonunda gönülsüzce de olsa Bay Bell'in belagati karşısında yelkenleri suya indirdi ancak doğru ya da yanlış, yakışıklı ya da yakışıksız, her ne olursa olsun Margaret sağ salim geri dönene kadar içi rahat etmeyecekti, yine de bu mutlu projeyle ilgili kararını açıklarken Bay Bell'in inceliğine teşekkür edip yaşadığı sıkıntılardan sonra küçük bir gezinin Margaret'e iyi geleceğini düşündüğünü söylemekle yetindi.

XLVI

Bir Zamanlar Şimdi

Geçmişte kalan o mutlu günleri
Cesaret edebildiğim kadar sık anıyorum,
Azrail'in yanımdan koparıp aldığı
Güvenilir dostlarımı özlüyorum.

Ama ne zaman gerçek dostluk bağı kurulsa,
Ruhtur aslen ruhu bulan;
O zaman ruhta mutluluğumuzu buluruz,
Dostlarıma ruhtan bağlıyım.*

Uhland

Margaret, anlaştıkları saatten çok önce hazırlanmıştı, o yüzden etrafında kimse yokken sessizce ağlayacak, biri baktığında kocaman gülümseyecek kadar vakti oldu. Geç kalıp treni kaçırmak en son derdiydi. Ama yine de istasyona zamanında vardılar. Vagonda Bay Bell'in karşısına oturduğu andan itibaren, çok iyi bildiği istasyonlar hızla gelip geçerken özgürce ve büyük bir mutlulukla nefes alabildiğini hissetmeye başlamıştı. Güneyin saf güneşinin sıcacık ışığıyla yıkanan, kuzeyin soğuk damtaşla-

* Alman şair, filolog ve edebiyat tarihçisi Johann Ludwig Uhland'ın (1787-1762) "Crossing the Stream/Dereyi Geçmek" adlı şiirinden.

rından farklı görünen kıpkırmızı çatılarıyla eski taşra kasaba ve köylerini görmek içini ısıtıyordu. Güzelim bahçe duvarlarından havalanan güvercin sürüleri, oraya buraya konuyor, lezzetli sıcak havada sanki bütün tüylerini göstermek istercesine ışıldayan kanatlarını silkeliyordu.

İstasyonlarda gördükleri birkaç kişi, gönülsüzce seyahat etmeye rıza göstermiş gibi rahat ve uyuşuk görünüyor, kimse Margaret'in Londra ve Kuzey-Batı hattındaki iki seyahatinde gördüğü gibi oradan oraya koşuşturmuyordu. İlerleyen günlerde bu hat sefa düşkünü zenginlerle dolup taşacaktı ama kuzey hatlarında sürekli seyahat eden ticaret insanlarıyla asla karşılaştırılamazlardı. Güneyde hemen her istasyonda bir iki tüccar elleri cebinde bekliyor, öylece etrafı seyrediyor, tren hızla uzaklaşırken yolcular onun ne yapacağını merak etmekten kendini alamıyor, sonunda istasyonda kalan tüccara sadece boş raylara, etraftaki çatılara ve uzaktaki tarlalara bakmak kalıyordu.

Sıcak havanın altın ıssızlıkta dans ettiği çiftlikler Margaret'e *Herman ve Dorothea** ya da *Evangeline*** gibi pastoral şiirleri hatırlatıyordu. Uyanıkken rüya görüyormuş gibi heyecanlanmıştı. Tren uçarcasına onu Helstone'a götürürken daha keskin duygular âdeta yüreğini yakıyordu ama bu duyguların acı mı, yoksa tatlı mı olduğunu kestirmekten uzaktı. Geçtikleri her kilometre görmek için sabırsızlandığı yerlerin çağrışımıydı ama her kilometre geride kalırken iflah olmaz bir özlemle *maziye* hayıflanıyordu. Bu yolu

* Goethe'nin 1797'de yazdığı ve Fransız Devrimi sırasında yaşanan sürgünü anlattığı bir şiir.

** Amerikalı yazar Henry Longfellow'un 1847'de yazıp yayımladığı ve sürgün sırasında sevdiğini yitiren Evangeline adındaki bir kızın hikâyesini anlattığı epik şiir.

en son babası ve annesiyle kullanmıştı. O gün mevsim nedeniyle hava kasvetliydi, Margaret kendini fazlasıyla umutsuz hissetmişti ve şimdi her şey yine gözünün önüne geliyordu. Dahası artık yapayalnız bir öksüzdü, annesiyle babası ondan kopup gitmişti. Helstone'a giden yolun güneşle yıkandığını görmek yüreğini fena hâlde yakıyordu. Her dönemeç, tanıdık her ağaç yazın görkemiyle eskisi gibi görünüyordu. Doğa değişmemiş, hatta âdeta gençleşmişti.

Bay Bell, onun aklından geçenleri tahmin edebiliyordu, yine de bütün tecrübesi ve nezaketiyle dilini tuttu. İstasyondan araba tutup hem çiftlik hem han olan Lennard Arms'a gittiler. Han yoldan bir parça uzak olduğu için sahibi seyahat edenlerle pek ilgilenmiyordu, hâliyle tatilciler orayı bulmak zorunda kalıyordu. Bina, yemyeşil köyün hemen girişindeydi. Önündeki kadim zamanlardan kalma eğri büğrü limon ağacının yaprakları arasından Lennards tabelası görülebiliyordu. Hanın kapısı ardına kadar açıktı ama onları heyecanla karşılayacak kimse yoktu.

Beklerken gazetenin birçok sayfasına göz atmışlardı ki hanın sahibi kadın gelerek, misafirleri şahsen davet etmiş gibi nazikçe selamladı ve geç geldiği için özür diledi. Dediğine göre harman zamanı olduğu için tarlada çalışanlara yemek göndermesi gerekiyordu, hâliyle sepetleri doldurmakla meşgul olduğu için yoldaki tekerlek gürültüsünü duymamıştı ki Margaret'le Bay Bell zaten yolda inip yumuşak topraktan yürümüşlerdi. Özrünün hemen ardından, "Vay canına!" dedi. O ana kadar salonun gölgesinde otururken yüzüne birden ışık huzmesi vuran Margaret'in yüzünü yeni seçebilmişti. Ardından kapıya koşup kızına, "Bayan Hale gelmiş, Jenny!" diye seslendi. "Çabuk gel. Bayan Hale burada!" Sonra Margaret'in yanına dönüp anaç bir şefkatle ellerini sıktı. "Nasılsınız? Peder ve Bayan Dixon nasıllar? Ama

en çok pederi merak ediyorum! Tanrı onu korusun! Gitmesine hep üzülmüşüzdür."

Margaret, babasının öldüğünü söylemeye çalışsa da âdeta boğuluyordu. Kederinden sadece tek bir kelime edebildi. "Babacığım."

"Ah, olamaz!" diyen Bayan Purkis, hüzünlü tahminiyle ilgili şüphesini onaylatmak istercesine Bay Bell'e bakarak. "Bahar aylarında bir bey gelmişti... Belki de daha kış aylarıydı... Bay Hale ve Bayan Margaret'le ilgili merak ettiklerimizi anlattı, zavallı Bayan Hale'in vefatından bahsetti ama pederin hasta olduğundan hiç bahsetmemişti!"

"Hasta değildi," dedi Bay Bell. "Oxford'da ziyaretime geldiğinde bir gece ansızın hayata gözlerini yumuverdi. O iyi bir adamdı, Bayan Purkis. Hepimiz huzurlu bir şekilde göçüp gitmesine şükretmeliyiz. Ah, ağlama Margaret, canım! Babası çok eski dostumdu, Margaret de vaftiz kızımdır, o yüzden birlikte gelip buraları tekrar görebiliriz diye düşünmüştüm. Bize rahat odalar ve iyi bir akşam yemeği verebileceğinizi biliyorum. Görüyorum ki beni hatırlamadınız ama adım Bell... Papaz evi doluyken bir iki kere burada kalmış, lezzetli biranızın tadına bakmıştım."

"Elbette, hemen tanıyamadığım için lütfen bağışlayın ama Bayan Margaret'i görünce heyecanlandım. Size odanızı göstereyim, Bayan Margaret. Bonenizi çıkarıp yüzünüzü yıkarsınız. İçime doğmuş gibi daha bu sabah sürahiye yeni topladığım gül yaprakları atmıştım! Gül kokulu pınar suyu gibisi yoktur. Ah, demek Peder sizlere ömür! Eh, hepimiz bir gün ölümü tadacağız. Ama buraya gelen bey, Bayan Hale'in ölümünden sonra onun kendini toparladığını söylemişti."

"Bayan Margaret'e odasını gösterdikten sonra aşağı gelin Bayan Purkis. Sizinle akşam yemeğini konuşmak istiyorum," dedi Bay Bell.

Margaret'in odasındaki panjurlu küçük pencere neredeyse tamamen gül ve sarmaşık dallarıyla kaplıydı ama bunları kenara çekip başını biraz uzattığında ağaçların arkasında kalan papaz evinin bacasını ve sık yaprakların arasından görünen çok iyi bildiği yolu görebiliyordu.

"Ah, ah!" dedi Bayan Purkis, yatağı düzelttikten sonra Jenny'nin getirdiği lavanta kokulu havluları alırken. "Zaman çok değişti, hanımım. Yeni pederimizin yedi çocuğu var. Daha fazlası için eskiden çardağın olduğu yere doğru evi genişletiyor. Yeni demir parmaklıklar ve oturma odasına dökme camdan bir pencere de yaptırdılar. Karısıyla birlikte sürekli insanların arasındalar, üstelik gayet güzel işler yapıyorlar. En azından onlar öyle diyor. Bana göre, tek yaptıkları gereksiz yere her şeye karışmak. Yeni peder tam bir içki düşmanı. Hanımı mutfak ekonomisi sağlamak için birçok yemek tarifi üretiyor, mayasız ekmek yapıyor. İkisi de çok konuşuyor, yetmezmiş gibi bir de aynı anda konuşuyorlar. Öyle ki dinleyenlerin iflahı kesiliyor. Ancak gittiklerinde biraz huzur bulabiliyoruz, ancak o zaman verebileceğimiz cevaplar aklımıza geliyor. Peder sürekli tarladaki adamları gözetliyor, içtiklerinin kök birası olmadığını anlayınca ortalık karışıyor ama elimden bir şey gelmez. Benden önce annem de büyükannem de harmancılara malt likörü gönderir, güçten düştüklerinde tuz ve kına verirlerdi. Ben de onların izinden gidiyorum. Ama Bayan Hepworth bunun yerine yine keyif verdiğini söylediği şekerleme vermemi salık veriyor. Bence şekerleme bir işe yaramaz. Ah, artık gitmem

lazım hanımım. Oysa sizden duymak istediğim ne kadar çok şey vardı! En kısa zamanda yine uğrarım."

Bay Bell çilek, krema, esmer ekmek, bir sürahi süt, Stilton peyniri ve kendi neşesini yerine getirmek için bir şişe port şarabı sipariş etmiş, Margaret'in aşağı inmesini bekliyordu. Köy yemeğinden sonra yürüyüşe çıktıklarında, her yeri görmek istediklerinden bir an için hangi yöne gideceklerini bilemediler.

"Papaz evine gidelim mi?" diye sordu Bay Bell.

"Yok, henüz olmaz. Şuradan gidelim, papaz evine dönüşte uğrarız," dedi Margaret.

Orada burada yaşlı ağaçlar önceki sonbahar devrilmişti, birkaç yerde derme çatma eski kulübeler yıkılmıştı. Hepsini özlediğini hisseden Margaret eski dostlarını kaybetmiş gibi üzüldü. Bir süre sonra Bay Lennox'la resim yaptıkları yere geldiler. Köklerinin arasına oturdukları muhterem kayın ağacının yıldırım çarpan bembeyaz kütüğü gitmişti, harap kulübede yaşayan yaşlı adam ölmüş, kulübe yıkılmış, yerine son derece düzgün görünen yeni bir kulübe inşa edilmişti. Kayın ağacının yerinde artık küçük bir bahçe vardı.

"Bu kadar yaşlandığımı fark etmemiştim," dedi Margaret, kısa bir suskunluğun ardından. Sonra iç çekerek başını başka tarafa çevirdi.

"Öyle!" dedi Bay Bell. "Tanıdık şeylerdeki ilk değişiklikler gençlikle ilgili büyük bir gizem doğurur, sonra yaşlandıkça o gizem duygusu da kaybolur. Ben değişimi hayatın akışı olarak görüyorum. İnsana dair tüm değişkenliklere aşinayım, oysa senin için yeni ve boğucu olmalı."

"Gidip küçük Susan'ı görelim," dedi Margaret, yârenini ormanın gölgeliğine giden çimli patikaya doğru çekerek.

"Memnuniyetle ama şu küçük Susan'ın kim olduğu hakkında en ufak bir fikrim yok. Yine de *Masum Susan** hatırına Susan ismindeki herkese karşı sevgi besliyorum."

"Benim küçük Susan, ayrılırken vedalaşmadığım için çok üzülmüştü. O zamandan beri pervasızlığım içimde bir yaradır. Ama yol uzun. Yorulmayacağınızdan emin misiniz?"

"Gayet eminim. Yeter ki hızlı yürüme. Gördüğün üzere buralarda durup nefeslenmek için bahane edebileceğimiz pek manzara yok. Şişkoluktan nefes nefese yürüyen biri olmak yerine Danimarka Prensi *Hamlet* olsaydım romantik bir yürüyüş olabilirdi. Onun hatırına hâlsizliğime merhamet et."

"Sizin hatırınıza yavaş yürüyeceğim. Hem sizi Hamlet'ten yirmi kat daha fazla seviyorum."

"Yaşayan eşek, ölü aslandan iyidir diyorsun yani?"

"Olabilir. Duygularımı analiz etmiyorum."

"Kumaşımı merak etmeden benden hoşlanman bana yeter. Ne var ki salyangoz hızında yürümemiz gerekiyor."

"Pekâlâ, ben size ayak uydururum. Ya da hızlı yürürsem, kendinizi kıyasladığınız Hamlet gibi durup düşünebilirsiniz."

"Teşekkürler. Ama annem, babamı öldürüp ardından amcamla evlenmediği için iyi bir akşam yemeği bulup bulamayacağımız dışında ne düşüneceğimi bilemem. Sen ne dersin?"

"Ben umutluyum. Helstone sakinlerine bakılırsa Bayan Purkis meşhur bir aşçıdır."

"Harman zamanının telaşını ve kafa karışıklığını unutuyor musun?"

---

* İngiliz yazar Maria Edgeworth'ün "Simple Susan/Saf Suzan" (1796) adlı öyküsündeki genç köylü kızı. Hikâyede dürüstlüğü, masumiyeti ve sadeliğiyle bilinen Susan kötü yürekli bir avukatın entrikalarına maruz kalır.

Margaret, Bay Bell'in iyilik dolu yüreğiyle onu geçmişi düşünmekten alıkoymaya çalışmak üzere neşeli şeylerden bahsetmeye çalıştığının farkındaydı. Oysa nankörlük yapma pahasına yalnız kalmayı diliyor, sessizlikte çok sevdiği yürüyüşlerden birini yaparken geçmişi düşünmeyi tercih ediyordu.

Susan'ın dul annesinin yaşadığı kulübeye geldiklerinde kızın cemaat okulunda olduğunu öğrendiler. Yoksul kadın Margaret'in hayal kırıklığını görünce nazikçe özür dilemeye koyuldu.

"Ah! Hiç sorun değil," diye karşılık verdi Margaret. "Okula gittiğini duyduğuma çok sevindim. Aklıma gelmeliydi. Daha önce yanınızdan ayrılmazdı."

"Evet, ayrılmazdı ve onu çok özlüyorum. Geceleri bildiğim kadarıyla ona bir şeyler öğretmeye çalışırdım. Gerçi ben ne biliyorum ki? Yine de elim kolum olmuştu, yokluğunu çok hissediyorum. Öte yandan artık benden daha eğitimli," derken kadın iç çekti.

"Ne çok yanılmışım," diye gürledi Bay Bell. "Siz bana bakmayın. Dünyadan yüz yıl gerideyim. Ama şu kadarını söyleyebilirim... Evdeyken annesine yardım eden ve her akşam Yeni Ahit'ten bir bölüm okuyan bir çocuk, diğer bütün okullardaki çocuklardan çok daha basit, çok daha iyi, çok daha doğal bir eğitim almış olur."

Margaret konuyu uzatmamak için bir şey demeden, kadına dönüp, "Yaşlı Betty Barnes nasıl?" diye sordu.

"Bilmem," diye kestirip attı kadın. "Onunla artık görüşmüyorum."

"Neden?" diye sordu Margaret. Önceden köyün barış elçisi sayılırdı.

"Kedimi çaldı."

"Sizin kediniz olduğunu bilmiyor muydu?"

"Bilmem. Sanmam."

"İyi ya! Sizin olduğunu söylediğinizde geri alamaz mıydınız?"

"Hayır! Çünkü kedimi yaktı."

"Yaktı mı?" diye bağırdı Margaret ve Bay Bell aynı anda.

"Kızarttı!" diye açıkladı kadın.

Elbette bu bir açıklama olamazdı. Margaret üsteleyince Betty Barnes'la ilgili korkunç gerçeği öğrenmeyi başardı. Yokluğu fark edilmeden cumartesi akşamı geri getirmek üzere kocası Bay Goodman Barnes'ın kilise kıyafetlerini ödünç alan bir Çingene falcısı sözünü yerine getirmeyince, Bayan Barnes kocasının gazabından korkarak taşraya özgü en vahşi batıl inançlardan birine başvurmuştu. Bu inanışa göre haşlanan ya da canlı canlı kızartılan bir kedinin cıyaklamaları sözüm ona dileklerin yerine gelmesini sağlayan karanlık güçleri uyandırıyordu. Zavallı kadın buna fazlasıyla inanmış olmalıydı ki kurban etmek için seçtiği kedinin kime ait olduğuna bile bakmamıştı.

Bunları dehşet içinde dinledikten sonra Margaret, Bayan Barnes'a giderek yaptığının ne kadar kötü bir şey olduğunu beyhude bir çabayla anlatmaya çalıştı ama umutsuzluğun ele geçirdiği kadın, Margaret'in kusursuz mantığını kabullenmek zorunda kalsa da ilk düşüncesinde ısrar ediyordu. Evet, çok zalimce bir şey yapmıştı, bunu yapmaktan hiç hoşlanmamıştı ama dilekleri gerçekleştirmek için bu büyü gibisi yoktu, hayatı boyunca, gerçekleşen dileklerle ilgili hikâyeleri dinlemişti ama elbette bütün bunlara rağmen çok vahşice bir şey yaptığı kesindi.

Margaret çaresizce pes edip buruk bir yürekle oradan ayrıldı.

"Beni azarlamadığın için çok iyi bir kızsın," dedi Bay Bell.

"Nasıl? Ne demek istiyorsunuz?"

"Eğitim konusunda yanıldığımı kabul ediyorum. Çocuk bu pagan âdetlerini öğreneceğine okula gitsin daha iyi."

"Ah! Şimdi anladım. Zavallı küçük Susan! Gidip onu görmem gerekiyor. Okula uğrasak olur mu?"

"Tabii ki olur. Aldığı eğitimi görmek isterim."

Çalı ve otlarla çevrili daracık patikalarda yürürlerken pek konuşmadılar. Yumuşacık yeşilliklerin sıcak havası bile Margaret'in az önce dinlediği hikâyenin dehşetini hafifletemiyor, akıl almaz olduğu kadar küçük hayvanların acı çekmesine neden olan o duyarsız ve gaddarca ritüeli aklından çıkaramıyordu.

Okulun bulunduğu noktada ormandan çıktıklarında bir arı kovanının vızıltısını andıran sesler birden her yanlarını sarıverdi. Açık kapıdan içeri girdiler. Tamamen siyahlara bürünmüş, ciddi ifadeli bir kadın onları görünce âdeta bir ev sahibi havasıyla onları selamladı. Margaret, okulu teftiş etmeye gelen nadir ziyaretçileri çok daha yumuşak bir tavırla karşılayan annesini anmadan edemedi. Annesinin yerini doldurmaya gelen kadının, rahibin karısı olduğunu hemen anlamıştı. Mümkün olsa lafı uzatmadan geri çıkardı ama kadın bunu anlamış gibi mütevazı tavrı ve kocaman gülümsemesiyle yaklaştı. Bu arada etraftan, "Bayan Hale," fısıltıları duyulabiliyordu. Bu ismi duyan rahibin karısı çok daha sıcak bir tavır takındı. Margaret, onun kibirli olmasını dilerdi ama Bayan Hepworth, Bay Bell'e elini uzatarak, "Sanırım babanız, Bayan Hale," dedi. "Çok benziyorsunuz. Sizi gördüğüme çok sevindim, efendim. Pederin de sevineceğinden eminim."

Margaret beyefendinin kim olduğunu açıklayıp kekelercesine babasının vefatından bahsetti. Bu arada yaşasaydı babasının Helstone'a tekrar gelip gelmeyeceğini merak ediyordu. Düşüncelere daldığından Bayan Hepworth'un söylediklerini duymadığı için sohbeti vaftiz babasına bırakıp tanıdık birini görmek amacıyla etrafına bakındı.

"Ah! Bir derse girmeyi istediğinizi görebiliyorum, Bayan Hale. Kendimden biliyorum. İlk ders Bayan Hale'le gramer!"

Sadece duygusal nedenlerle okula gelen ve teftiş gibi bir niyeti olmayan zavallı Margaret esir düştüğünü hissediyordu ama bir zamanlar çok iyi tanıdığı minik yüzlerdeki heves ve babasından aldığı ciddi eğitim nedeniyle oturup kızların yüzlerine bakarken kimseye çaktırmadan bir iki saniye Susan'ın elini tuttu. Bu arada öğrenciler kitaplarını çıkarıyordu. Rahibin karısı, bir leydi edasıyla Bay Bell'in yanına gidip fonetik sistemi açıkladıktan sonra teftişe gelenler için hazırladığı konuşmayı yapmaya başladı.

Margaret kitabın üzerine eğildi. Çocukların mırıltıları eşliğinde öğretmenlik yaptığı günleri hatırladığı için gözleri dolarken kızlardan birinin basit bir kelimeyi tanımlamakta zorlandığını fark edince nazikçe, "Gizli özne," dedi.

"Affedersiniz," dedi rahibin karısı. Belli ki gözü kulağı her yerdeydi. "Bay Milsome bunu bize öğretmişti... Kim hatırlıyor?"

"Yalın sıfat," dedi yarım düzine kız hep bir ağızdan.

Margaret utandı çünkü bu çocuklar ondan daha eğitimliydi. Bay Bell dönüp ona gülümsese de ders boyunca bir daha hiç konuşmadı. Ama dersten sonra sessizce dolaşıp eskiden gözdesi olan bir iki öğrencisiyle biraz sohbet etti. Hepsi büyümeye başlamış, üç yıllık yokluğunda serpilirlerken çoğu onu unutmuştu.

Mutluluğuna bir parça hüzün karışsa da hepsini yeniden gördüğüne seviniyordu. Ders bittiğinde yaz mevsimi olduğu için henüz öğle saatleriydi. Bayan Hepworth ikisine papaz evine kadar yürümeyi teklif etti. Ağzından kaçırmış gibi evde yaptıkları *iyileştirmeleri* göstermek istediğini söylüyordu ama sonrasında pederin daha çok tercih ettiği *tadilat* kelimesini kullanmaya dikkat etti. Margaret, bir zamanlar yuvası olarak bildiği yerin tatlı hatıralarını bozmak istemediği için tadilatı görmekle ilgilenmiyordu, yine de hissedeceği acıyla ürperdiği hâlde orayı bir kez daha görmek için can atıyordu.

Papaz evi hem içten hem dıştan o kadar değişmişti ki acısı beklediğinden de büyük oldu. Ev tamamen değişmişti. Eskiden düşen bir gül yaprağının bile leke gibi göründüğü bakımlı çimlerin üzeri çocuk oyuncaklarıyla kaplıydı. Orada bir bilye torbası, şurada bir çember, bir zamanlar gözleri gibi baktıkları çiçeklerle dolu güzelim uzun dalını kırmak istercesine gül ağacına asılmış bir hasır şapka... Halı kaplı küçük hol de mutlu ve sağlıklı çocukların pervasız izleriyle doluydu.

"Ah!" dedi Bayan Hepworth. "Dağınıklığın kusuruna bakmayın, Bayan Hale. Çocuk odası bittiğinde daha düzenli olacağımızdan eminim. Sanırım sizin eski odanızı büyütüyoruz. Bu evde çocuk odası olmadan nasıl idare ettiniz?"

"Sadece iki kardeşiz," dedi Margaret. "Sanırım sizin daha çok çocuğunuz var?"

"Tam yedi tane. Şuraya bakın! Yol tarafına bir pencere açıyoruz. Bay Hepworth eve ciddi para harcıyor ama geldiğimizde gerçekten yaşanacak yer değildi... Yani bizim gibi büyük bir aile için tabii."

Evdeki bütün odalar değişmiş, sadece Bay Hale'in eski çalış-

ma odası aynı kalmıştı. Burası babasının kasvetli yeşilin lezzetli sessizliğinde, karakterine uygun bir şekilde eylemden ziyade düşüncelere daldığı yerdi. Yeni pencere yola bakıyor, Bayan Hepworth'un bahsettiği bir sürü avantaj sağlıyor, kocasının otlayan koyun sürüsünü göz önünde tutmasının yanı sıra çaktırmadan günaha davet eden birahaneye gidenleri de görmesine yarıyordu. Peder gerçekten de en ciddi duaları okurken bile gözünü yoldan ayırmıyordu, dahası içki düşmanı rahibe yakalanmadan koşarcasına Jolly Forester'a giden cemaat üyelerini yakalamak için şapkasıyla bastonunu elinin altında bulunduruyordu. Ailesi de onun kadar çevik, gürültücü ve iyi kalpliydi. Hiçbiri inceliklerle ilgili değildi.

Margaret, zevkine asla hitap etmese de her şeye hayran olmuş gibi yapan Bay Bell'in yapmacıklığı, Bayan Hepworth tarafından fark edilecek diye korktu. Ama hayır! Kadın bütün iltifatların üzerine öylesine samimi bir inançla atlamıştı ki ağır adımlarla hana dönerlerken vaftiz babasını yapmacık davrandığı için azarlamaktan kendini alamadı.

"Bana kızma, Margaret. Sadece senin için öyle davrandım. Üstün beğenileriyle yaptıkları bütün değişiklikleri büyük bir gelişimmiş gibi göstermeseydi kadına çok daha hakkaniyetli davranırdım ama azarlayacaksan nutuk atmayı yemekten sonraya bırak ki uyumaya gittiğimde hazmıma faydası dokunsun."

İkisi de yorulmuştu. Margaret çok istese de çocukluk anılarıyla dolu orman ve kırlarda tekrar dolaşma konusunda gönülsüzdü. Hem Helstone ziyareti... beklediği gibi olmamıştı. Değişim, az buçuk da olsa bildiği her yere sirayet etmişti. Ölüm ve evlilik gibi nedenlerle insanlar değişmiş, günlerin, ayların, yılların doğal etkisiyle çocuklar serpilip birer yetişkin olmuş, ihtiyarlar olgunlaşan

meyveler gibi sessizce toprağa düşmüştü. Oradaki bir ağaç, buradaki bir koru gitmiş, daha önce güneşin hiç uğramadığı yerler aydınlanmıştı. Yollar düzenlenip daraltılmış, yeşilliklerin yürümeyi zorlaştırdığı patikalar kapatılıp tarlalara katılmıştı.

Bütün bunlara büyük gelişim deniyordu ama Margaret eski günlerin o yemyeşil, kasvetli kır manzarasını hatırladıkça iç çekmekten kendini alamıyordu. Küçük pencereye oturup hüzünlü gözlerle dalgın düşünceleriyle kol kola giren akşamın gölgelerini seyretti.

Alışık olmadığı hareketli günün ardından yorgun düşen Bay Bell derin bir uykuya dalmıştı. Harman yerinde çalıştıktan sonra handaki görevlerine geri dönen al yanaklı köylü kızı çay tepsisini getirdiğinde uyandı.

"Kim var orada? Neredeyiz? Siz kimsiniz... Margaret? Ah, tamam hatırladım. Bir an pencerede oturup, ellerini dizlerinde kavuşturarak hüzünle dışarıyı seyreden hanımı tanıyamadım. Nereye bakıyorsun?" diye sordu pencereye gelip vaftiz kızının yanında durarak.

"Hiç," diyen Margaret hemen ayağa kalktı. Elinden geldiğince neşeli bir tavır takınmaya çalışıyordu.

"Hiçmiş! Kapkara ağaçlar, çalılıklara asılmış beyaz çarşaflar ve nemiyle boğan bir hava... Pencereyi kapat da bana çay koyuver."

Margaret bir süre hiç konuşmadığı gibi çay kaşığıyla oynarken Bay Bell'in söylediklerine de pek kulak vermedi. Adam bir şey sorduğunda hemfikirmiş gibi gülümsemekle yetiniyordu. Sonunda derin bir iç çekip kaşığını bıraktıktan sonra ağzındaki baklayı çıkaran birinin tiz sesiyle aniden, "Bay Bell," dedi. "Dün akşam Frederick hakkında konuştuklarımızı hatırlıyorsunuz, değil mi?"

"Dün akşam mı? Dün akşam neredeydim ki? Ah, hatırladım! Aradan bir hafta geçmiş gibi geliyor. Evet, elbette, zavallı ağabeyin hakkında konuştuğumuzu hatırlıyorum."

"Evet... O zaman Bay Lennox'ın, annemin öldüğü tarihte ağabeyimin İngiltere'de olduğunu söylediğini de hatırlıyorsunuzdur, değil mi?" derken Margaret'in sesi iyice alçalmıştı.

"Hatırlıyorum çünkü daha önce bunu bilmiyordum."

"Şey... ben hep babamın size bundan bahsettiğini düşünmüştüm."

"Hayır! Hiç söylemedi. Mesele nedir, Margaret?"

"O sıralarda işlediğim bir kusuru anlatmak istiyorum," diyen Margaret, başını kaldırıp dürüst gözleriyle ona baktı. "Yalan söyledim," derken yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

"Evet, büyük bir kusur olduğunu söyleyebilirim ama ben de sırf insanların gerçeğe inanmamalarını ya da yalana inanmalarını sağlamak için sözlerimle olmasa bile davranışlarımla yalan söylemişimdir, en azından lafı çarpıtmışımdır. Yalancıların atası kimdir biliyor musun, Margaret? Eh! İyi biri olduğunu düşünen bir sürü insan yalan söyler. Yalanın lekesi hepimizin damarlarında dolaşır. Senin başkalarından farklı olduğunu sanırdım. Ne? Ağlıyor musun, kızım? Hayır, ağlama. Ağlayacaksan konuyu burada kapatalım. Üzüldüğünü ve bir daha yalan söylemeyeceğini görüyorum, üstelik belli ki üstünden uzun zaman geçmiş... Lütfen neşelen. Bir daha bu akşamki kadar üzgün görünmeni istemiyorum."

Margaret gözlerini silip başka bir konu açmaya çalıştı ama yine kendini tutamadı. "Yalvarırım Bay Bell, anlatmama izin verin... Belki yardımınız dokunur... Hayır, yardım etmeyin ama gerçeği bilirseniz belki bana hak verirsiniz..." Mutsuzluktan kendini istediği gibi ifade etmekte zorlanıyordu.

Bay Bell'in tavrı değişti. "Anlat, çocuğum."

"Uzun bir hikâye... Fred geldiğinde annem çok hastaydı. Çok endişeliydim, dahası ağabeyimi tehlikeye atmış olabileceğim için çok korkuyordum. Annem öldükten sonra iyice telaşlandık çünkü Dixon, şehirde Leonards adında biriyle karşılaşmıştı. Adam Fred'i tanıyor, belli ki ona kin güdüyordu... ya da en azından ağabeyimin başına konan ödüle göz dikmişti. İyice diken üstünde olduğumdan, mahkemeye çıkması durumunda ihtimalleri danışmak üzere bir an önce Londra'ya gidip Bay Lennox'la görüşmesinin daha iyi olacağını düşündüm. Biz... ağabeyim ve ben istasyona gittiğimizde akşam saatiydi, hava kararmaya başlamıştı ama tanınabileceğimiz kadar aydınlıktı. Treni beklerken yakındaki çayırda yürümeye başladık. Şehirde olabileceğini bildiğim Leonards yüzünden gerçekten panik yapıyordum. Yürüyüş sırasında batan güneşin kızıl ışıkları yüzüme vururken yoldan bir atlının geldiğini gördüm. Bana bakan kişiyi ilk başta tanıyamadım, güneş gerçekten gözümü alıyordu ama sonunda gözlerim alıştığında karşımdakinin Bay Thornton olduğunu anladım. Selam verdi...

"Ve tabii ki Frederick'i gördü," dedi Bay Bell, vaftiz kızının hikâyesini onun adına sonlandırmak üzere.

"Evet. Sonra istasyonda çakırkeyif olduğu belli olan biri yalpalayarak yanımıza gelip Fred'in yakasına yapışmaya çalıştı. Ağabeyim kendini geri çektiğindeyse dengesini kaybedip perondan rayların üzerine düştü. Çok uzağa ya da çok yüksekten düşmedi, yüksekliğin üç metre bile olduğu söylenemez ama... Ah! O düşüş bir şekilde onun ölümüne neden oldu Bay Bell!"

"Çok tuhaf. Sanırım düşen Leonards'tı. Peki Fred paçayı nasıl sıyırdı?"

"Ah! Leonards düştükten hemen sonra trene bindi. Zaten zavallı adamın yaralanmış olabileceği aklımıza bile gelmezdi."

"Demek orada ölmedi?"

"Hayır! İki üç gün sonra öldü. Sonra... Ah, Bay Bell! Asıl kötüsü şimdi başlıyor," diyen Margaret, sinirli bir şekilde parmaklarıyla oynuyordu. "Bir polis müfettişi gelip Leonards'ı ölüme iten genç bir adamla birlikte orada olup olmadığımı sordu. Ağabeyim onu itmemişti, bu haksız bir suçlamaydı ama Fred'den henüz bir haber alamamıştık. Hâlâ Londra'da olduğu için bu haksız suçlama nedeniyle tutuklanabilir, Teğmen Hale kimliğiyle gemide ayaklanma çıkardığı için kurşuna dizilebilirdi. Bütün bunlar aklımdan geçerken, o akşam istasyonda olmadığımı ve konu hakkında hiçbir şey bilmediğimi söyledim. Frederick'i kurtarmak dışında hiçbir şey düşünmüyordum."

"Bence doğru yapmışsın. Ben de aynısını yapardım. Başkası adına fedakârlık yapmışsın. Yani ben de öyle bir durumda aynı şeyi yapmak isterdim."

"Hayır, yapmazdınız. Tamamen yanlıştı, itaatsizlikti; inançlarıma ters bir davranıştı. O sırada Fred sağ salim İngiltere'den ayrıldı ama aklım bütün bunlardayken beni istasyonda gören kişiyi unutmuştum."

"Kimi?"

"Bay Thornton'ı. Beni istasyonda gördüğünü biliyorsunuz. Selamlaştığımızı söylemiştim."

"Eh! O sarhoşun ölümüyle ilgili hiçbir şey bilmiyordur. Sanırım sorgusturmadan da bir şey çıkmadı."

"Hayır! Soruşturma durduruldu ama Bay Thornton her şeyi biliyordu. Leonards bir yetkili istediğinde hastaneye kendisi çağrılmış, orada adamın ölümüne düşmesinin neden olmadığını

öğrenmişti ama söylediğim yalanı henüz bilmiyordu. Ah, Bay Bell!" Margaret, hatıralarından saklanmak istiyormuş gibi birden ellerini yüzüne götürdü.

"Ona bir açıklama yaptın mı? Haklı bir nedenle dürtüsel davrandığını söyledin mi?"

"İnançsızlığım nedeniyle dürtüsel davranıp daha dibe batmamak için günahıma sımsıkı yapıştım," dedi Margaret acıyla. "Hayır! Hiçbir şey söylemedim. Nasıl söyleyebilirdim ki? Frederick hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Sırf gözünden düşmemek için ona o sırada Frederick'in aklanma ihtimalini neredeyse sıfırlayacakmış gibi görünen aile sırlarımızı ona nasıl anlatabilirdim ki? Fred gitmeden önce ziyaretini herkesten gizli tutmamı istemişti. Baksanıza, babam size bile anlatmamış. Ama hayır! Katlanabileceğimi zannettiğim hâlde bu utancı kaldıramıyorum. O zamandan beri Bay Thornton bana saygısını yitirdi."

"Sana hâlâ saygı duyduğundan eminim," dedi Bay Bell. "Doğrusunu istersen aslında... senin hakkında her zaman saygılı konuşuyor. Ama şimdi mesafeli tavrını daha iyi anlıyorum."

Margaret konuşmuyor, vaftiz babasının söylediklerine dikkat etmiyordu. Sonunda kendini toparlayıp, "Hakkımda konuşurken takındığı mesafeli tavrı açabilir misiniz?" diye sordu.

"Ah! Sadece sana düzdüğüm övgülere bir şey demediği için canımı sıkmıştı. Yaşlı bir ahmak gibi herkesin benimle aynı şeyi düşündüğünü sanıyorum ama belli ki Thornton benimle aynı fikirde değilmiş. Yine de konu açıklığa kavuşmadığı için kafası karışmış olmalı. Karanlıkta genç bir adamla yürüyorsun..."

"Ama ağabeyimdi!" dedi Margaret şaşkınlıkla.

"Doğru. Ama Thornton bunu nereden bilecek?"

"Bilmiyorum. Bunu hiç düşünmemiştim," diyen Margaret incinmiş ve gücenmiş görünüyordu. Yüzü yine kıpkırmızı kesilmişti.

"Muhtemelen hâlâ açıklanmaya muhtaç olduğunu düşündüğüm yalanın dışında hiçbir şeyi öğrenemeyecek."

"Yalan söylememe gerek yoktu. Artık gerekli olmadığını biliyorum ve çok pişmanım." Uzun bir sessizliğin ardından konuşan yine Margaret oldu. "Zaten onu bir daha hiç görmeyeceğim... dese de devamını getirmedi.

"İhtimaller sınırsızdır," dedi Bay Bell.

"Ama onunla bir daha hiç görüşmeyeceğimize inanıyorum. Yine de insan, bir dostunun gözünden böylesine düşmeyi kendine yediremiyor." Margaret'in gözleri dolmuştu ama sesi titremiyordu. Hem Bay Bell ona bakmıyordu. "Frederick de aklanarak İngiltere'ye dönme umutlarını yitirdi, o yüzden her şeyi açıklamak en azından kendime karşı boynumun borcu olmalı. Yalvarırım... Kendinizi ona bir açıklama yapmak zorundaymış gibi hissetmenizi hiç istemem ama bir fırsat doğarsa... bir daha hiç görüşmeyecek olmamıza rağmen babamın hatırına beyefendinin saygısını yeniden kazanmak için sizden meseleyi ona anlatmanızı istediğimi kendisine iletir misiniz?"

"Elbette. Sanırım bunu yapabilirim. Böylesi bir yanlış anlamanın gölgesinde kalmanı istemem. Thornton, seni o delikanlıyla yalnız gördüğünde ne düşüneceğini bilememiştir."

"Bu arada hâlâ *Honi soit qui mal y pense** diye düşünüyorum. Yine de açıklamanın, konu kendiliğinden açıldığında yapılması ve gerçeğin bilinmesini tercih ederim. Öte yandan kendimi uy-

* Anglo-Norman Fransızcası: Kötü düşünen kendi utansın.

gunsuz bir davranış üzerinden aklamak istediğimden emin değilim... Benden şüphelendiğine inansam, hakkımda ne düşündüğü umurumda olmazdı... Hayır! Özetle neden yalan söylemek zorunda kaldığımı anlaması yeterli."

"Bu konuda seni suçlayamam. Üstelik taraf tutmadığımdan emin olabilirsin."

"Başkalarının doğrularım ya da yanlışlarım hakkında ne düşündüğü, yanlış yaptığıma dair inancımın yanında hiç kalır ama rica ederim artık bu konuyu kapatalım. Olan oldu, bir günah işledim. Bundan sonra her şeyi geride bırakıp, elimden geldiğince dürüst davranmaya devam etmek istiyorum."

"Güzel. İçinin hiç rahat etmemesi hoşuna gidiyorsa öyle olsun. Ben vicdanımı bir kutuda kilitli tutuyorum çünkü kilidi açtığımda vicdanımın enginliği beni bile afallatıyor. O zaman balıkçının cini yatıştırdığı gibi tatlı tatlı, *Bu küçücük kutuda bu kadar uzun süre kapalı kalman harika çünkü varlığını bile unutuyorum, o yüzden rica etsem her saniye biraz daha büyüyüp muğlak hatlarınızla aklımı karıştırmak yerine yine kutu boyutuna geri döner misiniz?* diyorum. Kutuya kapattığım anda kilitleyip tekrar açmam gerektiğinde vicdanımı oraya hapseden güzel vicdanıyla ünlü dâhilerin dâhisi Süleyman'a nasıl karşı geleceğimi düşünerek son derece temkinli davranıyorum."

Margaret gülümseyecek hâlde değildi. Dahası vaftiz babasını dinlemekte zorlanıyordu. Beyni durmak bilmiyordu ama Bay Thornton'ın kendisiyle ilgili artık hiç iyi düşünmediğine her saniye biraz daha ikna oluyordu. Onu hayal kırıklığına uğratmıştı. Hiçbir açıklama, genç adamın gözünde tekrar saygı kazanmasını sağlayamazdı. Asla üzerinde durmamaya kararlı olduğu aşkı da ölmüş olmalıydı ama Gerald Griffin'in *adımı duyduğunda dö-*

*nüp bir bak** dizesinde olduğu gibi ona karşı tekrar büyük saygı duymasını çok isterdi. Düşünürken boğulurcasına yutkunmaktan kendini alamıyordu. Bay Thornton'ın düşüncelerinin onun gerçekte kim olduğunu değiştirmediği düşüncesiyle kendini rahatlatmaya çalıştı ama bu basmakalıp gerçek bile pişmanlığının ağırlığı altında eziliyordu. Bay Bell'e sormak istediği onlarca soru dilinin ucunda olsa da soramadı.

Bay Bell, genç kızın yorgun olduğunu düşündüğünden onu erkenden yatmaya gönderdi ama Margaret uzun saatler açık pencerenin önünde oturup, yatmadan önce yıldızların göz kırpıp kapkara ormanın ardında gözden kaybolduğu mor gök kubbeyi seyretti. Papaz evinde yenisi inşa edilene kadar çocuk odası olarak kullanılan eski odasında da küçük bir ışık yanıyordu.

Değişiklik, şahsi bir boşluk, şaşkınlık ve hayal kırıklığı Margaret'in üzerine çullanıyordu. Hiçbir şey aynı değildi, her yeri saran küçücük değişiklikler yerine her şey tümden değişmiş olsaydı bu kadar acı çekmeyeceği kesindi.

Artık cennetin nasıl bir yer olduğunu anlamaya başlıyorum... diye geçirdi içinden. *Ah! O görkemli sözler...* Aynı dün, aynı bugün, aynı sonsuzluk...** *Sonsuzluk! Sonsuzlukta senden başkası yok Tanrım. Baktığım gökyüzü değişmezmiş gibi görünüyor ama her an değişebileceğini biliyorum. Çok yorgunum... hayatımın baharında alabora olmaktan çok yoruldum. Hiçbir yer, hiç kimse kalıcı değil... Sanki fani tutkuların kurbanları bir kısırdöngüye kapılmış gibi. Kendimi peçesini açan başka*

* İrlandalı yazar, şair ve oyun yazarı Gerald Griffin'in (1803-1840) "A Place in Thy Memory/Hatıranda Bir Yer" adlı şiirinden.

** Yeni Ahit, İbranilere Mektup 13:8: "İsa Mesih dün, bugün ve sonsuza dek aynıdır."

dinden kadınlar gibi hissediyorum. Yeryüzünün tekdüzeliğinde cennete özgü bir kalıcılık bekliyorum. Roma Katolik Kilisesi'nden olsam ve büyük bir darbeyle yüreğim taş kesse rahibe olmayı düşünebilirdim ama o zaman kendim gibi olanlara özenirdim... Hayır, kendim gibi olanlara değil çünkü benim gibi olanlara duyduğum sevgi, asla insanlara duyduğum sevgi olmadan tam olmazdı. Belki de tam tersi olmalı ama bu gece karar veremeyeceğim.

Yorgun girdiği yataktan dört beş saat sonra yine yorgun kalktı ama sabah umutlarla gelmişti ve her şey biraz daha ışıltılı görünüyordu. Giyinirken oyun oynayan çocukları duyunca, *Her şeye rağmen hayat güzel*, diye düşündü. *Dünya sabit dursa, olduğu yerde çürüyüp toz olurdu. Dışarı baktığımda yüreğimi sızlatan duyularım değişiyor, etrafımdaki gelişmeler doğru ve gerekli görünmeye başlıyor. Şartların beni nasıl etkilediğini düşünmekten ziyade, doğruluğu ve umudu tercih ettiğimde insanların nasıl etkileneceğini düşünmem gerekir.* Dudaklarındaki kıvrım gözlerine bir gülümseme olarak ulaşırken salona inip Bay Bell'i selamladı.

"Ah, küçük hanım! Gece geç uyudun, sabah geç kalktın. Sana küçük bir haberim var. Bir yemek davetine ne dersin? Daha çimlerin çiyi kurumadan sabah erkenden pederin geldiğini duydum. Okula gidiyormuş. Değerli eşi harman işçilerinin kulağını çekmesini istemiş olmasa bu kadar erken gelir miydi bilmiyorum ama sonuçta saat daha dokuz olmadan aşağı indiğimde kendisini karşımda buldum. Bizi yemeğe davet etti."

"Ama Edith dönmemi bekliyor, gidemem," dedi Margaret, hazır bir mazereti olmasına sevinerek.

"Evet, biliyorum! Pedere de böyle söyledim. Kabul etmeyeceğini tahmin etmiştim. Yine de istersen davet hâlâ geçerli."

"Ah, hayır!" dedi Margaret. "Planımızı aksatmayalım. On ikide buradan ayrılalım. Çok nazikler ama gerçekten gidemem."

"Pekâlâ. Sen kendini sıkma, ben her şeyi ayarlarım."

Ayrılmadan önce Margaret papaz evinin arka bahçesine gizlice yaklaşıp küçük bir hanımeli dalı kopardı. Çiçeği önceki gün alamamıştı çünkü görülmekten korkmuştu ama geri dönerken köyün yine eski büyüleyici hâline döndüğünü fark etti. Günlük sesler dünyanın hiçbir yerinde olamayacağı kadar melodikti, ışık altın renginde, hayat sakin ve keyifli bir rüya gibiydi. Önceki gün hissettiklerini hatırladığında kendi kendine, *Ben de sürekli değişiyorum*, diye düşündü. *Bir öyle, bir böyleyim... Bir an için hayal kırıklığına uğruyorum, sonra bir şeyler hayal ettiğim gibi gerçekleşmeyince hırçınlaşıyorum, ardından gerçeğin hayal ettiğimden daha güzel olduğunu keşfediveriyorum. Ah, Helstone! Başka bir yeri, seni sevdiğim gibi sevemem.*

Birkaç gün sonra iyice toparlandı ve Helstone'a gittiği için sevindiğine karar verdi. Her zaman dünyanın en güzel yeri olarak kalacak köyü yeniden gördüğüne seviniyordu ama annesiyle babası başta olmak üzere eski anılarla dolu olduğu için Bay Bell bir daha önerse muhtemelen oraya gitmekten ürkebilirdi.

XLVII

Bir Şeyler Eksik

Tecrübe, solgun bir çalgıcının
Santurunu elinde sabırla tutması gibi;
Tanrı'nın sözlerindeki armonileri anlayamadığımızda,
Notalar anlaşılmaz hüzünlü minörlere uzanıyor.*

Bayan Browning

Çok geçmeden Dixon, Milton'dan dönüp, Margaret'in hizmetçisi olarak eve yerleşti. Şehirden sayısız dedikodu getirmişti. Martha, yeni evlenen Bayan Fanny'nin evinde çalışmaya başlamıştı. Nedimeler, elbiseler, ziyafetlerle enteresan bir düğün olmuştu. İnsanlar grevde büyük kayıplar yaşayan ve geciken siparişler için çok fazla indirim yapmak zorunda kalan Bay Thornton'ın ne kadar görkemli bir düğün yaptığını konuşuyordu. Dixon'ın çok uzun zaman gözü gibi baktığı eşyalar pek fazla para getirmemişti ki Milton gibi zenginlerin yaşadığı bir şehir için bu büyük bir utanç sayılırdı. Bayan Thornton bir gün gelip sıkı pazarlık yaparak iki üç şey satın almış, oğlu Bay Thornton ertesi gün gelerek almak istediği şeylere herkesin şaşkın bakışları önünde değerinden çok daha fazla ödeme yapmış, böylece annesinin açığını kapatmıştı. Bay Bell'in gönderdiği

* Elizabeth Barrett Browning'in "Perplexed Music/Anlaşılmaz Müzik" adlı şiirinden.

kitaplarla ilgili liste çok detaylı ve karmaşıktı, kendisi gelse daha iyi olurdu çünkü konuyla ilgili gönderdiği her mektup bir öncekinden daha kafa karıştırıcı oluyordu. Dixon'ın Higginsler ile ilgili anlatacağı pek bir şey yoktu. Kendi konumundan düşük insanların hayatıyla ilgili bir şeyleri hatırlamaya çalıştığında hafızası hep aristokrat bir duvara çarpardı. Dediğine göre Nicholas'ın durumu gayet iyiydi galiba. Bayan Margaret'ten haber olup olmadığını sormak için eve defalarca uğramıştı. Zaten Bay Thornton dışında onu soran tek kişiydi. Peki Mary? Ah! Çam yarması pasaklı kız elbette gayet iyiydi! Duyduğuna göre o da Bay Thornton'ın fabrikasında çalışmaya başlamıştı çünkü babası aşçılık öğrenmesini istemişti ama her ne kadar Higgins gibi insanları rüyasında görmesi tuhaf kaçsa da belki bunu sadece rüyasında görmüş olabilirdi ve bu saçmalığa kendisi bile anlam veremiyordu.

Margaret de tutarsızlıklarla dolu hikâyenin bir rüya olabileceğine kanaat getirdi. Yine de Milton ve Milton'dakiler hakkında konuşabileceği birinin olması hoştu. Oysa Dixon bu konuda konuşmaya bayılmıyor, bilakis hayatının o kısmının karanlıkta kalmasını tercih ediyor, özellikle Bay Bell'in her şeyini Margaret'e bırakma niyetine dair imalarının üzerinde duruyordu ama genç hanımı bu konuda soğuk davranıyor, içine kuşku ya da savlarını serpiştirdiği üstü kapalı sorularını cevaplamaktan imtina ediyordu.

Bu arada Margaret, Bay Bell'in her zamanki Milton ziyaretlerinden birini yapmasını kendine bile açıklayamadığı tuhaf bir sabırsızlıkla bekliyordu çünkü Helstone'daki sohbetlerinde, sadece fırsat çıkması şartıyla kendi adına Bay Thornton'a bir açıklama yapması arzusunu açıkça belirtmişti. Bay Bell iyi bir mektup arkadaşı değildi ama arada sırada o günkü ruh hâline göre uzunlu kısalı mektuplar yazıyordu ve ne beklediğini bilme-

se de Margaret her mektupta ister istemez hayal kırıklığına uğruyordu. Dahası vaftiz babası mektuplarında Milton'a gitmekle ilgili hiçbir şey söylememişti. Neyse! Sabırlı olmalıydı. Eninde sonunda sis kalkacaktı.

Bay Bell'in mektupları gerçekten de doğal mizacından çok uzaktı. Kısacık notlarındaki iğneleyici şikâyetleri hiç alışıldık değildi. Geleceğe bakmak yerine sanki geçmişten pişmanlık duyuyor, dahası yaşarken yorulmuş hissi uyandırıyordu. Margaret onun sağlığından endişeliydi ama sağlığıyla ilgili sorularına vaftiz babası yine kısacık bir mektupla cevap vermiş, melankoliden mustarip olduğunu söyleyerek, bu rahatsızlığın bedensel mi, yoksa zihinsel mi olduğunun kararını Margaret'e bırakmıştı ama dediğine göre her iç çektiğinde bülten yayınlama zorunda kalmadan homurdanma hakkı bakiydi. Bu cevap üzerine Margaret bir daha onun sağlığını sorgulamadı.

Bir gün Edith, son ziyaretinde Bay Bell'le konuştukları bir meseleyi kazara ağzından kaçırınca Margaret sonbaharda ağabeyiyle yengesini görebilmesi için bir Cadiz seyahati planlandığı şüphesine kapıldı. Sorularıyla yorup pes ettirdiği kuzini sonunda Bay Bell'le yaptığı sohbetten hatırlayacak başka bir şey olmadığını söyledi. Adamcağızın tek söylediği, şahsen gidip gemideki ayaklanmanın ayrıntılarını Frederick'in ağzından duymak istediği ve böyle bir seyahatin Margaret'in yeni yengesiyle tanışması için iyi bir fırsat olacağıydı. Dediğine göre uzun tatillerinde hep bir yerlere giderdi ve İspanya'ya gitmemek için hiçbir neden göremiyordu. Hepsi buydu. Edith, Margaret'in onlardan ayrılmasını istemediği için çok kaygılanıyordu. Ardından gereksiz yere ağlamaya başlayıp Margaret'i, Margaret'in onu sevdiğinden daha çok sevdiğini söylediğinde Margaret onu elin-

den geldiğince teselli etmeye çalıştı ama İspanya... daha doğrusu *château en Espagne** fikrini ne kadar büyüleyici bulduğunu ona anlatamazdı. Edith ise eksik olduğu bir eğlencenin şahsına yönelik sözsüz bir hakaret, en azından sevgisizliğin bir kanıtı olduğunu hissediyordu. O yüzden Margaret, İspanya fikrinden duyduğu zevkli heyecanı kendine sakladı ve yemek için giyinirken sadece Dixon'a soru sormak için ağzındaki baklayı çıkardı. Acaba o da Frederick'le genç karısını görmek istemez miydi?

"Kendisi Roma Katolik Kilisesinden, öyle değil mi küçük hanım?"

"Sanırım... Ah, evet, kesinlikle öyle!" diyen Margaret, bunu hatırlayınca bir anlığına hüzünlendi.

"Ve Papa'nın ülkesinde yaşıyorlar, değil mi?"

"Evet."

"O zaman korkarım ruhumun küçük beyden bile daha değerli olduğunu söylemek zorundayım. Dinimden çıkarsam diye hayatım işkenceye dönüşür."

"Ah," dedi Margaret. "Ben din değiştirir miyim bilmiyorum. Hem sensiz seyahat edebilecek kadar becerikli bir kadın değilim. Hayır, sevgili emektar Dixon! Senin de uzun bir tatile ihtiyacın var ama korkarım bu sadece bir *ihtimalden* ibaret."

Dixon bu sözlerden hoşlanmamıştı. Her şeyden önce, hâlâ eli ayağı tutarken *sevgili emektar Dixon* lafına bozulmuştu. Bayan Margaret'in bir sevgi sözcüğü olarak böyle şeyler söylemekten hoşlandığını biliyordu ama Dixon bu sözler karşısında yüzünü ekşitmekten kendini alamıyordu çünkü daha ellili yaşlarının başındaydı ki hayatının baharı sayılırdı. İkinci olarak, itirazının bu

* *Fr.* İspanya'da şato

kadar kolay kabul görmesi canını sıkıyordu. Dehşete düştüğü hâlde gizliden gizliye İspanya, Engizisyon ve Papalık gizemlerine merak sarmıştı. O yüzden, zorlukları kafasından atma arzusunu göstermek istercesine aksırarak boğazını temizledikten sonra Margaret'e gittiklerinde bir rahip görmese ya da herhangi bir kiliseye uğramasa dinden çıkma tehlikesi olup olmadığını sordu.

"Bence ağabeyimin din değiştirmesinin başlıca nedeni aşk," dedi Margaret iç çekerek.

"Gerçekten, küçük hanım!" dedi Dixon. "Eh! Rahiplerden ve kiliselerden sakınabilirim ama aşkın kapıyı ne zaman çalacağı belli olmaz! Gitmesem daha iyi olacak galiba."

Margaret, İspanya hayalleri kurmaktan korkuyordu ve bu hayaller, Bay Thornton'a yapılmasını sabırsızlıkla beklediği açıklamanın yapılıp yapılmadığını düşünmenin önüne geçiyordu. Bay Bell o sıralarda Oxford'daydı ve Milton'a gitmek gibi bir niyeti yoktu. Margaret içten içe gerilse de vaftiz babasının oraya gitme ihtimalini sormaktan imtina ediyor, ima bile etmiyordu. Dahası Edith'in bahsettiği ve muhtemelen en fazla beş dakika konuştukları İspanya planını da hiç gündeme getirmedi. Bay Bell, meseleyi bol zamanlarının olduğu güneşli Helstone'da açmamıştı. Yani İspanya, anlık bir hayalden ibaret olabilirdi ama bu hayalin gerçekleşmesi, bütün boğuculuğuyla üzerine gelmeye başlayan tekdüze hayatından ne harika bir kaçış olurdu!

Margaret'in o günlerdeki en büyük keyfi Edith'in oğluydu. Uslu anlarındaki gururunu ve oyunculuğunu hem babasından hem annesinden almıştı ama güçlü bir iradeye sahipti ve inadı tuttuğunda Edith oturduğu yerde yorgunlukla kaykılıp iç çekiyor, "Ah, ah, ben bununla ne yapacağım? Margaret, lütfen Hanley'yi çağırıver," diyordu.

Ama Margaret, oğlanı mavi kuşaklı uslu hâlinden ziyade kişiliğini ortaya koyduğu bu inatçı anlarında daha çok seviyordu. Onu odadan odaya taşıyor, sadece ikisi didişirken Margaret'in kararlı gücü sonucunda oğlan yatışıyor, ardından gelen büyüleyici gülümsemeler ve okşamalar karşısında yanaklarındaki sıcacık gözyaşlarını Margaret'in yanaklarına bulaştırarak kollarında ya da omzunda uyuyakalıyordu. İşte bu anlar, en tatlı anlardı. Yine de bu anlarda Margaret nedense çocuk sahibi olma zevkinin sonsuza kadar kendisinden esirgeneceği hissine kapılıyordu.

Bay Henry Lennox'ın, sık ziyaretleri sonucu evin yeni sakinlerinden biri hâline gelmesi hiç fena değildi. Margaret onun eskisinden daha akıllı ama daha soğuk olduğunu düşünüyordu ama güçlü entelektüel zevkleri ve engin bilgisi sohbetlerinin cansız geçmesine engel oluyordu. Genç adamın bazen ağabeyiyle yengesine belli belirsiz bir küçümsemeyle baktığı da gözden kaçmıyordu. Belli ki ikisinin yaşam tarzını havai ve boş buluyordu. Birkaç kez Margaret'in yanında profesyonelliğine sığınarak ağabeyiyle sorgularcasına sertçe konuşmuş, Kaptan Lennox'ın pervasız cevabı üzerine dudakları bükülürken, "Hayatın bundan mı ibaret?" deyivermişti.

Ama iki kardeş birbirine fazlasıyla bağlıydı. Biri zekâsıyla hep önderlik ederken diğeri onun önderliğine sabırla saygı gösteriyordu. Bay Lennox mesleğini sonuna kadar zorluyor, hassas bir hesapla işine yarayabilecek bütün bağlantıları kuruyordu. Keskin sezgileri vardı, ileriyi görüyordu, bununla birlikte alaycı ve gururluydu.

Bay Bell'in yanında Frederick meselesini uzun uzun konuştukları ilk akşamdan beri Margaret'in onunla aynı evde yaşa-

maktan öte herhangi bir yakın iletişimi yoktu ama bu bile mahcubiyetini bir kenara bırakmasına yetmişti. Ziyadesiyle Bay Lennox da gururuna ve gösterişçi yanına ket vurmaya başlamıştı. Elbette sık sık karşılaşıyorlardı ama Margaret avukatın onunla baş başa kalmaktan kaçındığını hissedebiliyor, tuhaf bir şekilde yan yana olsalar da hayatın ayrı akıntılarında farklı düşüncelere ve zevklere sahip olduklarını düşünüyordu. Yine de genç adam alışılmadık kadar iyi konuştuğunda ya da nükteli bir imada bulunduğunda bir anlığına bile olsa sanki Margaret'in yüzünden ne düşündüğünü anlamaya çalışıyormuş gibi görünüyordu. Üstelik aile hayatı onları sürekli bir araya getirdiği için Margaret'in bütün düşüncelerini hürmetle dinliyor ama mümkün olduğunca ilgisini ondan gizliyordu.

XLVIII

"Asla Bulunmamak Üzere"

Ey babamın dostu!
Ben senden ayrılamam!
Benim için ne kadar değerli olduğunu
Hiç göstermedim, zaten değerini bilmezdim.
Anonim

Bayan Lennox'ın verdiği yemekli davetlere ahbapları güzellikleriyle katkıda bulunuyor, Kaptan Lennox günün popüler meselelerivle ilgili nutuklar atıyor, Bay Henry Lennox ve onunla arkadaş olmaya layık gözde erkekler bilgiçlik taslamadan ya da sohbeti derinleştirmeden zekâlarını ortaya koyuyorlardı. Genellikle son derece keyifli davetlerdi bunlar ama Margaret'e hitap etmiyordu. Her yetenek, her duygu, her başarı... hatta bütün erdemli davranış eğilimleri havai fişekler gibi gösteriş niyetine kullanılıyor, hâliyle insanın içindeki gizli ve kutsal ateş kendi kendine çatırdayarak sönüyordu. Herkes öğretebileceği kadar bir konuyu öğrenmeye çalışmak yerine sanat hakkında yüzeysel ayrıntılar üzerinden ateşli bir şekilde konuşuyor, birlikteyken önemli konularda hararetle bir şeyler söylüyor, sonrasında bu konuları hepten unutuyorlardı. Takdir etme kapasiteleri, konuşurken uygun kelimelerin kullanılmasına duyulan takdirden ibaretti.

Bir akşam beyler oturma odasına çekildikten sonra Bay Lennox, Margaret'e sokulup Harley Street'e taşındığından beri onunla hiç konuşmadığı kadar hevesle konuştu. "Yemekte Shirley'nin söylediklerinden pek hoşlanmadınız."

"Öyle mi? Herhâlde yüzümden okunuyordu," dedi Margaret.

"Güzel düşünceleriniz her zaman yüzünüze yansırdı. Hâlâ da öyle."

"Beyefendinin fena hâlde yanlış olduğunu bile bile bir meseleyi böylesine ateşli savunması hoşuma gitmedi." Margaret konuyu hemen değiştirme ihtiyacı duymuştu.

"Ama zekiceydi. Her kelimesiyle çok zekiceydi! Mutlu yakıştırmaları hatırlıyor musunuz?"

"Evet."

"Herhâlde aynı zamanda küçümsüyorsunuzdur. Arkadaşım olmasına rağmen lütfen kendisini küçümsemekten çekinmeyin."

"İşte! Şu konuşma tarzınız..."

Devamı gelmediğinde avukat bey bir an için cümlesini bitirmesini bekledi ama Margaret mahcubiyetle kızardığı için başını çevirdi ama bunu yapmadan önce Bay Lennox'ın alçak sesle, "Konuşma ya da düşünme tarzımdan hoşlanmıyorsanız sizi memnun etmenin yollarını öğrenme şansını elde etmeme izin verir misiniz?" dediğini duymazdan gelemedi.

Haftalar boyunca Bay Bell'in Milton'a gitmesiyle ilgili hiçbir haber gelmedi. Helstone'dayken yakın zamanda oraya gitme niyetinden bahsetmişti ama sonrasında herhâlde işini mektuplarla halletmiş olmalıydı çünkü vaftiz babasının mümkün olduğunca hiç hoşlanmadığı şehre gitmekten imtina edeceğini Margaret

çok iyi biliyordu. Öte yandan sadece yüz yüze yapılmasını beklediği açıklamaya Margaret'in içten içe ne kadar önem verdiğini yaşlı adamın bilmesi pek olası değildi. Gerçi Bay Bell'in bu ricayı görev addedeceğinden emindi ama bunun zamanlamasına önem atfedeceği kuşkuluydu. Artık ağustos gelmişti ve Edith'in bahsettiği İspanya seyahatinin esamisi okunmadığı için Margaret solan hayalleriyle barışmaya çalışıyordu.

Bir sabah aldığı mektupta Bay Bell ertesi hafta şehre gelmeye niyet ettiğini, kafasındaki bir planı onunla paylaşmak istediğini, bu arada birtakım rahatsızlıkları baş gösterdiği için Margaret'in değindiği üzere sıkıntılarının daha çok sağlıkla ilgili olduğuna kanaat getirdiğinden doktora görünmeyi planladığını bildiriyordu. Mektubun tonunda zorlama bir neşe sezdi ama Edith'in heyecanı, Margaret'in bütün dikkatini dağıttı.

"Şehre mi geliyor? Eyvah! Sıcaktan öylesine perişan oldum ki başka bir yemek davetine gücüm kaldığından şüpheliyim. Hem biz ahmaklar dışında herkes bir yerlere gitti. Buralarda beyefendinin tanışabileceği kimse kalmadı."

"Davet edeceğin seçkin yabancılar yerine bizimle baş başa yemek yemeyi tercih edeceğinden eminim. Hem kendisini iyi hissetmiyorsa davetlere katılacak durumda olmayacaktır. Sonunda sağlığını düşünmeye başlamasına seviniyorum. Yazdığı mektuplardan sıkıntısı olduğunu anlayabiliyordum, yine de sorduğumda cevap vermiyordu; dahası ondan haber alabileceğim hiç kimse yok."

"Ah! Çok hasta olsa İspanya'ya gitmeyi düşünmezdi."

"Bana İspanya'dan hiç bahsetmedi."

"Bahsetmedi mi? Ama seninle paylaşmayı düşündüğü plan bununla ilgili olsa gerek. Gerçi bu havaya rağmen gider miydin?"

"Ah! Havalar her gün biraz daha serinliyor. Evet! Düşünsene! Tek korkum bu kadar düşünüp gitmeyi diledikten sonra kesin hayal kırıklığına uğrayacak olmam... Sıhhati yerinde olsaydı vaftiz babam mutlaka bu müjdeli haberi verirdi."

"Batıl inanç bu, Margaret."

"Hayır, bence değil. Bu tutkulu dileklere kendimi kaptırmamam için ancak bir uyarı olabilir. Bir tür, *Bana çocuk ver, yoksa öleceğim*,* durumu. Korkarım benim haykırışım, *Cadiz'e gitmeliyim, yoksa öleceğim*, olacak."

"Sevgili Margaret! Burada kalmalısın. Ben sensiz ne yaparım? Ah! Keşke burada seni evlendirebileceğim birini bulabilseydim, o zaman kalacağından emin olurdum!"

"Ben asla evlenmeyeceğim."

"Saçmalık, çifte saçmalık! Sholto da evimizin gözdesi olduğunu, önümüzdeki yıl sırf senin için ziyaretimize gelecek bir sürü adam tanıdığını söylüyor."

Margaret mağrur bir ifadeyle ayağa kalktı. "Biliyor musun, Edith? Bazen Korfu hayatının sende...

"Eee?"

"Bir iki derece bayağılığa neden olduğunu düşünmeden edemiyorum."

Edith acı gözyaşları dökmeye başladı. Bedbaht bir tavırla Margaret'in artık onu sevmediğini, artık onu bir dost olarak görmediğini, artık incinen gururunu teselli etmek için aklına gelen en sert sözleri söyleyebileceğini düşündüğünü söylüyordu. Hâliyle gün boyunca Margaret ona kul köle olmak zorunda kaldı.

* Eski Ahit, Yaratılış 30:1: "*Rahel Yakup'a çocuk doğuramayınca ablasını kıskanmaya başladı. Yakup'a, 'Bana çocuk ver, yoksa öleceğim,' dedi.*"

Bir süre sonra kalbi kırılan küçük hanım bir kurban edasında divana uzandı ve iç çekerek uykuya daldı.

Bay Bell, ilk ziyaretini erteledikten sonra ikinci ziyaret sözünü de yerine getiremedi. Ertesi gün uşağı Wallis'ten gelen mektup, beyefendinin sağlığının bir süredir iyi olmadığını, zaten bu yüzden seyahatini ertelediğini, tam Londra için yola çıkacakken felç geçirdiğini, aslına bakılırsa doktorlara göre sabahı görmesinin zor olduğunu, muhtemelen Bayan Hale mektubu aldığında zavallı efendisinin hayata gözlerini yummuş olabileceğini bildiriyordu.

Mektubu kahvaltıda alan Margaret'in beti benzi attı, sonra bir şey demeden zarfı Edith'e bırakıp hızla odasına çıktı.

Edith okudukları karşısında büyük bir şokla kocasını panikletme pahasına korkmuş bir çocuk gibi hıçkırarak ağlamaya başladı. Bayan Shaw kahvaltısını kendi odasında yapıyordu, o yüzden hayatında ilk kez ölüme böylesine yakından tanıklık eden karısını teselli etmek kaptana düştü. Birlikte yemek yedikleri adam ölüm döşeğindeydi, hatta belki de çoktan ölmüştü! Neden sonra Margaret aklına gelince Edith birden ayağa fırlayıp yukarıdaki odasına koştu. Dixon çanta hazırlıyor, gözlerinden yaşlar boşanan Margaret titreyen ellerine rağmen telaşla bonesini takmaya çalışıyordu.

"Ah, sevgili Margaret! Ne büyük bir şok! Ne yapıyorsun? Dışarı mı çıkıyorsun? Telgraf falan çekmek istiyorsan Sholto halleder."

"Oxford'a gidiyorum. Yarım saat sonra bir tren var. Dixon birlikte gitmeyi önerdi ama yalnız gidebilirim. Onu görmem lazım. Hem belki iyileşirse bakıma ihtiyacı olacaktır. Bana babalık etti. Sakın beni durdurmaya çalışma, Edith."

"Ama durdurmalıyım. Gitmen annemin hiç hoşuna gitmeyecek. Gel, kendin danış Margaret. Nereye gideceğini bile bilmiyorsun. Bay Bell'in kendi evi olsa sorun değil ama üniversitedeki yurtta kalıyor! Anneme gidelim de gitmeden önce bir danış. Bir dakikanı bile almaz."

Bu isteğe boyun eğen Margaret treni kaçırdı çünkü acı haber karşısında Bayan Shaw âdeta isteri krizleri geçirince, zamanın nasıl akıp gittiğinin farkına bile varamadı. Ama birkaç saat sonra başka bir tren daha vardı. Dakikalar süren, yakışık alır almaz tartışmalarından sonra eğer uygun olup olmamasına aldırmadan bir sonraki trenle gitmeye bu kadar kararlıysa ona Kaptan Lennox'ın eşlik etmesine karar verildi.

Babasının dostu, hatta şahsen kendi arkadaşı ölüm döşeğindeydi. Anılar hâlâ tazeliğini korurken Margaret, böylesine bağımsız bir şekilde hareket etme kararlılığına kendisi bile şaşırıyordu.

Tren hareket etmeden beş dakika önce vagonda Kaptan Lennox'la karşılıklı oturdular. Sonrasında yola çıktığı için içi hep rahat edecekti, ne var ki oraya vardıklarında Bay Bell'in gece vakti hayata gözlerini yumduğunu öğrendi. Vaftiz babasının yaşadığı yeri gezerken gördüğü her şeyde babasını ve onun sadık arkadaşını hatırlatıyordu.

Yola çıkmadan önce korktukları başlarına gelirse, Edith'e yemek saatine kadar döneceklerine söz vermişlerdi, o yüzden babasının öldüğü odada fazla oyalanamadan esprileri ve neşesiyle tanıdığı yaşlı vaftiz babasıyla sessizce vedalaştı.

Dönüş yolculuğunda Kaptan Lennox uyuyakaldığı için Margaret rahat rahat ağladı, ölümden ve elemden başka bir şey getirmeyen yılı düşündü. Yaslar birbirini kovalamış, bir yarası kabuk

bağlayamadan yeni yaralar açılmıştı ama eve vardığında teyzesiyle Edith'in şefkatli sözleri, minik Sholto'nun onu gördüğünde sevinç çığlıkları atması ve bütün odalar ışıl ışıl aydınlatıldığı hâlde evin güzel hanımının kederli solgunluğu karşısında neredeyse batıl sayılabilecek umutsuzluğunun ağırlığını üstünden atmaya çalışarak etrafını saran mutluluğu hissetmeye başladı. Divanda Edith'in yerine oturtulmuştu, minik Sholto'ya Margaret teyzesine çayı dökmeden fincan vermesi öğretilmişti. Sonunda üstünü değiştirmek için odasına çıkarken Margaret, Tanrı'nın yaşlı dostunu uzun süren acı dolu bir hastalıktan muaf tutmasına şükrediyordu.

Ama akşam olup sessizliğin bütün eve hâkim olduğu yaz gecesinin o saatinde bile harika görünen güzelim Londra gökyüzünü seyrediyordu. Önünde uzanan uçsuz bucaksız hiçlikte asılı duran bembeyaz ay ışığında süzülürken yumuşacık bulutlara pembe tonlarında vuran şehir ışıkları gerçekten de harika görünüyordu. Margaret'in odası çocukluktan genç kızlığa adım attığı ve duygularıyla bilincinin uyanmaya başladığı aynı odaydı. Böyle gecelerde kendi kendine romanlarda okuduğu ya da dinlediği kadın kahramanlar gibi cesur ve asil, *sans peur et sans reproche** bir hayat yaşamak üzere kendine söz verdiği daha dün gibi aklındaydı. O zamanlar isterse böyle bir hayata kavuşabileceğini düşünürdü. Oysa artık sadece istemenin değil, gerçek bir kahraman olabilmek için dua etmenin de gerekli olduğunu öğrenmişti. Kendine güvenmesi, düşmesine neden olmuştu. Her şeyin nedeni günahlarıydı. O günahları işlemek için bütün haklı mazeretleri ve gerekçeleri, gözünden düştüğü kişiler tarafından

* *Fr.* korkusuz ve sitemsiz

asla öğrenilmeyecekti. Sonunda günahlarıyla baş başa kalmıştı ve bunun nedenini biliyordu. Bay Bell'in hemen bütün erkeklerin kaçamak davranışlar nedeniyle suçlu olduğuna ve bu dürtülerin kötülüğü yücelttiğine dair nazik safsatalarını şimdi daha iyi anlıyordu. Başta düşündüğü üzere korkmadan gerçeği söyleme fikri, artık aşağılık ve zavallıca görünüyordu. Hayır, şimdi bile Bay Bell'in söz verdiği üzere Bay Thornton'ın gözünde kısmen bile olsa aklanma telaşı, gerçekten de zavallı bir düşünceye dayanıyordu çünkü artık ölüm bir kez daha hayatın nasıl bir şey olduğunu ona öğretmişti. Bütün dünyayı aldatsa, sessiz kalsa ya da en önem verilen çıkarlar ve en değerli hayatlar tehlikeye girse, hatta doğrusunu ya da yanlışını kimse bilmese bile Tanrı'nın karşısında yapayalnızdı. O yüzden gelecekte hep doğruyu söyleme ve doğru davranma gücü için dua etmekten başka çaresi yoktu.

XLIX

Huzuru Solumak

Ve güneşli kumsalda ağır ağır yürüyor,
Defalarca kuşkuyla duraksıyor;
Matem öylesine sessiz, öylesine kutsal.*
Hood

Hüzünlü Oxford seyahatinin ertesi akşamı odalarında baş başa kaldıklarında Edith kocasına fısıldayarak, "Mirasçısı Margaret değil mi?" diye sordu. Aklındaki soruyu sormadan önce dehşete düşmemesi için parmak uçlarında yükselip, uzun boylu kocasının başını tutarak gözlerinin içine bakmıştı. Ancak Kaptan Lennox bunu hiç düşünmemiş gibiydi, meseleyle ilgili bir şeyler duyduğu olsa bile muhtemelen unutmuştu. Zaten küçük bir üniversite profesörünün bırakacağı miras ne olabilirdi ki? Vaftiz kızının hayatı boyunca kira ödemesini istemediği için bıraktığı yılda iki yüz elli pound gülünç bir rakamdı. Üstelik genç kız Bay Bell'in şaraplarını bile almamıştı. Romantik hayalleri paramparça olan Edith bir parça üzüldü.

Bir hafta sonra ceylan gibi sekerek kocasına gidip önünde reverans yaptı. "Ben haklı çıktım, sen yanıldın asil kaptan. Avu-

* Thomas Hood'un *Hero and Leander/Hero ve Leander* adlı şiirinden.

kattan gelen mektuba göre malların taksiminden sonra Margaret'e tek vâris olarak... tam iki bin pound nakit ve Milton'da kırk bin pound değerinde gayrimenkul kalmış."

"Vallahi mi? Bu büyük servetle ilgili kendisi ne düşünüyor?"

"Ah, anlaşılan başından beri mirasın kendisine kalacağını biliyormuş ama ne kadar olduğuna dair en ufak bir fikri yokmuş. Öğrenince beti benzi attı. Korktuğunu söylüyor ama bu elbette saçmalık. Yakında bir şeyi kalmaz. Annem onu tebriklere boğarken, fırsat bu fırsat sana söylemeye geldim."

Genel kanı, Margaret'in avukatının Bay Lennox olmasından daha doğal bir tercihin olamayacağıydı. Genç kız bu tür işlerde kendini fena hâlde cahil hissettiği için hemen her meselede ona danışıyordu. Bunun üzerine temasa geçilen Bay Bell'in avukatı, imzalanması gereken kâğıtlarla birlikte ziyaretlerine geldi. Bay Henry Lennox, Margaret'e hukuk gizemlerinin imzalarda ve şerhlerde yattığını öğretirken hayatında hiç hissetmediği kadar mutlu hissediyordu.

"Henry," dedi bir gün Edith cilveyle. "Margaret'le böyle uzun sohbetlerin nasıl sonuçlanmasını umduğumu biliyor musun?"

"Hayır, bilmiyorum," dedi genç adam kızararak. "Ve aklından geçenleri dile getirmeni de hiç istemiyorum."

"Aman, sen bilirsin... Sholto'ya Bay Montagu'yu sık sık davet etmesini rica etmeyi hiç istemiyorum."

"Nasıl istersen," dedi kayınbiraderi zorlama bir serinkanlılıkla. "Düşündüğün şey olabilir de olmayabilir de... Ama bu sefer kararlıyım, emin olmadan harekete geçmeyeceğim. Kimi istersen davet et. Kabalık addedebilirsin ama bu meseleye mü-

dahil olursan her şeyi mahvedebilirsin, Edith. Margaret uzun zamandır bana karşı çekingen davranıyor; *Zenobia** havalarından yeni çıkmaya başladı. Pagan inançları olsa ondan bir *Kleopatra* çıkacağından eminim."

"Şahsen Margaret'in Hıristiyan olmasına seviniyorum," dedi Edith, bir parça hırçınlıkla. "Çünkü artık çok az Hıristiyan tanıyorum!"

Güz aylarında Margaret için İspanya seyahati söz konusu bile olamazdı. Son ana kadar Frederick'in belki kolayca buluşabilecekleri Paris'e seyahat edebileceği umudunu taşımıştı. Sonuçta Cadiz yerine *Cromer*'la** yetinmek zorunda kaldı. Shaw teyzesi ve Lennoxlar oraya bayılıyordu. Hepsi onun da gitmesini çok istemiş, hâliyle Margaret'in şahsi planları tembel çabaların ötesine geçememişti.

Aslında belki Cromer onun için en iyisiydi. Dinlenmenin ötesinde bedensel gücünü toparlaması gerekiyordu. Kaybolan bütün umutları arasında en güvendiği, Bay Bell'in Leonards'ın ölümüne yol açan talihsiz kazaya dair aileyle ilgili basit gerçeğin Bay Thornton'a aktarılmış olmasıydı. Bunu öğrendikten sonra Bay Thornton her ne düşünürse düşünsün, Margaret en azından neden yalan söylemek zorunda kaldığının anlaşılmasını çok istemişti. Öylesi çok hoşuna gidecek, bu meseleyi düşünmekten vazgeçemese de huzursuzluğu bir nebze teselli bulacak-

* 3. yüzyılda Suriye'de hüküm süren Palmira İmparatorluğu'nun kraliçesi ve Kral Septimius Odaenathus'un ikinci karısı olan Zenobia, kralın ölümüyle yönetimi ele geçirdi ve esir düşene kadar imparatorluğu yönetti. Henry, meşhur Mısır Kraliçesi Kleopatra'yı da ekleyerek Margaret'in bağımsız tavrına atıfta bulunuyor.

** Londra'nın kuzey doğusunda bir sayfiye yeri.

tı. Oysa olayların üzerinden o kadar çok zaman geçmişti ki Bay Bell'in ölümüyle birlikte kendini ifade etmesinin başka hiçbir yolu kalmamıştı. Yanlış anlaşılmış olmasını kabullenmek zorundaydı ama aynı şeyi yaşayan herkesin böyle düşüneceği kanaatiyle kendini rahatlatmaya çalışsa da onu öyle davranmaya iten gerekçelerin, bu dünyadan göçüp gitmeden önce Bay Thornton tarafından öğrenilemeyeceği gerçeği yüreğini sızlatmaya devam ediyordu. Onun bildiğinden emin olabilseydi, olayla ilgili yapılan açıklamanın ayrıntılarını duymak bile istemezdi ama bu da diğerleri gibi boş bir dilekti. Kendini buna ikna ettiğinde, bütün kalbi ve gücüyle geleceğine sarılıp ayakta kalarak elinden gelenin en iyisini yapmaya karar verdi.

Uzun saatler plajda oturuyor, çakıl taşlarını döven dalgaların biteviye gelgitlerini ya da gözünü ufka dikerek gökyüzündeki ışıltıları seyrediyor, farkında olmaksızın yüreğindeki sonsuz ilahiyi dinliyor; nedenini, nasılını bilmese de ruhunun yatıştığını hissediyordu. O kumların üzerinde ellerini dizlerine sararak kıpırdamadan otururken teyzesi küçük alışverişler yapıyor, Edith'le Kaptan Lennox hem kıyıda hem de karada uzun gezilere çıkıyordu. Aylak aylak çocukları gezdiren dadılar kumsalda önünden gelip geçerken fısıldaşarak Margaret'in gün boyunca neye baktığını merak ediyordu. Aile sofrada buluştuğunda o kadar sessiz ve dalgın oluyordu ki... Edith onun üzgün olduğunu düşündüğünden, kocasının isteği üzerine Bay Henry Lennox'ın ekimde İskoçya'dan dönüşünde bir haftalığına Cromer'a davet edilmesini sabırsızlıkla bekliyordu.

Oysa Margaret bütün bu süre boyunca geçmişi ve geleceğiyle ilgili taşları, nedenleri ve önemi derecesinde yerlerine oturtmakla meşguldü. Başkalarının algıladığı ya da anladığı üzere deniz

kıyısında geçirdiği saatler asla boşa geçirilen zaman dilimleri değildi. Üstelik değişim yüzüne de yansıyordu.

Bay Henry Lennox geldiğinde bu değişim karşısında fazlasıyla etkilendi. "Deniz Bayan Hale'e çok iyi gelmiş sanırım," dedi aileye katıldığı ilk gün Margaret odadan çıktıktan sonra. "Harley Street'te göründüğünden on yaş gençleşmiş."

"Hediye ettiğim bone sayesindedir!" dedi Edith muzafferane bir tavırla. "Gördüğüm anda ona çok yakışacağını biliyordum."

"Pardon ama..." dedi Bay Lennox, onunla konuşurken hep takındığı yarı küçümseyen, yarı hoşgörülü tavrıyla. "Bir şapkayla bir kadının güzelliği arasındaki farkı bildiğime inanıyorum. Hiçbir bone Bayan Hale'in gözlerini böylesine yumuşatıp ışıldatamaz, dudaklarının rengini daha iyi ortaya çıkaramaz, yüzüne böylesi huzurlu bir ifade getiremez..." Birden sesini alçalttı. "Helstone'da gördüğüm Margaret Hale geri dönmüş."

Zeki ve hırslı avukat, o günden itibaren bütün gücüyle Margaret'in gönlünü kazanmak için çabaladı. Genç kızın tatlı güzelliğine âşıktı. Yüreğindeki bütün hedefleri kolayca kabul ettirebileceğine dair bir hisse kapılıyordu çünkü onun zekâsını görebiliyordu. Dahası Margaret'in yeni servetini ve konumunu sadece kişiliğinin bir tamamlayıcısı olarak görüyordu ama aynı zamanda böylesi bir servetin yoksul bir avukatı nerelere taşıyabileceğinin de farkındaydı. Eninde sonunda kazanacağı başarı ve itibar sayesinde, refahını borçlu olduğu için ondan aldıklarını faiziyle geri ödeyecekti.

İskoçya dönüşünde Margaret'in gayrimenkulleri için Milton'a uğramış, becerikli bir avukatın bütün olasılıkları gören keskin sezgileriyle, refahı her geçen gün biraz daha artan şehirdeki gayrimenkullerin ve gelen kiraların her yıl daha çok değer-

leneceğini anlamıştı. Margaret'le hâlihazırdaki avukat-müvekkil ilişkisinden memnundu. Bu sayede Helstone'da beceriksizce evlilik teklifinde bulunduğu o talihsiz günün anısı zamanla unutulacaktı. Dahası bu ilişki, aile bağlantısı haricinde genç kızla alışılmadık yakınlaşma fırsatları doğuruyordu.

Bay Henry Lennox, özellikle merak ettiği hiç kimseyi görmemiş olsa da Margaret onun Milton'la ilgili anlatacaklarını dinlemeye can atıyordu. Teyzesiyle kuzini Milton'dan her zaman küçümseme ve hoşnutsuzlukla bahsediyordu ve bu duygular, Margaret'in yaşamak için ilk gittiğinde hissettiği ve hatırladıkça utandığı duygulardı ama Bay Lennox Milton hayranlığında Margaret'i âdeta geride bırakıyordu. Şehir halkının enerjisi, gücü, mücadelelerde yılmak bilmeyen cesaretleri ve canlılığı genç avukatın merakını celbediyor; şehir ve şehir sakinleri hakkında konuşmaktan asla yorulmuyor, Milton'a duyduğu sevgiye rağmen takdir edilesi asil dürüstlüğü gereği Margaret altını çizmese böylesi iflah olmaz bir gücün sonucunda fazlasıyla bencil ve çıkarcı olabileceklerini aklına bile getirmiyordu. Bununla birlikte Henry Lennox, başka konularda sıkılıp, sorularına kısa cevaplar vermeye başladığında Margaret'in gözlerinin ışıldamasına ve yanaklarının al al olmasına Darkshire bahsini açmasının yettiğini keşfetmişti.

Londra'ya geri döndüklerinde Margaret, deniz kıyısında aldığı kararlardan birini gerçekleştirerek hayatının kontrolünü eline aldı. Cromer'a gitmeden önce, Harley Street'teki ilk gecesinde ağlayarak uyuyan küçük bir yabancı gibi teyzesinin kurallarına boyun eğiyordu ama kumsalda tek başına düşündüğü saatlerde, günü geldiğinde hayatının ve yaptıklarının hesabını kendisinin

vereceğini fark etmişti. Bu doğrultuda kadınların otoriteye itaat ve çalışma özgürlüğü arasında sıkışan zorlu sorunlarıyla ilgilenmeye başladı.

Bayan Shaw olabildiğince onun suyuna gidiyordu, Edith ise her zamanki gibi büyüleyici ev sahibesi rolüne bürünmüştü. Üçü arasında muhtemelen en huysuzu Margaret'ti çünkü aşırı çalışan hayal gücü ve hızlı öğrenme kabiliyeti onu sabırsız biri yapıyordu. Aşırı sempati alışkanlığını geride bırakmakla gururlanıyordu ama öte yandan tarif edilmez çocuksu tatlılığı, nadiren kapıldığı en inatçı anlarında eksik olmuyor; dünyanın iyi bir servet olarak gördüğü mirası sayesinde törpülenmiş olmasının etkisiyle gönülsüz teyzesini istediği her şeye razı edebiliyordu. Margaret artık kendi fikirlerinin peşinden gitme hakkını kazandığının farkındaydı.

"Sadece dikkafalılık etme," diye yalvardı Edith. "Annem, bir uşağının olmasını istiyor. Tam bir baş belası olsalar da uşağının olması, eminim senin de hoşuna gidecektir. Sadece benim hatırıma inat etme, canım, senden tek istediğim bu. Uşak olsun olmasın, inatçılık yapma."

"Endişelenme, Edith. İlk fırsatta yemek saatinde hizmetçilerin kucağına bayılırım, o sırada Sholto ateşle oynamaya, bebek de ağlamaya başlar... sonra bir bakmışsın sen de bütün acil durumlara yetişebilmek için kararlı bir kadın olmak istiyorsun!"

"Sen her şeyi şakaya vurma yaşını geçmedin mi?"

"Asla. Artık kendi hayatımı yaşayabileceğim için belki de ilk kez bu kadar mutluyum."

"Peki sana elbiseler almama izin verecek misin?"

"Elbiselerimi kendim almayı planlıyorum. İstersen benimle gelebilirsin ama ne giyeceğime sadece ben karar veririm."

"Ah! O çamurlu yerlere girip çıktığın için toz toprak göstermeyecek kahverengi giysiler seçmenden korkuyordum, neyse ki bir iki güzel elbise tutmana seviniyorum."

"Teyzem ve sen aksini hayal etseniz de ben değişmeyecek, hep aynı kalacağım, Edith. Bir kocam ya da çocuklarım olmadığından, yeterince zaman ayırabildiğim için kendi elbiselerimi kendim dikebilirim, gerekirse terziye sipariş veririm."

Edith, annesi ve kocasının hazır bulunduğu aile meclisinde, Margaret'in bütün planlarının onu Henry Lennox'la daha çok yakınlaştırabileceği kanaatine varıldı. Bu doğrultuda olası talipleri ondan uzak tuttular. Zaten kendi ailelerinden olan Henry dışında Margaret'in başkalarıyla sosyalleşmekten hoşlanmadığında hemfikirlerdi. Görünüşünden etkilenen ya da servetini duyan diğer hayranlar, Margaret'in gayriihtiyari bir şekilde küçümsüyormuş gibi görünen gülümsemesiyle geri kaçıyor, ondan daha az müşkülpesent ya da daha büyük servete sahip diğer mirasçı güzellerin peşine düşüyorlardı. Hâliyle Henry'yle daha çok yakınlaştılar ama ne genç avukat ne de Margaret yakınlaşmalarıyla ilgili en ufak bir imaya bile katlanamıyordu.

L

Milton'daki Değişiklikler

İşte çıkıyoruz yukarı, yukarı, yukarı;
Şimdi de iniyoruz aşağı, aşağı, aşağı!
Çocuk tekerlemesi

Bu arada Milton'da bacalar tütüyor, kükremeler ve gümbürtüler dinmek bilmiyor, makinelerin baş döndüren çarkları biteviye dönüyordu. Sonu gelmeyen mesailerde ahşap, demir ve buhar anlamını ve amacını yitirmişti ama tekdüze çalışma sistemini belli amaçlar doğrultusunda yorulmadan sürdüren güçlü kalabalıklar sürekli iş peşinde koşturuyordu. Sokaklarda aylak insan kalmamış gibiydi. Kimse keyif için yürüyüşe çıkmıyordu, herkesin yüzünde açgözlülüğün ya da endişenin kalıcı çizgileri belirmişti; herkes hırsla yeni fırsatlar kolluyordu, dahası hayatta hep olduğu gibi erkekler pazarda ve borsada bencilce bir yarışa girişmişti. Şehri kasvet esir almıştı. Çok az müşteri geliyor, gelenler satıcılara genellikle şüpheyle bakıyordu çünkü şehir kredisini tüketmişti ve en başarılı olanların bile servetleri, komşu liman şehrine yönelen akından eriyordu. O zamana kadar Milton'da tek bir başarısızlık hikâyesi bile yaşanmamıştı ama Amerika'da işleri sarpa sardıran büyük spekülasyonlar İngiltere'ye de sıçradığından Milton fabrikalarının da zorlanacağı herkesçe malumdu. Dile getirmeseler de herkesin aklında aynı sorular vardı. *Yeni bir haber var mı? Kim battı? Ben nasıl etkilenece-*

ğim? İki üç kişi bir araya geldiğinde kimin batmak üzere olduğunu konuşmaya cesaret edemedikleri için daha çok kimin sağlam olduğundan bahsetmeyi tercih ediyorlardı çünkü bazen boşboğazlık birilerinin kolayca fırtınaya kapılmasına neden oluyor, batan biri diğerlerini de kendiyle birlikte dibe çekiyordu.

"Thornton sağlam," diyorlardı. "İşi büyük... her yıl daha da büyüyor ama cesaretine rağmen hem inatçı hem de ihtiyatlı davranıyor!"

Sonra biri diğerini bir kenara çekip diğerlerinden ayrı yürüyor, başını iyice eğerek arkadaşının kulağına, "Thornton'ın işi büyük ama işini büyütürken kârını ve sermayesini eritti. Makineleri henüz iki yıllık, üstelik... kim bilir kaç paraya patladı! Birinin ona akıl vermesi lazım!" diye fısıldıyordu. Ama aslında Bay Harrison, babasının servetine konan şom ağızlının tekiydi. En büyük korkusu, işini büyüterek servetini kaybetmekti. Öte yandan cesaret ve öngörüyle yapılan her kuruşluk yatırıma garez duyuyordu.

Her hâlükârda Bay Thornton'ın zorda olduğu bir gerçekti. Kendi elleriyle yarattığı ve gurur duyduğu ticari itibarındaki hassasiyeti bütün keskinliğiyle hissedebiliyordu. Yegâne mimarı olarak servetini özel bir ayrıcalık ya da vasıf olarak değil, bütün cesur, dürüst ve azimli patronları, başkalarında olmayan bir ileri görüş ve etkiyle dünyadaki büyük oyunu görüp okuma seviyesine getiren bir güç olarak görüyordu. Doğu'da ve Batı'da, hiç tanınmadığı uzak yerlerde isim yapmak istiyor, sözünün altın kıymetinde olacağı bir konuma gelmeyi hayal ediyordu. Bay Thornton ticaret hayatına işte bu düşüncelerle girmişti.

"*O kent ki tüccarları prenslerdi*,"* diye okuyordu annesi, onu

* Eski Ahit, Yeşaya 23:8, "Taçlar giydiren Sur'a karşı bu işi kim tasarladı? O kent ki, tüccarları prenslerdi, iş adamları dünyanın saygın kişileriydi."

âdeta mücadeleye davet eden trompeti çalarcasına. Ona göre oğlu bütün erkeklerden, kadınlardan, çocuklardan, yaşayan ve yaşamayan herkesten farklıydı. John nesiller boyunca sürecek bir şirketin başında denizaşırı yabancı ülkelerde bile isim yapmak istiyordu ve bu şehirde, kendi fabrikasında, kendi insanları arasında bulunduğu ışıltılı noktaya gelmesi yıllarını almıştı.

Gerçekten de Bay Thornton, Higgins'le kazara gibi görünen tanışıklığına kadar yakın olsa da çevresindekilerle hiçbir etkileşimi olmayan paralel bir hayat yaşıyordu. Etrafındakilerle yüz yüze konuşmaya başladığı anda patron ve işçinin herkes gibi *insan kalbi* taşıdığını anlamaya başlamıştı. İşin en önemli noktası buydu. O ana kadar son zamanlarda yakinen tanımaya başladığı iki üç çalışanını kaybetme endişesi yüzünden, deneme yanılma yoluyla yürekten giriştiği bir iki planı arada sırada yaşadığı muğlak korkulara yeni ve yakıcı bir katman eklemişti çünkü o ana kadar bir fabrikatör olarak, sırf insanlarla yakınlaşması sayesinde ne kadar çok şey kazanabileceği aklının ucundan bile geçmemişti. Bu yakınlık ona tuhaf, açıkgöz ve cahil insanlar arasında inanılmaz bir güç fırsatı sunuyor, her şeyden öte güçlü bir karaktere ve insani duygulara kavuşmasını sağlıyordu.

Milton'da bir fabrikatör olarak durumunu değerlendirmesi gerekmişti. Bir buçuk yıl önce... belki daha uzun zaman olmuştu çünkü bahar sonu bile kışı yaşamışlardı... henüz genç-ken tecrübe ettiği grev, elindeki büyük siparişlerin bir kısmını tamamlamasına engel olmuştu. Sermayesinin büyük bölümünü yeni ve pahalı makinelere bağladığı gibi aynı zamanda sözleşmeli siparişleri yetiştirebilmek için büyük miktarda pamuk satın almıştı. Siparişleri tamamlayamamış olmasının nedeni bir dereceye kadar İrlanda'dan getirttiği işçilerin vasıfsızlığıydı. İşçile-

rin çıkardığı ürünlerin büyük kısmı hasarlıydı, o yüzden birinci kalite üretim yapmakla gurur duyan bir fabrikadan çıkarılacak mallar değildi.

Aylar boyunca grevin neden olduğu büyük utanç, Bay Thornton'ın elini kolunu bağlamıştı. Gözü Higgins'e takıldığında soruna onun da dâhil olduğu grev süreci yüzünden yaşadığı zararın büyüklüğü aklına geliyor, bahaneye bile gerek duymadan onunla öfkeli bir şekilde konuşuyordu ama bunu yaptığını fark ettiği anda hemen pişman oluyor, adamın gönlünü almaya çalışıyordu. Higgins'i görmezden ya da duymazdan gelmeye gönlü elvermiyor, özellikle iş kuralları ve uygun zaman çerçevesinde patronla rahatça görüşebilme ortamı yaratabilmek için öfkesine hâkim olması gerektiğini kendine sürekli hatırlatıyordu. Zamanla Higgins ve kendisi gibi iki adamın farklı amaçlarla da olsa aynı çatı altında çalışırken birbirlerinin konumlarına ve görevlerine bambaşka gözlerle bakabilmesine duyduğu hayranlık sayesinde dargınlıkları da unutulup gitmişti. Böylece olası bütün fikir ve davranış çatışmalarına rağmen doğan iletişim sayesinde herhangi bir meselede hem patron hem de çalışan birbirlerine daha büyük bir sempatiyle yaklaşarak birbirlerine daha sabırlı ve nazik bir tavırla katlanmaya başlamıştı. Bu duygusal gelişimin yanı sıra hem Bay Thornton hem de işçileri, o ana kadar sadece kendi bildikleri konuların dışındaki cehaletlerinin farkına varmıştı.

Ancak piyasadaki çalkantılar aynı zamanda büyük stokların değerini düşürdüğü için işler kötü gidiyordu. Bay Thornton'ın stokları neredeyse yarı fiyatına inmişti. Yeni sipariş gelmiyordu, o yüzden yeni makinelere bağladığı sermayeden umudu kesmişti. Dahası siparişleri tamamlamak için ödeme almakta zorlanıyordu ve fabrikada sürekli yeni harcamalar çıkıyordu. Satın aldığı pa-

muğun faturaları gelmeye başladığında paraya sıkışık olduğu için tek yapabileceği yüksek faizlerle kredi almaktı, yine de yetiremiyordu. Ama umutsuzluğa kapılmadı, gece gündüz acil işleri öngörerek çözümler üretti. Evdeki hanımlara karşı her zaman sakin ve nazik davranıyordu, fabrikadakilerle çok fazla konuşmasa da çalışanları artık onun huyunu suyunu öğrendiğinden sorulara verdiği kısa ve sert cevaplar, eskiden aynı sertlikle karşılanıp, öfkeye neden olurken artık büyük bir anlayışla karşılanıyordu.

Bir gün Bay Thornton'ın birine verdiği emre neden itaat edilmediğini kısa ama sert bir şekilde duyduğunda Higgins, "Onu kovsa yeridir," demiş, işçilerin çalıştığı atölyenin önünden geçerken onun iç çekişini nasıl bastırmaya çalıştığını duymuştu. Higgins ve başka bir adam daha o akşam ihmal edilen işi halletmek için kendiliğinden mesaiye kalmıştı. Bay Thornton'ın bundan hiç haberi olmamıştı ama emri verdiği fabrika şefi inisiyatif kullanmıştı.

Başka bir gün Bay Thornton'ın Marlborough Street'te yaklaştığını gördüğünde Higgins, *Eh! Patronun patiska kadar gri suratını görünce kimin üzüleceğini sanırım biliyorum! Beyefendinin yüzündeki kederi görse, yaşlı rahip karısına üzüldüğünden daha çok üzülürdü*, diye düşündü. Ardından kararlı adımlarla yürürken düşüncelere dalmış adamı ürkütme pahasına durdurup, "Patron, Bayan Marget'ten hiç haber aldınız mı?" diye sordu.

"Bayan... kim?" diye karşılık verdi Thornton.

"Bayan Marget... Bayan Hale... Yaşlı rahibin kızı... Biraz düşünürseniz kimden bahsettiğimi anlayacağınızdan eminim." Higgins bunları söylerken tavrında herhangi bir saygısızlık yoktu.

"Ah, evet!" Bay Thornton'ın soğuktan donan yüzü, aniden çıkan yumuşacık yaz güneşi bütün dertlerini aklından silip atmış gibi yumuşayıverdi. Dudakları hâlâ sımsıkıydı ama gözleri

tatlılıkla gülümsüyordu. "Biliyorsun, kendisi artık ev sahibim, Higgins. Avukatı sayesinde ondan arada sırada haber alıyorum. Dostlarının yanında gayet iyiymiş... Teşekkürler, Higgins."

Söylediklerinin ardından teşekkürü bir süre havada asılı kaldı ama öylesine sıcak bir şekilde ifade edilmişti ki Higgins'in aklına yeni bir şey geldi. Yanılıyor olabilirdi ama aklına gelen şeyi öğrenmeye kararlıydı. "Peki evlenmiş mi, patron?"

"Henüz evlenmemiş." Bay Thornton'ın yüzü yine bulutlanmıştı. "Anladığım kadarıyla aileyle bağlantılı bir ihtimal konuşuluyor."

"O zaman sanırım bir daha Milton'a hiç gelmeyecek."

"Evet!"

"Aklıma gelmişken, patron..." Higgins ona iyice sokuldu. "Şu genç centilmen aklandı mı?" diye sorarken bu gizli istihbarata yakışır bir şekilde göz kırptı.

Bay Thornton'ın şaşkınlığı yüzünden okunuyordu.

"Genç centilmen... yani Bay Frederick... Hani Bayan Marget'in buraya gelen ağabeyi."

"Buraya mı geldi?"

"Tabii ya. Hanımefendinin öldüğü sıralardı. Kimseye söylemem, korkmayın. Mary de ben de uzun zamandır biliyorduk ama kendimize sakladık. Mary evlerinde çalışırken öğrenmiştik."

"Yani buraya gelen genç adam ağabeyiydi, öyle mi?"

"Kesinlikle. Bildiğinizi sanıyordum, yoksa asla söylemezdim. Bir ağabeyi olduğunu bilmiyor muydunuz?"

"Evet, her şeyi biliyorum. Ve kendisi Bayan Hale öldüğünde buradaydı, öyle mi?"

"Hayır! Daha fazlasını söyleyemem. Yeterince patavatsızlık yapmış olmalıyım çünkü aile, ziyareti sır gibi saklıyordu. Sadece genç adamın aklanıp aklanmadığını merak etmiştim!"

"Bilmiyorum. Hiçbir şey bilmiyorum. Bayan Hale'le ilgili avukatından duyduklarım, sadece kira meselelerinden ibaret."

İşlerini yapmak üzere ayrıldığında, Higgins adamın tavrı karşısında şaşırdı.

"*Ağabeyiymiş*," diye geçiriyordu içinden Bay Thornton. "*Bunu duyduğuma sevindim. Bayan Margaret'i bir daha hiç görmeyebilirim ama bunu öğrenmiş olmam içimi rahatlatıyor. Onun yanlış yapmayacağını biliyordum, yine de ikna edilmeye ihtiyaç duydum. Artık mutluyum!*"

Öğrendiği bu gerçek, her geçen gün biraz daha kararan örümcek ağından farksız talihsizlikleri arasındaki incecik altın bir iplikti. Temsilcisinin önerisiyle Amerika'da yatırım yaptığı bir şirket, iskambilden bir ev gibi diğer birçoğuyla birlikte çökmüştü. Başka ne yatırımları vardı? Bütün bu talihsizliklere dayanabilecek miydi?

Geceler boyunca odasında kitaplarını ve defterlerini alıyor, bütün aile yatmaya gittikten sonra sabahlara kadar oturuyor, uyuması gereken saatlerde çalıştığından kimsenin haberi olmadığını düşünüyordu.

Bir sabah şafağın ilk ışıkları panjurdan içeri sızıyordu. Yatağa hiç girmemişti ve günlük koşuşturma başlamadan önce ihtiyaç duyduğu birkaç saatlik uykuya gerek olmadığına kanaat getirmişti. Kapı açıldığında annesi önceki günün elbisesiyle eşikte belirdi. Belli ki o da hiç uyumamıştı. Göz göze geldiler. Saatlerce yummadıkları için ikisinin de gözleri yorgun, taştan farksız yüz ifadeleri solgundu.

"Anne! Neden yatakta değilsin?"

"Oğlum," dedi kadın. "Seni düşünmekten huzurla uyuyabile-

ceğimi mi sanıyorsun? Dertlerini bana anlatmıyorsun ama uzun zamandır canının sıkkın olduğunu biliyorum."

"İşler kötü."

"Ve sen..."

"Hiçbir şeyden korkmuyorum," diyen adam başını havaya dikti. "Artık hiç kimsenin benim yüzümden acı çekmeyeceğini biliyorum. En büyük endişem buydu."

"Ama nasıl olacak? Sen... yoksa?" Bayan Thornton'ın sesi mağlup bir ifadeyle titriyordu.

"Başarısızlık olarak görme. İşimden vazgeçmem gerekiyor ama bütün adamlarıma borcumu ödeyeceğim. Kefaretimi ödemeliyim... Ben kararlıyım...

"Nasıl? Ah, John! İsmini korumalısın... Bütün riskleri göze almalısın. Ne kefaretinden bahsediyorsun?"

"Risklerle dolu bir spekülasyon önerisi var ama başarılı olursa beni eskisinden de yukarılara taşıyacak, bu sayede kimse içine düştüğüm sıkıntıyı bilmeyecek. Yine de başarısız olursa..."

Yaklaşıp koluna dokunan annesinin gözlerinde öğrenmeye hevesli kıvılcımlar uçuşuyordu. "Başarısız olursa..." dedikten sonra devamını dinlemek üzere nefesini tuttu.

"Dürüst insanlar üçkâğıtçılıkla mahvedildi," dedi Bay Thornton kederle. "Kuruşuna kadar kredi bulabilirim ama kendi param neredeyse sıfırlandı... Hatta şu anda meteliksiz olabilirim. O yüzden alacağım krediyi riske atmam gerekiyor."

"Ama başarılı olursan bunu kimsenin bilmesi gerekmiyor. Çok mu büyük bir spekülasyon? Öyle olmadığından eminim, yoksa düşünmezdin bile. Başarırsan..."

"Zengin bir adam olurum ama iç huzurum kalmaz!"

"Neden? Sen kimseciklere zarar vermezsin ki."

"Hayır, vermem ama kendi refahım için birçoğunun refahını riske atmış olurum. Kararımı verdim anne! Buradan ayrılmamız gerekirse çok üzülmezsin değil mi?"

"Üzülmem! Ama senin kendinden feragat etmen kalbimi kırar. Ne yapabilirsin?"

"Her hâlükârda yine aynı John Thornton olacağım. Doğru davranıp lafımı sakınmayacağım, sonra yeni bir başlangıç için cesur olmaya çalışacağım. Ama kolay olmayacak, anne. Çok çalıştım, çok plan yaptım. Yeni gücümü çok geç fark ettim... ve şimdi her şey bitti. Aynı hevesle tekrar başlamak için fazlasıyla yaşlıyım. Zor olacak." Başını çevirip ellerini yüzüne götürdü.

Kasvetli bir savunma tınısıyla kadın, "Neler olacağını düşünemiyorum bile," dedi. "Oğlum... iyi kalpli, gönlü güzel, adil oğlum hedeflerinde başarısız oluyor, sevdiği kadın sıradan biriymiş gibi ona hiç ilgi göstermiyor, hele işçileri... işçileri onu hiçe sayıyor. Oysa başkaları zenginleşip adi isimlerini utancın üstünde tutuyor."

"Hiç utanmadım," dedi Bay Thornton usulca ama annesi devam etti.

"Bazen adaletin nereye gittiğini merak ediyorum ama artık dünyada adalet diye bir şey olduğuna inanmıyorum... Geldiğin noktaya bak... Sen, oğlum, canım oğlum... senle ben belki dilenmek zorunda kalacağız!" Gözlerinden yaşlar boşalırken ona sarılıp öptü.

"Anne!" dedi genç adam, annesine nazikçe sarılarak. "İyisiyle kötüsüyle kaderimi belirleyen kim?"

Bayan Thornton başını iki yana salladı. O sırada din umurunda bile değildi.

"Anne," diye devam etti oğlu, cevap gelmeyince. "Ben de

isyan ettim ama artık isyan etmek istemiyorum. Çocukken olduğu gibi yine bana yardım et. O zaman... babam öldüğünde ve bir daha hiç çekmeyeceğimiz yoksunluklar yaşadığımız sırada hep güzel sözler söylerdin. O zaman cesur, asil, güven veren sözler söylerdin anne. O sözler, uykuya yatsa da hiç unutulmadı. Benimle yine öyle konuş anne. Dünyanın yüreğimizi fazlasıyla taşlaştırdığını düşünmemize izin verme. Eskisi gibi güzel şeyler söylersen çocukluğumun o saf inancını yine hissedebilirim. İçimden ben de tekrarlıyorum ama çektiğin bütün dertler ve sıkıntıların tecrübesiyle senin söylemen başka."

"Çok sıkıntım oldu, hiçbiri bu kadar acı değildi," dedi kadın hıçkırarak. "Emeğinle geldiğin yerden düştüğünü görmek! Kendimin düşeceğini düşünürdüm de senin düşeceğin aklıma bile gelmezdi. Sen düşemezsin! Tanrı seni hep zorladı." Başını iki yana sallayarak hıçkırırken yaşlılar gibi sarsılıyordu. Bir süre sonra sessizlik irkilmesine neden oldu. Susup dinledi. Çıt çıkmıyordu. Dönüp baktı. Masanın üzerindeki kollarına başını yaslayan oğlunu görünce, çenesinden tutup gözlerinin içine baktı. "Ah, John!" Gördüğü yüzdeki keder öylesine büyüktü ki bir an için ölümü görür gibi olup irkildi ama çok geçmeden genç adamın kaskatı yüz hatları yumuşadı, yanaklarına ve dudaklarına yeniden renk geldi. Oğlu yine kendisi olmuştu. İşte o zaman bütün fani korkuları büyük bir şükretme hâline dönüştü çünkü oğlunun sadece yanında olması yeterdi. Bu sayede aklından geçen bütün isyanlar silinip gitti.

Bay Thornton, hemen konuşmadı ama gidip panjurları açarak şafağın ilk ışıklarını odaya davet etti. Rüzgâr doğudan esiyordu, hava haftalardır olduğu gibi buz gibiydi. Bu yıl hafif giyeceklere talep olmayacaktı. İşleri canlandırabilecek bu umut da uçup gitmişti. Yine de annesiyle konuşmak içini rahatlatmıştı. Dahası

kaygılarını bundan sonra dile getirmeseler de birbirlerini anladıklarını ve hemfikir olmasalar da en azından sıkıntılara aynı gözle baktıklarını hissedebiliyordu.

Fanny'nin kocası, önerdiği spekülatif hisselerden pay almadığı ve spekülatörlerin para kazanmak için ihtiyaç duyduğu sıcak para kazanmasına yardım edebilecek herhangi bir olasılığa yüz vermediği için Thornton'a gücenmişti.

Sonunda Bay Thornton'ın haftalardır korktuğu başına geldi. Çok uzun zamandır şeref ve başarıyla yürüttüğü işinden vazgeçmesi, konumundan feragat etmesi gerekiyordu. Marlborough Fabrikası ve ek binalar uzun süreli kiralanmıştı ve şimdi mümkünse devredilmesi gerekiyordu. Bu arada Bay Thornton'a çeşitli teklifler geliyordu. Bay Hamper, komşu şehirde büyük bir sermaye ayırdığı oğluna sağlam ve tecrübeli bir ortak olmasından büyük memnuniyet duyacaktı, oysa oğlu eğitimini yarıda bırakmıştı ve hem zevkini tatmin etmek hem de sıkıntılarını gidermek için para kazanmaktan başka bir şey düşünmüyordu.

Servetinden geri kalanı kurtarabilecek planlarına veda etme pahasına Bay Thornton teklifi reddetti. Para kazanmanın önceliği olmayacağı ve birkaç aya kalmadan didişmeye başlayacağı zengin bir ortağın otoriter tavırlarına katlanmayacağı bir yerde yönetici olarak kalmayı tercih ediyordu. O yüzden, borsa çalkalanırken eniştesi cesur girişiminden büyük bir servet kazandığında bile başarısızlığını bir kenara bırakıp beklemekle yetindi.

Eniştesinin serveti, sadece dokuz günlük bir mucizeydi. Başarısı büyük alkış topladı. Bütün dünyanın gözünde kimse Bay Watson kadar akıllı ve öngörülü olamazdı.

LI

Yine Yeniden

Dayan cesur yürek! Sakin ve güçlü olacağız;
Elbet gözümüze, yanağımıza ya da dilimize hâkim oluruz,
Kesinlikle en küçük bir açık vermeyiz,
Onun hep canan olduğunu ve olacağını belli etmeyiz.

Mâni

Sıcak bir yaz akşamıydı. Edith, Margaret'in odasına iki kez uğradı. İlkinde günlük kıyafetleriyleydi, ikincisinde yemek için hazırlanmıştı. İlk uğradığında odada kimse yoktu, ikincisinde Dixon'ın yatağın üzerine Margaret'in elbisesini koyduğunu gördü ama kuzini ortalıkta görünmüyordu. Elbette duruma el atması gerekiyordu. "Ah, Dixon! Şu soluk altın renkli elbisedeki o korkunç mavi çiçekler de ne? Büyük zevksizlik! Dur, sana nar çiçeği getireyim."

"Soluk altın rengi değil, hanımım. Saman rengi. Ve mavi, saman rengine çok yakışır."

Kadın çiçeklerin yarısını yerleştiremeden Edith göz alan kırmızı çiçeklerle geri döndü. "Bayan Hale nerede?" diye sordu, elbisenin üzerinde çiçeği denerken. Ardından huysuzlukla ekledi. "Annemin onun böylesi zevksiz alışkanlıklar edinmesine izin vermesini aklım almıyor! Girip çıktığı o pis yerlerde kesin korkunç şeylerle kar-

şılaşıyordur.* Hizmetçim olmadan o caddelerde yürümeye cesaret bile edemezdim. Oralar bir hanım için hiç uygun değil."

Dixon, zevki aşağılandığı için bozulmuştu, o yüzden terslendi. "Hanımların... özellikle korkup ürktüklerinde sürekli hanımlıktan bahsetmelerine hiç şaşırmıyorum. Bence dünya üzerinde artık azizlerin kalmaması hiç şaşırtıcı değil...

"Ah, Margaret! İşte buradasın! Ben de seni bekliyordum... Ah, yanakların sıcaktan al al olmuş, zavallıcığım! Ama o iflah olmaz Henry'nin yaptığına inanamayacaksın. Resmen kayınbiraderlik sınırlarını aştı. Bay Colthurst'e yaraşır bir parti düzenlediğimi biliyorsun. Henry gelip özürler eşliğinde seni bahane ederek, Milton'dan Bay Thornton'ı getirip getiremeyeceğini sordu. Senin kiracı bir hukuk meselesi için Londra'daymış. Davette büyük rezalet."

"Bu akşam zaten yemek istemiyordum," dedi Margaret usulca. "Dixon oturma odasına çay getirir, hem biraz uzanmak hoşuma gidecek."

"Yo, yo! Hayatta olmaz. Evet, biraz betin benzin atmış ama bunun nedeni sadece sıcaklar... Hem sensiz yapamayız... O çiçekleri biraz daha aşağı tak, Dixon. Siyah saçların alev almış gibi görünecek, Margaret. Bay Colthurst'le Milton hakkında konuşmanızı planladığımı biliyorsun. Ah! Bir de ne beğenirsin? Milton'dan o adam geliyor. Sohbetin harika geçeceğinden eminim. Bay Colthurst'ü ilgi duyduğu konularda bilgilendirecektir, senin tecrübelerini dinlemek de çok eğlenceli olacaktır. Dahası Bay Thornton'ın verdiği bilgiler, Bay Colthurst'ün parlamentoda yapacağı konuşmada mutlaka kullanılacaktır. Aslında en mutlusu Henry olacak.

* Muğlak olsa da kendisine kalan mirasla bağımsızlığını kazanan Margaret'in Londra'da da yoksullarla ilgili çalışmalar yaptığı anlaşılıyor.

Ona utanıp utanmadığını sorduğumda, ben utanmadığım sürece utanmayacağını söyledi. Sanırım Darkshire'da rastlanmayan bir başarıya kavuşacak... Sen ne düşünüyorsun, Margaret?"

"Bay Lennox, Bay Thornton'ın şehre neden geldiğini söylemedi mi? Hukuk meselesi dediği mülkle mi ilgiliymiş?" diye sordu Margaret, gergin bir sesle.

"Ah! İflas mı etmiş ne! Baş ağrının tuttuğu gün Henry söylemişti galiba... Ne demişti?.. Ah, böyle çok güzel oldu Dixon. Bayan Hale bize güveniyor, öyle değil mi?.. Keşke Margaret gibi uzun boylu ve çingeneler kadar esmer bir kraliçe olsaydım."

"Bay Thornton diyordun?"

"Ah, bilirsin, bu tür işleri kafam almaz. Henry daha iyi anlatacaktır. Aklımda kalan sadece Bay Thornton'ın başarısızlığı, çok saygın bir adam olduğu ve kendisine son derece medenice yaklaşmam gerektiği... Bunu nasıl yapacağımı bilemediğimden, yardımını almak için sana geldim. Hadi benimle aşağı gel de yarım saatliğine divanda dinlen."

Ayrıcalıklı kayınbirader erken gelince Margaret kızaran yanaklarına rağmen Bay Thornton hakkında sorular sormaya başladı.

"Mülkü devretmek için geldi... Marlborough Fabrikası, ev ve ek binalar. İşine devam edecek durumda değil. Hâliyle üzerinden geçilmesi gereken sözleşmeler var. Umarım Edith ona düzgün davranır ama kendisini davet etmek için yalvarma cesaretini gösterdiğim için çok sinirlendiğini görebiliyordum. Yine de beyefendiyle ilgilenilmesinin sizin de hoşunuza gideceğini düşündüm. Dünyası tepetaklak olan bir adama hürmette kusur etmemek gerekir."

Margaret'in yanında otururken sesini alçaltmıştı ki birden ayağa fırlayıp Edith ve Kaptan Lennox'la içeri giren Bay Thornton'ı selamladı.

Margaret, kendisine bakan genç adama kaygılı gözlerle karşılık veriyordu. Herhâlde en son bir yıl önce görüşmüşlerdi ve o zamandan beri yaşananlar onu değiştirmişti. İnce bedeniyle boyu ortalamanın üzerindeydi, rahat davranışlarıyla seçkin görünüyordu ama yüzü yaşlanmış ve yıpranmış görünüyordu. Her hâlükârda hâlâ asil bir ifadesi vardı ki durumundan yeni haberdar olan herkes bu erkeksi ve onurlu duruştan etkileniyordu.

Bay Thornton içeri girdiği anda Margaret'i fark etmiş, Bay Henry Lennox'ı dinlerken gözlerindeki ilgiyi fark etmişti. Ardından avukat dostane bir tavırla ayağa fırlayıp yanına gelmişti ama başlangıçtaki serinkanlı hâl hatırdan sonra Margaret'in yanaklarını basan alevlerin akşam boyunca dinmediği gözünden kaçmadı. Genç kız onunla pek konuşmuyordu. Hatta Milton'dan ortak tanıdıklarıyla ilgili sorularındaki ruhsuzluk tam bir hayal kırıklığıydı ama başkaları sohbet etmeye can attığından kendini geri çeken genç adam sadece arada bir Bay Lennox'la muhabbet etti.

"Bayan Hale iyi görünüyor, öyle değil mi?" diye sordu Bay Lennox. "Sanırım Milton ona hiç iyi gelmiyordu çünkü Londra'ya geldikten sonraki değişimi karşısında afallamıştım. Bu akşam fazlasıyla göz alıyor ama daha önemlisi yine eski gücüne kavuşmuş olması. Geçen sonbahar birkaç kilometre yürüyüş yapamayacak kadar bitkindi. Cuma akşamı ta Hampstead'e kadar yürüyüp geri döndük, buna rağmen ertesi gün gayet iyi görünüyordu."

Yürüdük derken? Baş başa mı? diye merak ediyordu Bay Thornton içinden.

Bay Colthurst, gözde bir parlamenter olarak çok akıllı bir adamdı ve insan sarrafı sayılırdı. Sofrada Bay Thornton'ın söylediği bir şey dikkatini çekince Edith'e beyefendinin kim olduğunu sordu. Genç kadın, beyefendinin Milton'dan Thornton olduğunu öğrenince adamın ilgiyle, "Gerçekten mi?" deyişi karşısında bayağı şaşırdı.

Davet iyi gidiyordu. Henry havasındaydı, iğneleyici esprileri herkesi eğlendiriyordu. Bay Thornton ve Bay Colthurst, sadece kendilerini ilgilendiren bir iki konuyu keşfetmiş, yemekten sonra konuşmak üzere anlaşmışlardı. Margaret, nar çiçekleriyle muhteşem görünüyordu. Sandalyede dimdik oturması ve çok az konuşması Edith'in canını hiç sıkmıyordu çünkü sohbet onsuz da gayet güzel akıyordu.

Margaret, Bay Thornton'ın yüzünü izliyor, genç adam ona hiç bakmadığı için aradan geçen kısa sürede ne kadar yıprandığını görebiliyordu. Sadece bir ara Bay Lennox'ın beklenmedik bir esprisini duyunca neşeyle yüzü eskisi gibi aydınlandı, mutlu ışıltılar gözlerine geri döndü, dudakları eski günlerdeki gibi tatlı bir gülümsemeyle aralanır gibi oldu; o sırada sempati bekliyormuş gibi Margaret'e doğru kaçamak bir bakış fırlattı ama gözleri buluştuğunda yüz ifadesi anında değişerek yine ciddi ve kaygılı bir hâle büründü ve yemek boyunca kararlı bir şekilde gözlerini ondan kaçırdı.

Kendileri haricinde yemekte sadece iki hanım daha vardı. Bayan Shaw ve Edith'le sohbet etmek üzere hanımlar oturma odasına geçtiğinde Margaret uyuşuk hareketlerle işini eline aldı. Çok geçmeden centilmenler de geldi. Bay Colthurst'le Bay Thornton koyu bir sohbete dalmışlardı. Bay Lennox, Margaret'e sokulup alçak sesle, "Edith'in davete katkılarım nedeniyle bana teşekkür borcu var," dedi. "Kiracınızın ne kadar aklı başında ve sağduyulu biri olduğunu hayal bile edemezsiniz. Bay Colthurst'e öğrenmek istediği her şeyi sadece o anlatabilir. İşini nasıl batırdığını anlayamıyorum."

"Ondaki güç ve fırsatlar olsaydı siz daha başarılı olurdunuz," dedi Margaret.

Bu sözler avukatın hoşuna gitmediği gibi aklına daha önce

gelen bir şeyleri hatırlattı. Sustuğu için şöminenin önünde iki adam arasındaki sohbete kulak misafiri olma şansları oldu.

"Sizi temin ederim ki çok güzel şeyler konuşuluyor... Belki tam da bu yüzden iyice meraklandığımı itiraf etmeliyim. O civarda kısa süre bulundum ama adınızı sık sık duydum."

Gerisini duyamadılar ama konuşmaya başladığında Bay Thornton'ı duyabiliyorlardı.

"Popüler biri olmaya mizacım pek uygun değil... Hakkımda öyle konuşuyorlarsa yanılmış olmalılar. Yeni projelere balıklama atlamam, hatta tanışmak istediklerimle bile tanışmakta ve yakınlaşmakta zorlanırım. Yine de çekingenliklerime rağmen doğru yolda olduğumu ve güzel bir dostluk kurabileceğimi hissetmeye başladığımda birçok insanla arkadaş olduğum doğrudur. Böyle arkadaşlıklarda avantajlar karşılıklı oluyor, farkında olarak ya da olmadan birbirimize çok şey öğretiyoruz."

"Umarım hâlâ aynı yolda yürüme niyetindesinizdir?"

"Colthurst'ü durdurmam lazım," dedi Henry Lennox telaşla. Ani ama münasip bir soruyla sohbete katıldığında, Bay Thornton'ın başarısızlığı ve konumunu kaybetmesi yüzünden mahcup olmasının önüne geçmeye çalışıyordu ama açtığı konu dallanıp budaklanacak gibi değildi, o yüzden Bay Thornton kaldığı yerden devam ederek Bay Colthurst'e beklediği cevabı verdi.

"İşimde başarısız oldum, patronluk konumumdan vazgeçmem gerekti. Şu sıra Milton'da, işçilerle çalışmama izin verecek bir yerde çalışmak istiyorum. İvedilikle uygulamaya koyabileceğim hazır teorilerim yok ama kendime güveniyorum. Tek istediğim, işçilerle *cash nexus** ötesinde bir ilişki geliştirebilme

* Karl Marx'la bağdaştırılan *cash nexus* kavramı, özellikle kapitalist toplumlarda insani ilişkileri kısıtlayan finansal ilişkileri anlatır.

fırsatı. Ama bu fırsat, *Arkhimedes*'in* dünyayı yerinden oynatmak için nerede duracağını bulmaya çalışmasına benzetilebilir. Denemek istediğim birkaç şeyi anlattığımda çoğu fabrikatörün suratı asılıyor, başlarını iki yana sallamaya başlıyorlar."

"*Denemek* dediğinizi fark ettim," dedi Bay Colthurst. Tavrından karşısındaki adama saygısının iyice arttığı anlaşılabiliyordu.

"Çünkü deney olduklarına inanıyorum. Sonuçlarından emin değilim ama denenmeleri gerektiğini biliyorum. Ne kadar akıllıca örgütlenip yönetilse de hiçbir kurumun, olması gerektiği gibi sınıfları bir araya getiremeyeceğine inanıyorum. Bunun için farklı sınıftan bireyleri kurum dâhilinde bir araya getirmek gerekiyor. Bu türden etkileşimler, nefes almak kadar önemlidir. Bir işçinin, işverenin çalışanların faydasına planlar geliştirmek üzere ne kadar mesai harcadığını hissetmesi ve bu konuda bilgi sahibi olması çok zor. Böylesine kapsamlı bir plan, her tür acil duruma uygun bir makinenin dişlisi gibidir ama işçiler, mükemmelliğe ulaşmak için gereken zihinsel emeği anlamadan bu planı sadece bir makine gibi görmeye eğilimlidir. İşte ben de bu doğrultuda kişisel iletişimin gerekli olduğu fikri üzerine çalışıyorum. Başta her şey istendiği gibi gitmeyebilir ama faydası zamanla daha çok çalışan tarafından hissedilecektir ve sonunda planın oluşumuna katkıda bulunmanın yarattığı paydaşlık duygusuyla hepsi ortak başarıyı istemeye başlayacaktır. İnsanların birbiriyle tanışabilmesi için gerekli olan ortak faydalar sürdürülemediğinde planın çökeceğini, hatta sinirli konuşmalara dönüşebileceğini biliyorum. Buna rağmen birbirimi-

* MÖ 287-212 yıllarında yaşayan Antik Yunan matematikçisi, astronomu, filozofu ve mühendisi Arkhimedes hidrostatiğin ve mekaniğin bilimsel temellerini oluşturmuştur. "Nerede durmam gerektiğini söyleyin, dünyayı yerinden oynatayım," dediği söylenir.

zi anlayabilmeliyiz, hatta bir adım daha öteye giderek birbirimizden daha çok hoşlanmalıyız, diyorum."

"Sizce böyle bir plan gelecekteki grevlere engel olur mu?"

"Alakası bile yok. Tek beklentim grevlerin, şimdiye kadar olduğu gibi nefret yuvası, zehirli ve acı deneyimler olmayabileceği ihtimali. Umutlu biri, sınıflar arası daha yakın ve samimi bir ilişkinin grevleri bitirebileceğini hayal edebilir ama ben umutlu biri değilim." Bay Thornton bir anda aklına yeni bir şey gelmiş gibi Margaret'in oturduğu yere yaklaşıp, hiçbir giriş yapmaya gerek duymadan, sanki genç kızın konuşulan her şeyi dinlediğini biliyormuş gibi, "Bayan Hale," dedi. "Çalışanlarım bir mektup yazmışlar... El yazısından Higgins'in yazmış olabileceğinden şüpheleniyorum. Tekrar işçi çalıştıracak konuma geldiğimde benim için çalışmak istediklerini söylüyorlar. Bu iyi bir şey, öyle değil mi?"

"Evet. Üstelik çok adil. Bunu duyduğuma sevindim," diyen Margaret ona bakarken gözleriyle daha çok şey anlatıyordu ama aynı şekilde bir şeyler anlatmaya çalışan bakışlar karşısında gözlerini yere indirdi.

Bay Thornton ne yapacağını bilemiyormuş gibi bir süre daha ona baktı. Sonra iç çekerek, "Hoşunuza gideceğini biliyordum," deyip arkasını döndü ve resmî bir tavırla *iyi geceler* dileyene kadar bir daha onunla konuşmadı.

Bay Lennox ayrılmaya hazırlanırken Margaret tereddütle, "Yarın konuşabilir miyiz? Bir konuda... yardımınızı isteyeceğim," dedi. Yanaklarının kızarmasına engel olamıyordu.

"Elbette. Ne zaman isterseniz gelirim. Size hizmet etmek benim için büyük zevktir. On bir iyi mi? Peki o zaman." Avukatın gözleri kıvançla parlıyordu. Bayan Hale, ona ihtiyacı olduğunu öğrenmeye başlamıştı! Bir daha etmemeye kararlı olduğu teklifi tekrarladığında bu sefer olumlu cevap alması artık an meselesiydi.

LII

"Bulutlar Dağılıyor"

Neşe ya da keder için, umut ya da korku için,
Öncesinde olduğu gibi sonrasında olacaklar için,
Barışta ya da savaşta, fırtınada ya da güneşte.

Anonim

Ertesi sabah oturma odasındaki toplantıyı bölmekten korkuyormuş gibi parmaklarının ucunda yürüyen Edith, Sholto'yu gürültü yapmaması için uyarıyordu. Saat ikide kapılar hâlâ kapalıydı. Sonra merdivenlerden inen bir erkeğin adım seslerini duyunca, oturma odasından içeri başını uzatarak soran gözlerle, "Eee, Henry?" dedi.

"Eh işte!" diye kestirip attı avukat.

"Hadi öğle yemeğine gel!"

"Hayır, teşekkürler, gelemem. Burada zaten çok zaman kaybettim."

"Demek olmadı," dedi Edith umutsuzlukla.

"Olmadı! Hiçbir şey olmadı. Bahsettiğin şeyi doğru anlıyorsam asla olmayacak. Edith, artık o hayallerden vazgeçmelisin."

"Ama hepimiz için çok hoş olacaktı," dedi Edith yakarırcasına. "Margaret yakınımda olsa çocuklar konusunda kendimi çok rahat hissederdim ama Cadiz'e gitmesinden korkuyorum."

"Evlenirsem çocuklarla arası iyi olan genç bir hanım bulmaya çalışırım. Elimden ancak bu gelir. Bayan Hale beni istemiyor. Ona evlilik teklif etmeyeceğim."

"O takdirde bunca zamandır ne konuşuyordunuz?"

"Anlayamayacağın binlerce şey: yatırımlar, kiralar, arsa değerleri."

"Ah, hepsi buysa gidebilirsin. Kaç saattir böylesi kafa yoran şeyler konuştuysanız ikiniz de katlanılmaz derecede aptal olmalısınız."

"Peki. Yarın yine geleceğim. Bu sefer, Bayan Hale'le konuşturmak üzere Bay Thornton'ı getireceğim."

"Bay Thornton! Onun ne alakası var?"

"Kendisi Bayan Hale'in kiracısı," dedi Bay Lennox arkasını dönerek. "Kontratı devretmek istiyor."

"Aman iyi! Hiçbir şey anlamıyorum, o yüzden detaylara girmene gerek yok."

"Senden anlamanı istediğim tek detay, bugün olduğu gibi oturma odasında rahatsız edilmemek. Genelde çocuklar ve hizmetçiler sürekli girip çıktığı için gerekli açıklamaları hakkıyla yapamıyorum. Üstelik yarın yapacağımız anlaşmalar çok önemli."

Ertesi gün Bay Lennox'ın toplantıya neden gelmediğini kimse öğrenemedi ama Bay Thornton tam zamanında geldi. Onu bir saat kadar bekleten Margaret, sonunda bembeyaz suratı ve endişeli gözleriyle aşağı indi. Hemen ardından telaşla, "Çok özür dilerim ama Bay Lennox gelmedi," dedi. "Bu işi benden daha iyi yapacaktır. Kendisi avukatım olduğu için...

"Rahatsız ettiysem geldiğime üzüldüm. Bay Lennox'ı bulmamı ister misiniz?"

"Hayır, teşekkürler. Kiracım olarak sizi kaybedeceğimi öğrendiğimde ne kadar üzüldüğümü söylemek istemiştim ama Bay Lennox'a göre durum o kadar karanlık değilmiş..."

"Bay Lennox her şeyi bilmiyor," dedi Bay Thornton usulca. "Sevdiği her şey konusunda mutlu ve talihli bir adam, yaşlanmanın nasıl bir şey olduğunu anlayamaz; hâliyle gençliğin umut dolu enerjisini gerektiren başlama noktasına geri döndüğünde yolun yarısına geldiği hâlde hiçbir şey başaramadığını, kaçırılan fırsattan geriye sadece acı hatıralar kaldığını görür. Bayan Hale, Bay Lennox'ın işlerimle ilgili fikirlerini duymak istemiyorum. Mutlu ve başarılı olanlar, başkalarının talihsizliklerine ışık tutmaya eğilimlidir."

"Haksızlık ediyorsunuz," dedi Margaret kibarca. "Bay Lennox sadece kaybettiklerinizi yerine koymanıza yarayacağına inandığı önemli bir olasılıktan bahsetti... Lütfen sözümü bitirmeden bir şey söylemeyin!" Bir kez daha kendini toparlayıp titreyen parmaklarıyla hızlıca belgeleri karıştırmaya başladı. "Ah! İşte burada! Bir de... benim için bir teklif hazırlamıştı... Keşke açıklamak üzere burada olsaydı... Dediğine göre özetle şu anda kullanılmadan bankada duran on sekiz bin elli yedi poundluk servetimin bir kısmını size borç verirsem yılda yüzde iki buçuk faiz kazancım olacakmış. Marlborough Fabrikası çalışmaya devam ederse daha yüksek faiz bile ödeyebilirsiniz." Sesi berraklaşmış, kendine güveni yerine gelmişti. Bay Thornton bir şey söylemeyince tekrar teklifleri karıştırmaya başladı çünkü teklifinin tamamen kendi lehine bir yatırım gibi görünmesini istiyordu.

Kâğıdı ararken Bay Thornton'ın sesiyle kalbi duracak gibi oldu. Genç adam boğuk ve tutkulu bir sesle, "Margaret!" demişti.

Bir an için başını kaldırıp baktı, sonra ıslanan gözlerini saklamak için elini alnına götürdü.

Genç adam bir adım daha atarak titreyen bir sesle adını söyledi. "Margaret!"

Margaret bakmadı, bilakis yüzünü saklamak istiyormuş gibi iyice masaya eğildi.

Bay Thornton yanına gelip çömeldiğinde kulağının dibinde nefes nefese fısıldadı. "Benimle konuşmazsan... imkânsız bir varsayımla benim olduğunu düşüneceğim. Gitmem gerekiyorsa beni bir an önce gönder... Margaret!"

İsmini üçüncü kez duyunca Margaret, bembeyaz kesilen küçük elleriyle kapattığı yüzünü ona çevirip saklanmak istercesine başını omzuna gömdü. Al al olmuş yanaklarını ya da güzelim gözlerini görmek istese de Bay Thornton onun yumuşacık yanağını hissetmekten büyük zevk alıyordu. Sonunda yanaklarından tutup kendisine bakmasını sağladı ama ikisi de susuyordu.

Sonunda Margaret kırık bir sesle mırıldandı. "Ah, Bay Thornton, size layık değilim!"

"Layık değil misin? Değersizlik duygularımla dalga geçme lütfen."

Bir iki dakika sonra ellerini yanaklarından çekip, ayaklanma günü genç kızın kendisini korumak için sarıldığı gibi sarılmasını sağlayarak, "Hatırlıyor musun, aşkım?" diye fısıldadı. "Ertesi günkü küstahlığımı da hatırlıyor musun?"

"Konuşurken ne kadar haksızlık yaptığımdan başka bir şey hatırlamıyorum."

"Bana bak! Gözlerime bak. Sana göstermek istediğim bir şey var!"

Margaret, mahcubiyetiyle ışıldayan güzelim gözlerini yavaşça kaldırdı.

"Bu gülleri tanıyor musun?" dedi Bay Thornton, cep defterinin sayfaları arasında bir hazine gibi sakladığı solmuş çiçekleri çıkararak.

"Hayır!" dedi Margaret, masum bir merakla. "Ben mi verdim?"

"Hayır! Hayır, güzellik, sen vermedin. Muhtemelen bunların kardeşlerini saçlarına takmıştın."

Margaret kısa bir süreliğine hayretle çiçeklere baktı, sonra gülümsedi. "Helstone gülleri, değil mi? Yaprakların çeperindeki derin çentiklerden tanıdım. Ah! Oraya mı gittin? Ne zaman?"

"Benim olacağı umudunu yitirdiğim en kötü günlerimde Margaret'in yetiştiği yeri görmek istedim. Havre'dan dönerken uğradım."

"O çiçekleri bana vermelisin," dedi Margaret, kuru gülleri elinden kapmaya çalışıyormuş gibi yaparak.

"Elbette veririm. Sadece karşılığını ödemelisin!"

Lezzetli bir sessizliğin ardından Margaret, "Shaw teyzeme nasıl söyleyeceğim?" dedi.

"Onunla ben konuşurum."

"Ah, olmaz! Şahsen anlatmak benim boynumun borcu... ama acaba nasıl karşılayacak?"

"Tahmin edebiliyorum. *O adam!* diye çığlığı basacaktır."

"Şşş!" dedi Margaret. "Yoksa tıpkı annenin kızgın ses tonuyla, *O kadın!* deyiveririm."

Margaret Hale, babası Kilise'yle ters düşüp görevinden ayrılınca, ailesiyle birlikte güneydeki rahat evlerini geride bırakıp İngiltere'nin kuzeyindeki Milton'a taşınır. Memleketine taban tabana zıt bu sanayi kasabasında mutsuz bir hayata başlayan Margaret fabrika işçilerinin yoksulluğuna ve ıstırabına tanık oldukça zamanla içinde tutkulu bir sosyal adalet duygusu gelişir. Kendi çabalarıyla zengin olup sınıf atlamış fabrikatör John Thornton'ın çalışanlarına muamelelerini sert bir şekilde eleştirir ama onun ısrarlı ilgisine karşı koyarken yoğunlaşan hislerini dizginlemekte zorlanır. Aşkın çekim gücü, birbirinden kuzey ve güney kadar farklı bu iki insanı ne kadar yakınlaştırabilecektir?

Elizabeth Gaskell'ın edebiyat dünyasının en güçlü kadın karakterlerinden birini yarattığı ve 19. yüzyıl İngiltere'sinin toplumsal manzarasını resmettiği başyapıtını Uğur Mehter'in özenli çevirisiyle sunuyoruz.

Uğur Mehter (1969, Hamburg): Edremit'te büyüdü, Ankara Üniversitesi'nde basın-yayın okudu. Zonguldak'ta 3 ay radyoculuk, ardından İstanbul'da 25 yıl reklamcılık yaptı. Yüz civarında çevirisi bulunmaktadır.

ISBN: 978-625-7781-66-4
9 786257 781664
KDV'den muaftır
THG
0367718
UVA